TOMUS XI.

SUMMA TOTIUS THEOLOGIÆ S. THOMÆ AQUINATIS,

DOCTORIS ANGELICI,

CUM APPENDICIBUS

P. SERAPHINI CAPPONI

A PORRECTA

ORDINIS PRÆDICATORUM

SECUNDÆ SECUNDÆ PARTIS

VOLUMEN QUARTUM.

PATAVII, MDCCLX.

Ex Typographia Seminarii.

Apud Joannem Manfrè.

SUPERIORUM PERMISSU.

I N D E X
QUÆSTIONUM, & ARTICULORUM
QUARTI VOLUMINIS
SECUNDÆ SECUNDÆ PARTIS
SUMMÆ THEOLOGICÆ.

Q U Æ S T I O CXLIX.

De ſobrietate, quæ eſt ſpecialiter circa potum.

Q U Æ S T I O CL.

De ebrietate, quæ opponitur ſobrietati.

QUÆSTIO CLI.

De castitate, quæ est pars subjectiva temperantiæ.

QUÆSTIO CLII.

De virginitate, quæ est pars castitatis.

QUÆSTIO CLIII.

De luxuria, quæ opponitur castitati.

QUÆ-

QUÆSTIO CLIV.

De partibus luxuriæ.

QUÆSTIO CLV.

De partibus potentialibus temperantiæ. Et primo de continentia.

QUÆSTIO CLVI.

De incontinentia.

QUÆSTIO CLVII.

De clementia, & mansuetudine, quæ sunt partes temperantiæ.

QUÆSTIO CLVIII.

De iracundia, quæ opponitur mansuetudini.

5 *utrum*

QUÆSTIO CLIX.

De crudelitate.

QUÆSTIO CLX.

De modestia in communi.

QUÆSTIO CLXI.

De speciebus modestiæ. Et primo de humilitate.

QUÆSTIO CLXII.

De superbia in communi.

QUÆSTIO CLXIII.

De peccato primi hominis, quod fuit per superbiam.

QUÆSTIO CLXIV.

De pœna primi peccati.

QUÆ-

QUÆSTIO CLXV.

De tentatione primorum parentum.

QUÆSTIO CLXVI.

De ſtudioſitate, quæ eſt pars temperantiæ.

QUÆSTIO CLXVII.

De curioſitate, quæ opponitur ſtudioſitati.

QUÆSTIO CLXVIII.

De modeſtia, quæ conſiſtit in exterioribus motibus corporis.

QUÆSTIO CLXIX.

De modestia, secundum quod consistit in exteriori apparatu.

QUÆSTIO CLXX.

De præceptis temperantiæ.

QUÆSTIO CLXXI.

De prophetia quantum ad ejus essentiam.

QUÆSTIO CLXXII.

De causa prophetiæ.

QUÆSTIO CLXXIII.

De modo cognitionis propheticæ.

QUÆSTIO CLXXIV.

De divisione prophetiæ.

3 *de diversitate graduum prophetiæ.*
4 *utrum Moyses fuerit excellentissimus prophetarum.*
5 *utrum aliquis comprehensor possit esse propheta.*
6 *utrum prophetia creverit per temporis processum.*

QUÆSTIO CLXXV.

De raptu.

1 *utrum anima hominis rapiatur ad divina.*
2 *utrum raptus pertineat ad vim cognoscitivam, vel ad appetitivam.*
3 *utrum Paulus in raptu viderit Dei essentiam.*
4 *utrum fuerit alienatus a sensibus.*
5 *utrum totaliter fuerit anima a corpore separata in statu illo.*
6 *quid circa hoc sciverit, & quid ignoraverit.*

QUÆSTIO CLXXVI.

De gratiis gratis datis quantum ad genera linguarum.

1 *utrum per gratiam linguarum homo adipiscatur scientiam omnium linguarum.*
2 *utrum donum linguarum sit excellentius, quam donum prophetiæ.*

QUÆ-

QUÆSTIO CLXXVII.

De gratia sermonis, sapientiæ, seu scientiæ.

QUÆSTIO CLXXVIII.

De gratia miraculorum.

QUÆSTIO CLXXIX.

De divisione vitæ per activam, & contemplativam.

QUÆSTIO CLXXX.

De vita contemplativa.

3 *utrum*

QUÆSTIO CLXXXI.

De via activa.

QUÆSTIO CLXXXII.

De comparatione vitæ activæ ad contemplativam.

QUÆ-

QUÆSTIO CLXXXIII.

De officiis, & ſtatibus hominum in generali.

QUÆSTIO CLXXXIV.

De ſtatu perfectionis in communi.

QUÆSTIO CLXXXV.

De his, quæ pertinent ad statum episcoporum.

QUÆSTIO CLXXXVI.

De statu religionis quantum ad ea, in quibus consistit principaliter religionis status.

10 *utrum*

QUÆSTIO CLXXXVII.

De his, quæ competunt religiosis.

QUÆSTIO CLXXXVIII.

De differentia religionum.

QUÆSTIO CLXXXIX.

De ingressu religionis.

FINIS.

SE-

SECUNDÆ SECUNDÆ
PARTIS
SUMMÆ THEOLOGICÆ
ANGELICI DOCTORIS
S. THOMÆ AQUINATIS
VOLUMEN QUARTUM.

QUÆSTIO CXLIX.

De Sobrietate, in quatuor articulos diviſa.

DEinde conſiderandum eſt de Sobrietate, & vitio oppoſito, ſcilicet Ebrietate.

Et circa Sobrietatem quæruntur quatuor.

Primo. Quæ ſit materia ſobrietatis.
Secundo. Utrum ſit ſpecialis virtus.
Tertio. Utrum uſus vini ſit licitus.
Quarto. Quibus præcipue competat ſobrietas.

ARTICULUS I. 720

Utrum materia Sobrietatis ſit potus.

Sup. q. 143.

AD Primum ſic proceditur. Videtur, quod materia ſobrietatis non ſit potus. Dicitur enim ad Roman. 12. *Non plus ſapere, quam oportet ſapere, ſed ſapere ad ſobrietatem*. Ergo ſobrietas eſt etiam circa ſapientiam, & non ſolum circa potum.

2. Præterea. Sapien. 8. dicitur de Dei ſapientia, *ſobrietatem, & prudentiam docet, juſtitiam, & virtutem*; ubi ſobrietatem ponit pro temperantia: Sed temperantia non ſolum eſt circa potus, ſed etiam circa cibos, & venerea. Ergo ſobrietas non eſt ſolum circa potus.

3. Præterea. Nomen sobrietatis a mensura sumptum esse videtur; Sed in omnibus, quæ ad nos pertinent, debemus mensuram servare, ut dicitur ad Titum 2. *Sobrie, & juste, & pie vivamus in hoc sæculo*: ubi dicit gl. (*interl.*) *Sobrie in nobis*. & 1. ad Timoth. 2. dicitur: *Mulieres in habitu ornato, cum verecundia, & sobrietate ornantes se*: Et sic videtur sobrietas esse non solum in interioribus, sed etiam in his quæ pertinent ad exteriorem habitum. Non ergo propria materia sobrietatis est potus.

Sed Contra est, quod dicitur Eccl. 31. *Æqua vita hominibus vinum in sobrietate: si bibas illud moderate, eris sobrius*.

Respondeo dicendum, quod virtutes, quæ ab aliqua generali conditione virtutis nominantur, illam materiam sibi specialiter vendicant; in qua difficillimum, & optimum est conditionem ejus observare; sicut fortitudo pericula mortis, & temperantia delectationes tactus. Nomen autem sobrietatis sumitur a mensura: dicitur enim aliquis sobrius, quasi *briam* (idest mensuram) servans. Et ideo illam materiam specialiter sibi sobrietas adscribit, in qua maxime laudabile est mensuram servare.

Hujusmodi autem est potus inebriare valens; quia ejus usus mensuratus multum confert, & modicus excessus multum lædit; quia impedit usum rationis magis etiam quam excessus cibi. Unde Eccles. 31. „ Sanitas est animæ, & corporis sobrius potus. Vinum multum potatum irritationem, & iram, & ruinas multas facit. *Et ideo* specialiter sobrietas attenditur circa potum, non quemcunque, sed eum qui sua fumositate natus est caput conturbare; „ sicut vinum, & omne quod inebriare potest.

Communiter autem sumendo nomen sobrietatis potest in quacunque materia dici, sicut & supra dictum est (*q*. 123. *a*. 2. *&* *q*. 141. *a*. 2.) de fortitudine, & temperantia.

Ad primum ergo dicendum, quod sicut vinum materiale inebriat corporaliter; ita etiam metaphorice consideratio sapientiæ dicitur potus inebrians, propter hoc quod sua delectatione animum allicit, secundum illud Psal. 22. *Calix meus inebrians quam præclarus est*. Et ideo circa contemplationem sapientiæ per similitudinem quandam sobrietas dicitur.

Ad secundum dicendum, quod omnia quæ ad temperantiam proprie pertinent, necessaria sunt præsenti vitæ, & eorum excessus nocet. Et ideo in omnibus

mnibus necessarium est adhibere mensuram ; quod pertinet ad officium sobrietatis : Propter quod nomine sobrietatis temperantia significatur : Sed modicus excessus in potu plus nocet , quam in aliis. Et ideo sobrietas specialiter est circa potum.

Ad tertium dicendum , quod quamvis mensura in omnibus requiratur , non tamen sobrietas proprie in omnibus dicitur , sed in quibus mensura est maxime necessaria.

A P P E N D I X.

EX art. habes *primo* : quomodo per rationem & ostendas , & recte intelligas , merito fuisse Scripturis insinuatum , quod sobrietas est circa potum , & quandoque etiam circa alia . Ut *Eccl.* 31. secundum quod extenditur *in arg. cont.* Item ab oppositis per dictum Heli ad Annam , 1. Regum 1. *Usquequo ebria eris? Digere paulisper vinum , quo mades* . Si enim ebrietas est circa vinum excessive potatum , ut hic innuitur , sequitur profecto , quod ejus oppositum , idest sobrietas , erit circa vinum moderate potatum . Item per hoc , quod a temulentia quasi semper denominatur excessus sobrietatis . Ut 2. *Reg.* 14. de Ammon temulento & 3. *Reg.* 2. de Benadab rege temulento , & *Judith* 12. 13. de Holoferne vinum multum potante , de quo postea dicitur ly *jacebat in lecto nimia ebrietate sopitus* . Quod autem sit circa alia , insinuatur a Roman. 12. *Sapere ad sobrietatem* . Et Sap. 8. & *ad Titum* 1. & 2. *Tim.* 2. ut extenditur *in arg.* 2. 3. Item Actu. 26. *veritatis , & sobrietatis verba loquor* . *Secundo* vides : quomodo , &c.

ARTICULUS II. 721

Utrum sobrietas sit per se virtus specialis.

2. Cor. 5. lect. 3. & Ti. 2. lect. 3. cor. 2.

AD Secundum sic proceditur . Videtur , quod sobrietas non sit per se quædam specialis virtus . Abstinentia enim attenditur & circa cibos , & circa potus : Sed circa cibos non est specialiter aliqua specialis virtus . Ergo nec sobrietas , quæ est circa potum , est aliqua specialis virtus.

2. Præterea . Abstinentia , & gula sunt circa delectationes tactus , inquantum sensus est alimenti : Sed cibus , & potus simul cedunt in alimentum ; si-

mul enim indiget animal nutriri humido, & ſicco. Ergo ſobrietas, quæ eſt circa potum, non eſt ſpecialis virtus.

3. Præterea. Sicut in his quæ ad nutritionem pertinent, diſtinguitur cibus a potu; ita etiam diſtinguuntur diverſa genera ciborum, & diverſa genera potuum. Si ergo ſobrietas eſſet per ſe quædam ſpecialis virtus, videtur quod circa quamlibet differentiam potus, vel cibi ſit quædam ſpecialis virtus: quod eſt inconveniens. Non ergo videtur, quod ſobrietas ſit ſpecialis virtus.

Sed Contra eſt, quod Macrobius (*l. 1. in Somn. Scip. c.* 8.) ponit ſobrietatem ſpecialem partem temperantiæ.

Reſpondeo dicendum, quod, ſicut ſupra dictum eſt, (*quæſt. 146. art.* 2.) ad virtutem moralem pertinet conſervare bonum rationis contra ea, quibus poteſt impediri. Et ideo ubi invenitur ſpeciale impedimentum rationis, ibi neceſſe eſt eſſe ſpecialem virtutem ad illud removendum. Potus autem inebrians habet ſpecialem rationem impediendi uſum rationis; inquantum ſcilicet perturbat cerebrum ſua fumoſitate. Et ideo ad removendum hoc impedimentum rationis *requiritur ſpecialis virtus, quæ eſt ſobrietas*.

Ad primum ergo dicendum, quod cibus, & potus communiter impedire poſſunt bonum rationis, abſorbendo eam per immoderantiam delectationis. Et quantum ad hoc communiter circa cibum, & potum eſt abſtinentia: Sed potus inebriare valens impedit ſpeciali ratione, ut dictum eſt. (*in corp. art.*) Et ideo requirit ſpecialem virtutem.

Ad ſecundum dicendum, quod virtus abſtinentiæ non eſt circa cibos, & potus, inquantum ſunt nutritiva, ſed inquantum impediunt rationem. Et ideo non oportet, quod ſpecialitas virtutis attendatur ſecundum rationem nutritionis.

Ad tertium dicendum, quod in omnibus potibus inebriare valentibus eſt una & eadem ratio impediendi rationis uſum: Et ſic illa potuum diverſitas per accidens ſe habet ad virtutem. Et propter hoc ſecundum hujuſmodi diverſitatem virtutes non diverſificantur. Et eadem ratio eſt de diverſitate ciborum.

A P P E N D I X.

EX art. habes *primo*: quamodo per rationem oſtendas, merito eſſe a ſcripturis, & Macrobio in-

inſinuatum, quod ſobrietas eſt quædam ſpecialis virtus. A Macrobio quidem; ut *in arg. contr.* Vide *qu.* 143. *ar.* 1. A ſcripturis vero, ut Lev. 10. „ Dixit Dominus ad Aaron; vinum, & omne, quod inebriare poteſt, non bibes tu, & filii tui: quando intrabitis in tabernaculum teſtimonii, ne moriamini. *Item num. ſexto*. Vir, ſive mulier, cum ſe voluerint Domino conſecrare, a vino, & omni, quod inebriare poteſt, abſtinebunt. *Item Luc.* 1. „ Vinum, & ſiceram, non bibet. „ Ex hoc enim, quod ſcripturæ de prohibitione vini, omniſque inebriativi, pro ſobrietate ſervanda mentionem ſpecialiter faciunt, intelligendum relinquunt ſcholaſticis Theologis: quod ſobrietas eſt ſpecialis virtus. *Secundo* vides: quomodo ex iis bene penſatis, & applicatis, declaretur, & confirmetur viciſſim, &c.

ARTICULUS III. 722

Utrum uſus vini totaliter ſit illicitus.

AD Tertium ſic proceditur. Videtur, quod uſus vini totaliter ſit illicitus. Sine ſapientia enim non poteſt aliquis eſſe in ſtatu ſalutis. dicitur enim Sapient. 7. *Neminem diligit Deus, niſi eum qui cum ſapientia inhabitat*. & infra cap. 9. *Per ſapientiam ſanati ſunt, quicunque placuerunt tibi, Domine, a principio*: Sed uſus vini impedit ſapientiam. dicitur enim Eccl. 2. *Cogitavi in corde meo abſtrahere a vino carnem meam, ut transferrem animum meum ad ſapientiam*. Ergo potus vini eſt univerſaliter illicitus.

2. Præterea. Apoſtolus dicit ad Rom. 14. *Bonum eſt non manducare carnem, & non bibere vinum, neque in quo frater tuus offenditur, aut ſcandalizatur, aut infirmatur:* Sed ceſſare a bono virtutis eſt vitioſum, & ſimiliter fratribus ſcandalum ponere. Ergo uti vino eſt illicitum.

3. Præterea. Hieronym. dicit, (*lib.* 1. *cont. Jovin. cap.* 9. *in fin. & hab. c. Ab exordio, diſt.* 35.) quod *vinum cum carnibus poſt diluvium eſt dedicatum: Chriſtus autem venit in fine ſeculorum, & extremitatem retraxit ad principium*. Ergo tempore Chriſtianæ legis videtur eſſe illicitum uti vino.

Sed Contra eſt, quod Apoſtolus dicit 1. ad Timoth. 5. *Noli adhuc aquam bibere, ſed modico vino utere propter ſtomachum tuum, & infirmitates tuas frequentes*. Et Eccleſ. 31. dicitur: *Exultatio animæ, & cordis vinum moderate potatum*.

Respondeo dicendum, quod nullus cibus, vel potus secundum se consideratus est illicitus, secundum sententiam Domini dicentis Matth. 15. *Non quod intrat in os, coinquinat hominem*. Et ideo *bibere vinum, secundum se loquendo, non est illicitum*.

Potest tamen *reddi illicitum per accidens*: *Quandoque* quidem ex conditione bibentis, quia vino de facili læditur, vel quia ex speciali voto obligatur ad vinum non bibendum. *Quandoque* autem ex modo bibendi, quia scilicet mensuram in bibendo excedit. *Quandoque* autem ex parte aliorum, qui ex hoc scandalizantur.

Ad primum ergo dicendum, quod sapientia potest haberi *dupliciter*. *Uno modo* secundum modum communem, prout sufficit ad salutem: Et sic non requiritur ad sapientiam habendam, quod a iquis a vino omnino abstineat, sed quod abstineat ab immoderato usu vini. *Alio modo* secundum quendam perfectionis gradum: Et sic requiritur in aliquibus ad perfecte sapientiam percipiendam, quod omnino a vino abstineant, secundum conditiones quarundam personarum, & locorum.

Ad secundum dicendum, quod Apostolus non simpliciter dicit, bonum esse abstinere a vino, sed in casu in quo ex hoc aliqui scandalizantur.

Ad tertium dicendum, quod Christus retrahit nos a quibusdam, sicut omnino illicitis, a quibusdam vero, sicut ab impedimentis perfectionis. Et hoc modo retrahit aliquos a vino propter studium perfectionis, sicut & a divitiis, & aliis hujusmodi.

APPENDIX.

EX articulo habes *primo*; quomodo per rationem destruas errorem *Eucratitarum*, qui fabulosa vanitate delusi (teste B. August. quem refert Gabriel Prateolus, tit. *Eucratitæ*, *Severiani*) putantes, vitem e Satana, & terra germinasse vinum, dicebant, vinum nullo pacto esse bibendum, seu (quod in idem redit) vini usum esse omnino illicitum. *Secundo* habes: quomodo per rationem ostendas, errorem hunc merito damnari a Proverb. 31. „ Date „ vinum his, qui amaro sunt animo. Bibant, & „ obliviscantur egestatis suæ. *Item ab Eccl.* 31. *Æ*- „ qua vita hominibus vinum in sobrietate: si bibas „ illud moderate, eris sobrius. Vinum in jucundi- „ tatem creatum est, non in ebrietatem, ab ini- „ tio. „ Item 1. *Timoth.* 5. Et *Eccles.* 31. secundum

quod

quod extenditur *in arg. contr.* Ubi nota ly *modice*, & ly *moderate*, ly *in sobrietate*, ad cavillationes omnes effugandas, & ad veritates in hac materia admittendas. *Tertio* vides: quomodo ex iis bene pensatis, & applicatis, &c.

ARTICULUS IV. 723

Utrum sobrietas magis requiratur in majoribus personis.

1. *Tim.* 2. *lect.* 2. *co.* 3.

AD Quartum sic proceditur. Videtur, quod sobrietas magis requiratur in majoribus personis. Senectus enim excellentiam quandam homini præstat. unde senibus honor, & reverentia debetur, secundum illud Levit. 19. *Coram cano capite consurge, & honora personam senis.* Sed Apostolus specialiter senes dicit esse ad sobrietatem exhortandos, secundum illud ad Tit. 2. *Senes, ut sobrii sint.* Ergo sobrietas maxime requiritur in excellentioribus personis.

2. Præterea. Episcopus in Ecclesia excellentissimum gradum habet; cui per Apostolum indicitur sobrietas, secundum illud 1. ad Timoth. 3. *Oportet Episcopum irreprehensibilem esse, unius uxoris virum, sobrium, prudentem* &c. Ergo sobrietas maxime requiritur in personis excellentioribus.

3. Præterea. Sobrietas importat abstinentiam a vino: Sed vinum interdicitur Regibus, qui tenent summum locum in humanis rebus; conceditur autem his qui sunt in statu desolationis, secundum illud Proverbiorum trigesimoprimo: *Noli Regibus dare vinum.* & postea subdit: *Date siceram mœrentibus, & vinum his, qui amaro animo sunt.* Ergo sobrietas magis requiritur in excellentioribus personis.

Sed Contra est, quod Apostolus dicit 1. ad Timoth 3. *Mulieres similiter pudicas, sobrias* &c. Et ad Tit. 2. dicitur: *Juvenes similiter hortare, ut sobrii sint.*

Respondeo dicendum, quod virtus habet habitudinem ad *duo*: *Uno* quidem *modo* ad contraria vitia, quæ excludit, & concupiscentias, quas refrænat: *Alio modo* ad finem, in quem perducit. Sic ergo aliqua virtus magis requiritur in aliquibus *duplici* ratione. *Uno modo*, quia in eis est major pronitas ad concupiscentias, quas oportet per virtutem

refrænari, & ad vitia, quæ per virtutem tolluntur: Et *secundum hoc. sobrietas maxime requiritur in juvenibus, & mulieribus*: quia in juvenibus viget concupiscentia delectabilis propter fervorem ætatis; in mulieribus autem non est sufficiens robur mentis ad hoc quod concupiscentiis resistant. Unde secundum Valerium Maximum, (*lib.* 2. *c.* 1. *n.* 3.) mulieres apud Romanos antiquitus non bibebant vinum.

Alio vero *modo*, sobrietas magis requiritur in aliquibus, utpote magis necessaria ad propriam operationem ipsorum. Vinum autem immoderate sumptum præcipue impedit usum rationis. Et ideo „ senibus, in quibus ratio debet vigere ad aliorum „ eruditionem, & Episcopis, seu quibuslibet Eccle- „ siæ ministris, qui mente devota debent spiritua- „ libus officiis insistere, & Regibus, qui per sapien- „ tiam debent populum subditum gubernare, spe- „ cialiter sobrietas indicitur.

Et per hoc patet responsio ad Objecta.

APPENDIX.

EX artic. habes *primo*: quomodo per rationem & ostendas, & recto in sensu intelligas, merito insinuatum esse a scripturis, quod sobrietas magis, & non magis requiritur in personis majoribus. Quod magis: ut ad *Tit.* 2. & 1. *Tim.* 3. & *Prov.* 31. secundum quod extenditur *in arg.* 1. 2. 3. Quod non magis; ut *in arg. contr. Secundo* habes: quomodo per rationem, intellectam tamen (ut semper debet) cum discretione proportionali, quomodo, inquam, per rationem irrideas phantasticum errorem *Aquariorum*, qui sobrietatem adeo indiscrete dilexerunt, ut ejus conservandæ causa vinum evitandum dicerent etiam pro calicis consecratione. Contra quorum errorem est Matth. 26. „ Accipiens calicem gratias egit, & „ dedit illis dicens; bibite ex hoc omnes; hic est „ sanguis meus, *&c.* Non bibam amodo de hoc ge- „ nimine vitis usque in diem, &c. „ Ecce patenter per ly *de hoc genimine vitis*, quod Dominus noster semper, & ubique sobriissimus elegit vinum in consecratione calicis, & consequenter damnavit in hoc sobrietatem phantasticam *Aquariorum*. *Tertio* vides: quomodo, &c.

QUÆ-

QUÆSTIO CL.

De Ebrietate, in quatuor articulos divisa.

DEinde considerandum est de Ebrietate.

Circa hoc quæruntur quatuor.

Primo. Utrum ebrietas sit peccatum.
Secundo. Utrum sit peccatum mortale.
Tertio. Utrum sit gravissimum peccatorum.
Quarto. Utrum excuset a peccato.

ARTICULUS I. 724

Utrum Ebrietas sit peccatum.

Mal. q. 14. a. 4. ad 2. Et ad Ti. 2. lect. 1. fi. Et 3. Eth. lect. 12. fi.

AD Primum sic proceditur. Videtur, quod Ebrietas non sit peccatum. Omne enim peccatum habet aliud peccatum sibi oppositum; sicut timiditati audacia, & pusillanimitati præsumptio opponitur: Sed ebrietati nullum peccatum opponitur. Ergo ebrietas non est peccatum.

2. Præterea. Omne peccatum est voluntarium: Sed nullus vult esse ebrius; quia nullus vult privari usu rationis. Ergo ebrietas non est peccatum.

3. Præterea. Quicumque est alteri causa peccandi, peccat. Si ergo ebrietas esset peccatum, sequeretur quod illi qui alios invitant ad potum, quo inebriantur, peccarent. Quod videtur esse valde durum.

4. Præterea. Omnibus peccatis correctio debetur: Sed ebriis non adhibetur correctio: dicit enim Gregorius, quod *cum venia suo ingenio sunt relinquendi, ne deteriores fiant, si a tali consuetudine evellantur*. Ergo ebrietas non est peccatum.

Sed Contra est, quod Apostol. dicit ad Rom. 13. *Non in comessationibus, & ebrietatibus.*

Respondeo dicendum; quod ebrietas *dupliciter* potest accipi. *Uno modo*, prout significat ipsum defectum hominis, qui accidit ex multo vino potato, ex quo fit ut non sit compos rationis: Et *secundum hoc ebrietas non nominat culpam, sed defectum pœnalem consequentem ex culpa.*

Alio modo ebrietas potest nominare actum, quo quis in hunc defectum incidit. Qui potest causare ebrietatem *dupliciter*. *Uno modo* ex nimia vini fortitudine præter opinionem bibentis: Et *sic etiam ebrietas potest accidere sine peccato*, præcipue si non ex negligentia hominis contingat: Et sic creditur Noe inebriatus fuisse, ut legitur Gen. 9.

Alio modo ex inordinata concupiscentia, & usu vini: Et *sic ebrietas ponitur esse peccatum*, *& continetur sub gula*, *sicut species sub genere*. Dividitur enim gula in comessationem, & ebrietatem, quas prohibet Apostolus in auctoritate inducta.

Ad primum ergo dicendum, quod, sicut Philos. dicit in 3. Ethic. (*c. 11. cir. med. to. 5.*) insensibilitas, quæ opponitur temperantiæ, non multum contingit. Et ideo tam ipsa, quam omnes ejus species, quæ opponuntur diversis speciebus temperantiæ, nomine carent. Unde & vitium, quod opponitur ebrietati, innominatum est. Et tamen si quis scienter intantum a vino abstineret, ut naturam multum gravaret, a culpa immunis non esset.

Ad secundum dicendum, quod objectio illa procedit de defectu consequenti, qui est involuntarius: Sed immoderatus usus vini est voluntarius; in quo peccati ratio consistit.

Ad tertium dicendum, quod sicut ille qui inebriatur, excusatur a peccato, si ignorat fortitudinem vini; ita etiam ille qui invitat aliquem ad bibendum, excusatur a peccato, si ignoret talem esse conditionem bibentis, ut ex hoc potu inebrietur: Sed si ignorantia desit, neuter a peccato excusatur.

Ad quartum dicendum, quod aliquando correctio peccatoris est intermittenda, ne fiat inde deterior, ut supra dictum est. (*q. 33. a. 6.*) Unde Augustinus dicit in Epistola ad Aurelium Episcopum (*quæ est 64. parum ante med. to. 2.*) de comessationibus, & ebrietatibus loquens: „ Non aspere, quantum existimo, non dure, non imperiose ista tolluntur, „ sed magis docendo, quam jubendo, magis monendo, quam minando. sic enim agendum est cum „ multitudine peccantium; severitas autem exercenda est in peccata paucorum.

APPENDIX.

Ex artic. habes *primo*: quomodo per rationem & ostendas, & in recto sensu intelligas, merito insinuatum fuisse a scripturis, quod ebrietas est peccatum. Ut *Rom.* 13. secundum quod *in arg. cont.*

Ubi

Ubi ſcito, præſupponi hanc maximam propoſitionem, tanquam claram, alibique crebro adductam, quod ſcilicet, quicquid prohibetur a ſcripturis divinis, eſt peccatum. Sicut ex contrario, quicquid docetur a ſcripturis, eſt aliquid virtutis, vel utile. Iſa. 48. *Ego Dominus docens te utilia*. *Secundo*, vides: quomodo ex his, ſi bene penſentur, atque applicentur, doctrina præſens, &c.

ARTICULUS II. 725

Utrum ebrietas ſit peccatum mortale.

1. 2. *qu.* 88. *art.* 5. *ad* 1. *Et* 2. *d.* 24. *qu.* 2. *a.* 6. *cor.* *Et ma. qu.* 2. *art.* 8. *ad* 3. *Et Rom.* 13. *lect.* 3.

AD Secundum ſic proceditur. Videtur, quod ebrietas non ſit peccatum mortale. Auguſt. enim in Sermone de Purgatorio (*qui eſt* 41. *de Sanctis*, *parum a princ. to.* 10.) dicit, *ebrietatem eſſe peccatum mortale*, *ſi ſit aſſidua*: Sed aſſiduitas importat circumſtantiam, quæ non trahit in aliam ſpeciem peccati: & ſic non poteſt in infinitum aggravare, ut de veniali faciat mortale, ſicut ex ſupradictis patet. (1. 2. *q.* 88. *a.* 5.) Ergo ſi alias ebrietas non eſt peccatum mortale, nec etiam hoc modo erit peccatum mortale.

2. Præterea. Auguſt. dicit in eodem Sermone: *Quoties aliquis in cibo, aut potu plus accipit quam neceſſe eſt, ad minuta peccata noverit pertinere*. Peccata autem minuta dicuntur venialia. Ergo ebrietas, quæ cauſatur ex immoderato potu, eſt peccatum veniale.

3. Præterea. Nullum peccatum mortale eſt faciendum propter medicinam: Sed aliqui ſuperflue bibunt ſecundum conſilium medicinæ, ut poſtea per vomitum purgentur; & ex hoc ſuperfluo potu ſequitur ebrietas. Ergo ebrietas non eſt peccatum mortale.

Sed Contra eſt, quod in Canonibus Apoſtol. (*can.* 41. & 42. *to.* 1. *Concil.*) legitur: „ Epiſcopus, aut „ Presbyter, aut Diaconus aleæ, aut ebrietati de- „ ſerviens, aut deſinat, aut deponatur. Subdiaconus „ autem, aut Lector, aut Cantor ſimilia faciens, „ aut deſinat, aut communione privetur: Simili- „ ter & laicus: „ Sed tales pœnæ non infliguntur niſi pro peccato mortali. Ergo ebrietas eſt peccatum mortale.

Respondeo dicendum, quod culpa ebrietatis, sicut dictum est, (*ar. præc.*) consistit in immoderato usu, & concupiscentia vini. Hoc autem contingit esse *tripliciter*. *Uno modo* sic, quod nesciat potum esse immoderatum, & inebriare potentem: Et *sic ebrietas potest esse sine peccato*, ut dictum est. (*ar. præc.*)

Alio modo sic, quod aliquis percipiat potum esse immoderatum, non tamen æstimet potum esse inebriare potentem: Et sic *ebrietas potest esse cum peccato veniali*.

Tertio modo potest esse, quod aliquis bene advertat, potum esse immoderatum, & inebriantem, & tamen magis vult ebrietatem incurrere, quam a potu abstinere: Et talis proprie dicitur ebrius; quia moralia recipiunt speciem non ab his quæ per accidens eveniunt præter intentionem, sed ab eo quod est per se intentum. Et *sic ebrietas est peccatum mortale*: quia secundum hoc homo volens, & sciens privat se usu rationis, quo secundum virtutem operatur, & peccata declinat: & sic peccat mortaliter, periculo peccandi se committens. Dicit enim Ambros. in lib. de Patriarchis: (*seu lib. 1. de Abraham, c. 6. non procul a fi.*) „ Vitandam dicimus ebrietatem, per quam vitia cavere non possumus. Nam quæ sobrii cavemus, per ebrietatem ignorantes committimus. *Unde* ebrietas, per se loquendo, est peccatum mortale.

Ad primum ergo dicendum, quod assiduitas facit ebrietatem esse peccatum mortale, non propter solam iterationem actus, sed quia non potest esse quod homo assidue inebrietur, quin sciens & volens ebrietatem incurrat; dum multoties experitur fortitudinem vini, & suam habilitatem ad ebrietatem.

Ad secundum dicendum, quod plus sumere in cibo, & potu, quam necesse sit, pertinet ad vitium gulæ, quæ non semper est peccatum mortale: Sed plus sumere in potu scienter usque ad ebrietatem, hoc est peccatum mortale. Unde Aug. dicit in 10. Confess. (*cap. 31. ante med. to. 1.*) *Ebrietas longe est a me; misereberis, ne appropinquet mihi: crapula autem nonnunquam subrepsit servo tuo*.

Ad tertium dicendum, quod, sicut dictum est, (*q. 141. a. 6.*) cibus, & potus est moderandus, secundum quod competit corporis valetudini. Et ideo sicut quandoque contingit, ut cibus, vel potus, qui est moderatus sano, sit superfluus infirmo; ita etiam potest e converso contingere, ut ille qui est su-

superfluus sano, sit moderatus infirmo. Et hoc modo cum aliquis multum comedit, vel bibit secundum consilium medicinæ ad vomitum provocandum, non est reputandus superfluus cibus, vel potus.

Nec tamen ad vomitum provocandum requiritur, quod sit potus inebrians; quia etiam potus aquæ tepidæ vomitum causat. & ideo propter hanc causam non excusaretur aliquis ab ebrietate.

APPENDIX.

EX art. habes *primo*: quomodo per rationem & ostendas, & in recto sensu intelligas, merito esse a scripturis, concilio, & canonibus Apostolorum insinuatum; quod ebrietas est peccatum mortale. A canonibus quidem Apostolorum: secundum quod extenditur *in arg. cont.* A scripturis vero; ut Isa. c. 5. *Veh*, &c. *ad ebrietatem sectandam*. *Veh*, &c. *ad miscendam ebrietatem*, &c. 28. *Veh coronæ superbiæ ebriis*. Et *Gal.* 5. Item 1. Cor. 5. *Aut ebriosus, aut*, &c. *cum hujusmodi nec cibum sumere*. A concilio autem *Trid.* sess. 6. cap. 15. *Quæ* (scilicet divina lex) *a regno Dei excludit non solum infideles, sed & fideles quoque fornicarios, molles, ebriosos, ceterosque omnes, qui lethalia committunt peccata*. Hæc ibi. *Secundo* vides: quomodo ex his, si bene pensentur, atque applicentur, doctrina præsens Angelica vicissim declaretur, & confirmetur.

ARTICULUS III. 726

Utrum ebrietas sit gravissimum peccatorum.

AD Tertium sic proceditur. Videtur, quod ebrietas sit gravissimum peccatorum. Dicit enim Chrysost. (*Hom.* 58. *in Matth. inter med. & fi.*) quod *nihil ita est dæmoni amicum, sicut ebrietas, & lascivia, quæ est mater omnium vitiorum*. Et in Decr. dicitur dist. 35. (*c.* 9.) *Ante omnia Clericis vitetur ebrietas, quæ omnium vitiorum fomes, & nutrix est*.

2. Præterea. Ex hoc dicitur aliquid esse peccatum, quod bonum rationis excludit. Sed hoc maxime facit ebrietas. Ergo ebrietas est maximum peccatorum.

3. Præterea. Magnitudo culpæ ex magnitudine pœnæ ostenditur: Sed ebrietas videtur esse maxime punita. dicit enim Ambr. (*l. de Elia & jejun. c.* 5. *ante med.*) quod *non esset in homine servitus, si non fuisset ebrietas*. Ergo ebrietas est maximum peccatorum.

Sed Contra eſt, quod ſecundum Gregor. (*l.* 33. *Moral. c.* 11. *ante med. implic.*) vitia ſpiritualia ſunt majora, quam carnalia: Sed ebrietas continetur inter vitia carnalia. Ergo non eſt maximum peccatorum.

Reſpondeo dicendum, quod ex hoc dicitur aliquid eſſe malum, quod privat bonum. Unde quanto majus eſt bonum, quod privatur per malum, tanto malum gravius eſt. Manifeſtum eſt autem, quod bonum divinum eſt majus, quam bonum humanum. Et ideo *peccata, quæ ſunt directe contra Deum, ſunt graviora peccato ebrietatis, quod directe opponitur bono rationis humanæ.*

Ad primum ergo dicendum, quod ad peccata intemperantiæ maxime homo habet pronitatem, propter hoc quod hujuſmodi concupiſcentiæ, & delectationes connaturales nobis ſunt. Et ſecundum hoc dicuntur hujuſmodi peccata eſſe maxime amica diabolo, non quia ſint aliis graviora, ſed quia ſunt apud homines frequentiora.

Ad ſecundum dicendum, quod bonum rationis impeditur *dupliciter*: *Uno modo* per id quod eſt contrarium rationi: *Alio modo* per id quod aufert uſum rationis. Plus autem habet de ratione mali id quod contrariatur rationi, quam quod ad horam uſum rationis aufert. uſus enim rationis poteſt eſſe & bonus, & malus, qui tollitur per ebrietatem. ſed bona virtutum, quæ tolluntur per ea quæ contrariantur rationi, ſunt ſemper bona.

Ad tertium dicendum, quod ſervitus eſt conſecuta ex ebrietate occaſionaliter, inquantum Cham maledictionem ſervitutis in ſua poſteritate accepit propter hoc, quod irriſit patrem inebriatum. non autem ſervitus fuit directe pœna ebrietatis.

A P P E N D I X.

EX art. habes *primo*: quomodo per rationem oſtendas, merito inſinuatum fuiſſe a Scripturis, & Gregorio, quod ebrietas non eſt maximum peccatorum. A Gregor. quidem: *ut in arg. cont.* A Scripturis vero in ſimili, *qu.* 148. *ar.* 3. *append.* & *qu.* 118. *ar.* 5. *append. Secundo*, vides: quomodo, &c.

AR-

ARTICULUS IV. 727

Utrum ebrietas excuset a peccato.

1. 2. *q. 76. a.* 4. *ad* 2. & 4. & 2. *dist.* 22. *q.* 2. *a.* 2. *ad* 2.

AD Quartum sic proceditur. Videtur, quod ebrietas non excuset a peccato. Dicit enim Philos. in 3. Ethic. (*c.* 5. *ante med. to.* 5.) quod *ebrius meretur duplices mulctationes*. Ergo ebrietas magis aggravat peccatum, quam excuset.

2. Præterea. Non excusatur peccatum per peccatum, sed magis augetur: Ebrietas autem est peccatum. Ergo non excusat a peccato.

3. Præterea. Philos. dicit in 6. Eth. (*ex c.* 5. *to.* 5.) quod sicut ratio hominis ligatur per ebrietatem, ita ligatur per concupiscentiam: Sed concupiscentia non excusat a peccato. Ergo etiam neque ebrietas.

Sed Contra est, quod Loth excusatur ab incestu propter ebrietatem, ut Aug. dicit contra Faustum. (*l.* 22. *c.* 44. *to.* 6.)

Respondeo dicendum, quod in ebrietate *duo* attenduntur, sicut dictum est; (*a.* 1. *hu. q.*) scilicet *defectus* consequens, & *actus* præcedens. *Ex parte autem defectus consequentis, in quo ligatur usus rationis, ebrietas habet excusare a peccato*, inquantum causat involuntarium per ignorantiam.

Sed ex parte actus præcedentis videtur esse distinguendum: Quia si ex actu illo præcedente subsecuta est ebrietas sine peccato, *tunc peccatum sequens totaliter excusatur a culpa*: sicut forte accidit de Loth.

Si autem actus præcedens fuit culpabilis, *sic non totaliter aliquis excusatur a peccato sequente*; quod scilicet redditur voluntarium ex voluntate præcedentis actus, inquantum scilicet aliquis dans operam rei illicitæ incidit in sequens peccatum.

Diminuitur tamen peccatum sequens, sicut & diminuitur ratio voluntarii. Unde August. dicit contra Faustum, (*loc. sup. cit.*) quod *Loth culpandus est, non quantum ille incestus, sed quatum ebrietas meruit*.

Ad primum ergo dicendum, quod Philos. non dicit, quod mereatur graviorem mulctationem ebrius, sed quod mereatur *duplicem* mulctationem propter *duplex* peccatum.

Vel potest dici, quod loquitur secundum legem cujusdam Pittaci, qui, ut dicitur in 2. Politicor. (*in fi. to.* 5.) statuit, quod ebrii, si percuterent, plus puniren-

rentur, quam ſobrii; quia pluries injuriantur: In quo, ut Ariſtot. ibidem dicit, videtur magis reſpexiſſe ad utilitatem, ſcilicet ut cohiberentur injuriæ, quam ad veniam, quam oportet habere de ebriis, propter hoc quod non ſunt ſui compotes.

Ad ſecundum dicendum, quod ebrietas habet excuſare peccatum, non ex parte qua eſt peccatum, ſed ex parte defectus conſequentis, ut dictum eſt, (*in cor. art.*)

Ad tertium dicendum, quod concupiſcentia non totaliter ligat rationem, ſicut ebrietas, niſi forte ſit tanta, quod faciat hominem inſanire.

Et tamen paſſio concupiſcentiæ diminuit peccatum; quia levius eſt ex infirmitate, quam ex malitia peccare.

A P P E N D I X.

Ex artic. habes *primo*: quomodo per rationem & oſtendas, & in recto ſenſu intelligas, merito inſinuatum fuiſſe a ſcripturis, & Auguſtino, quod ebrietas excuſat a peccato ſequente illam. A D. Auguſt. quidem: ut *in arg. contr.* & corp. fin. A ſcriptur. vero per hoc, quod dicitur Oſee 4. *Vinum, & ebrietas auferunt cor.* Hoc eſt. Vinum uſque ad ebrietatem potatum aufert cor, ideſt judicium mentis. Patet enim, quod ſine judicio mentis, ſeu uſu rationis, non poteſt alicui imputari peccatum: hoc eſt, patet, quod non habens judicium mentis, ſeu uſum liberum rationis, ut ſunt pueruli furioſi in furia exiſtentes, amentes in amentia conſtituti, non poteſt peccare: & conſequenter patet, quod, ſi talis peccat ratione alicujus lucidi intervalli mentis habiti in actu præcedente, ut de ebrio dicitur in tex. corp. tunc minus ponderatur peccatum ejus. In cujus ſignum dicitur Eccl. 31. *Ebrietatis animoſitas, imprudentis offenſio*. Hoc eſt. Nullus fere, niſi imprudens, reputat ſe offenſum; quando animoſitas ebrietatis, id eſt, quando temeraria audacia hominis ebrii offendit eum. Unde nec ad verba ſtultorum, vel ebriorum quaſi exacerbatus reſpondebit unquam ſapiens: immo ad jocum ferme omnia ebriorum maledicta prudenter inflectet. Oſea ergo per dictum illud, *Ebrietas aufert cor*, ſcholaſticis Theologis radicaliter monſtrare voluit: quod ebrietas aliqualiter excuſat a peccato ſequente. Quot vero, & quanta, ex abundanti loquendo, peccata ſequantur ebrietatem, & conſequenter, quam vigilanter fugienda ſit ebrietas, vide Proverb. 23. ly *Cui veh, cujus patri*

veh,

veh, *cui rixæ*, &c. usque in finem; item Eccles. 31. ibi, *Multos enim exterminavit vinum*, &c. usque in finem. Item & alibi. *Secundo* vides: quomodo ex his bene pensatis, & applicatis, declaretur, & confirmetur vicissim Angelica doctrina præsens.

QUÆSTIO CLI.

De Castitate, in quatuor articulos divisa.

DEinde considerandum est de Castitate.
Et *primo*. De ipsa virtute castitatis.
Secundo. De virginitate, quæ est pars castitatis.
Tertio. De luxuria, quæ est vitium oppositum.

Et circa primum quæruntur quatuor.
Primo. Utrum castitas sit virtus.
Secundo. Utrum sit virtus generalis.
Tertio. Utrum sit virtus distincta ab abstinentia.
Quarto. Quomodo se habeat ad pudicitiam.

ARTICULUS I. 728

Utrum Castitas sit virtus.

3. Eth. lect. 22.

AD Primum sic proceditur. Videtur, quod castitas non sit virtus. Loquimur enim nunc de virtute animæ: Sed castitas videtur ad corpus pertinere: dicitur enim aliquis castus ex eo, quod aliqualiter se habet ad usum quarundam corporis partium. Ergo castitas non est virtus.

2. Præterea. Virtus est habitus voluntarius, ut dicitur in 2. Ethicor.: (*c. 4. & 6. to. 5.*) Sed castitas non videtur esse aliquod voluntarium, cum per violentiam auferri videatur mulieribus violenter oppressis. Ergo videtur, quod castitas non sit virtus.

3. Præterea. Nulla virtus est in infidelibus: Sed aliqui infideles sunt casti. Non ergo castitas est virtus.

4. Præterea. Fructus a virtutibus distinguuntur: Sed castitas inter fructus ponitur, ut patet ad Gal. 5. Ergo castitas non est virtus.

Sed Contra est, quod August. dicit in lib. de decem chordis: (*c. 3. a med. to. 9.*) *Cum debeas in virtute præcedere uxorem, quoniam castitas est virtus, tu sub uno impetu libidinis cadis, & vis uxorem tuam esse victricem.*

Respondeo dicendum, quod nomen castitatis sumitur

tur ex hoc, quod per rationem concupiſcentia caſtigatur, quæ ad modum pueri eſt refrænanda, ut patet per Philoſ. in 3. Ethic. (*c. ult. to.* 5.) In hoc autem ratio virtutis humanæ conſiſtit, quod ſit aliquid ſecundum rationem modificatum, ut ex ſupra dictis patet: (1. 2. *qu.* 64. *ar.* 1.) Unde *manifeſtum eſt, caſtitatem eſſe virtutem.*

Ad primum ergo dicendum, quod caſtitas conſiſtit quidem in anima, ſicut in ſubjecto, ſed materiam habet in corpore. Pertinet enim ad caſtitatem, ut ſecundum judicium rationis, & electionem voluntatis aliquis moderate utatur corporalibus membris.

Ad ſecundum dicendum, quod, ſicut Auguſt. dicit in 1. de civ. Dei, (*c.* 18. *poſt med. to.* 5.) *propoſito animi permanente, per quod etiam corpus ſanctificari meruit, nec ipſi corpori aufert ſanctitatem violentia libidinis aliena, quam ſervat perſeverantia continentiæ ſuæ.* Et ibidem dicit, quod eſt *virtus animi, quæ comitem habet fortitudinem, qua potius quælibet mala tolerare, quam malo conſentire decernit.*

Ad tertium dicendum, quod, ſicut Auguſt. dicit in 4. contra Julian. (*c.* 3. *inter princ. & med. to.* 7.) *Abſit, ut ſit in aliquo vera virtus, niſi fuerit juſtus: Abſit autem, ut ſit juſtus vere, niſi vivat ex fide.* Et ideo concludit, quod in infidelibus neque eſt vere caſtitas, neque aliqua alia virtus; quia ſcilicet non referuntur ad debitum finem: Et, ſicut ibidem ſubdit, (*parum ante med.*) *non officiis*, ideſt actibus, *ſed finibus a vitiis diſcernuntur virtutes.*

Ad quartum dicendum, quod caſtitas, inquantum eſt quidem ſecundum rationem operans, habet rationem virtutis; inquantum autem habet delectationem in ſuo actu, connumeratur inter fructus.

EX artic. habes *primo:* quomodo per rationem deſtruas errorem quorundam Philoſophorum, ut narrat Directorium *Inquiſit.* 2. *par. q.* 4. dicentium: quod caſtitas non eſt virtus. *Secundo* habes: quomodo per rationem oſtendas, hunc merito damnari à B. Auguſtino, *ut in arg. con.* Item a lib. Judith 16. *Erat etiam virtuti caſtitati adjuncta*: ideſt gloria magna. Item a 1. Tim. 4. *In charitate, in fide, in caſtitate.* Ubi per hoc, quod enumeratur virtutibus, intelligitur eſſe virtus. Item a Sap. *O quam pulchra eſt caſta generatio*, &c. *quoniam apud Deum nota eſt.* Deus enim virtutes agnoſcit, ideſt approbat. Item per hoc, quod de Suſanna habetur *Dan.* 13. ſcil. quod & famam, & vitam præponere caſtitati re-

cu-

cusavit: immo, quod præ amore castitatis, & famam, & vitam perdere, si opus esset, actualiter elegit, cum in petitione seniorum instantissime tentaretur. Mirabilia enim hæc, in comparatione ad castitatem, Susannam fecisse, signum magnum est, quod castitatem pro virtute cognovit, hancque esse virtutem legentibus scholasticis notavit. *Tertio* vides: quomodo, &c.

ARTICULUS II. 729

Utrum castitas sit virtus generalis.

AD Secundum sic proceditur. Videtur, quod castitas sit virtus generalis. Dicit enim August. in lib. de mendacio, (*c. 26. a med. to. 4.*) quod *castitas animi est ordinatus animi motus, non subdens majora minoribus:* Sed hoc pertinet ad quamlibet virtutem. Ergo castitas est generalis virtus.

2. Præterea. Nomen castitatis a castigatione sumitur: Sed quilibet motus appetitivæ partis debet castigari a ratione. Cum ergo per quamlibet virtutem moralem refrænetur aliquis appetitivus motus, videtur quod quælibet virtus moralis sit castitas.

3. Præterea. Castitati fornicatio opponitur: Sed fornicatio videtur ad omne genus peccati pertinere. dicitur enim in Psal. 72. *Perdes omnes, qui fornicantur abs te.* Ergo castitas est generalis virtus.

Sed contra est, quod Macrob. (*lib. 1. in somn. Scip. c. 8.*) ponit eam partem temperantiæ.

Respondeo dicendum, quod nomen castitatis *dupliciter* accipitur. *Uno modo* proprie: Et *sic est quædam specialis virtus habens specialem materiam*, scilicet concupiscentias delectabilium, quæ sunt in venereis.

Alio modo nomen castitatis accipitur metaphorice. Sicut enim in corporis commixtione consistit delectatio venereorum, circa quam proprie est castitas, & oppositum vitium, scilicet luxuria: ita etiam in quadam spirituali conjunctione mentis ad res aliquas consistit quædam delectatio, circa quam est quædam spiritualis castitas metaphorice dicta, vel etiam spiritualis fornicatio similiter metaphorice dicta. Si enim mens hominis delectetur in spirituali conjunctione ad id, cui debet conjungi, scilicet ad Deum, & abstineat se ne delectabiliter aliis conjungatur contra debitum divini ordinis, dicetur castitas spiritualis, secundum illud secundæ ad Corinthios 11. *Despondi vos uni viro virginem castam exhibere. Chri-*

sto. Si autem delectabiliter contra debitum divini ordinis conjungatur mens quibuscunque aliis rebus, dicetur fornicatio spiritualis, secundum illud Hierem. 3. *Tu autem fornicata es cum amatoribus multis*. Et hoc modò accipiendo castitatem, *castitas est generalis virtus*: quia per quamlibet virtutem retrahitur mens humana, ne rebus illicitis delectabiliter conjungatur.

Principaliter tamen ratio huius castitatis consistit in charitate, & in aliis virtutibus theologicis, quibus mens hominis conjungitur Deo.

Ad primum ergo dicendum, quod, sicut supra dictum est, (*ar. præc. & qu.* 142. *ar.* 2.) concupiscentia delectabilis maxime assimilatur puero; eo quod appetitus delectabilis est nobis connaturalis, & præcipue delectabilium secundum tactum, quæ ordinantur ad conservationem naturæ. Et inde est, quod si nutriatur horum delectabilium concupiscentia, per hoc quod ei consentiatur, maxime augebitur; sicut puer, qui suæ voluntati relinquitur. Et sic concupiscentia horum delectabilium maxime indiget castigari. Et ideo circa hujusmodi concupiscentias antonomastice dicitur castitas: sicut & fortitudo est circa ea, in quibus maxime indigemus animi firmitate.

Ad tertium dicendum, quod objectio illa procedit de fornicatione spirituali metaphorice dicta, quæ opponitur castitati spirituali, ut dictum est. (*in corp. ar.*)

A P P E N D I X.

Ex arte habes *primo*: quomodo per rationem ostendas, merito a scripturis insinuatum esse, & Macrobio, quod castitas est specialis virtus. A Macrobio quidem: ut *in arg. cont.* Vide *q.* 143. *a.* 1. A scripturis vero per hoc, quod connumeratur virtutibus specialibus. 1. Timoth. 4. *In charitate*, *in fide*, *in castitate*. Item per hoc, quod castitas describitur, tanquam quoddam speciale a lib. Judith 16. *Erat adjuncta virtuti castitatis*: *ita*, ecce descriptio ejus specialis, *ut non cognosceret virum omnibus diebus vitæ suæ*, *ex quo defunctus est Manasses vir ejus*. Hæc ibi. Quibus similia sunt in c. 15. ly *eo quod castitatem amaveris*; *& post virum tuum alterum nescieris*. *Secundo* vides: quomodo ex iis, &c.

ARTICULUS III. 730

Utrum castitas sit virtus distincta ab abstinentia.

2. dist. 24. qu. 2. ar. 1. ad 1. & vir. q. 1. ar. 4. cor. fi.

AD Tertium sic proceditur. Videtur, quod castitas non sit virtus distincta ab abstinentia. Quia circa materiam unius generis sufficit una virtus. Sed unius generis videntur esse, quæ pertinent ad unum sensum. Cum ergo delectatio ciborum, circa quam est abstinentia, & delectatio venereorum, circa quam est castitas, pertineant ad tactum, videtur quod castitas non sit alia virtus ab abstinentia.

2. Præterea. Philos. in 3. Ethic. (*c. ult. to.* 5.) omnia vitia temperantiæ assimilat puerilibus peccatis, quæ castigatione indigent: Sed castitas nominatur a *castigatione* vitiorum oppositorum. Ergo cum per abstinentiam cohibeantur quædam vitia intemperantiæ, videtur quod abstinentia sit castitas.

3. Præterea. Delectationes aliorum sensuum pertinent ad temperantiam, inquantum ordinantur ad delectationes tactus; circa quas est temperantia: Sed delectationes ciborum, circa quas est abstinentia, ordinantur ad delectationes venereorum, circa quas est castitas. unde dicit Hieron.: (*epist.* 147. *ad Amand. aliqu. a princ. & super illud ad Tit.* 1. *Non vinolentum, non percussorem, &c.*) *Venter, & genitalia sibimetipsis vicina sunt, ut ex vicinitate membrorum confœderatio intelligatur vitiorum*. Ergo abstinentia, & castitas non sunt virtutes ab invicem distinctæ.

Sed Contra est, quod Apost. 2. ad Corinth. 6. connumerat castitatem jejuniis, quæ ad abstinentiam pertinent.

Respondeo dicendum, quod, sicut dictum est, (*q.* 141. *a.* 4.) temperantia est proprie circa concupiscentias delectationum tactus. Et ideo oportet, ut ubi sunt diversæ rationes delectationis, ibi sint diversæ virtutes sub temperantia comprehensæ.

Delectationes autem proportionantur operationibus, quarum sunt perfectiones, ut dicitur in nono Ethicor. (*ex c. 7. to.* 5.) Manifestum est autem, quod alterius generis sunt operationes pertinentes ad usum ciborum, quibus natura individui conservatur, & operationes pertinentes ad usum venereorum, quibus conservatur natura speciei. Et ideo *castitas*, *quæ*

quæ est circa delectationes venereorum, est virtus distincta ab abstinentia, quæ est circa delectationes ciborum.

Ad primum ergo dicendum, quod temperantia non consistit principaliter circa delectationes tactus quantum ad judicium sensus de tangibilibus, quod est ejusdem rationis in omnibus, sed quantum ad ipsum usum tangibilium, ut dicitur in 3. Ethic. (*c.* 10. *to.* 5.) Est autem alia ratio utendi cibis, & potibus, & venereis. Et ideo oportet esse diversas virtutes, licet sint unius sensus.

Ad secundum dicendum, quod delectationes venereæ sunt vehementiores, & magis opprimentes rationem, quam delectationes ciborum. & propter hoc magis indigent castigatione, & refrænatione; quia si eis consentiatur, magis ex hoc increscit vis concupiscentiæ, & dejicitur virtus mentis. Unde August. dicit in 1. Soliloq. (*c.* 10. *cir. med. to.* 1.) *Nihil esse sentio, quod magis ex arce dejiciat animum virilem, quam blandimenta fœminæ, corporumque ille contactus, sine quo uxor haberi non potest.*

Ad tertium dicendum, quod delectationes aliorum sensuum non pertinent ad naturam hominis conservandam, nisi prout ordinantur ad delectabilia tactus. Et ideo circa hujusmodi delectationes non est aliqua alia virtus sub temperantia comprehensa. Sed delectationes ciborum, quamvis aliqualiter ordinentur ad delectationes venereorum, tamen etiam per se ordinantur ad vitam hominis conservandam. & ideo etiam per se habent specialem virtutem: quamvis illa virtus, quæ abstinentia dicitur, ordinet actum suum ad finem castitatis.

A P P E N D I X.

Ex art. habes *primo*: quomodo per rationem ostendas, merito a scripturis fuisse insinuatum: quod castitas est distincta ab abstinentia. Ut 2. *Cor.* 6. secundum quod dicitur *in arg. contr.* Ubi scito, præsupponi hoc, tanquam verum, scilicet, quod connumerata necessario distinctionem ad invicem important. Neque enim possent connumerari inter se: nisi a se distinguerentur. Multiplicatio enim numeri fit ex eo, quod una res numerum unum faciens non est alia, quæ facit alium numerum. Item 1. Tim. 3. *Episcopum esse sobrium, pudicum*. Eo, quod abstinentia, quæ includit esse sobrium, distinguitur a castitate, quæ dicit esse pudicum, *ar.* 4. Similiter dic de eo, quod ibidem subditur, scilicet *mulieres pu-*

dicas, *sobrias*, *similiter*, ad Tit. 2. *senes*, *ut sint sobrii*, *pudici*. *Secundo* vides: quomodo, &c.

ARTICULUS IV. 731

Utrum pudicitia pertineat specialiter ad castitatem.

Sup. q. 143.

AD Quartum sic proceditur. Videtur, quod pudicitia non pertineat specialiter ad castitatem. Dicit enim Aug. in 1. de civ. Dei, (*c.* 8. *a princ. to.* 5.) quod *pudicitia est quædam virtus animæ*. Non ergo est aliquid ad castitatem pertinens, sed est per seipsam virtus a castitate distincta.

2. Præterea. Pudicitia a pudore dicitur, qui videtur idem esse verecundiæ: Sed verecundia secundum Damasc. (*lib.* 2. *orth. fid. c.* 15.) est de turpi actu; quod convenit omni actui vitioso. Ergo pudicitia non magis pertinet ad castitatem, quam ad alias virtutes.

3. Præterea. Philos. dicit in 3. Ethic. (*c.* 12. *a princ. to.* 5.) quod *omnis intemperantia generaliter est maxime exprobrabilis*: Sed ad pudicitiam pertinere videtur fugere ea, quæ exprobrabilia sunt. Ergo pudicitia pertinet ad omnes partes temperantiæ, non autem specialiter ad castitatem.

Sed Contra est, quod August. dicit in lib. de Perseverant. (*c.* 20. *paulo a prin. to.* 7.) *Prædicanda est pudicitia*, *ut ab eo*, *qui habet aures audiendi*, *nihil genitalibus membris illicitum perpetretur*: Sed usus genitalium membrorum proprie pertinet ad castitatem. Ergo pudicitia proprie ad castitatem pertinet.

Respondeo dicendum, quod, sicut supra dictum est, (*in arg.* 2.) nomen pudicitiæ a pudore sumitur, in quo verecundia significatur. Et ideo oportet, quod pudicitia proprie sit circa illa, de quibus homines magis verecundantur. Maxime autem verecundantur homines de actibus venereis, ut August. dicit in 14. de civ. Dei; (*c.* 18. *to.* 5.) intantum quod etiam concubitus conjugalis, qui honestate nuptiarum decoratur, verecundia non careat. & hoc ideo quia motus genitalium membrorum non subjicitur imperio rationis, sicut motus aliorum exteriorum membrorum. Verecundatur autem homo non solum de illa commixtione venerea, sed etiam de quibuscunque signis ejus, ut Philos. dicit in 2. lib. Rhet. (*c.* 6. *post med. to.* 6.) Et ideo pudicitia attenditur proprie circa ve-

ne-

nerea, & præcipue circa signa venereorum; sicut sunt aspectus impudici, oscula, & tactus. Et quia hæc magis solent deprehendi, ideo pudicitia magis respicit hujusmodi exteriora signa; castitas autem magis ipsam veneream commixtionem. Et ideo *pudicitia ad castitatem ordinatur, non quasi virtus ab ipsa distincta, sed sicut exprimens castitatis circumstantiam quandam*. Interdum tamen unum pro alio ponitur.

Ad primum ergo dicendum, quod August. ibi accipit pudicitiam pro castitate.

Ad secundum dicendum, quod quamvis omnia vitia habeant turpitudinem quandam, specialiter tamen vitia intemperantiæ, ut ex supra dictis patet. (*q.* 142. *a.* 4.)

Ad tertium dicendum, quod inter vitia intemperantiæ præcipue sunt exprobrabilia peccata venerea; tum propter inobedientiam genitalium membrorum tum etiam propter hoc, quod ratio ab hujusmodi maxime absorbetur.

APPENDIX.

EX articulo habes *primo*: quomodo per rationem ostendas, merito insinuatum fuisse a scripturis, & Augustin.; quod pudicitia pertinet specialiter ad castitatem, a D. August. quidem: ut *in arg. cont.* Et ab eodem in Regula. *Nec dicatis, vos habere animos pudicos; si habeatis oculos impudicos: quia impudicus oculus impudici cordis est nuncius. Et, cum se invicem sibimet, etiam tacente lingua, conspectu mutuo corda nunciant impudica: etiam, intactis ab immunda violatione corporibus, fugit castitas ipsa de moribus*. Hæc ibi. Ubi ab oppositis, idest ab impudicitia declarat & intentum, idest pudicitiam: & quod hæc sit circa signa exteriora venerea, & quod ad castitatem pertineat, cum subjungit ly *fugit castitas*. A scripturis vero insinuatur 1. Tim. 4. *Diaconos similiter pudicos*. Ibi enim de castitate diaconibus conveniente agere intendit Apostolus. Item Exod. 21. *Quod si alteram ei acceperit: providebit puellæ nuptias, & vestimenta; & pretium pudicitiæ non negabit*. Hoc est: pretium castitatis, idest pro castitate ablata ab illa per filium suum: cui prius ipsam puellam desponderat. *Secundo* vides: quomodo, &c.

QUÆ-

QUÆSTIO CLII.

De Virginitate, in quinque articulos divisa.

DEinde considerandum est de Virginitate.

Et circa hoc quæruntur quinque.

Primo. In quo consistat virginitas.
Secundo. Utrum sit licita.
Tertio. Utrum sit virtus.
Quarto. De excellentia ejus respectu matrimonii.
Quinto. De excellentia ejus respectu aliarum virtutum.

ARTICULUS I. 732

Utrum Virginitas consistat in integritate carnis.

4. d. 33. qu. 3. a. 1. & d. 34. q. 1. a. 5. ad 4. & d. 49. q. 5. a. 3. q. 1. cor. & ad 4. & quol. 5. a. 24. ad 2. & quol. 6. a. 18. cor.

AD Primum sic proceditur. Videtur, quod Virginitas non consistat in integritate carnis. Dicit enim August. in lib. de nupt. & concupiscen. (*hab. in lib. de S. Virgin. c. 13. in princ. to. 6.*) quod *virginitas est in carne corruptibili incorruptionis perpetua meditatio*: Sed meditatio non pertinet ad carnem. Ergo virginitas non consistit in carne.

2. Præterea. Virginitas pudicitiam quandam importat: Sed August. dicit in primo de civ. Dei; (*c. 18. a princ. to. 5.*) quod *pudicitia consistit in anima*. Ergo virginitas non consistit in carnis incorruptione.

3. Præterea. Carnis integritas videtur consistere in signaculo virginalis pudoris: Sed quandoque absque virginitatis præjudicio frangitur illud signaculum. dicit enim August. in primo de civit. Dei, (*loc. cit.*) quod *illa membra possunt diversis casibus vulnerata vim perpeti; & medici quandoque saluti opitulantes hæc ibi faciunt, quæ horret aspectus: Obstetrix etiam virginis cujusdam integritatem manu velut explorans, dum inspicit, perdidit*. Et subdit: *Non opinor, quemquam tam stulte sapere, ut huic periisse aliquid existimet etiam de ipsius corporis sanctitate, quamvis membri illius integritate jam perdita*. Ergo vir-

virginitas non consistit in carnis incorruptione.

4. Præterea. Corruptio carnis maxime in seminis resolutione consistit, quæ potest fieri sine concubitu, vel in dormiendo, vel etiam vigilando: Sed sine concubitu non videtur perdi virginitas. dicit enim August. in lib. de virgin. (*c.* 13. *in princ. to.* 6.) quod *virginalis integritas*, *& per piam continentiam ab omni concubitu immunitas*, *Angelica portio est*. Ergo virginitas non consistit in carnis incorruptione.

Sed Contra est, quod August. in eodem lib. (*c.* 8. *in fin.*) dicit, quod *virginitas est continentia*, *qua integritas carnis ipsi creatori animæ*, *& carnis vovetur*, *consecratur*, *servatur*.

Respondeo dicendum, quod nomen virginitatis a virore sumptum videtur: Et sicut illud dicitur virens, & in suo virore persistere, quod non est ex superabundantia caloris adustionem expertum: ita etiam virginitas hoc importat, quod persona, cui inest, immunis sit a concupiscentiæ adustione, quæ esse videtur in consummatione maximæ delectationis corporalis, qualis est venereorum delectatio. Unde Ambros. dicit in lib. 1. de Virgini. (*inter princ. & med.*) quod *castitas virginalis est expers contagionis integritas*.

In delectatione autem venereorum *tria* est considerare: *Unum* quidem, quod est ex parte corporis, scilicet violatio signaculi virginalis: *Aliud* autem est, in quo conjungitur id quod est animæ, cum eo quod est corporis, sc. ipsa resolutio seminis delectationem sensibilem causans: *Tertium* autem est solum ex parte animæ, scilicet propositum perveniendi ad talem delectationem. in quibus tribus id quod *primo* positum est, per accidens se habet ad moralem actum, qui non consideratur per se, nisi secundum ea quæ sunt animæ: *secundum* vero materialiter se habet ad actum moralem: nam sensibiles passiones sunt materia moralium actuum: *Tertium* vero se habet formaliter, & completive: quia ratio moralium in eo, quod est rationis, completur.

Quia ergo virginitas dicitur per remotionem prædictæ corruptionis, *consequens est*, *quod integritas membri corporalis per accidens se habeat ad virginitatem*: *Ipsa autem immunitas a delectatione*, *quæ consistit in seminis resolutione*, *se habet materialiter*: *Ipsum autem propositum perpetuo abstinendi a tali delectatione se habet formaliter*, *& completive in virginitate*.

Ad primum ergo dicendum, quod illa definitio Augustini tangit quidem in recto id, quod est formale in

in virginitate : Nam per *meditationem* intelligitur propositum rationis : Quod autem additur, *perpetua*, non sic intelligitur, quod oporteat virginem semper actu talem meditationem habere, sed quia hoc debet in proposito gerere, ut perpetuo in hoc perseveret. Id vero quod est materiale, tangitur in obliquo, cum dicitur, *incorruptionis in carne corruptibili*; quod additur ad ostendendam virginitatis difficultatem. nam si caro corrumpi non posset, non esset difficile perpetuam incorruptionis meditationem habere.

Ad secundum dicendum, quod pudicitia est quidem essentialiter in anima, materialiter autem in carne : Et similiter virginitas. Unde August. dicit in lib. de virgin., (*c.* 8. *to.* 6.) quod *licet virginitas in carne servetur*, ac per hoc corporalis sit, *tamen spiritualis est quam fovet, & servat continentia pietatis*.

Ad tertium dicendum, quod sicut dictum est, (*in cor. ar.*) integritas corporalis membri per accidens se habet ad virginitatem ; inquantum scilicet per hoc quod ex proposito voluntatis abstinet quis a delectatione venerea, remanet integritas in membro corporeo. Unde si contingat, quod per alium modum aliquo casu membri integritas corrumpatur, non magis præjudicat virginitati, quam si corrumpatur manus, aut pes.

Ad quartum dicendum, quod delectatio, quæ est ex seminis resolutione, *dupliciter* potest contingere. *Uno modo* ut procedat ex mentis proposito : Et sic tollit virginitatem, sive fiat per concubitum, sive absque concubitu : Facit autem mentionem Aug. de concubitu, quia hujusmodi resolutio communiter, & naturaliter ex concubitu causatur. *Alio modo* potest provenire præter propositum mentis, vel in dormiendo, vel per violentiam illatam, cui mens non consentit, quamvis caro delectationem experiatur, vel etiam ex infirmitate naturæ, ut patet in his qui fluxum seminis patiuntur : Et sic non perditur virginitas ; quia talis pollutio non accidit per impudicitiam, quam virginitas excludit.

A P P E N D I X.

Ex art. habes *primo* : quomodo per rationem & ostendas, & in recto sensu intelligas merito a scripturis, Ecclesia, & August. insinuatum fuisse, quod virginitas consistit in integritate carnis. A D. August. quidem, ut *in argu. contr.* A scripturis vero per hoc, quod dicitur Ezech. 44. *Porta hæc clausa erit, & non aperietur, & vir non transiet per eam ; clausaque erit*

erit principi. Ad cujus expositionem dicit Concil. Telense in rescripto ad Siritium Papam. *Quæ est sanctuarii illa porta, quæ manet clausa? Et nemo, inquit, pertransibit per eam: sed solus Deus Israel transibit per eam? Nonne hæc porta est Maria, per quam in hunc mundum Redemptor intravit? Hæc est porta justitiæ. Hæc porta est Maria; de qua scriptum est, Quia Dominus pertransibit per eam, & erit clausa: quia & virgo concepit, & genuit. Peperit Maria: & virgo permanet.* Hæc ibi. Ab Ecclesiâ autem idem insinuatur per hoc, quod volens monstrare, quod virginitas remansit in B. Virgine, dum concepit, & parturiit, sic de illa protestatur: *Alvus tumescit virginis, claustra pudoris permanent.* Et postea: *Procedens de thalamo suo, pudoris aula regia.* Hæc illa in hymno primo Natalis Domini. Ex hoc ergo, quod virginitas significatur a scripturis per clausam portam, & ab Ecclesia per claustrorum pudoris permanentiam, aulamque regiam pudoris, datur ab utrisque intelligi scholasticis Theologis, quod virginitas consistit in carnis integritate. *Secundo* vides: quomodo, &c.

ARTICULUS II. 733

Utrum virginitas sit illicita.

Inf. d. 3. & 4. & 4. d. 32. qu. 3. ar. 2. & 3. & Mal. q. 15. ar. 2. ad 13. & vir. qu. 1. ar. 13. ad 6. Et 2. Ethic. lect. 2. fi.

AD Secundum sic proceditur. Videtur, quod virginitas sit illicita. Omne enim quod contrariatur præcepto legis naturæ, est illicitum: Sed sicut præceptum legis naturæ ad conservationem individui est quod tangitur Genes. 1. *De omni ligno, quod est in paradiso, comede;* ita etiam præceptum legis naturæ est ad conservationem speciei, quod ponitur Genes. 1. *Crescite, & multiplicamini, & replete terram.* Ergo sicut peccaret, qui abstineret ab omni cibo, utpote faciens contra bonum individui; ita etiam peccat, qui omnino abstinet ab actu generationis, utpote faciens contra bonum speciei.

2. Præterea. Omne illud quod recedit a medio virtutis, videtur esse vitiosum: Sed virginitas recedit a medio virtutis, ab omnibus delectationibus venereis abstinens: dicit enim Philos. in 2. Ethic. (*c. 2. a med. & lib. 3. cap. 11. to. 5.*) quod *qui omni voluptate potitur, neque ab una recedit, intemperatus est; qui* au-

autem omnes fugit, sicut agrestis, insensibilis est. Ergo virginitas est aliquid vitiosum.

3. Præterea. Pœna non debetur nisi vitio: Sed apud antiquos puniebantur secundum leges illi, qui semper cœlibem vitam ducebant, ut Maximus Valerius dicit. (*l.* 2. *cap.* 4. *num.* 2.) unde & Plato secundum August. in lib. de vera religione (*cap.* 3. *ad fi. to.* 1.) *sacrificasse naturæ dicitur, ut perpetua ejus continentia tanquam peccatum aboleretur.* Ergo virginitas est peccatum.

Sed Contra est, quod nullum peccatum recte cadit sub consilio: Sed virginitas recte cadit sub consilio. dicitur enim 1. ad Cor. 7. *De virginibus autem præceptum Domini non habeo, consilium autem do.* Ergo virginitas non est aliquid illicitum.

Respondeo dicendum, quod in humanis actibus illud est vitiosum, quod est præter rectam rationem. Habet autem hoc recta ratio, ut his quæ sunt ad finem, utatur aliquis secundum eam mensuram, quæ congruit fini. Est autem *triplex* hominis bonum, ut dicitur in 1. Ethic. (*cap.* 8. *a princ. tom.* 6.) *Unum* quidem, quod consistit in exterioribus rebus, puta divitiis: *Aliud* autem, quod consistit in bonis corporis: *Tertium* autem, quod consistit in bonis animæ: Inter quæ etiam bona contemplativæ vitæ sunt potiora bonis vitæ activæ, ut Philos. probat in 10. Ethic. (*cap.* 7. *to.* 5.) & Dominus dicit Lucæ 10. *Maria optimam partem elegit.* Quorum bonorum exteriora quidem ordinantur ad ea, quæ sunt corporis: ea vero quæ sunt corporis, ad ea quæ sunt animæ: & ulterius ea quæ sunt vitæ activæ, ad ea quæ sunt vitæ contemplativæ.

Pertinet igitur ad rectitudinem rationis, ut aliquis utatur exterioribus bonis secundum eam mensuram, quæ competit corpori: Et similiter de aliis. Unde si quis abstineat ab aliquibus possidendis, quæ alias esset bonum possidere, ut consulat saluti corporali, vel etiam contemplationi veritatis, non esset hoc vitiosum, sed secundum rationem rectam.

Et similiter si quis abstinet a delectationibus corporalibus, ut liberius vacet contemplationi veritatis, pertinet hoc ad rectitudinem rationis. Ad hoc autem pia virginitas ab omni delectatione venerea abstinet, ut liberius divinæ contemplationi vacet. Dicit enim Apost. 1. ad Cor. 7. *Mulier innupta, & virgo cogitat quæ Domini sunt, ut sit sancta & corpore, & spiritu: Quæ autem nupta est, cogitat quæ mundi sunt, & quomodo placeat viro.* Unde relin-

quitur, quod *virginitas non est aliquid vitiosum, sed potius laudabile*.

Ad primum ergo dicendum, quod præceptum habet rationem debiti, ut supra dictum est. (*q.* 122. *a.* 1.) *Dupliciter* autem aliquid est debitum. *Uno modo*, ut impleatur ab uno: Et hoc debitum sine peccato præteriri non potest. *Aliud* autem est debitum implendum a multitudine: Et ad tale debitum implendum non tenetur quilibet de multitudine. Multa enim sunt multitudini necessaria, ad quæ implenda unus non sufficit: sed implentur a multitudine, dum unus hoc, alius illud facit. Pręceptum igitur legis naturæ homini datum de comestione, necesse est quod ab unoquoque impleatur: aliter enim individuum conservari non posset. Sed præceptum datum de generatione respicit totam multitudinem hominum, cui necessarium est, non solum quod multiplicetur corporaliter, sed etiam quod spiritualiter proficiat. Et ideo sufficienter providetur humanæ multitudini, si quidam carnali generationi operam dent; quidam vero ab hac abstinentes, contemplationi divinorum vacent ad totius humani generis pulchritudinem, & salutem: Sicut etiam in exercitu quidam castra custodiunt, quidam signa deferunt, quidam gladiis decertant: quæ tamen omnia debita sunt multitudini, sed per unum impleri non possunt.

Ad secundum dicendum, quod ille qui abstinet ab omnibus delectationibus præter rationem rectam, quasi delectationes secundum se abhorrens, est insensibilis, sicut agrestis. Virgo autem non abstinet ab omni delectatione, sed solum a delectatione venerea: & ab hac abstinet secundum rationem rectam, ut dictum est (*in corpore articuli*). Medium autem virtutis non secundum quantitatem, sed secundum rationem rectam determinatur, ut dicitur in 2. Ethicor. (*cap.* 6. *to.* 5.) Unde de magnanimo dicitur in 4. Ethic. (*cap.* 3. *parum a princip. tom.* 5.) quod *est magnitudine extremus, eo autem quod ut oportet, medius*.

Ad tertium dicendum, quod leges feruntur secundum ea, quæ ut in pluribus accidunt. Hoc autem rarum erat apud antiquos, ut aliquis amore veritatis contemplandæ ab omni delectatione venerea abstineret: Quod solus Plato legitur fecisse: Unde non sacrificavit, quasi hoc peccatum reputaret, sed perversæ opinioni civium cedens, ut ibidem Augustinus dicit.

AP-

APPENDIX.

EX art. habes *primo* : quomodo per rationem interimas hæresim *Calvini* dicentis: quod ad Nuptias contrahendas omnes obligantur, & est præceptum universale. Ac si per hoc aperte diceret: Virginitas est illicita. Item errorem *Balatii* facto suo insano dicentis idem, scilicet, quod virginitatem servare est illicitum. Facto suo, dixi: quoniam (ut refert B. Athanasius in vita S. Antonii Abbatis, & Heremitæ) iste *Balatius* dux Ægypti, Arrianæque perfidiæ studiosissimus, faciebat Virgines nudas verberibus in publico affici. Ac si aliquod illicitum, scilicet servando virginitatem, committerent. *Secundo* habes: quomodo per rationem ostendas, prædictum errorem merito damnari a B. Matthæo Euangelista factis ipsis: ut factum malum facto bono, tanquam clavus clavo retundatur. *Matthæus vero* (inquit Hieron. de viris illustribus, & vita ejus ab Ecclesia communiter lecta) *quo auctore virginitatem Iphigenia voverat, ut in sancto virginitatis proposito persisteret, eandem hortabatur*. Hæc ibi. Item a divina justitia; quæ, dum Balatium ipsum pro tali insania flagellat, & virginitatem licitam esse demonstrat, & contrarium errorem aperte condemnat. *Sanctus Antonius* (inquit D. Athanasius, ubi supra) „ ad eum sic scripsisse fertur. Video, o Balati, iram Dei super te venientem. Ideo sine, quæso, ut facis, Christianos persequi: ne Dei vindicta te occupet; quæ proximum jam tibi minatur interitum. Qua epistola spreta, dum cum Nestorio Alexandriæ præfecto equitaret, morsu repentino Balatium equus in terram dejecit, ejusque fœmora dentibus laceravit. Qui post tertium diem e vivis sublatus est, juxta Sancti Antonii vaticinium. „ Hæc ibi Athanasius. Vide, quam digna pœna. Virginitati Balatius factis quoque detrahebat: Equus correspondenter in pœnam, tanquam Dei instrumentum, fœmora ejus factis ipsis, idest dentibus laceravit. Item: quomodo per rationem ostendas, hæresim *Calvini* merito damnari a sacro Concilio *Trident*. sess. 24. can. 10. „ Si quis dixerit, non esse melius, ac beatius, manere in virginitate, aut cœlibatu, quam jungi matrimonio; Anathema sit. Hæc ibi. Item ab Apostolis, & facto scilicet Beati Matthæi supradicto, pro quo etiam morti se exposuit, ac martyrizatus est, ut legitur ibidem, & verbo 1. Cor. 7. „ Bonum est ho-

 „ mi-

„ mini, mulierem non tangere. *Et;* solutus es ab „ uxore, noli quærere uxorem. *Et*: Igitur, qui matrimonio jungit virginem suam, bene facit: &, „ qui non jungit, melius facit. *Et*; Cui vult, nubat in Domino: Beatior autem erit, si sic permanserit secundum consilium meum. „ Hæc ibi. Item damnatur ab Ecclesia sancta catholica facto suo fere quotidiano: quo festa sacrarum virginum solenniter celebrat. Item sanguis illarum, quæ virginitati servandæ vitam postposuerunt martyres effectæ, clamat ad Deum condemnando Calvinum. Ex *Gene.* 4. *Tertio* vides: quomodo ex his, si bene pensentur, & applicentur, doctrina præsens Angelica vicissim declaretur, & confirmetur.

ARTICULUS III. 734

Utrum virginitas sit virtus.

Inf. q. 155. a. 1. cor. & ad 5. Et 4. d. 33. q. 3. a. 2. & d. 49. q. 5. a. 3. q. 1. cor. Et 2. Eth. lect. 2. fi.

AD Tertium sic proceditur. Videtur, quod virginitas non sit virtus. Nulla enim virtus inest nobis a natura, ut Phil. dicit in 2. Eth. (*cap. 1. to. 5.*) Sed virginitas inest nobis a natura: quilibet enim mox natus virgo est. Ergo virginitas non est virtus.

2. Præterea. Quicunque habet unam virtutem, habet omnes, ut supra habitum est. (1. 2. *q. 61. art. 1.*) Sed aliqui habent alias virtutes, qui non habent virginitatem: alioquin cum sine virtute nullus ad regnum cœlorum perveniat, nullus sine virginitate ad ipsum posset pervenire; quod esset matrimonium damnare. Ergo virginitas non est virtus.

3. Præterea. Omnis virtus restituitur per pœnitentiam: Sed virginitas non reparatur per pœnitentiam. unde Hieronymus dicit: (*epist. 22. ad Eustoch. de custod. virginit. cap. 2. cir. medium*) *Cum cætera Deus possit, non potest virginem post ruinam reparare.* Ergo videtur, quod virginitas non sit virtus.

4. Præterea. Nulla virtus perditur sine peccato: Sed virginitas perditur sine peccato, scil. per matrimonium. Ergo virginitas non est virtus.

5. Præterea. Virginitas condividitur viduitati, & pudicitiæ conjugali: Sed neutrum illorum ponitur vir-

virtus. Ergo virginitas non est virtus.

Sed Contra est, quod Ambrosius dicit in lib. 1. de virgini. (*aliquant. a princ.*) *Invitat virginitatis amor, ut aliquid de virginitate dicamus, ne veluti transitu quodam perstricta videatur, quæ principalis est virtus.*

Respondeo dicendum, quod, sicut supra dictum est, (*a.* 1. *hu. qu.*) in virginitate est sicut formale, & completivum, propositum perpetuo abstinendi a delectatione venerea. Quod quidem propositum laudabile redditur ex fine, inquantum sc. hoc fit ad vacandum rebus divinis: Materiale autem in virginitate est integritas carnis absque omni experimento venereæ delectationis.

Manifestum est autem, quod ubi est specialis materia boni habens specialem excellentiam, ibi invenitur specialis ratio virtutis; sicut patet in magnificentia, quæ est circa magnos sumptus, & ex hoc est specialis virtus a liberalitate distincta, quæ communiter se habet circa omnem pecuniarum usum.

Hoc autem quod est conservare se immunem ab experimento venereæ voluptatis, habet quandam excellentiam laudis supra hoc, quod est conservare se immunem ab inordinatione venereæ voluptatis. Et ideo *virginitas est quædam specialis virtus habens se ad castitatem, sicut magnificentia ad liberalitatem.*

Ad primum ergo dicendum, quod homines ex sua nativitate habent id quod est materiale in virginitate, scilicet integritatem carnis immunem ab experimento venereorum. Non tamen habent id quod est formale in virginitate, ut scilicet habeant propositum servandi hujusmodi integritatem propter Deum: Et ex hoc habet rationem virtutis. Unde Augustinus dicit in lib. de virginit. (*c.* 11. *in princ. to.* 6.) *Nec nos hoc in virginibus prædicamus, quod virgines sunt, sed quod Deo dicatæ pia continentia virgines sunt.*

Ad secundum dicendum, quod connexio virtutum accipitur secundum illud, quod est formale in virtutibus, id est secundum charitatem, vel secundum prudentiam, ut supra habitum est, (*qu.* 129. *ar.* 3. *ad* 2.) non autem secundum id quod est materiale in virtutibus. Nihil enim prohibet alicui virtuoso suppetere materiam unius virtutis, non autem materiam alterius: sicut pauper habet materiam temperantiæ, non autem materiam magnificentiæ. Et hoc modo alicui habenti alias virtutes deest materia vir-

ginitatis, ideſt prædicta integritas carnis: Tamen poteſt id quod eſt formale in virginitate, habere, ut ſcilicet habeat in præparatione mentis prædictæ integritatis conſervandæ propoſitum, ſi hoc ſibi competeret: ſicut pauper poteſt in præparatione animi habere propoſitum magnificos ſumptus faciendi, ſi ſibi competeret. Et ſimiliter ille qui eſt in proſperitate, habet in præparatione animi propoſitum adverſa æquanimiter tolerandi: Et ſine hac præparatione animi non poteſt eſſe aliquis virtuoſus.

Ad tertium dicendum, quod virtus per pœnitentiam reparari poteſt, quantum ad id quod eſt formale in virtute, non autem quantum ad id quod eſt materiale in ipſa. Non enim ſi quis magnificus conſumpſerit divitias ſuas, per pœnitentiam peccati reſtituuntur ei divitiæ. Et ſimiliter ille qui virginitatem peccando amiſit, per pœnitentiam non recuperat virginitatis materiam, ſed recuperat virginitatis propoſitum. Circa materiam autem virginitatis eſt aliquid, quod miraculoſe reparari poterit divinitus, ſcilicet integritas membri, quam dicimus accidentaliter ſe ad virginitatem habere. Aliud autem eſt, quod nec miraculoſe reparari poteſt, ut ſcilicet qui expertus eſt voluptatem veneream, fiat non expertus. Non enim Deus poteſt facere, ut ea quæ facta ſunt, non ſint facta, ut in primo habitum eſt. (*q.* 25. *a.* 4.)

Ad quartum dicendum, quod virginitas, ſecundum quod eſt virtus, importat propoſitum voto firmatum integritatis perpetuo ſervandæ. Dicit enim Auguſt. in lib. de virgin. (*c.* 8. *in fin. tom.* 6.) quod *per virginitatem integritas carnis ipſi creatori animæ, & carnis vovetur, conſecratur, ſervatur.* Unde virginitas, ſecundum quod eſt virtus, nunquam amittitur, niſi per peccatum.

Ad quintum dicendum, quod caſtitas conjugalis ex hoc ſolo habet laudem, quod abſtinet ab illicitis voluptatibus. unde non habet aliquam excellentiam ſupra communem caſtitatem. Viduitas autem addit quidem aliquid ſupra caſtitatem communem: non tamen pervenit ad id quod eſt perfectum in materia iſta, ſcil. ad omnimodam immunitatem venereæ voluptatis, ſed ſola virginitas. Et ideo ſola virginitas ponitur virtus ſpecialis ſupra caſtitatem, ſicut magnificentia ſupra liberalitatem.

AR-

APPENDIX.

EX articulo habes *primo*; quomodo per rationem destruas errorem *Barbaræ* Imperatricis subindicantis, quod virginitas non est virtus. Ex ea enim hæresi, quam dicebat aperte, sequitur implicite prædictus error in ipsa. *Virgines*, inquiebat, *pro Christi nomine pati stultum est*, *eo*, *quod voluptatis gaudia non gustent*. Quid hic implicari, secundum illam, e vestigio conspicis? Quod virginitatem servare, stultum est. *Eo*, *quod*, inquit, *virgines voluptatis gaudia non gustent*. Cæterum contra nunc dictum errorem militant ea, quæ diximus in *a*. 2. *app*. Ideo vide tu illic. Quid aliud erroris implicatur, secundum illam, in hæresi prædicta? Quod virginitas non est virtus; sed stultum quid. *Eo*, *quod*, inquit, *voluptatis gaudia nec gustat*, nec gustare finit, immo gustare hujusmodi omnino prohibet. Vide hic errorem illum in principio tactum ab ipsa, propter eandem rationem expressam, implicite dictum: contra quem directe militat præsens articulus. *Secundo* habes: quomodo per rationem ostendas, errorem hunc merito damnari a D. Ambrosio, ut extenditur *in argum. cont*. Item ab omnibus illis, & quidem a fortiori, quæ monstrant, quod castitas est virtus. De quibus vide *q*. 151. *a*. 1. *append*. Item a D. Augustino damnatur; dum in libro de virginitate, hanc esse & virtutem, & nobilissimam quidem, per hæc verba insinuat. *Christus*, inquit, „ cujus utique caro virgo est, Virginis filius, Virginum sponsus, Virginali utero corporaliter natus; Virginali connubio spiritualiter conjugatus. „ Cum igitur universa Ecclesia virgo sit, *ut dicit Apostolus*, quanto digna honore sunt membra, quæ hoc „ custodiunt in carne, quod ipsa tota custodit in fide? *Tertio* vides, &c.

ARTICULUS IV. 735

Utrum virginitas sit excellentior matrimonio.

4. d. 30. q. 2. a. 3. ad 6. & d. 33. q. 3. a. 2. ad 5. & a. 3. ad 1. & 3.

AD Quartum sic proceditur. Videtur, quod virginitas non sit excellentior matrimonio. Dicit enim August. in lib. de bono conjugali. (*c*. 21. *in fin*. 6.) *Non impar meritum est continentiæ in Joan-*

ne, qui nullas expertus est nuptias, & in Abraham, qui filios generavit: Sed majoris virtutis majus est meritum. Ergo virginitas non est potior virtus, quam castitas conjugalis.

2. Præterea. Ex virtute dependet laus virtuosi. Si ergo virginitas præferretur continentiæ conjugali, videtur esse consequens, quod qualibet virgo esset laudabilior qualibet conjugata: Hoc autem est falsum. Ergo virginitas non præfertur conjugio.

3. Præterea. Bonum commune potius est bono privato, ut patet per Philosophum in 1. Ethicor. (*c. 2. ad fin. to. 5.*) Sed conjugium ordinatur ad bonum commune. dicit enim August. in lib. de bono conjugali. (*cap. 16. in princ. to. 6.*) *Quod est cibus ad salutem hominis, hoc est concubitus ad salutem humani generis*: Virginitas autem ordinatur ad bonum speciale, ut scil. vitent tribulationem carnis, quam sustinent conjugati, sicut patet per Apostol. 1. ad Cor. 7. Ergo virginitas non est potior continentia conjugali.

Sed Contra est, quod dicit August. in lib. de virginit. (*c. 19. in fi. to. 6.*) *Et certa ratione, & sanctarum Scripturarum auctoritate nec peccatum esse nuptias invenimus; nec eas bono aut virginalis continentiæ, vel etiam vidualis æquamus.*

Respondeo dicendum, quod, sicut patet in lib. 1. Hieron. contra Jovinianum, (*non remote à princ.*) hic error fuit Joviniani, qui posuit, virginitatem non esse matrimonio præferendam.

Qui quidem error præcipue destruitur & exemplo Christi, qui & matrem virginem elegit, & ipse virginitatem servavit, & ex doctrina Apostoli, qui 1. ad Corinth. 7. virginitatem consuluit, tanquam melius bonum: Et etiam ratione: tum quia bonum divinum est potius humano bono: tum quia bonum animæ præfertur bono corporis: tum etiam quia bonum contemplativæ vitæ præfertur bono activæ: Virginitas autem ordinatur ad bonum animæ secundum vitam contemplativam, quod est cogitare ea quæ sunt Dei: Conjugium autem ordinatur ad bonum corporis, quod est corporalis multiplicatio generis humani; & pertinet ad vitam activam; quia vir, & mulier in matrimonio viventes necesse habent cogitare quæ sunt mundi, ut patet per Apost. 1. ad Corinth. 7.

Unde *indubitanter virginitas præferenda est continentiæ conjugali.*

Ad primum ergo dicendum, quod meritum non solum pensatur ex genere actus, sed magis ex ani-

mo operantis. Habuit autem animum Abraham sic dispositum, ut paratus esset virginitatem servare, si esset tempori congruum: Ex quo meritum continentiæ conjugalis in ipso æquatur merito continentiæ virginalis in Joanne, respectu præmii substantialis, non autem respectu præmii accidentalis. Unde August. dicit in libro de bono conjugali, (*c.* 21. *in fi. to.* 6.) quod „ Joannis cœlibatus, & Abrahæ connu„ bium pro temporum distributione Christo milita„ verunt; sed continentiam Joannes & in opere, „ Abraham vero in solo habitu habebat.

Ad secundum dicendum, quod licet virginitas sit melior, quam continentia conjugalis, potest tamen conjugatus melior esse, quam virgo, *duplici* ratione. *Primo* quidem ex parte castitatis, si scilicet ille qui est conjugatus, habeat animum magis paratum ad virginitatem servandam, si oporteret, quam ille qui est actu virgo. Unde Augustinus instruit virginem in lib. de bono conjugali, (*cap.* 22. *ante med. tom.* 6.) ut dicat: *Ego non sum melior, quam Abraham, sed melior est castitas cœlibum, quam castitas nuptiarum.* Et rationem postea subdit, dicens: *Quod enim nunc ago, melius ille egisset, si tunc agendum esset: Quod autem illi egerunt, sic ego non agerem, etiam si nunc agendum esset.* *Secundo*, quia forte ille qui non est virgo, habet aliquam excellentiorem virtutem. Unde Augustinus dicit in libro de virginitate: (*cap.* 44. *in fine tom.* 6.) „ Unde scit virgo, quamvis solicita, quæ sunt „ Domini, ne forte propter aliquam sibi incogni„ tam mentis infirmitatem nondum sit matura mar„ tyrio, illa vero mulier, cui se præferre gestie„ bat, jam possit bibere calicem Dominicæ passio„ nis?

Ad tertium dicendum, quod bonum commune potius est bono privato, si sit ejusdem generis: Sed potest esse, quod bonum privatum sit melius secundum suum genus. Et hoc modo virginitas Deo dicata præfertur fœcunditati carnali. Unde Augustinus dicit in lib. de virginit. (*c.* 9. *in princ. tom.* 6.) quod „ fœcunditas carnis, etiam illarum quæ in „ hoc tempore nihil aliud in conjugio, quam prolem requirunt, quam mancipent Christo, pro a„ missa virginitate compensari non posse credenda „ est.

APPENDIX.

EX art. habes *primo* : quomodo interimas hæresim *Joviniani*, & *Helvidii*, dicentium : quod virginitas non est majoris meriti apud Deum, quam conjugium. Vel, quod tamen in idem redit, dicentium, nuptias esse pares virginitati. *Secundo* habes : quomodo per rationem ostendas, hanc merito damnari a D. Aug. ut *in arg. contr.* Ubi nota, auctoritatibus scripturarum hoc idem posse probari : quod dicit Augustin. & tunc memento, practicare notationem pro lectoribus positam in *q. 70. art. 1. append.* Item a Conc. *Trid.* sess. 24. ca. 10. *Si quis dixerit, statum conjugalem anteponendum esse statui virginitatis, vel cœlibatus : & non esse melius, ac beatius, manere in virginitate, aut cœlibatu, quam jungi matrimonio, Anathema sit.* Hæc ibi. Item ab Apostolo 1. *Cor.* 7. diffuse. Item ab *Elucid. Addition. art. nu.* 413. 414. *Tertio*, vides : quomodo, &c.

ARTICULUS V. 736.

Utrum virginitas sit maxima virtutum.

Inf. q. 155. *a.* 1. & *q.* 185. *a.* 4. *Et* 4. *d.* 53. *q.* 3. *a.* 3. *Et* 3. *cont. c.* 134.

AD Quintum sic proceditur. Videtur, quod virginitas sit maxima virtutum. Dicit enim Cyprianus in libro de virginitate : (*seu de habitu Virgin. non remote a princ.*) ,, Nunc nobis ad virgines ,, sermo est, quarum quo sublimior est gloria, eo ,, est major cura : Flos est ille Ecclesiastici germinis, decus, atque ornamentum gratiæ spiritualis, ,, illustrior portio gregis Christi.

2. Præterea. Majus præmium debetur majori virtuti : Sed virginitati debetur maximum præmium, sc. fructus centesimus, ut patet Matth. 13. in Glos. (*ordin. Hieron. sup.* illud : *Qui vero in terram bonam*) Ergo virginitas est maxima virtutum.

3. Præterea. Tanto aliqua virtus est major, quanto per eam aliquis Christo magis conformatur. Sed maxime aliquis conformatur Christo per virginitatem. dicitur enim Apocal. 14. de virginibus, quod *sequuntur Agnum, quocumque ierit* ; & quod *cantabant canticum novum, quod nemo alius poterat dicere.* Ergo virginitas est maxima virtutum.

Sed Contra est, quod August. dicit in libro de vir-

virginitate: (*cap. 46. in fi. to. 6.*) *Nemo, quantum puto, ausus fuerit virginitatem præferre martyrio* † *al. monasterio.* † Et in eodem lib. (*cap. 45. in princ.*) dicit: „ Præclarissimum testimonium perhi„ bet Ecclesiastica auctoritas, in qua fidelibus no„ tum est, quo loco Martyres, & quo defunctæ „ Sanctimoniales ad altaris sacramenta recitentur. Per quod datur intelligi, quod martyrium virginitati præfertur, & similiter monasterii status.

Respondeo dicendum, quod aliquid potest dici excellentissimum *dupliciter*. *Uno modo* in aliquo genere: Et *sic virginitas est excellentissima*, scilicet in genere castitatis. Transcendit enim & castitatem vidualem, & conjugalem. Et quia castitati antonomastice attribuitur decor, ideo virginitati per consequens attribuitur excellentissima pulchritudo. Unde & Ambrosius dicit in lib. I. de virginibus: (*parum a med.*) „ Pulchritudinem quis potest majorem æ„ stimare decore virginis, quæ amatur a rege, pro„ batur a judice, dedicatur Domino, consecratur „ Deo?

Alio modo potest dici aliquid excellentissimum simpliciter: Et *sic virginitas non est excellentissima virtutum*. Semper enim finis excellit id, quod est ad finem; & quanto aliquid efficacius ordinatur ad finem, tanto melius est. Finis autem, ex quo virginitas laudabilis redditur, est vacare rebus divinis, ut dictum est. (*articulo præcedenti*) Unde ipsæ virtutes theologicæ, & etiam virtus religionis, quarum actus est ipsa occupatio circa res divinas, præferuntur virginitati. Similiter etiam vehementius operantur ad hoc quod inhæreant Deo martyres, qui ad hoc postponunt propriam vitam, & viventes in monasteriis, qui ad hoc postponunt propriam voluntatem, & omnia quæ possunt habere, quam virgines, quæ ad hoc postponunt veneream voluptatem. Et ideo *virginitas non simpliciter est maxima virtutum*.

Ad primum ergo dicendum, quod virgines sunt *illustrior portio gregis Christi*; & est *earum sublimior gloria* per comparationem ad viduas, & conjugatas.

Ad secundum dicendum, quod centesimus fructus attribuitur virginitati, secundum Hieronymum, propter excellentiam quam habet ad viduitatem, cui attribuitur sexagesimus, & ad matrimonium, cui attribuitur tricesimus: Sed, sicut Augustinus dicit in lib. I. de quæstionibus Euangelii, (*c. 9. in princ. to. 4.*) *centesimus fructus est martyrum, sexagesimus vir-*

ginum, *& tricesimus conjugatorum*. Unde ex hoc non sequitur, quod virginitas sit simpliciter maxima virtutum omnium, sed solum in aliis gradibus castitatis.

Ad tertium dicendum, quod virgines *sequuntur Agnum*, *quocumque ierit*, quia imitantur Christum, non solum in integritate mentis, sed etiam in integritate carnis, ut Augustinus dicit in lib. de virginit. (*cap. 27. a med. tom. 6.*) Et ideo in pluribus sequuntur Agnum: Non tamen oportet, quod magis de propinquo; quia aliæ virtutes faciunt propinquius inhærere Deo per imitationem mentis. Canticum autem novum, quod solæ virgines cantant, est gaudium, quod habent de integritate carnis servata.

APPENDIX.

EX art. habes *primo*: quomodo per rationem & ostendas, & in sensu recto intelligas, merito insinuatum esse ab Ecclesia, scripturis, & Augustino: quod virginitas non est excellentissima virtutum. A D. Augustino quidem: ut *in arg. contr.* A Scripturis autem: ut de charitate. *q. 23. art. 6. append.* & de religione *qu. 81. ar. 6. append.* & de martyrio *q. 124. art. 3. append.* & de obedientia *q. 104. art. 3. append.* Ab Ecclesia vero per hoc, quod martyres anteponit virginibus in officiis celebritatum suarum: & martyres vocat, *Victorum genus optimum*, ut patet in hymno primo martyrum. Ex quo dicto Ecclesiæ datur ab eadem etiam intelligi, quod nobilior est aureola data martyribus, quam virginibus. *Secundo* vides; quomodo ex iis, si bene pensentur, & applicentur, doctrina præsens Angelica vicissim declaretur, atque confirmetur.

QUÆSTIO CLIII.

De vitio luxuriæ, in quinque articulos divisa.

DEinde considerandum est de vitio luxuriæ, quod opponitur castitati. Et *primo* de ipsa in generali. *Secundo* de speciebus ejus.

Et circa primum quæruntur quinque.

Primo. Quæ sit materia luxuriæ.
Secundo. Utrum omnis concubitus sit illicitus.

Ter-

Tertio. Utrum luxuria fit peccatum mortale.
Quarto. Utrum luxuria fit vitium capitale.
Quinto. De filiabus ejus.

ARTICULUS I. 737

Utrum materia luxuriæ fint folum concupifcentiæ, & delectationes venereæ.

1. Ethic. cap. 5. lect. 2. co. 3.

AD Primum fic proceditur. Videtur, quod materia luxuriæ non folum fint concupifcentiæ, & delectationes venereæ. Dicit enim Auguftin. in lib. 2. Confeff. (*c. 6. a med. to. 1.*) quod *luxuria ad fatietatem, atque abundantiam fe cupit vocari:* Sed fatietas pertinet ad cibos, & potus, abundantia autem ad divitias. Ergo luxuria non eft proprie circa concupifcentias, & voluptates venereas.

2. Præterea. Proverb. 20. dicitur: *Luxuriofa res eft vinum:* Sed vinum pertinet ad delectationem cibi, & potus. Ergo circa ea maxime videtur luxuria effe.

3. Præterea. Luxuria dicitur effe libidinofæ voluptatis appetitus: Sed libidinofa voluptas non folum eft in venereis, fed etiam in multis aliis. Ergo luxuria non eft folum circa concupifcentias, & voluptates venereas.

Sed Contra eft, quod dicitur in lib. de vera religione (*c. 3. a med. tom. 1.*) de luxuriofis: *Qui feminat in carne, de carne metet corruptionem:* Sed feminatio carnis fit per voluptates venereas. Ergo ad has pertinet luxuria.

Refpondeo dicendum, quod, ficut Ifidorus dicit in libro 10. Etymologiar. (*ad liter. L.*) *Luxuriofus aliquis dicitur, quafi folutus in voluptates*. Maxime autem voluptates venereæ animum hominis folvunt. Et ideo *circa voluptates venereas maxime luxuria confideratur*.

Ad primum ergo dicendum, quod ficut temperantia principaliter quidem & proprie eft circa delectationes tactus; dicitur autem ex confequenti, & per fimilitudinem quandam in quibufdam aliis materiis; ita etiam luxuria principaliter quidem eft in voluptatibus venereis, quæ maxime & præcipue animum hominis refolvunt; fecundario autem dicitur in quibufcumque aliis ad exceffum pertinentibus. Unde ad Galat. 5. dicit Gl. (*interl. fup. illud: Lu-*

xuria, *idolorum servitus*, *&c.*) quod *luxuria est quælibet superfluitas*.

Ad secundum dicendum, quod vinum dicitur res luxuriosa, vel secundum hunc modum, quo in qualibet materia abundantia ad luxuriam refertur, vel inquantum superfluus usus vini incentivum voluptati venereæ præbet.

Ad tertium dicendum, quod etsi libidinosa voluptas in aliis materiis dicatur; tamen specialiter hoc nomen sibi vendicant venereæ delectationes, in quibus etiam specialiter libido dicitur, ut Aug. dicit in 14. de civit. Dei. (*cap.* 15. *ad fi.* & *c.* 16. *in princ. to.* 5.)

A P P E N D I X.

EX art. habes *primo*: quomodo per rationem ostendas, merito a scripturis insinuatum, quod luxuria est circa concupiscentias, & delectationes venereas. Ut Galat. 6. *Qui seminat in carne, de carne metet corruptionem*. Extende, applicando, tu hoc, sicut fit *in argum. contr.* Item per hoc, quod, postquam dictum fuerat *Luc.* 15. de filio prodigo ly *vivendo luxuriose*, replicando idem subjungitur ly *cum meretricibus*. Exinde enim clarissimum Theologis scholasticis relinquere voluit scriptura, quod luxuria versatur circa concupiscentias, & delectationes venereas. *Secundo* vides: quomodo ex iis bene, &c.

ARTICULUS II. 738

Utrum nullus actus venereus possit esse sine peccato.

Mal. q. 15. *a.* 1.

AD Secundum sic proceditur. Videtur, quod nullus actus venereus possit esse sine peccato. Nihil enim videtur impedire virtutem, nisi peccatum: Sed omnis actus venereus maxime impedit virtutem, dicit enim Aug. in 1. Soliloquiorum: (*c.* 10. *ante med. to.* 1.) *Nihil esse sentio, quod magis ex arce dejiciat animum virilem, quam blandimenta feminea, corporumque ille contactus*. Ergo nullus actus venereus videtur esse sine peccato.

2. Præterea. Ubicumque invenitur aliud superfluum, per quod a bono rationis receditur, hoc est vitiosum; quia virtus corrumpitur per superfluum, & diminutum, ut dicitur 2. Ethic. (*c.* 2. & 6. *to.* 5.)

5.) Sed in quolibet actu venereo est superfluitas delectationis, quæ intantum absorbet rationem, quod impossibile est aliquid intelligere in ipsa, ut Philos. dicit in 7. Eth. (*c.* 11. *a med. to.* 5.) & sicut Hieron. dicit, (*epist.* 11. *ad Ageruch. de Monogam. parum a med. & hab. c. Connubia*, 32. *q.* 2.) in illo actu spiritus prophetiæ non tangebat corda Prophetarum. ergo nullus actus venereus potest esse sine peccato.

3. Præterea. Causa potior est, quam effectus: Sed peccatum originale in parvulis trahitur a concupiscentia, sine qua actus venereus esse non potest, ut patet per Aug. in l. 1. de nuptiis, & concupiscentia. (*c.* 24. *to.* 7.) Ergo nullus actus venereus potest esse sine peccato.

Sed Contra est, quod Aug. dicit in lib. de bono conjugali: (*c.* 25. *cir. princ. to.* 6.) „ Satis responsum est hæreticis, si tamen capiunt, non esse peccatum, quod neque contra naturam committitur, „ neque contra morem, neque contra præceptum: „ Et loquitur de actu venereo, quo antiqui Patres pluribus conjugibus utebantur. Ergo non omnis actus venereus est peccatum.

Respondeo dicendum, quod peccatum in humanis actibus est, quod est contra ordinem rationis. Habet autem hoc rationis ordo, ut qualibet convenienter ordinet in suum finem. Et ideo non est peccatum, si per rationem homo utatur rebus aliquibus ad finem, ad quem sunt, modo & ordine convenienti, dummodo ille finis sit aliquid vere bonum.

Sicut autem est vere bonum, quod conservetur corporalis natura unius individui; ita etiam est quoddam bonum excellens, quod conservetur natura speciei humanæ. Sicut autem ad conservationem vitæ unius hominis ordinatur usus ciborum, ita etiam ad conservationem totius humani generis usus venereorum.

Unde August. dicit in libro de bono conjugali: (*c.* 16. *in princ. to.* 6.) *Quod est cibus ad salutem hominis, hoc est concubitus ad salutem generis*. Et ideo sicut usus ciborum potest esse absque peccato, si fiat debito modo & ordine, secundum quod competit saluti corporis: ita etiam „ & usus venereorum potest esse absque omni peccato, si fiat debito modo & ordine, secundum quod est conveniens ad finem generationis humanæ. „

Ad primum ergo dicendum, quod aliquid potest impedire *dupliciter* virtutem. *Uno modo* quantum ad

com-

communem statum virtutis : & sic non impeditur virtus, nisi per peccatum. *Alio modo* quantum ad perfectum virtutis statum: Et sic potest impediri virtus per aliquid, quod non est peccatum, sed est minus bonum. Et hoc modo usus fœminæ dejicit animum non a virtute, sed ab arce, idest perfectione virtutis. Unde August. dicit in lib. de bono conjugali: (*c.* 8. *a med. to.* 6.) „ Sicut bonum erat, „ quod Martha faciebat occupata circa ministerium „ Sanctorum, sed melius quod Maria audiens ver„ bum Dei: ita etiam bonum Susannæ in castita„ te conjugali laudamus, sed tamen ei bonum vi„ duæ Annæ, ac multo magis Mariæ virginis an„ teponimus. „

Ad secundum dicendum, quod, sicut supra dictum est, (*q. præc. a.* 2. *ad* 2. *&* 1. 2. *q.* 64. *a.* 2.) medium virtutis non attenditur secundum quantitatem, sed secundum quod convenit rationi rectæ. Et ideo abundantia delectationis, quæ est in actu venereo secundum rationem ordinato, non contrariatur medio virtutis. Et præterea ad virtutem non pertinet, quantum sensus exterior delectetur, quod consequitur corporis dispositionem, sed quantum appetitus interior ad hujusmodi delectationes afficiatur. Nec ex hoc etiam quod ratio non potest liberum actum rationis ad spiritualia consideranda simul cum illa delectatione habere, ostenditur quod actus ille sit virtuti contrarius. Non enim est virtuti contrarium, si rationis actus aliquando intermittatur pro aliquo, quod secundum rationem fit: alioquin quod aliquis se somno tradit, esset contra virtutem. Hoc tamen quod concupiscentia, & delectatio venereorum non subjacet imperio, & moderationi rationis, provenit ex pœna primi peccati; inquantum scilicet ratio rebellis Deo meruit habere suam carnem rebellem, ut patet per August. 13. de civitate Dei, (*c.* 13. *to.* 5.)

Ad tertium dicendum, quod, sicut Aug. ibidem dicit, (*loc. citat. in arg.*) *ex concupiscentia carnis, quæ regeneratis non imputatur in peccatum, tanquam ex filia peccati proles nascitur, originali obligata peccato*. Unde non sequitur, quod actus ille sit peccatum, sed quod in illo actu sit aliquid pœnale a peccato primo derivatum.

APPENDIX.

Ex art. habes *primo*: quomodo per rationem interimas hæresim *Tatianorum* dicentium, Matrimo-

monium nil aliud esse, nisi occultum meretricium. Item hæresim *Pauperum de Lugduno* similem (ut refertur ex Summa Fr. Yconeti 5. *par. c.* 2. *in Bibliotheca Vaticana manuscripta*) dicentium, Matrimonium esse fornicationem juratam, nisi continenter vivant conjugati. Item hæresim *Marcionis* dicentis, Nuptias illicitas, execrabiles, & spurcas esse. Item *Æridnorum* erroneam observationem: qui (ut D. August. *lib. de hær.* ex relatu aliorum narrat) nuptiis conjugatos ad sanctam communionem non admittebant: sed tantum continentes. Hæc omnia in hunc locum pro tanto solum adducta sint: pro quanto nullum actum venereum posse esse sine peccato, his suis dictis, testificabantur. Damnabant siquidem matrimonialem: quem solum inter venereos posse esse sine peccato, subintelligit præsens articulus. pro tanto igitur hæreses illas hic solum condemnandas noveris, pro quanto actum venereum matrimonialem de peccato accusant. Ita, quod, quicquid matrimonii copulam carnalem approbaverit, illas omnes cum suis auctoribus in hoc reprobaverit. *Secundo* habes quomodo per rationem ostendas, hæreses prædictas merito condemnari ab Apost. 1. Tim. 4. „ Discedent quidam a fide, attendentes spiritibus „ erroris, & doctrinis dæmoniorum in hypocrisi lo„ quentium mendacium, prohibentium nubere. *Hæc* „ *ille: ubi notabis tu singula. Item a* 1. *Cor.* 7. His, „ qui matrimonio juncti sunt, præcipio non ego, „ sed Dominus uxorem a viro non discedere. *Et i*„ *terum*: Uxori vir debitum reddat: similiter au„ tem & uxor viro. Mulier sui corporis potestatem „ non habet, sed vir: similiter autem vir sui cor„ poris potestatem non habet, sed mulier. Nolite „ fraudare ad invicem, nisi forte ex consensu ad „ tempus, ut vacetis orationi: & iterum revertimi„ ni in idipsum. Ne tentet vos Satanas propter in„ continentiam vestram. *Ecce pro Satana* Tatiani, „ Marcionitæ, *aliique supradicti*, & *similes*. *Et* „ *iterum ibid.* Si nupserit virgo, non peccavit. *Item* „ *a Rom.* 7. Quæ sub viro est mulier, vivente vi„ ro, alligata est legi. Igitur, vivente viro, voca„ bitur adultera, si fuerit cum alio. *Item* 1. *Tim.* „ 5. Volo, juniores nubere, filios procreare, ma„ tresfamilias esse. „ Item condemnari eas merito ab Ecclesia Catholica per hoc, quod de sanctis conjugatis, atque viduis (ut de Sancta Anna, &c.) officium speciale celebrandum statuerit annuatim. Item a Veritatibus aureis super legem veterem *Cene.* 1. *concl.* 22. & *c.* 24. *concl.* 5. Item ab *Elucid.*

A-

Addition. articulorum nu. 170. 172. 176. 287. Item ibid. 236. 202. 199. Item ab *Elucid.* 1. *par. articul. num.* 355. *Tertio* vides, &c.

ARTICULUS III. 739

Utrum luxuria, quæ est circa actus venereos, possit esse peccatum.

Sup. q. 35. a. 3. cor. & q. 36. a. 3. cor. & 4. d. 33. q. 1. a. 3. q. 2. & 3. & mal. q. 15. a. 2. Et 1. Cor. lect. 3.

AD Tertium sic proceditur. Videtur, quod luxuria, quæ est circa actus venereos, non possit esse aliquod peccatum. Per actum enim venereum semen emittitur, quod est superfluum alimenti, ut patet per Philos. in lib. 1. de generatione animalium: (*c.* 18. *a med. & c.* 19. *to.* 2.) Sed in emissione aliarum superfluitatum non attenditur aliquod peccatum. Ergo neque circa actus venereos potest esse aliquod peccatum.

2. Præterea. Quilibet potest licite uti, ut libet, eo quod suum est. Sed in actu venereo homo non utitur, nisi eo quod suum est, nisi forte in adulterio, vel raptu. Ergo in usu venereo non potest esse peccatum; Et ita luxuria non erit peccatum.

3. Præterea. Omne peccatum habet vitium oppositum: Sed luxuriæ nullum vitium videtur esse oppositum. Ergo luxuria non est peccatum.

Sed Contra est, quod causa est potior suo effectu: Sed vinum prohibetur propter luxuriam, secundum illud Apostoli ad Ephes. 5. *Nolite inebriari vino, in quo est luxuria.* Ergo luxuria est prohibita.

Præterea. Gal. 5. enumeratur inter opera carnis.

Respondeo dicendum, quod quanto aliquid est magis necessarium, tanto magis oportet ut circa illud rationis ordo servetur. Unde per consequens magis est vitiosum, si ordo rationis prætermittatur. Usus autem venereorum, sicut dictum est, (*a. præc.*) est valde necessarius ad bonum commune, quod est conservatio humani generis. Et ideo circa hoc maxime attendi debet rationis ordo: & per consequens si quid circa hoc fit, præter id quod ordo rationis habet, vitiosum erit. Hoc autem pertinet ad rationem luxuriæ, ut ordinem, & modum rationis excedat circa venerea. Et ideo *absque dubio luxuria est peccatum.*

Ad primum ergo dicendum, quod, sicut Philosoph.

ph. in eodem libro dicit, (*loc. cit. in arg.*) *Semen est superfluum, quo indigetur*. dicitur enim superfluum ex eo, quod residuum est operationis virtutis nutritivæ, tamen indigetur eo ad opus virtutis generativæ: Sed aliæ superfluitates humani corporis sunt, quibus non indigetur. & ideo non refert, qualitercumque emittantur, salva decentia convictus humani. Sed non est simile in feminis emissione, quæ taliter debet fieri, ut conveniat fini, ad quem eo indigetur.

Ad secundum dicendum, quod, sicut Apost. dicit 1. ad Cor. 6. contra luxuriam loquens: *Empti estis pretio magno*: *Glorificate ergo*, & *portate Deum in corpore vestro*. Ex eo ergo quod aliquis inordinate suo corpore utitur per luxuriam, injuriam facit Deo, qui est principalis dominus corporis nostri. Unde & August. dicit in lib. de decem chordis: (*c.* 10. *cir. med. to.* 9.) „ Deus, qui sic gubernat servos suos ad „ utilitatem illorum, non ad suam, hoc jussit, hoc „ præcepit, ne per illecebras, & illicitas voluptates „ corruat templum ejus, quod esse cœpisti.

Ad tertium dicendum, quod oppositum luxuriæ non contingit in multis; eo quod homines magis sunt proni ad delectationes: Et tamen oppositum vitium continetur sub insensibilitate. Et accidit hoc vitium in eo, qui intantum detestatur mulierum usum, quod etiam uxori debitum non reddit.

APPENDIX.

EX art. habes *primo*: quomodo per rationem interimas hæresim *Cynicum*, *Balaamitarum*, *Turrilupinorum*, dicentium: Luxuriæ nullum esse peccatum. Item hæresim *Agapetarum* dicentium, licentiam quamlibet in delitiis carnis, in escis comedendis, in fuco, in ornamentis, in impudicitiis, esse licitam. Vide *art.* 1. ad argumenta: quod luxuria etiam ad similia extenditur. *Secundo* habes: quomodo per rationem ostendas, hanc merito damnari a Galat. 5. „ Manifesta sunt opera carnis, quæ sunt, „ *&c.* Luxuria, *&c.* quoniam, qui talia agunt, re- „ gnum Dei non consequentur. *Item Deuter.* 21. co- „ messationibus vacat: luxuriæ lapidibus eum obruet „ populus, & morietur. *Item Sapient.* 2. Dixerunt „ impii cogitantes apud se non recte, *&c.* Nullum „ pratum sit, quod non pertranseat luxuria nostra. „ *Item ad Titum* 1. Filios habens fideles: non in „ accusatione luxuriæ. „ Item a Veritatibus aureis super legem veterem, *Gen.* 3. *concl.* 2. & *cap.* 34.

con-

concl. 3. & *ab Elucid. Addit. art. num.* 204. 267. 273. Item ibid. 274. 284. Et ab *Elucid.* 1. *par. art. num.* 406. *Tertio* vides: quomodo, &c.

ARTICULUS IV. 740

Utrum luxuria sit vitium capitale.

Mal. q. 15. *a.* 4.

AD Quartum sic proceditur. Videtur, quod luxuria non sit vitium capitale. Luxuria enim videtur idem esse immunditiæ, ut patet per Glos. (*interl. super illud: Omnis immunditia*) ad Ephes. 5. Sed immunditia est filia gulæ, ut patet per Gregor. 31. Moral. (*cap.* 17. *a med.*) Ergo luxuria non est vitium capitale.

2. Præterea. Isidorus dicit in lib. 2. de summo bono, (*c.* 39. *in princ.*) quod *sicut per superbiam mentis itur in prostitutionem libidinis; ita per humilitatem mentis salva fit castitas carnis*: Sed contra rationem capitalis vitii esse videtur, quod ex alio vitio oriatur. Ergo luxuria non est vitium capitale.

3. Præterea. Luxuria causatur ex desperatione, secundum illud Ephes. 4. *Qui desperantes, semetipsos tradiderunt impudicitiæ*: Sed desperatio non est vitium capitale: quinimmo ponitur filia acediæ, ut supra habitum est. (*q.* 35. *a.* 4. *ad* 2.) Ergo multo minus luxuria est vitium capitale.

Sed Contra est, quod Gregor. 31. Moral. (*cap.* 17. *a med.*) ponit luxuriam inter vitia capitalia.

Respondeo dicendum, quod, sicut ex dictis patet, (*quæst.* 148. *art.* 5. & 1. 2. *quæst.* 84. *art.* 3. & 4.) vitium capitale est, quod habet finem multum appetibilem; ita quod ex ejus appetitu homo procedat ad multa peccata perpetranda, quæ omnia ex illo vitio, tanquam ex principali, oriri dicuntur. Finis autem luxuriæ est delectatio venereorum, quæ est maxima. Unde hujusmodi delectatio est maxime appetibilis secundum appetitum sensitivum; tum propter vehementiam delectationis; tum etiam propter connaturalitatem hujusmodi concupiscentiæ. Unde manifestum est, quod *luxuria est vitium capitale*.

Ad primum ergo dicendum, quod immunditia secundum quosdam, quæ ponitur filia gulæ, est quædam immunditia corporalis, ut supra dictum est. (*q.* 148. *a.* 6.) Et sic objectio non est ad propositum.

Si vero accipiatur pro immunditia luxuriæ, sic di-

cen-

cendum, quod gula causatur materialiter, inquantum scilicet gula ministrat materiam corporalem luxuriæ; non autem secundum rationem causæ finalis, secundum quam potissime attenditur origo aliorum vitiorum ex vitiis capitalibus.

Ad secundum dicendum, quod, sicut supra dictum est, (*qu.* 132. *a.* 4.) cum de inani gloria ageretur, superbia ponitur communis mater omnium peccatorum. Et ideo etiam vitia capitalia ex superbia oriuntur.

Ad tertium dicendum, quod a delectationibus luxuriæ præcipue aliqui abstinent propter spem futuræ gloriæ; quam desperatio subtrahit; & ideo causat luxuriam, sicut removens prohibens, non sicut per se causa, quod requiri videtur ad vitia capitalia.

APPENDIX.

Ex art. habes *primo*: quomodo per rationem ostendas, merito a Scripturis, & Gregorio fuisse insinuatum: quod luxuria est vitium capitale. A D. Gregorio quidem: ut *in arg. contr.* A Scripturis vero per hoc, quod plurima mala fuisse orta ex luxuria multoties ibi habetur, speciatim vero ex *Gen.* 34. de tot malis secutis ex luxuria, qua Sychem violavit Dynam. Et *Judic.* 19. 20. de occisione sexagintaquinque millia hominum, orta ex effrænata luxuria in uxorem Levitæ. Et 2. *Reg.* 12. de occisione Ammon tumultuosa, ex luxuria ejus in Thamar orta. *Secundo* vides: quomodo ex iis bene pensatis, applicatisque, declaretur, &c.

ARTICULUS V. 741

Utrum convenienter dicantur esse filiæ luxuriæ, cæcitas mentis, inconsideratio, præcipitatio, inconstantia, amor sui, odium, affectus præsentis sæculi, & horror futuri.

Sup. q. 53. *a.* 6. *Et mal. q.* 8. *a.* 2. *cor. & q.* 13. *a.* 3. *& q.* 15. *a.* 4.

Ad Quintum sic proceditur. Videtur, quod inconvenienter dicantur esse filiæ luxuriæ, *cæcitas mentis, inconsideratio, præcipitatio, inconstantia, amor sui, odium Dei, affectus præsentis sæculi, horror, vel desperatio futuri.* Quia cæcitas mentis, & inconsideratio, & præcipitatio pertinent ad imprudentiam, quæ invenitur in omni peccato, sicut

&

& prudentia in omni virtute. Ergo non debent poni speciales filiæ luxuriæ.

2. Præterea. Constantia ponitur pars fortitudinis, ut supra habitum est: (*q.* 128. *&* *q.* 137. *a.* 3.) Sed luxuria non opponitur fortitudini, sed temperantiæ. Ergo inconstantia non est filia luxuriæ.

3. Præterea. *Amor sui usque ad contemptum Dei est principium omnis peccati*, ut patet per August. 14. de civ. Dei. (*cap. ult. in princ. to.* 5.) Non ergo debet poni filia luxuriæ.

4. Præterea. Isidorus (*comment. in Deut. c.* 16. *cir. med.*) ponit *quatuor*, scilicet *turpiloquia*, *scurrilia*, *ludicra*, *stultiloquia*. Ergo prædicta enumeratio videtur esse superflua.

Sed Contra est auctoritas Gregor. 31. Moral. (*c.* 17. *a med.*)

Respondeo dicendum, quod quando inferiores potentiæ vehementer afficiuntur ad sua objecta, consequens est, quod superiores vires impediantur, & deordinentur in suis actibus. Per vitium autem luxuriæ maxime appetitus inferior, scilicet concupiscibilis, vehementer intendit suo objecto, scilicet delectabili, propter vehementiam passionis, & delectationis. Et ideo consequens est, quod per luxuriam maxime superiores vires deordinentur, scilicet ratio, & voluntas.

Sunt autem rationis *quatuor* actus in agendis. *Primo* quidem simplex intelligentia, quæ apprehendit aliquem finem ut bonum. Et hic actus impeditur per luxuriam, secundum illud Dan. 13. *Species decepit te, & concupiscentia subvertit cor tuum*. Et quantum ad hoc ponitur *cæcitas mentis*. *Secundus* actus est consilium de his, quæ sunt agenda propter finem: Et hic etiam impeditur per concupiscentiam luxuriæ. Unde Terentius dicit in Eunucho, (*Act.* 1. *Scena* 1. *a princ.*) loquens de amore libidinoso: *Quæ res in se neque consilium, neque modum ullum habet, eam consilio regere non potes*. Et quantum ad hoc ponitur *præcipitatio*, quæ importat subtractionem consilii, ut supra habitum est. (*qu.* 53. *ar.* 3.) *Tertius* actus est judicium de agendis: Et hic etiam impeditur per luxuriam. Dicitur enim Dan. 13. de senibus luxuriosis: *Averterunt sensum suum, ut non recordarentur judiciorum justorum*. Et quantum ad hoc ponitur *inconsideratio*. *Quartus* autem actus est præceptum rationis de agendo, qui etiam impeditur per luxuriam, inquantum scilicet homo impeditur ex impetu concupiscentiæ, ne exequatur id, quod decrevit esse faciendum. Et quantum ad hoc poni-

tur

tur *inconstantia*. Unde Terentius dicit in Eunucho (*loc. cit.*) de quodam, qui dicebat se recessurum ab amica: *Hæc verba una falsa lacrymula restinguet*.

Ex parte autem voluntatis consequitur *duplex* actus inordinatus. Quorum *unus* est appetitus finis: Et quantum ad hoc ponitur *amor sui*, quantum scilicet ad delectationem, quam inordinate appetit, & per oppositum ponitur *odium Dei*, inquantum scilicet prohibet delectationem concupitam. *Alius* autem est appetitus eorum quæ sunt ad finem: Et quantum ad hoc ponitur *affectus præsentis sæculi*, in quo scilicet aliquis vult frui voluptate; & per oppositum ponitur *desperatio futuri sæculi*, quia dum nimis detinetur carnalibus delectationibus, non curat pervenire ad spirituales, sed fastidit eas.

Ad primum ergo dicendum, quod, sicut Philos. dicit in 6. Ethic. (*c.* 5. *a med. to.* 5.) *intemperantia maxime corrumpit prudentiam*. Et ideo vitia opposita prudentiæ maxime oriuntur ex luxuria, quæ est præcipua intemperantiæ species.

Ad secundum dicendum, quod constantia in arduis, & terribilibus ponitur pars fortitudinis: Sed constantiam habere in abstinendo a delectabilibus pertinet ad continentiam, quæ ponitur pars temperantiæ, sicut supra dictum est. (*qu.* 143.) & ideo inconstantia, quæ ei opponitur, ponitur filia luxuriæ. Et tamen etiam prima inconstantia ex luxuria causatur, inquantum emollit cor hominis, & effœminatum reddit, secundum illud Oseæ 4. *Fornicatio, & vinum, & ebrietas auferunt cor*. Et Vegetius dicit in lib. 1. de re militari, (*c.* 3. *in fin.*) *quod minus mortem metuit, qui minus deliciarum novit in vita*. Nec oportet, sicut sæpe dictum est, (*qu.* 35. *a.* 4. *ad* 2. & *qu.* 118. *a.* 8. *ad* 1. & *qu.* 148. *a.* 6.) quod filiæ vitii capitalis cum eo in materia conveniant.

Ad tertium dicendum, quod amor sui quantum ad quæcunque bona, quæ sibi aliquis appetit, est commune principium peccatorum: Sed quantum ad hoc specialiter quod aliquis appetit sibi delectabilia carnis, ponitur amor sui filia luxuriæ.

Ad quartum dicendum, quod illa, quæ Isidorus ponit, sunt quidam inordinati actus exteriores, & præcipue ad locutionem pertinentes. In qua est aliquid inordinatum *quadrupliciter*. *Uno modo* propter materiam: Et sic ponuntur *turpiloquia*. Quia enim *ex abundantia cordis os loquitur*, ut dicitur Matth. 12. luxuriosi, quorum cor est turpibus concupiscentiis

tiis plenum, de facili ad turpia verba prorumpunt. *Secundo* ex parte causæ. Quia enim luxuria inconsiderationem, & præcipitationem causat, consequens est quod faciat prorumpere in verba leviter, & inconsiderate dicta, quæ dicuntur *scurrilia*. *Tertio* quantum ad finem. Quia enim luxuriosus delectationem quærit, verba sua ad delectationem ordinat; & sic prorumpit in verba *ludicra*. *Quarto* quantum ad sententiam verborum, quam pervertit luxuria propter cæcitatem mentis, quam causat; & sic prorumpit in *stultiloquia*; utpote cum suis verbis præfert delectationes, quas appetit, quibuscunque aliis rebus.

A P P E N D I X.

EX art. habes *primo*: quomodo per rationem ostendas, merito insinuatum a scripturis, & Gr. quod prædicta octo sunt filiæ luxuriæ. A B. Greg. quidem, *ut in argum. contr.* A scripturis vero per hoc, quod monstrant, prædicta ex actu luxuriæ procedere. Ut de *cæcitate mentis*, figurative loquendo, *Jud.* 10. quando post scortationem, imo & in domo ipsius scorti, & mediante scorto ipso, Sampson captus a Philistæis statim excæcatus est, & ad literam, sine figura loquendo, 3. *Reg.* 11. quando Salomon ex amore luxurioso intantum infatuatus fuit, ut idola feminis suis erigeret, & ipsa coleret. De *inconstantia* per hoc, quod, postquam dixerat de Holoferne Judith 3. ly *nec tamen ista facientes ferocitatem ejus pectoris mitigare potuerunt. Nam & civitates eorum destruxit, & lucos eorum excidit*: de eodem jam *c.* 10. per amorem libidinosum capto in oculis Judith magnam inconstantiam subjungit *cap.* 11. per ly *noli pavere in corde tuo, quoniam ego nunquam nocui viro, qui voluit servire Nabuchodonosor*, & ly *quoniam bona est promissio tua, si fecerit mihi hoc Deus tuus, erit & Deus meus*. Bonum quidem Holofernes promittebat: sed animo valde inconstanti. & *ca.* 12. per ly *cor Holofernis concussum est, erat enim ardens in concupiscentia ejus*. De inconsideratione, & præcipitatione cap. eod. per ly *tunc*, subtracto, est ei per luxuriam mentalem, & consilio, & judicio rationis, „ jussit eam introi„ re, ubi repositi erant thesauri ejus, & jussit illic „ manere eam, & constituit, quid daretur illi de „ convivio suo; & præcepit cubiculariis suis, ut, „ sicut placeret illi, exiret, & introiret. *De* affe„ ctu præsentis sæculi, *Sap.* 2. *per ly* nullum pra-

„ tum

„ tum sit, quod non pertranseat luxuria nostra. Co-
„ ronemus nos rosis, antequam marcescant. Vino
„ pretioso, & unguentis nos impleamus: & non præ-
„ tereat nos flos temporis. *De* desperatione futuri,
„ *ibid. per ly* umbræ transitus est tempus nostrum,
„ & non est reversio finis nostri. *De* amore sui *Luc.*
„ 14. *per ly* uxorem duxi, & ideo non possum ve-
„ nire. *De* odio Dei *per ly* tenent tympanum, &
„ cytharam, gaudent ad sonum organi, ducunt in
„ bonis dies suos, *ecce luxuriosi*, Qui dixerunt Deo,
„ recedere a nobis scientiam viarum tuarum nolu-
„ mus. *Job.* 21. „ *Secundo*, &c.

QUÆSTIO CLIV.

De Luxuriæ partibus, in duodecim articulos divisa.

DEinde considerandum est de luxuriæ partibus.

Et circa hoc queruntur duodecim.

Primo. De divisione partium luxuriæ.
Secundo. Utrum fornicatio simplex sit peccatum mortale.
Tertio. Utrum sit maximum peccatorum.
Quarto. Utrum in tactibus, & osculis, & aliis hujusmodi illecebris consistat peccatum mortale.
Quinto. Utrum nocturna pollutio sit peccatum.
Sexto. De stupro.
Septimo. De raptu.
Octavo. De adulterio.
Nono. De incestu.
Decimo. De sacrilegio.
Undecimo. De peccato contra naturam.
Duodecimo. De ordine gravitatis in prædictis speciebus.

ARTICULUS I. 742

Utrum convenienter assignentur sex species luxuriæ; scilicet fornicatio simplex, adulterium, incestus, stuprum, raptus, & vitium contra naturam.

4. *d.* 41. *a.* 4. *q.* 1. & 2. & *mal. q.* 15. *a.* 3.

AD Primum sic proceditur. Videtur, quod inconvenienter assignentur *sex* species luxuriæ; sc. *fornicatio simplex*, *adulterium*, *incestus*, *stuprum*, *raptus*, *vitium contra naturam*. Diversitas enim materiæ non diversificat speciem: Sed prædicta divisio sumitur secundum materiæ diversitatem; prout scil. aliquis commiscetur conjugatæ, vel virgini, vel alterius conditionis mulieri. Ergo videtur, quod per hoc species luxuriæ non diversificentur.

2. Præterea. Species vitii unius non videntur diversificari per ea quæ pertinent ad aliud vitium: Sed adulterium non differt a simplici fornicatione, nisi in hoc quod aliquis accedit ad eam quæ est alterius, & sic injustitiam committit. Ergo videtur, quod adulterium non debet poni species luxuriæ.

3. Præterea. Sicut contingit, quod aliquis commiscetur mulieri, quæ est alteri viro per matrimonium obligata; ita etiam contingit, quod aliquis commiscetur mulieri, quæ est obligata Deo per votum. Sicut ergo adulterium ponitur species luxuriæ, ita etiam sacrilegium species luxuriæ poni debet.

4. Præterea. Ille qui est matrimonio junctus, non solum peccat, si ad aliam mulierem accedat, sed etiam si sua conjuge inordinate utatur: Sed hoc peccatum sub luxuria continetur. Ergo deberet inter species luxuriæ computari.

5. Præterea. Apost. 2. ad Cor. 12. dicit: *Ne iterum, cum venero, humiliet me Deus apud vos, & lugeam multos ex his, qui ante peccaverunt, & non egerunt pœnitentiam super immunditia, & fornicatione, & impudicitia, quam gesserunt*. Ergo videtur, quod etiam immunditia, & impudicitia debeant poni species luxuriæ, sicut & fornicatio.

6. Præterea. Divisum non condividitur dividentibus: Sed luxuria condividitur prædictis. dicitur enim Gal. 5. *Manifesta sunt opera carnis, quæ sunt fornicatio, immunditia, impudicitia, luxuria*. Ergo videtur, quod inconvenienter fornicatio ponatur species luxuriæ.

Sed

Sed Contra est, quod prædicta divisio ponitur in Decret. 36. q. 1. (*in appendice Grat. ad C. Lex illa*)

Respondeo dicendum, quod, sicut dictum est, (*q. præc. a.* 2. & 3.) peccatum luxuriæ consistit in hoc, quod aliquis non secundum rectam rationem delectatione venerea utitur. Quod quidem contingit *dupliciter : Uno modo* secundum materiam, in qua hujusmodi delectationem quærit : *Alio modo*, secundum quod materia debita existente, non observantur aliæ debitæ conditiones.

Et quia circumstantia, inquantum hujusmodi, non dat speciem actui morali, sed ejus species sumitur ab objecto, quod est materia actus, ideo oportuit species luxuriæ assignari ex parte materiæ, vel objecti. Quæ quidem potest non convenire rationi rectæ *dupliciter. Uno modo*, quia habet repugnantiam ad finem venerei actus : Et sic inquantum impeditur generatio prolis, est *vitium contra naturam*, quod est in omni actu venereo, ex quo generatio sequi non potest : Inquantum autem impeditur debita educatio, & promotio prolis natæ, est *fornicatio simplex*, quæ est soluti cum soluta.

Alio modo materia, in qua exercetur actus venereus, potest esse non conveniens rationi rectæ per comparationem ad alios homines. Et hoc *dupliciter*. *Primo* quidem ex parte ipsius fœminæ, cui aliquis commiscetur, quia ei debitus honor non servatur : Et sic est *incestus*, qui consistit in abusu mulierum consanguinitate, vel affinitate junctarum. *Secundo* ex parte ejus, in cujus potestate est fœmina ; quæ si est in potestate viri, est *adulterium* ; si autem est in potestate patris, est *stuprum*, si non inferatur violentia ; *raptus* autem, si inferatur.

Diversificantur autem istæ species magis ex parte fœminæ, quam viri : Quia in actu venereo fœmina se habet sicut patiens, & per modum materiæ, vir autem per modum agentis. Dictum est autem. (*in arg.* 1.) quod prædictæ species secundum differentiam materiæ assignantur.

Ad primum ergo dicendum, quod prædicta diversitas materiæ habet annexam diversitatem formalem objecti, quæ accipitur secundum diversos modos repugnantiæ ad rationem rectam, ut dictum est. (*in corp. art.*)

Ad secundum dicendum, quod nihil prohibet, in eodem actu diversorum vitiorum deformitates concurrere, ut supra dictum est, (1. 2. *quæst.* 18. *ar.* 7.) Et hoc modo adulterium continetur sub luxuria, & sub

suo injustitia. Nec deformitas injustitiæ omnino per accidens se habet ad luxuriam. ostenditur enim luxuria gravior, quæ intantum concupiscentiam sequitur, quod etiam in injustitiam ducat.

Ad tertium dicendum, quod quia mulier vovens continentiam, quoddam spirituale matrimonium facit cum Deo, & sacrilegium, quod committitur in violatione talis mulieris, est quoddam adulterium spirituale. Et similiter alii modi sacrilegii reducuntur ad alias species luxuriæ.

Ad quartum dicendum, quod peccatum conjugati cum sua uxore non est secundum indebitam materiam, sed secundum alias circumstantias, quæ non constituunt speciem moralis actus, ut dictum est. (*in corp. &* 1. 2. *q.* 18. *a.* 11.)

Ad quintum dicendum, quod, sicut Gloss. (*interlin.*) dicit ibidem, immunditia ponitur pro luxuria contra naturam: Impudicitia autem est, quæ fit cum liberis a viro. unde videtur ad stuprum pertinere.

Vel etiam potest dici, quod impudicitia pertinet ad quosdam actus circumstantes actum venereum; sicut sunt oscula, tactus, & alia hujusmodi.

Ad sextum dicendum, quod luxuria sumitur ibidem pro quacunque superfluitate, ut Glos. (*interl.*) ibidem dicit.

APPENDIX.

EX art. habes *primo:* quomodo per rationem ostendas, merito fuisse insinuatum a scripturis, & Gelasio Papa, quod sunt sex species luxuriæ. A Gelasio quidem in decretis. 36. *q.* 1. *c. lex illa.* Ubi vitia contra naturam non connumerat eo, quod de copula, unde possit sequi generatio, tantum loquitur: & pro tanto intelligitur argumentum in contrarium factum, & non plus. Aliam etiam rationem connumerationis talis illius decreti vide *in art.* 10. *resp. ad secundum.* A scripturis vero idem insinuatur per hoc, quod tales species in eis inveniuntur. Ut de *fornicatione simplici*, & *adulterio*. Matth. 15. *De corde exeunt adulteria, fornicationes*, &c. De *incestu*. Levit. 18. ubi prohibitis multis consanguinitate, & affinitate conjunctis, subditur ly *quia talis coitus incestus est*. De *stupro*. Gen. 34. *sævientes ob stuprum sororis suæ*. De *raptu*. 1. Corinth. 5. per ly *aut rapacibus*, ly *aut rapax*. item c. 6. ly *neque rapaces*. De vitiis *contra naturam*. 1. Cor 6. *neque molles, neque masculorum concubitores*. item Levit.

18.

18. *cum omni pecore non coibis*. Vide *art*. 12. *ad quartum*. *Secundo* vides: quomodo, &c.

ARTICULUS II. 743

Utrum fornicatio simplex sit peccatum mortale.

4. *d*.41. *a*. 4. *q*. 1. *cor*. *Et q*. 2. *cor*. & *ad* 2.

AD Secundum sic proceditur. Videtur, quod fornicatio simplex non sit peccatum mortale. Ea enim quæ simul connumerantur, videntur esse unius rationis: Sed fornicatio connumeratur quibusdam, quæ non sunt peccata mortalia. dicitur enim Act. 15. *Abstineatis vos ab immolatis simulacrorum*, & *sanguine*, & *suffocato*, & *fornicatione*: Illorum autem usus non est peccatum mortale, secundum illud 1. ad Timoth. 4. *Nihil rejiciendum est*, *quod cum gratiarum actione percipitur*. Ergo fornicatio non est peccatum mortale.

2. Præterea. Nullum mortale peccatum cadit sub præcepto divino: Sed Oseæ primo præcipitur a Domino: *Vade*, *sume tibi uxorem fornicationum*, & *fac filios fornicationum*. Ergo fornicatio non est peccatum mortale.

3. Præterea. Nullum peccatum mortale in Scriptura sacra absque reprehensione commemoratur: Sed fornicatio simplex commemoratur in Scriptura in antiquis Patribus sine reprehensione: sicut legitur Genes. 16. de Abraham, quod accessit ad Agar ancillam suam: Et infra cap. 30. legitur de Jacob, quod accessit ad ancillas uxorum suarum Balan, & Zelphan: Et infra cap. 38. legitur, quod Judas accessit ad Thamar, quam æstimavit meretricem: Ergo fornicatio simplex non est peccatum mortale.

4. Præterea. Omne peccatum mortale contrariatur charitati: Sed fornicatio simplex non contrariatur charitati, *neque* quantum ad dilectionem Dei, quia non est directe peccatum contra Deum, *nec* etiam quantum ad dilectionem proximi, quia per hoc homo nulli homini facit injuriam. Ergo fornicatio simplex non est peccatum mortale.

5. Præterea. Omne peccatum mortale ducit in perditionem æternam: Hoc autem non facit fornicatio simplex: quia super illud 1. ad Tim. 4. *Pietas ad omnia utilis est*, dicit Glos. Ambros. „ Omnis „ summa disciplinæ Christianæ in misericordia, & „ pietate est, quam aliquis sequens, si lubricum „ carnis patiatur, sine dubio vapulabit, sed non „ per-

,, peribit. ,, Ergo fornicatio simplex non est peccatum mortale.

6. Præterea. Sicut August. dicit in libro de bono conjug. (*c. 16. in princ. to. 6.*) *quod est cibus ad salutem corporis, hoc est concubitus ad salutem generis*: Sed non omnis inordinatus usus ciborum est peccatum mortale. Ergo nec omnis inordinatus concubitus: quod maxime videtur de fornicatione simplici, quæ minima est inter species enumeratas.

Sed Contra est, quod dicitur Tobiæ quarto: *Attende tibi ab omni fornicatione, & præter uxorem tuam nunquam patiaris crimen scire*. Crimen autem importat peccatum mortale. Ergo fornicatio, & omnis concubitus, qui est præter uxorem, est peccatum mortale.

Præterea. Nihil excludit a regno Dei, nisi peccatum mortale: Fornicatio autem excludit, ut patet per Apost. ad Gal. 5. ubi præmissa fornicatione, & quibusdam aliis vitiis, subdit: *Qui talia agunt, regnum Dei non consequentur*. Ergo fornicatio simplex est peccatum mortale.

Præterea. In Decretis dicitur 22. quæst. 1. (*cap. Prædicandum*) ,, Nosse debent, talem de perjurio ,, pœnitentiam imponi debere, qualem de adulte- ,, rio, & fornicatione, & de homicidio sponte com- ,, misso, & de cæteris criminalibus vitiis. ,, Ergo fornicatio simplex est peccatum criminale, seu mortale.

Respondeo dicendum, quod *absque omni dubio tenendum est, quod fornicatio simplex sit peccatum mortale*, non obstante quod Deuteron. 23. super illud, *Non erit meretrix*, &c. dicit Glossa, (*ordin. August. lib. de QQ. in Deuter. quæst. 37. tom. 4.*) *ad meretrices prohibet accedere, quarum est venalis turpitudo*. Non enim debet dici *venialis*, sed *venalis*, quod est proprium meretricum.

Ad hujus autem evidentiam considerandum est, quod peccatum mortale est omne peccatum, quod committitur directe contra vitam hominis. Fornicatio autem simplex importat inordinationem, quæ vergit in nocumentum vitæ ejus, qui est ex tali concubitu nasciturus. Videmus enim in omnibus animalibus, in quibus ad educationem prolis requiritur cura maris, & fœminæ, quod in eis non est vagus concubitus, sed maris ad certam fœminam, unam, vel plures: sicut patet in omnibus avibus: Secus autem est in animalibus, in quibus sola fœmina sufficit ad educationem fœtus, in quibus est vagus concubitus; ut patet in canibus, & hujusmodi

di aliis animalibus. Manifestum est autem, quod ad educationem hominis non solum requiritur cura matris, a qua nutritur, sed multo magis cura patris, a quo est instruendus, & defendendus, & in bonis tam interioribus, quam exterioribus promovendus. Et ideo contra naturam hominis est, quod utatur vago concubitu; sed oportet quod sit maris ad determinatam fœminam, cum qua permaneat non per modicum tempus, sed diu, vel etiam per totam vitam. Et inde est, quod naturaliter inest maribus in specie humana solicitudo de certitudine prolis: quia eis imminet educatio prolis: Hæc autem certitudo tolleretur, si esset vagus concubitus. Hæc autem determinatio certæ fœminæ matrimonium vocatur. & ideo dicitur esse de jure naturali.

Sed quia concubitus ordinatur ad bonum commune totius humani generis, bona autem communia cadunt sub determinatione legis, ut supra habitum est, (*1. 2. q.* 90. *a.* 2.) consequens est, quod ista conjunctio maris ad fœminam, quæ matrimonium dicitur, lege aliqua determinetur. Qualiter autem sit apud nos determinatum, in tertia parte hujus Operis dicetur, (*quam non absolvit*, *vid. Supplem. quæst.* 50. *& seq. &* 4. *dist.* 26. *& seq.*) cum de matrimonii Sacramento tractabitur. Unde cum fornicatio sit concubitus vagus, utpote præter matrimonium existens, est contra bonum prolis educandæ. & ideo est peccatum mortale. Nec obstat, si aliquis fornicando aliquam cognoscens sufficienter provideat proli de educatione: quia id quod cadit sub legis determinatione, judicatur secundum id quod communiter accidit, & non secundum id quod in aliquo casu potest accidere.

Ad primum ergo dicendum, quod fornicatio illis connumeratur, non quia habeat eandem rationem culpæ cum aliis, sed quantum ad hoc quod ex his quæ ibi ponuntur, similiter poterat dissidium generari inter Judæos, & Gentiles, & eorum unanimis consensus impediri: Quia apud Gentiles fornicatio simplex non reputabatur illicita propter corruptionem naturalis rationis: Judæi autem ex lege divina instructi eam illicitam reputabant. Alia vero, quæ ibi ponuntur, Judæi abominabantur propter consuetudinem legalis conversationis. Unde Apostoli ea Gentilibus interdixerunt, non quasi secundum se illicita, sed quasi Judæis abominabilia, ut etiam supra dictum est. (*1. 2. qu.* 103. *a.* 4. *ad* 3.)

Ad secundum dicendum, quod fornicatio dicitur esse peccatum, inquantum est contra rationem re-

ctam. Ratio autem hominis recta est, secundum quod regulatur voluntate divina, quæ est prima, & summa regula. Et ideo quod homo facit ex voluntate Dei, ejus præcepto obediens, non est contra rationem rectam, quamvis videatur esse contra communem ordinem rationis: Sicut etiam non est contra naturam, quod miraculose fit virtute divina, quamvis sit contra communem cursum naturæ. Et ideo sicut Abraham non peccavit, filium innocentem volendo occidere, propter hoc quod obedivit Deo, quamvis hoc secundum se consideratum sit communiter contra rectitudinem rationis humanæ: ita etiam Osee non peccavit fornicando ex præcepto divino: Nec talis concubitus proprie fornicatio debet dici, quamvis fornicatio nominetur referendo ad cursum communem. Unde Augustin. dicit 3. Confess. (*cap.* 8. *a princip. tom.* 1.) „ Cum Deus „ aliquid contra morem, aut pactum quorumlibet „ jubet, etsi nunquam ibi factum est, faciendum „ est. *Et postea subdit*. Sicut enim in potestatibus „ societatis humanæ major potestas minori ad obe„ diendum præponitur, ita Deus omnibus.

Ad tertium dicendum, quod Abraham, & Jacob ad ancillas accesserunt, non quasi fornicario concubitu, ut infra patebit, (*Non complevit*.. *vid*. 4. *sent*.) cum de matrimonio agetur. Judam autem non est necessarium a peccato excusare, qui etiam auctor fuit venditionis Joseph.

Ad quartum dicendum, quod fornicatio simplex contrariatur dilectioni proximi, quantum ad hoc quod repugnat bono prolis nasciturae, ut ostensum est; (*in corpore art*.) dum scilicet dat operam generationi, non secundum quod convenit proli nasciturae.

Ad quintum dicendum, quod per opera pietatis ille qui lubricum carnis patitur, liberatur a perditione æterna; inquantum per hujusmodi opera disponitur ad hoc quod gratiam consequatur, per quam pœniteat, & inquantum per hujusmodi opera satisfacit de lubrico carnis commisso: Non autem ita quod si in lubrico carnis perseveret impœnitens usque ad mortem, per pietatis opera liberetur.

Ad sextum dicendum, quod ex uno concubitu potest unus homo generari. Et ideo inordinatio concubitus, quæ impedit bonum prolis nasciturae, ex ipso genere actus est peccatum mortale, & non solum ex inordinatione concupiscentiæ. Ex una autem comestione non impeditur bonum totius vitæ unius hominis: Et ideo gulæ actus ex suo genere

non

non eſt peccatum mortale : Eſſet tamen, ſi quis ſcienter cibum comederet, qui totam conditionem vitæ ejus immutaret; ſicut patet de Adam. Nec tamen fornicatio eſt minimum peccatorum, quæ ſub luxuria continentur. minus enim eſt concubitus cum uxore, qui fit ex libidine.

APPENDIX.

Ex art. habes *primo* : quomodo per rationem deſtruas errorem *Græcorum*, & *Balaamitarum* dicentium, quod fornicatio ſimplex non eſt peccatum. Item errorem *Rabbi Moyſis*, ut refert Directorium *inquiſit*. 2. *par*. *q*. 4. dicentis, quod fornicatio ſimplex nullo modo eſt peccatum de jure naturæ, ſed ſolum ex prohibitione legis : unde Judas non peccavit cum Thamar, quia fuit ante tempus legis, quo licitum erat fornicari. *Secundo* habes: quomodo per rationem oſtendas, prædictos errores merito damnari ab *Elucid. Addition. articulorum num*. 273. Item a 1. Cor. 7. *Propter fornicationem autem*, ſcilicet vitandam, *unuſquiſque ſuam uxorem habeat, & unaquæque ſuum virum*. Patet enim, quod Apoſtolus non hortaretur ad conjugium in caſu fornicationis vitandæ, niſi teneret, fornicationem ſimplicem, de tali enim loquitur ad literam, eſſe peccatum mortale : maxime, cum intentum ſuum in illo capitulo ſit, exhortari ad virginitatem, & cœlibatum, quod & facit. Item ab eodem Hebr. 13. *Fornicatores, & adulteros judicabit Deus*, ideſt condemnabit. Item a Matth. 15. *De corde exeunt fornicationes, adulteria*, &c. *hæc coinquinant hominem*. Item a Luc. 15. per hoc quod ille filius ſolutus, qui cum meretricibus, ideſt mulieribus ſolutis vixerat luxurioſe (quod eſt ſimplex fornicatio) dixit poſtea patri, *peccavi in cœlum, & coram te*, & amiſerat ſtolam primam, ideſt, gratiam (ut exponunt Doctores) qua poſt contritionem, & confeſſionem iterum indutus eſt. Item a Concil. *Trid. ſeſſ*. 4. *c*. 8. *de refor*. ubi etiam excommunicationem contra ſimplices fornicarios ferendam ſtatuit, aliis quoque pœnis additis. Item a locis citatis *in arg. cont*. Ubi Tob. 4. nota ly *ab omni*, hoc eſt, etiam ſimplici. Et decr. 22. nota ly *fornicatione*. ſejunctim a ly *adulterio*. De *Balaamitis* autem patet damnatio ſpecialis *in Apoc*. 2. ſub nomine mulieris Hiezabel, quæ ſe dicit propheten. Item ſpecialiter damnantur a 2. Pet. 2. „ Hi vero, velut irrationabilia pecora, in „ ſua corruptione peribunt : voluptatem exiſtiman-

„ tes diei delitias, coinquinationes, *&c.* luxurian-„ tes, maledictionis filii, derelinquentes rectam er-„ raverunt, secuti viam Balaam ex Bosor, *&c. Item* „ *specialiter a Juda, cap.* 1. Veh illis, qui errore „ Balaam effusi sunt. Hi sunt, *&c.* despumantes „ suas confusiones. „ Vide de Balaam, *in Num.* 24. Cæterum quoad dictum *Rab. Moysis*. de jure naturæ, & de Juda, jam ad plenum satisfactum est in tex. corp. & in ad *tertium*. *Tertio* vides: quomodo, &c.

ARTICULUS III. 744

Utrum fornicatio sit gravissimum peccatum.

Mal. q. 1. *a.* 1. *ad* 3. *& q.* 2. *a.* 10. *cor. & q.* 15. *art.* 2. *ad* 6.

AD Tertium sic proceditur. Videtur, quod fornicatio sit gravissimum peccatum. Tanto enim videtur peccatum gravius, quanto ex majori libidine procedit. Sed maxima libido est in fornicatione. dicitur enim in Glos. (*interl. implicit. & ex Lyrano super illud*, *Melius est nubere*) 1. ad Corinth. 7. quod *ardor libidinis in luxuria est maximus*. Ergo videtur, quod fornicatio sit gravissimum peccatum.

2. Præterea. Tanto aliquis magis peccat, quanto in rem sibi magis conjunctam delinquit; sicut gravius peccat, qui percutit patrem, quam qui percutit extraneum: Sed, sicut dicitur 1. Corinth. 6. *qui fornicatur*, *in corpus suum peccat*, quod est homini conjunctissimum. Ergo videtur, quod fornicatio sit gravissimum peccatum.

3. Præterea. Quanto aliquod bonum est majus, tanto peccatum, quod contra illud committitur, videtur esse gravius: Sed peccatum fornicationis videtur esse contra bonum totius humani generis, ut patet ex prædictis: (*art. præced.*) Est etiam contra Christum, secundum illud 1. ad Corinth. 6. *Tollens membra Christi*, *faciam membra meretricis*? Ergo fornicatio est gravissimum peccatum.

Sed Contra est, quod Greg. dicit, (*implic. l.* 33. *Moral. cap.* 11. *parum ante med.*) quod *peccata carnalia sunt minoris culpæ*, *quam peccata spiritualia*.

Respondeo dicendum, quod gravitas alicujus peccati potest attendi *dupliciter*: *Uno modo* secundum se: *Alio modo* secundum accidens. Secundum se quidem attenditur gravitas peccati ex ratione suæ speciei,

ciei, quæ consideratur secundum bonum, cui peccatum opponitur.

Fornicatio autem est contra bonum hominis nascituri. Et ideo „ est gravius peccatum secundum „ speciem suam peccatis, quæ sunt contra bona ex„ teriora, sicut est furtum, & alia hujusmodi: Mi„ nus est autem peccatis, quæ sunt directe contra „ Deum, & peccato quod est contra vitam hominis „ jam nati, sicut est homicidium.

Ad primum ergo dicendum, quod libido, quæ aggravat peccatum, est quæ consistit in inclinatione voluntatis. Libido autem, quæ est in appetitu sensitivo, diminuit peccatum: quia quanto aliquis ex majori passione impulsus peccat, tanto levius est peccatum. Et hoc modo libido in fornicatione est maxima. Et inde est quod Augustinus dicit in lib. de agone christiano, (*id hab. express. serm.* 250. *de Temp. cap.* 2. *ante med. to.* 10.) quod *inter omnia Christianorum certamina duriora sunt prælia castitatis, ubi est quotidiana pugna, & rara victoria*. Et Isidorus dicit in lib. 2. de summo bono, (*cap.* 39. *circa fin.*) quod *magis per carnis luxuriam humanum genus subditur diabolo, quam per aliquod aliud*; quia scilicet difficilius est vincere vehementiam hujusmodi passionis.

Ad secundum dicendum, quod ille qui fornicatur, dicitur peccare in corpus suum, non solum quia fornicationis delectatio consummatur in carne, quod etiam in gula accidit; sed etiam quia contra bonum proprii corporis agit, qui fornicatur, inquantum scilicet indebite resolvit illud, & inquinat, & alteri commiscet. Nec tamen propter hoc sequitur, quod fornicatio sit gravissimum peccatum; quia ratio in homine prævalet corpori. unde si sit peccatum magis repugnans rationi, gravius erit.

Ad tertium dicendum, quod peccatum fornicationis est contra bonum speciei humanæ, inquantum impedit generationem singularem unius hominis nascituri. Magis autem pertingit ad rationem speciei, qui actu jam participat speciem, quam qui est potentia homo. Et secundum hoc etiam homicidium est gravius, quam fornicatio, & omnis luxuriæ species, tanquam magis bono speciei humanæ repugnans. Bonum etiam divinum est majus bono speciei humanæ. Et ideo etiam peccata, quæ sunt contra Deum, sunt majora. Nec fornicatio est directe peccatum in Deum, quasi fornicator Dei offensam intendat; sed ex consequenti, sicut & omnia peccata mortalia. Sicut autem membra corporis nostri

ſunt membra Chriſti; ita etiam & ſpiritus noſter eſt unum cum Chriſto, ſecundum illud 1. ad Corinth. 6. *Qui adhæret Deo, unus ſpiritus eſt*. Unde etiam peccata ſpiritualia ſunt magis contra Chriſtum, quam fornicatio.

APPENDIX.

Ex art. habes *primo*: quomodo per rationem oſtendas, merito a ſcripturis, & Gregorio fuiſſe inſinuatum, quod fornicatio non eſt graviſſimum peccatorum. A B. Gregorio quidem: *ut in argu. contr.* A Scripturis vero in ſimili, *qu.* 148. *art.* 3. *append.* & *qu.* 118. *art.* 5. *append. Secundo*, vides: quomodo, &c.

ARTICULUS IV. 745

Utrum in tactibus, & oſculis conſiſtat peccatum mortale.

1. 2. *q.* 74. *a.* 10. *Et ver. q.* 15. *art.* 4. *cor. Et mal. qu.* 15. *art.* 2. *ad* 18. *Et Eph.* 5. *co.* 3. *fin.*

AD Quartum ſic proceditur. Videtur, quod in tactibus, & oſculis non conſiſtat peccatum mortale. Apoſt. enim ad Epheſ. 5. dicit: *Fornicatio autem, & omnis immunditia, aut avaritia nec nominetur in vobis, ſicut decet ſanctos*: Subdit autem, *Aut turpitudo*, Gloſ. (*interlin.*) ut *in oſculis, & amplexibus*: *Aut ſtultiloquium*, ut *blanda verba*: *Aut ſcurrilitas*, quæ *a ſtultis curialitas dicitur*, id eſt *jocularitas*: Poſtea autem ſubdit: *Hoc enim ſcitote intelligentes, quod omnis fornicator, aut immundus, aut avarus, quod eſt idolorum ſervitus, non habet hæreditatem in regno Chriſti, & Dei*: Ubi non replicat de turpitudine, ſicut nec de ſtultiloquio, aut ſcurrilitate. Ergo iſta non ſunt peccata mortalia.

2. Præterea. Fornicatio dicitur eſſe peccatum mortale ex hoc, quod per eam impeditur bonum prolis generandæ, & educandæ: Sed ad hoc nihil operantur oſcula, & tactus, ſive amplexus. Ergo in his non contingit eſſe peccatum mortale.

3. Præterea. Illa quæ ſecundum ſe ſunt peccata mortalia, nunquam poſſunt bene fieri: Sed oſcula, & tactus, & hujuſmodi poſſunt quandoque fieri abſque peccato. Ergo non ſunt ſecundum ſe peccata mortalia.

Sed

Sed Contra. Minus eſt aſpectus libidinoſus, quam tactus, amplexus, vel oſculum: Sed aſpectus libidinoſus eſt peccatum mortale, ſecundum illud Matt. 5. *Qui viderit mulierem ad concupiſcendum eam, jam mœchatus eſt eam in corde ſuo*. Ergo multo magis oſculum libidinoſum, & alia hujuſmodi ſunt peccata mortalia.

Præterea. Cyprianus ad Pomponium de virginitate (*lib. 1. epiſt. 11. circa med.*) dicit: „ Certe ipſe „ concubitus, ipſe amplexus, ipſa confabulatio, & „ oſculatio, & conjacentium duorum turpis & fœ„ da dormitio, quantum dedecoris & criminis ſit, „ confitetur! „ Ergo per prædicta homo ſit reus criminis, ideſt peccati mortalis.

Reſpondeo dicendum, quod aliquid dicitur eſſe peccatum mortale *dupliciter*. *Uno modo* ſecundum ſpeciem ſuam: Et *hoc modo oſculum, amplexus, vel tactus ſecundum ſuam rationem non nominant peccatum mortale*. Poſſunt enim hæc abſque libidine fieri, vel propter conſuetudinem patriæ, vel propter aliquam neceſſitatem, aut rationabilem cauſam.

Alio modo dicitur aliquid eſſe peccatum mortale ex ſua cauſa: Sicut ille qui dat eleemoſynam, ut aliquem inducat ad hæreſim, mortaliter peccat propter intentionem corruptam. Dictum eſt autem ſupra, (1. 2. q. 74. a. 7. & 8.) quod conſenſus in delectationem peccati mortalis eſt peccatum mortale, & non ſolum conſenſus in actu. Et ideo cum fornicatio ſit peccatum mortale, & multo magis aliæ luxuriæ ſpecies, conſequens eſt, quod conſenſus in delectationem talis peccati ſit peccatum mortale, & non ſolum conſenſus in actum. Et ideo cum oſcula, & amplexus hujuſmodi propter delectationem hujuſmodi fiant, conſequens eſt quod ſint peccata mortalia: Et ſic ſolum dicuntur libidinoſa. Unde *hujuſmodi, ſecundum quod libidinoſa ſunt, ſunt peccata mortalia*.

Ad primum ergo dicendum, quod Apoſtolus ideo non reſumit illa tria, quia non habent nomen peccati, niſi ſecundum quod ordinantur ad præcedentia.

Ad ſecundum dicendum, quod oſcula, & tactus, quamvis ſecundum ſe non impediant bonum prolis humanæ, procedunt tamen ex libidine, quæ eſt radix hujuſmodi impedimenti: & ex hoc habent rationem peccati mortalis.

Ad tertium dicendum, quod ratio illa concludit, quod hujuſmodi non ſunt peccata ſecundum ſuam ſpeciem.

A P

APPENDIX.

EX articulo habes *primo* : quomodo per rationem & ostendas, & in sensu recto intelligas, merito insinuatum esse a scripturis, & ab Augustino, & quidem a fortiori : quod oscula, tactus, amplexus, sunt peccata mortalia : A scripturis quidem : ut discurritur, & extenditur *in arg. contr.* A B. Augustino autem in Regula. „ Cum se invicem sibimet, etiam tacente lingua, conspectu mutuo corda nunciant impudica ; & alterutro delectantur ardore : etiam intactis ab immunda violatione corporibus, fugit castitas ipsa de moribus. Non enim propter conspectum mutuum talem fugeret castitas : nisi conspectus talis esset peccatum mortale. „ Per hæc B. Augustinus clarum reliquisse intendit, quod multo magis oscula, tactus, amplexus libidinosi cum tali carnis, seu concupiscibilis, ardore, sunt peccata mortalia. *Secundo* vides : quomodo ex iis bene, &c.

ARTICULUS V. 746

Utrum pollutio nocturna sit peccatum.

3. *q.* 80. *ar.* 7. *cor. Et* 4. *d.* 8. *a.* 4. *q.* 1. *ad* 1. *&* *q.* 2. *per tot. Et opusc.* 64. *c.* 16.

AD Quintum sic proceditur. Videtur, quod nocturna pollutio sit peccatum. Meritum enim, & demeritum habent fieri circa idem : Sed dormiens potest mereri ; sicut patet de Salomone, qui dormiens a Domino donum sapientiæ impetravit, ut dicitur 3. Reg. 3. & 2. Paral. 1. Ergo in dormiendo potest aliquis demereri : Et ita videtur, quod nocturna pollutia sit peccatum.

2. Præterea. Quicumque habet usum rationis, potest peccare : Sed in dormiendo aliquis habet usum rationis, quia frequenter aliquis in somnis ratiocinatur, & præeligit unum alteri, consentiens, vel dissentiens. Ergo in dormiendo potest aliquis peccare : Et ita propter somnum nocturna pollutio non impeditur, quin sit peccatum, cum ex genere actus sit peccatum.

3. Præterea. Frustra increpatur, & instruitur, qui non potest agere secundum rationem, vel contra rationem : Sed homo in somnis instruitur a Deo, & increpatur, secundum illud Job 33. *Per somnium in* vi-

visione nocturna, quando sopor solet occupare homines, tunc aperit aures virorum, & erudiens eos instruit disciplina. Ergo in somnis potest aliquis agere secundum rationem, vel contra rationem, quod est bene agere, vel peccare: Et sic videtur, quod nocturna pollutio sit peccatum.

Sed Contra est, quod August. dicit 12. super Gen. ad lit. (*c. 15. in med. tom. 3.*) ,, Ipsa phantasia, quæ ,, fit in cogitatione sermocinantis, cum ita ex- ,, pressa fuerit in visione somniantis, ut inter illam, ,, & veram commixtionem corporum non discerna- ,, tur, continue movetur caro, & sequitur, quod ,, eum motum sequi solet, cum hoc tam sine pecca- ,, to fiat, quam sine peccato a vigilantibus dicitur, ,, quod ut diceretur, sine dubio cogitatum est.

Respondeo dicendum, quod nocturna pollutio *dupliciter* potest considerari. *Uno modo* secundum se: Et *hoc modo non habet rationem peccati*. Omne enim peccatum dependet ex judicio rationis: quia etiam primus motus sensualitatis non habet quod sit peccatum, nisi inquantum judicio rationis reprimi potest. & ideo, sublato judicio rationis, tollitur ratio peccati. In dormiendo autem ratio non habet liberum judicium. Nullus enim est dormiens, qui non intendat aliquibus similitudinibus phantasmatum, velut rebus ipsis, ut patet ex his quæ in primo dicta sunt. (*q. 84. a. 8.*) Et ideo id quod agit homo dormiens, qui non habet liberum judicium rationis, non imputatur ei ad culpam, sicut nec illud quod agit furiosus, aut amens.

Alio modo potest considerari nocturna pollutio per comparationem ad suam causam. Quæ potest esse *triplex*. *Una* quidem corporalis. Cum enim humor seminalis superabundat in corpore, vel cum facta est humoris resolutio, vel per nimiam calefactionem corporis, vel quamcunque aliam commotionem, somniat dormiens ea quæ pertinent ad expulsionem hujusmodi humoris abundantis, vel resoluti; sicut etiam contingit, quando natura gravatur ex aliqua alia superfluitate, ita quod quandoque formantur in imaginatione phantasmata pertinentia ad emissionem talium superfluitatum. ,, Si igitur superabun- ,, dantia talis humoris sit ex causa culpabili, (*puta* ,, *cum causata est ex superfluitate cibi, vel potus*) ,, tunc nocturna pollutio habet rationem culpæ ex ,, sua causa. Si autem superabundantia, vel resolu- ,, tio talis humoris non sit ex aliqua causa culpabi- ,, li, tunc nocturna pollutio non est culpabilis, nec ,, in se, nec in sua causa.

Alia

Alia vero causa nocturnæ pollutionis potest esse animalis, & interior; puta cum ex cogitatione præcedenti contingit aliquem dormientem pollui. Cogitatio autem, quæ in vigilia præcessit, quandoque est pure speculativa; puta cum aliquis causa disputationis cogitat de peccatis carnalibus: quandoque autem est cum aliqua affectione vel concupiscentiæ, vel horroris. Contingit autem magis pollutio nocturna ex cogitatione carnalium vitiorum, quæ sunt cum concupiscentia talium delectationum, quia ex hoc remanet quoddam vestigium, & inclinatio in anima, ita quod dormiens facilius inducitur in sua imaginatione ad assentiendum actibus, ex quibus sequitur pollutio. Et secundum hoc Philos. dicit in 1. Eth. (*c. ult. a med. to. 5.*) quod *inquantum paulatim pertranseunt quidam motus a vigilantibus ad dormientes, meliora sunt phantasmata studiosorum, quam quorumlibet*. Et August. dicit 12. super Gen. ad literam. (*c. 15. ad fin. to. 3.*) quod *propter bonam animæ affectionem quædam ejus merita etiam in somnis clarent*. Et sic patet, quod *nocturna pollutio habet rationem culpæ ex parte suæ causæ*. Quandoque tamen contingit, quod ex præcedenti cogitatione carnalium actuum, etiam speculativa, vel si sit cum horrore, sequitur in somnis pollutio: Et *tunc non habet rationem culpæ, nec in se, nec in sua causa*.

Tertia vero causa est spiritualis extrinseca; puta cum ex operatione dæmonis commoventur phantasmata dormientis in ordine ad talem effectum. Et hoc quidem *quandoque* est cum peccato præcedenti, scilicet negligentia præparandi se contra dæmonis illusiones. unde & in sero cantatur: *Hostemque nostrum comprime, ne polluantur corpora*. *Quandoque* vero est absque omni culpa hominis ex sola nequitia dæmonis: Sicut in Collationibus Patrum (*collat. 22. c. 6.*) legitur de quodam, qui semper in diebus festis pollutionem nocturnam patiebatur, hoc diabolo procurante, ut impediretur a sacra Communione. Sic igitur patet, quod *nocturna pollutio nunquam est peccatum, sed quandoque est sequela peccati præcedentis*.

Ad primum ergo dicendum, quod Salomon non meruit in dormiendo sapientiam a Deo, sed fuit signum præcedentis desiderii, propter quod dicitur talis petitio Deo placuisse, ut August. dicit 12. super Gen. ad literam. (*c. 25. in fi. to. 3.*)

Ad secundum dicendum, quod secundum quod vires sensitivæ interiores magis vel minus opprimuntur a somno propter vaporis turbulentiam, vel puri-

ritatem, secundum hoc usus rationis magis vel minus impeditur in dormiendo. Semper tamen quantum ad aliquid impeditur, ut non possit omnino liberum judicium habere, ut in prima parte dictum est. (*qu.* 84. *ar.* 8.) Et ideo non imputatur ei ad culpam, quod tunc agit.

Ad tertium dicendum, quod apprehensio rationis non ita impeditur in somno, sicut ejus judicium, quod perficitur per conversionem ad sensibilia, quæ sunt prima principia cogitationis humanæ. Et ideo nihil prohibet, hominem secundum rationem apprehendere aliquid de novo in dormiendo, vel ex ipsis reliquiis præcedentium cogitationum, & phantasmatibus oblatis, vel etiam ex revelatione divina, aut immissione Angeli boni, vel mali.

APPENDIX.

Ex art. habes *primo*: quomodo per rationem & ostendas, & in sensu recto intelligas, merito insinuatum esse a scriptutis, Augu. Gregor. & Isidoro: quod pollutio nocturna non est peccatum. A D. Augus. quidem: ut *in arg. cont.* A D. Gregorio autem: ut diffuse legitur *in Decretis dist. 6. c.* 1. & 2. a scripturis vero per hoc: quod dicitur Judith 13. *Dominus sine pollutione peccati revocavit me gaudentem in victoria sua.* Ac si, hoc modo loquendi, subindicetur; quod aliqua pollutio reperitur, quæ, quamvis pollutio sit, non est tamen pollutio peccati, idest quæ sit peccatum. Hujusmodi autem maxime est pollutio nocturna. Nam hanc animus nesciens potius intelligitur tunc pati, quam agere: ut colligitur ex dis. prædicta *c.* 1. & ex text. & ex glos. Ab Isidoro item insinuatur idipsum dist. ead. cap. 3. *Non est peccatum, quando nolentes imaginibus nocturnis illudimur.* Hæc ille. Vide Sanct. Doctorem *in* 3. *qu.* 80. *ar.* 7. *Secundo* vides: quomodo, &c.

ARTICULUS VI. 747

Utrum stuprum debeat poni una species luxuriæ.

Sup. a. 1. *cor.* & 4. *d.* 41. *a.* 4. *q.* 1. & 2. *cor.* & *mal. q.* 15. *a.* 3. *cor.*

Ad Sextum sic proceditur. Videtur, quod stuprum non debeat poni una species luxuriæ. Stuprum enim importat illicitam virginum deflorationem, ut ha-

habetur in Decretis 36. q. 1. (*in appendice Grat. ad C. Lex illa*) Sed hoc poteſt eſſe ſoluti cum ſoluta; quod pertinet ad fornicationem: Ergo ſtuprum non debet poni ſpecies luxuriæ a fornicatione diſtincta.

2. Præterea. Ambroſ. dicit in lib. de Patriarchis: (*ſeu lib. 1. de Abraham, c. 4. inter princ. & med. to. 4.*) *Nemo ſibi blandiatur de legibus hominum: Omne ſtuprum adulterium eſt*: Sed ſpecierum ex oppoſito diverſarum una non continetur ſub alia. Cum ergo adulterium ponatur ſpecies luxuriæ, videtur quod ſtuprum ſpecies luxuriæ poni non debeat.

3. Præterea. Inferre alicui injuriam videtur magis ad injuſtitiam, quam ad luxuriam pertinere: Sed ille qui ſtuprum committit, injuriam facit alteri, ſc. patri puellæ, quam corrumpit; qui poteſt ad animum ſuum injuriam revocare, & agere actione injuriarum contra ſtupratorem: Ergo ſtuprum non debet poni ſpecies luxuriæ.

Sed Contra eſt, quod ſtuprum proprie conſiſtit in actu venereo, quo virgo defloratur. Cum igitur luxuria proprie ſit circa venerea, videtur quod ſtuprum ſit ſpecies luxuriæ.

Reſpondeo dicendum, quod ubi circa materiam alicujus vitii occurrit aliqua ſpecialis deformitas, ibi debet poni determinata ſpecies illius vitii. Luxuria autem eſt peccatum circa venerea exiſtens, ut ſupra dictum eſt. (*q. præc. a. 1. & 4.*) In virgine autem ſub cuſtodia patris exiſtente quædam deformitas ſpecialis occurrit, ſi corrumpatur: tum ex parte puellæ, quæ ex hoc quod violatur nulla pactione conjugali præcedente, & impeditur a legitimo matrimonio conſequendo, & ponitur in via meretricandi, a quo retrahebatur ne ſignaculum virginitatis amitteret; tum etiam ex parte patris, qui de ejus cuſtodia ſolicitudinem gerit; ſecundum illud Eccl. 42. *Super filiam luxurioſam confirma cuſtodiam, ne quando faciat te in opprobrium venire inimicis*. Et ideo manifeſtum eſt, quod *ſtuprum, quod importat illicitam virginum deflorationem ſub cura parentum exiſtentium, eſt determinata luxuriæ ſpecies*.

Ad primum ergo dicendum, quod quamvis virgo ſit ſoluta a vinculo matrimonii, non tamen eſt ſoluta a patris poteſtate. Habet etiam ſpeciale impedimentum fornicarii concubitus virginitatis ſignum, quod non debet niſi per matrimonium auferri. Unde ſtuprum non eſt fornicatio ſimplex, ſed fornicatio eſt concubitus, qui fit cum meretricibus, ideſt mulieribus jam corruptis, ut patet per Gloſſam (*interl.*) 2. ad Corinth. 12. ſuper illud, *Qui*

non

non egerunt pœnitentiam super immunditia, & fornicatione &c.

Ad secundum dicendum, quod Ambros. ibi aliter accipit stuprum, prout scilicet communiter accipitur pro omni peccato luxuriæ. Unde stuprum ibi nominat concubitum viri conjugati cum quacumque alia muliere præter uxorem, quod patet ex hoc quod subdit: *Nec viro licet, quod mulieri non licet*. Et hoc modo etiam accipitur Num. 5. ubi dicitur: *Si latet adulterium, & testibus argui non potest, quia non est inventa in stupro* &c.

Ad tertium dicendum, quod nihil prohibet, unum peccatum ex adjunctione alterius deformius fieri. Fit autem deformius peccatum luxuriæ ex peccato injustitiæ: quia videtur concupiscentia esse inordinatior, quæ a delectabili non abstinet, ut injuriam vitet. Habet autem *duplicem* injuriam annexam. *Unam* quidem ex parte virginis, quam etsi non vi corrumpat, tamen eam seducit; & sic tenetur ei satisfacere. Unde dicitur Exod. 22. „ Si seduxerit quis virginem nondum desponsatam, dormieritque cum „ ea, dotabit eam, & habebit uxorem. Si *autem* „ pater virginis dare noluerit, reddet pecuniam „ juxta modum dotis, quam virgines accipere con„ sueverunt. „ Aliam vero injuriam facit patri puellæ. unde & ei secundum legem tenetur ad pœnam. Dicitur enim Deut. 22. „ Si invenerit vir puellam „ virginem, quæ non habet sponsum, & apprehen„ dens concubuerit cum illa, & res ad judicium ve„ nerit, dabit qui dormivit cum ea, patri puellæ „ quinquaginta siclos argenti, & habebit eam uxo„ rem: & quia humiliavit illam, non poterit dimit„ tere eam cunctis diebus vitæ suæ. „ & hoc ideo ne videatur ludibrium fecisse, ut August. dicit. (*in l. QQ. in Deut. q.* 34. *to.* 4.)

APPENDIX.

EX art. habes *primo*: quomodo per rationem ostendas, merito insinuatum fuisse a scripturis, & *Gelasio*; quod stuprum est determinata species luxuriæ. A Papa *Gelasio* quidem; ut *in Decretis*, 36. *q.* 1. *c. Lex illa*. A scriptur. vero per hoc, quod deflorationem virginis factam vocant stuprum Gen. 34. *Sævientes ob stuprum sororis suæ, quæ erat virgo*. Ac si scriptura per hoc, quod & deflorationem virginum vocat stuprum, & hoc ipsum secernit ab aliis specieb. luxuriæ (ut patet *in art.* 1. *append.*) dicat scholastice loquens: stuprum proprie dictum debet poni de-

determinata ſpecies luxuriæ. *Secundo* vides: quomodo ex iis, &c.

ARTICULUS VII. 748

Utrum Raptus ſit ſpecies luxuriæ diſtincta a ſtupro.

Sup. a. 1. cor. & 4. d. 41. a. 4. q. 1. cor. fi. & q. 2. cor. & ad 6. & ma. q. 15. a. 3. cor.

AD Septimum ſic proceditur. Videtur, quod Raptus non ſit ſpecies luxuriæ diſtincta a ſtupro. Dicit enim Iſidor. in lib. 5. Etymolog. (*c. 26. ante med.*) quod *ſtuprum, ideſt raptus, proprie eſt illicitus coitus a corrumpendo dictus: unde & qui raptu potitur, ſtupro fruitur.* Ergo videtur, quod raptus non debeat poni ſpecies luxuriæ a ſtupro diſtincta.

2. Præterea. Raptus videtur quandam violentiam importare. dicitur enim in Decret. 36. qu. 1. (*in append. Grat. ad C. Lex illa*) quod *raptus committitur, cum puella violenter a domo patris abducitur, ut corrupta in uxorem habeatur*: Sed hoc quod violentia alicui inferatur, per accidens ſe habet ad luxuriam, quæ per ſe reſpicit delectationem concubitus. Ergo videtur, quod raptus non debeat poni determinata ſpecies luxuriæ.

3. Præterea. Peccatum luxuriæ per matrimonium cohibetur. dicitur enim 1. ad Cor. 7. *Propter fornicationem unuſquiſque ſuam uxorem habeat*: Sed raptus impedit matrimonium ſequens. dicitur enim in Concil. Meldenſi: (*habet. c. Placuit. 36. qu. 2.*) *Placuit, ut hi qui rapiunt fœminas, vel furantur, vel ſeducunt, eas nullatenus habeant uxores, quamvis eas poſtmodum nuptialiter cum conſenſu parentum ſuorum ſuſceperint.* Ergo raptus non eſt determinata ſpecies luxuriæ.

4. Præterea. Aliquis poteſt cognoſcere ſuam ſponſam abſque peccato luxuriæ: Sed raptus poteſt committi, ſi aliquis violenter ſponſam ſuam auferat de domo parentum, & eam carnaliter cognoſcat. Ergo raptus non debet poni determinata ſpecies luxuriæ.

Sed Contra eſt, quod *raptus eſt illicitus coitus*, ut Iſidor. dicit: (*l. 5. Etym. c. 26. ante med.*) Sed hoc pertinet ad peccatum luxuriæ. Ergo raptus eſt ſpecies luxuriæ.

Reſpondeo dicendum, quod *raptus, prout nunc de eo loquimur, eſt ſpecies luxuriæ: Et quandoque quidem in idem concurrit cum ſtupro: quandoque autem* in-

invenitur raptus sine stupro : quandoque vero stuprum sine raptu.

Concurrunt quidem in idem, quando aliquis violentiam infert ad virginem illicite deflorandam : Quæ quidem violentia quandoque infertur tam ipsi virgini, quam patri : quandoque autem infertur patri, sed non virgini ; puta cum ipsa consentit, ut per violentiam de domo patris abstrahatur. Differt etiam violentia, & raptus alio modo : Quia quandoque puella violenter abducitur a domo parentum, & violenter corrumpitur : quandoque autem etsi violenter abducatur, non tamen violenter corrumpitur, sed de voluntate virginis, sive corrumpatur fornicario concubitu, sive matrimoniali, qualitercumque enim violentia adsit, salvatur ratio raptus. Invenitur autem raptus sine stupro ; puta si aliquis rapiat viduam, vel puellam corruptam. Unde Symmachus Papa dicit : (*in epist. 5. ad Cæsarium, c. 4. to. 4. Concil. & hab. c. Raptores, 36. q. 2.*) *Raptores viduarum, vel virginum ob immanitatem facinoris tanti detestamur.* Stuprum vero sine raptu invenitur, quando aliquis absque violentiæ illatione virginem illicite deflorat.

Ad primum ergo dicendum, quod quia raptus plerunque cum stupro in idem concurrit, ideo quandoque unum pro alio ponitur.

Ad secundum dicendum, quod illatio violentiæ videtur procedere ex magnitudine concupiscentiæ, ex qua aliquis non refugit periculo se injicere violentiæ inferendæ.

Ad tertium dicendum, quod aliter est dicendum de raptu puellarum, quæ sunt aliis desponsatæ, & aliter de raptu illarum, quæ non sunt aliis desponsatæ. illæ enim quæ sunt aliis desponsatæ, restituendæ sunt suis sponsis, qui in eas ex ipsa desponsatione jus habent : Illæ autem quæ non sunt aliis desponsatæ, primo restituendæ sunt patris potestati ; & tunc de voluntate parentum licite possunt eas in uxores accipere : Si autem aliter fiat, illicite matrimonium contrahitur. tenetur enim qui quamcumque rem rapit, ad ejus restitutionem. Nec tamen raptus dirimit matrimonium jam contractum, etsi impediat contrahendum. Quod autem dicitur in prædicto Concilio, dictum est in detestationem illius criminis, & est abrogatum. Unde Hieronym. (*hab. c. Tria, 36. q. 2.*) contrarium dicit : „ Tria, inquit, conjugia „ legitima in Scripturis leguntur. Primum est, vir„ go casta in virginitate viro data legitime : secun„ dum est, virgo in civitate deprehensa a viro, & il-

„ illi per vim copulata, si voluerit pater ejus, dotabit eam iste vir, quantum judicaverit pater, & „ dabit pretium pudicitiæ ejus: Tertium autem est, „ quando aufertur ei, & traditur alteri de voluntate „ patris. „ Vel potest intelligi de illis quæ sunt aliis desponsatæ, & maxime per verba de præsenti.

Ad quartum dicendum, quod sponsus ex ipsa desponsatione habet aliquod jus in sua sponsa. & ideo quamvis peccet violentiam inferendo, excusatur tamen a crimine raptus. Unde Gelasius Papa dicit: (*hab. c. Lex*, 36. *q.* 1.) *Lex illa præteritorum Principum ibi raptum dixit esse commissum, ubi puella, de cujus ante nuptiis nihil actum fuerat, videbatur abducta.*

APPENDIX.

Ex art. habes *primo*: quomodo per rationem ostendas, merito insinuatum fuisse a scripturis, & *Gelasio*; quod raptus est species luxuriæ distincta a stupro. A Gelasio quidem, ut *in Decr.* 36. *q.* 1. *c. Lex illa*. A scripturis vero per hoc; quod 1. *Corin.* 5. 6. distinctim ab aliis speciebus luxuriæ (inter quas subintelligitur stuprum, ex *Gen.* 34.) nominatur raptus, sub vocabulo tamen *rapacium*, quod in proposito nihil obest. Ac sic ex isto suo textu, atque contextu scriptura, scholastice loquendo, dicat: Ideo raptum distincte nomino, ut exinde cognoscere faciam, quod raptus est species luxuriæ distincta ab aliis, & consequenter a stupro. *Secundo* vides: quomodo, &c.

ARTICULUS VIII. 749

Utrum adulterium sit determinata species luxuriæ ab aliis distincta.

4. *d.* 41. *art.* 4. *q.* 2. *co. Et mal. q.* 15. *a.* 3. *corp.*

Ad Octavum sic proceditur: Videtur, quod adulterium non sit determinata species luxuriæ ab aliis distincta. Dicitur enim adulterium ex eo, quod aliquis ad alteram accedit præter suam, sicut dicit quædam Glos. super Exodum: (*ordin. sup. illud c.* 20. *Non mœchaberis: & est Aug. in lib. QQ. sup. Exod. q.* 71. *a med. to.* 4.) Sed alia mulier præter suam potest esse diversarum conditionum, scilicet virgo, vel in potestate patris existens, vel meretrix, vel cujuscumque alterius conditionis. Ergo videtur, quod

adul-

adulterium non sit species luxuriæ ab aliis distincta.

2. Præterea. Hieron. dicit: (*l.* 1. *cont. Jovin. prope fi. & hab. c. Origo*, 32. *q.* 4.) *Nihil interest, ex qua causa quis insaniat. unde Sixtus Pythagoricus in Sententiis: Adulter, inquit, est amator ardentior in suam uxorem*, & pari ratione in quamlibet aliam mulierem: Sed in omni luxuria est amor ardentior debito. Ergo adulterium invenitur in omni luxuria. Non ergo debet poni luxuriæ species.

3. Præterea. Ubi est eadem ratio deformitatis, ibi non videtur esse alia species peccati: Sed in stupro, & adulterio videtur esse eadem ratio deformitatis: quia utrobique violatur mulier alienæ potestati subjecta. Ergo adulterium non est determinata species luxuriæ ab aliis distincta.

Sed Contra est, quod Leo Papa dicit, (*id hab. Aug. l.* 1. *de bono conjug. c.* 4. *to.* 6. *Vide append. Grat. ad c. Ille autem*, 32. *q* 5.) quod *adulterium committitur, cum propriæ libidinis instinctu, vel alieno consensu cum altero, vel altera contra pactum conjugale concumbitur*: Sed hoc importat specialem deformitatem luxuriæ. Ergo adulterium est determinata species luxuriæ.

Respondeo dicendum, quod adulterium, sicut ipsum nomen sonat, est accessus ad alienum torum. In quo quidem *dupliciter* contra castitatem, & humanæ generationis bonum aliquis delinquit. *Primo* quidem, inquantum accedit ad mulierem non sibi matrimonio copulatam; quod requiritur ad bonum prolis propriæ educandæ.

Alio modo, quia accedit ad mulierem alteri per matrimonium copulatam; & sic impedit bonum prolis alienæ. Eadem ratio est de muliere conjugata, quæ per adulterium corrumpitur. Unde dicitur Eccles. 23. *Omnis mulier relinquens virum suum peccabit. Primo enim in lege Altissimi incredibilis fuit*, in qua scilicet præcipitur, *Non mœchaberis*: *Et secundo in virum suum deliquit*, in quo facit contra certitudinem prolis ejus: *Tertio in adulterio fornicata est, & ex alio viro filios statuit sibi*, quod est contra bonum propriæ prolis. Sed *primum* est commune in omnibus peccatis mortalibus: *Alia* vero *duo* specialiter pertinent ad deformitatem adulterii. Unde manifestum est, quod *adulterium est determinata species luxuriæ*, utpote specialem deformitatem habens circa actus venereos.

Ad primum ergo dicendum, quod si ille qui habet uxorem, ad aliam accedat, peccatum ejus potest denominari, *Vel* ex parte sua; & sic semper est adul-

terium, quia contra fidem matrimonii agit: *Vel* ex parte mulieris, ad quam accedit; & sic quandoque est adulterium, puta cum conjugatus accedit ad uxorem alterius; quandoque autem habet rationem stupri, vel alicujus alterius, secundum diversas conditiones mulierum, ad quas accedit. Dictum est autem supra, (*ar.* 1. *hu. q.*) quod species luxuriæ accipiuntur secundum diversas mulierum conditiones.

Ad secundum dicendum, quod matrimonium specialiter est ordinatum ad bonum humanæ prolis, sicut dictum est. (*ar.* 2. *hu. q.*) Adulterium autem specialiter matrimonio contrariatur, inquantum violat matrimonii fidem, quam quis conjugi debet. Et quia ille qui est ardentior amator uxoris, facit contra bonum matrimonii, inhoneste eo utens, licet fidem non violet, ideo aliqualiter potest adulter nominari, & magis ille, qui est ardentior amator alterius mulieris.

Ad tertium dicendum, quod uxor est in potestate viri, sicut ei matrimonio copulata: puella autem est sub potestate patris, sicut per eum matrimonio copulanda. Et ideo alio modo contra bonum matrimonii est peccatum adulterii, alio modo peccatum stupri. Et propter hoc ponuntur diversæ luxuriæ species. De aliis autem ad adulterium pertinentibus dicetur in tertia parte, (*sed non absolvit*, *vid.* 4. *dist.* 41.) cum de matrimonio tractabitur.

APPENDIX.

EX art. habes *primo*: quomodo per rationem ostendas, merito insinuatum fuisse a scripturis, & *Leone*, quod adulterium est species luxuriæ ab aliis distincta. A Papa *Leone* quidem, ut *in argum. contr.* A scripturis vero per hoc, quod distinctim nominant, & per hoc secernunt adulterium ab aliis speciebus luxuriæ: ut patet *in art.* 1. *append.* quasi ergo ex hoc ipso scholastici aperte dicunt: Adulterium est determinata species luxuriæ, ab aliisque distincta. *Secundo* vides: quomodo, &c.

AR-

ARTICULUS IX. 759

Utrum Inceſtus ſit determinata ſpecies luxuriæ.

Sup. a. 1. corp. Et 4. d. 41. a. 4. q. 1. & 2. corp. Et mal. q. 15. a. 3. corp.

AD Nonum ſic proceditur. Videtur, quod inceſtus non ſit ſpecies determinata luxuriæ: Inceſtus enim dicitur per privationem caſtitatis: Sed caſtitati univerſaliter opponitur luxuria. Ergo videtur, quod inceſtus non ſit ſpecies luxuriæ, ſed ſit univerſaliter ipſa luxuria.

2. Præterea. In Decretis dicitur 36. qu. 1. (*in append. Grat. ad c. Lex illa*) quod *inceſtus eſt conſanguinearum, vel affinium abuſus*: Sed affinitas differt a conſanguinitate. Ergo inceſtus non eſt una ſpecies luxuriæ, ſed plures.

3. Præterea. Illud quod de ſe non importat aliquam deformitatem, non conſtituit aliquam determinatam ſpeciem vitii: Sed accedere ad conſanguineas, vel affines, non eſt ſecundum ſe deforme; alias nullo tempore licuiſſet. Ergo inceſtus non eſt determinata ſpecies luxuriæ.

Sed Contra eſt, quod ſpecies luxuriæ diſtinguuntur ſecundum conditiones mulierum, quibus aliqui abutuntur: Sed in inceſtu importatur ſpecialis conditio mulierum: quia eſt abuſus conſanguinearum, vel affinium, ut dictum eſt. (*in arg. 2. & a. 1. hu. qu.*) Ergo inceſtus eſt determinata ſpecies luxuriæ.

Reſpondeo dicendum, quod ſicut dictum eſt. (*a. 1. & 6. hu. q.*) ibi neceſſe eſt inveniri determinatam ſpeciem luxuriæ, ubi invenitur aliquid repugnans uſui debito venereorum. In uſu autem conſanguinearum, vel affinium invenitur aliquid incongruum commiſtioni venereæ *triplici* ratione. *Primo* quidem, quia naturaliter homo debet quandam honorificentiam parentibus, & per conſequens aliis conſanguineis, qui ex eiſdem parentibus de propinquo originem trahunt; intantum quod apud antiquos, ut Valerius Maximus refert, (*l. 2. c. 1. n. 7.*) non erat fas filium ſimul cum patre balneari, ne ſcilicet ſe invicem nudos conſpicerent. Manifeſtum eſt autem ſecundum prædicta, (*q. 142. a. 4. & q. 151. ar. 4.*) quod in actibus venereis maxime conſiſtit quædam turpitudo honorificentiæ contraria. unde de his homines verecundantur. Et ideo incongruum eſt, quod talis commiſtio venerea fiat talium perſonarum adinvicem.

Et hæc causa videtur exprimi Levit. 18. ubi dicitur: *Mater tuà est, non revelabis turpitudinem ejus*. Et idem postea dicitur in aliis. *Secunda* ratio est, quia personas sanguine conjunctas necesse est adinvicem simul conversari. Unde si homines non arcerentur a commistione venerea, nimia opportunitas daretur hominibus venereæ commistionis; & sic animi hominum nimis emollescerent per luxuriam. Et ideo in veteri lege illæ personæ specialiter videntur prohibitæ esse, quas necesse est simul commorari. *Tértia* ratio est, quia per hoc impediretur multiplicatio amicorum. Dum enim homo uxorem extraneam accipit, junguntur sibi quadam speciali amicitia omnes consanguinei uxoris, ac si essent consanguinei sui. Unde August. dicit 15. de civ. Dei: (*c. 16. cir. princ. to. 5.*) *Habita est ratio rectissima charitatis, ut homines, quibus esset utilis, atque honesta concordia, diversarum vicissitudinum vinculis necterentur, nec unus in una multas haberet, sed singulæ spargerentur in singulos*. Addit etiam Aristotel. *quartam* rationem in 2. Polit. (*c. 2. cir. med. to. 5.*) quia cum naturaliter homo consanguineam diligat, si adderetur amor, qui est ex commistione venerea, fieret nimius ardor amoris, & maximum libidinis incentivum; quod castitati repugnat. Unde manifestum est, quod *incestus est determinata luxuriæ species*.

Ad primum ergo dicendum, quod abusus conjunctarum personarum maxime induceret corruptelam castitatis; tum propter opportunitatem; tum etiam propter nimium ardorem amoris, ut dictum est. (*in cor. art.*) Et ideo antonomastice abusus talium personarum vocatur *incestus*.

Ad secundum dicendum, quod persona affinis conjungitur alicui propter personam consanguinitate conjunctam. Et ideo quia unum est propter alterum, ejusdem rationis inconvenientiam facit consanguinitas, & affinitas.

Ad tertium dicendum, quod in commistione personarum conjunctarum aliquid est, quod est secundum se indecens, & repugnans naturali rationi; sicut quod commistio fiat inter parentes, & filios, quorum est per se, & immediata cognatio. nam filii naturaliter honorem debent parentibus. Unde Philos. dicit in 9. de animal. (*c. 47. to. 4.*) quod quidam equus, qui deceptus fuit, ut matri commisceretur, seipsum præcipitavit quasi præ horrore: eo quod etiam animalibus aliquibus inest naturalis reverentia ad parentes. Aliæ vero personæ, quæ non con-

conjunguntur secundum seipsas, sed per ordinem ad parentes, non habent ita ex seipsis indecentiam: sed variatur circa hoc decentia, vel indecentia secundum consuetudinem, & legem humanam, vel divinam quia, ut dictum est, (*a.* 2. *hu. qu.*) usus venereorum, qui ordinatur ad bonum commune, subjacet legi. Et ideo, sicut August. dicit 15. de civ. Dei, (*c.* 16. *cir. princ. to.* 5.) *Commistio sororum, & fratrum quanto fuit antiquior, compellente necessitate, tanto postea facta est damnabilior, religione prohibente.*

APPENDIX.

Ex articulo habes *primo*: quomodo per rationem ostendas, merito fuisse a scripturis, & *Gelasio* insinuatum: quod incestus est determinata species luxuriæ. A *Gelasio* Papa quidem: ut *in Decr.* 36. *qu.* 1. *ca. Lex illa*. A Scripturis vero per hoc, quod incestum distinctum ponunt ab aliis speciebus luxuriæ: ut patet consideranti dicta Scripturarum supra. *art.* 1. *append.* Ac si aperte ex hoc scholasticis inhærendum dicant: quod incestus est luxuriæ species determinata, idest ab aliis distincta. *Secundo* vides: quomodo, &c.

ARTICULUS X. 751

Utrum Sacrilegium possit esse species luxuriæ.

Sup. a. 1. *ad* 3. *Et* 4. *d.* 41. *a.* 4. *q.* 2. *ad* 7.

Ad Decimum sic proceditur. Videtur, quod sacrilegium non possit esse species luxuriæ. Eadem enim species non invenitur sub diversis generibus non subalternatim positis: Sed sacrilegium est species irreligiositatis, ut supra dictum est. (*q.* 99.) Ergo sacrilegium non debet poni species luxuriæ.

2. Præterea. In Decret. 36. q. 1. (*in append. Grat. ad cap. Lex illa*) sacrilegium non ponitur inter alia, quæ ponuntur species luxuriæ. Ergo videtur, quod non sit luxuriæ species.

3. Præterea. Sicut per luxuriam contingit aliquid fieri contra aliquam rem sacram, ita etiam per alia vitiorum genera: Sed sacrilegium non ponitur species gulæ, aut alterius hujusmodi vitii. Ergo etiam non debet poni species luxuriæ.

Sed Contra est, quod August. dicit 15. de civ. Dei,

Dei, (*c. 16. a med. to. 5.*) quod *si iniquum est aviditate possidendi transgredi limitem agrorum, quantò est iniquius libidine concumbendi subvertere limitem morum*: Sed transgredi limitem agrorum in rebus sacris est peccatum sacrilegii. Ergo pari ratione subvertere limitem morum libidine concumbendi in rebus sacris facit sacrilegii vitium: Sed libido concumbendi pertinet ad luxuriam. Ergo sacrilegium est luxuriæ species.

Respondeo dicendum, quod, sicut supra dictum est, (*implic. q. 99. a. 1. & a. 2. ad 2. & 1. 2. q. 18. a. 7.*) actus unius virtutis, vel vitii ordinatus ad finem alterius, assumit speciem illius: sicut furtum, quod propter adulterium committitur, transit in speciem adulterii. Manifestum est autem, quod observatio castitatis, secundum quod ordinatur ad cultum Dei, fit actus religionis, ut patet in illis qui vovent, & servant virginitatem, ut patet per August. in libro de virginit. (*cap. 8. tom. 6.*) Unde manifestum est, quod etiam luxuria, secundum quod violat aliquid ad divinum cultum pertinens, pertinet ad speciem sacrilegii. Et *secundum hoc sacrilegium potest poni species luxuriæ*.

Ad primum ergo dicendum, quod luxuria, secundum quod ordinatur ad finem alterius vitii, efficitur illius vitii species. Et sic aliqua luxuriæ species potest etiam esse species irreligiositatis, sicut cujusdam superioris generis.

Ad secundum dicendum, quod ibi enumerantur illa, quæ sunt species luxuriæ secundum seipsa. Sacrilegium autem est species luxuriæ, secundum quod ordinatur ad alterius vitii finem, & potest concurrere cum diversis luxuriæ speciebus. Si enim aliquis abutatur persona conjuncta sibi secundum spiritualem cognationem, committit sacrilegium ad modum incestus: Si autem abutatur virgine Deo sacrata, inquantum est sponsa Christi, est sacrilegium per modum adulterii: Inquantum vero est sub spiritualis patris cura constituta, erit quoddam spirituale stuprum: Et si violentia inferatur, erit spiritualis raptus; qui etiam secundum leges civiles gravius punitur, quam alius raptus. Unde Justinianus Imperator dicit: (*l. si quis, C. de Episc. & Cler.*) *Si quis, non dicam rapere, sed attentare tantummodo matrimonii conjungendi causa sacratissimas virgines ausus fuerit, capitali pœna feriatur*.

Ad tertium dicendum, quod sacrilegium committitur in re sacrata. Res autem sacrata est, *vel* persona sacrata, quæ concupiscitur ad concubitum, &

sic

ſic pertinet ad luxuriam : *vel* quæ concupiſcitur ad poſſidendum ; & ſic pertinet ad injuſtitiam . Poteſt etiam ad iram pertinere ſacrilegium; puta ſi aliquis ex ira injuriam inferat perſonæ ſacræ, vel ſi guloſe cibum ſacrum aſſumat, ſacrilegium committit. Specialius tamen ſacrilegium attribuitur luxuriæ, quæ opponitur caſtitati , ad cujus obſervantiam aliquæ perſonæ ſpecialiter conſecrantur.

APPENDIX.

EX art. habes *primo* : quomodo per rationem oſtendas : merito inſinuatum fuiſſe a ſcripturis, & Auguſt. quod ſacrilegium eſt ſpecies luxuriæ . A D. Auguſtino quidem : ut extenditur cum diſcurſu *in arg. cont.* A ſcripturis vero per hoc , quod injurias factas rebus Deo ſacratis vocant ſacrilegia , homines talium injuriarum , ſeu violationum auctores vocant ſacrilegos. 2. *Machab.* 4. in *tribus* locis. Ex his argumentare ad propoſitum articuli hujus, ſecundum quod fecit B. Th. ſuper auctoritatem B. Aug. *in arg. contr. Secundo* vides : quomodo, &c.

ARTICULUS XI. 752

Utrum vitium contra naturam ſit ſpecies luxuriæ.

4. *d.* 41. *a.* 4. *q.* 2.

AD Undecimum ſic proceditur. Videtur , quod vitium contra naturam non ſit ſpecies luxuriæ. Quia in prædicta enumeratione ſpecierum luxuriæ (*a.* 1. *hu. q.*) nulla ſit mentio de vitio contra naturam. Ergo non eſt ſpecies luxuriæ.

2. Præterea. Luxuria opponitur virtuti: & ita ſub malitia continetur: Sed vitium contra naturam non continetur ſub malitia, ſed ſub beſtialitate, ut patet per Philoſ. in 7. Ethic. (*c.* 5. *to.* 5.) Ergo vitium contra naturam non eſt ſpecies luxuriæ.

3. Præterea . Luxuria conſiſtit circa actus ad generationem humanam ordinatos, ut patet ex ſupradictis: (*qu. præc. a.* 1.) Sed vitium contra naturam conſiſtit circa actus, ex quibus non poteſt generatio ſequi . Ergo vitium contra naturam non eſt ſpecies luxuriæ.

Sed Contra eſt , quod 2. Cor. 12. connumeratur aliis luxuriæ ſpeciebus, ubi dicitur: *Et non egerunt pœnitentiam ſuper immunditia , & fornicatione , &* im-

impudicitia: Ubi dicit Glos. (*interl.*) *immunditia*, *idest luxuria contra naturam*.

Respondeo dicendum, quod, sicut supra dictum est, (*a.6.* & *9. hu. qu.*) ibi est determinata luxuriæ species, ubi specialis ratio deformitatis occurrit, quæ facit indecentem actum venereum. Quod quidem potest esse *dupliciter*. *Uno* quidem *modo*, quia repugnat rationi rectæ; quod est commune in omni vitio luxuriæ.

Alio modo, quia etiam super hoc repugnat ipsi ordini naturali venerei actus, qui convenit humanæ speciei, quod *dicitur vitium contra naturam*. Quod quidem potest *pluribus* modis contingere. *Uno* quidem *modo*, si absque omni concubitu causa delectationis venereæ pollutio procuretur; quod pertinet ad peccatum *immunditiæ*, quam quidam *mollitiem* vocant. *Alio modo*, si fiat per concubitum ad rem non ejusdem speciei, quod vocatur *bestialitas*. *Tertio* si fiat per concubitum ad non debitum sexum, puta masculi ad masculum, vel fœminæ ad fœminam, ut Apostolus dicit ad Rom. 1. quod dicitur *Sodomiticum vitium*. *Quarto* si non servetur naturalis modus concumbendi, aut quantum ad instrumentum non debitum, aut quantum ad alios monstruosos, & bestiales concumbendi modos.

Ad primum ergo dicendum, quod ibi enumerantur species luxuriæ, quæ non repugnant humanæ naturæ. & ideo prætermittitur vitium contra naturam.

Ad secundum dicendum, quod bestialitas differt a malitia, quæ humanæ virtuti opponitur per quendam excessum circa eandem materiam. & ideo ad idem genus reduci potest.

Ad tertium dicendum, quod luxuriosus non intendit generationem humanam, sed delectationem veneream, quam potest aliquis experiri sine actibus, ex quibus sequitur humana generatio. Et hoc est, quod quæritur in vitio contra naturam.

A P P E N D I X.

Ex art. habes *primo*: quomodo per rationem ostendas, merito insinuatum fuisse a scripturis, quod vitium contra naturam est species luxuriæ. Ut 1. *Cor. 6.* & *Lev.* 8. secundum quod citatur *art.* 1. *append.* Per hoc enim quod vitium istud nominant distinctim ab aliis luxuriæ speciebus, ut *in ead. app.* patet, scholasticis Theologis concludendum relinquunt: quod, secundum scripturas, est determinata luxuriæ spe-

ſpecies. Item a 2. *Cor.* 12. ſecundum quod extenditur *in arg. contr. Secundo* vides, &c.

ARTICULUS XII. 753

Utrum vitium contra naturam ſit maximum peccatum inter ſpecies luxuriæ.

Inf. q. 170. *a.* 1. *ad* 2. *Et* 1. 2. *q.* 73. *a.* 7. *cor. Et* 4. *d.*41. *a.* 4. *q.* 3. *cor. fi.*

AD Duodecimum ſic proceditur. Videtur, quod vitium contra naturam non ſit maximum peccatum inter ſpecies luxuriæ. Tanto enim aliquod peccatum eſt gravius, quanto magis contrariatur charitati: Sed magis videntur contrariari charitati proximi adulterium, & ſtuprum, & raptus, quæ vergunt in injuriam proximi, quam peccata contra naturam, per quæ nullus alteri injuriatur. Ergo peccatum contra naturam non eſt maximum inter ſpecies luxuriæ.

2. Præterea. Illa peccata videntur eſſe graviſſima, quæ contra Deum committuntur: Sed ſacrilegium directe committitur contra Deum: quia vergit in injuriam divini cultus. Ergo ſacrilegium eſt gravius peccatum, quam vitium contra naturam.

3. Præterea. Tanto aliquod peccatum videtur eſſe gravius, quanto exercetur in perſonam, quam magis diligere debemus: Sed ſecundum ordinem charitatis magis debemus diligere perſonas nobis conjunctas, quæ polluuntur per inceſtum, quam perſonas extraneas, quæ interdum polluuntur per vitium contra naturam. Ergo inceſtus eſt gravius peccatum, quam vitium contra naturam.

4. Præterea. Si vitium contra naturam eſt graviſſimum, videtur quod tanto ſit gravius, quanto eſt magis contra naturam: Sed maxime videtur eſſe contra naturam peccatum immunditiæ, ſeu mollitiei; quia hoc videtur eſſe maxime ſecundum naturam, ut alterum ſit agens, & alterum ſit patiens. Ergo ſecundum hoc immunditia eſſet graviſſimum inter vitia contra naturam: Hoc autem eſt falſum. Ergo vitia contra naturam non ſunt graviſſima inter peccata luxuriæ.

Sed Contra eſt, quod Auguſt. dicit in lib. de adulter. conjug. (*hab. in lib. de bono conjug. c.* 9. *&* 11. *& hab. cap. Adulterii* 32. *q.* 7.) quod *omnium horum vitiorum*, ſcilicet quæ ad luxuriam pertinent, *peſſimum eſt, quod contra naturam ſit.*

Respondeo dicendum, quod in quolibet genere pessima est principii corruptio, ex quo alia dependent. Principia autem rationis sunt ea, quæ sunt secundum naturam. Nam ratio, præsuppositis his, quæ sunt a natura determinata, disponit alia, secundum quod convenit. Et hoc apparet tam in speculativis, quam in practicis. Et ideo sicut in speculativis error circa ea, quorum cognitio est homini naturaliter indita, est gravissimus, & turpissimus: ita in agendis agere contra ea, quæ sunt secundum naturam determinata, est gravissimum, & turpissimum. Quia ergo in vitiis, quæ sunt contra naturam, transgreditur homo id, quod est secundum naturam determinatum circa usum venereum, inde est, quod *in tali materia hoc peccatum est gravissimum*.

Post quod est incestus, qui, sicut dictum est, (*ar. 9. hu. qu.*) est contra naturalem reverentiam, quam personis conjunctis debemus. Per alias autem luxuriæ species præteritur solum id, quod est secundum rationem rectam determinatum, ex præsuppositione tamen naturalium principiorum. Magis autem repugnat rationi, quod aliquis venereis utatur, non solum contra id quod convenit proli generandæ, sed etiam cum injuria alterius. Et ideo *fornicatio simplex, quæ committitur sine injuria alterius personæ, est minima inter species luxuriæ*. Major autem injuria est, si quis abutatur muliere alterius potestati subjecta ad usum generationis, quam ad solam custodiam. Et ideo *adulterium est gravius, quam stuprum*: Et *utrumque aggravatur per violentiam*. Propter quod *raptus virginis est gravius, quam stuprum, & raptus uxoris, quam adulterium*: Et *hæc omnia etiam aggravantur secundum rationem sacrilegii*, ut supra dictum est. (*a. 10. hu. qu. ad 2.*)

Ad primum ergo dicendum, quod sicut ordo rationis rectæ est ab homine, ita ordo naturæ est ab ipso Deo. Et ideo in peccatis contra naturam, in quibus ipse ordo naturæ violatur, fit injuria ipsi Deo ordinatori naturæ. Unde August. dicit in 3. Confess. (*cap. 8. cir. princ. to. 1.*) *Flagitia, quæ sunt contra naturam, ubique, ac semper detestanda, atque punienda sunt; qualia Sodomitarum fuerunt, quæ si omnes gentes facerent, omnes eodem criminis reatu divina lege tenerentur, quæ non sic fecit homines, ut se illo uterentur modo. violatur quippe ipsa societas, quæ cum Deo nobis esse debet, cum eadem natura, cujus ille auctor est, libidinis perversitate polluitur.*

Ad secundum dicendum, quod etiam vitia contra na-

naturam sunt contra Deum, ut dictum est: (*in solut. præced.*) & tanto sunt graviora, quam sacrilegii corruptela, quanto ordo naturæ humanæ inditus est prior, & stabilior; quam quilibet alius ordo superadditus.

Ad tertium dicendum, quod unicuique individuo magis est conjuncta natura speciei, quam quodcunque aliud individuum. Et ideo peccata, quæ sunt contra naturam speciei, sunt graviora.

Ad quartum dicendum, quod gravitas in peccato magis attenditur ex abusu alicujus rei, quam ex omissione debiti usus. Et ideo inter vitia, quæ sunt contra naturam, infimum locum tenet peccatum immunditiæ, quod consistit in sola omissione concubitus ad alterum. Gravissimum autem est *peccatum bestialitatis*: quia non servatur debita species. Unde super illud Gen. 37. *Accusavit fratres suos de crimine pessimo*, dicit Glossa (*interlin.*) quod *cum pecoribus miscebantur*. Post hoc autem est *vitium Sodomiticum*, cum ibi non servetur debitus sexus. Post hoc autem est peccatum ex eo, quod non servatur *debitus modus* concumbendi. Magis autem si non sit *debitum vas*, quam si sit inordinatio secundum aliqua alia pertinentia ad modum concubitus.

APPENDIX.

EX art. habes *primo*: quomodo per rationem interimas hæreses *Cainorum* dicentium: Adorandos esse Sodomitas, quos & ipsi colebant; & consequenter facto etiam asserentium, sodomiam non esse peccatum. Item *Condormientium* dicentium: Viros, ac fœminas, juvenes, ac virgines, debere in communi in uno loco, & conclavi vivere, & in eodem cubiculo dormire: ubi, extinctis luminaribus, ad omnes promiscue sit dicendum: *Crescite, & multiplicamini*. Item *quorundam* (Hi a Prateolo ponuntur in titul. *Dulcinus*) similia cum additione dicentium, quod coitus promiscuus cum qualibet muliere licitus est congregatis in Ecclesia, extinctis luminibus, post Solis occasum. Item *Pauperum de Lugduno* (ut refertur ex Summa F. Yconetti *par.* 5. *cap.* 2. *in bibliotheca Vaticana manuscripta*) dicentium: Coitum quemcumque commixtum, urente carnis libidine, tam inter viros, quam inter fœminas, esse licitum: Et, quod libidini satisfacere in quolibet actu turpi, melius est, quam intus in corde tentari. Item *Anabaptistarum* dicentium: quod coire

tenetur mulier cum quolibet viro eam petente, & e contra. Prædicti namque omnes, aliique similes, cum negent, aliquam, vel aliquas luxuriæ species esse peccatum (ut consideranti patet) militant contra præsentem articulum, & a Sancto Doctore per hunc eundem expugnantur. *Secundo* habes: quomodo per rationem ostendas, hæreses præmissas merito condemnari a Levit. 8., „ Cum omni pecore non coi-
„ bis. Mulier non succumbet jumento, nec misce-
„ bitur ei, quia scelus est. Cum masculo non com-
„ misceatur coitu fœmineo, quia abominatio est.
„ *Item a Genes.* 13. Homines Sodomitæ pessimi e-
„ rant, & peccatores coram Domino nimis. *Item*
„ *a Rom.* 1. Fœminæ eorum mutaverunt naturalem
„ usum in eum usum, qui est contra naturam. Si-
„ militer & masculi, relicto naturali usu fœminæ,
„ exarserunt in desideriis suis invicem, masculi in
„ masculos turpitudinem operantes. *Et infra*: Qui
„ talia agunt, digni sunt morte, non solum qui ea
„ faciunt, sed etiam, qui consentiunt facientibus.
„ *Item a Levit.* 20. Si adulterium perpetravit cum
„ uxore alterius, morte moriatur mœchus, & adul-
„ tera. „ Item de fornicatione simplici a dictis *in art.* 2. *append.* Item a 1. Corinth. 6. *Neque fornicarii, neque adulteri, neque molles, neque masculorum concubitores, &c. neque rapaces, regnum Dei possidebunt.* Item a Deuter. 24. *Non erit meretrix de filiabus Israel, nec scortator: quia abominatio est utrumque apud Dominum Deum tuum.* Item a dictis *in ar.* 1. & omnium sequentium, appendicibus. Nam ex eo, quod singula monstrantur esse species luxuriæ, commonstratum intelligitur, quod sunt peccata mortalia. Et propterea rationes etiam articulorum eorundem adductæ a Sancto Doctore ad conclusiones probandas faciunt contra prædictas hæreses, singillatim pro sua portione. Tuum erit applicare specialiter hic quæcumque dicta (sicut & alibi semper) ad singula, pro quanto requiritur. Item a Veritatibus aureis super legem veterem, *Gen.* 26. *conc.* 4. Item *ab Elucid. Addition. art. num.* 171. 267. 255. *&* *ibid.* 173. 269. Item ab *Elucid.* 1. *part. art. num.* 578. 408. *Tertio* vides: quomodo ex iis, si bene pensentur, & applicentur, &c.

QUÆSTIO CLV.

De partibus potentialibus Temperantiæ, & primo de Continentia, in quatuor articulos divisa.

POstea considerandum est de partibus potentialibus Temperantiæ.
Et *primo*. De Continentia.
Secundo. De Clementia.
Tertio. De Modestia.
Circa *primum* considerandum est de Continentia, & de Incontinentia.

Circa Continentiam quæruntur quatuor.

Primo. Utrum Continentia sit virtus.
Secundo. Quæ sit materia ejus.
Tertio. Quod sit ejus subjectum.
Quarto. De comparatione ejus ad Temperantiam.

ARTICULUS I. 754

Utrum Continentia sit virtus.

1. 2. *q.* 85. *a.* 3. *ad* 2. *Et* 3. *q.* 7. *a.* 2. *ad* 3. *Et ver. q.* 14. *a.* 1. *cor. fi.*

AD Primum sic proceditur. Videtur, quod Continentia non sit virtus. Species enim non condividitur generi. Sed continentia condividitur virtuti, ut patet per Philos. in 7. Ethic. (*c.* 1. *in prin.* & *c.* 9. *to.* 5.) Ergo continentia non est virtus.

2. Præterea. Nullus utendo virtute peccat; quia secundum August. in lib. 2. de lib. arbit. (*c.* 18. & 19. *to.* 1.) *Virtus est, qua nemo male utitur*: Sed aliquis continendo potest peccare, puta si desideret aliquod bonum facere, & ab eo se contineat. Ergo continentia non est virtus.

3. Præterea. Nulla virtus retrahit hominem a licitis, sed solum ab illicitis: Sed continentia retrahit hominem a licitis. dicit enim Glos. (*interl. super illud, Fides, modestia, &c.*) Gal. 5. quod per continentiam aliquis se etiam a licitis abstinet. Ergo continentia non est virtus.

Sed Contra. Omnis habitus laudabilis videtur esse virtus: Sed continentia est hujusmodi. dicit enim

Andronicus, quod *continentia est habitus invictus a delectatione*. Ergo continentia est virtus.

Respondeo dicendum, quod nomen continentiæ *dupliciter* sumitur a diversis. *Quidam* enim continentiam nominant, per quam aliquis ab omni delectatione venerea abstinet. Unde & Apostol. ad Gal. 5. continentiam castitati conjungit. Et sic continentia perfecta principalis quidem est virginitas, secundaria vero viduitas. Unde *secundum hoc eadem ratio est de continentia, quæ de virginitate*, quam supra diximus virtutem. (*q.* 152. *a.* 3.)

Alii vero dicunt, continentiam esse, per quam aliquis resistit concupiscentiis pravis, quæ in eo vehementes existunt. Et hoc modo accipit Philosophus continentiam in 7. Ethic. Hoc etiam modo accipitur continentia in Collationibus Patrum. (*collat.* 12. *c.* 10. & 11.) Hoc autem modo *continentia habet aliquid de ratione virtutis*, inquantum scilicet ratio firmata est contra passiones, ne ab eis deducatur: *Non tamen attingit ad perfectam rationem virtutis moralis*, secundum quam etiam appetitus sensitivus subditur rationi sic, ut in eo non insurgant vehementes passiones rationi contrariæ. Et ideo Philosoph. dicit in 4. Ethic. (*c. ult. to.* 5.) quod *continentia non est virtus*, *sed quædam mixta*; inquantum scil. habet aliquid de virtute, & in aliquo deficit a virtute.

Largius tamen accipiendo nomen virtutis pro quolibet principio laudabilium operum, *possumus dicere*, *continentiam esse virtutem*.

Ad primum ergo dicendum, quod Philosoph. continentiam condividit virtuti quantum ad hoc, in quo deficit a virtute.

Ad secundum dicendum, quod homo proprie est id quod est secundum rationem. Et ideo ex hoc dicitur aliquis in seipso se tenere, quod tenet se in eo quod convenit rationi. Quod autem pertinet ad perversitatem rationis, non est conveniens rationi. Unde ille solus vere continens dicitur, qui tenet se in eo quod est secundum rationem rectam; non autem in eo quod est secundum rationem perversam. Rationi autem rectæ opponuntur concupiscentiæ pravæ, sicut & rationi perversæ opponuntur concupiscentiæ bonæ: Et ideo proprie, & vere continens est, qui persistit in ratione recta, abstinens a concupiscentiis pravis; non autem qui persistit in ratione perversa, abstinens a concupiscentiis bonis; sed hic magis potest dici obstinatus in malo.

Ad tertium dicendum, quod Glossa ibi loquitur de

de continentia secundum primum modum, secundum quem continentia nominat quandam virtutem perfectam, quæ non solum abstinet ab illicitis bonis, sed etiam a quibusdam licitis minus bonis, ut totaliter intendatur perfectioribus bonis.

APPENDIX.

EX art. habes *primo*: quomodo per rationem & ostendas, & in recto sensu intelligas, merito fuisse insinuatum a Scripturis, & Andronico, quod continentia est virtus. Hinc ergo agnosces, quomodo & per rationem, & per Andronicum, & per scripturas, destruere debeas errorem quorundam Philosophorum, ut refert Direct. inquisit. 2. *par. q.* 4. dicentium: quod continentia non est virtus. Ab Andronico quidem: ut *in arg. contr.* Vide *quæst.* 143. *art.* 1. A scripturis vero, per hoc, quod dicitur Eccl. 26. *Omnis ponderatio non est digna continentis animæ*. Item Sap. 8. *Scivi; quoniam aliter non possem esse continens; nisi Deus det*. Per hæc enim monstratur ibi, continentiam & esse donum Dei, & magnæ quidem dignitatis: atque ideo commonstratum rationabiliter scholasticis intelligitur, quod continentia est virtus. *Secundo* vides: quomodo ex iis bene pensatis, &c.

ARTICULUS II. 755

Utrum materia continentiæ sint concupiscentiæ delectationum tactus.

AD Secundum sic proceditur. Videtur, quod materia continentiæ non sint concupiscentiæ delectationum tactus. Dicit enim Ambros. in 1. de Offic. (*cap.* 46. *cir. princ.*) *Generale decorum ita est, ac si æquabilium formam, atque universitatem honestatis habeat in omni actu suo continentem*: Sed non omnis actus humanus pertinet ad delectationes tactus. Ergo continentia non est solum circa concupiscentias delectationum tactus.

2. Præterea. Nomen continentiæ ex hoc sumitur, quod aliquis tenet se in bono rationis rectæ, sicut dictum est. (*art. præc.*) Sed quædam aliæ passiones vehementius abducunt hominem a ratione recta, quam concupiscentiæ delectabilium tactus; sicut timor periculorum mortis, qui stupefacit hominem; & ira, quæ est insaniæ similis, ut Seneca dicit.

cit. (*lib.* 1. *de ira*, *cap.* 1.) Ergo continentia non dicitur proprie circa concupiscentias delectationum tactus.

3. Præterea. Tullius dicit in 2. Rhet. (*seu de Invent. aliquant. ante fin.*) quod *continentia est*, *per quam cupiditas consilii gubernatione regitur*. Cupiditas autem magis consuevit dici divitiarum, quam delectabilium tactus, secundum illud 1. ad Timot. ult. *Radix omnium malorum est cupiditas*. Ergo continentia non est proprie circa concupiscentias delectationum tactus.

4. Præterea. Delectationes tactus non solum sunt in rebus venereis, sed etiam in usu ciborum: Sed continentia solum circa usum venereorum consuevit dici. Ergo non est propria materia ejus concupiscentia delectationum tactus.

5. Præterea. Inter delectationes tactus quædam sunt non humanæ, sed bestiales, tam in cibis, utpote si quis delectaretur in esu carnium humanarum, quam etiam in venereis, puta in abusu bestiarum, vel puerorum: Sed circa hujusmodi non est continentia, ut dicitur in 7. Ethic. (*cap.* 5. *to.* 5.) Non ergo propria materia continentiæ sunt concupiscentiæ delectationum tactus.

Sed Contra est, quod Philosophus dicit in 7. Ethic. (*cap.* 4. *to.* 5.) quod *continentia*, & *incontinentia sunt circa eadem*, *circa quæ temperantia*, & *intemperantia*: Sed temperantia, & intemperantia sunt circa concupiscentias delectationum tactus, ut sup. habitum est. (*quæstione* 141. *articulo* 4.) Ergo etiam continentia, & incontinentia sunt circa eandem materiam.

Respondeo dicendum, quod nomen continentiæ refrænationem quandam importat; inquantum scilicet tenet se aliquis, ne passiones sequatur. Et ideo proprie continentia dicitur circa illas passiones, quæ impellunt ad aliquid prosequendum, in quibus laudabile est ut ratio retrahat hominem a prosequendo: Non autem proprie est circa illas passiones, quæ important retractationem quandam; sicut timor, & alia hujusmodi. In his enim laudabile est firmitatem servare in prosequendo, quod ratio dictat, ut supra dictum est. (*quæst.* 123. *articulo* 3. & 4.)

Est autem considerandum, quod naturales inclinationes principia sunt omnium supervenientium, ut supra dictum est. (*elicitur ex qu.* 26. *ar.* 3. 7. & 8.) Et ideo passiones tanto vehementius impellunt ad aliquid prosequendum, quanto magis sequuntur in-

inclinationem naturæ, quæ præcipue inclinat ad ea quæ sunt sibi necessaria, vel ad conservationem individui, sicut sunt cibi, vel ad conservationem speciei, sicut sunt actus venerei, quorum delectationes ad tactum pertinent. Et ideo *continentia*, *& incontinentia proprie dicuntur circa concupiscentias delectationum tactus*.

Ad primum ergo dicendum, quod sicut nomen temperantiæ potest communiter accipi in quacumque materia; proprie tamen dicitur in illa materia, in qua est optimum hominem refrænari: ita etiam continentia proprie dicitur in materia, in qua est optimum, & difficillimum contineri, scil. in concupiscentiis delectationum tactus; communiter autem, & secundum quid potest dici in quacumque alia materia. Et hoc modo utitur Ambrosius nomine continentiæ.

Ad secundum dicendum, quod circa timorem non proprie laudatur continentia, sed magis firmitas animi, quam fortitudo importat. Ira autem impetum quidem facit ad aliquid prosequendum: Iste tamen impetus magis sequitur apprehensionem animalem, prout scilicet aliquis apprehendit se esse ab alio læsum, quam inclinationem naturalem. Et ideo dicitur quidem aliquis secundum quid continens iræ, non tamen simpliciter.

Ad tertium dicendum, quod hujusmodi exteriora bona, sicut honores, divitiæ, & hujusmodi, ut Philosophus dicit in septimo Ethicorum, (*cap. 4. a princ. tom. 5.*) videntur quidem secundum se esse eligibilia, non autem quasi necessaria ad conservationem naturæ. Et ideo circa ea non dicimus simpliciter aliquos continentes, vel incontinentes, sed secundum quid, apponendo quod sint continentes, vel incontinentes lucri, vel honoris, vel alicujus hujusmodi. Et ideo vel Tullius communiter usus est nomine continentiæ, prout comprehendit sub se etiam continentiam secundum quid: vel accipit cupiditatem stricte pro concupiscentia delectabilium tactus.

Ad quartum dicendum, quod delectationes venereorum sunt vehementiores, quam delectationes ciborum. Et ideo circa venerea magis consuevimus continentiam, & incontinentiam dicere, quam circa cibos; licet secundum Philosophum circa utrumque possit dici.

Ad quintum dicendum, quod continentia est bonum rationis humanæ. & ideo attenditur circa passiones, quæ possunt esse homini connaturales. Unde

de Philosophus dicit in 7. Ethicor. (*cap.* 5. *a med. tom.* 5.) quod si aliqus tenens puerum concupiscat eum, vel comedere, vel ad venereorum inconvenientem delectationem, sive sequatur concupiscentiam, sive non, non dicetur simpliciter continens, sed secundum quid.

APPENDIX.

EX art. habes *primo:* quomodo per rationem ostendas, merito a scripturis, & Philosopho insinuatum fuisse, quod continentiæ materia sunt concupiscentiæ delectationum tactus. A Philosopho quidem, secundum quod extenditur cum discursu *in arg. cont.* A scripturis vero, ut Tob. 6. *Tu autem, cum acceperis eam, ingressus cubiculum per tres dies continens esto ab ea.* Ac si, ad propositum, scholastice dicat. Continentia est circa hoc, tanquam materiam propriam, quod refrænat concupiscentias delectationum tactus venerei. *Secundo* vides: quomodo ex his bene pensatis, &c.

ARTICULUS III. 756

Utrum subjectum continentiæ sit vis concupiscibilis.

Sup. q. 53. *a.* 5. *ad* 3. *Et* 1. 2. *q.* 58. *a.* 3. *ad* 2. *Et* 3. *d.* 33. *q.* 2. *a.* 4. *qu.* 2. *Et* 7. *Eth. lect.* 10.

AD Tertium sic proceditur. Videtur, quod subjectum continentiæ sit vis concupiscibilis. Subjectum enim alicujus virtutis oportet esse proportionatum materiæ: Sed materia continentiæ, sicut dictum est, (*articulo præcedenti*) sunt concupiscentiæ delectabilium tactus, quæ pertinent ad vim concupiscibilem. Ergo continentia est in vi concupiscibili.

2. Præterea. Opposita sunt circa idem: Sed incontinentia est in concupiscibili, cujus passiones superant rationem. dicit enim Andronicus, quod *incontinentia est malitia concupiscibilis, secundum quam eligit pravas delectationes, prohibente rationali.* Ergo & continentia pari ratione est in concupiscibili.

3. Præterea. Subjectum virtutis humanæ vel est ratio, vel vis appetitiva, quæ dividitur in volunta-

tatem concupiſcibilem, & iraſcibilem: Sed continentia non eſt in ratione; quia ſic eſſet virtus intellectualis: neque etiam in voluntate; quia continentia eſt circa paſſiones, quæ non ſunt in voluntate: nec etiam eſt in iraſcibili; quia non eſt proprie circa paſſiones iraſcibilis, ut dictum eſt. (*ar. præc. ad* 2.) Ergo relinquitur quod ſit in concupiſcibili.

Sed Contra. Omnis virtus in aliqua potentia exiſtens aufert malum actum illius potentiæ: Sed continentia non aufert malum actum concupiſcibilis: habet enim continens concupiſcentias pravas, ut Philoſ. dicit in 7. Ethic. (*cap. 9. cir. fin. tom.* 5.) Ergo continentia non eſt in concupiſcibili.

Reſpondeo dicendum, quod omnis virtus in aliquo ſubjecto exiſtens facit illud differre a diſpoſitione, quam habet, dum ſubjicitur oppoſito vitio. Concupiſcibilis autem eodem modo ſe habet in eo qui eſt continens, & in eo qui eſt incontinens; quia in utroque prorumpit in concupiſcentias pravas vehementes. Unde manifeſtum eſt, quod *continentia non eſt in concupiſcibili, ſicut in ſubjecto.*

Similiter etiam ratio eodem modo ſe habet in utroque: quia tam continens, quam incontinens habet rationem rectam; & uterque extra paſſionem exiſtens gerit in propoſito concupiſcentias illicitas non ſequi. Prima autem differentia eorum invenitur in electione: quia continens, quamvis patiatur vehementes concupiſcentias, tamen eligit non ſequi eas propter rationem: incontinens autem eligit ſequi eas, non obſtante contradictione rationis. Et ideo *oportet, quod continentia ſit, ſicut in ſubjecto, in illa vi animæ, cujus actus eſt electio*: Et hæc eſt voluntas, ut ſupra habitum eſt. (1. 2. *q.* 13. *a.* 5.)

Ad primum ergo dicendum, quod continentia habet materiam concupiſcentias delectationum tactus, non ſicut quas moderetur, (quod pertinet ad temperantiam, quæ eſt in concupiſcibili) ſed eſt circa eas, quaſi eis reſiſtens. Unde oportet, quod ſit in alia vi; quia reſiſtentia eſt alterius ad alterum.

Ad ſecundum dicendum, quod voluntas media eſt inter rationem, & concupiſcibilem, & poteſt ab utroque moveri. In eo autem qui eſt continens, movetur a ratione; in eo autem qui eſt incontinens, movetur a concupiſcibili. Et ideo continentia poteſt attribui rationi, ſicut primo moventi, & incontinentia concupiſcibili: quamvis utrumque imme-

dia-

diate pertineat ad voluntatem, sicut ad proprium subjectum.

Ad tertium dicendum, quod licet passiones non sint in voluntate, sicut in subjecto; est tamen in potestate voluntatis eis resistere. Et hoc modo voluntas continentis resistit concupiscentiis.

APPENDIX.

EX artic. habes *primo*: quomodo per rationem ostendas, merito insinuatum esse ab Ecclesia, Scripturis, & Philosopho, quod continentia non est in concupiscibili, tanquam in subjecto. A Philosopho quidem: ut discurritur *in arg. contr.* A Scripturis autem per hoc, quod dicitur 2. Corinth. 12. *Datus est mihi stimulus carnis meæ, Angelus Sathanæ, qui me colaphizet. Propter quod*, &c. *Et Dominus dixit mihi: sufficit tibi gratia mea*. Ecce: quod Apostolus, qui utique erat continens, juxta illud 1. Corinth. 7. *Volo, omnes homines esse, sicut meipsum*, concupiscentias pravas habebat, & quibus, & per Dei gratiam viriliter resistebat. Ex hoc igitur loco si argueris, ad similitudinem textus *in arg. cont.* videbis: quod secundum Scripturam continentia non est in concupiscibili. Ab Ecclesia vero insinuatur idem: dum B. Hieronymum, Franciscum, Benedictum, narrat publice in festivitatibus ipsorum, quod concupiscentias carnales habebant, & illis, vel laborum asperitate, inedia, vigiliis, austeritate ferme incredibili, vel se nudos in nivis, aut aquę, spinarum, sive urticarum projiciendo congeriem, forti animo contranitebantur. Ex his argumentare ad propositum scholasticum: ut supra. *Secundo* vides; quomodo, &c.

ARTICULUS IV. 757

Utrum continentia sit melior, quam temperantia.

AD Quartum sic proceditur. Videtur, quod continentia sit melior, quam temperantia. Dicitur enim Eccles. 26. *Omnis ponderatio non est digna continentis animæ*. Ergo nulla virtus potest continentiæ adæquari.

2. Præterea. Quanto aliqua virtus meretur majus præmium, tanto potior est: Sed continentia videtur mereri majus præmium. dicitur enim 2. ad

Ti-

Timoth. 2. *Non coronabitur, nisi qui legitime certaverit*: Magis autem certat continens, qui patitur vehementes passiones, & concupiscentias pravas, quam temperatus, qui non habet eas vehementes. Ergo continentia est potior virtus, quam temperantia.

3. Præterea. Voluntas est dignior potentia, quam vis concupiscibilis: Sed continentia est in voluntate, temperantia autem in vi concupiscibili, ut ex dictis patet. (*ar. præc. in cor. & ad* 1.) Ergo continentia est potior virtus, quam temperantia.

Sed Contra est, quod Tullius, (*lib.* 2. *de Invent. aliquan. ante fin.*) & Andronicus ponunt continentiam adjunctam temperantiæ, sicut principali virtuti.

Respondeo dicendum, quod, sicut supra dictum est, (*a.* 1. *hu. qu.*) nomen continentiæ *dupliciter* accipitur. *Uno modo*, secundum quod importat cessationem ab omnibus delectationibus venereis: Et *sic sumendo nomen continentiæ, continentia est potior temperantia simpliciter dicta*; ut patet ex his quæ supra dicta sunt (*qu.* 152. *a.* 5.) de præeminentia virginitatis ad castitatem simpliciter dictam.

Alio modo potest accipi nomen continentiæ, secundum quod importat resistentiam rationis ad concupiscentias pravas, quæ sunt in homine vehementes: Et *secundum hoc temperantia est multo potior, quam continentia*; quia bonum virtutis laudabile est ex eo, quod est secundum rationem. Plus autem viget bonum rationis in eo qui est temperatus, in quo etiam ipse appetitus sensitivus est subjectus rationi, & quasi a ratione edomitus, quam in eo qui est continens, in quo appetitus sensitivus vehementer resistit rationi per concupiscentias pravas.

Unde *continentia comparatur ad temperantiam, sicut imperfectum ad perfectum*.

Ad primum ergo dicendum, quod auctoritas illa potest *dupliciter* intelligi. *Uno modo*, secundum quod accipitur continentia, prout abstinet ab omnibus venereis: Et hoc modo dicitur, quod *omnis ponderatio non est digna animæ continentis* in genere castitatis; quia nec etiam fœcunditas carnis, quæ quæritur in matrimonio, adæquatur continentiæ virginali, vel viduali, ut supra dictum est. (*q.* 152. *a.* 4. & 5.)

Alio modo potest intelligi, secundum quod nomen continentiæ sumitur communiter pro omni abstinentia a rebus illicitis: Et sic dicitur, quod *omnis ponderatio non est digna animæ continentis*, quia non

non recipit æstimationem auri, vel argenti, quæ commutantur ad pondus.

Ad secundum dicendum, quod magnitudo concupiscentiæ, seu debilitas ejus ex *duplici* causa procedere potest. *Quandoque* enim procedit ex causa corporali. Quidam enim ex naturali complexione sunt magis proni ad concupiscendum, quam alii: Et iterum quidam habent opportunitates delectationum concupiscentiam inflammantes magis paratas, quam alii. Et talis debilitas concupiscentiæ diminuit meritum; magnitudo vero auget. *Quandoque* vero debilitas, vel magnitudo concupiscentiæ provenit ex causa spirituali laudabili, puta ex vehementia charitatis, vel fortitudine rationis, sicut est in homine temperato. Et hoc modo debilitas concupiscentiæ auget meritum ratione suæ causæ; mamagnitudo vero minuit.

Ad tertium dicendum, quod voluntas propinquior est rationi, quam vis concupiscibilis. Unde bonum rationis, ex quo virtus laudatur, majus esse ostenditur ex hoc, quod pertingit non solum usque ad voluntatem, sed etiam usque ad vim concupiscibilem, quod accidit in eo qui est temperatus, quam si pertingat solum ad voluntatem, ut accidit in eo qui est continens.

A P P E N D I X.

EX art. habes *primo*: quomodo per rationem & ostendas, & in sensu recto intelligas, merito insinuatum fuisse a scripturis, Tullio, & Andronico, quod temperantia est potior virtus, quam continentia. A Tullio quidem, & Andronico: ut *in arg. cont.* Vide *q.* 143. *ar.* 1. A scripturis vero per hoc, seu per simile, quod, ut eminentiam singularem Josaphat regis describerent, dixerunt. 1. Paralip. 17. ly *nec omnia regna terrarum per gyrum Juda audebant bellare contra Josaphat*. Et Judith virilitatem mirandam significarunt per ly *in omni spatio vitæ ejus non fuit, qui perturbaret Israel, & post mortem ejus annis multis*. Judith 16. Sed & magnitudinem victoriæ exercitus Josue adversus inimicos denotarunt per ly *nullus contra filios Israel mutire ausus est*. Josue 10. Quin & perfectissimam Domini nostri tum in solvendis dubiis, tum in proponendis quæstionibus ab intellectu adversariorum insolubilibus, sapientiam designarunt per ly *neque ausus fuit quisque ex illa die eum amplius interrogare*. Matth. 22. Ex prædictis enim tamquam a simili concludendum scho-

la-

lasticis Theologis reliquerunt: quod temperantia, eo, quod contra eam domitæ passiones vix mutire audent, est potior, quam continentia, contra quam passiones adhuc vehementer insurgunt. *Secundo* vides: quomodo ex iis bene pensatis, & applicatis, &c.

QUÆSTIO CLVI.

De Incontinentia, in quatuor articulos divisa.

Postea considerandum est de Incontinentia.

Et circa hoc quæruntur quatuor.

Primo. Utrum incontinentia pertineat ad animam, vel ad corpus.
Secundo. Utrum incontinentia sit peccatum.
Tertio. De comparatione incontinentiæ ad intemperantiam.
Quarto. Quis sit turpior, utrum incontinens iræ, vel incontinens concupiscentiæ.

ARTICULUS I. 758

Utrum Incontinentia pertineat ad animam, an ad corpus.

AD Primum sic proceditur. Videtur, quod incontinentia non pertineat ad animam, sed ad corpus. Diversitas enim sexuum non est ex parte animæ, sed ex parte corporis: Sed diversitas sexuum facit diversitatem circa incontinentiam. dicit enim Philos. in 7. Ethic. (*c.* 5. *ante med. tom.* 5.) quod *mulieres non dicuntur neque continentes, neque incontinentes*. Ergo incontinentia non pertinet ad animam, sed ad corpus.

2. Præterea. Id quod pertinet ad animam, non sequitur corporis complexionem: Sed incontinentia sequitur corporis complexionem. dicit enim Philos. in 7. Eth. (*cap.* 7. *in fin. to.* 5.) quod *maxime acuti, idest cholerici, & melancholici secundum irrefrænatam concupiscentiam sunt incontinentes*. Ergo incontinentia pertinet ad corpus.

3. Præterea. Victoria magis pertinet ad eum qui vincit, quam ad eum qui vincitur: Sed ex hoc dicitur aliquis esse incontinens, quod caro concupiscens adversus spiritum superat ipsum. Ergo inconti-

tinentia magis pertinet ad carnem, quam ad animam.

Sed Contra est quod homo differt a bestiis principaliter secundum animam: Differt autem secundum rationem continentiæ, & incontinentiæ. bestias enim dicimus neque continentes, neque incontinentes, ut patet per Philos. in 7. Ethic. (*cap.* 3. *&* 6. *a med. tom.* 5.) Ergo incontinentia maxime est ex parte animæ.

Respondeo dicendum, quod unumquodque attribuitur magis ei, quod est causa per se, quam ei, quod solam occasionem præstat. Id autem quod est ex parte corporis, solam occasionem præstat incontinentiæ. ex dispositione enim corporis potest contingere, quod insurgant passiones vehementes in appetitu sensitivo, qui est virtus corporis organici. Sed hujusmodi passiones, quantumcunque vehementes, non sunt sufficiens causa incontinentiæ, sed occasio sola; eo quod durante usu rationis, semper homo potest passionibus resistere.

Si vero passiones adeo insurgant, quod totaliter auferant usum rationis, sicut accidit in his qui propter vehementiam passionum amentiam incurrunt, non remanebit ratio continentiæ, neque incontinentiæ: quia non salvatur in eis judicium rationis, quod continens servat, & incontinens deserit. Et *sic relinquitur, quod per se causa incontinentiæ sit ex parte animæ*, quæ ratione passionibus non resistit.

Quod quidem fit *duobus* modis, ut Philos. dicit in 7. Ethic. (*cap.* 7. *non procul a fi. to.* 5.) *Uno modo*, quando anima passionibus cedit, antequam ratio consilietur: quæ quidem vocatur irrefrænata incontinentia, vel prævolatio. *Alio modo*, quando non permanet homo in his quæ consiliata sunt, eo quod debiliter est firmatus in eo quod ratio judicavit. unde hæc incontinentia vocatur debilitas. Et sic patet, quod incontinentia principaliter ad animam pertinet.

Ad primum ergo dicendum, quod anima humana est corporis forma, & habet quasdam vires corporeis organis utentes; quarum operationes aliquid conferunt etiam ad illa opera animæ, quæ sunt sine corporeis instrumentis, idest ad actum intellectus, & voluntatis; inquantum scilicet intellectus a sensu accipit, & voluntas impellitur a passione appetitus sensitivi. Et secundum hoc quia fœmina secundum corpus habet quandam debilem complexionem, fit ut in pluribus quod etiam debiliter inhæreat, quibuscunque inhæret; etsi raro in aliquibus aliter acci-

cidat, secundum illud Prov. ult. *Mulierem fortem quis inveniet?* Et quia id quod est parvum, vel debile, reputatur quasi nullum, inde est quod Philos. loquitur de mulieribus, quasi non habentibus judicium rationis firmum, quamvis in aliquibus mulieribus contrarium accidat. Et propter hoc dicit, quod mulieres non dicimus continentes; quia non ducuntur quasi habentes solidam rationem, sed ducuntur quasi de facili sequentes passiones.

Ad secundum dicendum, quod ex impetu passionis contingit, quod aliquis statim sequatur passionem ante consilium rationis. Impetus autem passionis provenire solet *vel* ex velocitate, sicut in cholericis, *vel* ex vehementia, sicut in melancholicis, qui propter terrestrem complexionem vehementissime inflammantur; sicut e contrario contingit, quod aliquis non persistat in eo quod consiliatum est, ex eo quod debiliter inhæret propter mollitiem complexionis, ut de mulieribus dictum est. (*in solut. præc.*) quod etiam videtur in phlegmaticis contingere propter eandem causam, sicut etiam in mulieribus. Hæc autem accidunt, inquantum ex complexione corporis datur aliqua incontinentiæ occasio, non autem causa sufficiens, ut dictum est. (*in cor. a.*)

Ad tertium dicendum, quod concupiscentia carnis in eo qui est incontinens, superat spiritum non ex necessitate, sed per quandam negligentiam spiritus non resistentis fortiter.

A P P E N D I X.

EX art. habes *primo*: quomodo per rationem destruas errorem, pro quanto huic veritati contraponitur, *Liberorum* dicentium, Carnem tantum peccare. Articulo enim huic e diametro contraveniunt isti Liberi: quoniam per hoc incontinentiam neque principaliter, neque secundario pertinere ad animam implicite necessario dicunt. *Secundo* habes: quomodo per rationem ostendas, errorem prædictum, pro quanto nunc sufficit, condemnari merito etiam a Philosopho: secundum quod cum discursu extenditur *in argum. contr.* Item a D. Augustino. *Peccatum non est peccatum, nisi sit voluntarium*. Item Ezech. 18. *Anima, quæ peccaverit, ipsa morietur*. Ubi proprie de anima se loqui monstrat per contextum ly *filius non portabit iniquitatem patris*. Item ad literam ab Eccles. 26. *Omnis ponderatio non est digna continentis animæ*. Per hoc enim, tanquam ab oppositis, innuitur: quod incontinentia pertinet ad

ani-

animam. Item ab Isa. 65. *Quæ nolui*, *elegisti*. Electio enim non in corpore, sed in anima est. *Tertio* vides: quomodo ex iis bene pensatis, & applicatis, doctrina hæc Angelica vicissim, &c.

ARTICULUS II. 759

Utrum incontinentia sit peccatum.

Sup. q. 15. a. 2. cor.

AD Secundum sic proceditur. Videtur, quod incontinentia non sit peccatum. Quia, ut August. dicit in lib. 3. de lib. arb. (*cap.* 18. *parum a princ. to.* 1.) *nullus peccat in eo*, *quod vitare non potest*: Sed incontinentiam nullus potest ex seipso vitare, secundum illud Sap. 8. *Scio*, *quod non possum esse continens*, *nisi Deus det*. Ergo incontinentia non est peccatum.

2. Præterea. Omne peccatum in ratione videtur consistere: Sed in eo qui est incontinens, vincitur judicium rationis. Ergo incontinentia non est peccatum.

3. Præterea. Nullus peccat ex eo quod Deum vehementer amat: Sed ex vehementia divini amoris aliquis fit incontinens. dicit enim Dionys. 4. cap. de div. nom. (*par.* 1. *lect.* 10.) quod *Paulus per incontinentiam divini amoris dixit*: *Vivo ego*, *jam non ego*. Ergo incontinentia non est peccatum.

Sed Contra est, quod connumeratur aliis peccatis 2. Timoth. tertio, ubi dicitur, *criminatores*, *incontinentes*, *immites* &c. Ergo incontinentia est peccatum.

Respondeo dicendum, quod incontinentia potest attendi circa aliquid *tripliciter*. *Uno modo* proprie, & simpliciter: Et sic incontinentia attenditur circa concupiscentias delectationum tactus, sicut & intemperantia, ut supra dictum est de continentia. (*q. præc. a.* 2.) *Et hoc modo incontinentia est peccatum ex* duplici *ratione*: *Uno modo* ex eo quod incontinens recedit ab eo, quod est secundum rationem. *Alio modo* ex eo quod se immergit quibusdam turpibus delectationibus. Et ideo Philos. dicit in 7. Ethic. (*cap.* 8. *a med. to.* 5.) quod *incontinentia vituperatur*, *non solum ut peccatum*, quod scilicet est per recessum a ratione, *sed sicut malitia quædam*, inquantum pravas concupiscentias sequitur.

Alio modo incontinentia attenditur circa aliquid, proprie quidem inquantum homo recedit ab eo, quod

est

est secundum rationem, sed non simpliciter: Puta cum aliquis non servat modum rationis in concupiscentia honoris, divitiarum, & aliorum hujusmodi, quæ secundum se videntur esse bona: Circa quæ non est incontinentia simpliciter, sed secundum quid, sicut supra de continentia dictum est. (*q. præc. a.* 2. *ad* 3.) Et sic „ incontinentia est peccatum, „ non ex eo quod aliquis ingerat se pravis concu- „ piscentiis, sed ex eo quod non servet modum de- „ bitum rationis, etiam in concupiscentia rerum „ per se appetendarum.

Tertio modo incontinentia dicitur esse circa aliquid non proprie, sed secundum similitudinem; puta circa concupiscentias eorum, quibus non potest aliquis male uti, puta circa concupiscentias virtutum: Circa quas potest aliquis dici incontinens esse per similitudinem: quia sicut ille qui est incontinens, totaliter ducitur per concupiscentiam malam; ita aliquis totaliter ducitur per concupiscentiam bonam, quæ est secundum rationem. Et *talis incontinentia non est peccatum, sed pertinet ad perfectionem virtutis.*

Ad primum ergo dicendum, quod homo potest vitare peccatum, & facere bonum; non tamen sine divino auxilio, secundum illud Jo. 15. *Sine me nihil potestis facere.* Unde per hoc quod homo indiget divino auxilio ad hoc quod sit continens, non excluditur quin incontinentia sit peccatum: quia, ut dicitur in 3. Ethic. (*cap.* 3. *a med. to.* ..) *Quæ per amicos possumus, aliqualiter per nos possumus.*

Ad secundum dicendum, quod in eo qui est incontinens, vincitur judicium rationis, non quidem ex necessitate, quod auferret rationem peccati, sed ex negligentia quadam hominis non firmiter intendentis ad resistendum passioni per judicium rationis, quod habet.

Ad tertium dicendum, quod ratio illa procedit de incontinentia per similitudinem dicta, & non proprie.

A P P E N D I X.

Ex art. habes *primo*: quomodo per rationem destruas errorem *Philosophorum* quorundam, quod ex eo, quod continentiam negabant esse virtutem, ut dictum est, atque damnatum, *quæst.* 155. *ar.* 1. *append.* videntur ex opposito etiam dicere voluisse, quod incontinentia non est peccatum. *Secundo* habes: quomodo per rationem ostendas, errorem hunc merito damnari a 2. *Timoth.* 3. ut extenditur *in arg. contr.* Item a 1. Cor. 7. *ne tentet vos Satanas propter in-*

continentiam vestram. Hoc est. Ne cadatis in laqueum Satanæ per incontinentiam vestram. Hanc vero esse peccatum, constat indicari per hoc, quod per illam venit quis in manus Satanæ. Item ab eodem Apostolo ibidem: *Quod si non se continent, nubant. Melius est enim nubere, quam uri*, idest, quam non se continere. Patet autem, quod ustio, de qua loquitur, est peccatum (ut patet consideranti) & consequenter Apostolus, cum pro eodem sumat ly *uri*, & ly *non se continere*, contextu isto demonstrat ad literam: quod incontinentia est peccatum. *Tertio* vides: quomodo, &c.

ARTICULUS III. 760

Utrum incontinens plus peccet, quam intemperatus.

1. 2. q. 78. a. 4. cor. & 2. d. 43. a. 4. cor. & ver. q. 24. ar. 10. corp. & 1. Ethic. lect. 3. & lib. 7. lect. 4.

AD Tertium sic proceditur. Videtur, quod incontinens plus peccet, quam intemperatus. Tanto enim aliquis videtur gravius peccare, quanto magis contra conscientiam agit, secundum illud Lucæ 12. *Servus sciens voluntatem domini sui, & non faciens, plagis vapulabit multis* &c. Sed incontinens magis videtur agere contra conscientiam, quam intemperatus: quia, ut dicitur in 7. Eth. (*cap. 3. to. 5.*) incontinens sciens, quam prava sunt quæ concupiscit, nihilominus agit propter passionem: intemperatus autem judicat ea quæ concupiscit, esse bona. Ergo incontinens gravius peccat, quam intemperatus.

2. Præterea. Quanto aliquod peccatum gravius est, tanto videtur esse minus sanabile. unde & peccata in Spiritum sanctum, quæ sunt gravissima, dicuntur esse irremissibilia: Sed peccatum incontinentiæ videtur esse insanabilius, quam peccatum intemperantiæ, sanatur enim peccatum alicujus per admonitionem, & correctionem; quæ nihil videtur conferre incontinenti, qui scit se male agere, & nihilominus male agit; intemperato autem videtur quod bene agat, & sic aliquid ei conferre posset admonitio. Ergo videtur, quod incontinens gravius peccet, quam intemperatus.

3. Præterea. Quanto aliquis ex majori libidine peccat, tanto gravius peccat: Sed incontinens peccat

cat ex majori libidine, quam intemperatus; quia incontinens habet vehementes passiones, & concupiscentias, quas non semper habet intemperatus. Ergo incontinens magis peccat, quam intemperatus.

Sed Contra est, quod impoenitentia aggravat omne peccatum. unde August. in lib. de verb. Dom. (*ser.* 11. *c.* 12 *&* 13. *to.* 10.) dicit, quod *impoenitentia est peccatum in Spiritum sanctum* Sed, sicut Philos. dicit in 7. Ethic. (*cap.* 7. *&* 8. *in princ. to.* 5.) *intemperatus non est poenitivus; immanet enim electioni: incontinens autem omnis est poenitivus*. Ergo intemperatus gravius peccat, quam incontinens.

Respondeo dicendum, quod peccatum secundum Augustinum (*in lib. de duab. animab. c.* 10. *&* 11. *to.* 6.) praecipue in voluntate consistit. *Voluntas* enim *est, qua peccatur, & recte vivitur*. Et ideo ubi est major inclinatio voluntatis ad peccandum, ibi est gravius peccatum. In eo autem qui est intemperatus, voluntas inclinatur ad peccandum ex propria electione, quae procedit ex habitu per consuetudinem acquisito: In eo autem qui est incontinens, voluntas inclinatur ad peccandum ex aliqua passione. Et quia passio cito transit, habitus autem est qualitas difficile mobilis, inde est quod incontinens statim poenitet, transeunte passione: quod non accidit de intemperato; quinimmo gaudet se peccasse, eo quod operatio peccati est sibi facta connaturalis secundum habitum. Unde de his dicitur Proverb. 2. quod *laetantur, cum male fecerint, & exultant in rebus pessimis*. Unde patet, quod *intemperatus est multo pejor, quam incontinens*, ut etiam Philos. dicit in 7. Ethic. (*cap.* 7. *ante med. to.* 5.)

Ad primum ergo dicendum, quod ignorantia intellectus *quandoque* quidem praecedit inclinationem appetitus, & causat eam. Et sic quanto est major ignorantia, tanto magis peccatum diminuit, vel totaliter excusat, inquantum causat involuntarium. *Alio modo* e converso ignorantia rationis sequitur inclinationem appetitus: Et talis ignorantia quanto est major, tanto peccatum est gravius; quia ostenditur inclinatio appetitus esse major. Ignorantia autem tam incontinentis, quam intemperati provenit ex eo, quod appetitus est in aliquid inclinatus sive per passionem, sicut in incontinente, sive per habitum, sicut in intemperato: Major autem ignorantia causatur ex hoc in intemperato, quam in incontinente. Et *uno* quidem modo quantum ad durationem: quia in incontinente durat illa ignorantia solum passione durante; sicut accessio febris tertianae du-

durat durante commotione humoris: ignorantia autem intemperati durat assidue propter permanentiam habitus. unde assimilatur phthisi, (φθίσει) vel cuicunque morbo continuo, ut Philos. dicit in 7. Ethicor. (*c.* 8. *cir. princ. to.* 5.) *Alio* autem *modo* est major ignorantia intemperati, quantum ad id quod ignoratur. Nam ignorantia incontinentis attenditur quantum ad aliquod particulare eligibile; prout scilicet æstimat hoc nunc esse eligendum: Sed intemperatus habet ignorantiam circa ipsum finem; inquantum scilicet judicat hoc esse bonum, ut irrefrænate concupiscentias sequatur. Unde Philos. dicit in 7. Ethic. (*c.* 7. *ante med.* & *c.* 8. *in fi. to.* 5.) quod *incontinens est melior intemperato; quia salvatur in eo optimum principium*, scilicet recta æstimatio de fine.

Ad secundum dicendum, quod ad sanationem incontinentis non sufficit sola cognitio, sed requiritur interius auxilium gratiæ concupiscentiam mitigantis; & adhibetur etiam exterius remedium admonitionis, & correctionis, ex quibus aliquis incipit concupiscentiis resistere, ex quo concupiscentia debilitatur, ut supra dictum est. (*qu.* 142. *a.* 2.) Et iisdem etiam modis potest sanari intemperatus. Sed difficilior est ejus sanatio propter *duo*, quorum *primum* est ex parte rationis, quæ corrupta est circa æstimationem ultimi finis; quod se habet sicut principium in demonstrativis: Difficilius autem reducitur ad veritatem ille qui errat circa principium; & similiter in operativis ille qui errat circa finem. *Aliud* autem est ex parte inclinationis appetitus; quæ in intemperato est ex habitu, qui difficile tollitur; inclinatio autem incontinentis est ex passione, quæ facilius reprimi potest.

Ad tertium dicendum, quod libido voluntatis, quæ auget peccatum, major est in intemperato, quam in incontinente, ut ex dictis patet. (*in cor. ar.*) Sed libido concupiscentiæ appetitus sensitivi quandoque major est in incontinente: quia incontinens non peccat nisi ex gravi concupiscentia; sed intemperatus etiam ex levi concupiscentia peccat, & quandoque eam prævenit. Et ideo Philos. dicit in 7. Ethic. (*cap.* 7. & 8. *cir. med. to.* 5.) quod „ magis intemperatum „ vituperamus, quia non concupiscens vel quiete, „ *idest remisse*, concupiscens persequitur delectatio„ nes. Quid enim faceret, si adesset concupiscentia „ juvenilis? „

AP-

APPENDIX.

EX art. habes *primo*: quomodo per rationem oſtendas, merito inſinuatum fuiſſe a Scripturis, & Philoſopho: quod intemperatus eſt pejor, quam incontinens. A Philoſopho quidem: ut extenditur cum diſcurſu *in argum. contr.* A Scripturis vero per hoc: quod peccata ex fragilitate innuunt eſſe minora, quam peccata ex habitu, ſeu ex malitia. Ad cujus rei evidentiam de peccantibus ex impulſu paſſionis, ſeu ex fragilitate, ait Pſal. 102. *Longe fecit a nobis* (ſcilicet per remiſſionem) *iniquitates noſtras. Miſertus eſt Dominus timentibus ſe: quoniam ipſe cognovit figmentum noſtrum; recordatus eſt, quoniam pulvis ſumus.* Quæ omnia quadam compaſſione ad fragilitatem, quaſi quod fragilitas minus quid in peccatis importet, deſignant. E contra vero de peccantibus ex habitu malitioſo inquit Pſal. 72. „ Prodiit, quaſi ex adipe, iniquitas eorum: tranſierunt „ in affectum cordis. *Et infra.* Dejeciſti eos, dum „ allevarentur: perierunt propter iniquitatem ſuam: „ Domine in civitate tua imaginem ipſorum ad nihilum rediges. „ Quibus profecto omnibus denotatur quædam magna gravitas peccatorum ex affectu cordis, ideſt ex habitu intimo, prodeuntium. Per hæc igitur, præſuppoſita veritate hac (ut par eſt) quod incontinens ex paſſione per fragilitatem, & intemperatus ex habitu per malitiam peccet, manifeſtatur ſcholaſticis intentum, ſcilicet, quod intemperatus eſt multo pejor, quam incontinens. *Secundo* vides: quomodo, &c.

ARTICULUS IV. 761

Utrum incontinens iræ ſit pejor, quam incontinens concupiſcentiæ.

Inf. qu. 158. ar. 4. cor. Et 3. diſ. 26. qu. 1. art. 2. cor. Et ver. qu. 25. art. 2. cor. Et 7. Ethic. lect. 6. princ.

AD Quartum ſic proceditur. Videtur, quod incontinens iræ ſit pejor, quam in continens concupiſcentiæ. Quanto enim difficilius eſt reſiſtere paſſioni, tanto incontinentia videtur eſſe levior. unde Philoſ. dicit in 7. Ethic. (*cap. 7. a med. to. 5.*) *Non enim ſi quis a fortibus, & ſuperexcedentibus delectationibus vincitur, vel triſtitiis, eſt admirabile, ſed*

condonabile : Sed, ficut Heraclitus dixit, *difficilius eſt pugnare contra concupiſcentiam, quam contra iram*. Ergo levior eſt incontinentia concupiſcentiæ, quam incontinentia iræ.

2. Præterea. Si paſſio propter ſuam vehementiam totaliter auferat judicium rationis, omnino excuſatur aliquis a peccato; ſicut patet in eo qui incidit ex paſſione in furiam: Sed plus remanet de judicio rationis in eo qui eſt incontinens iræ, quam in eo qui eſt incontinens concupiſcentiæ; iratus enim aliqualiter audit rationem, non autem concupiſcens, ut patet per Philoſ. in 7. Ethic. (*c. 6. in princ. to. 5.*) Ergo incontinens iræ eſt pejor, quam incontinens concupiſcentiæ.

3. Præterea. Tanto aliquod peccatum eſt gravius, quanto eſt periculoſius: Sed incontinentia iræ videtur eſſe periculoſior; quia perducit hominem ad majus peccatum, ſcilicet ad homicidium, quod eſt gravius peccatum, quam adulterium, ad quod perducit concupiſcentiæ incontinentia. Ergo incontinentia iræ eſt gravior, quam incontinentia concupiſcentiæ.

Sed Contra eſt, quod Philoſ. dicit in 7. Ethic. (*cap. 6. to. 5.*) quod minus turpis eſt incontinentia iræ, quam incontinentia concupiſcentiæ.

Reſpondeo dicendum, quod peccatum incontinentiæ poteſt conſiderari *dupliciter*. *Uno modo* ex parte paſſionis, ex qua ratio ſuperatur: Et *ſic incontinentia concupiſcentiæ turpior eſt, quam incontinentia iræ*; quia motus concupiſcentiæ habet majorem inordinationem, quam motus iræ.

Et hoc propter *quatuor*, quæ Philoſ. tangit in 7. Ethicorum. (*loc. cit.*) *Primo* quidem, quia motus iræ participat aliqualiter rationem; inquantum ſcilicet iratus tendit ad vindicandum injuriam ſibi factam, quod aliqualiter ratio dictat, ſed non perfecte, quia non intendit debitum modum vindictæ: ſed motus concupiſcentiæ totaliter eſt ſecundum ſenſum, & nullo modo ſecundum rationem. *Secundo*, quia motus iræ magis conſequitur corporis complexionem propter velocitatem motus choleræ, quæ tendit ad iram. Unde magis eſt in promptu, quod ille qui eſt ſecundum complexionem corporis diſpoſitus ad iraſcendum, iraſcatur, quam quod ille qui diſpoſitus eſt ad concupiſcendum, concupiſcat. Unde etiam frequentius ex iracundis naſcuntur iracundi, quam ex concupiſcentibus concupiſcentes. Quod autem provenit ex naturali corporis diſpoſitione, reputatur magis venia dignum. *Tertio*, quia ira quærit manifeſte operari; ſed concupiſcentia quærit late-

tebras, & dolose subintrat. *Quarto*, quia concupiscens delectabiliter operatur: sed iratus quasi quadam tristitia præcedente coactus.

Alio modo potest considerari peccatum incontinentiæ, quantum ad malum, in quod quis incidit a ratione discedens. Et *sic incontinentia iræ est ut plurimum gravior*: quia ducit in ea quæ pertinent ad proximi nocumentum.

Ad primum ergo dicendum, quod difficilius est assidue pugnare contra delectationem, quam contra iram; quia concupiscentia est magis continua: sed ad horam difficilius est resistere iræ propter ejus impetum.

Ad secundum dicendum, quod concupiscentia dicitur esse sine ratione, non quia totaliter auferat usum rationis: sed quia in nullo procedit secundum judicium rationis: & ex hoc est turpior.

Ad tertium dicendum, quod ratio illa procedit ex parte eorum, in quæ incontinens deducitur.

APPENDIX.

EX art. habes *primo*: quomodo per rationem & ostendas, & recte intelligas, merito esse a Scripturis, & Philosopho insinuatum, quod incontinens concupiscentiæ est turpior, quam incontinens iræ. A Philos. quidem, ut *in arg. contr.* A Scripturis vero per hoc, quod 2. *Reg.* 12. narratur; quod Nathan Propheta proposita parabola Davidi de incontinentia concupiscentiæ ejus (quamvis occasione ejusdem incontinentiæ commisisset homicidium) post nonnulla subintulit ly *blasphemare fecisti inimicos nomen Domini propter verbum hoc*, idest, propter tantæ concupiscentiæ incontinentiam. Quam expositionem, quod scilicet ly *verbum hoc* sic intelligatur, tanquam innuens contextus statim pro hujus pœna subdit ly *filius, qui natus est tibi* (scilicet ex illa tua incontinentia) *morietur*. Item per hoc, quod legitur Eccles. 9. *Omnis mulier, quæ est fornicaria, quasi stercus in via*. Ecce, quod præ turpitudine incontinentiæ, concupiscentiæ, & homines alii, tanquam verecundati de ignominia taliter incontinentium, blasphemant nomen Domini: & ipsimet homines incontinentes vocitantur stercus in via. Quo quid turpius? Ex his ergo loquendi phrasibus, quas de incontinentibus iræ simul dictas nunquam invenies, Scriptura Theologis scholasticis notificavit, quod incontinentia concupiscentiæ est turpior, quam incontinentia iræ. *Secundo* vides: quomodo, &c.

QUÆSTIO CLVII.

De Clementia, & Mansuetudine, in quatuor articulos divisa.

POstea considerandum est de Clementia, & Mansuetudine, & vitiis oppositis.

Circa ipsas autem virtutes quæruntur quatuor.

Primo. Utrum Clementia, & Mansuetudo sint idem.
Secundo. Utrum utraque earum sit virtus.
Tertio. Utrum utraque earum sit pars temperantiæ.
Quarto. De comparatione earum ad alias virtutes.

ARTICULUS I. 762

Utrum Clementia, & Mansuetudo sint penitus idem.

Inf. a. 4. ad 3. Et 3. dist. 33. q. 3. a. 2. q. 1. ad 2.

AD Primum sic proceditur. Videtur, quod Clementia, & Mansuetudo sint penitus idem. Mansuetudo enim est moderativa irarum, ut Philos. dicit in 4. Ethic. (*ca.* 5. *to.* 5.) Ira autem est appetitus vindictæ. Cum ergo clementia sit *lenitas superioris adversus inferiorem in constituendis pœnis*, ut Seneca dicit in 2. de Clementia, (*c.* 3. *cir. princ.*) per pœnas autem fiat vindicta, videtur quod clementia, & mansuetudo sint idem.

2. Præterea. Tullius dicit in 2. Rhetor. (*l.* 2. *de Invent. aliquant. ante fi.*) quod *Clementia est virtus, per quam animus temere concitatus in odium alicujus, benignitate retinetur*: & sic videtur, quod clementia sit moderativa odii. Sed odium, ut Aug. dicit, (*epist.* 109. *inter med. & fi. to.* 2.) causatur ab ira, circa quam est masuetudo, & clementia. Ergo videtur, quod clementia, & mansuetudo sint penitus idem.

3. Præterea. Idem vitium non contrariatur diversis virtutibus: Sed idem vitium opponitur mansuetudini, & clementiæ, scilicet crudelitas. Ergo videtur, quod mansuetudo, & clementia sint penitus idem.

Sed

Sed Contra eſt, quod ſecundum prædictam definitionem Senecæ, *Clementia eſt lenitas ſuperioris adverſus inferiorem*: Manſuetudo autem non ſolum eſt ſuperioris ad inferiorem, ſed cujuslibet ad quemlibet. Ergo manſuetudo, & clementia non ſunt penitus idem.

Reſpondeo dicendum, quod, ſicut dicitur in 2. Ethic. (*cap.* 3. *ante med. to.* 5.) virtus moralis conſiſtit circa paſſiones, & actiones. Paſſiones autem interiores ſunt exteriorum actionum principia, aut etiam impedimenta. Et ideo virtutes, quæ moderantur paſſiones, quodammodo concurrunt in eundem effectum cum virtutibus, quæ moderantur actiones, licet ſpecie differant: Sicut ad juſtitiam proprie pertinet cohibere hominem a furto, ad quod aliquis inclinatur per inordinatum amorem, vel concupiſcentiam pecuniæ, quæ moderatur per liberalitatem: & ideo liberalitas concurrit cum juſtitia in hoc effectu, qui eſt abſtinere a furto. Et hoc etiam conſiderandum eſt in propoſito. Nam ex paſſione iræ provocatur aliquis ad hoc, quod graviorem inferat pœnam: Ad clementiam autem pertinet directe, quod ſit diminutiva pœnarum. quod quidem impediri poſſet per exceſſum iræ.

Et ideo *manſuetudo*, inquantum refrænat impetum iræ, *concurrit in eundem effectum cum clementia*. *Differunt tamen abinvicem*; inquantum clementia eſt moderativa exterioris punitionis; manſuetudo autem proprie diminuit paſſionem iræ.

Ad primum ergo dicendum, quod manſuetudo proprie reſpicit ipſum vindictæ appetitum; ſed clementia reſpicit ipſas pœnas, quæ exterius adhibentur ad vindictam.

Ad ſecundum dicendum, quod affectus hominis inclinatur ad minorationem eorum, quæ homini per ſe non placent. Ex hoc autem quod aliquis amat aliquem, provenit quod non placet ei per ſe pœna ejus, ſed ſolum in ordine ad aliud, puta ad juſtitiam, vel ad correctionem ejus qui punitur. Et ideo ex amore provenit, quod aliquis ſit promptus ad diminuendum pœnas, (quod pertinet ad clementiam) & ex odio impeditur talis diminutio. Et propter hoc Tullius dicit, quod *animus concitatus in odium*, ſcilicet ad gravius puniendum, *per clementiam retinetur*, ne ſcilicet acriorem pœnam inferat, non quod clementia ſit directe odii moderativa, ſed pœnæ.

Ad tertium dicendum, quod manſuetudini, quæ eſt directe circa iras, proprie opponitur vitium iracundiæ, quod importat exceſſum iræ: Sed crudeli-

tas importat exceſſum in puniendo. unde dicit Seneca in 2. de clement. (*cap.* 4.) quod *crudeles vocantur, qui puniendi cauſam habent, modum tamen non habent*. Qui autem in pœnis hominum propter ſe delectantur, etiam ſine cauſa, poſſunt dici ſævi, vel feri, quaſi affectum humanum non habentes, ex quo naturaliter homo diligit hominem.

A P P E N D I X.

EX art. habes *primo* : quomodo per rationem oſtendas, merito fuiſſe a Scripturis, & Seneca inſinuatum : quod manſuetudo, & clementia non ſunt penitus idem. A Seneca quidem : ut extenditur *in arg.* 1. & *arg. contr.* A Scripturis vero ; ut Joſ. 11. „ Ut pugnarent contra Iſrael, & caderent; „ & non mererentur ullam clementiam, ac peri„ rent. *Item Heſt.* 15. convertit Deus ſpiritum re„ gis in manſuetudinem. „ Hoc eſt : Furibundam iram regis, de qua prædixerat. Per hoc ergo, quod clementia, ſecundum primam auctoritatem, verſatur circa pœnas; & manſuetudo, juxta ſecundam, circa animi paſſiones, Scriptura, quaſi ſcholaſtice loquens, dixit : manſuetudo non eſt omnino idem cum clementia. *Secundo* vides : quomodo ex iis bene penſatis, atque applicatis, &c.

A R T I C U L U S II. 763

Utrum tam clementia, quam manſuetudo ſit virtus.

***Inf. a.* 3. *cor. Et* 3. *d.* 26. *q.* 2. *a.* 2. *ad* 4.**

AD Secundum ſic proceditur. Videtur, quod neque clementia, neque manſuetudo ſit virtus. Nulla enim virtus alteri virtuti opponitur : Sed utraque videtur opponi ſeveritati, quæ eſt quædam virtus. Ergo neque clementia, neque manſuetudo eſt virtus.

2. Præterea. Virtus corrumpitur per ſuperfluum, & diminutum : Sed tam clementia, quam manſuetudo in quadam diminutione conſiſtunt : nam clementia eſt diminutiva pœnarum, manſuetudo autem eſt diminutiva iræ. Ergo neque clementia, neque manſuetudo eſt virtus.

3. Præterea. Manſuetudo, ſive mititas ponitur Matth. 5. inter beatitudines, & inter fructus ad Gal. 5. Sed virtutes differunt & a beatitudinibus,

& a fructibus. Ergo non continentur sub virtute.

Sed Contra est, quod dicit Seneca in 2. de clementia: (*cap.* 5. *in princ.*) *Clementiam, & mansuetudinem omnes viri boni præstabunt*: Sed virtus est proprie, quæ pertinet ad bonos viros: nam *virtus est, quæ bonum facit habentem, & opus ejus bonum reddit*, ut dicitur 2. Ethic. (*cap.* 6. *to.* 5.) Ergo clementia, & mansuetudo sunt virtutes.

Respondeo dicendum, quod ratio virtutis moralis consistit in hoc, quod appetitus rationi subdatur, ut patet per Philos. in 1. Ethic. (*cap. ult. to.* 5.) Hoc autem servatur tam in clementia, quam in mansuetudine. Nam clementia, diminuendo pœnas, aspicit ad rationem, ut Seneca dicit in secundo de clementia: (*cap.* 5. *a princ.*) Similiter etiam mansuetudo secundum rationem rectam moderatur iras, ut dicitur in quarto Ethicorum. (*cap.* 5. *to.* 5.) Unde manifestum est, quod *tam clementia, quam mansuetudo est virtus*.

Ad primum ergo dicendum, quod mansuetudo non directe opponitur severitati. Nam mansuetudo est circa iras; severitas autem attenditur circa exteriorem inflictionem pœnarum. Unde secundum hoc videretur magis opponi clementiæ, quæ etiam circa exteriorem punitionem consideratur, ut dictum est. (*art. præc.*) Non tamen opponitur: eo quod utrumque est secundum rationem rectam. Nam severitas inflexibilis est circa inflictionem pœnarum, quando hoc recta ratio requirit: Clementia autem diminutiva est pœnarum etiam secundum rationem rectam, quando scilicet oportet, & in quibus oportet. Et ideo *non sunt opposita*, quia non sunt circa idem.

Ad secundum dicendum, quod secundum Philosophum in 4. Ethic. (*cap.* 5. *in princ. to.* 5.) habitus qui medium tenet in ira, est innominatus. Et ideo virtus nominatur a diminutione iræ, quæ significatur nomine mansuetudinis, eo quod virtus propinquior est diminutioni, quam superabundantiæ, propter hoc quod naturalius est homini appetere vindictam injuriarum illatarum, quam ab hoc deficere; quia vix alicui nimis parvæ videntur injuriæ sibi illatæ, ut dicit Sallustius. (*in conjur. Catil. ante med. orat. Cæsar.*) Clementia autem est diminutiva pœnarum, non quidem in respectu ad id quod est secundum rationem rectam, sed in respectu ad id quod est secundum legem communem, quam respicit justitia legalis: Sed propter aliqua particularia considerata clementia diminuit pœnas, quasi de-

cernens hominem non esse magis puniendum. Unde dicit Seneca in secundo de Clementia: (*cap. ult. a med.*) *Clementia hoc primum præstat, ut quos dimittit, nihil aliud illos pati debuisse pronuntiet: venia vero debitæ pœnæ remissio est.* Ex quo patet: quod clementia comparatur ad severitatem, sicut Epicheja ad justitiam legalem, cujus pars est severitas, quantum ad inflictionem pœnarum secundum legem: Differt tamen clementia ab epicheja, ut infra dicetur. (*ar. seq. ad* 1.)

Ad tertium dicendum, quod beatitudines sunt actus virtutum; fructus autem sunt delectationes de actibus virtutum. Et ideo nihil prohibet, mansuetudinem poni & virtutem, & beatitudinem, & fructum.

A P P E N D I X.

EX art. habes *primo*: quomodo per rationem & ostendas, & in recto sensu intelligas merito insinuatum esse a scripturis, & Seneca, quod clementia, & mansuetudo sunt virtutes. A Seneca quidem: ut extenditur cum discursu *in arg. contr.* A scripturis vero, ut Psal. 36. *Mansueti hæreditabunt terram.* Quemadmodum & Matth. 5. *Beati mites, quoniam ipsi possidebunt terram.* Item Proverb. 11. *Clementia præparat vitam, & sectatio malorum mortem.* Patet autem, quod solum virtuosis pro hæreditate datur possessio terræ viventium, & virtutibus præparatur vita æterna, sicut e contra malis, idest peccatis mors. Per auctoritates igitur præmissas scriptura, quasi scholastice loquens, dicit: Clementia, & mansuetudo sunt duæ virtutes. *Secundo* vides, &c.

ARTICULUS III. 764

Utrum prædictæ virtutes sint partes temperantiæ.

Sup. q. 143. *Et inf. q.* 161. *a.* 4. *cor. Et* 2. *d.* 44. *q.* 2. *a.* 1. *ad* 3. *Et* 3. *d.* 33. *q.* 3. *a.* 2.

AD Tertium sic proceditur. Videtur, quod prædictæ virtutes non sint partes temperantiæ. Clementia enim est diminutiva pœnarum, ut dictum est: (*ar. præc.*) Hoc autem Philosophus in 5. Ethic. (*c.* 10. *tom.* 5.) attribuit epichejæ, quæ pertinet ad justitiam, ut supra habitum est. (*qu.* 120. *art.* 2.)

2.) Ergo videtur, quod clementia non sit pars temperantiæ.

2. Præterea. Temperantia est circa concupiscentias: Mansuetudo autem, & clementia non respiciunt concupiscentias, sed magis iram, & vindictam. Non ergo debent poni partes temperantiæ.

3. Præterea. Seneca dicit in secundo de Clementia: (*cap. 4. cir. med.*) *Cui voluptati sævitia est, possumus insaniam vocare*: Hoc autem opponitur clementiæ, & mansuetudini. Cum ergo insania opponatur prudentiæ, videtur quod clementia, & mansuetudo sint partes prudentiæ magis, quam temperantiæ.

Sed Contra est, quod Seneca dicit in 2. de Clement. (*cap. 3. cir. princ.*) quod *clementia est temperantia animi in potestate ulciscendi*. Tullius etiam (*lib. 2. de Invent. aliquant. ante fin.*) ponit clementiam partem temperantiæ.

Respondeo dicendum, quod partes assignantur virtutibus principalibus, secundum quod imitantur ipsas in aliquibus materiis secundariis quantum ad modum, ex quo principaliter dependet laus virtutis, unde & nomen accipit: Sicut modus, & nomen justitiæ in quadam æqualitate consistit; fortitudinis autem in animi quadam firmitate, temperantiæ autem in quadam refrænatione, inquantum scilicet refrænat concupiscentias vehementissimas delectationum tactus. Clementia autem, & mansuetudo similiter in quadam refrænatione consistunt: quia scilicet clementia est diminutiva pœnarum, mansuetudo vero est mitigativa iræ, ut ex dictis patet. (*art. 1. & 2 præc.*)

Et ideo tam clementia, quam mansuetudo adjunguntur temperantiæ, sicut virtuti principali. Et *secundum hoc ponuntur partes temperantiæ*.

Ad primum ergo dicendum, quod in diminutione pœnarum sunt consideranda *duo*. Quorum *unum* est, quod diminutio pœnarum fiat secundum intentionem legislatoris, licet non secundum verba legis: Et secundum hoc pertinet ad Epichejam. *Aliud* autem est quædam moderatio affectus, ut homo non utatur sua potestate in inflictione pœnarum: Et hoc proprie pertinet ad clementiam. Propter quod Seneca dicit, (*lib. 2. de clement. cap. 3. cir. princ.*) quod *clementia est temperantia animi in potestate ulciscendi*. Et hæc quidem moderatio animi provenit ex quadam dulcedine affectus, qua quis abhorret omne illud, quod potest alium contristare. Et ideo dicit Seneca, (*loc. cit.*) quod *clementia*

tia est quædam lenitas animi. nam e converso austeritas animi videtur esse in eo, qui non veretur alios contristare.

Ad secundum dicendum, quod adjunctio virtutum secundariarum ad principales magis attenditur secundum modum virtutis, qui est quasi forma ejus, quam secundum materiam. Mansuetudo autem, & clementia conveniunt cum temperantia in modo, ut dictum est, (*in corp. art.*) licet non conveniant in materia.

Ad tertium dicendum, quod insania dicitur per corruptionem sanitatis. Sicut autem sanitas corporalis corrumpitur per hoc, quod corpus recedit a debita complexione humanæ speciei: ita etiam insania secundum animam accipitur per hoc, quod anima humana recedit a debita dispositione humanæ speciei. Quod quidem contingit & secundum rationem, (puta cum aliquis usum rationis amittit) & quantum ad vim appetitivam; puta cum aliquis amittit affectum humanum, secundum quem homo est naturaliter homini amicus, ut dicitur in 8. Ethic. (*cap.* 1. *tom.* 5.) Insania autem, quæ excludit usum rationis, opponitur prudentiæ. Sed quod aliquis delectetur in pœnis hominum, dicitur esse insania; quia per hoc videtur homo privatus affectu humano, quem sequitur clementia.

A P P E N D I X.

EX art. habes *primo*: quomodo per rationem ostendas, merito insinuatum fuisse a scripturis, Seneca, & Tullio: quod clementia, & mansuetudo sunt partes temperantiæ. A Seneca quidem, & Tullio, ut *ut in arg. contr.* Vide *quæst.* 143. A Scripturis vero per hoc, quod seniores suadentes Regi Roboam, ut mitigaret, seu diminueret pœnalia quædam, dixerunt 2. Paralip. 10. *Si lenieris eos verbis clementibus, servient tibi omni tempore*. Et Ezechias populo, si Domino servirent, promittens mitigationem pœnalis captivitatis, dixit 2. Paral. 30. *Clemens est Dominus vester: & non avertet faciem suam a vobis, si reversi fueritis ad eum*. Item de mitigatione passionis iræ dicit Apost. 2. Tim. 2. *Servum Domini non oportet litigare; sed mansuetum esse ad omnes*. Quia enim Scripturæ tam clementiam, quam mansuetudinem consistere monstrant in quadam refrænatione vel pœnæ, vel iræ: ideo scholasticis ex hoc inferendum commonstrant, quod secundum ipsas clementia, & mansuetudo sunt partes temperantiæ. *Secundo* vides: quomodo, &c.

AR-

ARTICULUS IV. 765

Utrum clementia, & mansuetudo sint potissimæ virtutes.

AD Quartum sic proceditur. Videtur, quod clementia, & mansuetudo sint potissimæ virtutes. Laus enim virtutis consistit præcipue in hoc, quod ordinat hominem ad beatitudinem, quæ in Dei cognitione consistit: Sed mansuetudo maxime ordinat hominem ad Dei cognitionem. dicitur enim Jacobi 1. *In mansuetudine suscipite insitum verbum*. & Eccles. 5. *Esto mansuetus ad audiendum verbum Dei*. & Dionysius dicit in epist. ad Demophilum, (*quæ est* 8. *in princ.*) *Moysen propter multam mansuetudinem Dei apparitione dignum habitum*. Ergo mansuetudo est potissima virtutum.

2. Præterea. Tanto virtus aliqua videtur esse potior, quanto magis acceptatur a Deo, & ab hominibus: Sed mansuetudo maxime videtur acceptari a Deo. dicitur enim Eccles. 1. quod *beneplacitum est Deo fides, & mansuetudo*. unde & specialiter ad suæ mansuetudinis imitationem Christus nos invitat, dicens: (*Matth.* 11.) *Discite a me, quia mitis sum, & humilis corde*. & Hilarius dicit, (*can.* 4. *in Matth. parum a princ.*) quod *per mansuetudinem mentis nostræ habitat Christus in nobis*. Est etiam hominibus acceptissima. unde dicitur Ecclesiast. tertio: *Fili, in mansuetudine perfice opera tua, & super hominum gloriam diligeris*. propter quod & Proverbiorum vigesimo dicitur, quod *clementia thronus regius roboratur*. Ergo mansuetudo, & clementia sunt potissimæ virtutes.

3. Præterea. Augustinus dicit in libro primo de sermone Domini in monte, (*cap.* 2. *a princ. to.* 4.) quod *mites sunt, qui cedunt improbitatibus, & non resistunt malo, sed vincunt in bono malum*: Hoc autem videtur pertinere ad misericordiam, vel pietatem, quæ videtur esse potissima virtutum. quia super illud 1. ad Timoth. 4. *Pietas ad omnia utilis est*, dicit Glos. Ambrosii, quod *summa religionis Christianæ in pietate consistit*. Ergo mansuetudo, & clementia sunt maximæ virtutes.

Sed Contra est, quia non ponuntur virtutes principales, sed adjunguntur alteri virtuti quasi principaliori.

Respondeo dicendum, quod nihil prohibet, aliquas virtutes non esse potissimas simpliciter, nec quoad

quoad omnia, sed secundum quid, & in aliquo genere. *Non autem est possibile, quod clementia, & mansuetudo sint potissimæ virtutes simpliciter*; quia laus earum attenditur in hoc, quod retrahunt a malo, inquantum scilicet diminuunt iram, vel pœnam. Perfectius autem est consequi bonum, quam carere malo. Et ideo virtutes, quæ simpliciter ordinant in bonum, sicut fides, spes, charitas, & etiam prudentia, & justitia, sunt simpliciter majores virtutes, quam clementia, & mansuetudo.

Sed *secundum quid nihil prohibet, clementiam, & mansuetudinem habere quandam excellentiam inter virtutes, quæ resistunt affectionibus pravis*. Nam ira, quam mitigat mansuetudo, propter suum impetum maxime impedit animum hominis, ne libere judicet veritatem. & propter hoc mansuetudo maxime facit hominem esse compotem sui. Unde dicitur Eccles. 10. *Fili, in mansuetudine serva animam tuam*. Quamvis concupiscentiæ delectationum tactus sint turpiores, & magis continue infestent. propter quod temperantia magis ponitur virtus principalis, ut ex dictis patet. (*qu.* 141. *a.* 7. *ad* 2.) Clementia vero in hoc, quod diminuit pœnas, maxime videtur accedere ad charitatem, quæ est potissima virtutum, per quam bona operamur ad proximos, & eorum mala impedimus.

Ad primum ergo dicendum, quod mansuetudo præparat hominem ad Dei cognitionem removendo impedimentum. Et hoc *dupliciter*. *Primo* quidem, faciendo hominem compotem sui per diminutionem iræ, ut dictum est: (*in corp. art.*) *Alio modo*, quia ad mansuetudinem pertinet, quod homo non contradicat verbis veritatis; quod plerunque aliqui faciunt ex commotione iræ. Et ideo Augustinus dicit in 2. de doctr. Christ. (*cap.* 7. *a princ. tom.* 3.) *Mitescere est non contradicere divinæ Scripturæ, sive intellectæ, si aliqua vitia nostra percutit, sive non intellectæ, quasi nos melius sapere, veriusque percipere possemus*.

Ad secundum dicendum, quod mansuetudo, & clementia reddunt hominem Deo, & hominibus acceptum, secundum quod concurrunt in eundem effectum cum charitate, quæ est maxima virtutum, scilicet in subtrahendo mala proximorum.

Ad tertium dicendum, quod misericordia, & pietas conveniunt quidem cum mansuetudine, & clementia, inquantum concurrunt in eundem effectum, qui est prohibere mala proximorum. Differunt tamen quantum ad motivum. Pietas enim removet

mala

mala proximorum ex reverentia, quam habet ad aliquem Superiorem, puta Deum, vel parentem: Misericordia vero removet mala proximorum ex hoc, quod in eis aliquis contristatur, inquantum æstimat ea ad se pertinere, ut supra dictum est; (*quæst.* 30. *art.* 2.) quod provenit ex amicitia, quæ facit amicos de eisdem gaudere, & tristari: Mansuetudo autem hoc facit, inquantum removet iram incitantem ad vindictam: Clementia vero hoc facit ex animi lenitate, inquantum judicat esse æquum, ut aliquis non amplius puniatur.

APPENDIX.

EX artic. habes *primo*: quomodo per rationem & ostendas, & recte intelligas, merito insinuatum a scripturis, Seneca, & Tullio, quod clementia, & mansuetudo non sunt potissimæ virtutes. A Seneca quidem, & Tullio, ut *in art.* 3. *append.* jungendo ei discursum factum hic *in arg. contr.* A scripturis etiam, ut *ibidem*, adjungendo hoc idem. Item a scripturis per locum a simili citando subindicatis; *quæst.* 736. *art.* 5. *appen.* & *q.* 628. *art.* 12. *append.* Vide ibi, & pro quanto decet, tibi illis ad præsentem materiam deservias. Quod etiam ubique in similibus citationibus, & subintelligendum, & observandum est. *Secundo* vides: quomodo, &c.

QUÆSTIO CLVIII.

De Iracundia, in octo articulos divisa.

POstea considerandum est de vitiis oppositis. Et *primo* de iracundia, quæ opponitur mansuetudini. *Secundo* de crudelitate, quæ opponitur clementiæ.

Circa Iracundiam quæruntur octo.

Primo. Utrum irasci possit esse aliquando licitum.
Secundo. Utrum ira sit peccatum.
Tertio. Utrum sit peccatum mortale.
Quarto. Utrum sit gravissimum peccatorum.
Quinto. De speciebus iræ.
Sexto. Utrum ira sit vitium capitale.
Septimo. Quæ sint filiæ ejus.
Octavo. Utrum habeat vitium oppositum.

AR.

ARTICULUS I. 766

Utrum iraſci ſit licitum.

3. d. 9. q. 4. a. 2. q. 2. cor. & mal. q. 12. a. 1. Et Eph. 4. le. 8. Et Job 17. princ.

AA Primum ſic proceditur. Videtur, quod iraſci non ſit licitum. Hieronymus enim exponens illud Matth. 5. *Qui iraſcitur fratri ſuo*, &c. dicit: *In quibuſdam codicibus additur, Sine cauſa: Cæterum in veris definita ſententia eſt, & ira penitus tollitur.* Ergo iraſci nullo modo licitum eſt.

2. Præterea. Secundum Dionyſium 4. cap. de div. nom. (*par. 4. lect. 22.*) *malum animæ eſt ſine ratione eſſe:* Sed ira ſemper eſt ſine ratione. dicit enim Philoſ. in 7. Ethic. (*c. 6. in princ. to. 5.*) quod *ira non perfecte audit rationem.* & Gregorius dicit in 5. Moral. (*cap. 30. parum a princ.*) quod *cum tranquillitatem mentis ira diverberat, dilaniatam quodammodo, ſciſſamque perturbat.* & Caſſianus dicit in lib. 8. de inſtitut. Cœnob. (*cap. 6. in princ.*) *Quilibet ex cauſa iracundiæ motus effervens excæcat oculum cordis.* Ergo iraſci ſemper eſt malum.

3. Præterea. *Ira eſt appetitus vindictæ*, ut Gloſſa (*ord. Aug. lib. de QQ. in Levit. q. 70. a med. to. 4.*) dicit ſuper Levit. 19. *Non oderis fratrem tuum in corde tuo.* Sed appetere ultionem non videtur eſſe licitum, ſed hoc eſt Deo reſervandum, ſecundum illud Deuter. 32. *Mea eſt ultio.* Ergo videtur, quod iraſci ſemper ſit malum.

4. Præterea. Omne illud quod abducit nos a divina ſimilitudine, eſt malum: Sed iraſci ſemper abducit nos a divina ſimilitudine; quia *Deus cum tranquillitate judicat*, ut habetur Sap. 12. Ergo iraſci ſemper eſt malum.

Sed Contra eſt, quod Chryſoſtomus dicit ſuper Matth. (*hom. 11. in op. imperf. aliquant. a princ.*) *Qui ſine cauſa iraſcitur, reus erit; qui vero cum cauſa, non erit reus. nam ſi ira non fuerit, nec doctrina proficit, nec judicia ſtant, nec crimina compeſcuntur.* Ergo iraſci non ſemper eſt malum.

Reſpondeo dicendum, quod ira proprie loquendo eſt paſſio quædam appetitus ſenſitivi, a qua vis iraſcibilis denominatur, ut ſupra habitum eſt, (1. 2. q. 46. a. 1.) cum de paſſionibus ageretur. Eſt autem hoc conſiderandum circa paſſiones animæ, quod dupliciter poteſt in eis malum inveniri. *Uno modo*

ex

ex ipsa specie passionis, quæ quidem consideratur secundum objectum passionis: Sicut invidia secundum suam speciem importat quoddam malum. est enim tristitia de bono aliorum, quod secundum se rationi repugnat. & ideo invidia mox nominata sonat aliquid mali, ut Philosophus dicit in 2. Ethic. (*cap. 6. a med. to. 5.*) Hoc autem non competit iræ, quæ est appetitus vindictæ. potest enim vindicta & bene, & male appeti.

Alio modo invenitur malum in aliqua passione secundum quantitatem ipsius, idest superabundantiam, vel defectum ipsius. Et sic *potest malum in ira inveniri, quando scilicet aliquis irascitur plus, vel minus præter rationem rectam: Si autem aliquis irascitur secundum rationem rectam, tunc irasci est laudabile.*

Ad primum ergo dicendum, quod Stoici iram, & omnes alias passiones nominabant affectus quosdam præter ordinem rationis existentes: Et secundum hoc ponebant iram, & omnes alias passiones esse malas ut supra dictum est, (1. 2. *qu.* 24. *a.* 2.) cum de passionibus ageretur. Et sic accipit iram Hieron. loquitur enim de ira, qua quis irascitur contra proximum, quasi malum ejus intendens. Sed secundum Peripateticos, quorum sententiam magis approbat Auguft. in 9. de civ. Dei, (*cap. 9. to. 5.*) ira, & aliæ passiones animæ dicuntur motus appetitus sensitivi, sive sint moderatæ secundum rationem, sive non. Et secundum hoc ira non semper est mala.

Ad secundum dicendum, quod ira *dupliciter* se potest habere ad rationem. *Uno* quidem *modo* antecedenter: Et sic trahit rationem a sua rectitudine: unde habet rationem mali: *Alio modo* consequenter, prout scilicet appetitus sensitivus movetur contra vitia secundum ordinem rationis. Et hæc ira est bona, quæ dicitur ira per zelum. Unde Gregorius dicit in 5. Moral. (*cap. 33. ad fin.*) *Curandum summopere est, ne ira, quæ ut instrumentum virtutis assumitur, menti dominetur, ne quasi domina præeat, sed velut ancilla ad obsequium parata a rationis tergo nunquam recedat.* Hæc autem ira, etsi in ipsa executione actus judicium rationis aliqualiter impediat, non tamen rectitudinem rationis tollit. Unde Gregorius ibidem dicit, quod *ira per zelum turbat rationis oculum, sed ira per vitium excæcat.* Non est autem contra rationem virtutis, ut intermittatur deliberatio rationis in executione ejus, quod est a ratione deliberatum: quia etiam ars im-

impediretur in suo actu, si dum debet agere, deliberaret de agendis.

Ad tertium dicendum, quod appetere vindictam propter malum ejus qui puniendus est, illicitum est: Sed appetere vindictam propter vitiorum correptionem, & bonum justitiæ conservandum, laudabile est: Et in hoc potest tendere appetitus sensitivus, inquantum movetur a ratione: Et dum vindicta secundum ordinem judicii fit, a Deo fit, cujus minister est potestas puniens, ut dicitur Roman. 13.

Ad quartum dicendum, quod Deo assimilari possumus, & debemus in appetitu boni: Sed in modo appetendi ei omnino assimilari non possumus; quia in Deo non est appetitus sensitivus, sicut in nobis, cujus motus debet rationi deservire. Unde Gregorius dicit in 5. Mor. (*loc. sup. cit.*) quod *tunc robustius ira contra vitia erigitur, cum subdita rationi famulatur*.

APPENDIX.

Ex art. habes *primo*: quomodo per rationem & ostendas, & in recto sensu intelligas, merito insinuatum a scripturis, & Chrysostomo, quod irasci aliquod est licitum. A D. Chrysost. quidem: ut extenditur *in arg. contr.* A scripturis vero, ut Psal. 4. *Irascimini, & nolite peccare:* Hoc est irascimini illa ira, quæ non est peccatum. Ubi per hoc, quod præcipit de illa, dicendo ly *irascimini*, monstrat & unum aliud, quod scilicet illa ira non tantum non est peccatum, sed etiam est bonum. Item a Num. 25. quod, *cum vidisset Phinees*, &c. *arrepto pugione perfodit ambos*. Ubi, quod illa ira fuerit bona, monstrat & effectus divinus a textu mox relatus per ly *Cessavitque plaga a filiis Israel*: & testimonium divinum narratum per ly *Phinees zelo meo commotus est contra eos*, & præmium divinum per ly *ecce do ei pacem fœderis mei*. Item a 1. Machab. 2. *Accessit quidam Judæus sacrificare idolis, & vidit Mathathias, & doluit, & contremuerunt renes ejus, & accensus est furor ejus secundum judicium legis, & insiliens trucidavit eum super aram.* Item *Exodi* 11. 16. 32. *Levit.* 10. *Num.* 16. de irato Moyse, & 1. *Reg.* 20. de irato Jonatha. & 2. *Reg.* 12. de irato David contra furem ovis, & 4. *Reg.* 13. de ira Elisæi, & *Neem.* 5. de ira ejusdem propter usuras. & *Hester* 7. de ira Assueri contra Aman. Sed & *Marc.* 3. *Matth.* 21. 17. *Joan.* 2. 11. de Domino nostro contra vitia irato, vitiosumque flagel-

gellante ex ira per zelum. *Secundo* vides: quomodo ex iis bene pensatis, & applicatis, declaretur, & confirmetur vicissim Angelica doctrina præsens.

ARTICULUS II. 767

Utrum ira sit peccatum.

1. *dist.* 36. *a.* 1. *ad* 2. *Et* 3. *d.* 15. *q.* 2. *a.* 2. *q.* 2. *co.* *Et mal. q.* 12. *ar.* 2. *Et Ephes.* 4. *lect.* 1.

AD Secundum sic proceditur. Videtur, quod ira non sit peccatum. Peccando enim demeremur: Sed passionibus non demeremur, sicut nec vituperamur, ut dicitur in 2. Ethic. (*cap.* 5. *cir. med. tom.* 5.) Ergo nulla passio est peccatum: Ira autem est passio, ut supra habitum est, (1. 2. *qu.* 46. *ar.* 1.) cum de passionibus ageretur. Ergo ira non est peccatum.

2. Præterea. In omni peccato est conversio ad aliquod bonum commutabile: Sed per iram non convertitur aliquis ad aliquod bonum commutabile, sed in malum alicujus. Ergo ira non est peccatum.

3. Præterea. *Nullus peccat in eo quod vitare non potest*, ut Augustinus dicit: (*lib.* 3. *de lib. arb. cap.* 19. *a princ. to.* 1.) Sed iram homo vitare non potest. quia super illud Psal. 4. *Irascimini, & nolite peccare*, dicit Glos. (*ord. Cassiod.*) quod *motus iræ non est in potestate nostra*. Philosophus etiam in 7. Ethic. (*c.* 6. *cir. med. to.* 5.) dicit, quod *iratus cum tristitia operatur*: Tristitia autem est contraria voluntati. Ergo ira non est peccatum.

4. Præterea. Peccatum est contra naturam, ut Damascenus dicit in 2. lib. (*orth. fid. c.* 4. & 30.) Sed irasci non est contra naturam hominis, cum sit actus naturalis potentiæ, quæ est irascibilis. unde & Hieronymus dicit in quadam epistola, (*sc.* 9. *ad Salvinam, aliquant. ante fi.*) quod *irasci est hominis*. Ergo irasci non est peccatum.

Sed Contra est, quod Apostolus dicit ad Ephes. 4. *Omnis indignatio, & ira tollatur a vobis.*

Respondeo dicendum, quod ira, sicut dictum est, (*ar. præc.* & 1. 2. *q.* 46. *a.* 1.) proprie nominat quandam passionem. Passio autem appetitus sensitivi intantum est bona, inquantum ratione regulatur: si autem ordinem rationis excludat, est mala. Ordo autem rationis in ira potest attendi quantum ad duo. *Primo* quidem quantum ad appetibile, in quod tendit, quod est vindicta. Unde *si aliquis appe-*

appetat, quod secundum ordinem rationis fiat vindicta, est laudabilis iræ appetitus: & vocatur ira per zelum.

Si autem aliquis appetat, quod fiat vindicta qualitercunque contra ordinem rationis (puta si appetat puniri eum, qui non meruit, vel ultra quam meruit, vel etiam non secundum legitimum ordinem, vel non propter debitum finem, qui est conservatio justitiæ, & correctio culpæ) *erit appetitus iræ vitiosus*: & nominatur ira per vitium.

Alio modo attenditur ordo rationis circa iram, quantum ad modum irascendi; ut scilicet motus iræ non immoderate fervescat, nec interius, nec exterius; *quod quidem si prætermittatur, non erit ira absque peccato, etiam si aliquis appetat justam vindictam.*

Ad primum ergo dicendum, quod quia passio potest esse regulata ratione, vel non regulata, ideo secundum passionem absolute consideratam non importatur ratio meriti, vel demeriti, seu laudis, vel vituperii. Secundum tamen quod est regulata ratione, potest habere rationem meritorii, & laudabilis: & e contrario secundum quod non est regulata ratione, potest habere rationem demeriti, vel vituperabilis. Unde & Philosophus ibidem dicit, quod *laudatur, vel vituperatur, qui aliqualiter irascitur.*

Ad secundum dicendum, quod iratus non appetit malum alterius propter se, sed propter vindictam, in quam convertitur appetitus ejus, sicut in quoddam commutabile bonum.

Ad tertium dicendum, quod homo est dominus suorum actuum per arbitrium rationis. Et ideo motus qui præveniunt judicium rationis, non sunt in potestate hominis in generali; ut scilicet nullus eorum insurgat; quamvis ratio possit quemlibet singulariter impedire, ne insurgat. Et secundum hoc dicitur, quod motus iræ non est in potestate hominis; ita scilicet quod nullus insurgat. Quia tamen aliqualiter est in hominis potestate, non totaliter perdit rationem peccati, si sit inordinatus. Quod autem Philosophus dicit, iratum cum tristitia operari, non est sic intelligendum, quasi tristetur de eo quod irascitur, sed quia tristatur de injuria, quam æstimat sibi illatam: & ex hac tristitia movetur ad appetendum vindictam.

Ad quartum dicendum, quod irascibilis in homine naturaliter subjicitur rationi. Et ideo actus ejus intantum est homini naturalis, inquantum est secun-

dum

dum rationem ; inquantum vero est præter ordinem rationis, est contra hominis naturam.

APPENDIX.

Ex art. habes *primo* : quomodo per rationem & ostendas, & in recto sensu intelligas, merito a Scripturis fuisse insinuatum, quod ira est peccatum. Ut *Eph.* 4. *ut in argum. contr.* Item 4. *Reg.* 5. de ira Naaman post consilium Elisæi de lotione in Jordane. Et 2. *Paralip.* 26. de Ozia rege irato contra Sacerdotes correctores. Et *Tob.* 2. de uxoris ira contra Tobiam. Et *Job* 32. de Eliu irato contra Job. Et *Matth.* 2. de Herode irato valde. Et *Luc.* 4. de Nazareth civibus iratis contra Salvatorem nostrum. Quia vero in præsenti articulo etiam de ira bona in speciali fit mentio : ideo pro hoc vide abundanter dicta *in art.* 1. *append. Secundo* vides : quomodo ex iis, si bene pensentur, & applicentur, doctrina præsens Angelica vicissim declaretur, & confirmetur.

ARTICULUS III. 768

Utrum omnis ira sit peccatum mortale.

1. 2. *q.* 88. *a.* 5. *ad* 1. *Et mal. q.* 7. *a.* 4. *ad* 1. *&* *qu.* 12. *art.* 3. *Et Gal.* 5. *lect.* 5.

Ad Tertium sic proceditur. Videtur, quod omnis ira sit peccatum mortale. Dicitur enim Job 5. *Virum stultum interficit iracundia* : & loquitur de interfectione spirituali, a qua denominatur peccatum mortale. Ergo omnis ira est peccatum mortale.

2. Præterea. Nihil meretur damnationem æternam, nisi peccatum mortale : Sed ira meretur damnationem æternam. dicit enim Dominus Matth. 5. *Omnis qui irascitur fratri suo, reus erit judicio.* ubi dicit Glos. (*ordin.*) quod per illa *tria*, quæ ibi tanguntur, scilicet *judicium*, *concilium*, & *gehennæ diversæ mansiones in æterna damnatione pro modo peccati signanter exprimuntur*. Ergo ira est peccatum mortale.

3. Præterea. Quicquid contrariatur charitati, est peccatum mortale : Sed ira de se contrariatur charitati, ut patet per Hieronymum super illud Matth. 5. *Qui irascitur fratri suo* &c. ubi dicit, quod

quod *hoc est contra proximi dilectionem*. Ergo ira est peccatum mortale.

Sed Contra est quod super illud Psal. 4. *Irascimini, & nolite peccare*, dicit Glos. (*ord. Cassiod.*) *Venialis est ira, quæ non perducitur ad effectum*.

Respondeo dicendum, quod motus iræ potest esse inordinatus, & peccatum *dupliciter*, sicut dictum est. (*art. præc.*)

Uno modo ex parte appetibilis; utpote cum aliquis appetit injustam vindictam: Et *sic ex genere suo ira est peccatum mortale*, quia contrariatur charitati, & justitiæ.

Potest tamen contingere, quod talis appetitus sit peccatum veniale propter imperfectionem actus. Quæ quidem imperfectio attenditur, *Vel* ex parte appetentis; puta cum motus iræ prævenit judicium rationis: *Vel* etiam ex parte appetibilis; puta cum aliquis appetit in aliquo modico se vindicare, quod quasi nihil est reputandum, ita quod etiam si actu inferatur, non esset peccatum mortale; puta si aliquis parum trahit aliquem puerum per capillos, vel aliquid hujusmodi.

Alio modo potest esse motus iræ inordinatus quantum ad modum irascendi; utpote si nimis ardenter irascatur interius, vel si nimis exterius manifestet signa iræ: Et *sic ira secundum se non habet ex suo genere rationem peccati mortalis: Potest tamen contingere, quod sit peccatum mortale*; puta si ex vehementia iræ aliquis excidat a dilectione Dei, & proximi.

Ad primum ergo dicendum, quod ex illa auctoritate non habetur quod omnis ira sit peccatum mortale, sed quod stulti per iracundiam spiritualiter occiduntur; inquantum scilicet non refrænando per rationem motum iræ, dilabuntur in aliqua peccata mortalia, puta in blasphemiam Dei, vel injuriam proximi.

Ad secundum dicendum, quod Dominus dixit verbum illud de ira, quasi superaddens ad illud verbum legis, *Qui occiderit, reus erit judicio*. Unde loquitur ibi Dominus de motu iræ, in quo quis appetit proximi occisionem, aut quamcunque gravem læsionem: Cui appetitui si consensus rationis superveniat, absque dubio erit peccatum mortale.

Ad tertium dicendum, quod in illo casu, in quo ira contrariatur charitati, est peccatum mortale: Sed hoc non semper accidit, ut ex dictis patet; (*in corp.*)

A P-

APPENDIX.

EX art. habes *primo* : quomodo per rationem & ostendas, & recte intelligas, merito insinuatum fuisse a scripturis: quod ira quandoque est mortalis, quandoque venialis. Mortalis; ut 1. Machab. 3. *Audiens Antiochus prælia Judæ, & victoriam, quam obtinuerat, iratus est animo, & congregavit exercitum*. Item 2. Machab. 7. *Post septimi fratris verba, Rex Antiochus accensus ira in illum super omnes desæviit*. Quod autem venialis, Gen. 31. *Tumensque Jacob cum jurgio, ait: Quam ob culpam meam?* &c. In hominibus enim perfectis, qualis erat Jacob, non sunt ponenda peccata mortalia, *q.* 110. *art.* 3. *ad* 3. & *art.* 4. *arg.* 5. cum respons. & alibi sæpe. Item Psal. 4. cum glos. ut *in arg. contr.* Ubi nota: quod ille effectus, de quo glos. dicit, est vel effectus alias venialis (puta, quando est parum quid, pro vindicta: ut in probat. conclus. *primæ*) vel effectus mortalis, sed sine consensu rationis a sensitivo appetitu desideratus, ut tangitur *ibid.* & in ad 2. & *art.* 2. ad 3. Vide circa hujusmodi materiam de ira *art.* 2. *append.* *Secundo* vides: quomodo, &c.

ARTICULUS IV. 769

Utrum ira sit gravissimum peccatum.

1. 2. *q.* 46. *a.* 6. & *mal.* *q.* 12. *a.* 4.

AD Quartum sic proceditur. Videtur, quod ira sit gravissimum peccatum. Dicit enim Chrysost. (*hom.* 47. *in Joan. ad fin.*) quod *nihil est turpius visu furentis, & nihil deformius severo visu, & multo magis anima*. Ergo ira est gravissimum peccatum.

2. Præterea. Quanto aliquod peccatum est magis nocivum, tanto videtur esse pejus: quia, sicut Aug. dicit in Enchirid. (*cap.* 12. *to.* 3.) *malum dicitur aliquid, quia nocet:* Ira autem maxime nocet; quia aufert homini rationem, per quam est dominus sui ipsius. dicit enim Chrysost. (*loc. cit.*) quod *inter iram, & insaniam nihil differt, sed temporarius quidam dæmon est, immo quam qui dæmonio vexatur, gravior*. Ergo ira est gravissimum peccatum.

3. Præterea. Interiores motus dijudicantur secundum exteriores effectus: Sed effectus iræ est homi-

 cidi-

cidium, quod est gravissimum peccatum. Ergo ira est gravissimum peccatum.

Sed Contra est, quod ira comparatur ad odium, sicut festuca ad trabem. dicit enim August. in Regula: (*sc. epist.* 109. *aliquant. ante fi. to.* 2.) *Ne ira crescat in odium, & trabem faciat de festuca.* Non ergo ira est gravissimum peccatum.

Respondeo dicendum, quod, sicut dictum est, (*a.* 1. *&* 2. *hu. q.*) inordinatio iræ secundum *duo* attenditur; scilicet *secundum* indebitum appetibile, & *secundum* indebitum modum irascendi. *Quantum igitur ad appetibile, quod iratus appetit, videtur esse ira minimum peccatorum*. appetit enim ira malum pœnæ alicujus sub ratione boni, quod est vindicta. Et ideo ex parte mali, quod appetit, convenit peccatum iræ cum illis peccatis, quæ appetunt malum proximi, puta cum invidia, & odio: Sed odium appetit absolute malum alterius, inquantum hujusmodi: Invidus autem appetit malum alterius propter appetitum propriæ gloriæ: Sed iratus appetit malum alterius sub ratione justæ vindictæ. Ex quo patet, quod odium est gravius quam invidia, & invidia quam ira: quia pejus est appetere malum sub ratione mali, quam sub ratione boni: & pejus est appetere malum sub ratione boni exterioris, quod est honor, vel gloria, quam sub ratione rectitudinis justitiæ.

Sed ex parte boni, sub cujus ratione iratus appetit malum, convenit ira cum peccato concupiscentiæ, quod tendit in aliquod bonum. Et *quantum ad hoc etiam absolute loquendo peccatum iræ videtur esse minus, quam concupiscentiæ*, quanto melius est bonum justitiæ, quod appetit iratus, quam bonum delectabile, vel utile, quod appetit concupiscens. Unde Philos. dicit in 7. Ethicorum, (*c.* 6. *to.* 5.) quod *incontinens concupiscentiæ est turpior, quam incontinens iræ*.

Sed *quantum ad inordinationem, quæ est secundum modum irascendi, ira habet quandam excellentiam* propter vehementiam, & velocitatem sui motus, secundum illud Proverb. 27. *Ira non habet misericordiam, nec erumpens furor: & impetum concitati spiritus ferre quis poterit?* Unde Gregor. dicit in 5. Moral. (*cap.* 31. *ante med.*) *Iræ suæ stimulis accensum cor palpitat, corpus tremit, lingua se præpedit, facies ignescit, exasperantur oculi, & nequaquam recognoscuntur noti: lingua quidem clamorem format, sed sensus quid loquatur ignorat.*

Ad primum ergo dicendum, quod Chrysost. loqui-

quitur de turpitudine quantum ad gestus exteriores, qui proveniunt ex impetu iræ.

Ad secundum dicendum, quod ratio illa procedit secundum inordinatum motum iræ, qui provenit ex ejus impetu, ut dictum est. (*in corp. a.*)

Ad tertium dicendum, quod homicidium non minus provenit ex odio, vel invidia, quam ex ira. Ira tamen levior est, inquantum attendit rationem justitiæ, ut dictum est, (*in corp.*)

A P P E N D I X.

Ex artic. habes *primo* : quomodo per rationem ostendas, merito esse insinuatum a scripturis, & August. quod ira non est maximum peccatorum. A D. Augustino quidem, ut extenditur *in argu. contr.* A scripturis vero per hoc, quod Judæi crucifigendum Dominum dicuntur tradidisse per invidiam, *Matth.* 27. & per odium Ps. 34. *oderunt me gratis*, *&* 108. ly *sermonibus odii circumdederunt me*. Invidiam enim, & odium, tanquam graviora quædam proportionaliter ad scelus gravissimum tunc a Judæis commissum adduxerunt scripturæ magis, quam iram. Ex quo scripturarum facto intelligimus; quod quandocumque, si contingat, de ira Judæorum fieret in scripturis mentio ad propositum crucifixionis Christi, debet semper accipi antonomastice per durationem, idest, de ira inveterata; quæ procul dubio aut odium, aut invidia, aut, verius hic loquendo, utrumque est. *Secundo* vides: quomodo ex his bene pensatis, & applicatis, doctrina præsens Angelica vicissim declaretur, atque confirmetur.

A R T I C U L U S V. 780

Utrum Philosophus convenienter determinet species iracundiæ, dicens, quod iracundorum quidam sunt acuti, quidam amari, & quidam difficiles.

1. 2. *q.* 45. *a.* 2. *&* 4. *Eth. lect.* 13.

Ad Quintum sic proceditur. Videtur, quod inconvenienter determinentur species iracundiæ a Philos. in 4. Etich. (*c.* 5. *to.* 5.) ubi dicit, quod *iracundorum quidam sunt acuti, quidam amari, quidam difficiles, sive graves*. Quia secundum ipsum *amari* dicuntur, *quorum ira difficile solvitur, & multo tempore manet* : Sed hoc videtur pertinere ad cir-

cumſtantiam temporis. Ergo videtur, quod etiam ſecundum alias circunſtantias poſſint accipi aliæ ſpecies iræ.

2. Præterea. *Difficiles*, ſive *graves* dicit (*ibid.*) eſſe, *quorum ira non commutatur ſine cruciatu, vel punitione*: Sed hoc etiam pertinet ad inſolubilitatem iræ. Ergo videtur, quod idem ſint difficiles, & amari.

3. Præterea. Dominus Matth. 5. ponit *tres* gradus iræ, cum dicit, *qui iraſcitur fratri ſuo*; &, *qui dixerit fratri ſuo, Racha*: & *qui dixerit fratri ſuo, Fatue*: Qui quidem gradus ad prædictas ſpecies non referuntur. Ergo videtur, quod prædicta diviſio iræ non ſit conveniens.

Sed Contra eſt, quod Greg. Nyſſen. (*vel Nemeſ. l. de nat. hom. c.* 21.) dicit, quod *tres* ſunt iraſcibilitatis ſpecies; ſc. *ira*, quæ vocatur *fellea*, & *mania*, quæ vocatur inſania, & *furor*. Quæ tria videntur eſſe eadem tribus præmiſſis. Nam *iram felleam* dicit eſſe, quæ principium, & motum habet, quod Phil. (*loc. ſup. cit.*) attribuit acutis: *Maniam* vero dicit eſſe iram, quæ permanet, & in vetuſtatem devenit, quod Philoſ. attribuit amaris: *Furorem* autem dicit eſſe iram, quæ obſervat tempus in ſupplicium, quod Philoſ. attribuit difficilibus. Et eandem etiam diviſionem ponit Damaſc. in 2. lib. (*orth. fid. c.* 16.) Ergo prædicta diſtinctio Philoſophi non eſt inconveniens.

Reſpondeo dicendum, quod prædicta diſtinctio poteſt referri *vel* ad paſſionem iræ, *vel* etiam ad ipſum peccatum iræ. Quomodo autem referatur ad paſſionem iræ, ſupra habitum eſt, (1. 2. *q.* 46. *a.* 8.) cum de paſſione iræ ageretur. Et ſic præcipue videtur poni a Greg. Nyſſeno, & Damaſ. Nunc autem oportet accipere diſtinctionem harum ſpecierum, ſecundum quod pertinent ad peccatum iræ, prout ponitur a Philoſopho.

Poteſt autem inordinatio iræ ex *duobus* attendi. *Primo* quidem ex ipſa iræ origine: Et *hoc pertinet ad acutos*, qui nimis cito iraſcuntur, & ex qualibet levi cauſa.

Alio modo ex ipſa iræ duratione, eo ſc. quod ira nimis perſeverat. Quod quidem poteſt eſſe *dupliciter*. *Uno modo*, quia cauſa iræ, ſc. injuria illata, nimis manet in memoria hominis. unde ex hoc homo diutinam triſtitiam concipit. & ideo *ſunt ſibiipſis graves, & amari*. *Alio modo* contingit ex parte ipſius vindictæ, quam aliquis obſtinato appetitu quærit: Et *hoc pertinet ad difficiles*, *ſive graves*, qui non dimittunt iram, quouſque puniant.

Ad

Ad primum ergo dicendum, quod in speciebus prædictis non principaliter consideratur tempus, sed facilitas hominis ad iram, vel firmitas in ira.

Ad secundum dicendum, quod utrique, scil. amari, & difficiles, habent iram diuturnam, sed propter aliam causam. Nam amari habent iram permanentem propter permanentiam tristitiæ, quam inter viscera tenent clausam: & quia non prorumpunt ad exteriora iracundiæ signa, non possunt persuaderi ab aliis, nec ex seipsis recedunt ab ira, nisi prout diuturnitate temporis aboletur tristitia, & sic deficit ira. Sed in difficilibus est ira diuturna propter vehemens desiderium vindictæ: & ideo tempore non digeritur, sed per solam punitionem quiescit.

Ad tertium dicendum, quod gradus iræ, quos Dominus ponit, non pertinent ad diversas iræ species, sed accipiuntur secundum processum humani actus. In quibus *primo* aliquid in corde concipitur: Et quantum ad hoc dicit: *Qui irascitur fratri suo*. *Secundum* autem est, cum per aliqua signa exteriora manifestatur exterius, etiam antequam prorumpat in effectum: Et quantum ad hoc dicit: *Qui dixerit fratri suo*, *Racha*, quod est interjectio irascentis. *Tertius* gradus est, quando peccatum interius conceptum ad effectum perducitur: Est autem effectus iræ nocumentum alterius sub ratione vindictæ. Minimum autem nocumentorum est, quod fit solo verbo: Et ideo quantum ad hoc dicit: *Qui dixerit fratri suo*, *Fatue*. Et sic patet, quod secundum addit supra primum, & tertium supra utrumque. Unde si primum est peccatum mortale in casu, in quo Dominus loquitur, sicut dictum est, (*a.* 3. *hu. q. ad* 2.) multo magis alia. Et ideo singulis eorum ponuntur correspondentia aliqua pertinentia ad condemnationem: Sed *Primo* ponitur judicium, quod minus est; quia, ut Augustin. dicit, (*l.* 1. *de serm. Dom. in monte*, *c.* 9. *a med. to.* 4.) *in judicio adhuc defensioni locus datur*: In *secundo* vero ponit consilium, in quo judices inter se conferunt, quo supplicio damnari oporteat: In *tertio* ponit gehennam ignis, quæ est certa damnatio.

APPENDIX.

EX artic. habes *primo*: quomodo per rationem ostendas, merito a scripturis insinuatum fuisse; quod iracundiæ sunt *tres* species, scilicet quod iracundorum aliqui sunt *acuti*, alii *amari*, aliqui *difficiles*. Ut de acutis, per hoc, quod narrant quosdam

ex levibus causis ira cito commotos, secundum quod dicitur Jonæ 4. *Jonas iratus est super hederam*. Et 1. Reg. 20. Cum excusasset Jonathas Davidem apud patrem suum Saul, ipse Saul iratus subito contra Jonatham in hæc verba prorupit. *Fili mulieris ultro virum rapientis nunquid ignoro?* &c. Item de amaris, per hoc, quod aliquos iratos introducit, qui contra eos, quibus irati erant, nihil asperum locuti dicuntur: sed in seipsis, quasi præ amaritudine choleræ indignabundi, deficientes consternabantur, secundum quod colligitur de Achab irato 3. Reg. 21. *Venit ergo Achab in domum suam indignans, & frendens super verbo Naboth; & projiciens se in lectulum suum avertit faciem suam ad parietem, & non comedit panem*. Item de difficilibus, per hoc, quod de quibusdam narrat iratis, qui obstinato appetitu vindictam quærebant, secundum quod habetur 1. Reg. 18. de Saul, qui audiens de mira victoria Davidem satis commendari, iratus est nimis, & displicuit in oculis ejus ille commendationis sermo. *Non rectis ergo*, subdit scriptura, *oculis Saul aspiciebat David a die illa, & deinceps*. Quod, quoad verissimum sit, legas tu ab isto loco usque ad finem hujus libri, idest usque ad mortem ipsius Saul. *Secundo* vides, &c.

ARTICULUS VI. 771

Utrum ira debeat poni inter vitia capitalia.

Sup. q. 34. a. 5. & mal. q. 8. a. 2. cor. & ad 21. & 22 & q. 12. a. 5.

AD Sextum sic proceditur. Videtur, quod ira non debeat poni inter vitia capitalia. Ira enim ex tristitia nascitur: Sed tristitia est vitium capitale, quod dicitur acedia. Ergo ira non debet poni vitium capitale.

2. Præterea. Odium est gravius peccatum, quam ira. Ergo magis debet poni vitium capitale, quam ira.

3. Præterea. Super illud Prov. 29. *Vir iracundus provocat rixas*, dicit glos. (*ordinar.*) *Janua est omnium vitiorum iracundia; qua clausa, virtutibus intrinsecus dabitur quies; aperta autem, ad omne facinus armabitur animus:* Nullum autem vitium capitale est principium omnium peccatorum, sed quorundam determinate. Ergo ira non debet poni inter vitia capitalia.

Sed

Sed Contra eſt, quod Gregor. 31. Moral. (*c.* 17. *a med.*) ponit iram inter vitia capitalia.

Reſpondeo dicendum, quod, ſicut ex præmiſſis patet, (1. 2. *q.* 84. *a.* 3. & 4.) vitium capitale dicitur, ex quo multa vitia oriuntur. Habet autem hoc ira, quod ex ea multa vitia oriri poſſunt *duplici* ratione. *Primo* ex parte ſui objecti, quod multum habet de ratione appetibilitatis: inquantum ſcilicet vindicta appetitur ſub ratione juſti vel honeſti, quod ſua dignitate allicit, ut ſupra habitum eſt. (*a.* 4. *hu. q.*) *Alio modo* ex ſuo impetu, quo mentem præcipitat ad inordinata quæcumque agenda. Unde *manifeſtum eſt, quod ira eſt vitium capitale*.

Ad primum ergo dicendum, quod illa triſtitia, ex qua oritur ira, ut plurimum non eſt acediæ vitium, ſed paſſio triſtitiæ, quæ conſequitur ex injuria illata.

Ad ſecundum dicendum, quod, ſicut ex ſupradictis patet, (1. 2. *q.* 84. *a.* 3. & 4.) ad rationem vitii capitalis pertinet, quod habeat finem multum appetibilem, ut ſic propter appetitum ejus multa peccata committantur. Ira autem, quæ appetit malum ſub ratione boni, habet finem magis appetibilem, quam odium, quod appetit malum ſub ratione mali. Et ideo magis eſt vitium capitale ira, quam odium.

Ad tertium dicendum, quod ira dicitur eſſe janua vitiorum per accidens, ſcilicet removendo prohibens, ideſt impediendo judicium rationis, per quod homo retrahitur a malis: Directe autem, & per ſe eſt cauſa aliquorum ſpecialium peccatorum, quæ dicuntur filiæ ejus.

A P P E N D I X.

EX art. habes *primo*: quomodo per rationem oſtendas, merito a ſcripturis, & Gregorio inſinuatum fuiſſe: quod ira eſt vitium capitale. A D. Gregor. quidem, ut *in arg. contr.* A ſcripturis vero per hoc; quod multa mala oriri ex ira denotant. Ut Prov. 30. *Qui provocat iras, producit diſcordias.* Et Eccl. 31. *Vinum multum potatum, iram, & ruinas multas* (quaſi quod illæ ruinæ ſint poſtea ex ira facit. *Secundo* vides: quomodo, &c.

ARTICULUS VII. 772

Utrum convenienter assignentur sex filiæ iræ, scilicet rixa, tumor mentis, contumelia, clamor, indignatio, & blasphemia.

Sup. q. 37. a. 2. ad 1 & q. 41. a. 2. & mal. qu. 12. ar. 5. cor.

AD Septimum sic proceditur. Videtur, quod inconvenienter assignentur *sex* filiæ iræ; quæ sunt *rixa*, *tumor mentis*, *contumelia*, *clamor*, *indignatio*, *blasphemia*. Blasphemia enim ponitur ab Isidoro filia superbiæ. (*l. comment. in Deut. c. 16.*) Non ergo debet poni filia iræ.

2. Præterea. Odium nascitur ex ira, ut Aug. dicit in Regula. (*sc. epist. 109. aliqu. ante fi. to. 2.*) Ergo debet numerari inter filias iræ.

3. Præterea. Tumor mentis videtur idem esse, quod superbia: Superbia autem non est filia alicujus vitii, sed mater omnium vitiorum, ut Greg. dicit 31. Moral. (*c. 17. a med.*) Ergo tumor mentis non debet numerari inter filias iræ.

Sed Contra est, quod Greg. 31. Moral. (*ibid.*) assignat has filias iræ.

Respondeo dicendum, quod ira potest *tripliciter* considerari. *Uno modo*, secundum quod est in corde. Et sic ex ira nascuntur duo vitia. *Unum* quidem ex parte ejus, contra quem homo irascitur, quem reputat indignum, ut sibi tale quid fecerit: Et *sic ponitur indignatio*. *Aliud* autem vitium est ex parte sui ipsius; inquantum scilicet excogitat diversas vias vindictæ, & talibus cogitationibus animum suum replet, secundum illud Job 15. *Nunquid sapiens implebit ardore stomachum suum?* Et sic *ponitur tumor mentis*.

Alio modo consideratur ira, secundum quod est in ore. Et sic ex ira *duplex* inordinatio procedit. *Una* quidem secundum hoc, quod homo in modo loquendi iram suam demonstrat, sicut dictum est (*a. 5. hu. qu. ad* 3.) de eo qui dicit fratri suo, *Racha*: Et *sic ponitur clamor*, per quem intelligitur inordinata, & confusa locutio. *Alia* etiam est inordinario, secundum quod aliquis prorumpit in verba injuriosa: quæ quidem *si sint contra Deum*, *erit blasphemia*; *si autem contra proximum contumelia*.

Tertio modo consideratur ira, secundum quod proce-

cedit usque ad factum : Et *fic ex ira oriuntur rixæ*, per quas intelliguntur omnia nocumenta, quæ facto proximis inferuntur ex ira.

Ad primum ergo dicendum, quod blasphemia, in quam aliquis prorumpit deliberata mente, procedit ex superbia hominis contra Deum se erigentis; quia, ut dicitur Eccl. 10. *Initium superbiæ hominis apostatare a Deo*: ideft recedere a veneratione ejus, eft prima superbiæ pars: & ex hoc oritur blasphemia: Sed blasphemia, in quam aliquis prorumpit ex commotione animi, procedit ex ira.

Ad secundum dicendum, quod odium etsi aliquando nascatur ex ira: tamen habet aliquam priorem causam, ex qua directius oritur, scilicet tristitiam; sicut e contrario amor nascitur ex delectatione: Ex tristitia autem illata quandoque in iram, quandoque in odium aliquis movetur. Unde convenientius fuit, quod odium poneretur oriri ex accidia, quam ex ira.

Ad tertium dicendum, quod tumor mentis non accipitur hic pro superbia, sed pro quodam conatu, sive audacia hominis intentantis vindictam: Audacia autem eft vitium fortitudini oppositum.

APPENDIX.

Ex art. habes *primo*: quomodo per rationem ostendas, merito fuisse a scripturis, & Gregor. insinuatum, quod *indignatio*, *tumor mentis*, *contumelia*, *blasphemia*, *clamor*, *rixa*, sunt filiæ iræ. A B. Greg. quidem; ut *in arg. contr.* A scripturis vero, per hoc, quod hæc *sex* specialiter ab ira nasci, demonstrant. Ut de *indignatione* 2. Reg. 12. *Iratus autem indignatione David adversus illum.* De *tumore* Judicum 8. *requievit spiritus eorum, quo tumebant contra eum.* Hoc enim dicitur de iratis prius, ut patet ibid. De *contumelia*, & *clamore* Ecclesiastici 22. *Ante ignem camini vapor, & fumus exaltantur: sic & ante sanguinem maledicta, & contumeliæ, & minæ*; Hoc eft. Sic & ante vindictam sanguineam ab irato intentam præcedunt contumeliæ, & clamores per maledicta, & minas, importati. De *blasphemia* Lev. 24. *Jurgatus eft cum viro Israelita; cumque blasphemasset nomen Domini*, &c. Ecce ex ira, per quam factum eft jurgium contra alium, oritur blasphemia. De *rixa* Prov. 27. *Homo iracundus suscitat rixas.* Ex his ergo collectis in unum scripturæ, scholastice loquendo, dicunt: Indignatio, tumor mentis, contumelia, clamor, blasphemia, rixa, sunt

convenienter filiæ iræ. Pro ly *convenienter*, quod nunc diximus, vide regulam fundamentalem de totali convenientia scripturarum, *q.*122.*ar.* 2. *app. & qu.* 140. *ar.* 1. *appen. Secundo* vides: quomodo ex iis &c.

ARTICULUS VIII. 773

Utrum sit aliquod vitium oppositum iracundiæ proveniens ex defectu iræ.

AD Octavum sic proceditur. Videtur, quod non sit aliquod vitium oppositum iracundiæ proveniens ex defectu iræ. Nihil enim est vitiosum, per quod homo Deo assimilatur: Sed per hoc, quod homo omnino est sine ira, assimilatur Deo, qui *cum tranquillitate judicat*. Ergo non videtur, quod sit vitiosum omnino ira carere.

2. Præterea. Defectus ejus, quod ad nihil est utile, non est vitiosus. Sed motus iræ ad nihil est utilis, ut probat Seneca in lib. quem fecit de ira. (*sc. lib.* 1. *c.* 12.) Ergo videtur, quod defectus iræ non sit vitiosus.

3. Præterea. *Malum hominis*, secundum Dionys. (*c.* 4. *de div. nom. par.* 4. *lect.* 22.) *est præter rationem esse*: Sed subtracto omni motu iræ, adhuc remanet integrum judicium rationis. Ergo nullus defectus iræ vitium causat.

Sed Contra est, quod Chrysost. dicit super Matth. (*hom.* 11. *in op. imperf. inter princ. & med.*) *qui cum causa non irascitur, peccat. Patientia enim irrationabilis vitia seminat, negligentiam nutrit, & non solum malos, sed etiam bonos invitat ad malum.*

Respondeo dicendum, quod ira *dupliciter* potest intelligi. *Uno modo*, ut est simplex motus voluntatis, quo aliquis non ex passione, sed ex judicio rationis pœnam infligit: Et *sic defectus iræ absque dubio est peccatum*. Et hoc modo ira accipitur in verbis Chrysost. qui dicit ibidem: *Iracundia, quæ cum causa est, non est iracundia, sed judicium. Iracundia enim proprie intelligitur commotio passionis*: Qui autem cum causa irascitur, ira illius non est ex passione ideo judicare dicitur, non irasci.

Alio modo accipitur ira pro motu appetitus sensitivi, qui est cum passione, & transmutatione corporali. Et hic quidem motus ex necessitate consequitur in homine ad simplicem motum voluntatis: quia naturaliter appetitus inferior sequitur motum appetitus superioris, nisi aliquid repugnet. Et ideo non potest totaliter deficere motus iræ in appetitu sensiti-

ti-

tivo, nisi per subtractionem, vel debilitatem voluntarii motus. Et ideo *ex consequenti etiam defectus passionis iræ vitiosus est*, sicut & defectus voluntarii motus ad puniendum secundum judicium rationis.

Ad primum ergo dicendum, quod ille qui totaliter non irascitur, cum debet irasci, imitatur quidem Deum quantum ad carentiam passionis, non autem quantum ad hoc, quod Deus ex judicio punit.

Ad secundum dicendum, quod passio iræ utilis est, sicut & omnes alii motus appetitus sensitivi, ad hoc quod homo promptus exequatur id quod ratio dictat: alioquin frustra esset in homine appetitus sensitivus, cum tamen natura nihil faciat frustra.

Ad tertium dicendum, quod in eo qui ordinate agit, judicium rationis non solum est causa simplicis motus voluntatis, sed etiam passionis appetitus sensitivi, ut dictum est. (*in cor. ar.*) Et ideo sicut remotio effectus est signum remotionis causæ; ita etiam remotio iræ est signum remotionis judicii rationis.

APPENDIX.

Ex art. habes *primo*: quomodo per rationem ostendas, & in recto sensu intelligas, merito insinuatum a scripturis, & Chrys. quod defectus aliquis iræ est vitiosus. A B. Chrys. quidem, ut extenditur *in arg. cont.* Ubi profundius inspice, quot, & quantorum malorum causa est mala illa, male vocata, patientia. Talis, ut pro aliquali tex. luce dicam, fuit in malum & suum, & duorum filiorum, & omnium posterorum suorum, mala patientia sacerdotis Heli. De quo vide 1. *Reg.* 2. 3. A scripturis vero insinuatur Psal. 4. *Irascimini*, *& nolite peccare*. Hoc est. Erit casus, in quo oportet irasci, si non vultis peccare: ita, quod si tunc non irascamini, peccabitis. Item ab oppositis insinuant idipsum scripturæ illæ, quæ commendant aliquos de hoc, quod irati sunt. Patet enim a contrario sensu secundum veras Dialecticorum regulas, quod, si tunc irati, & sic irati non fuissent, peccassent. Verbi gratia, de Phinees, de Matathia, de Moyse, de, &c. in casibus illis honoris divini, & charitatis proximorum, ut abundanter dictum, atque citatum est, *ar.* 1. *append.* Tuum erit videre, & applicare (ut decet.) *Secundo* habes: quomodo, &c.

QUÆSTIO CLIX.

De Crudelitate, in duos articulos divisa.

DEinde considerandum est de Crudelitate.

Et circa hoc quæruntur duo.

Primo. Utrum crudelitas opponatur clementiæ.
Secundo. De comparatione ejus ad sævitiam, vel feritatem.

ARTICULUS I. 774

Utrum crudelitas opponatur clementiæ.

Inf. a. 2. ad 1.

AD Primum sic proceditur. Videtur, quod crudelitas non opponatur clementiæ. Dicit enim Seneca in 2. de Clementia, (*c.* 4.) quod *illi vocantur crudeles, qui excedunt modum in puniendo*; quod contrariatur justitiæ; Clementia autem non ponitur pars justitiæ, sed temperantiæ. Ergo crudelitas non videtur opponi clementiæ.

2. Præterea. Hierem. 6. dicitur: *Crudelis est, & non miserebitur:* & sic videtur, quod crudelitas opponatur misericordiæ; Sed misericordia non est idem clementiæ, ut supra dictum est. (*q.* 157. *a.* 4. *ad* 3.) Ergo crudelitas non opponitur clementiæ.

3. Præterea. Clementia consideratur circa inflictionem pœnarum, ut dictum est: (*q.* 157. *a.* 1.) Sed crudelitas consideratur in subtractione beneficiorum, secundum illud Proverb. 11. *Qui autem crudelis est, etiam propinquos abjicit*. Ergo crudelitas non opponitur clementiæ.

Sed Contra est, quod dicit Seneca in 2. de clementia, (*c.* 4. *in princ.*) quod *opponitur clementiæ crudelitas, quæ nihil aliud est, quam atrocitas animi in exigendis pœnis*.

Respondeo dicendum, quod nomen crudelitatis a cruditate sumptum esse videtur. Sicut autem ea quæ sunt cocta, & digesta, solent habere suavem, & dulcem saporem: ita illa quæ sunt cruda, habent horribilem, & asperum saporem. Dictum est autem supra, (*q.* 157. *a.* 3. *ad* 1. & *a.* 4. *ad* 3.) quod clementia importat quandam animi lenitatem, sive dulcedinem, per quam aliquis est diminutivus pœnarum. Unde *directe crudelitas clementiæ opponitur*.

Ad

Ad primum ergo dicendum, quod ſicut diminutio pœnarum, quæ eſt ſecundum rationem, pertinet ad epichejam; ſed ipſa dulcedo affectus, ex qua homo ad hoc inclinatur, pertinet ad clementiam: ita etiam ſuperexceſſus pœnarum, quantum ad id quod exterius agitur, pertinet ad injuſtitiam; ſed quantum ad auſteritatem animi, per quam aliquis fit promptus ad pœnas augendas, pertinet ad crudelitatem.

Ad ſecundum dicendum, quod miſericordia, & clementia conveniunt in hoc, quod utraque refugit, & abhorret miſeriam alienam: Aliter tamen, & aliter: Nam ad miſericordiam pertinet, miſeriæ ſubvenire per beneficii collationem: ad clementiam autem pertinet, miſeriam diminuere per ſubtractionem pœnarum: Et quia crudelitas ſuperabundantiam in exigendis pœnis importat, directius opponitur clementiæ, quam miſericordiæ: Tamen propter ſimilitudinem harum virtutum accipitur quandoque crudelitas pro immiſericordia.

Ad tertium dicendum, quod crudelitas ibi accipitur pro immiſericordia, ad quam pertinet beneficia non largiri.

Quamvis etiam dici poſſit, quod ipſa beneficii ſubtractio quædam pœna eſt.

A P P E N D I X.

Ex art. habes *primo*: quomodo per rationem oſtendas, merito inſinuatum fuiſſe a ſcripturis, & Seneca, quod crudelitas opponitur clementiæ. A Seneca quidem, ut *in arg. cont.* A ſcripturis vero, ut Heſter 16. *pietatem noſtram ſua crudelitate commaculans*. Hoc eſt, Clementiam noſtram. Loquitur enim de dominandi lenitate, contra quem dictum legimus Iſa. 19. *Tradam Ægyptum in manus dominorum crudelium*. Et lenitatem affectus cujuſdam interioris ſignificat, contra quam legimus Prov. 12. *viſcera impiorum crudelia*. Ubi & quid importet crudelitas tali pietati, ideſt clementiæ oppoſita, aperit, ſcilicet interiorem animi affectum ad cum aſperitate pœnoſa dominandum: & conſequenter ad augendum pœnas ſubditorum plus, quam merentur. *Secundo* vides: quomodo, &c.

ARTICULUS II. 775

Utrum crudelitas a sævitia, sive feritate differat.

Sup. q. 257. *a.* 1. *ad* 3.

AD Secundum sic proceditur. Videtur, quod crudelitas a sævitia, sive feritate non differat. Uni enim virtuti ex una parte unum vitium videtur esse oppositum: Sed clementiæ per superabundantiam opponitur & sævitia, & crudelitas. Ergo videtur, quod sævitia, & crudelitas sint idem.

2. Præterea. Isidor. dicit in lib. 10. Etymolog. (*ad lit. S.*) quod *severus dicitur quasi sævus, & verus, quia sine pietate tenet justitiam*: & sic sævitia videtur excludere remissionem pœnarum in judicio; quod pertinet ad pietatem: Hoc autem dictum est (*ar. præc. ad* 1.) ad crudelitatem pertinere. Ergo crudelitas est idem quod sævitia.

3. Præterea. Sicut virtuti opponitur aliquod vitium in excessu, ita etiam in defectu; quod quidem contrariatur & virtuti quæ est in medio, & vitio quod est in excessu: Sed idem vitium ad defectum pertinens opponitur & crudelitati, & sævitiæ, videlicet remissio, vel dissolutio. dicit enim Greg. 20. Moral. (*c.* 8. *ante med.*) *Sit amor, sed non emolliens: sit rigor, sed non exasperans: sit zelus, sed non immoderate sæviens: sit pietas, sed non plus quam expediat parcens.* Ergo sævitia est idem crudelitati.

Sed Contra est, quod Seneca dicit in 2. de clementia, (*c.* 4. *cir. med.*) quod *ille qui non est læsus, nec peccatori irascitur, non dicitur crudelis, sed ferus, sive sævus.*

Respondeo dicendum, quod nomen sævitiæ, & feritatis a similitudine ferarum accipitur, quæ etiam dicuntur sævæ. Hujusmodi enim animalia nocent hominibus, ut ex eorum corporibus pascantur, non ex aliqua justitiæ causa, cujus consideratio pertinet ad solam rationem. Et ideo, proprie loquendo, feritas, vel sævitia dicitur, secundum quam aliquis in pœnis inferendis non considerat aliquam culpam ejus qui punitur, sed solum hoc quod delectatur in hominum cruciatu. Et sic patet, quod continetur sub bestialitate. nam talis delectatio non est humana, sed bestialis, proveniens *vel* ex mala consuetudine, *vel* ex corruptione naturæ, sicut & aliæ hujusmodi bestiales affectiones.

Sed

Sed crudelitas non solum attendit culpam in eo qui punitur, sed excedit modum in puniendo. Et ideo *crudelitas differt a sævitia, sive feritate*, sicut malitia humana differt a bestialitate, ut dicitur in 7. Ethic. (*c.* 5. *to.* 5.)

Ad primum ergo dicendum, quod clementia est virtus humana. unde directe ipsi opponitur crudelitas, quæ est malitia humana. Sed sævitia, vel feritas continetur sub bestialitate. unde non directe opponitur clementiæ, sed superexcellentiori virtuti, quam Philos. (*l.* 7. *Ethic. cir. princ. to.* 5.) vocat heroicam, vel divinam, quæ secundum nos videtur pertinere ad dona Spiritus Sancti. Unde potest dici, quod sævitia directe opponitur dono pietatis.

Ad secundum dicendum, quod severus non dicitur simpliciter sævus, quia hoc sonat in vitium, sed dicitur sævus circa severitatem, † *Al. veritatem* † propter aliquam similitudinem sævitiæ, quæ non est diminutiva pœnarum.

Ad tertium dicendum, quod remissio in puniendo non est vitium, nisi inquantum prætermittitur ordo justitiæ, quo aliquis deberet puniri propter culpam, quam excedit crudelitas. Sævitia autem penitus hunc ordinem non attendit. Unde remissio punitionis directe opponitur crudelitati, non autem sævitiæ.

A P P E N D I X.

EX artic. habes *primo*: quomodo per rationem ostendas, merito insinuatum fuisse a scripturis, & Seneca, quod crudelitas differt a sævitia, seu feritate. A Seneca quidem, ut *in arg. contr.* Ubi vult dicere sic, quod ille, qui nocet alicui sine causa, neque ex parte sua, quia non est læsus ab eo, neque ex parte ejus, quia ipse non est peccator, idest non meretur, ille, inquam, dicitur non crudelis, sed ferus, sive sævus. Ac si brevius dixerit, & clarius. Qui nocet alicui sine causa, & culpa, est ferus. A scripturis autem idipsum insinuatur 2. Machab. 4. *Animos vero crudelis tyranni, & feræ belvæ iram gerens*. Ubi patet, quod & a crudelitate feritatem distinguit, & feritatem esse malitiam bestialem designat per hoc, quod eam nominat beluinam, dicendo ly *feræ belvæ*. *Secundo* vides: quomodo, &c.

QUÆSTIO CLX.

De Modeſtia, in duos articulos diviſa.

DEinde conſiderandum eſt de Modeſtia. Et *primo* de ipſa in communi. *Secundo* de ſingulis, quæ ſub ea continentur.

Circa primum quæruntur duo.

Primo. Utrum modeſtia ſit pars temperantiæ.
Secundo. Quæ ſit materia modeſtiæ.

ARTICULUS I. 776

Utrum modeſtia ſit pars temperantiæ.

Sup. q. 143. Et 2. d. 44. q. 3. a. 1. ad 3. Et 3. d. 33. q. 3. a. 2. q. 2. co. & ad 3. Et ad Tit. 3.

AD Primum ſic proceditur. Videtur, quod modeſtia non ſit pars temperantiæ. Modeſtia enim a modo dicitur. Sed in omnibus virtutibus requiritur modus: nam virtus ordinatur ad bonum: *bonum* autem, ut Auguſt. dicit in lib. de natura boni, (*c. 3. to. 6.*) *conſiſtit in modo, ſpecie, & ordine*. Ergo modeſtia eſt generalis virtus. Non ergo debet poni pars temperantiæ.

2. Præterea. Laus temperantiæ videtur conſiſtere præcipue in quadam moderatione: Ex hac autem ſumitur nomen modeſtiæ. Ergo modeſtia eſt idem quod temperantia, & non pars ejus.

3. Præterea. Modeſtia videtur conſiſtere circa proximorum correctionem, ſecundum illud 2. ad Timoth. 2. *Servum Dei non oportet litigare, ſed manſuetum eſſe ad omnes, cum modeſtia corripientem eos qui reſiſtunt veritati*. Sed correctio delinquentium eſt actus juſtitiæ, vel charitatis, ut ſupra habitum eſt. (*q. 33. a. 1. & 2.*) Ergo videtur, quod modeſtia magis ſit pars juſtitiæ, quam temperantiæ.

Sed Contra eſt, quod Tullius (*lib. 2. de invent. aliqu. ante fi.*) ponit modeſtiam partem temperantiæ.

Reſpondeo dicendum, quod, ſicut ſupra dictum eſt, (*q. 141. ar. 4. & q. 157. ar. 3.*) temperantia moderationem adhibet circa ea, in quibus difficillimum eſt moderari, ſcilicet circa concupiſcentias delectationum tactus. Ubicunque autem eſt aliqua virtus ſpecialiter circa aliquod maximum, oportet eſſe aliam virtutem

cir-

circa ea quæ mediocriter se habent: eo quod oportet quantum ad omnia vitam hominis secundum virtutes esse regulatam: sicut supra dictum est, (*q.* 134. *ar.* 3. *ad* 1.) quod magnificentia est circa magnos sumptus pecuniarum; præter quam est necessaria liberalitas, quæ fit circa mediocres sumptus. Unde necessarium est, quod sit quædam virtus moderativa in aliis mediocribus, in quibus non est ita difficile moderari. Et *hæc virtus vocatur modestia, & adjungitur temperantiæ, tanquam principali.*

Ad primum ergo dicendum, quod nomen commune quandoque appropriatur his quæ sunt infima; sicut nomen commune Angelorum appropriatur infimo ordini Angelorum: Ita etiam & modus, qui communiter observatur in qualibet virtute, appropriatur specialiter virtuti, quæ in minimis modum ponit.

Ad secundum dicendum, quod aliqua indigent temperatione propter suam vehementiam; sicut forte vinum temperatur: Sed moderatio requiritur in omnibus. Et ideo temperantia magis se habet ad passiones vehementes, modestia vero ad mediocres.

Ad tertium dicendum, quod modestia accipitur ibi modo communiter sumpto, prout requiritur in omnibus virtutibus.

APPENDIX.

Ex articulo habes *primo*; quomodo per rationem ostendas, merito insinuatum esse a scripturis, & Tullio quod modestia est pars temperantiæ. A Tullio quidem, ut *in arg. contr.* Pro quo vide *qu.* 143. *ar.* 1. A scripturis vero per hoc, quod de iis, quæ ad temperantiam pertinent loquentes, dicunt 1. Timot. 2. *Mulieres in habitu ornato cum verecundia, & sobrietate ornantes se; non in tortis crinibus, aut auro, aut margaritis, vel veste pretiosa; sed quod decet mulieres promittentes pietatem per opera bona.* Ecce, quod, ut consideranti patere potest, scripturæ introducunt modestiam, tanquam partem temperantiæ; quæ specialiter convenit ipsis mulieribus. Nam intendunt ibi docere mulieres, quænam sit modestia exterioris ornatus, quæ temperantiam, tanquam suam principalem virtutem, non offendat. *Secundo* vides: quomodo, &c.

AR-

ARTICULUS II. 777

Utrum modestia sit solum circa exteriores actiones.

Inf. q. 168. a. 1. Et 3. d. 33. q. 3. a. 2. q. 1. ad 3.

AD Secundum sic proceditur. Videtur, quod modestia sit solum circa exteriores actiones. Interiores enim motus passionum aliis noti esse non possunt. Sed Apost. ad Philip. 4. mandat, ut *modestia nostra nota sit omnibus hominibus*. Ergo modestia est solum circa exteriores actiones.

2. Præterea. Virtutes, quæ sunt circa passiones, distinguuntur a virtute justitiæ, quæ est circa operationes: Sed modestia videtur esse una virtus. Si ergo est circa operationes exteriores, non erit circa aliquas interiores passiones.

3. Præterea. Nulla virtus una & eadem est circa ea quæ pertinent ad appetitum, quod est proprium virtutum moralium, & circa ea quæ pertinent ad cognitionem, quæ est proprie virtutum intellectualium, neque etiam circa ea quæ pertinent ad irascibilem, & concupiscibilem. Si ergo modestia est una virtus, non potest esse circa omnia prædicta.

Sed Contra. In omnibus prædictis oportet observare modum, a quo modestia dicitur. Ergo circa omnia prædicta est modestia.

Respondeo dicendum, quod sicut dictum est, (*a. præc.*) modestia differt a temperantia in hoc, quod temperantia est moderativa eorum, quæ difficillimum est refrænare; modestia autem est moderativa eorum, quæ in hoc mediocriter se habent. Diversimode autem aliqui de modestia videntur esse locuti. Ubicunque enim consideraverunt aliquam specialem rationem boni vel difficultatis in moderando, illud subtraxerunt modestiæ, relinquentes modestiam circa minora. Manifestum est autem omnibus, quod refrænatio delectationum tactus specialem quandam difficultatem habet. Unde omnes temperantiam a modestia distinxerunt.

Sed præter hoc Tullius (*l. 2. de Inven. aliqu. ante fin.*) consideravit, quoddam speciale bonum esse in moderatione pœnarum. & ideo etiam clementiam subtraxit modestiæ, ponens modestiam circa omnia, quæ relinquuntur moderanda. Quæ quidem videntur esse *quatuor*. Quorum *unum* est motus animi ad aliquam excellentiam, quam moderatur *humilitas*.

Se-

Secundum autem eſt deſiderium eorum, quæ pertinent ad cognitionem: Et hoc moderatur *ſtudioſitas*, quæ opponitur curioſitati. *Tertium* autem, quod pertinet ad corporales motus, & actiones, ut ſcilicet decenter, & honeſte fiant tam in his quæ ſerio, quam in his quæ ludo aguntur. *Quartum* autem eſt, quod pertinet ad exteriorem apparatum; puta in veſtibus, & in aliis hujuſmodi.

Sed circa quædam eorum *alii* poſuerunt quaſdam ſpeciales virtutes: Sicut Andronicus manſuetudinem, ſimplicitatem, humilitatem, & alia hujuſmodi, de quibus ſupra dictum eſt: (*qu.* 143.) Ariſtot. autem (*l.* 4. *Ethic. c.* 8. *to.* 5.) circa delectationem ludorum poſuit *Eutrapeliam*: Quæ omnia continentur ſub modeſtia, ſecundum quod a Tullio accipitur.

Et *hoc modo modeſtia ſe habet non ſolum circa exteriores actiones, ſed etiam circa interiores.*

Ad primum ergo dicendum, quod Apoſtolus loquitur de modeſtia, prout eſt circa exteriora. Et tamen etiam interiorum moderatio manifeſtari poteſt per quædam exteriora ſigna.

Ad ſecundum dicendum, quod ſub modeſtia continentur diverſæ virtutes, quæ a diverſis aſſignantur. Unde nihil prohibet, modeſtiam eſſe circa ea, quæ requirunt diverſas virtutes. Et tamen non eſt tanta diverſitas inter partes modeſtiæ ad invicem, quanta eſt juſtitiæ, quæ eſt circa operationes, ad temperantiam quæ eſt circa paſſiones: quia in actionibus, & paſſionibus, in quibus non eſt aliqua excellens difficultas ex parte materiæ, ſed ſolum ex parte moderationis, non attenditur virtus, niſi una, ſcilicet ſecundum rationem moderationis.

Et per hoc patet etiam reſponſio ad Tertium.

APPENDIX.

Ex art. habes *primo*: quomodo per rationem oſtendas: merito inſinuatum fuiſſe a ſcripturis, quod modeſtia eſt & circa res interiores, & circa exteriores. Ut 1. Pet. 3. *Conſiderantes ſanctam converſationem veſtram; quarum non ſit extrinſecus capillatura, aut circundatio auri, aut indumenti veſtimentorum cultus: Sed qui abſconditus eſt cordis homo, in incorruptibilitate quieti, & modeſti ſpiritus, qui eſt in conſpectu Dei locuples.* Ecce modeſtia circa actiones interiores (puta, humilitatem, ſtudioſitatem, ſimplicitatem, &c.) per ly *modeſti ſpiritus:* Et circa exteriores (puta, apparatum in veſtibus, in actibus) per ly *non ſit extrinſecus capillatura, circundatio auri,*

vi, *vestimentorum cultus*. Talia enim facere invenimus, & ad literam appellari modestiam, Philipp. 4. *Modestia vestra nota sit omnibus hominibus*. Item insinuatur *a*. 1. *Tim*. 2. ut extenditur in *a*. 1. *appen*. Ex qua auctoritate, cum eum videris loqui ad literam de modestia circa exteriora, inferas tu, & ipsum de modestia circa interiora præsuppositive simul locutum: quoniam modestiam exteriorem, ut signum interioris, in suis requirebat Apostolus. Vide a simili, *qu*. 161. *a*. 1. *ad* 2. & *ar*. 2. *ad* 4. *Secundo* vides: &c.

QUÆSTIO CLXI.

De speciebus Modestiæ, & primo de Humilitate, in sex articulos divisa.

POstea considerandum est de speciebus modestiæ. Et *primo* de humilitate, & superbia, quæ ei opponitur. *Secundo* de studiositate, & curiositate ipsi opposita. *Tertio* de modestia, secundum quod est in verbis, vel in factis. *Quarto* de modestia, secundum quod est circa exteriorem cultum.

Circa Humilitatem quæruntur sex.

Primo. Utrum humilitas sit virtus.
Secundo. Utrum consistat in appetitu, vel in judicio rationis.
Tertio. Utrum aliquis per humilitatem se debeat omnibus subjicere.
Quarto. Utrum sit pars modestiæ, vel temperantiæ.
Quinto. De comparatione ejus ad alias virtutes.
Sexto. De gradibus humilitatis.

ARTICULUS I. 778

Utrum Humilitas sit virtus.

Sup. 160. *a*. 2. *Et in præsenti q*. *a*. 2. & 4. *co*.

AD Primum sic proceditur. Videtur, quod Humilitas non sit virtus. Virtus enim importat rationem boni: Sed humilitas videtur importare rationem mali pœnalis, secundum illud Ps. 104. *Humiliaverunt in compedibus pedes ejus*. Ergo humilitas non est virtus.

2. Præterea. Virtus, & vitium opponuntur: Sed hu-

humilitas quandoque sonat in vitium. dicitur enim Eccl. 19. *Est qui nequiter se humiliat*. Ergo humilitas non est virtus.

3. Præterea. Nulla virtus opponitur alii virtuti: Sed humilitas videtur opponi virtuti magnanimitatis quæ tendit in magna, humilitas autem ipsa refugit. Ergo videtur, quod humilitas non sit virtus.

4. Præterea. *Virtus est dispositio perfecti*, ut dicitur in 7. Phys. (*tex.* 17. & 18. *to.* 2.) Sed humilitas videtur esse imperfectorum. unde & Deo non convenit humiliari, quia nulli subjici potest. Ergo videtur, quod humilitas non sit virtus.

5. Præterea. Omnis virtus moralis est circa actiones, & passiones, ut dicitur in 2. Ethic. (*c.* 3. *to.* 5.) Sed humilitas non connumeratur a Philosopho inter virtutes, quæ sunt circa passiones: nec etiam continetur sub justitia, quæ est circa actiones. Ergo videtur, quod non sit virtus.

Sed Contra est, quod Origenes dicit, exponens illud Luc. 1. *Respexit humilitatem ancillæ suæ*: (hom. 8. in Luc. a med.) *Proprie in Scripturis una de virtutibus humilitas prædicatur. Ait quippe Salvator: Discite a me, quia mitis sum, & humilis corde.*

Respondeo dicendum, quod, sicut supra dictum est, (1. 2. *qu.* 23. *a.* 2.) cum de passionibus ageretur bonum arduum habet quicquid, unde *attrahit* appetitum, scilicet ipsam rationem boni; & habet aliquid *retrahens*, scil. ipsam difficultatem adipiscendi: Secundum quorum *primum* insurgit motus spei, & secundum *aliud* motus desperationis. Dictum est autem supra, (1. 2. *qu.* 60. *a.* 4.) quod circa motus appetitivos, qui se habent per modum impulsionis, oportet esse virtutem moralem moderantem, & refrænantem: Circa illos autem qui se habent per modum retractionis, & retardationis, ex parte appetitus, oportet esse virtutem moralem firmantem, & impellentem. Et ideo circa appetitum boni ardui necessaria est *duplex* virtus. *Una* quidem, quæ temperet, & refrænet animum, ne immoderate tendat in excelsa: Et hoc pertinet ad virtutem humilitatis. *Alia* vero, quæ firmet animum contra desperationem & impellat ipsum ad prosecutionem magnorum secundum rationem rectam: Et hæc est magnanimitas. Et sic patet, quod *humilitas est quædam virtus*.

Ad primum ergo dicendum, quod, sicut Isidor. dicit in lib. 10. Etymol. (*ad lit. H.*) *humilis dicitur quasi humi acclivis*, idest imis inhærens. Quod quidem contingit *dupliciter*. *Uno modo* ex principio extrinseco; puta cum aliquis ab alio dejicitur: Et sic hu-

humilitas est pœna. *Alio modo* a principio intrinseco: Et hoc potest fieri *quandoque* quidem bene; puta cum aliquis considerans suum defectum, tenet se in infimis secundum suum modum; sicut Abraham dixit ad Dominum Genes. 18. *Loquar ad Dominum meum, cum sim pulvis, & cinis:* Et hoc modo humilitas ponitur virtus. *Quandoque* autem potest fieri male; puta cum homo honorem suum non intelligens, *comparat se jumentis insipientibus, & similis fit illis.*

Ad secundum dicendum, quod, sicut dictum est, (*in sol. præc.*) humilitas, secundum quod est virtus, in sui ratione importat quandam laudabilem dejectionem in ima. Hoc autem *quandoque* fit solum secundum signa exteriora secundum fictionem: Unde hæc est falsa humilitas, de qua August. dicit in quadam Epist. (*implic. epist.* 59. *qu.* 7. *vers. fin. tom.* 2.) quod est *magna superbia*; quia scilicet videtur tendere ad excellentiam gloriæ. *Quandoque* autem fit secundum interiorem motum animæ: Et secundum hoc humilitas proprie ponitur virtus; quia virtus non consistit in exterioribus, sed principaliter in interiori electione mentis, ut patet per Philos. in lib. 2. Ethic. (*c.* 5. *a med. to.* 5.)

Ad tertium dicendum, quod humilitas reprimit appetitum, ne tendat in magna præter rationem rectam: Magnanimitas autem animum ad magna impellit secundum rationem rectam. Unde patet, quod magnanimitas non opponitur humilitati; sed conveniunt in hoc, quod utraque est secundum rationem rectam.

Ad quartum dicendum, quod perfectum dicitur aliquid *dupliciter*. *Uno modo* simpliciter, in quo scilicet nullus defectus invenitur, nec secundum suam naturam, nec per respectum ad aliquid aliud: Et sic solus Deus est perfectus, cui secundum naturam divinam non competit humilitas, sed solum secundum naturam assumptam. *Alio modo* potest dici aliquid perfectum secundum quid, puta secundum suam naturam, aut statum, aut tempus: Et hoc modo homo virtuosus est perfectus; cujus tamen perfectio in comparatione ad Deum deficiens invenitur, secundum illud Isai. 40. *Omnes gentes, quasi non sint, sic sunt coram eo:* Et sic cuilibet homini potest convenire humilitas.

Ad quintum dicendum, quod Philos. intendebat agere de virtutibus, secundum quod ordinantur ad vitam civilem, in qua subjectio unius hominis ad alterum secundum legis ordinem determinatur, &

ideo

ideo continetur sub justitia legali. Humilitas autem, secundum quod est specialis virtus, præcipue respicit subjectionem hominis ad Deum, propter quem etiam aliis humiliando se subjicit.

A P P E N D I X.

Ex articulo habes *primo*: quomodo per rationem ostendas, merito insinuatum esse a scripturis, quod humilitas est virtus. Ut Luc. 1. *Respexit*, &c. Item Matth. 11. *Discite*, &c. adjuncta declaratione Origenis: ut *in arg. contr.* Item 1. Reg. 15. *Cum esses parvulus in oculis tuis, caput in tribubus Israel factus es*. *Secundo* vides, &c.

ARTICULUS II. 779

Utrum humilitas consistat circa appetitum.

Inf. a. 6. cor. & q. 165. a. 3. ad 2.

Ad Secundum sic proceditur. Videtur, quod humilitas non consistat circa appetitum, sed magis circa judicium rationis. Humilitas enim superbiæ opponitur: Sed superbia maxime consistit in his, quæ pertinent ad cognitionem. dicit enim Gregorius 34. Moral. (*cap. 18. cir. princ.*) *quod superbia, cum exterius usque ad corpus extenditur, prius per oculos judicatur*. unde & in Psalm. 130. dicitur: *Domine, non est exaltatum cor meum, neque elati sunt oculi mei:* Oculi autem maxime deserviunt cognitioni. Ergo videtur, quod humilitas maxime sit circa cognitionem, per quam de se aliquis æstimat parva.

2. Præterea. Augustinus dicit in lib. de virginit. (*c. 31. in med. tom. 6.*) quod *humilitas pene tota disciplina Christiana est*. Nihil ergo quod in disciplina Christiana continetur, repugnat humilitati: Sed in disciplina Christiana admonemur ad appetendum meliora, secundum illud 1. ad Cor. 12. *Æmulamini charismata meliora*. Ergo ad humilitatem non pertinet reprimere appetitum arduorum, sed magis æstimationem.

3. Præterea. Ad eandem virtutem pertinet refrænare superfluum motum, & firmare animum contra superfluam retractionem; sicut eadem fortitudo est, quæ refrænat audaciam, & quæ firmat animum contra timorem: Sed magnanimitas firmat animum contra difficultates, quæ accidunt in prosecu-

cutione magnorum. Si ergo humilitas refrænaret appetitum magnorum, sequeretur quod humilitas non esset virtus distincta a magnanimitate: quod patet esse falsum. Non ergo humilitas consistit circa appetitum magnorum, sed magis circa æstimationem.

4. Præterea. Andronicus ponit humilitatem circa exteriorem cultum. dicit enim, quod humilitas est *habitus non superabundans sumptibus, & præparationibus*. Ergo non est circa motum appetitus.

Sed Contra est, quod Augustinus dicit in libro de Pœnitentia, (*qui est hom. ult. inter* 50. *c.* 1. *in med. tom.* 10.) quod *humilis est, qui eligit abjici in domo Domini magis, quam habitare in tabernaculis peccatorum*: Sed electio pertinet ad appetitum. Ergo humilitas consistit circa appetitum magis, quam circa æstimationem.

Respondeo dicendum, quod, sicut dictum est, (*ar. præced.*) ad humilitatem proprie pertinet, ut aliquis reprimat seipsum, ne feratur in ea quæ sunt supra se. Ad hoc autem necessarium est, ut aliquis cognoscat id, in quo deficit a proportione ejus, quod suam virtutem excedit. Et ideo *cognitio proprii defectus pertinet ad humilitatem, sicut regula quædam directiva appetitus*.

Sed in ipso appetitu consistit humilitas essentialiter. Et ideo *dicendum est, quod humilitas proprie est directiva, & moderativa motus appetitus*.

Ad primum ergo dicendum, quod extollentia oculorum est quoddam signum superbiæ, inquantum excludit reverentiam, & timorem. consueverunt enim timentes, & verecundati maxime oculos deprimere, quasi non audentes se aliis comparare. Non autem ex hoc sequitur, quod humilitas essentialiter circa cognitionem consistat.

Ad secundum dicendum, quod tendere in aliqua majora ex propriarum virium confidentia, humilitati contrariatur: Sed quod aliquis ex confidentia divini auxilii in majora tendat, hoc non est contra humilitatem; præsertim cum ex hoc aliquis magis apud Deum exaltetur, quod ei se magis per humilitatem subjicit. Unde Augustinus dicit in lib. de Pœnitentia: (*loc. cit. in arg. Sed cont.*) *Aliud est levare se ad Deum, aliud est levare se contra Deum. Qui ante illum se projicit, ab illo erigitur: qui adversus illum se erigit, ab illo projicitur*.

Ad tertium dicendum, quod in fortitudine invenitur eadem ratio refrænandi audaciam, & firmandi animum contra timorem. utriusque enim ratio

est,

est ex hoc, quod homo bonum rationis debet periculis mortis præferre. Sed in refrænando præsumptionem spei, quod pertinet ad humilitatem, & in firmando animum contra desperationem, quod pertinet ad magnanimitatem, est & alia ratio. Nam ratio firmandi animum contra desperationem est adeptio proprii boni; ne scilicet desperando homo se indignum reddat bono, quod sibi competebat: Sed in reprimendo præsumptionem spei, ratio præcipua sumitur ex reverentia divina, ex qua contingit ut homo non plus sibi attribuat, quam sibi competat secundum gradum, quem est a Deo sortitus. Unde humilitas præcipue videtur importare subjectionem hominis ad Deum. Et propter hoc Augustinus in lib. 1. de serm. Domini in monte (*cap. 4. a princ. tom. 4.*) humilitatem, quam intelligit per paupertatem spiritus, attribuit dono timoris, quo homo Deum reveretur. Et inde est, quod fortitudo aliter se habet ad audaciam, quam humilitas ad spem. Nam fortitudo plus utitur audacia, quam eam reprimat. unde superabundantia est ei similior, quam defectus. Humilitas autem plus reprimit spem, vel fiduciam de seipso, quam ea utatur. unde magis opponitur sibi superabundantia, quam defectus.

Ad quartum dicendum, quod superabundantia in exterioribus sumptibus, & præparationibus solet ad quandam jactantiam fieri, quæ per humilitatem reprimitur: Et quantum ad hoc secundario consistit in exterioribus, prout sunt signa interioris appetitivi motus.

A P P E N D I X.

EX art. habes *primo*: quomodo per rationem ostendas, & in recto sensu intelligas, merito insinuatum fuisse a scripturis: quod humilitas consistit circa appetitum. Ut Ps. 83. *Elegi abjectus esse in domo Dei mei*. Super quam auctoritatem discurre tu: ut *in arg. cont.* Item Matth. 11. *Mitis sum, & humilis corde*. Nomine enim cordis intelligitur voluntas: quoniam, sicut cor corporale est principium omnium motuum corporalium, ita voluntas est principium omnium spiritualium motuum. *q. 44. a. 5. corp. Secundo* vides, &c.

ARTICULUS III. 780

Utrum homo debeat se omnibus per humilitatem subjicere.

Inf. a. 6. ad 1. *& Philip.* 2.

AD Tertium sic proceditur. Videtur, quod homo non debeat se omnibus per humilitatem subjicere. Quia, sicut dictum est, (*ar. præced. ad* 3.) humilitas præcipue consistit in subjectione hominis ad Deum: Sed id quod debetur Deo, non est homini exhibendum, ut patet in omnibus actibus latriæ. Ergo homo per humilitatem non debet se homini subjicere.

2. Præterea. Aug. dicit in lib. de natura, & gratia: (*cap.* 34. *ante med. to.* 7.) *Humilitas collocanda est in parte veritatis, non in parte falsitatis:* Sed aliqui sunt in supremo statu, qui si se inferioribus subjicerent, absque falsitate hoc fieri non posset. Ergo homo non debet se omnibus per humilitatem subjicere.

3. Præterea. Nullus debet facere id, quod vergat in detrimentum salutis alterius: Sed si quis per humilitatem se alteri subjiciat, quandoque hoc vergeret in detrimentum illius, cui se subjicit, qui ex hoc superbiret, vel eum contemneret. unde Aug. dicit in Regula: (*sc. epist.* 109. *vers. fi. to.* 2.) *Ne dum nimium servatur humilitas, regendi frangatur auctoritas.* Ergo homo per humilitatem non debet omnibus se subjicere.

Sed Contra est, quod dicitur Philip. 2. *In humilitate superiores sibi invicem arbitrantes.*

Respondeo dicendum, quod in homine *duo* possunt considerari; sc. id quod est *Dei*, & id quod est *hominis*. *Hominis* autem est, quicquid pertinet ad defectum: Sed *Dei* est, quicquid pertinet ad salutem, & perfectionem, secundum illud Oseæ 13. *Perditio tua, Israel, ex te est: ex me tantum auxilium tuum.* Humilitas autem, sicut dictum est, (*ar.* 1. *hu. qu. ad* 5. *& ar.* 2. *ad* 3.) proprie respicit reverentiam, qua homo Deo subjicitur. Et ideo *quilibet homo secundum id quod suum est, debet se cuilibet proximo subjicere, quantum ad id quod est Dei in ipso: Non autem hoc requirit humilitas, ut aliquis id quod est Dei in seipso, subjiciat ei, quod apparet esse Dei in altero.*

Nam illi qui dona Dei participant, cognoscunt ea

se

se habere, secundum illud 1. ad Cor. 2. *Ut sciamus, quæ a Deo donata sunt nobis*. & ideo absque præjudicio humilitatis possunt dona, quæ ipsi acceperunt, præferre donis Dei, quæ aliis apparent collata: Sicut Apostolus ad Ephes. 3. dicit: *Aliis generationibus non est agnitum filiis hominum, sicut nunc revelatum est sanctis Apostolis ejus*.

Similiter etiam non hoc requirit humilitas, ut aliquis id quod est suum in seipso, subjiciat ei quod est hominis in proximo; alioquin oporteret, ut quilibet reputaret se magis peccatorem quolibet alio; cum tamen Apostolus absque præjudicio humilitatis dicat Gal. 2. *Nos natura Judæi, & non ex gentibus peccatores*.

Potest tamen aliquis reputare aliquid boni esse in proximo, quod ipse non habet, vel aliquid mali in se esse, quod in alio non est, ex quo se potest ei subjicere per humilitatem.

Ad primum ergo dicendum, quod non debemus solum Deum revereri in seipso, sed etiam quod est ejus, debemus revereri in quolibet; non tamen eo modo reverentiæ, quo reveremur Deum. Et ideo per humilitatem debemus nos subjicere omnibus proximis propter Deum, secundum illud 1. Pet. 2. *Subjecti estote omni humanæ creaturæ propter Deum*. Latriam tamen soli Deo debemus exhibere.

Ad secundum dicendum, quod si nos præferamus id quod est Dei in proximo, ei quod est proprium in nobis, non possumus incurrere falsitatem. Unde super illud Philip. 2. *Superiores sibi invicem arbitrantes*, dicit glos. (*ordin. Aug. in lib.* 83. *QQ. q.* 71. *a med. to.* 4.) *Non hoc ita debemus æstimare, ut nos æstimare fingamus; sed vere æstimemus posse esse aliquid occultum in alio, quo nobis superior sit, etiamsi bonum nostrum, quo illo videmur superiores esse, non sit occultum*.

Ad tertium dicendum, quod humilitas, sicut & cæteræ virtutes, præcipue interius in anima consistit. Et ideo potest homo secundum interiorem actum animæ alteri se subjicere, sine hoc quod occasionem habeat alicujus, quod pertineat ad detrimentum suæ salutis. Et hoc est quod August. dicit in Regula: (*sc. epist.* 109. *prope fi. to.* 2.) *Timore coram Deo prælatus substratus sit pedibus vestris*. Sed in exterioribus humilitatis actibus, sicut & in actibus cæterarum virtutum, est debita moderatio adhibenda, ne possint vergere in detrimentum alterius. Si autem aliquis quod debet faciat, & alii ex hoc occasionem sumant peccati, non imputatur humiliter

agenti: quia ille non scandalizat, quamvis alter scandalizetur.

APPENDIX.

EX artic. habes *primo:* quomodo per rationem & ostendas, & in sensu recto intelligas, merito insinuatum a scripturis suisse, quod homo debet se omnibus per humilitatem subjicere. Ut Philip. 2. secundum quod adducitur *in argum. contr.* Vide ad *secundum* Item 1. Petr. 2. ut adducitur in ad *primum*. Item per hoc, quod narrant, 1. *Reg.* 17. Davidem, quamvis jam c. 16. esset coram fratribus suis unctus in regem, portasse victualia de mandato patris fratribus eisdem, quibus & coram Deo, & coram hominibus a Dei Propheta tam solemniter prælectus erat. Item per hoc quod narrant 2. *Reg.* 16. Davidem jam regem receptum a populo seipsum humiliasse coram Semei servo suo maledicente sibi, & multipliciter vilipendente, dum & suos compescuit, ne quicquam mali redderent (quod volebant) pro tanta vilificatione, & ipsum Semei in tanta maledicta proficientem tam humiliter, quam patienter audivit, atque sustinuit. Per hæc enim duo humilitatis ad inferiores exempla, David in scripturis, & scripturæ in David, quasi scholastice loquendo, dicunt: Homo debet, se per humilitatem omnibus, quamtumvis inferioribus, secundum rectam rationem prudenter subjicere. De qua prudentia rationabili vide ad *tertium*. *Secundo* vides: quomodo ex iis bene pensatis, & applicatis doctrina præsens Angelica vicissim declaretur, atque confirmetur.

ARTICULUS IV. 781

Utrum humilitas sit pars modestiæ, vel temperantiæ.

Sup. qu. 160. *ar.* 2. *corp.* & 3. *d.* 33. *q.* 3. *ar.* 2. *q.* 3. *corp.*

AD Quartum sic proceditur. Videtur, quod humilitas non sit pars modestiæ, vel temperantiæ. Humilitas enim præcipue respicit reverentiam, qua quis subjicitur Deo, ut dictum est: (*ar. præc.*) Sed ad virtutem Theologicam pertinet, quod habeat Deum pro objecto. Ergo humilitas magis debet poni virtus Theologica, quam pars temperantiæ, seu modestiæ.

2. Præ-

2. Præterea. Temperantia est in concupiscibili: humilitas autem videtur esse in irascibili, sicut & superbia, quæ ei opponitur, cujus objectum est arduum. Ergo videtur, quod humilitas non sit pars temperantiæ, vel modestiæ.

3. Præterea. Humilitas, & magnanimitas circa eadem sunt, ut ex supradictis patet: (*a. 1. hu. q. ad 3. & q. 129. a. 3. ad 4.*) Sed magnanimitas non ponitur pars temperantiæ, sed magis fortitudinis, ut supra habitum est. (*qu. 129. ar. 5.*) Ergo videtur, quod humilitas non sit pars temperantiæ, vel modestiæ.

Sed Contra est, quod Origenes dicit super Lucam: (*hom. 8. a med.*) *Si vis nomen hujus audire virtutis, quomodo a Philosophis etiam appelletur, ausculta eandem esse humilitatem, quam respicit Deus, quæ ab illis μετριότης dicitur, idest mensuratio, vel moderatio*, quæ manifeste pertinet ad modestiam, vel temperantiam. Ergo humilitas est pars modestiæ, vel temperantiæ.

Respondeo dicendum, quod, sicut supra dictum est, (*q. 128. & q. 129. a. 5. & q. 157. a. 3.*) in assignando partes virtutibus præcipue attenditur similitudo quantum ad modum virtutis. Modus autem temperantiæ, ex quo maxime habet laudem, est refrænatio, vel repressio impetus alicujus passionis. Et ideo omnes virtutes refrænantes, sive reprimentes impetus aliquarum affectionum, vel actiones moderantes, ponuntur partes temperantiæ. Sicut autem mansuetudo reprimit motum iræ; ita etiam humilitas reprimit motum spei, qui est motus spiritus in magna tendentis. Et ideo sicut mansuetudo ponitur pars temperantiæ, *ita etiam humilitas*.

Unde & Philosophus in 4. Ethic. (*cap. 3. parum a princ. to. 5.*) eum qui tendit in parva secundum suum modum, dicit non esse magnanimum, sed temperatum, quem nos humilem dicere possumus. Et inter alias partes temperantiæ, ratione superius dicta, (*q. præc. a. 1.*) continetur sub modestia, prout Tullius de ea loquitur; (*l. 2. de Invent. aliquant. ante fi.*) inquantum scilicet humilitas nihil est aliud, quam quædam moderatio spiritus. Unde 1. Pet. 3. dicitur: *In incorruptibilitate quieti, & modesti spiritus*.

Ad primum ergo dicendum, quod virtutes Theologicæ, quæ sunt circa ultimum finem, qui est primum principium in appetibilibus, sunt causæ omnium aliarum virtutum. Unde ex hoc quod humilitas causatur ex reverentia divina, non exclu-

ditur, quin humilitas sit pars modestiæ, vel temperantiæ.

Ad secundum dicendum, quod partes principalibus virtutibus assignantur, non secundum convenientiam in subjecto, vel in materia, sed secundum convenientiam in modo formali, ut dictum est. (*q.* 137. *a.* 2. *ad* 1. & *q.* 157. *a.* 3. *ad* 2.) Et ideo licet humilitas sit in irascibili sicut in subjecto; ponitur tamen pars modestiæ, & temperantiæ propter modum.

Ad tertium dicendum, quod licet magnanimitas, & humilitas in materia conveniant; differunt tamen in modo, ratione cujus magnanimitas ponitur pars fortitudinis, humilitas autem pars temperantiæ.

A P P E N D I X.

Ex articulo habes *primo*: quomodo per rationem ostendas, merito a scripturis, & Origene fuisse insinuatum, quod humilitas est pars temperantiæ, & modestiæ. Ab Origene quidem, *ut in argum. cont.* A scripturis vero per hoc, quod narrant 4. *Reg.* 1. quod principis illius loquentis tertio ad Heliam humilitas fuit in hoc, quod temperavit sua dicta, & ipsa commensuravit (en, modestia) iis operibus bonis, quæ erga prophetas Domini exercuerat. Item insinuatur per hoc, quod *Matth.* 3. *Luc.* 3. *Joan.* 1. monstrant humilitatem Joannis Baptistæ consistere in hoc; quod commensuravit suam parvitatem, suaque dicta secundum illam temperavit; nec seipsum videlicet ad Christi præcellentiam (pro Christo enim reputabatur) erigendo, nec illud, quod dono ipsius Christi erat, denegando. His enim duobus in locis per dicta præmissa scripturæ volunt, scholastice loquendo, fateri, quod humilitas est pars temperantiæ, & modestiæ. *Secundo* vides: quomodo, &c.

A R T I C U L U S V. 782

Utrum humilitas sit potissima virtutum.

4. d. 33. q. 3. a. 3. ad 6.

Ad Quintum sic proceditur. Videtur, quod humilitas sit potissima virtutum. Dicit enim Chrysostomus (*implic. hom. 5. de incomprehensibili Dei natura, prope fi.*) exponens illud quod dicitur Lu-

cæ 18. de Pharisæo, & Publicano, quod *si mixta delictis humilitas tam facile currit, ut justitiam superbiæ conjunctam transeat, si justitiæ conjunxeris eam, quo non ibit? Assistet ipsi tribunali divino in medio Angelorum*: Et sic patet, quod humilitas præfertur justitiæ: Sed justitia est præclarissima omnium virtutum, & includit in se omnes virtutes, ut patet per Philos. 5. Eth. (*c.* 1. *a med. to.* 5.) Ergo humilitas est maxima virtutum.

2. Præterea. August. dicit in lib. de verb. Dom. (*Serm.* 10. *e.* 1. *to.* 10.) *Cogitas magnam fabricam construere celsitudinis: de fundamento prius cogita humilitatis*: Ex quo videtur, quod humilitas sit fundamentum omnium virtutum. Ergo videtur esse potior aliis virtutibus.

3. Præterea. Majori virtuti majus debetur præmium: Sed humilitati maximum debetur præmium; quia *qui se humiliat, exaltabitur*, ut dicitur Lucæ 14. Ergo humilitas est maxima virtutum.

4. Præterea. Sicut August. dicit in lib. de vera relig. (*cap.* 16. *non procul a fi. to.* 1.) *Tota vita Christi in terris per hominem, quem suscipere dignatus est, disciplina morum fuit*. Sed præcipue humilitatem suam imitandam proposuit, dicens (Matth. 11.) *Discite a me, quia mitis sum, & humilis corde*. Et Gregor. dicit in Pastor. (*par.* 3. *c.* 1. *Admonit.* 18. *parum a princ.*) quod *argumentum redemptionis nostræ inventa est humilitas Dei*. Ergo humilitas videtur esse maxima virtutum.

Sed Contra est, quod charitas præfertur omnibus virtutibus, secundum illud Coloss. 3. *Super omnia charitatem habete*. Non ergo humilitas est maxima virtutum.

Respondeo dicendum, quod bonum humanæ virtutis in ordine rationis consistit: Qui quidem principaliter attenditur respectu finis. unde virtutes theologicæ, quæ habent ultimum finem pro objecto, sunt potissimæ: Secundario autem attenditur, prout secundum rationem finis ordinantur ea quæ sunt ad finem.

Et hæc quidem ordinatio essentialiter consistit in ipsa ratione ordinante, participative autem in ipso appetitu per rationem ordinato: Quam quidem ordinationem universaliter facit justitia, præsertim legalis: Ordinationi autem facit hominem bene subjectum humilitas in universali quantum ad omnia; quælibet autem alia virtus quantum ad aliquam materiam specialem. Ideo *post virtutes theologicas, & virtutes intellectuales, quæ respiciunt ipsam ra-*

tionem, & post justitiam, præsertim legalem, potior cæteris est humilitas.

Ad primum ergo dicendum, quod humilitas justitiæ non præfertur, sed justitiæ, cui superbia conjungitur, quæ jam desinit esse virtus; sicut e contrario peccatum per humilitatem remittitur. Nam de Publicano dicitur Luc. 18. quod merito humilitatis *descendit justificatus in domum suam*. Unde & Chrysost. dicit: (*loc. cit. in arg.*) *Geminas bigas mihi accommodes; alteram quidem superbiæ, & justitiæ; alteram vero peccati, & humilitatis: & videbis peccatum prævertens justitiam non propriis, sed humilitatis vincere viribus: aliud vero par videbis devictum non fragilitate justitiæ, sed mole, & tumore superbiæ.*

Ad secundum dicendum, quod sicut ordinata virtutum congregatio per quandam similitudinem ædificio comparatur: ita etiam illud quod est primum in acquisitione virtutum, fundamento comparatur, quod primum in ædificio jacitur. Virtutes autem vere infunduntur a Deo. Unde primum in acquisitione virtutum potest accipi *dupliciter*. *Uno modo* per modum removentis prohibens: Et sic humilitas primum locum tenet; inquantum scilicet expellit superbiam, cui Deus resistit, & præbet hominem subditum, & patulum ad suscipiendum influxum divinæ gratiæ, inquantum evacuat inflationem superbiæ. Unde dicitur Jacobi 4. quod *Deus superbis resistit, humilibus autem dat gratiam*. Et secundum hoc humilitas dicitur spiritualis ædificii fundamentum. *Alio modo* est aliquid primum in virtutibus directe, per quod scilicet jam ad Deum acceditur. Primus autem accessus ad Deum est per fidem, secundum illud Hebr. 11. *Accedentem ad Deum oportet credere*. Et secundum hoc fides ponitur fundamentum nobiliori modo, quam humilitas.

Ad tertium dicendum, quod contemnenti terrena promittuntur cœlestia; sicut contemnentibus divitias terrenas promittuntur cœlestes thesauri, secundum illud Matth. 5. *Nolite vobis thesaurizare thesauros in terra, sed thesaurizate vobis thesauros in cœlo*. Et similiter contemnentibus mundi gaudia promittuntur consolationes cœlestes, secundum illud Matth. 5. *Beati qui lugent, quoniam ipsi consolabuntur*. Et eodem modo humilitati promittitur spiritualis exaltatio, non quia sola ipsam mereatur, sed quia ejus est proprium contemnere sublimitatem terrenam. Unde Augustinus dicit in libro de Pœnitentia: (*qui est hom. ult. inter 50. c. 1. a med. to. 10.*)

Ne

Ne putes, eum qui se humiliat, semper iacere, cum dictum sit, Exaltabitur: & ne opineris, ejus exaltationem in oculis hominum per sublimitates fieri corporales.

Ad quartum dicendum, quod ideo Christus præcipue nobis humilitatem commendavit, quia per hoc maxime removetur impedimentum humanæ salutis, quæ consistit in hoc, quod homo ad cœlestia, & spiritualia tendat, a quibus homo impeditur, dum in terrenis magnificari studet. Et ideo Dominus, ut impedimentum salutis auferret, exteriorem celsitudinem contemnendam monstravit per humilitatis exempla. Et sic humilitas est quasi quædam dispositio ad liberum accessum hominis in spiritualia, & divina bona. Sicut ergo perfectio est potior dispositione: ita etiam charitas, & aliæ virtutes, quibus homo directe movetur in Deum, sunt potiores humilitate.

APPENDIX.

EX art. habes *primo:* quomodo per rationem ostendas, merito a Scripturis esse insinuatum, quod humilitas non est maxima virtutum. Ut *Colos.* 3. secundum quod adducitur *in arg. contr.* Item 1. Corinth. 12. *Excellentiorem vobis viam demonstro.* Post quod *cap.* 13. mox incipit tractare diffusius de charitate. Item a simili vide *quæst.* 157. *art.* 4. *append.* *Secundo* vides: quomodo, &c.

ARTICULUS VI. 783

Utrum convenienter distinguantur secundum B. Benedictum duodecim gradus humilitatis: Scilicet corde, & opere semper humilitatem ostendere, defixis in terram aspectibus &c.

Inf. q. 162. ar. 4. ad 4. & Matth. 3.

AD Sextum sic proceditur. Videtur, quod convenienter distinguantur duodecim gradus humilitatis, qui in Regula B. Benedicti (*cap.* 7.) ponuntur. Quorum *primus est*, corde, & corpore semper humilitatem ostendere, defixis in terram aspectibus: *Secundus*, ut pauca verba, & rationabilia loquatur aliquis non clamosa voce: *Tertius*, ut non sit facilis, aut promptus in risum: *Quartus*, taciturnitas usque ad interrogationem: *Quintus*, tenere quod ha-

habet communis monasterii regula: *Sextus*, credere, & pronuntiare se omnibus viliorem: *Septimus*, ad omnia indignum, & inutilem se confiteri, & credere: *Octavus*, confessio peccatorum: *Nonus*, per obedientiam in duris, & asperis patientiam amplecti: *Decimus*, ut cum obedientia se subdat majori: *Undecimus*, ut voluntatem propriam non delectetur implere: *Duodecimus*, ut Deum timeat, & memor sit omnium quæ præcepit. Enumerantur enim hic quædam, quæ ad alias virtutes pertinent; sicut obedientia, & patientia: Enumerantur etiam aliqua, quæ ad falsam opinionem pertinere videntur, quæ nulli virtuti possunt competere; scilicet quod aliquis pronuntiet se omnibus viliorem, & quod ad omnia indignum, & inutilem se confiteatur, & credat. Ergo inconvenienter ista ponuntur inter gradus humilitatis.

2. Præterea. Humilitas ab interioribus ad exteriora procedit, sicut & cæteræ virtutes: Inconvenienter ergo præmittuntur in præmissis gradibus illa quæ pertinent ad exteriores actus, his quæ pertinent ad interiores.

3. Præterea. Anselm. in lib. de similitudinibus (*cap. 99. usque ad* 108.) ponit *septem* humilitatis gradus: Quorum *Primus* est, contemptibilem se esse congnoscere: *Secundus*, de hoc dolere: *Tertius*, hoc confiteri: *Quartus*, hoc persuadere, ut scilicet hoc velit credi: *Quintus*, ut patienter sustineat hoc dici: *Sextus*, ut patiatur contemptibiliter se tractari: *Septimus*, ut hoc amet. Ergo videntur præmissi gradus esse superflui.

4. Præterea. Matth. 3. dicit glos. (*Ord. super illud*, *Implere omnem justitiam*) *Perfecta humilitas tres habet gradus: Primus est, subdere se majori, & non præferre se æquali; qui est sufficiens: Secundus est, subdere se æquali, nec præferre se minori:* Et *hic dicitur abundans: Tertius gradus est, subesse minori, in quo est omnis justitia.* Ergo præmissi gradus videntur esse superflui.

5. Præterea. Augustinus dicit in lib. de virginit. (*cap. 31. ante med. tom. 6.*) *Mensura humilitatis cuique ex mensura ipsius magnitudinis data est, cui est periculosa superbia, quæ amplius amplioribus insidiatur:* Sed mensura magnitudinis humanæ non potest sub certo numero graduum determinari. Ergo videtur, quod non possint determinati gradus humilitatis assignari.

Respondeo dicendum, quod, sicut ex supra dictis patet, (*a.* 2. *hu. qu.*) humilitas essentialiter in ap-

pe-

petitu consistit, secundum quod aliquis refrænat impetum animi sui, ne inordinate tendat in magna; sed regulam habet in cognitione, ut scilicet aliquis non se existimet supra id esse, quod est: Et utriusque principium, & radix est reverentia, quam quis habet ad Deum. Ex interiori autem dispositione humilitatis procedunt quædam exteriora signa in verbis, & factis, & gestibus, quibus id quod interius latet, manifestatur; sicut & in cæteris virtutibus accidit. Nam *ex visu cognoscitur vir, & ab occursu faciei sensatus*, ut dicitur Eccles. 19. Et ideo in prædictis gradibus humilitatis ponitur aliquid, quod pertinet ad humilitatis radicem; scilicet *duodecimus gradus*, qui est, *ut homo Deum timeat, & memor sit omnium quæ præcepit*.

Ponitur etiam aliquid pertinens ad appetitum, ne scilicet in propriam excellentiam inordinate tendat. Quod quidem fit *tripliciter*: *Uno modo*, ut homo non sequatur propriam voluntatem: quod pertinet ad *undecimum gradum*: *Alio modo*, ut regulet eam secundum Superioris arbitrium: quod pertinet ad *gradum decimum*: *Tertio modo*, ut ab hoc non desistat propter dura, & aspera, quæ occurrunt: & hoc pertinet ad *nonum*.

Ponuntur etiam quædam pertinentia ad existimationem hominis recognoscentis suum defectum. Et hoc *tripliciter*: *Uno* quidem *modo* per hoc quod proprios defectus recognoscat, & confiteatur: quod pertinet ad *octavum gradum*: *Secundo*, ut ex consideratione sui defectus aliquis insufficientem se existimet ad majora: quod pertinet ad *septimum*: *Tertio*, ut quantum ad hoc alios sibi præferat: quod pertinet ad *sextum*.

Ponuntur etiam *quædam*, quæ pertinent ad exteriora signa. Quorum *unum* est in factis; ut scilicet homo non recedat in suis operibus a via communi: quod pertinet ad *quintum*. *Alia duo* sunt in verbis; ut scilicet homo non præripiat tempus loquendi: quod pertinet ad *quartum*: Nec excedat modum in loquendo: quod pertinet ad *secundum*. *Alia* vero consistunt in exterioribus gestibus: Puta in reprimendo extollentiam oculorum: quod pertinet ad *primum*: Et in cohibendo exterius risum, & alia ineptæ lætitiæ signa: quod pertinet ad *tertium*.

Ad primum ergo dicendum, quod aliquis absque falsitate potest se credere, & pronuntiare omnibus viliorem secundum defectus occultos, quos in se recognoscit, & dona Dei, quæ in aliis latent. Unde

Augustinus dicit in lib. de virginit. (*c. 52. parum a med. tom. 6.*) *Existimate aliquos in occulto superiores, quibus estis in manifesto meliores.* Similiter etiam absque falsitate potest aliquis confiteri, & credere ad omnia se inutilem esse, & indignum per proprias vires, ut sufficientiam suam totam in Deum referat, secundum illud 2. ad Corinth. 3. *Non quod sufficientes simus aliquid cogitare a nobis, quasi ex nobis, sed sufficientia nostra ex Deo est.* Non est autem inconveniens, quod ea quæ ad alias virtutes pertinent, humilitati adscribantur; quia sicut unum vitium oritur ex alio; ita naturali ordine actus unius virtutis procedit ex actu alterius.

Ad secundum dicendum, quod homo ad humilitatem pervenit per *duo*. *Primo* quidem, & principaliter per gratiæ donum: Et quantum ad hoc interiora præcedunt exteriora. *Aliud* autem est humanum studium, per quod homo prius exteriora cohibet, postmodum pertingit ad extirpandum interiorem radicem: & secundum hunc ordinem assignantur hic humilitatis gradus.

Ad tertium dicendum, quod omnes gradus, quos Anselmus ponit, reducuntur ad opinionem, & manifestationem, & voluntatem propriæ abjectionis. Nam *primus* gradus pertinet ad cognitionem proprii defectus. Sed quia vituperabile esset, si quis proprium defectum amaret, hoc per *secundum* gradum excluditur. Sed ad manifestationem sui defectus pertinent *tertius*, & *quartus* gradus; ut scilicet aliquis non solum simpliciter suum defectum enuntiet, sed etiam persuadeat. *Alii* autem *tres* gradus pertinent ad appetitum, qui excellentiam exteriorem non quærit, sed exteriorem abjectionem, vel æquanimiter patitur, sive in verbis, sive in factis, quia, sicut Gregorius dicit in Registro, (*l. 2. Indict. 10. epist. 24.*) *non grande est iis nos esse humiles, a quibus honoramur; quia & hoc sæculares quilibet faciunt: sed illis maxime humiles esse debemus, a quibus aliqua patimur*: Et hoc pertinet ad *quintum*, & *sextum* gradum: Vel etiam desideranter exteriorem abjectionem amplectitur: quod pertinet ad *septimum* gradum. Et sic omnes isti gradus continentur sub *sexto*, & *septimo* superius enumeratis.

Ad quartum dicendum, quod illi tres gradus accipiuntur, non ex parte ipsius rei, idest secundum naturam humilitatis, sed per comparationem ad gradus hominum, qui sunt vel majores, vel minores, vel æquales.

Ad quintum dicendum, quod etiam illa ratio pro-

procedit de gradibus humilitatis, non secundum ipsam naturam rei, secundum quam assignantur præmissi gradus, sed secundum diversas hominum conditiones.

APPENDIX.

Ex artic. habes *primo:* quomodo per rationem ostendas, merito insinuatum a scripturis, & Benedicto, quod duodecim sunt gradus humilitatis. A B. Benedicto quidem, ut in principio articuli. A scripturis vero, ut de humilitate Abrahæ *Gen.* 18. Ubi in ly *cum sim pulvis*, vide gradum sextum, septimum, in ly *loquar ad dominum*, &c. vide secundum. Item de humilitate David. 2. *Reg.* 12. in ly *peccavi:* vide octavum: & *c.* 15. in ly *si dixerit mihi, non places, præsto sum: faciat, quod bonum est in oculis suis:* similiter alibi (quando, scilicet Deus eum pro peccatis ejus corripuit, & punivit, patientiam obedienter amplexus est 2. *Reg.* 15. *a.* 20. 24. vide nonum. Item c. 16. in ly *dimittite, ut maledicat juxta præceptum Domini;* vide undecimum. Item *Luc.* 1. de humilitate B. Virginis ly *cogitabat, qualis*, &c. (non enim signa ineptæ lætitiæ monstravit, auditis tantis suis præconiis: neque ante tempus opportunum locuta est: tanquam sensata) vide tertium, & quartum: in ly *Quomodo fiet*, &c. vide secundum: in ly *Ecce Ancilla Domini*, vide primum, & (quoniam in hoc tenet, quod communis regula docet, sc. ancillari Domino) etiam quintum: in ly *Fiat mihi secundum verbum tuum*, vide decimum (subdit enim se Deo). Item in ly *Magnificat anima mea Dominum, & exultavit spiritus meus in Deo salutari meo*) scilicet per sanctum Dei timorem, & memoriam practicalem omnium mandatorum ejus) vide duodecimum. Consule tu *qu.* 70. *art.* 1. *append.* regulam pro lectoribus, & secundum ipsam te in hac diffusa materia pro studio tuo exerce. *Secundo* vides: quomodo ex iis, &c.

QUÆSTIO CLXII.

De Superbia, [illegible]cto articulos divisa.

Postea considerandum est de Superbia.

Et *primo* de superbia in communi.

Secundo de peccato primi hominis, quod ponitur esse superbia.

Cir-

Circa primum quæruntur octo.

Primo. Utrum ſuperbia ſit peccatum.
Secundo. Utrum ſit vitium ſpeciale.
Tertio. In quo ſit ſicut in ſubjecto.
Quarto. De ſpeciebus ejus.
Quinto. Utrum ſit peccatum mortale.
Sexto. Utrum ſit graviſſimum omnium peccatorum.
Septimo. De ordine ejus ad alia peccata.
Octavo. Utrum debeat poni vitium capitale.

ARTICULUS I. 784

Utrum Superbia ſit peccatum.

1. 2. qu. 84. *art.* 2. *& mal. qu.* 8. *art.* 2. *ad* 16. *& Pſ.* 46.

AD Primum ſic proceditur. Videtur, quod Superbia non ſit peccatum. Nullum enim peccatum eſt repromiſſum a Deo. Promittit enim Deus, quod ipſe facturus eſt; non eſt autem actor peccati: Sed ſuperbia connumeratur inter repromiſſiones divinas. dicitur enim Iſaj. 60. *Ponam te in ſuperbiam ſæculorum, gaudium in generationem, & generationem.* Ergo ſuperbia non eſt peccatum.

2. Præterea. Appetere divinam ſimilitudinem non eſt peccatum. hoc enim naturaliter appetit quælibet creatura, & in hoc optimum ejus conſiſtit; & præcipue hoc convenit rationali creaturæ, quæ facta eſt ad imaginem, & ſimilitudinem Dei: Sed, ſicut dicitur in lib. Sentent. Proſperi, (*ſent.* 292. *inter op. Aug. & l.* 11. *ſup. Gen. ad lit. c.* 14 *tom.* 3.) *ſuperbia eſt amor propriæ excellentiæ, per quam homo Deo aſſimilatur, qui eſt excellentiſſimus* unde dicit Auguſt. in 2. Confeſſ. (*cap.* 6. *ante med. tom.* 1.) *Superbia celſitudinem imitatur, cum tu ſis unus ſuper omnia Deus excelſus.* Ergo ſuperbia non eſt peccatum.

3. Præterea. Peccatum non ſolum contrariatur virtuti, ſed etiam oppoſito vitio, ut patet per Philoſ. in 2. Ethic. (*cap.* 8. *to*[illegible]) Sed nullum vitium invenitur oppoſitum eſſe ſuperbiæ. Ergo ſuperbia non eſt peccatum.

Sed Contra eſt, quod dicitur Tob. 4. *Superbiam nunquam in tuo ſenſu, aut in tuo verbo dominari permittas.*

Reſ-

Respondeo dicendum, quod superbia nominatur ex hoc, quod aliquis per voluntatem tendit supra id quod est. Unde dicit Isidorus in lib. 10. Etymol. (*ad lit. S.*) *Superbus dictus est, quia super vult videri quam est.* qui enim vult supergredi quod est, superbus est. Habet autem hoc ratio recta, ut voluntas uniuscujusque feratur in id, quod est proportionatum sibi. Et ideo manifestum est, quod superbia importat aliquid, quod adversatur rationi rectæ.

Hoc autem facit rationem peccati: quia secundum Dionysium cap. 4. de divin. nomin. (*par. 4. lect. 22.*) *malum animæ est præter rationem esse.* Unde manifestum est, quod *superbia est peccatum.*

Ad primum ergo dicendum, quod superbia *dupliciter* accipi potest. *Uno modo* ex eo quod supergreditur regulam rationis: Et sic dicimus eam esse peccatum. *Alio modo* potest superbia nominari simpliciter a superexcessu: Et secundum hoc omne superexcedens potest nominari superbia: Et ita repromittitur a Deo superbia, quasi quidam superexcessus bonorum. Unde & Glos. Hieronymi (*sup. illud Is. 61. Vos autem Sacerdotes*) dicit ibidem, quod *est superbia bona, & mala.*

Quamvis etiam dici possit, quod superbia ibi accipitur materialiter pro abundantia rerum, de quibus possunt homines superbire.

Ad secundum dicendum, quod eorum, quæ naturaliter homo appetit, ratio est ordinatrix: Et ita si aliquis a regula rationis recedit vel in plus, vel in minus, erit talis appetitus vitiosus; sicut patet de appetitu cibi, qui naturaliter desideratur. Superbia autem appetit excellentiam in excessu ad rationem rectam. Unde Augustinus dicit in 14. de civit. Dei, (*cap. 13. circ. princ. tom. 5.*) quod *superbia est perversæ celsitudinis appetitus.* Et inde est etiam, quod, sicut Augustinus dicit in 19. de civit. Dei, (*cap 12 a med tom. 5.*) *superbia perverse imitatur Deum. Odit namque cum sociis æqualitatem sub illo, sed imponere vult sociis dominationem suam pro illo.*

Ad tertium dicendum, quod superbia directe opponitur virtuti humilitatis, quæ quodammodo circa eadem cum magnanimitate existit, ut supra dictum est. (*quæst. præc. art 1. ad 3.*) Unde & vitium, quod opponitur superbiæ, in defectum vergens, propinquum est vitio pusillanimitatis, quæ opponitur magnanimitati secundum defectum. Nam

sicut

ſicut ad magnanimitatem pertinet impellere animum ad magna contra deſperationem ; ita ad humilitatem pertinet retrahere animum ab inordinato appetitu magnorum contra præſumptionem. Puſillanimitas autem, ſi importet defectum a proſecutione magnorum, proprie opponitur magnanimitati per modum defectus : Si autem importet applicationem animi ad aliqua viliora, quam hominem deceant, opponitur humilitati ſecundum defectum : utrumque enim ex animi parvitate procedit : Sicut & e contrario ſuperbia poteſt ſecundum ſuperexceſſum & magnanimitati, & humilitati opponi, ſecundum rationes diverſas : Humilitati quidem, ſecundum quod ſubjectionem aſpernatur : Magnanimitati autem, ſecundum quod inordinate ad magna ſe extendit : Sed quia ſuperbia ſuperioritatem quandam importat, directius opponitur humilitati : ſicut & puſillanimitas, quæ importat pravitatem animi in magna tendentis directius opponitur magnanimitati.

A P P E N D I X.

Ex artic. habes *primo* : quomodo per rationem oſtendas, merito inſinuatum a Scripturis, quod ſuperbia eſt peccatum. Ut Tob. 4. *Superbiam in tuo ſenſu nunquam dominari permittas, ab ipſa enim ſumpſit initium omnis perditio*. Item Jacob. 4. *Deus ſuperbis reſiſtit*. Non reſiſtit autem Deus alicui, tanquam abominans illud, niſi peccato, & peccatori formaliter ſumpto, ideſt, quatenus veſtitus eſt peccato. Item Pſal. 73. *Superbia eorum, qui te oderunt, aſcendit ſemper*. Ex peccato enim provenit, quod aliquis odio habeat Deum. *Secundo* vides : quomodo, &c.

ARTICULUS II. 785

Utrum ſuperbia ſit ſpeciale peccatum.

Inf. a. 8. *cor. &* 1. 2. *q.* 84. *a.* 2. *Et* 2. *d.* 5. *q.* 1. *ar.* 3. *cor. Et d.* 42. *q.* 2. *a.* 3. *ad* 2. *& mal. q.* 8. *a.* 2.

Ad Secundum ſic proceditur. Videtur, quod ſuperbia non ſit ſpeciale peccatum. Dicit enim Auguſt. in lib. de natura, & gratia, (*c.* 29. *parum a princ. to.* 7.) quod *ſine ſuperbiæ appellatione nullum peccatum invenies*. Et Proſper dicit in lib. 3. de vita contemplativa, (*c.* 2. *parum a princ.*) quod *nullum peccatum ſine ſuperbia poteſt, vel potuit eſſe,*

se, *aut poterit*. Ergo superbia est generale peccatum.

2. Præterea. Job 33. super illud, *Ut avertat hominem ab iniquitate*, dicit gl. (*ord.*) quod *contra conditorem superbire*, *est ejus præcepta peccando transcendere:* Sed secundum Ambros. (*l. de Parad. c. 8. parum ante med.*) *omne peccatum est transgressio legis divinæ*, & *cœlestium inobedientia mandatorum*. Ergo omne peccatum est superbia.

3. Præterea. Omne peccatum speciale alicui speciali virtuti opponitur: Sed superbia opponitur omnibus virtutibus. dicit enim Greg. 34. Mor. (*c. 18. a princ.*) „ Superbia nequaquam est unius virtutis „ extinctione contenta; contra cuncta animæ mem„ bra se erigit, & quasi generalis, ac pestifer mor„ bus corpus omne corrumpit. „ & Isid. dicit in lib. 2. de summo bono, (*c. 38. a med.*) quod *est ruina omnium virtutum*. Ergo superbia non est speciale peccatum.

4. Præterea. Omne peccatum speciale habet specialem materiam: Sed superbia habet generalem materiam. dicit enim Gregor. 34. Moral. (*c. 18. ante med.*) quod *alter intumescit auro*, *alter eloquio*, *alter infimis*, & *terrenis rebus*, *alter summis*, *cœlestibusque virtutibus*. Ergo superbia non est speciale peccatum, sed generale.

Sed Contra est, quod August. dicit in libro de natura, & gratia: (*c. 29. cir. med. to. 7.*) *Quærat diligenter*, & *inveniet secundum legem Dei superbiam esse peccatum multum discretum ab aliis vitiis:* Genus autem non distinguitur a suis speciebus. Ergo superbia non est generale peccatum, sed speciale.

Respondeo dicendum, quod peccatum superbiæ *dupliciter* potest considerari. *Uno modo* secundum propriam speciem, quam habet ex ratione proprii objecti: Et *hoc modo superbia est speciale peccatum*, quia habet speciale objectum. est enim inordinatus appetitus propriæ excellentiæ, ut dictum est. (*art. præc.*)

Alio modo potest considerari secundum redundantiam quandam in alia peccata: Et *secundum hoc habet quandam generalitatem*; inquantum scilicet ex superbia oriri possunt omnia peccata, *duplici* ratione: *Uno modo* per se; inquantum scilicet alia peccata ordinantur ad finem superbiæ, qui est propria excellentia, ad quam potest ordinari omne id, quod quis inordinate appetit: *Alio modo* indirecte, & quasi per accidens, scilicet removendo prohibens; inquantum

tum scilicet homo per superbiam contemnit divinam legem, per quam prohibetur a peccando, secundum illud Hierem. 2. *Confregisti jugum, rupisti vincula, dixisti, Non serviam.*

Sciendum tamen, quod ad hanc generalitatem superbiæ pertinet, quod omnia vitia interdum ex superbia oriri possint: non autem ad eam pertinet, quod omnia vitia semper ex superbia oriantur. Quamvis enim omnia præcepta legis possit quis transgredi qualicumque peccato ex contemptu, qui pertinet ad superbiam: non tamen semper ex contemptu aliquis præcepta divina transgreditur, sed quandoque ex ignorantia, quandoque ex infirmitate. Et inde est, quod, sicut Aug. dicit in lib. de natura, & gratia, (*c. 29. in med. to. 7.*) *multa perperam fiunt, quæ non fiunt superbe.*

Ad primum ergo dicendum, quod August. illa verba inducit in lib. de nat. & gratia, non ex sua persona, sed ex persona alterius, contra quem disputat. Unde & postmodum improbat ea, ostendens quod non semper ex superbia peccatur.

Potest tamen dici, quod auctoritates illæ intelliguntur quantum ad exteriorem effectum superbiæ, qui est transgredi præcepta; quod invenitur in quolibet peccato; non autem quantum ad interiorem actum superbiæ, qui est contemptus præcepti. Non enim semper peccatum fit ex contemptu, sed quandoque ex ignorantia, quandoque ex infirmitate, ut dictum est. (*in cor. a.*)

Ad secundum dicendum, quod quandoque aliquis committit aliquod peccatum secundum effectum, sed non secundum affectum: Sicut ille qui ignoranter occidit patrem, committit parricidium secundum effectum, sed non secundum affectum; quia hoc non intendebat. Et secundum hoc transgredi præceptum Dei, dicitur esse contra Deum superbire, secundum effectum quidem semper, non autem semper secundum affectum.

Ad tertium dicendum, quod peccatum aliquod potest corrumpere virtutem *dupliciter*. *Uno modo* per directam contrarietatem ad virtutem: Et hoc modo superbia non corrumpit quamlibet virtutem, sed solum humilitatem; sicut & quodlibet aliud speciale peccatum corrumpit specialem virtutem sibi oppositam, contrarium agendo. *Alio modo* peccatum aliquod corrumpit virtutem, abutendo ipsa virtute: Et sic superbia corrumpit quamlibet virtutem, inquantum scilicet ex ipsis virtutibus sumit occasionem superbiendi, sicut ex quibuslibet aliis rebus ad excellen-

lentiam pertinentibus. Unde non sequitur, quod sit generale peccatum.

Ad quartum dicendum, quod superbia attendit specialem rationem objecti, quæ tamen inveniri potest in diversis materiis: Est enim inordinatus amor propriæ excellentiæ: Excellentia autem in diversis rebus potest inveniri.

A P P E N D I X.

Ex art. habes *primo*: quomodo per rationem & ostendas, & recte intelligas, merito esse a scripturis, & Augustino insinuatum, quod superbia est speciale peccatum. A D. Augustino quidem: ut *in arg. cont.* A scripturis vero per hoc, quod connumerant superbiam aliis specialibus vitiis. Ut Ro. 1. *Contumeliosos, superbos, elatos, parentibus non obedientes*, &c. Item 2. Tim. 3. *Cupidi, elati, superbi, blasphemi*, &c. *Secundo* vides: quomodo, &c.

A R T I C U L U S III. 786

Utrum superbia sit in irascibili sicut in subjecto.

Mal. q. 8. *a.* 2. *& ver. q.* 1. *a.* 5. *ad* 10.

Ad Tertium sic proceditur. Videtur, quod superbia non sit in irascibili sicut in subjecto. Dicit enim Greg. 23. Moral. (*cap.* 10. *ante med.*) *Obstaculum veritatis tumor mentis est; quia dum inflat, obnubilat*: Sed cognitio veritatis non pertinet ad irascibilem, sed ad vim rationalem. Ergo superbia non est in irascibili.

2. Præterea. Gregor. dicit 24. Moral. (*cap.* 6. *a med.*) quod *superbi non eorum vitam considerant, quibus se humiliando postponant, sed quibus superbiendo se præferant*: Et sic videtur, quod superbia ex indebita consideratione procedat: Sed consideratio non pertinet ad irascibilem, sed potius ad rationalem. Ergo superbia non est in irascibili, sed potius in rationali.

3. Præterea. Superbia non solum quærit excellentiam in rebus sensibilibus, sed etiam in rebus spiritualibus, & intelligibilibus: Ipsa autem principaliter consistit in contemptu Dei, secundum illud Eccl. 10. *Initium superbiæ hominis apostatare a Deo*. Sed irascibilis, cum sit pars appetitus sensitivi, non potest

potest se extendere in Deum, & in intelligibilia. Ergo superbia non potest esse in irascibili.

4. Præterea. Ut dicitur in lib. Sententiar. Prosperi, (*sentent.* 292. *inter op. Aug. to.* 3.) *Superbia est amor propriæ excellentiæ:* Sed amor non est in irascibili, sed in concupiscibili. Ergo superbia non est in irascibili.

Sed Contra est, quod Gregor. in 2. Moral. (*cap.* 26. *parum a princ.*) ponit contra superbiam donum timoris: Timor autem pertinet ad irascibilem. Ergo superbia est in irascibili.

Respondeo dicendum, quod subjectum cujuslibet virtutis, vel vitii oportet inquirere ex proprio objecto. Non enim potest esse aliud objectum habitus, vel actus, nisi quod est objectum potentiæ, quæ utrique subjicitur. Proprium autem objectum superbiæ est arduum. est enim appetitus propriæ excellentiæ, ut dictum est. (*art.* 1. & 2. *præc.*) Unde oportet, quod *superbia aliquo modo ad vim irascibilem pertineat.*

Sed irascibilis *dupliciter* accipi potest. *Uno modo* proprie: Et sic est pars appetitus sensitivi; sicut & ira proprie sumpta est quædam passio appetitus sensitivi. *Alio modo* potest accipi irascibilis largius, sc. ut pertineat etiam ad appetitum intellectivum, cui etiam quandoque attribuitur ira, prout scilicet attribuimus iram Deo, & Angelis, non quidem secundum passionem, sed secundum judicium justitiæ judicantis: Et tamen irascibilis sic communiter dicta non est potentia distincta a concupiscibili, ut patet ex his quæ in primo dicta sunt. (*q.* 59. *ar.* 4. & *q.* 82. *a.* 5. *ad* 1. & 2.)

Si ergo arduum, quod est objectum superbiæ, esset solum aliquid sensibile, in quod posset tendere appetitus sensitivus, oporteret quod superbia esset in irascibili, quæ est pars appetitus sensitivi. Sed quia arduum, quod respicit superbia, communiter invenitur & in sensibilibus, & in spiritualibus rebus, „ necesse est dicere, quod subjectum superbiæ sit „ irascibilis non solum proprie sumpta, prout est „ pars appetitus sensitivi, sed etiam communius ac„ cepta, prout invenitur in appetitu intellectivo. „ Unde & in dæmonibus suberbia ponitur.

Ad primum ergo dicendum, quod cognitio veritatis est *duplex*. *Una* pure speculativa: Et hanc superbia indirecte impedit, subtrahendo causam. Superbus enim neque Deo intellectum suum subjicit, ut ab eo veritatis cognitionem percipiat, secundum illud Matth. 11. *Abscondisti hæc a sapientibus*, & *pru-*

prudentibus, ideſt a ſuperbis, qui ſibi ſapientes, & prudentes videntur, *& revelaſti ea parvulis*, ideſt humilibus: Neque etiam ab hominibus addiſcere dignatur; cum tamen dicatur Eccl. 6. *Si inclinaveris aurem tuam*, ſcilicet humiliter audiendo, *excipies doctrinam*. *Alia* autem eſt cognitio veritatis, ſcilicet affectiva: Et talem cognitionem veritatis directe impedit ſuperbia: quia ſuperbi, dum delectantur in propria excellentia, excellentiam veritatis faſtidiunt; ut Gregor. dicit 23. Moral. (*cap.* 10. *cir. med.*) quod *ſuperbi, etſi ſecreta quædam intelligendo percipiunt, eorum dulcedinem experiri non poſſunt; & ſi noverunt quomodo ſunt, ignorant quomodo ſapiunt*. Unde & Proverb. 11. dicitur: *Ubi humilitas, ibi ſapientia*.

Ad ſecundum dicendum, quod, ſicut ſupra dictum eſt, (*qu. præc. a.* 1. *&* 2.) humilitas attendit ad regulam rationis rectæ, ſecundum quam aliquis veram æſtimationem de ſe habet. Hanc autem regulam rectæ rationis non attendit ſuperbia, ſed de ſe majora exiſtimat quam ſint: quod contingit ex inordinato appetitu propriæ excellentiæ: quia quod aliquis vehementer deſiderat, facile credit; & ex hoc etiam ejus appetitus in altiora fertur, quam ſibi conveniat. Et ideo quæcunque conferunt ad hoc quod aliquis æſtimet ſe ſupra id quod eſt, inducunt hominem ad ſuperbiam: Quorum unum eſt, quod aliquis conſideret defectus aliorum; ſicut e contra Greg. ibidem dicit, quod *ſancti viri virtutum conſideratione viciſſim ſibi alios præferunt*. Ex hoc ergo non habetur, quod ſuperbia ſit in rationali, ſed quod aliqua cauſa ejus in ratione exiſtat.

Ad tertium dicendum, quod ſuperbia non eſt ſolum in iraſcibili, ſecundum quod eſt pars appetitus ſenſitivi, ſed prout communius iraſcibilis accipitur, ut dictum eſt. (*in cor. ar.*)

Ad quartum dicendum, quod, ſicut Aug. dicit 14. de civit. Dei, (*c.* 7. *a med. & c.* 9. *tom.* 5.) *amor præcedit omnes alias animi affectiones, & eſt cauſa earum*. & ideo poteſt poni pro qualibet aliarum affectionum. Et ſecundum hoc *ſuperbia dicitur eſſe amor propriæ excellentiæ*, inquantum ex amore cauſatur inordinata præſumptio alios ſuperandi; quod proprie pertinet ad ſuperbiam.

A P P E N D I X.

EX art. habes *primo*: quomodo per rationem & oſtendas, & recte intelligas, merito fuiſſe inti-

nua-

nuatum a scripturis, & Gregorio; quod superbia est subjective in irascibili. A D. Gregorio quidem: ut *in arg. contr.* A scripturis autem per hoc, quod dicunt, Sap. 5. *Ambulavimus vias difficiles. Quid nobis profuit superbia?* Nam per ly *difficiles*, denotant ad literam, quod superbia, de qua subjungunt, est circa ardua: Item a Luc. 1. *Dispersit superbos mente cordis sui*. Ubi per *cor* intelligitur voluntas: & per ly *mente*, intelligitur intentio: ac si dixisset: Dispersit superbos quoad intentionem voluntatis eorum: hoc est, cassum fecit intentum, quod ipsi volebant. Voluntas vero est appetitus intellectivus, seu voluntas, qui appetitus intellectivus communiori vocabulo dicitur irascibilis, ut in conclusione articuli. Nam voluntas per cor intelligitur: quoniam, sicut cor corporale est principium omnium corporalium motuum, ita voluntas omnium spiritualium. *Secundo* vides: quomodo ex iis, &c.

ARTICULUS IV. 787

Utrum convenienter a Gregorio assignentur quatuor superbiæ species; scilicet æstimare bonum a seipso habere; sibi datum desuper credere pro suis accepisse meritis; jactare se habere quod non habet; & despectis cæteris singulariter videri appetere habere quod habet.

2. *dis.* 24. *qu.* 2. *artic.* 4. *Et mal. q.* 8. *art.* 4. *Et* 1. *Cor.* 4. *lect.* 2. *&* 2. *Eth.* 3.

AD Quartum sic proceditur. Videtur, quod inconvenienter assignentur quatuor superbiæ species, quas Gregor. assignat 23. Moral. (*cap.* 4.) dicens: „ Quatuor quippe sunt species, quibus omnis „ tumor arrogantium demonstratur; cum bonum aut „ a semetipsis habere se æstimant; aut si sibi da„ tum desuper credunt, pro suis se hoc accepisse „ meritis putant; aut certe cum jactant se habere „ quod non habent; aut despectis cæteris, singula„ riter videri appetunt habere quod habent. „ Superbia enim est vitium distinctum ab infidelitate, sicut etiam humilitas est virtus distincta a fide: Sed quod aliquis æstimet bonum se non habere a Deo, vel quod bonum gratiæ habeat ex meritis propriis,

ad

ad infidelitatem pertinet. Ergo non debet poni species superbiæ.

2. Præterea. Idem non debet poni species diversorum generum: Sed jactantia ponitur species mendacii, ut supra habitum est. (*q.* 110. *a.* 2. *&* *q.* 112.) Ergo non debet poni species superbiæ.

3. Præterea. Quædam alia videntur ad superbiam pertinere, quæ hic non connumerantur. dicit enim Hieron. quod *nihil est tam superbum, quam ingratum videri*. & Augustinus dicit 14. de civit. Dei, (*cap.* 14. *to.* 5.) quod *excusare se de peccato commisso ad superbiam pertinet*. Præsumptio etiam, qua quis tendit ad assequendum aliquid, quod supra se est, maxime ad superbiam pertinere videtur. Non ergo sufficienter prædicta divisio comprehendit superbiæ species.

4. Præterea. Inveniuntur aliæ divisiones superbiæ. Dividit enim Anselmus (*in lib. de similitudinib. c.* 22. *& seq.*) exaltationem superbiæ, dicens, quod *quædam est in voluntate, quædam in sermone, quædam in operatione*. Bernard. etiam (*tract. de grad. humilit. cap.* 10. *& seq.*) ponit duodecim gradus superbiæ; qui sunt „ curiositas, mentis levitas, inepta lætitia, jactantia, singularitas, arrogantia, „ præsumptio, defensio peccatorum, simulata confessio, rebellio, libertas peccandi, consuetudo: „ Quæ non videntur comprehendi sub speciebus a Gregorio assignatis. Ergo videtur, quod inconvenienter assignentur.

In Contrarium sufficiat auctoritas Gregorii.

Respondeo dicendum, quod, sicut supra dictum est, (*a.* 1. *&* 3. *hu. q.*) superbia importat immoderatum excellentiæ appetitum, qui scilicet non est secundum rationem rectam. Est autem considerandum, quod quælibet excellentia consequitur aliquod bonum habitum. Quod quidem potest *tripliciter* considerari. *Uno modo* secundum se. Manifestum est enim, quod quanto majus est bonum, quod quis habet, tanto per hoc excellentiam majorem consequitur. Et ideo cum aliquis attribuit sibi majus bonum quam habeat, consequens est quod ejus appetitus tendat in excellentiam propriam ultra modum sibi convenientem. Et *sic est tertia species superbiæ*, cum scilicet aliquis jactat se habere quod non habet.

Alio modo ex parte causæ, prout scilicet excellentius est, quod aliquod bonum insit alicui a seipso, quam quod insit ei ab alio. Et ideo cum aliquis æstimat bonum quod habet ab alio, ac si haberet a seipso, fertur per consequens appetitus ejus in

in propriam excellentiam supra suum modum. Est autem *dupliciter* aliquis causa sui boni: *Uno modo* efficienter: *Alio modo* meritorie. Et *secundum hoc sumuntur duæ primæ superbiæ species*, scilicet cum quis a semetipso habere æstimat quod a Deo habet, vel cum propriis meritis sibi datum desuper credit. *Tertio modo* ex parte modi habendi, prout excellentior aliquis redditur ex hoc, quod bonum aliquod excellentius cæteris possidet. unde ex hoc etiam fertur inordinate appetitus in propriam excellentiam. Et *secundum hoc sumitur quarta superbiæ species*, quæ est, cum aliquis, aliis despectis, singulariter vult videri.

Ad primum ergo dicendum, quod vera æstimatio potest corrumpi *dupliciter*. *Uno modo* in universali; Et sic in his quæ ad fidem pertinent, corrumpitur vera æstimatio per infidelitatem. *Alio modo* in aliquo particulari eligibili: Et hoc non facit infidelitatem; Sicut ille qui fornicatur, æstimat pro tempore illo bonum esse sibi fornicari: nec tamen est infidelis, sicut esset, si in universali diceret, fornicationem esse bonum. Et ita etiam est in proposito: Nam dicere in universali aliquod bonum esse, quod non est a Deo, vel gratiam hominibus pro meritis dari, pertinet ad infidelitatem: Sed quod aliquis ex inordinato appetitu propriæ excellentiæ ita de bonis suis glorietur, ac si ea a se haberet, vel ex meritis propriis, pertinet ad superbiam, & non ad infidelitatem, proprie loquendo.

Ad secundum dicendum, quod jactantia ponitur species mendacii quantum ad exteriorem actum, quo quis falso sibi attribuit quod non habet: Sed quantum ad interiorem cordis arrogantiam ponitur a Gregorio species superbiæ.

Ad tertium dicendum, quod ingratus est, qui sibi attribuit quod ab alio habet. Unde *duæ primæ* superbiæ species ad ingratitudinem pertinent: Quod autem aliquis se excuset de peccato quod habet, pertinet ad *tertiam* speciem: quia per hoc aliquis attribuit sibi bonum innocentiæ, quod non habet: Quod autem aliquis præsumptuose tendat in id, quod supra ipsum est, præcipue videtur ad *quartam* speciem pertinere, secundum quam aliquis vult aliis præferri.

Ad quartum dicendum, quod illa *tria*, quæ ponit Anselmus, accipiuntur secundum progressum peccati cujuslibet; quod *primo* corde concipitur, *secundo* ore profertur, *tertio* opere perficitur. Illa autem duodecim, quæ ponit Bernardus, sumuntur do per-

posi-

positum ad duodecim gradus humilitatis, de quibus supra habitum est. (*q. præc. a. 6.*) Nam *primus* gradus humilitatis est *corde*, & *corpore semper humilitatem ostendere*, *defixis in terram aspectibus*: Cui opponitur *curiositas*, per quam aliquis curiose ubique, & inordinate circumspicit. *Secundus* gradus humilitatis est, *ut pauca verba*, & *rationabilia loquatur aliquis non clamosa voce*: Contra quem opponitur *levitas mentis*, per quam sc. homo superbe se habet in verbo. *Tertius* gradus humilitatis est, *ut non sit facilis*, & *promptus in risu*: Cui opponitur *inepta lætitia*. *Quartus* gradus humilitatis est *taciturnitas usque ad interrogationem*: Cui opponitur *jactantia*. *Quintus* gradus humilitatis est, *tenere quod communis regula monasterii habet*: Cui opponitur *singularitas*, per quam scil. aliquis sanctior vult apparere. *Sextus* gradus humilitatis est, *credere*, & *pronuntiare se omnibus viliorem*: Cui opponitur *arrogantia*, per quam scil. homo se aliis præfert. *Septimus* gradus humilitatis est, *ad omnia inutilem*, & *indignum se confiteri*, & *credere*: Cui opponitur *præsumptio*, per quam sc. aliquis reputat se sufficientem ad majora. *Octavus* gradus humilitatis est *confessio peccatorum*: Cui opponitur *defensio eorundem*. *Nonus* gradus humilitatis est, *in duris*, & *asperis patientiam amplecti*: Cui opponitur *simulata confessio*, per quam scilicet aliquis non vult subire pœnam pro peccatis, quæ simulate confitetur. *Decimus* gradus humilitatis est *obedientia*: Cui opponitur *rebellio*. *Undecimus* gradus humilitatis est, *ut homo non delectetur facere propriam voluntatem*: Cui opponitur *libertas*, per quam scilicet homo delectatur libere facere quod vult. *Ultimus* autem gradus humilitatis est *timor Dei*: Cui opponitur *peccandi consuetudo*, quæ implicat Dei contemptum. In his autem duodecim gradibus tanguntur non solum superbiæ species, sed etiam quædam antecedentia, & consequentia; sicut etiam supra de humilitate dictum est. (*q. præc a. 6.*)

APPENDIX.

EX art. habes *primo*: quomodo per rationem ostendas, merito a Scripturis, & Gregorio fuisse insinuatum, quod superbiæ sunt *quatuor* species: *prima* scilicet æstimare a seipso habere id, quod a Deo habet: *secunda*, credere esse a Deo datum sibi propter merita propria (idest a se, de suo, dependentia) *tertia*, jactare se habere, quod non habet: *quar-*

quarta, velle, aliis despectis, singulariter videri. A B. Gregorio quidem: ut *in princ. art.* A scripturis vero per hoc: quod de *quatuor* istis, in tractando de superbia, seu de superbis, tangunt. Ut de *quarta* in *Gen.* 16. quando Agar concepisse se videns ex hoc, quod ipsa, & non Sara conceperat, despexit Dominam suam. Simile habes 1. *Reg.* 1. quando Phenenna ex simili motivo despiciebat Annam. De *tertia* autem Isa. 16. *Audivimus superbiam Moab: superbia ejus plus, quam fortitudo ejus*. De *prima* vero simul cum *secunda* Dan. 4. quando Rex Nabuchodonosor ait: *Nonne hæc est Babylon civitas magna, quam ego ædificavi in robore fortitudinis meæ?* Per hæc enim dicta, & similia (quæ multa studens ibi invenies) scripturæ scholasticis Theologis concludendum esse innuunt, quod superbiæ quatuor species prædictæ convenienter assignantur. De convenientia igitur Scripturarum in suis dictis vide *qu.* 122. *art.* 2. *append.* & *qu.* 140. *art.* 1. *append.* *Secundo* vides: quomodo, &c.

ARTICULUS V. 788

Utrum superbia sit peccatum mortale.

4. *d.* 33. *q.* 1. *a.* 3. *q.* 2. *ad* 3.

AD Quintum sic proceditur. Videtur, quod superbia non sit peccatum mortale. Quia super illud Psalm. 7. *Domine Deus meus, si feci istud*, dicit Glossa, (*ordin. Aug. t.* 8.) *scilicet universale peccatum, quod est superbia*. Si igitur superbia esset peccatum mortale, omne peccatum esset mortale.

2. Præterea. Omne peccatum contrariatur charitati: Sed superbia non videtur contrariari charitati, neque quantum ad dilectionem Dei, neque quantum ad dilectionem proximi: quia excellentia, quam quis inordinate per superbiam appetit, non semper contrariatur honori Dei, aut utilitati proximi. Ergo superbia non est peccatum mortale.

3. Præterea. Omne peccatum mortale contrariatur virtuti; Sed superbia non contrariatur virtuti, sed potius ex ea oritur: quia, ut Gregor. dicit 34. Moral. (*c.* 18. *ante med.*) *aliquando homo ex summis, cœlestibusque virtutibus intumescit*. Ergo superbia non est peccatum mortale.

Sed Contra est, quod Greg. in eodem lib. (*ibid. cir. fi.*) dicit, quod *evidentissimum reproborum signum*

su-

superbia est; at contra humilitas electorum: Sed homines non fiunt reprobi pro peccatis venialibus. Ergo superbia non est peccatum veniale, sed mortale.

Respondeo dicendum, quod superbia humilitati opponitur. Humilitas autem proprie respicit subjectionem hominis ad Deum, ut supradictum est. (*q. præc. a.* 1. *ad* 5.) Unde e contrario superbia proprie respicit defectum hujus subjectionis, secundum scilicet quod aliquis se extollit supra id, quod est sibi præfixum secundum divinam regulam, vel mensuram, contra id quod Apost. dicit 2. ad Cor. 10. *Nos autem non in immensum gloriabimur, sed secundum mensuram, qua mensus est nobis Deus*. Et ideo dicitur Ecclesiast. 10. quod *initium superbiæ hominis est apostatare a Deo*: quia scilicet in hoc radix superbiæ consideratur, quod homo aliqualiter non subjicitur Deo, & regulæ ipsius.

Manifestum est autem, quod hoc ipsum quod est non subjici Deo, habet rationem peccati mortalis. hoc enim est averti a Deo. Unde consequens est, quod *superbia secundum genus suum sit peccatum mortale*.

Sicut tamen in aliis, quæ ex suo genere sunt peccata mortalia, (puta fornicatione, & adulterio) sunt aliqui motus, qui sunt peccata venialia propter eorum imperfectionem; quia scilicet præveniunt rationis judicium, & sunt præter ejus consensum: ita etiam & circa superbiam accidit, quod aliqui motus superbiæ sunt peccata venialia, dum eis ratio non consentit.

Ad primum ergo dicendum, quod, sicut supra dictum est, (*ar.* 2. *hu. qu.*) superbia non est universale peccatum per suam essentiam, sed per quandam redundantiam; inquantum sc. ex superbia omnia peccata oriri possunt. Unde non sequitur, quod omnia peccata sint mortalia, sed solum quando oriuntur ex superbia completa, quam diximus esse peccatum mortale.

Ad secundum dicendum, quod superbia semper quidem contrariatur dilectioni divinæ, inquantum sc. superbus non se subjicit divinæ regulæ, prout debet: Et quandoque etiam contrariatur dilectioni proximi, inquantum sc. aliquis inordinate se præfert proximo, aut ab ejus subjectione se subtrahit: in quo etiam derogatur divinæ regulæ, ex qua sunt hominum ordines instituti, prout sc. unus eorum sub alio esse debet.

Ad tertium dicendum, quod superbia non oritur

ex virtutibus, ficut ex caufa per fe, fed ficut ex caufa per accidens; inquantum fc. aliquis ex virtutibus occafionem fuperbiæ fumit. Nihil autem prohibet, quin unum contrariorum fit alterius caufa per accidens, ut dicitur in 8. Phyfic. (*tex*. 8. *to*. 2.) Unde etiam de ipfa humilitate aliqui fuperbiunt.

APPENDIX.

Ex art. habes *primo*: quomodo per rationem oftendas, merito infinuatum fuiffe a fcripturis, *Gregorio*, & *Leone*, Pontificib. quod fuperbia eft peccatum mortale. A S. Gregorio quidem: ut *in arg. contr*. A Leone autem primo per hoc, quod dicit in ep. 88. *Declinata fuperbia, cui proximum eft, ut decidat, ametur humilitas: cui femper debetur; ut crefcat*. Hæc ille. A fcripturis vero per hoc: quod narrant, fuperbos effe vehementer punitos a Deo. Ut *Gen*. 3. de primis parentibus, *c*. 11. de ædificantibus turrim. *Exod*. 5. de Pharaone fuperbiffime dicente ly *Nefcio Dominum*, *& Ifrael non dimittam*. 4. *Reg*. 18. de Rege Affyriorum dicente per nuncios, quod neque Deus, neque homo poffet liberare Ifrael de manu fua; *Hefter*. 3. 5. de Aman hofte Judæorum ex fuperbia moto. In libris Machabæorum fere per totum de fuperbia diverforum. Ex horum enim punitionibus narratis, fcriptura fcholaftice tanquam ab effectu inferendo, dicit, quod fuperbia eft peccatum mortale. *Secundo* vides, &c.

ARTICULUS VI. 789

Utrum fuperbia fit graviffimum peccatorum.

Inf. a. 7. *ad* 4. *&* *Pfal*. 18. *fin*. *&* 2. *Cor*. 12. *lect*. 3.

AD Sextum fic proceditur. Videtur, quod fuperbia non fit graviffimum peccatorum. Quanto enim aliquod peccatum difficilius cavetur, tanto videtur effe levius: Sed fuperbia difficillime cavetur: quia, ficut Auguftinus dicit in Regula, (*fc. epift*. 109. *ante med. to*. 2.) *cætera peccata in malis operibus exercentur, ut fiant; fuperbia autem bonis operibus infidiatur, ut pereant*. Ergo fuperbia non eft graviffimum peccatorum.

2. Præterea. Majus malum majori bono opponitur, ut Philofophus dicit in 8. Ethic. (*c*. 10. *circ. princ. to*. 5.) Sed humilitas, cui opponitur fuperbia, non

non est maxima virtutum, ut supra habitum est. (*q. prec. a.* 5.) Ergo & vitia, quæ opponuntur majoribus virtutibus, puta infidelitas, desperatio, odium Dei, homicidium, & alia hujusmodi, sunt graviora peccata, quam superbia.

3. Præterea. Majus malum non punitur per minus malum: Sed interdum superbia punitur per alia peccata; ut patet ad Rom. 1. ubi dicitur, quod Philosophi *per elationem cordis traditi sunt in reprobum sensum, ut faciant quæ non conveniunt*. Ergo superbia non est gravissimum peccatorum.

Sed Contra est, quod super illud Ps. 138. *Superbi inique agebant usquequaque*, dicit Glossa: (*interl. implic. & Ambros. Octonar. 7. in hunc Ps.*) *Maximum peccatum in homine est superbia*.

Respondeo dicendum, quod in peccato *duo* attenduntur, scilicet *conversio* ad commutabile bonum, quæ materialiter se habet in peccato; & *aversio* a bono incommutabili, quæ est formalis, & completiva ratio peccati. *Ex parte* autem *conversionis non habet superbia, quod sit maximum peccatorum*: quia celsitudo, quam superbus inordinate appetit, secundum suam rationem non habet maximam repugnantiam ad bonum virtutis.

Sed *ex parte aversionis superbia habet maximam gravitatem*: quia in aliis peccatis homo a Deo avertitur, vel propter ignorantiam, vel propter infirmitatem, sive propter desiderium cujuscumque alterius boni: sed superbia habet aversionem a Deo ex hoc ipso, quod non vult Deo, & ejus regulæ subjici. Unde Boetius dicit, quod *cum omnia vitia fugiunt a Deo, sola superbia se Deo opponit*. Propter quod etiam specialiter dicitur Jacobi 4. quod *Deus superbis resistit*. Et ideo averti a Deo, & ejus præceptis, quod est quasi consequens in aliis peccatis, per se ad superbiam pertinet, cujus actus est Dei contemptus. Et quia id quod est per se, potius est eo quod est per aliud, *consequens est, quod superbia sit gravissimum peccatorum secundum suum genus*: quia excedit in aversione, quæ formaliter complet peccatum.

Ad primum ergo dicendum, quod aliquod peccatum difficile cavetur *dupliciter*. *Uno modo* propter vehementiam impugnationis: Sicut ira vehementer impugnat propter suum impetum: Et adhuc difficilius est resistere concupiscentiæ propter ejus connaturalitatem, ut dicitur in 2. Ethic. (*c. 9. non procul a fine, to. 5.*) Et talis difficultas vitandi peccatum gravitatem peccati diminuit: quia quanto a-

 liquis

liquis minoris tentationis impetu cadit, tanto gravius peccat, ut Augustinus dicit. *Alio modo* difficile est vitare aliquod peccatum propter ejus latentiam: Et hoc modo superbiam difficile est vitare: quia etiam ex ipsis bonis occasionem sumit, ut dictum est. (*a. præc. ad* 3.) Et ideo signanter Augustinus dicit, quod *bonis operibus insidiatur*. Et in Psal. 141. dicitur; *In via hac, qua ambulabam, absconderunt superbi laqueum mihi*. Et ideo motus superbiæ occulte subrepens non habet maximam gravitatem, antequam per judicium rationis deprehendatur: Sed postquam deprehensus fuerit per rationem, tunc facile evitatur: Tum ex consideratione propriæ infirmitatis, secundum illud Eccles. 10. *Quid superbis terra, & cinis?* Tum etiam ex consideratione magnitudinis divinæ, secundum illud Job 15. *Quid tumet contra Deum spiritus tuus?* Tum etiam ex imperfectione bonorum, de quibus superbit homo, secundum illud Isaiæ 40. *Omnis caro fœnum, & omnis gloria ejus quasi flos agri*. Et infra c. 64. *Quasi pannus menstruatæ universæ justitiæ nostræ*.

Ad secundum dicendum, quod oppositio vitii ad virtutem attenditur secundum objectum, quod consideratur ex parte conversionis: Et secundum hoc superbia non habet, quod sit maximum peccatorum, sicut nec humilitas, quod sit maxima virtutum: sed ex parte aversionis est maximum, utpote aliis peccatis magnitudinem præstans. Nam per hoc ipsum infidelitatis peccatum gravius redditur, si ex superbiæ contemptu procedat, quam si ex ignorantia, vel infirmitate proveniat: Et idem dicendum est de desperatione, & aliis hujusmodi.

Ad tertium dicendum, quod sicut in syllogismis ducentibus ad impossibile quandoque aliquis convincitur per hoc, quod ducitur ad inconveniens magis manifestum: ita etiam ad convincendum superbiam hominum Deus aliquos punit, permittens eos ruere in peccata carnalia; quæ etsi sint minora, tamen manifestiorem turpitudinem continent. Unde Isidorus dicit in libro 2. de summo bono, (*c.* 38.) „ omni vitio deteriorem esse superbiam, seu propter „ hoc quod a summis personis, & primis assumitur, „ seu quod de opere justitiæ, & virtutis exoritur, „ minusque culpa ejus sentitur: Luxuria vero car„ nis ideo notabilis omnibus est, quoniam statim „ per se turpis est: & tamen, dispensante Deo, su„ perbia minor est: Sed qui detinetur superbia, & „ non sentit, labitur in carnis luxuriam, ut per

„ hanc

„ hanc humiliatus a confusione exurgat.

Ex quo etiam patet gravitas ipsius superbiæ. Sicut enim medicus sapiens in remedium majoris morbi patitur infirmum in leviorem morbum incidere: ita etiam peccatum superbiæ gravius esse ostenditur ex hoc ipso, quod pro ejus remedio Deus permittit ruere homines in alia peccata.

A P P E N D I X.

EX art. habes *primo:* quomodo per rationem ostendas, merito insinuatum fuisse a Scripturis; quod superbia est maximum peccatorum. Ut *Psal.* 118. secundum quod adducitur *in arg. contr.* cum glossa. Item per hoc, quod narrant, superbiam esse punitam modis valde miris, & inusitatis a Deo, qui tamen dixerat Deuteron. 25. *pro mensura peccati erit & plagarum modus*. Superbia enim Nabuchodonosor Regis punita fuit per mutationem ejus in bestiam, & ejectionem in sylvas, *Daniel.* 4. Superbia Holofernis per manum feminæ, *Judith* 13. Superbia Chore, Dathan, & Abiron, per deglutionem ipsorum vivorum a terra aperta, *Numer.* 16. *Secundo* vides: quomodo ex iis bene pensatis, & applicatis, doctrina præsens Angelica declaretur, atque confirmetur.

ARTICULUS VII. 790

Utrum superbia sit primum omnium peccatorum.

2. *Cor.* 12. *lect.* 4.

AD Septimum sic proceditur. Videtur, quod superbia non sit primum omnium peccatorum. Primum enim salvatur in omnibus consequentibus: Sed non omnia peccata sunt cum superbia, nec oriuntur ex superbia. dicit enim August. in lib. de natura, & gratia, (*cap.* 29. *in med. to.* 7.) quod *multa perperam fiunt, quæ non fiunt superbe*. Ergo superbia non est primum omnium peccatorum.

2. Præterea. Ecclesiast. 10. dicitur, quod *initium superbiæ est apostatare a Deo*. Ergo apostasia a Deo est prius, quam superbia.

3. Præterea. Ordo peccatorum esse videtur secundum ordinem virtutum: Sed humilitas non est prima virtutum, sed magis fides. Ergo superbia non est primum peccatorum.

4. Præterea. 2. ad Tim. 3. dicitur: *Mali homi-*

 nes,

nes, & seductores proficiunt in pejus. Et ita videtur, quod principium malitiæ hominis non sit a maximo peccatorum: Sed superbia est maximum peccatorum, ut dictum est. (*ar. præc.*) Non est igitur primum peccatorum.

5. Præterea. Id quod est secundum apparentiam, & fictionem, est posterius eo quod est secundum veritatem: Sed Philos. dicit in 3. Ethic. (*cap. 7. cir. med. to. 5.*) quod *superbus est fictor fortitudinis, & audaciæ.* Ergo vitium audaciæ est prius vitio superbiæ.

Sed Contra est, quod dicitur Eccles. 10. *Initium omnis peccati est superbia.*

Respondeo dicendum, quod illud quod est per se, est primum in quolibet genere. Dictum est autem supra, (*ar. præc.*) quod aversio a Deo, quæ formaliter complet rationem peccati, pertinet ad superbiam per se, ad alia autem peccata ex consequenti. Et inde est, quod *superbia habet rationem primi peccati, & est etiam principium omnium peccatorum*, ut supra dictum est, (1. 2. *qu.* 84. *ar.* 2.) cum de causis peccati ageretur, ex parte aversionis, quæ est principalior in peccato.

Ad primum ergo dicendum, quod superbia dicitur esse omnis peccati initium, non quia quodlibet peccatum singulariter ex superbia oriatur, sed quia quodlibet genus peccati natum est ex superbia oriri.

Ad secundum dicendum, quod apostatare a Deo dicitur esse superbiæ humanæ initium, non quasi aliquod aliud peccatum a superbia existens, sed quia est prima superbiæ pars. Dictum est enim, (*a.* 5. *hu. q.*) quod superbia principaliter respicit subjectionem divinam, quam contemnit: ex consequenti autem contemnit subjici creaturæ propter Deum.

Ad tertium dicendum, quod non oportet esse eundem ordinem virtutum, & vitiorum. Nam vitium est corruptivum virtutis. Id autem quod est primum in generatione, est postremum in corruptione. Et ideo sicut fides est prima virtutum; ita infidelitas est ultimum peccatorum, ad quam homo quandoque per alia peccata perducitur. Unde super illud Psal. 136. *Exinanite, exinanite usque ad fundamentum in ea*, dicit Glossa, quod *coacervatione vitiorum subrepit diffidentia*. Et Apostolus dicit 1. ad Timoth. 1. quod *quidam repellentes conscientiam bonam circa fidem naufragaverunt.*

Ad quartum dicendum, quod superbia dicitur esse gravissimum peccatorum ex eo, quod per se competit principio, ex quo attenditur gravitas in pec-

cato. Et ideo superbia causat gravitatem aliorum peccatorum. Contingit ergo ante superbiam esse aliqua peccata leviora, † *al. graviora* † quæ etiam ex ignorantia, vel infirmitate committuntur. Sed inter graviora peccata primum est superbia, sicut causa, per quam alia peccata aggravantur. Et quia id quod est primum in causando peccata, est etiam ultimum in recedendo, ideo super illud Psalm. 18. *Emundabor a delicto maximo*, dicit Glossa, (*interl.*) *hoc est a delicto superbiæ, quod est ultimum redeuntibus ad Deum, & primum recedentibus a Deo*.

Ad quintum dicendum, quod Philosophus ponit superbiam circa fictionem fortitudinis, non quia solum in hoc consistat, sed quia per hoc homo reputat magis se posse excellentiam apud homines consequi, si audax, vel fortis videatur.

A P P E N D I X.

EX art. habes *primo*: quomodo per rationem ostendas, merito a scripturis esse insinuatum, quod superbia est primum omnium peccatorum. Ut *Eccles.* 10. secundum quod *in argum. contr.* Item Tob. 4. *Superbiam nunquam in tuo sensu, aut in tuo verbo, dominari permittas*: *in ipsa enim initium sumpsit omnis perditio*. *Secundo* vides: quomodo ex iis, similibusque (id, quod tuum est ubique pro studio indagare juxta regulam pro lectoribus positam *qu.* 70. *art.* 1. *append.*) si bene pensentur, & applicentur, doctrina præsens Angelica vicissim declaretur, atque confirmetur.

ARTICULUS VIII. 791

Utrum superbia debeat poni vitium capitale.

AD Octavum sic proceditur. Videtur, quod superbia debeat poni vitium capitale. Isid. enim, (*l. Comment. in Deut. c.* 16.) & Cassianus (*l.* 5. *de Institut. Cœnob. c.* 1. *&* *l.* 12.) enumerant superbiam inter vitia capitalia.

2. Præterea. Superbia videtur esse idem inani gloriæ, quia utraque excellentiam quærit: Sed inanis gloria ponitur vitium capitale. Ergo etiam superbia debet poni vitium capitale.

3. Præterea. August. dicit in libro de virginitate, (*c.* 31. *cir. med. to.* 6.) quod *superbia invidiam parit, nec unquam est sine tali comite*: Sed invidia ponitur

nitur vitium capitale, ut supra dictum est. (*q.* 36. *a.* 4.) Ergo multo magis superbia.

Sed Contra est, quod Greg. 31. Moralium (*cap.* 17. *a med.*) non enumerat superbiam inter vitia capitalia.

Respondeo dicendum, quod, sicut ex supradictis patet, (*a.* 2. *hu. q.* & *a.* 5. *ad* 1.) superbia *dupliciter* considerari potest: *Uno modo* secundum se, prout scilicet est quoddam speciale peccatum: *Alio modo*, secundum quod habet quandam universalem influentiam in omnia peccata. Capitalia autem vitia ponuntur esse quædam specialia peccata, ex quibus multa genera peccatorum oriuntur. Et ideo quidam considerantes superbiam, secundum quod est quoddam speciale peccatum, connumeraverunt eam aliis vitiis capitalibus.

Gregorius vero considerans universalem ejus influentiam, quam habet in omnia vitia, ut dictum est, (*a.* 2. *hu. q.*) *non connumeravit eam aliis capitalibus vitiis*, *sed posuit eam reginam omnium vitiorum*, & *matrem*. Unde Gregor. dicit in 31. Moralium: (*loc. sup. cit.*) „ Ipsa vitiorum regina superbia, cum devictum plene cor ceperit, mox illud septem principalibus vitiis, quasi quibusdam suis ducibus devastandum tradit, ex quibus vitiorum multitudines oriuntur.

Et per hoc patet responsio ad Primum.

Ad secundum dicendum, quod superbia non est idem inani gloriæ, sed causa ejus. Nam superbia inordinate excellentiam appetit: sed inanis gloria appetit excellentiæ manifestationem.

Ad tertium dicendum, quod ex hoc quod invidia, quæ est vitium capitale, oritur ex superbia, non sequitur quod superbia sit vitium capitale, sed quod sit aliquid principalius capitalibus vitiis.

A P P E N D I X.

EX art. habes *primo*: quomodo per rationem & ostendas, & in sensu recto intelligas, merito insinuatum esse a scripturis, & Greg. quod superbia est regina omnium vitiorum tanquam mater. A B. Gregorio quidem, secundum quod ex *argum. contr.* & corp. fin. patet. A scripturis vero, ut Job 41. *Ipse est rex super omnes filios superbiæ*. Loquitur enim de diabolo, assignatque ei superbiam, tanquam uxorem (primus enim eam invenit, sibique pro semper associavit) ex qua generat filios, qui scilicet vocantur superbi. Ipsum diabolum; ut patet, vocat

vocat regem; per quod ad literam cointelligi datur, quod sua uxor est regina: huic autem reginæ assignat filios, ut patet, per quod cointelligere ad literam facit, quod regina hæc, scilicet superbia, est etiam mater. Cum igitur superbi filii sint vitiosi, &, si loquamur de omnibus his filiis simul universaliter, sint omnibus vitiis involuti: constat, quod per illud scripturæ dictum notificatur, quod superbia est omnium vitiorum regina, & mater. *Secundo* vides: quomodo ex iis, &c.

QUÆSTIO CLXIII.

De peccato primi hominis, in quatuor articulos divisa.

DEinde considerandum est de peccato primi hominis, quod fuit per superbiam. Et *primo* de peccato ejus. *Secundo* de pœna peccati. *Tertio* de tentatione, qua inductus est ad peccandum.

Circa primum quæruntur quatuor.

Primo. Utrum primum peccatum hominis fuerit superbia.
Secundo. Quid primus homo peccando appetierit.
Tertio. Utrum ejus peccatum fuerit gravius omnibus aliis peccatis.
Quarto. Quis plus peccaverit, utrum vir, vel mulier.

ARTICULUS I. 792

Utrum primi hominis peccatum fuerit superbia.

Inf. a. 3. & 4. cor. Et 3. q. 1. a. 3. co. Et 2. d. 22. q. 1. a. 1. Et mal. q. 7. a. 7. ad 12. 13. & 16. Et Rom. 5. lect. 5. fin. Et 1. Tim. 2. fi.

AD Primum sic proceditur. Videtur, quod superbia non fuerit primi hominis peccatum. Dicit enim Apost. ad Rom. 5. quod *per inobedientiam unius hominis peccatores constituti sunt multi*: Sed primi hominis peccatum est, ex quo omnes peccatores constituti sunt originali peccato. Ergo inobedientia fuit primi hominis peccatum, & non superbia.

2. Præterea, Ambros. dicit super Luc. (c. 4. sup. illud:

illud : Dixit autem illi diabolus) quod eo ordine diabolus Christum tentavit, quo primum hominem dejecit: Sed Christus primo tentatus est de gula, ut patet Math. 4. cum ei dictum est, *Si filius Dei es, dic ut lapides isti panes fiant*. Ergo primum peccatum primi hominis non fuit superbia, sed gula.

3. Præterea. Homo, diabolo suggerente, peccavit: Sed diabolus tentans hominem scientiam repromisit, ut patet Gen. 3. Ergo prima inordinatio hominis fuit per appetitum scientiæ, quod pertinet ad curiositatem. Ergo curiositas fuit primum peccatum, & non superbia.

4. Præterea. Super illud 1. ad Tim. 2. *Mulier seducta in prævaricatione fuit*, dicit glos. (*ordin. August. l. 11. sup. Gen. ad lit. c. ult. a med. tom. 3.*) „ Hanc seductionem appellavit proprie Apostolus, „ per quam id quod suadebatur, cum falsum esset, „ verum esse putatum est; scilicet quod Deus lignum „ illud ideo tangere prohibuerit, quod sciebat eos, „ si tetigissent, velut deos futuros, tamquam eis di- „ vinitatem invideret, qui eos homines fecerat: „ Sed hoc credere pertinet ad infidelitatem. Ergo primum peccatum hominis fuit infidelitas, & non superbia.

Sed Contra est, quod dicitur Eccl. 10. *Initium omnis peccati superbia*: Sed peccatum primi hominis est initium omnis peccati, secundum illud Rom. 5. *Per unum hominem peccatum in hunc mundum intravit*. Ergo primum peccatum hominis fuit superbia.

Respondeo dicendum, quod ad unum peccatum multi motus concurrere possunt: Inter quos ille habet rationem primi peccati, in quo primo inordinatio invenitur. Manifestum est autem, quod primo invenitur inordinatio in motu interiori animæ, quam in actu exteriori corporis: quia, ut Augustinus dicit in 1. de civ. Dei, (*cap. 18. a med. tom. 5.*) *non amittitur corporis sanctitas, manente animæ sanctitate*. Inter motus autem interiores prius movetur appetitus in finem, quam in id quod quæritur propter finem. Et ideo ibi fuit primum peccatum hominis, ubi potuit esse primus appetitus inordinati finis. Sic autem homo erat in statu innocentiæ institutus, ut nulla esset rebellio carnis ad spiritum. Unde non potuit esse prima inordinatio appetitus humani ex hoc, quod appetierit aliquod sensibile bonum, in quod carnis concupiscentia tendit præter ordinem rationis. Relinquitur igitur, quod prima inordinatio appetitus humani fuit

ex hoc, quod aliquod bonum ſpirituale inordinate appetiit. Non autem inordinate appetiviſſet, appetendo id ſecundum ſuam menſuram ex divina regula præſtitutam. Unde relinquitur, quod primum peccatum hominis fuit in hoc, quod appetiit quoddam ſpirituale bonum ſupra ſuam menſuram, quod pertinet ad ſuperbiam.

Unde manifeſtum eſt, quod *primum peccatum primi hominis fuit ſuperbia.*

Ad primum ergo dicendum, quod hoc, quod homo non obedierit divino præcepto, non fuit propter ſe ab eo volitum; quia hoc non poſſet contingere, niſi præſuppoſita inordinatione voluntatis. Relinquitur ergo, quod voluerit propter aliquid aliud. Primum autem, quod inordinate voluit, fuit propria excellentia. Et ideo inobedientia in eo cauſata fuit ex ſuperbia. Et hoc eſt quod Auguſt. dicit ad Oroſium, (*in Dialog. Q. Q. 65. q. 4. ante med. to. 4.*) quod *homo elatus ſuperbia, ſuaſioni ſerpentis obediens, præcepta Dei contempſit.*

Ad ſecundum dicendum, quod in peccato primorum parentum etiam gula locum habuit. Dicitur enim Gen. 3. *Vidit mulier, quod lignum eſſet bonum ad veſcendum, & pulchrum oculis, aſpectuque delectabile; & tulit de fructu ejus, & comedit.* Non tamen ipſa bonitas, & pulchritudo cibi fuit primum motivum ad peccandum, ſed potius ſuaſio ſerpentis, qui dixit, *Aperientur oculi veſtri, & eritis ſicut dii:* quod appetendo ſuperbiam mulier incurrit. Et ideo peccatum gulæ derivatum eſt ex peccato ſuperbiæ.

Ad tertium dicendum, quod appetitus ſcientiæ cauſatus fuit in primis parentibus ex inordinato appetitu excellentiæ. Unde & in verbis ſerpentis præmittitur: *Eritis ſicut dii.* & poſtea ſubditur, *Scientes bonum, & malum.*

Ad quartum dicendum, quod, ſicut Auguſtinus dicit 11. ſuper Geneſim ad literam, (*cap. 30. a med. to. 3.*) „ verbis ſerpentis mulier non crederet, a „ bona, atque utili re divinitus ſe fuiſſe prohibitos, „ niſi jam ineſſet menti amor ille propriæ poteſta„ tis, & quædam de ſe ſuperba præſumptio. „ Quod non eſt ſic intelligendum, quaſi ſuperbia præceſſerit ſuaſionem ſerpentis, ſed quia ſtatim poſt ſuaſionem ſerpentis invaſit mentem ejus elatio, ex qua conſecutum eſt, ut crederet verum eſſe quod dæmon dicebat.

AR-

APPENDIX.

EX art. habes *primo:* quomodo per rationem ostendas, merito a scripturis insinuatum fuisse, quod superbia fuit primum peccatum primi hominis. Ut *Eccl.* 10. ut extenditur *in arg. contr.* Item Tob. 4. *Superbiam nunquam in tuo sensu, aut verbo, dominari permittas; in ipsa enim sumpsit initium omnis perditio. Secundo* vides: quomodo ex iis bene pensatis, & applicatis, &c.

ARTICULUS II. 793

Utrum superbia primi hominis fuerit in hoc, quod appetierit divinam similitudinem.

Is. 17. *lect.* 2.

AD Secundum sic proceditur. Videtur, quod superbia primi hominis non fuerit in hoc, quod appetierit divinam similitudinem. Nullus enim peccat appetendo id, quod sibi competit secundum suam naturam: Sed similitudo Dei competit homini secundum suam naturam. dicitur enim Gen. 1. *Faciamus hominem ad imaginem, & similitudinem nostram.* Ergo non peccavit divinam similitudinem appetendo.

2. Præterea. In hoc videtur primus homo divinam similitudinem appetiisse, ut scientia boni, & mali potiretur. hoc enim ei a serpente suggerebatur: *Eritis sicut dii, scientes bonum, & malum:* Sed appetitus scientiæ est homini naturalis, secundum illud Philos. in princip. Metaphys. *Omnes homines natura scire desiderant.* Ergo non peccavit appetendo divinam similitudinem.

3. Præterea. Nullus sapiens eligit id, quod est impossibile: Primus autem homo sapientia præditus erat, secundum illud Eccles. 17. *Disciplina intellectus replevit illos.* Cum ergo omne peccatum consistat in appetitu deliberato, qui est electio, videtur quod primus homo non peccaverit appetendo aliquid impossibile: Sed impossibile est esse hominem similem Deo, secundum illud Exod. 15. *Quis similis tui in fortibus Domine?* Ergo primus homo non peccavit appetendo divinam similitudinem.

Sed Contra est, quod super illud Psal. 68. *Quæ non rapui, tunc exolvebam*, dicit Augustinus: (*to.* 8. *& est in glos. ordin.*) *Adam, & Eva rapere volu-*

luerunt divinitatem, & perdiderunt felicitatem.

Respondeo dicendum, quod *duplex* est similitudo. *Una* omnimodæ æquiparantiæ: Et *hanc similitudinem ad Deum primi parentes non appetierunt:* quia talis similitudo ad Deum non cadit in apprehensione, præcipue sapientis.

Alia autem est similitudo imitationis, qualis possibilis est creaturæ ad Deum; inquantum videlicet participat aliquid de similitudine ipsius secundum suum modum. Dionysius enim dicit in 9. c. de div. nom. (*a med. lect.* 3.) *Eadem similia sunt Deo, & dissimilia: Illud quidem secundum contingentem imitationem: Hoc autem, secundum quod causata minus habent a causa.* Quodlibet autem bonum in creatura existens est quædam participata similitudo primi boni. Et ideo ex hoc ipso quod homo appetit aliquod spirituale bonum supra suam mensuram, ut dictum est, (*art. præced.*) *consequens est, quod appetierit divinam similitudinem inordinate.*

Considerandum tamen est, quod appetitus est proprie rei non habitæ. Bonum autem spirituale, secundum quod creatura rationalis divinam participat similitudinem, potest secundum *tria* attendi. *Primo* quidem secundum ipsum esse naturæ: Et talis similitudo ab ipso creationis principio fuit impressa, & homini, de quo dicitur Gen. 1. quod *Deus fecit hominem ad imaginem, & similitudinem suam*, & Angelo, de quo dicitur Ezech. 28. *Tu signaculum similitudinis.* *Secundo* vero quantum ad cognitionem: Et hanc etiam similitudinem in sui creatione Angelus accepit: unde in præmissis verbis cum dictum esset, *Tu signaculum similitudinis*, statim subditur; *Plenus sapientia.* Sed primus homo in sua creatione istam similitudinem nondum actu adeptus erat, sed solum in potentia. *Tertio* quantum ad potestatem operandi: Et hanc similitudinem nondum erant in actu assecuti neque Angelus, neque homo in ipso creationis principio: quia utrique restabat aliquid agendum, quo ad beatitudinem pervenirent.

Et ideo cum uterque (scilicet diabolus, & primus homo) inordinate divinam similitudinem appetierit, neuter eorum peccavit appetendo similitudinem naturæ. Sed primus homo peccavit principaliter appetendo similitudinem Dei quantum ad scientiam boni, & mali, sicut serpens ei suggessit; ut scilicet per virtutem propriæ naturæ determinaret sibi, quid esset bonum, & quid malum ad agendum; vel etiam ut per seipsum præcognosceret, quid

quid sibi boni, vel mali esset futurum: Et secundario peccavit appetendo similitudinem Dei quantum ad propriam potestatem operandi; ut scilicet virtute propriæ naturæ operaretur ad beatitudinem consequendam. Unde August. dicit 11. super Gen. ad literam, (*c.* 30. *circ. med. to.* 3.) quod *menti mulieris inhæsit amor propriæ potestatis*. Sed diabolus peccavit appetendo similitudinem Dei quantum ad potestatem. Unde Augustinus dicit in libro de vera religione, (*c.* 13. *cir. med. to.* 1.) quod *magis voluit sua potentia frui, quam Dei*. Veruntamen quantum ad aliquid uterque Deo æquiparari appetiit; inquantum scilicet uterque sibi inniti voluit, contempto divinæ regulæ ordine.

Ad primum ergo dicendum, quod ratio illa procedit de similitudine naturæ, ex cujus appetitu homo non peccavit, ut dictum est.

Ad secundum dicendum, quod appetere similitudinem Dei absolute quantum ad scientiam, non est peccatum; sed appetere hujusmodi similitudinem inordinate, idest supra mensuram suam, peccatum est. Unde super illud Ps. 70. *Deus, quis similis erit tibi?* dicit Augustin. (*tom.* 8. *& est in Glos. ord.*) „ Qui per se vult esse, ut Deus a nullo est, perverse vult esse similis Deo, ut diabolus, qui noluit esse sub eo, & homo, qui ut servus noluit teneri præcepto.

Ad tertium dicendum, quod ratio illa procedit de similitudine æquiparantiæ.

A P P E N D I X.

Ex art. habes *primo*: quomodo per rationem interimas hæresim *Svenckfeldii*, dicentis, quod homo quilibet præditus est ea justitia, sapientia, & charitate, atque virtutibus omnibus, pari dignitate, & modo, quibus Deus essentialiter est præditus. Patet enim ex concl. 1. cum probatione, & arg. 3. quod neque hoc, scilicet similitudinem æquiparantiæ (utpote qui esse impossibile id agnoverit) appetiit homo. Cæterum in ipsius arg. 3. prositione *majore* appositum est ly *sapiens*, ad designandum forsan Svenckfeldium, tanquam insipientissimum, sub illa maxima non comprehendi. *Secundo* habes: quomodo per rationem ostendas, hæresim prædictam merito damnari a Psal. 82. *Deus, quis similis erit tibi?* Quasi dicat. Nullus. Item ab Ex. 15. *Quis similis tui in fortibus Domine?* quasi dicat. Nullus. Item a Psal. 85. *Non est similis tui in diis, Domine*,

ne, *& non est secundum opera tua*. Item ab Eccles. 10. *Quid superbis terra*, *& cinis? Cum morietur homo*, *hæreditabit serpentes*, *& bestias*, *& vermes*. Item ab Isa. 40. „ Omnis caro fœnum, & omnis „ gloria ejus, quasi flos agri. Ecce gentes, quasi „ stilla situlæ, & quasi momentum stateræ repu- „ tatæ sunt. Omnes gentes, quasi non sint, sic sunt „ coram eo: & quasi nihilum, & inane reputatæ „ sunt ei. Cui ergo similem fecistis Deum? *Et cap.* „ *64.* Quasi pannus menstruatæ, universæ justitiæ „ nostræ. „ Item ab Elucid. 1. *part. qu.* 12. *art.* 13. & *qu.* 13. *art.* 3. *Tertio* vides: quomodo ex iis, si bene pensentur, & applicentur (puta, ex inimicis Svenckfeldianis a fortiori, quod scil. multo magis appetere potuit homo divinam similitudinem inæquiparantiæ, tanquam a se apprehensam possibilem) doctrina præsens Angelica vicissim, &c.

ARTICULUS III. 794

Utrum peccatum primorum parentum fuerit cæteris gravius.

1. 2. *q.* 83. *a.* 3. *cor. Et* 2. *d.* 21. *q.* 2. *a.* 2. *Et d.* 33. *in exposit. ad* 1. *&* 2.

AD Tertium sic proceditur. Videtur, quod peccatum primorum parentum fuerit cæteris gravius. Dicit enim Augustin. 14. de civit. Dei: (*c.* 15. *non remote a princ. tom.* 5.) *Magna fuit in peccando iniquitas*, *ubi tanta fuit non peccandi facilitas*: Sed primi parentes maximam habuerunt facilitatem ad non peccandum; quia nihil habebant intrinsecus, quod eos ad peccandum impelleret. Ergo peccatum primorum parentum fuit cæteris gravius.

2. Præterea. Pœna proportionatur culpæ: Sed peccatum primorum parentum gravissime est punitum: quia per ipsum *mors introivit in hunc mundum*, ut Apost. dicit ad Rom. 5. Ergo peccatum illud fuit gravius cæteris peccatis.

3. Præterea. Primum in quolibet genere videtur esse maximum, ut dicitur in 2. Metaphysicæ: (*tex.* 4. *tom.* 3.) Sed peccatum primorum parentum fuit primum inter alia peccata hominum. Ergo fuit maximum.

Sed Contra est, quod Origenes dicit: (*l.* 1. *Periarch. c.* 3. *in fi.*) „ Non arbitror, quod aliquis ex „ his, qui in summo perfectoque constiterint gradu,

„ ad

„ ad subitum evacuetur, aut decidat; sed paulatim, „ & per partes defluere eum necesse est: „ Sed primi parentes in summo, perfectoque gradu consistebant. Non ergo eorum primum peccatum fuit maximum omnium peccatorum.

Respondeo dicendum, quod *duplex* gravitas in peccato attendi potest: *Una* quidem ex ipsa specie peccati: sicut dicimus, adulterium esse gravius peccatum simplici fornicatione: *Alia* autem est gravitas peccati, quæ attenditur secundum aliquam circumstantiam loci, vel personæ, aut temporis. *Prima* autem gravitas essentialior est peccato, & principalior. Unde secundum eam magis peccatum dicitur grave, quam secundum aliam. Dicendum est igitur, quod *peccatum primi hominis non fuit gravius omnibus aliis peccatis humanis secundum speciem peccati*. Etsi enim superbia secundum suum genus habeat quandam excellentiam inter alia peccata: major tamen est superbia, qua quis Deum negat, vel blasphemat, quam superbia qua quis inordinate divinam similitudinem appetit; qualis fuit superbia primorum parentum, ut dictum est. (*ar. præc.*)

Sed secundum conditionem personarum peccantium, peccatum illud habuit maximam gravitatem propter perfectionem status ipsorum. Et ideo dicendum est, quod *illud peccatum fuit quidem secundum quid gravissimum, non tamen simpliciter*.

Ad primum ergo dicendum, quod illa ratio procedit de gravitate peccati ex circumstantia peccantis.

Ad secundum dicendum, quod magnitudo pœnæ, quæ consecuta est ad illud primum peccatum, non correspondet ei secundum quantitatem propriæ speciei, sed inquantum fuit primum; quia ex hoc interrupta est innocentia primi status, qua subtracta, deordinata est tota natura humana.

Ad tertium dicendum, quod in his quæ sunt per se ordinata, oportet id quod est primum, esse maximum. Talis autem ordo non attenditur in peccatis; sed unum per accidens sequitur post aliud. Unde non sequitur, quod primum peccatum sit maximum.

APPENDIX.

EX art. habes *primo*: quomodo per rationem, tanquam in radice, interimas hæresim *Joviniani*, ut refert *B. Aug.* dicentis: peccata omnia esse paria. Articulus enim præsens, cum & præsuppo-

nat

nat simpliciter peccata esse disparia, & illa esse disparia in primis parentibus respectu cæterorum probet, militat aperte contra prædictum hæreticale fantasma. *Secundo* habes, quomodo per rationem ostendas, hæresim illam merito condemnari a dictis supra *articulorum numer.* 108. 127. Item a Luc. 7. *Duo debitores erant cuidam fæneratori: unus debebat denarios quingentos, & alius quinquaginta*. Ubi, ad propositum Magdalenæ, & illius Pharisæi applicando, ut facit Dominus per ly: *vides hanc mulierem*? &c. constat secundum planum sensum, quod unus peccator gravioribus debitis, idest peccatis, est obnoxius, quam alius. Item a Luc. 12. *Servus sciens voluntatem Domini sui, & non faciens, vapulabit plagis multis: nesciens autem, & non faciens, plagis paucis*: Juncto enim huic illo dicto Deuteron. 25. *Pro mensura peccati erit & plagarum modus*: patet ad literam planissimam, quod peccata servorum illorum sunt disparia. Item damnare illam præsuppositive intendit Psal. 79. *Cibabis nos pane lachrymarum: & potum dabis nobis in lachrymis in mensura*. Item reprobari merito a dictis per veritates aureas super legem veterem, *Exod.* 9. *concl.* 6. *Levit.* 4. *conclus.* 1. Et *Numer.* 15. *concl.* 5. *Deutero.* 29. *concl.* 5. *Tertio* habes: quomodo per rationem, & ostendas, & recte intelligas merito insinuatum fuisse ab Origene, *ut in arg. contr.* quod peccatum primorum parentum non fuit gravius cæteris. *Quarto* vides: quomodo ex his, &c.

ARTICULUS IV. 795

Utrum peccatum Adæ fuerit gravius, quam peccatum Evæ.

2. *dist.* 22. *q.* 1. *art.* 3.

AD Quartum sic proceditur. Videtur, quod peccatum Adæ fuerit gravius, quam peccatum Evæ. Dicitur enim 1. ad Tim. 2. quod *Adam non est seductus, mulier autem seducta in prævaricatione fuit*: Et sic videtur, quod peccatum mulieris fuerit ex ignorantia, peccatum autem viri ex certa scientia: Sed hujusmodi peccatum est gravius, secundum illud Luc. 12. *Ille servus, qui cognovit voluntatem domini sui, & non fecit secundum voluntatem ejus, vapulabit multis; qui autem non cognovit, & fecit digna plagis, vapulabit paucis*. Ergo Adam gravius peccavit, quam Eva.

2. Præ-

2. Præterea. Auguit. dicit in lib. de decem chordis: (*c. 3. a med. tom. 9.*) *Si caput est vir, melius debet vivere, & præcedere in omnibus bonis factis, maxime uxorem suam, ut illa imitetur virum*: Sed ille qui melius debet facere, si peccet, gravius peccat. Ergo Adam gravius peccavit, quam Eva.

3. Præterea. Peccatum in Spiritum sanctum videtur esse gravissimum: Sed Adam in Spiritum sanctum videtur peccasse; quia peccavit cogitans de divina misericordia; quod pertinet ad peccatum præsumptionis. Ergo videtur, quod Adam gravius peccavit, quam Eva.

Sed Contra est, quod pœna respondet culpæ; Sed mulier est gravius punita, quam vir, ur patet Gen. 3. Ergo gravius peccavit, quam vir.

Respondeo dicendum, quod, sicut dictum est, (*ar. præc.*) gravitas peccati principalius attenditur secundum peccati speciem, quam secundum peccati circumstantiam. Dicendum est ergo, quod *si consideremus conditionem personæ utriusque, scilicet mulieris, & viri, peccatum viri est gravius*; quia erat perfectior muliere.

Sed *quantum ad ipsum genus peccati utriusque peccatum æquale dicitur*; quia utriusque peccatum fuit superbia. Unde Aug. dicit 11. super Gen. ad literam, (*c. 35. a med. to. 3.*) quod *mulier excusavit peccatum suum impari sexu, sed pari fastu*.

Sed *quantum ad speciem superbiæ gravius peccavit mulier, triplici* ratione. *Primo* quidem, quia major elatio fuit mulieris, quam viri. Mulier enim credidit verum esse, quod serpens suasit, scilicet quod Deus prohibuerit ligni esum, ne ad ejus similitudinem pervenirent: Et ita dum per esum ligni vetiti Dei similitudinem consequi voluit, superbia ejus ad hoc se erexit, quod contra Dei voluntatem aliquid voluit obtinere. Sed vir non credidit hoc esse verum. unde non voluit consequi divinam similitudinem contra Dei voluntatem; sed in hoc superbivit, quod voluit eam consequi per seipsum. *Secundo*, quia mulier non solum ipsa peccavit, sed etiam viro peccatum suggessit. unde peccavit & in Deum, & in proximum. *Tertio* in hoc, quod peccatum viri diminutum est ex hoc, quod in „ peccatum consensit amicabili quadam benevolentia, „ qua plerunque fit, ut offendatur Deus, ne homo „ ex amico fiat inimicus, quod eum facere non de- „ buisse divinæ sententiæ justus exitus indicavit, „ ut August. dicit 11. super Genes. ad literam. (*c. ult. a med. tom. 3.*) Et sic patet, quod *peccatum mu-*

mulieris fuit gravius, quam peccatum viri.

Ad primum ergo dicendum, quod illa seductio mulieris ex præcedenti elatione subsecuta est. Et ideo talis ignorantia non excusat, sed aggravat peccatum; inquantum scilicet ignorando in majorem elationem erecta est.

Ad secundum dicendum, quod ratio illa procedit ex circumstantia conditionis personæ, ex qua peccatum viri fuit gravius secundum quid.

Ad tertium dicendum, quod vir non cogitavit de divina misericordia usque ad contemptum divinæ justitiæ, quod facit peccatum in Spiritum sanctum: sed quia, ut Augustin. dicit 14. de civ. Dei, (c. 11. cir. fin. tom. 5.) *inexpertus divinæ severitatis credidit illud peccatum esse veniale*, ideft de facili remissibile.

APPENDIX.

Ex articulo habes *primo*: quomodo per rationem & ostendas, & in recto sensu intelligas, merito insinuatum fuisse a scripturis, quod mulier gravius peccavit: ut *Gen.* 3. secundum quod extenditur cum discursu *in arg. contr.* Pro cujus meliori captu adde illud Deut. 25. *Pro mensura delicti erit & plagarum modus. Secundo* habes: quomodo per rationem interimas *Jovinianam* hæresim narratam simul, & damnatam *art.* 3. *append. Tertio* vides: quomodo ex iis, si bene, &c.

QUÆSTIO CLXIV.

De pœnis peccati primi hominis, in duos articulos divisa.

Deinde considerandum est de pœna primi peccati.

Et circa hoc quæruntur duo.

Primo. De morte, quæ est pœna communis.
Secundo. De aliis particularibus pœnis, quæ in Genesi assignantur.

ARTICULUS I. 796

Utrum mors sit pœna peccati primorum parentum.

1.2. *q.* 85. *d.* 5. *Et* 2. *d.* 30. *q.* 1. *a.* 1. *Et* 3. *d.* 16. *q.* 1. *a.* 1. *&* 4. *prol. princ. & d.* 4. *q.* 1. *a.* 1. *q.* 3. *Et* 4. *con. c.* 51. *Et mal. q.* 15. *a.* 4. *Et opusc.* 3. *c.* 197. 298. 241. *&* 242. *Et Rom.* 5. *lect.* 3. *& Heb.* 9. *fin.*

AD Primum sic proceditur. Videtur, quod mors non sit pœna peccati primorum parentum. Id enim quod est homini naturale, non potest dici pœna peccati; quia peccatum non perficit naturam, sed vitiat: Mors autem est homini naturalis: quod patet ex hoc quod corpus ejus ex contrariis componitur, & ex hoc etiam quod mortale ponitur in definitione hominis. Ergo mors non est pœna peccati primorum parentum.

2. Præterea. Mors, & alii corporales defectus similiter inveniuntur in homine, sicut & in aliis animalibus, secundum illud Eccles. 3. *Unus interitus est hominis, & jumentorum, & æqua utriusque conditio*: Sed in animalibus brutis mors non est pœna peccati. Ergo etiam neque in hominibus.

3. Præterea. Peccatum primorum parentum fuit specialium personarum: Sed mors consequitur totam humanam naturam. Ergo non videtur esse pœna peccati primorum parentum.

4. Præterea. Omnes æqualiter derivantur a primis parentibus. Si igitur mors esset pœna peccati primorum parentum, sequeretur quod omnes homines æqualiter mortem paterentur: Quod patet esse falsum; quia quidam citius aliis, & gravius moriuntur. Ergo mors non est pœna primi peccati.

5. Præterea. Malum pœnæ est a Deo, ut supra habitum est: (1. *p. q.* 49. *a.* 2.) Sed mors non videtur esse a Deo. dicitur enim Sap. 1. quod *Deus mortem non fecit*. Ergo mors non est pœna primi peccati.

6. Præterea. Pœnæ non videntur esse meritoriæ: nam meritum continetur sub bono, pœna autem sub malo: Sed mors quandoque est meritoria, sicut patet de morte Martyrum. Ergo videtur, quod mors non sit pœna.

7. Præterea. Pœna videtur esse afflictiva: Sed mors non potest esse afflictiva, ut videtur: quia quan-

quando mors eſt, eam homo non ſentit; quando autem non eſt, ſentiri non poteſt. Ergo mors non eſt pœna peccati.

8. Præterea. Si mors eſſet pœna peccati, ſtatim fuiſſet ad peccatum conſecuta: Sed hoc non eſt verum: nam primi parentes poſt peccatum diu vixerunt, ut patet Gen. 4. Ergo mors non videtur eſſe pœna peccati.

Sed Contra eſt, quod Apoſtolus dicit ad Rom. 5. *Per unum hominem peccatum in hunc mundum intravit, & per peccatum mors.*

Reſpondeo dicendum, quod ſi aliquis propter culpam ſuam privetur aliquo beneficio ſibi dato, carentia illius beneficii eſt pœna culpæ illius. Sicut autem in primo dictum eſt, (*q.* 95. *a.* 1. *& q.* 97. *a.* 1.) homini in ſui prima inſtitutione hoc beneficium fuit collatum divinitus, ut quamdiu mens ejus eſſet Deo ſubjecta, inferiores vires animæ ſubjicerentur rationali menti, & corpus animæ ſubjiceretur, Sed quia mens hominis per peccatum a divina ſubjectione receſſit, conſecutum eſt, ut nec interiores vires totaliter ſubjicerentur rationi. Unde tanta conſecuta eſt rebellio carnalis appetitus ad rationem, ut nec etiam corpus totaliter ſubjiceretur animæ. unde conſequitur mors, & alii corporales defectus. Vita enim, & incolumitas corporis conſiſtit in hoc, quod ſubjiciatur animæ, ſicut perfectibile ſuæ perfectioni. Unde per oppoſitum mors, & ægritudo, & quilibet corporalis defectus pertinet ad defectum ſubjectionis corporis ad animam.

Unde patet, quod „ ſicut rebellio carnalis appeti„ tus ad ſpiritum eſt pœna peccati primorum paren„ tum; ita etiam & mors, & omnes corporales de„ fectus.

Ad primum ergo dicendum, quod naturale dicitur, quod ex principiis naturæ cauſatur. Naturæ autem per ſe principia ſunt forma, & materia. Forma autem hominis eſt anima rationalis, quæ eſt de ſe immortalis. & ideo mors non eſt naturalis homini ex parte ſuæ formæ. Materia autem hominis eſt corpus tale, quod eſt ex contrariis compoſitum, ad quod ſequitur ex neceſſitate corruptibilitas. & quantum ad hoc mors eſt homini naturalis. Hæc autem conditio in natura humani corporis eſt conſequens ex neceſſitate materiæ; quia oportebat corpus humanum eſſe organum tactus, & per conſequens medium inter tangibilia; & hoc non poterat eſſe, niſi eſſet ex contrariis compoſitum, ut patet per Philoſophum in 2. de anima. (*tex.* 111. *& ſeq.*

10.

to. 2.) Non autem est conditio, secundum quam materia adaptetur formæ: quia si esset possibile, cum forma sit incorruptibilis, potius oporteret materiam incorruptibilem esse: Sicut quod serra sit ferrea, competit formæ, & actioni ejus, ut per duritiem sit apta ad secandum: sed quod sit potens rubiginem contrahere, consequitur ex necessitate talis materiæ, & non secundum electionem agentis. nam si artifex posset, faceret ex ferro serram, quæ rubiginem contrahere non posset. Deus autem, qui est conditor hominis, omnipotens est. unde ademit suo beneficio ab homine primitus instituto necessitatem moriendi ex tali materia consequentem: Quod tamen beneficium subtractum est per peccatum primorum parentum. Et sic mors & est naturalis propter conditionem materiæ, & est pœnalis propter amissionem divini beneficii præservantis a morte.

Ad secundum dicendum, quod similitudo illa hominis ad alia animalia attenditur quantum ad conditionem materiæ, idest quantum ad corpus ex contrariis compositum, non autem quantum ad formam. Nam anima hominis est immortalis, brutorum vero animalium animæ sunt mortales.

Ad tertium dicendum, quod primi parentes fuerunt a Deo instituti non solum sicut quædam personæ singulares, sed sicut quædam principia totius humanæ naturæ ab eis ad posteros derivandæ simul cum beneficio divino præservante a morte. Et ideo per eorum peccatum tota humana natura in posteris tali beneficio destituta mortem incurrit.

Ad quartum dicendum, quod aliquis defectus ex peccato consequitur *dupliciter*. *Uno modo* per modum pœnæ taxatæ a judice. Et talis defectus æqualis debet esse in his, ad quos æqualiter pertinet peccatum. *Alius* autem defectus est, qui ex hujusmodi pœna per accidens consequitur; sicut quod aliquis pro culpa sua excæcatus cadat in via: Et talis defectus culpæ non proportionatur, nec ab homine judice pensatur, qui non potest fortuitos eventus præcognoscere. Sic ergo pœna taxata pro primo peccato proportionaliter ei respondens fuit subtractio divini beneficii, quo rectitudo, & integritas humanæ naturæ conservabitur: Defectus autem consequentes subtractionem hujusmodi beneficii sunt mors, & aliæ pœnalitates præsentis vitæ: Et ideo non oportet, hujusmodi pœnas æquales esse in his, ad quos æqualiter pertinet primum peccatum. Verum quia Deus præscius est omnium futurorum quia

Deus

Deus præscius est omnium futurorum eventuum, ex dispositione divinæ præscientiæ, & providentiæ hujusmodi pœnalitates diversimode in diversis inveniuntur: Non quidem propter aliqua merita, vel demerita præcedentia hanc vitam, ut Origenes posuit: (*lib.* 2. *Periarch. cap.* 9. *a med.*) Hoc enim est contra id quod dicitur Roman. 9. *Cum nondum aliquid boni, aut mali egissent*. Et etiam est contra hoc quod in primo ostensum est, (*qu.* 47. *art.* 2. *&* *qu.* 75. *ar.* 7. *&* *qu.* 90. *a.* 4.) quod anima non est creata ante corpus: Sed vel in pœnam paternorum peccatorum, inquantum filius est quædam res patris: unde frequenter parentes puniuntur in prole: Vel etiam propter remedium salutis ejus, qui hujusmodi pœnalitatibus subditur; ut scilicet per hoc a peccatis arceatur, aut etiam de virtutibus non superbiat, & per patientiam coronetur.

Ad quintum dicendum, quod mors *dupliciter* potest considerari. *Uno modo*, secundum quod est quoddam malum humanæ naturæ: Et sic non est ex Deo, sed est defectus quidam incidens ex culpa humana. *Alio modo* potest considerari, secundum quod habet quandam rationem boni, prout scilicet est quædam justa pœna; Et sic est a Deo. Unde Augustinus dicit in lib. 1. Retractat. (*c.* 21. *cir. med.* *&* *c.* 26. *parum a princ. to.* 1.) quod Deus non est auctor mortis, nisi inquantum est mors pœna.

Ad sextum dicendum, quod, sicut Augustinus dicit 13. de civ. Dei, (*c.* 5. *ad fin. to.* 5.) „ Quemadmodum injusti male utuntur non tantum malis, verum etiam bonis; ita justi bene utuntur non tantum bonis, sed etiam malis. Hinc fit, ut & mali male lege utantur, quamvis lex sit bonum, & boni bene moriantur, quamvis sit mors malum „ Inquantum igitur Sancti bene morte utuntur, fit eis mors meritoria.

Ad septimum dicendum, quod mors *dupliciter* accipi potest. *Uno modo* pro ipsa privatione vitæ: Et sic mors sentiri non potest, cum sit privatio sensus, & vitæ: Et sic non est pœna sensus, sed pœna damni. *Alio modo*, secundum quod nominat ipsam corruptionem, quæ terminatur ad privationem prædictam. De corruptione autem, sicut & de generatione *dupliciter* loqui possumus. *Uno modo*, secundum quod est terminus alterationis: Et sic in ipso instanti, in quo primo privatur vita, dicitur inesse mors: Et secundum hoc etiam mors non est pœna sensus. *Alio modo* corruptio potest accipi cum alteratione præcedente, prout dicitur aliquis mori,

 dum

dum movetur in mortem ; ficut dicitur aliquid generari, dum movetur in generatum effe: Et fic mors poteft effe afflictiva.

Ad octavum dicendum, quod, ficut Auguftinus dicit 11. fuper Gen. ad literam, (*cap.* 32. *to.* 3.) „ Hæc mors ea die accidit, qua factum eft quod „ Deus vetuit; quia ex tunc morbidam qualitatem, „ & mortiferam primi Parentes in corpore mortali „ contraxerunt. „ Vel, ficut dicit lib. 1. de peccatorum meritis, & remiffione, (*cap.* 16. *cir. med. to.* 7.) „ Quamvis annos multos primi Parentes „ poftea vixerint, illo tamen die mori cœperunt, „ quo mortis legem, qua in fenium veterafcerent, „ acceperunt.

A P P E N D I X.

EX art. habes *primo* : quomodo per rationem, & directam, hæc eft in corp. & indirectam, hæc eft folutio argum. interimas hærefim *Pelagii* dicentis, quod Adam non ex culpæ demerito, fed conditione naturæ mortuus eft, ideft ut ipfe exponit. Adam, etiam fi non pecaffet, nihilominus mortuus fuiffet. *Secundo* habes: quomodo per rationem oftendas, eam merito damnari a *Rom.* 5. ut adducitur *in arg. contr.* Item a Concilio *Milevitano*, cap. 1. „ Quicumque dicit, Adam primum ho„ minem mortalem factum ita, ut five peccaret, „ five non peccaret, moreretur in corpore, hoc eft „ de corpore exiret, non peccati merito, fed ne„ ceffitate naturæ : Anathema fit. „ Hæc ibi : & confirmata funt ab *Innocentio* Papa. Item ab Elucid. pri. part. *articul. num.* 484. Item a dictis per Veritates aureas fuper legem veterem, *Gen.* 2. *concl.* 11. & *c.* 3. *concluf.* 20. *Tertio* vides: quomodo ex iis bene penfatis, &c.

ARTICULUS II. 797

Utrum convenienter particulares pœnæ primorum parentum determinentur in Scriptura.

2. d. 29. a. 5.

AD Secundum fic proceditur. Videtur, quod inconvenienter particulares pœnæ primorum parentum determinentur in Scriptura. Non enim debet affignari ut pœna peccati, id quod etiam fine

pec-

peccato esset: Sed dolor in pariendo esset, ut videtur, etiam sine peccato. hoc enim requirit dispositio fœminei sexus, ut proles nasci non possit sine dolore patientis. similiter etiam subjectio mulieris ad virum consequitur ad perfectionem virilis sexus, & imperfectionem muliebris. Germinatio etiam spinarum, & tribulorum ad naturam terræ pertinet, quæ fuisset etiam sine peccato. Non ergo hujusmodi sunt convenientes pœnæ primi peccati.

2. Præterea. Id quod pertinet ad dignitatem alicujus, non videtur ad pœnam ejus pertinere: Sed multiplicatio conceptus pertinet ad dignitatem mulieris. Ergo non debet poni quasi mulieris pœna.

3. Præterea. Pœna peccati primorum parentum ad omnes derivatur; sicut de morte dictum est; (*art. præc.*) Sed non omnium mulierum multiplicantur conceptus; nec omnes viri in sudore vultus sui pane vescuntur. Non ergo istæ sunt convenientes pœnæ primi peccati.

4. Præterea. Locus paradisi propter hominem factus erat: Sed nihil debet esse frustra in rerum ordine. Ergo videtur, quod non fuerit conveniens hominis pœna, quod a Paradiso excluderetur.

5. Præterea. Locus ille Paradisi terrestris de se dicitur esse inaccessibilis. Frustra ergo apposita sunt alia impedimenta, ne homo illuc reverteretur; scilicet Cherubin, & gladius flammeus, atque versatilis.

6. Præterea. Homo post peccatum statim necessitati mortis fuit addictus: & ita beneficio ligni vitæ non poterat ad immortalitatem reparari. Frustra ergo ei esus ligni vitæ interdicitur, cum dicitur Gen. 3. *Videte, ne forte sumat de ligno vitæ, & vivat in æternum.*

7. Præterea. Insultare misero, videtur misericordiæ, & clementiæ repugnare, quæ maxime in Scriptura Deo attribuitur, secundum illud Ps. 114. *Miserationes ejus super omnia opera ejus.* Ergo inconvenienter ponitur, Deum insultasse primis parentibus per peccatum jam in miseriam deductis, ubi dicitur: *Ecce Adam quasi unus ex nobis factus est sciens bonum, & malum.*

8. Præterea. Vestitus ad necessitatem hominis pertinet, sicut & cibus, secundum illud 1. ad Timoth. ult. *Habentes alimenta, & quibus tegamur, his contenti simus.* Ergo sicut cibus primis parentibus fuit attributus ante peccatum, ita etiam & vestitus attribui debuit. Inconvenienter ergo post peccatum dicitur eis Deus tunicas pelliceas fecisse.

9. Præterea. Pœna quæ alicui peccato adhibetur, debet plus habere in malo, quam emolumentum, quod quis ex peccato consequitur, alioquin per pœnam non deterreretur quis a peccato: Sed primi parentes ex peccato consecuti sunt, quod eorum oculi aperirentur, ut dicitur Gen. 3. Hoc autem præponderat in bono omnibus malis pœnalibus, quæ ponuntur ex peccato consecuta. Inconvenienter ergo describuntur pœnæ peccatum primorum parentum consequentes.

In Contrarium est, quod hujusmodi pœnæ sunt divinitus taxatæ a Deo, qui omnia facit *in numero, pondere, & mensura*, ut dicitur Sap. 11.

Respondeo dicendum, quod, sicut dictum est, (*art. præc.*) primi parentes propter suum peccatum privati sunt beneficio divino, quo humanæ naturæ integritas in eis conservabatur, per cujus subtractionem humana natura in defectus pœnales incidit. Et ideo *dupliciter* puniti fuerunt. *Primo* quidem quantum ad hoc, quod subtractum fuit eis id, quod integritatis statui competebat, scilicet locus terrestris paradisi. Quod significatur Gen. 3. cum dicitur: *Et emisit eum Deus de paradiso voluptatis*. Et quia ad illum statum primæ innocentiæ per seipsum redire non poterat, convenienter apposita sunt impedimenta, ne rediret ad ea quæ primo statui competebant, scilicet a cibo, ne sumeret de ligno vitæ, & a loco. *Collocavit enim Deus ante paradisum Cherubim, & flammeum gladium*.

Secundo autem puniti fuerunt quantum ad hoc, quod attributa sunt eis ea, quæ naturæ conveniunt tali beneficio destitutæ. Et hoc quidem quantum ad corpus, & quantum ad animam. Quantum quidem ad corpus, ad quod pertinet differentia sexus, alia pœna attributa est mulieri, alia viro. Mulieri quidem attributa est pœna secundum *duo*, propter quæ viro conjungitur; quæ sunt *generatio prolis*, & *communicatio operum* pertinentium ad domesticam conversationem. Quantum autem ad generationem prolis punita fuit *dupliciter*. *Primo* quidem quantum ad tædia, quæ sustinet portando prolem conceptam: Et hoc significatur, cum dicitur: (*Gen.* 3.) *Multiplicabo ærumnas tuas, & conceptus tuos*. Et quantum ad dolorem, quem patitur in pariendo: Et quantum ad hoc dicitur: *In dolore paries*. Quantum vero ad domesticam conversationem punitur secundum hoc, quod subjicitur dominationi viri per hoc quod dicitur: *Sub viri potestate eris*. Sicut autem ad mulierem pertinet, ut subdatur viro in his quæ

ad

ad domesticam conversationem pertinent: ita ad virum pertinet, quod necessaria vitæ procuret. Et circa hoc punitur *tripliciter*. *Primo* quidem per terræ sterilitatem, cum dicitur: *Maledicta terra in opere tuo*. *Secundo* per laboris anxietatem, sine qua fructus terræ non percipit, unde dicitur: *In labore comedes ex ea cunctis diebus vitæ tuæ*. *Tertio* quantum ad impedimenta, quæ proveniunt terram colentibus. unde dicitur: *Spinas, & tribulos germinabit tibi*.

Similiter etiam ex parte animæ *triplex* eorum pœna describitur. *Primo* quidem quantum ad confusionem, quam passi sunt de rebellione carnis ad spiritum. unde dicitur: *Aperti sunt oculi amborum, & cognoverunt se esse nudos*. *Secundo* quantum ad increpationem propriæ culpæ, per hoc quod dicitur: *Ecce Adam factus est quasi unus ex nobis*. *Tertio* quantum ad commemorationem futuræ mortis, secundum quod ei dictum est: *Pulvis es, & in pulverem reverteris*. Ad quod etiam pertinet, quod Deus fecit eis tunicas pelliceas in signum mortalitatis eorum.

Ad primum ergo dicendum, quod in statu innocentiæ fuisset partus absque dolore. Dicit enim Aug. in 14. de civ. Dei; (*c.* 26. *cir. med. to.* 5.) *Sicut ad pariendum non doloris gemitus, sed maturitatis impulsus fœminea viscera relaxaret; ita ad fœtandum, & concipiendum non libidinis appetitus, sed voluntarius usus naturam utramque conjungeret*. Subjectio autem mulieris ad virum intelligenda est in pœnam mulieris esse inducta, non quantum ad regimen; (quia etiam ante peccatum vir caput mulieris fuisset, & ejus gubernator extitisset) sed prout mulier contra propriam voluntatem nunc necesse habet viri voluntati parere. Spinas autem, & tribulos terra germinasset, si homo non peccasset, in cibum animalium, non autem in hominis pœnam: quia scilicet propter eorum exortum nullus labor, aut punitio homini operanti in terra accideret, ut Aug. dicit 3. super Gen. ad lit. (*c.* 18. *to.* 3.) Quamvis Alchuinus dicat, quod ante peccatum terra omnino spinas, & tribulos non germinasset. Sed primum est melius.

Ad secundum dicendum, quod multitudo conceptuum inducitur in pœnam mulieris, non propter ipsam procreationem prolis, quæ etiam ante peccatum fuisset, sed propter multitudinem afflictionum, quas mulier patitur ex hoc quod portat fœtum conceptum. Unde signanter conjungitur; *Multiplicabo*

ærumnas tuas, & conceptus tuos.

Ad tertium dicendum, quod illæ pœnæ aliqualiter ad omnes pertinent. Quæcumque enim mulier concipit, necesse est quod ærumnas patiatur, & cum dolore pariat; præter B. Virginem, quæ *sine corruptione concepit*, & *sine dolore peperit*: quia ejus conceptio non fuit secundum legem naturæ a primis parentibus derivata. Si autem aliqua non concipit, neque parit, patitur sterilitatis defectum, qui præponderat pœnis prædictis. Similiter etiam oportet, ut quicunque terram operatur, in sudore vultus comedat panem: Et ipsi qui per se agriculturam non exercent, in aliis laboribus occupantur. *homo* enim *nascitur ad laborem*, ut dicitur Job 5. Et sic panem ab aliis in sudore vultus elaboratum manducant.

Ad quartum dicendum, quod locus ille paradisi terrestris, quamvis non serviat homini ad usum, servit tamen ei ad documentum; dum cognoscit, propter peccatum se tali loco fuisse privatum; & dum per ea, quæ corporaliter in illo paradiso sunt, instruitur de his quæ pertinent ad paradisum cœlestem, quo aditus homini præparatur per Christum.

Ad quintum dicendum, quod, salvis spiritualis sensus mysteriis, ille locus præcipue videtur esse inaccessibilis propter vehementiam æstus in locis intermediis ex propinquitate solis. Et hoc significatur per flammeum gladium, qui versatilis dicitur propter proprietatem motus circularis hujusmodi æstum causantis. Et quia motus corporalis creaturæ disponitur ministerio Angelorum, ut patet per August. 3. de Trinit. (*c. 4. ante med. to. 3.*) convenienter etiam simul cum gladio versatili Cherubin adjungitur ad custodiendam viam ligni vitæ. Unde Aug. dicit in 11. super Gen. ad literam: (*c. 40. in fin. tom. 3.*) *Hoc per cœlestes utique potestates etiam in paradiso visibili factum esse credendum est, ut per Angelicum ministerium esset illic quædam ignea custodia.*

Ad sextum dicendum, quod homo si post peccatum de ligno vitæ comedisset, non propter hoc immortalitatem recuperasset, sed beneficio illius cibi potuisset vitam magis prolongare. Unde quod dicitur, *Et vivat in æternum*, sumitur ibi æternum pro diuturno. Hoc autem non expediebat homini, ut in miseria hujus vitæ diutius permaneret.

Ad septimum dicendum, quod, sicut Augustinus dicit 11. super Gen. ad literam, (*c. 39. a med. tom. 3.*) *verba hæc Dei non tam sunt primis parentibus* in-

insultantis, *quam cæteros*, *ne ita superbiant*, *deterrentis*, *propter quos ista conscripta sunt* : quia scilicet *non solum Adam non fuit factus*, *qualis fieri voluit*, *sed nec illud*, *ad quod factus fuerat*, *conservavit*.

Ad octavum dicendum, quod vestitus necessarius est homini secundum statum præsentis miseriæ, propter *duo* : *Primo* quidem propter defectum ab exterioribus nocumentis; puta intemperati caloris, & frigoris : *Secundo* ad tegumentum ignominiæ, ne turpitudo membrorum appareat, in quibus præcipue manifestatur rebellio carnis ad spiritum. Hæc autem duo in primo statu non erant : Quia in statu illo corpus hominis non poterat per aliquod extrinsecum lædi, ut in primo dictum est*:* (*qu*. 97. *a*. 2.) Nec etiam erat in statu illo aliqua turpitudo in corpore hominis, quæ ad confusionem induceret. Unde dicitur Gen. 2. *Erat autem uterque nudus*, *Adam*, *scilicet*, *& uxor ejus*, *& non erubescebant*. Alia autem ratio de cibo est, qui est necessarius ad fomentum caloris naturalis, & ad corporis augmentum.

Ad nonum dicendum, quod, sicut August. dicit 11. super Gen. ad liter. (*cap*. 31. *to*. 3.) *non est credendum*, *quod primi parentes essent producti clausis oculis*: *præcipue cum de muliere dicatur*, *quod vidit lignum*, *quod esset pulchrum*, *& bonum ad vescendum*. *Aperti ergo sunt oculi amborum ad aliquid intuendum*, *& cogitandum*, *quod antea nunquam adverterant*, *scil*. *ad invicem concupiscendum*, *quod ante non fuerat*.

A P P E N D I X.

EX art. habes *primo* : quomodo per rationem ostendas, merito insinuatum fuisse a Scripturis, & a Concilio, quod particulares pœnæ primorum parentum convenienter determinentur in Scriptura. Ut Proverb. 8. *Justi sunt omnes sermones mei*, &c. Pro quo vide, & ad hoc particulare applica, *qu*. 122. *art*. 2. *append*. & *qu*. 140. *art*. 1. *append*. A Concil. item *Trid*. videtur insinuari idem per hoc, quod dicit sess. 5. decret. de peccato originali. *Si quis non confitetur*, *primum hominem Adam incurrisse per offensam prævaricationis indignationem Dei*, *atque ideo mortem*, *totumque Adam per illam prævaricationis offensam secundum corpus*, *& animam in deterius commutatum fuisse*, *anathema sit*. Hæc ibi. *Secundo* vides: quomodo ex iis bene pensatis, & applicatis, &c.

QUÆSTIO CLXV.

De tentatione primorum parentum, in duos articulos divisa.

DEinde considerandum est de tentatione primorum parentum.

Circa quam quæruntur duo.

Primo. Utrum fuerit conveniens, quod a diabolo homo tentaretur.
Secundo. De modo, & ordine illius tentationis.

ARTICULUS I. 798

Utrum fuerit conveniens, ut homo a diabolo tentaretur.

AD Primum sic proceditur. Videtur, quod non fuerit conveniens, ut homo a diabolo tentaretur. Eadem enim pœna finalis debetur peccato Angeli, & peccato hominis, secundum illud Matth. 25. *Ite maledicti in ignem æternum, qui paratus est diabolo, & Angelis ejus*: Sed primum peccatum Angeli non fuit ex aliqua tentatione exteriori. Ergo nec primum peccatum hominis debuit esse ex aliqua exteriori tentatione.

2. Præterea. Deus præscius futurorum sciebat, quod homo per tentationem dæmonis in peccatum dejiceretur; & sic bene sciebat, quod non expediebat ei, quod tentaretur. Ergo videtur, quod nec fuerit conveniens, quod permitteret eum tentari.

3. Præterea. Quod aliquis impugnatorem habeat, ad pœnam pertinere videtur; sicut & e contrario pertinere videtur ad præmium, quod impugnatio subtrahatur, secundum illud Proverb. 16. *Cum placuerint Domino viæ hominis, inimicos quoque ejus convertet ad pacem*: Sed pœna non debet præcedere culpam. Ergo inconveniens fuit, quod homo ante peccatum tentaretur.

Sed Contra est, quod dicitur Eccl. 34. *Qui tentatus non est, qualia scit?*

Respondeo dicendum, quod divina sapientia *disponit omnia suaviter*, ut dicitur Sap. 8. inquantum sc. sua providentia singulis attribuit, quæ eis compe-

petunt secundum suam naturam: quia, ut dicit Dionis. 4. cap. de div. nomin. (*par. 2. a med. lect. 23.*) *providentiæ non est naturam corrumpere, sed salvare*. Hoc autem pertinet ad conditionem humanæ naturæ, ut ab aliis creaturis juvari, vel impediri possit.

Unde *conveniens fuit, ut Deus hominem in statu innocentiæ & tentari permitteret per malos Angelos, & juvari eum faceret per bonos*. Ex speciali enim beneficio gratiæ hoc erat ei collatum, ut nulla creatura exterior ei posset nocere contra propriam voluntatem, per quam etiam tentationi dæmonis resistere poterat.

Ad primum ergo dicendum, quod supra naturam humanam est aliqua natura, in qua potest malum culpæ inveniri; non autem supra naturam angelicam. Tentare autem inducendo ad malum, non est nisi jam depravati per culpam. Et ideo conveniens fuit, ut homo per Angelum malum tentaretur ad peccandum; sicut etiam secundum ordinem naturæ per Angelum bonum promoveretur ad perfectionem. Angelus autem a suo superiori, scil. a Deo, in bono perfici potuit, non autem ad peccandum induci: quia, sicut dicitur Jacobi 1. *Deus intentator malorum est*.

Ad secundum dicendum, quod sicut Deus sciebat, quod homo per tentationem in peccatum esset dejiciendus; ita etiam sciebat, quod per liberum arbitrium resistere poterat tentatori. Hoc autem requirebat conditio naturæ ipsius, ut propriæ voluntati relinqueretur, secundum illud Eccles. 15. *Deus reliquit hominem in manu consilii sui*. Unde August. dicit 11. super Genes. ad literam: (*cap. 4. ante med. tom. 3.*) *Non mihi videtur magnæ laudis futurum fuisse hominem, si propterea posset bene vivere, quia nemo male vivere suaderet; cum & in natura posse, & in potestate haberet velle non consentire suadenti*.

Ad tertium dicendum, quod impugnatio, cui cum difficultate resistitur, pœnalis est. Sed homo in statu innocentiæ poterat absque omni difficultate tentationi resistere. Et ideo impugnatio tentatoris ei pœnalis non fuit.

APPENDIX.

Ex art. habes *primo*: quomodo per rationem ostendas, merito insinnatum fuisse a scripturis, quod conveniens fuerit primum hominem a diabo-

lo tentari. Ut *Eccl.* 34. secundum quod est in *arg cont.* Vide ad hoc & *prim. part. quæst.* 22. *art.* 2. maxime ad *secundum*. *Secundo* vides: quomodo ex iis, &c.

ARTICULUS II. 799

Utrum fuerit conveniens modus, & ordo primæ tentationis.

1. *q.* 41. *art.* 4. *cor.*

AD Secundum sic proceditur. Videtur, quod non fuerit conveniens modus, & ordo primæ tentationis. Sicut enim ordine naturæ angelus erat superior homine, ita & vir erat perfectior muliere: Sed peccatum pervenit ab Angelo ad hominem. Ergo pari ratione debuit pervenire a viro in mulierem, ut scil. mulier per virum tentaretur, & non e converso.

2. Præterea. Tentatio primorum parentum fuit per suggestionem: Potest autem diabolus etiam suggerere homini absque alia exteriori sensibili creatura. Cum ergo primi parentes essent spirituali mente præditi, minus sensibilibus, quam intelligibilibus inhærentes, convenientius fuisset, quod solum spirituali tentatione homo tentaretur, quam exteriori.

3. Præterea. Non potest convenienter aliquis malum suggerere, nisi per aliquod apparens bonum: Sed multa alia animalia habent majorem apparentiam boni, quam serpens. Non ergo convenienter tentatus fuit homo a diabolo per serpentem.

4. Præterea. Serpens est animal irrationale: Sed animali irrationali non competit sapientia, nec locutio, nec pœna. Ergo inconvenienter inducitur serpens (*Gen* 3.) *esse callidior cunctis animalibus*, vel *prudentissimus omnium bestiarum*, secundum aliam translationem. (*LXX. Interp.*) Inconvenienter etiam inducitur fuisse mulieri locutus, & a Deo punitus.

Sed Contra est, quod *id quod est primum in aliquo genere, debet esse proportionatum his, quæ in eodem genere consequuntur*: Sed in quolibet genere peccati invenitur ordo primæ tentationis: inquantum videlicet præcedit in sensualitate, quæ per serpentem signatur, peccati concupiscentia; in ratione inferiori, quæ signatur per mulierem, delectatio; in ratione superiori, quæ signatur per virum,

rum, consensus peccati, ut Augustinus dicit 12. de Trinit. (*c.* 12. *to.* 3.) Ergo congruus fuit ordo primæ tentationis.

Respondeo dicendum, quod homo compositus est ex *duplici* natura, *intellectiva* scilicet, & *sensitiva*. Et ideo diabolus in tentatione hominis usus est incitamento ad peccandum *dupliciter*. *Uno modo* ex parte intellectus; inquantum promisit divinitatis similitudinem per scientiæ adeptionem, quam homo naturaliter desiderat. *Alio modo* ex parte sensus: Et sic usus est his sensibilibus rebus, quæ maximam habent affinitatem ad hominem, *partim* quidem in eadem specie tentans virum per mulierem, *partim* vero in eodem genere tentans mulierem per serpentem, *partim* vero ex genere propinquo proponens pomum ligni vetiti ad edendum.

Ad primum ergo dicendum, quod in actu tentationis diabolus erat sicut principale agens: Sed mulier assumebatur quasi instrumentum tentationis ad dejiciendum virum: tum quia mulier erat infirmior viro; unde magis seduci poterat: tum etiam quia propter conjunctionem ejus ad virum, maxime per eam diabolus poterat virum seducere. Non autem est eadem ratio principalis agentis, & instrumenti. Nam principale agens oportet esse potius: quod non requiritur in agente instrumentali.

Ad secundum dicendum, quod suggestio, qua spiritualiter diabolus homini aliquid suggerit, ostendit diabolum plus habere potestatis in homine, quam habeat suggestio exterior: quia per suggestionem interiorem immutatur a diabolo saltem hominis phantasia; sed per suggestionem exteriorem immutatur sola exterior creatura. Diabolus autem minimum potestatis habebat in homine ante peccatum. Et ideo non potuit eum interiori suggestione, sed solum exteriori tentare.

Ad tertium dicendum, quod, sicut Augustinus dicit 11. super Genesim ad literam, (*c.* 3. *to.* 3.) „ non debemus opinari, quod serpentem sibi, per „ quem tentaret, diabolus eligeret: sed cum esset „ in illo decipiendi cupiditas, nonnisi per illud a„ nimal potuit, per quod posse permissus est.

Ad quartum dicendum, quod, sicut Augustinus dicit 11. super Genesim ad lit. (*c.* 28. & 29. *to.* 3.) „ Serpens dictus est prudentissimus, vel callidissi„ mus, propter astutiam diaboli, qui in illo agebat „ dolum: sicut dicitur prudens, vel astuta lingua, „ quam prudens, vel astutus movet ad aliquid pru-

„ denter, vel astute suadendum. Neque etiam ser„ pens verborum sonos intelligebat, qui ex illo fie„ bant ad mulierem. neque enim conversa creden„ da est anima ejus in naturam rationalem: quan„ doquidem nec ipsi homines, quorum rationalis na„ tura est, cum dæmon in eis loquitur, sciunt quid „ loquantur. Sic ergo locutus est serpens homini, „ sicut asina, in qua sedebat Balaam, locuta est ho„ mini; nisi quod illud fuit opus diabolicum, hoc „ angelicum. (*quæ sequuntur, habentur c. 36. cir.* „ *med.*) Unde serpens non est interrogatus, cur „ hoc fecerit; quia non in sua natura ipse hoc fe„ cerat, sed diabolus in illo, qui jam ex peccato „ suo igni destinatus fuerat sempiterno. Quod au„ tem serpenti dicitur, ad eum qui per serpentem „ operatus est, refertur. *Et, sicut rursum August.* „ *dicit in lib. 2. super Gen. contra Manichæos, (cap.* „ *17. & 18. to. 1. & hab. in glos. ord.*) „ nunc qui„ dem ejus pœna, *scilicet diaboli*, dicitur qua nobis „ cavendus est, non ea quæ ultimo judicio reserva„ tur. *Per hoc enim quod ei dicitur*, Maledictus es „ inter omnia animantia, & bestias terræ, pecora „ illi præponuntur, non in potestate, sed in con„ servatione naturæ suæ, quia pecora non amiserunt „ beatitudinem aliquam cœlestem, quam nunquam „ habuerunt; sed in sua natura, quam acceperunt, „ peragunt vitam. *Dicitur etiam ei*: Pectore, & „ ventre repes, *secundum aliam literam*: (*70. In-* „ *terp.*) Ubi nomine pectoris significatur superbia; „ quia ibi dominatur impetus animæ: nomine au„ tem ventris significatur carnale desiderium: quia „ hæc pars mollior sentitur in corpore: His autem „ rebus serpit ad eos, quos vult decipere. *Quod au-* „ *tem dicitur*, Terram comedes cunctis diebus vi„ tæ tuæ, duobus modis intelligi potest: Vel ad te „ pertinebunt, quos terrena cupiditate deceperis, i„ dest peccatores, qui terræ nomine significantur: „ Vel certe tertium genus tentationis his verbis fi„ guratur, quod est curiositas: terram enim qui „ manducat, profunda, & tenebrosa penetrat. *Per* „ *hoc autem quod* inimicitiæ ponuntur inter ipsum, „ & mulierem, ostenditur nos non posse a diabolo „ tentari, nisi per illam animalem partem, quæ „ quasi mulieris imaginem in homine gerit, sive o„ stendit. Semen autem diaboli est perversa sugge„ stio, semen mulieris fructus boni operis, quod „ perversæ suggestioni resistit. Et ideo observat ser„ pens plantam mulieris, ut si quando in illicita „ labitur, delectatio illam capiat: & illa observat

„ ca-

,, caput ejus, ut eum in ipso initio malæ suasionis ,, excludat..

A P P E N D I X.

Ex art. habes *primo*: quomodo per rationem ostendas, merito esse a Scripturis, & Augustino insinuatum quod modus, & ordo primæ tentationis fuit conveniens. A D. August. quidem, ut extenditur cum discursu *in arg. contr.* A Scripturis vero per hoc, quod introducentes hanc primam tentationem faciunt in ipso ingressu mentionem de sapientia, & astutia tentatoris, dicendo ly *serpens erat callidior cunctis animantibus*, vel (secundum aliam translationem) ly *serpens erat prudentissimus omnium bestiarum*. Sapientis enim prudentis, sive astuti est ordinare media ad suum finem convenientia, sive in bono, sive in malo: ut habetur ex Philosopho *lib. 1. metaphys.* per hoc ergo, quod in tentationis hujus primordio Scriptura meminit de sapientia, prudentia, seu astutia serpentis, quasi scholastice locuta dixit: Modus, & ordo primæ tentationis fuit conveniens. *Secundo* vides: quomodo ex iis bene pensatis, applicatisque doctrina præsens Angelica vicissim declaretur, & confirmetur.

Q U Æ S T I O C L X V I.

De Studiositate, in duos articulos divisa.

Postea considerandum est de Studiositate, & Curiositate sibi opposita.

Circa Studiositatem autem quæruntur duo.

Primo. Quæ sit materia studiositatis.
Secundo. Utrum sit pars temperantiæ.

A R T I C U L U S I. 800

Utrum materia Studiositatis sit proprie cognitio.

Sup. q. 160. a. 2. cor. & inf. q. 167. a. 1. cor.

Ad Primum sic proceditur. Videtur, quod materia studiositatis non sit proprie cognitio. Studiosus enim dicitur aliquis ex eo, quod adhibet studium aliquibus rebus: Sed in qualibet materia debet

bet

bet homo ſtudium adhibere, ad hoc quod recte faciat quod eſt faciendum. Ergo videtur, quod non ſit ſpecialis materia ſtudioſitatis cognitio.

2. Præterea. Studioſitas curioſitati opponitur: Sed curioſitas, quæ a cura dicitur, poteſt eſſe etiam circa ornatum veſtium, & circa alia hujuſmodi, quæ pertinent ad corpus. unde Apoſtol. dicit ad Rom. 13. *Carnis curam ne feceritis in deſideriis*. Ergo ſtudioſitas non eſt ſolum circa cognitionem.

3. Præterea. Hierem. 6. dicitur: *A minore uſque ad majorem omnes avaritiæ ſtudent:* Sed avaritia non eſt proprie circa cognitionem, ſed magis circa poſſeſſionem divitiarum, ut ſupra dictum eſt. (*q. 118. a. 2.*) Ergo ſtudioſitas, quæ a ſtudio dicitur, non eſt proprie circa cognitionem.

Sed Contra eſt, quod dicitur Proverb. 27. *Stude ſapientiæ, fili mi, & lætifica cor meum, ut poſſis reſpondere exprobranti ſermonem:* Sed eadem ſtudioſitas eſt, quæ laudatur ut virtus, & ad quam lex invitat. Ergo ſtudioſitas eſt proprie circa cognitionem.

Reſpondeo dicendum, quod ſtudium proprie importat vehementem applicationem mentis ad aliquid. Mens autem non applicatur ad aliquid, niſi cognoſcendo illud. Unde per prius mens applicatur ad cognitionem, ſecundario autem applicatur ad ea, in quibus homo per cognitionem dirigitur. Et ideo ſtudium per prius reſpicit cognitionem, & per poſterius quæcumque alia, ad quæ operanda directione cognitionis indigemus.

Virtutes autem proprie ſibi attribuunt illam materiam, circa quam primo & principaliter ſunt; ſicut fortitudo pericula mortis, & temperantia delectationem tactus. Et ideo *ſtudioſitas proprie dicitur circa cognitionem*.

Ad primum ergo dicendum, quod circa alias materias non poteſt aliquid recte fieri, niſi ſecundum quod eſt præordinatum per rationem cognoſcentem. Et ideo per prius ſtudioſitas cognitionem reſpicit, cuicumque materiæ ſtudium adhibeatur.

Ad ſecundum dicendum, quod ex affectu hominis trahitur mens ejus ad intendendum his, ad quæ afficitur, ſecundum illud Matth. 6. *Ubi eſt theſaurus tuus, ibi eſt & cor tuum*. Et quia circa ea, quibus caro fovetur, maxime homo afficitur, conſequens eſt, quod cognitio hominis verſetur circa ea, quibus caro fovetur: ut ſcilicet homo inquirat, qualiter optime poſſit carni ſuæ ſubvenire. Et ſe-

secundum hoc curiositas ponitur circa ea, quæ ad carnem pertinent ratione eorum, quæ pertinent ad cognitionem.

Ad tertium dicendum, quod avaritia inhiat ad lucra conquirenda; ad quod maxime necessaria est quædam peritia terrenarum rerum. Et secundum hoc studium attribuitur his, quæ ad avaritiam spectant.

A P P E N D I X.

EX art. habes *primo*: quomodo per rationem ostendas, merito fuisse a scripturis insinuatum, quod studiositas est proprie circa cognitionem. Ut *Prover.* 27. secundum quod extenditur cum discursu *in argum. contr.* Item Judi. 21. *Ingenti studio providendum est, ne una tribus deleatur*. Providentia enim cognitionem dicit. Nam ratio ordinandorum in finem proprie dicitur providentia. Est namque principalis pars prudentiæ, ad quam aliæ *duæ* partes prudentiæ (*scilicet* memoria præteritorum, & intelligentia præsentium) ordinantur: prout ex præteritis memoratis, & præsentibus intellectis, conjectamus de futuris providendis. Cum ergo providentia cognitionem manifeste dicat, & studium circa providentiam (juxta *Jud.* 21.) assumendum dicatur, patet ex hoc, quod scholasticis Theologis scriptura concludendum reliquit; quod materia studiositatis est proprie cognitio, idest quod studiositas est proprie circa cognitionem. *Secundo* vides: quomodo ex iis bene, &c.

ARTICULUS II. 801

Utrum studiositas sit pars temperantiæ.

AD Secundum sic proceditur. Videtur, quod studiositas non sit pars temperantiæ. Studiosus enim dicitur aliquis secundum studiositatem; Sed universaliter omnis virtuosus vocatur studiosus, ut patet per Philos. qui frequenter sic utitur nomine studiosi. (*hab. ter l. 9. Ethic. c. 4. & bis c. 8. & septies c. 9. & l. 1. Magn Moral. cir. prin. juxta græ. lit. to. 5.*) Ergo studiositas est generalis virtus, & non est pars temperantiæ.

2. Præterea. Studiositas, sicut dictum est, (*ar. præc.*) ad cognitionem pertinet: Sed cognitio non pertinet ad virtutes morales, quæ sunt in appetitiva animæ parte, sed magis ad intellectuales, quæ sunt

sunt in parte cognoscitiva, unde & solicitudo est actus prudentiæ, ut supra habitum est. (*q.* 47. *a.* 9.) Ergo studiositas non est pars temperantiæ.

3. Præterea. Virtus quæ ponitur pars alicujus principalis virtutis, assimilatur ei quantum ad modum: Sed studiositas non assimilatur temperantiæ quantum ad modum: quia temperantiæ nomen sumitur ex quadam refrænatione; unde magis opponitur vitio, quod est in excessu: nomen autem studiositatis sumitur e contrario ex applicatione animæ ad aliquid; unde magis videtur opponi vitio quod est in defectu, scilicet negligentiæ studendi, quam vitio quod est in excessu, scilicet curiositati. unde propter horum similitudinem dicit Isidor. in lib. 10. Etymol. (*ad lit. S.*) quod *studiosus dicitur quasi studiis curiosus*. Ergo studiositas non est pars temperantiæ.

Sed Contra est, quod Augunst. dicit in lib. de moribus Ecclesiæ: (*c.* 21. *cir. princ. to.* 1 .) *Curiosi esse prohibemur, quod magnum temperantiæ munus est*: Sed curiositas prohibetur per studiositatem moderatam. Ergo studiositas est pars temperantiæ.

Respondeo dicendum, quod, sicut supra dictum est, (*q.* 141. *a.* 1. 2. & 3.) ad temperantiam pertinet moderari motum appetitus, ne superflue tendat in id, quod naturaliter concupiscitur. Sicut autem naturaliter homo concupiscit delectationes ciborum, & venereorum secundum naturam corporalem; ita secundum animam naturaliter desiderat cognoscere aliquid. Unde & Philos. dicit in princip. Met. quod *omnes homines naturaliter scire desiderant*

Moderatio autem hujusmodi appetitus pertinet ad virtutem studiositatis. Unde *consequens est, quod studiositas sit pars potentialis temperantiæ, sicut virtus secundaria ei adjuncta ut principali virtute; & comprehenditur sub modestia*, ratione superius dicta. (*q.* 160. *a.* 2.)

Ad primum ergo dicendum, quod prudentia est completiva omnium virtutum moralium, ut dicitur in 6. Ethic. (*c. ult. to.* 5.) Inquantum ergo cognitio prudentiæ ad omnes virtutes pertinet, intantum nomen studiositatis, quæ proprie circa cognitionem est, ad omnes virtutes derivatur.

Ad secundum dicendum, quod actus cognoscitivæ virtutis imperatur a vi appetitiva, quæ est motiva omnium virium, ut supra dictum est. (1. 2. *q.* 9. *a.* 1.) Et ideo circa cognitionem *duplex* bonum potest attendi. *Unum* quidem quantum ad ipsum actum co-

cognitionis. Et tale bonum pertinet ad virtutes intellectuales; ut scilicet homo circa singula æstimet verum. *Aliud* autem bonum est, quod pertinet ad actum appetitivæ virtutis; ut scilicet homo habeat appetitum rectum applicandi vim cognoscitivam sic, vel aliter, ad hoc, vel ad illud. Et hoc pertinet ad virtutem studiositatis. Unde computatur inter virtutes morales.

Ad tertium dicendum, quod, sicut Philos. dicit in 2. Ethic. (*cap. ult. tom. 5.*) ad hoc quod homo fiat virtuosus, oportet quod servet se ab his, ad quæ maxime inclinat natura. Et inde est, quod quia natura præcipue inclinat ad timendum mortis pericula, & ad sectandum delectabilia carnis, ideo laus virtutis fortitudinis præcipue consistit in quadam firmitate persistendi contra hujusmodi pericula; & laus virtutis temperantiæ in quadam refrænatione a delectabilibus carnis. Sed quantum ad cognitionem est in homine contraria inclinatio: quia ex parte animæ inclinatur homo ad hoc, quod cognitionem rerum desideret. & sic oportet, ut laudabiliter homo hujusmodi appetitum refrænet, ne immoderate rerum cognitioni intendat. Ex parte vero naturæ corporalis homo inclinatur ad hoc, ut laborem inquirendi scientiam vitet. Quantum ergo ad *primum*, studiositas in refrænatione consistit: & secundum hoc ponitur pars temperantiæ: Sed quantum ad *secundum*, laus virtutis hujusmodi consistit in quadam vehementia intentionis ad scientiam rerum percipiendam: & ex hoc nominatur. *Primum* autem est essentialius huic virtuti, quam *secundum*. Nam appetitus cognoscendi per se respicit cognitionem, ad quam ordinatur studiositas: Sed labor addiscendi est impedimentum quoddam cognitionis. unde respicitur ab hac virtute per accidens, quasi removendo prohibens.

A P P E N D I X.

EX art. habes *primo*: quomodo per rationem tum directam, Hæc est in corp. tum indirectam, Hæc est solutio argumentorum: Ubique autem in appendicibus de tali ratione duplici intelligitur, ut alibi etiam diximus, & ostendas, & in recto sensu intelligas, merito fuisse insinuatum a scripturis, & Aug. quod studiositas est pars temperantiæ. A D. Aug. quidem: ut extenditur cum discursu *in argum. contr.* A scripturis vero per hoc, quod dicitur Eccles. 3. *Altiora te ne quæsieris, & fortiora te ne scruta-*

tatus fueris, scilicet per studium, *sed*, *quæ præcepit tibi Deus*, *illa cogita semper*: *& in pluribus operibus ejus ne fueris curiosus*. Ex hoc enim, quod studiositatem importatam per ly *præcepit tibi Deus*, *illa cogita semper*, refrænare intendunt curiositatem, dicendo ly *altiora te ne quæsieris*, *& fort. te ne scru. fuer.* & ly *ne in operibus ejus fue. curiosus*, aperuit scholasticis veritatem hanc, quod scilicet studiositas consistit in quadam nimiæ cognitionis refrænatione, & consequenter, quod est pars temperantiæ. *Secundo* vides, &c.

QUÆSTIO CLXVII.

De Curiositate, in duos articulos divisa.

Postea considerandum est de Curiositate.

Et circa hoc quæruntur duo.

Primo. Utrum vitium curiositatis possit esse in cognitione intellectiva.
Secundo. Utrum sit in cognitione sensitiva.

ARTICULUS I. 802

Utrum circa cognitionem intellectivam possit esse curiositas.

3. d. 35. q. 2. a. 3. q. 3.

AD Primum sic proceditur. Videtur, quod circa cognitionem intellectivam non possit esse curiositas. Quia secundum Philos. in 2. Ethicor. (*c. 6. a med. to. 5.*) in his quæ secundum se sunt bona, vel mala, non possunt accipi medium, & extrema: Sed cognitio intellectiva secundum se est bona. in hoc enim perfectio hominis videtur consistere, ut intellectus ejus de potentia reducatur in actum; quod fit per cognitionem veritatis. dicit etiam Dionys. 4. cap. de div. nom. (*par. 4. lect. 22.*) quod *bonum animæ humanæ est secundum rationem esse*, cujus perfectio in cognitione veritatis consistit. Ergo circa cognitionem intellectivam non potest esse vitium curiositatis.

2. Præterea. Illud, per quod homo assimilatur Deo, & quod a Deo consequitur, non potest esse malum: Sed quæcumque abundantia cognitionis a Deo

Deo est, secundum illud Eccl. 1. *Omnis sapientia a Domino Deo est*. & Sap. 7. dicitur: *Ipse dedit mihi horum quæ sunt scientiam veram, ut sciam dispositionem orbis terrarum, & virtutes elementorum* &c. Per hoc etiam homo Deo assimilatur, quod veritatem cognoscit: quia *omnia nuda; & aperta sunt oculis ejus*, ut habetur ad Hebræos 4. unde 1. Reg. 2. dicitur, quod *Deus scientiarum dominus est*. Ergo quantumcunque abundet cognitio veritatis, non est mala, sed bona: Appetitus autem boni non est vitiosus. Ergo circa intellectivam cognitionem veritatis non potest esse vitium curiositatis.

3. Præterea. Si circa aliquam intellectivam cognitionem posset esse curiositatis vitium, præcipue esset circa Philosophicas scientias: Sed eis intendere non videtur esse vitiosum. dicit enim Hieronymus super Danielem: (*c. 1. sup. illud: Proposuit autem &c. Et hab. c. Qui de mensa dist.* 37.) *Qui de mensa, & vino regis noluerunt comedere, ne polluantur, si sapientiam, atque doctrinam Babyloniorum scirent esse peccatum, nunquam acquiescerent discere, quod non licebat*. Et Augustinus dicit in 2. de doctrina christiana, (*c.*40. *in princ. tom.* 3.) quod *si qua vera Philosophi dixerunt, ab eis sunt, tanquam ab injustis possessoribus, in usum nostrum vendicanda*. Non ergo circa cognitionem intellectivam potest esse curiositas vitiosa.

Sed Contra est, quod Hieronymus dicit: (*sup. illud Ephes.* 4. *Non ambuletis in vanitate*) „ Nonne vobis videtur in vanitate sensus, & obscuritate mentis ingredi, qui diebus ac noctibus in Dialectica arte torquetur, qui Physicus perscrutator oculos trans cœlum levat? „ Sed vanitas sensus, & obscuritas mentis est vitiosa. Ergo circa intellectivas scientias potest esse curiositas vitiosa.

Respondeo dicendum, quod, sicut dictum est, (*q. præc. a.* 1.) studiositas non est directe circa ipsam cognitionem, sed circa appetitum, & studium cognitionis acquirendæ. *Aliter* autem est judicandum de ipsa cognitione veritatis, & *aliter* de appetitu, & studio veritatis cognoscendæ. Ipsa enim veritatis cognitio, per se loquendo, bona est: Potest autem per accidens esse mala, ratione scilicet alicujus consequentis; vel inquantum aliquis de cognitione veritatis superbit, secundum illud 1. ad Cor. 8. *Scientia inflat*; vel inquantum homo utitur cognitione veritatis ad peccandum.

Sed ipse appetitus, vel studium cognoscendæ veritatis

rita-

ritatis potest habere rectitudinem, vel perversitatem. *Uno* quidem *modo*, prout aliquis tendit suo studio in cognitionem veritatis, prout per accidens jungitur ei malum; sicut illi qui student ad scientiam veritatis, ut exinde superbiant. Unde Augustinus dicit in lib. de morib. Eccles. (*c.* 21. *ante med. tom.* 1.) „ Sunt qui desertis virtutibus & nescientes „ quid sit Deus, & quanta majestas semper eodem „ modo manentis naturæ, magnum aliquid se age- „ re putant, si universam istam corporis molem, „ quam mundum nuncupamus, curiosissime, intensissimeque perquirant: Unde etiam tanta superbia „ gignitur, ut in ipso cœlo, de quo sæpe dispu- „ tant, sibimet habitare videantur. „ Similiter etiam illi qui student addiscere aliquid ad peccandum, vitiosum studium habent, secundum illud Jeremiæ 9. *Docuerunt linguam suam loqui mendacium; ut inique agerent, laboraverunt.*

Alio autem *modo* potest esse vitium ex ipsa inordinatione appetitus, & studii ad discendam veritatem. Et hoc *quadrupliciter*. *Uno modo*, inquantum per studium minus utile retrahuntur a studio, quod eis ex necessitate incumbit. Unde Hieronymus dicit: (*epist.* 146. *ad Damas. de Filio Prodigo ante med.*) *Sacerdotes, dimissis Evangeliis, & Prophetis, videmus comœdias legere, & amatoria Bucolicorum versuum verba cantare*. *Alio modo*, inquantum studet aliquis addiscere ab eo, a quo non licet: sicut patet de his qui aliqua futura a dæmonibus perquirunt; quæ est superstitiosa curiositas. Unde Augustinus dicit in libro de vera religione: (*c.* 4. *in fi. tom.* 1.) *Nescio, an Philosophi impedirentur a fide vitio curiositatis in percontandis dæmonibus*. *Tertio*, quando homo appetit cognoscere veritatem circa creaturas, non referendo ad debitum finem, scilicet ad cognitionem Dei. Unde Augustinus dicit in libro de vera religione, (*c.* 29. *a princ. tom.* 1.) quod „ in consideratione creaturarum non „ est vana, & peritura curiositas exercenda: sed gra- „ dus ad immortalia, & semper manentia facien- „ dus. Quarto modo, „ inquantum aliquis studet ad cognoscendam veritatem supra proprii ingenii facultatem: quia per hoc homines de facili in errores labuntur. Unde dicitur Eccel. 3. „ Altiora te ne „ quæsieris; & fortiora te ne scrutatus fueris; & „ in pluribus operibus ejus ne fueris curiosus. *Et* „ *postea sequitur*: Multos enim supplantavit suspi- „ cio eorum, & in vanitate detinuit sensus eo- „ rum. „

Ad

Ad primum ergo dicendum, quod bonum hominis consistit in cognitione veri: Non tamen summum hominis bonum consistit in cognitione cujuslibet veri, sed in perfecta cognitione summæ veritatis, ut patet per Philos. in 10. Ethic. (*c. 7. & 8. to. 5.*) Et ideo potest esse vitium in cognitione aliquorum verorum, secundum quod talis appetitus non debito modo ordinatur ad cognitionem summæ veritatis, in qua consistit summa felicitas.

Ad secundum dicendum, quod etsi ratio illa ostendit, quod cognitio veritatis secundum se bona sit; non tamen per hoc excluditur, quin possit aliquis cognitione veritatis abuti ad malum, vel etiam inordinate cognitionem veritatis appetere; quia etiam oportet appetitum boni debito modo regulatum esse.

Ad tertium dicendum, quod studium Philosophiæ secundum se est licitum, & laudabile propter veritatem, quam Philosophi perceperunt, Deo illis revelante, ut dicitur ad Roman. 1. Sed quia quidam Philosophi abutuntur ad fidei impugnationem, ideo Apostolus dicit ad Coloss. 2 *Videte, ne quis vos decipiat per Philosophiam, & inanem fallaciam secundum traditionem hominum, & non secundum Christum*. Et Dionysius dicit in epistola ad Polycarpum (*& est 7. parum ante med.*) de quibusdam Philosophis, quod *divinis non sancte contra divina utuntur, per sapientiam Dei tentantes expellere divinam venerationem*.

A P P E N D I X.

Ex art. habes *primo*: quomodo per rationem & ostendas, & in recto sensu intelligas, merito insinuatum a Scripturis, & Hieronymo, quod circa cognitionem intellectivam potest esse vitium curiositatis. A D. Hieronymo quidem, ut extenditur cum discursu *in argum. contr.* A Scripturis vero, ut *Eccles.* 3. secundum quod adducitur in *qu. 166. art. 2. ap.* Nisi enim circa cognitionem intellectivam posset incidere vitium curiositatis. non diceretur ly *non sis curiosus in operibus ejus*; & maxime, quia replicatur bis in illo capitulo. *Secundo* ex prima parte conclusionis ly *cognitio secundum se est bona*, cum sua probatione habes: quomodo per rationem destruas errores illorum, qui literas, & studium secundum se damnabant (nam, qui absolute de aliqua re loquitur, de illa secundum se loqui intelligitur; juxta illud Philosophi, *simpliciter dico, quod nul-*

nullo addito dico.) Ut errorem *Licinii* Imperatoris V. dicentis, quod literæ appellandæ sunt virus, ac pestis. Et *Arnoldi*, dicentis, Scientias philosophicas omnes esse damnandas. Et *Biblistarum* dicentium, Nullas philosophicas scientias esse addiscendas. Et *Joannis Uvicleff* dicentis, quod studia generalia, Universitates, Collegia, Graduationes, & Magisteria, a Papa, vel Episcopis in Ecclesiam Dei & sunt vana gentilitate introducta, & non plus Ecclesiæ prosunt, quam diabolus. *Tertio* habes: quomodo per rationem ostendas, errores prædictos merito reprobari ab *Eccles.* 1. *Sap.* 7. *Hebr.* 4. 1. *Reg.* 2. *SS. Hieron. August.* ut habes in argumentis. Nam hæ auctoritates de literis secundum se acceptis loquuntur. Item ab *Elucid.* 1. *part. articul. num.* 5. 576. Item ab *Elucid. Addit. art. nu.* 146. 416. Item a dictis per Verritates aureas super legem veterem, *num.* 4. *concl.* 7. *Quarto* vides: quomodo ex iis, &c.

ARTICULUS II. 803

Utrum vitium curiositatis sit circa sensitivam cognitionem.

AD Secundum sic proceditur. Videtur, quod vitium curiositatis non sit circa sensitivam cognitionem. Sicut enim aliqua cognoscuntur per sensum visus; ita etiam aliqua cognoscuntur per sensus tactus, & gustus: Sed circa tangibilia, & gustabilia non ponitur vitium curiositatis, sed magis vitium luxuriæ, & gulæ. Ergo videtur, quod nec circa ea quæ cognoscuntur per visum, sit vitium curiositatis.

2. Præterea. Curiositas videtur esse in inspectione ludorum. unde Augustinus dicit in 6. Confess. (*c.* 8. *in med. to.* 1.) quod *quodam pugnæ casu cum clamor ingens totius populi vehementer Alipium pulsasset, curiositate victus aperuit oculos:* Sed inspectio ludorum non videtur esse vitiosa; quia hujusmodi inspectio delectabilis redditur propter repræsentationem, in quo homo naturaliter delectatur, ut Philosophus dicit in sua Poetica. (*c.* 2. *to.* 6.) Non ergo circa sensibilium cognitionem est vitium curiositatis.

3. Præterea. Ad curiositatem pertinere videtur actus proximorum perquirere, ut dicit Beda: (*sup. illud* 1. *Jo.* 2. *Concupiscentia carnis, &c.*) Sed perquirere facta aliorum non videtur esse vitiosum: quia,

quia, ficut dicitur Eccleſ. 17. *unicuique mandavit Deus de proximo ſuo*. Ergo vitium curioſitatis non eſt in hujuſmodi particularibus ſenſibilibus cognoſcendis.

Sed Contra eſt, quod Auguſtinus dicit in lib. de vera relig. (*c.* 38. *cir. med. tom.* 1.) quod concupiſcentia oculorum reddit homines curioſos: Ut autem dicit Beda, (*loc. cit.*) *concupiſcentia oculorum eſt non ſolum in diſcendis magicis artibus, ſed etiam in contemplandis ſpectaculis, & in dignoſcendis, & carpendis vitiis proximorum*: quæ ſunt quædam particularia ſenſibilia. Cum ergo concupiſcentia oculorum ſit quoddam vitium, ſicut etiam ſuperbia vitæ, & concupiſcentia carnis, contra quæ dividitur 1. Joan. 2. videtur, quod vitium curioſitatis ſit circa ſenſibilium cognitionem.

Reſpondeo dicendum, quod cognitio ſenſitiva ordinatur ad *duo*. *Uno* enim *modo* tam in hominibus, quam in aliis animalibus ordinatur ad corporis ſuſtentationem: quia per hujuſmodi cognitionem homines, & alia animalia vitant nociva, & conquirunt ea quæ ſunt neceſſaria ad corporis ſuſtentationem. *Alio modo* ſpecialiter in homine ordinatur ad cognitionem intellectivam, vel ſpeculativam, vel practicam.

Apponere ergo ſtudium circa ſenſibilia cognoſcenda, *dupliciter* poteſt eſſe vitioſum. *Uno modo*, inquantum cognitio ſenſitiva non ordinatur in aliquid utile, ſed potius avertit hominem ab aliqua utili conſideratione. Unde Auguſt. dicit in 10. Confeſſ. (*c.* 35. *paulo ante fi. tom.* 1.) „ Canem currentem „ poſt leporem jam non ſpecto, cum in circo fit. „ At vero in agro, ſi caſu tranſeam, avertit me „ fortaſſis ab aliqua magna cogitatione, atque ad „ ſe convertit illa venatio: & jam mihi demon- „ ſtrata infirmitate mea cito admoneas, vanus he- „ beſco.

Alio modo, inquantum cognitio ſenſitiva ordinatur ad aliquod noxium: ſicut inſpectio mulieris ordinatur ad concupiſcendum; & diligens inquiſitio eorum quæ ab aliis fiunt, ordinatur ad detrahendum.

„ Si quis autem cognitioni ſenſibilium intendit „ ordinate propter neceſſitatem ſuſtentandæ natu- „ ræ, vel propter ſtudium intelligendæ veritatis, „ eſt virtuoſa ſtudioſitas circa ſenſibilem cognitio- „ nem. „

Ad primum ergo dicendum, quod luxuria, & gula ſunt circa delectationes, quæ ſunt in uſu rerum

tan-

tangibilium: Sed circa delectationem cognitionis omnium sensuum est curiositas; & vocatur *concupiscientia oculorum*, quia *oculi sunt ad cognoscendum in sensibus principales. unde omnia sensibilia videri dicuntur*, ut Augustinus dicit in 10. lib. Confess. (*c.* 35. *a princ. tom.* 1.) Et, sicut Augustinus ibidem subdit, „ ex hoc evidentius discernitur, quid „ voluptatis, quid curiositatis agatur per sensus, „ quod voluptas pulchra, suavia, canora, sapida, „ lenia sectatur: Curiositas autem etiam hic contraria tentandi causa, non ad subeundam molestiam, sed experiendi, noscendique libidinem. „

Ad secundum dicendum, quod inspectio spectaculorum vitiosa redditur, inquantum per hoc homo fit pronus ad vitia vel lasciviæ, vel crudelitatis, per ea quæ ibi repræsentantur. Unde Chrysostomus dicit, (*hom.* 6. *in Matth. parum ante fi.*) quod *adulteros*, *& inverecundos constituunt tales inspectiones*.

Ad tertium dicendum, quod prospicere facta aliorum, vel inquirere bono animo, vel ad utilitatem propriam, ut scilicet homo ex bonis operibus proximi provocetur ad melius, vel etiam ad utilitatem illius, ut scilicet corrigatur, si quid ab eo agitur vitiose, secundum regulam charitatis, & debitum officii, est laudabile, secundum illud ad Hebr. 10. *Considerate vos invicem in provocationem charitatis, & bonorum operum*. Sed quod aliquis intendat ad consideranda vitia proximorum, ad despiciendum, vel detrahendum, vel saltem inutiliter inquietandum, est vitiosum. Unde dicitur Proverb. 24. *Ne insidieris, & quæras impietatem in domo justi, neque vastes requiem ejus*.

APPENDIX.

EX art. habes *primo*: quomodo per rationem & ostendas, & in recto sensu intelligas, merito insinuatum a scripturis, & Aug. & Beda, quod vitium curiositatis esse potest circa sensitivam cognitionem. A D. Aug quidem, & Beda, ut extenditur cum discursu *in arg. contr.* Ubi per ly *concupiscentia oculorum* circumscribitur curiositas; ut in ad *primum*. Ac si diceretur. Curiositas reddit homines vitiosos, & curiositas est non solum in discendis magicis artibus, sed etiam in, &c. Per curiositatem vero intellige appetitum, sive conquisitionem cognitionis, vel utilis, vel ab utilibus avertentis, vel etiam noxiæ. Non enim appetitus, sive conquisi-

quisitio cognitionis utilis, sive sit cognitio sensitiva, sive intellectiva, potest dici proprie curiositas, sed studiositas. A scripturis autem insinuatur per hoc, quod contra curiosos, de his vide in ad *primum*, dicitur Eccl. 1. *Non satiatur oculus visu, nec auris auditu impletur*. Item per hoc, quod de curiositate in videndis spectaculis Dyna notatur; vituperatur, talemque curiositatem, ut eam esse vitium ostendatur, ei cessisse in malum eventum non tantum sui, sed etiam aliorum multorum demonstratur *Gen.* 24. *Secundo* vides: quomodo ex iis, &c.

QUÆSTIO CLXVIII.

De Modestia, secundum quod consistit in exterioribus corporis motibus, in quatuor articulos divisa.

POstea considerandum est de Modestia, secundum quod consistit in exterioribus motibus corporis.

Et circa hoc quæruntur quatuor.

Primo. Utrum in exterioribus motibus corporis, qui serio aguntur, possit esse & virtus, & vitium.
Secundo. Utrum possit esse aliqua virtus circa actiones ludi.
Tertio. De peccato, quod fit in excessu ludi.
Quarto. De peccato ex defectu ludi.

ARTICULUS I. 804

Utrum in exterioribus motibus corporis sit aliqua virtus.

4. *Ethic. lect.* 16. *princ.*

AD Primum sic proceditur. Videtur, quod in exterioribus motibus corporis non sit aliqua virtus. Omnis enim virtus pertinet ad spiritualem animæ decorem, secundum illud Psalm. 44. *Omnis gloria ejus filiæ regis ab intus*: Glos. (*interl. August. tom.* 8.) idest *in conscientia:* Sed motus corporales non sunt ad intus, sed exterius. Ergo circa hujusmodi motus non potest esse virtus.

2. Præterea. Virtutes non insunt nobis a natura, ut patet per Philosophum in 2. Ethicor. (*cap.* 1. *to.* 5.) Sed motus corporales exteriores insunt homini-

bus a natura, secundum quam quidam sunt velocis motus, & quidam tardi motus: & idem est de aliis differentiis exteriorum motuum. Ergo circa tales motus non attenditur aliqua virtus.

3. Præterea. Omnis virtus moralis est circa actiones, quæ sunt ad alterum, sicut justitia, *Vel* circa passiones, sicut temperantia, & fortitudo: Sed exteriores motus corporales non suut ad alterum, neque etiam sunt passiones. Ergo circa eos non est aliqua virtus.

4. Præterea. In omni opere virtutis est studium adhibendum, ut supra dictum est: (*qu. 166. ar. 1. arg. 1. & art. 2. ad 1.*) Sed adhibere studium in dispositione motuum exteriorum est vituperabile. dicit enim Ambrosius in 1. de Officiis: (*c. 18. cir. med.*) „ Est gressus probabilis, in quo sit species „ auctoritatis, gravitatisque pondus, tranquillitatis „ vestigium; ita tamen si studium desit, atque af„ fectatio, sed motus sit purus, ac simplex. „ Ergo videtur, quod circa compositionem exteriorum motuum non consistat virtus.

Sed Contra est, quod decor honestatis pertinet ad virtutem; Sed compositio exteriorum motuum pertinet ad decorem honestatis. dicit enim Ambrosius in 1. de Offic. (*cap. 19. in fi.*) „ Sicut molliculum, „ & infractum aut vocis sonum, aut gestum corpo„ ris non probo, ita nec agrestem, aut rusticum: „ Naturam imitemur: effigies ejus formula discipli„ næ, forma honestatis est. „ Ergo circa compositionem exteriorum motuum est virtus.

Respondeo dicendum, quod virtus moralis consistit in hoc, quod ea quæ sunt hominis, per rationem ordinantur. Manifestum est autem, quod exteriores motus hominis sunt per rationem ordinabiles. ad imperium enim rationis exteriora membra moventur. Unde manifestum est, quod *circa horum motuum ordinationem virtus moralis consistit*.

Ordinatio autem horum motuum attenditur quantum ad *duo*: *Uno* quidem *modo* secundum convenientiam personæ: *Alio modo* secundum convenientiam ad exteriores personas, negotia, seu loca. Unde dicit Ambrosius in lib. 1. de Officiis: (*loc. sup. cit.*) *Hoc est pulchritudinem vivendi tenere, convenientia cuique sexui, & personæ reddere*: Et hoc pertinet ad *primum*. Quantum autem ad *secundum*, subditur: *Hic ordo gestorum optimus, hic ornatus ad omnem actionem accommodus*.

Et ideo circa hujusmodi exteriores motus ponit Andronicus *duo*; scilicet *ornatum*, qui respicit conve-

venientiam personæ; unde dicit, quod est *scientia circa decens in motu*, & *habitudine*: & *bonam ordinationem*, quæ respicit convenientiam ad diversa negotia, & ea quæ circumstant. Unde dicit, quod est *experientia separationis*, idest distinctionis actionum.

Ad primum ergo dicendum, quod motus exteriores sunt quædam signa interioris dispositionis, secundum illud Eccles. 19. *Amictus corporis, & visus dentium, & ingressus hominis enuntiant de illo*. Et Ambros. dicit in 1. de Officiis, (*c.* 18. *ante med.*) quod *habitus mentis in corporis statu cernitur*; & quod *vox quædam animi est corporis motus*.

Ad secundum dicendum, quod quamvis ex naturali dispositione habeat homo aptitudinem ad hanc, vel ad illam dispositionem exteriorum motuum, tamen quod deest naturæ, potest suppleri ex industria rationis. Unde Ambrosius dicit in 1. de Offic. (*c.* 18. *a med.*) *Motum natura informet: Si quid sane in natura vitii est, industria emendet*.

Ad tertium dicendum, quod, sicut dictum est, (*in resp. ad* 1.) exteriores motus sunt quædam signa interioris dispositionis, quæ præcipue attenditur secundum animæ passiones. Et ideo moderatio exteriorum motuum requirit moderationem interiorum passionum. Unde Ambros. dicit in 1. de Offic. (*c.* 18. *ante med.*) quod *hinc*, scilicet ex motibus exterioribus, *homo cordis nostri absconditus, aut levior, aut jactantior, aut turbidior, aut contra gravior, & constantior, & purior, & maturior æstimatur*: Per motus etiam exteriores alii homines de nobis judicium capiunt, secundum illud Eccl. 19. *Ex visu cognoscitur vir, & ab occursu faciei cognoscitur sensatus*. Et ideo moderatio exteriorum motuum quodammodo ad alios ordinatur, secundum illud quod Augustinus dicit in Regula: (*scil. epist.* 109. *parum a med. tom.* 2.) *In omnibus motibus vestris nihil fiat, quod cujusquam offendat aspectum, sed quod vestram deceat sanctitatem*. Et ideo moderatio exteriorum motuum potest reduci ad *duas* virtutes, quas Philosophus tangit in 4. Ethic. (*c.* 6. & 7. *to.* 5.) Inquantum enim per exteriores motus ordinamur ad alios, pertinet exteriorum motuum moderatio ad *amicitiam*, vel *affabilitatem*, quæ attenditur circa delectationes, & tristitias, quæ sunt in verbis, & factis in ordine ad alios, quibus homo convivit: Inquantum vero exteriores motus sunt signa interioris dispositionis, pertinet eorum moderatio ad virtutem *veritatis*, secundum quam aliquis

talem se exhibet in verbis, & factis, qualis est interius.

Ad quartum dicendum, quod in compositione exteriorum motuum studium vituperatur, per quod aliquis fictione quadam in exterioribus motibus utitur, ita quod interiori dispositioni non conveniant. Debet tamen tale studium adhiberi, ut si quid in eis inordinatum est, corrigatur. Unde Ambrosius dicit in 1. de Officiis: (*c.* 18. *parum a med.*) *Ars desit, non desit correctio*.

APPENDIX.

Ex art. habes *primo*: quomodo per rationem ostendas, merito insinuatum fuisse a Scripturis, & Ambrosio, quod virtus potest esse circa exteriores motus. A D. Ambrosio quidem, ut extenditur cum discursu *in argum. contr.* Item ab eodem in lib. 2. de virginibus, ubi loquens de B. Virgine matre Dei, inquit. „ Nihil torvum in oculis, nihil in „ verbis procax, nihil in actu inverecundum. Non „ gestus fractior, non incessus solutior, non vox „ petulantior: ut ipsa corporis species simulacrum „ fuerit mentis, figura probitatis. „ Hæc ille. Ex quibus intelligenti patet intentum. A Scripturis vero per oppositum, ex eo scilicet, quod ponunt, & damnant vitia circa exteriores motus. Ut Proverb. 6. „ Homo apostata, vir inutilis, graditur ore per- „ verso, annuit oculis, terit pede, digito loqui- „ tur, pravo corde machinatur malum, & omni „ tempore jurgia seminat. „ Item per hoc, quod monstrant, Dominum odisse exteriores actus incompositos: puta, „ oculos sublimes, linguam menda- „ cem, manus effundentes sanguinem, pedes velo- „ ces ad currendum in malum, proferentem men- „ dacia, testem fallacem, seminantem discordias, „ cap. eod. & visum curiosum Num. 4. in ly *alii nulla curiositate viderent*, & incompactam, aut curiosam luquelam Luc. 23. per ly *interrogabat illum multis sermonibus, at ipse nihil ei respondebat*, & exteriores gestus inordinatos Act. 17. „ Ad nihil aliud „ vacantes, nisi ut dicant, aut videant, aut audi- „ ant aliquid novi. *Item* 2. *Thess.* 3. Inquiete am- „ bulantes, nihil operantes, sed curiose agentes. „ *Item* 1. *Tim.* 5. *&c.* ociosos, curiosos, circum- „ euntes per domos, vagabunde discurrentes, sese „ ostentantes, scurras, stultiloquos, linguosos. „ Scripturæ enim ab oppositis scholastice inferre tunc volunt, quod virtus potest circa actus exteriores

consistere: quando exteriorum actuum vitia narrant, & ipsos actus, tanquam vitiosos, Deo esse odibiles ostendunt. *Secundo* vides: quomodo, &c.

ARTICULUS II. 805

Utrum in ludis possit esse aliqua virtus.

4. d. 16. q. 4. a. 1. q. 1. co. & 3. con. c. 25. & Isa. 3. lect. 5. princ. & 4. Ethic. lect. 6. princ.

AD Secundum sic proceditur. Videtur, quod in ludis non possit esse aliqua virtus. Dicit enim Ambros. in 1. de Officiis: (*cap. 23.*) *Dominus ait: Væ vobis qui ridetis, quia flebitis. Non solum ergo profusos, sed etiam omnes jocos declinandos arbitror:* Sed illud quod potest virtuose fieri, non est totaliter declinandum. Non ergo circa ludos potest esse virtus.

2. Præterea. *Virtus est, quam Deus in nobis sine nobis operatur*, ut supra habitum est: (*1. 2. q. 55. a. 4.*) Sed Chrysostomus dicit: (*Hom. 6. in Matth. aliquant. ante fi.*) *Non dat Deus ludere, sed diabolus. Audi, quid aliquando ludentes passi sunt. Sedit populus manducare, & bibere, & surrexerunt ludere.* Ergo circa ludos non potest esse virtus.

3. Præterea. Philos. dicit in 10. Ethic. (*c. 6. ante medi tom. 5.*) quod operationes ludi non ordinantur in aliquid aliud: Sed ad virtutem requiritur, ut propter aliud eligens operetur; sicut patet per Philos. in 2. Ethic. (*c. 4. tom. 5.*) Ergo circa ludos non potest esse aliqua virtus.

Sed Contra est, quod Aug. dicit in 2. Musicæ: (*c. ult. in fi. to. 1.*) *Volo tandem tibi parcas. nam sapientem decet interdum remittere aciem rebus agendis intentam:* Sed ista remissio animi a rebus agendis fit per ludicra verba, & facta. Ergo his uti interdum ad sapientem, & virtuosum pertinet. Philos. etiam (*l. 4. Ethic. c. 8. to. 5*) ponit virtutem Eutrapeliæ circa ludos, quam nos possumus dicere Jucunditatem.

Respondeo dicendum, quod sicut homo indiget corporali quiete ad corporis refocillationem; quia non potest continue laborare propter hoc, quod habet finitam virtutem, quæ determinatis laboribus proportionatur: ita etiam est ex parte animæ, cujus etiam est virtus finita ad determinatas operationes proportionata. Et ideo quando ultra modum suum in aliquas operationes se extendit, laborat,

& ex hoc fatigatur: præsertim quia in operationibus animæ simul etiam laborat corpus, in quantum scilicet anima intellectiva utitur viribus per organa corporea operantibus. Sunt autem bona sensibilia connaturalia homini. Et ideo quando anima supra sensibilia elevatur, operibus rationis intenta, nascitur exinde quædam fatigatio animalis, sive homo intendat operibus rationis practicæ, sive speculativæ; magis tamen si operibus contemplationis intendat; quia per hoc magis a sensibilibus elevatur; quamvis forte in aliquibus operibus exterioribus rationis practicæ major labor corporis consistat. In utrisque tamen tanto aliquis magis altero fatigatur, quanto vehementius operibus rationis intendit. Sicut autem fatigatio corporalis solvitur per corporis quietem; ita etiam oportet, quod fatigatio animalis solvatur per animæ quietem.

Quies autem animæ est delectatio, ut supra habitum est, (*1. 2. q. 25. a. 2. & q. 31. a. 1. ad 2.*) cum de passionibus ageretur. Et ideo oportet remedium contra fatigationem animalem adhiberi per aliquam delectationem, intermissa intensione ad insistendum studio rationis: Sicut in Collationibus Patrum (*collat. 24. c. 21.*) legitur, quod B. Joannes Euangelista, cum quidam scandalizarentur, quod eum cum discipulis suis ludentem invenirent, dicitur mandasse uni eorum, qui arcum gerebat, ut sagittam traheret: quod cum pluries fecisset, quæsivit utrum hoc continue facere posset; qui respondit, quod si hoc continue faceret, arcus frangeretur: Unde Beatus Joannes subintulit, quod similiter animus hominis frangeretur, si nunquam a sua intensione relaxaretur. Hujusmodi autem dicta, vel facta, in quibus non quæritur nisi delectatio animalis, vocantur ludicra, vel jocosa. Et ideo *necesse est talibus interdum uti, quasi ad quandam animæ quietem*.

Et hoc est quod Philosophus dicit in 4. Ethic. (*c. 8. tom. 5.*) quod *in hujus vitæ conversatione quædam requies cum ludo habetur*. Et ideo oportet interdum aliquibus talibus uti. Circa quæ tamen videntur *tria* esse præcipue cavenda. Quorum *primum*, & principale est, quod prædicta delectatio non quæratur in aliquibus operationibus, vel verbis turpibus, vel nocivis. Unde Tullius dicit in 1. de Offic. (*in tit. de scurrilit. & facet.*) quod *unum genus jocandi est illiberale, petulans, flagitiosum, obscœnum*. *Aliud* autem attendendum est, ne totaliter gravitas animæ resolvatur. Unde Ambros. dicit in 1. de Officiis: (*c. 20. cir. princ.*) *Caveamus*,

ne dum relaxare animum volumus, solvamus omnem harmoniam, quasi concentum quendam bonorum operum. Et Tull. dicit in 1. de Offic. (*immediate ante cap. de scurrilit.*) quod *sicut pueris non omnem ludendi licentiam damus, sed eam quæ ab honestis actionibus non sit aliena: sic in ipso joco aliquod probi ingenii lumen eluceat*. *Tertio* autem attendendum est, sicut & in omnibus aliis humanis actionibus, ut congruat personæ, tempori, & loco, & secundum alias circumstantias debite ordinetur; ut scilicet sit *tempore, & homine dignus*, ut Tullius dicit ibidem (*in tit. de scurrilit.*) Hujusmodi autem secundum regulam rationis ordinantur: Habitus autem secundum rationem operans est virtus moralis.

Et ideo *circa ludos potest esse aliqua virtus*, quam Philosophus (*loc. sup. cit.*) *Eutrapeliam* nominat: Et dicitur aliquis eutrapelus a bona conversione; quia scilicet bene convertit aliqua dicta, vel facta in solatium; & *inquantum per hanc virtutem homo refrænatur ab immoderantia ludorum, sub modestia continetur*.

Ad primum ergo dicendum, quod, sicut dictum est, (*in cor. ar.*) jocosa debent congruere negotiis, & personis. Unde & Tullius dicit in 1. Rhet. (*seu de Invent. inter princ. & med.*) quod *quando auditores sunt defatigati, non est inutile ab aliqua re nova, aut ridicula oratorem incipere, si tamen rei dignitas non adimit jocandi facultatem*. Doctrina autem sacra maximis rebus intendit, secundum illud Proverb. 8. *Audite, quoniam de rebus magnis locutura sum*. Unde Ambrosius non excludit universaliter jocum a conversatione humana, sed a doctrina sacra. Unde præmittit: *Licet interdum honesta joca, ac suavia sint: tamen ab Ecclesiastica abhorrent regula, quoniam quæ in Scripturis sanctis non reperimus, ea quemadmodum usurpare possumus?*

Ad secundum dicendum, quod verbum illud Chrysostomi est intelligendum de illis, qui inordinate ludis utuntur, & præcipue eorum, qui finem in delectatione ludi constituunt: Sicut de quibusdam dicitur Sapientiæ 15. *Æstimaverunt, esse ludum vitam nostram*. Contra quos dicit Tullius in 1. de officiis: (*in tit. Fontem esse modestiæ, ut appetitus obediat rationi*) *Non ita generati a natura sumus, ut ad ludum, & jocum facti esse videamur, sed ad severitatem potius, & ad quædam studia graviora, atque maiora*.

Ad tertium dicendum, quod ipsæ operationes lu-

di ſecundum ſuam ſpeciem non ordinantur ad aliquem finem; ſed delectatio, quæ in talibus actibus habetur, ordinatur ad aliquam animæ recreationem, & quietem. Et ſecundum hoc, ſi fiat moderate, licet uti ludo. Unde Tullius dicit in 1. de Offic. (*loc. cit.*) *Ludo, & joco uti quidem licet, ſed ſicut ſomno, & quietibus cæteris, tum cum gravibus, ſeriiſque rebus ſatisfecerimus.*

APPENDIX.

Ex art. habes *primo*: quomodo per rationem & oſtendas, & recte intelligas, merito fuiſſe inſinuatum a Scripturis, & Auguſtino, quod in ludis poteſt eſſe virtus. A D. Auguſtino quidem, ut extenditur cum diſcurſu *in arg. contr.* A Scripturis vero per hoc, quod dicitur Eccleſ. 3. *Tempus flendi, & tempus ridendi. Tempus plangendi, & tempus ſaltandi.* Non enim Scriptura approbaret poſt fletum, & planctum, ideſt poſt laborioſa opera, tempus ridendi, & ſaltandi, ideſt moderatæ jucunditatis, atque recreationis: niſi, in ludis hujuſcemodi poſſe eſſe aliquam virtutem, cognoſceret. Item per locum a ſimili inſinuatur 1. Tim. 5. *Noli adhuc aquam bibere, ſed modico vino utere propter ſtomachum tuum, & frequentes infirmitates tuas.* Ac ſi ad propoſitum dixerit: Noli ſine aliqua animi recreatione moderata nimis gravioribus negotiis occupari propter infirmitatem carnis tuæ. Item Judith 15. 16. *Omnes populi gaudebant in organis, & cytharis, & erat populus jucundus ſecundum faciem ſanctorum.* Jucundum enim ſecundum faciem ſanctorum eſſe in talibus ludis, & gaudiis exterioribus præſefert, virtutem aliquam, (ideſt eutrapeliam græce a Philoſopho dictam) recreationibus debite moderatis ineſſe. *Secundo* vides: quomodo ex iis bene, &c.

ARTICULUS III. 866

Utrum in ſuperfluitate ludi poſſit eſſe peccatum.

4. *Eth. lect.* 16.

AD Tertium ſic proceditur. Videtur, quod in ſuperfluitate ludi non poſſit eſſe peccatum. Illud enim quod excuſat a peccato, non dicitur eſſe peccatum: Sed ludus quandoque excuſat a peccato; multa enim, ſi ſerio fierent, gravia peccata eſſent, quæ

quæ quidem joco facta vel nulla, vel levia sunt. Ergo videtur, quod in superabundantia ludi non sit peccatum.

2. Præterea. Omnia alia vitia reducuntur ad septem vitia capitalia, ut Gregorius dicit 31. Moral. (*c.* 17. *a med.*) Sed superabundantia in ludis non videtur reduci ad aliquod capitalium vitiorum. Ergo videtur, quod non sit peccatum.

3. Præterea. Maxime histriones in ludo videntur superabundare, qui totam suam vitam ordinant ad ludendum. Si ergo superabundantia ludi esset peccatum, tunc omnes histriones essent in statu peccati: Peccarent etiam omnes, qui eorum ministerio uterentur, vel qui eis aliqua largirentur, tanquam peccati fautores: Quod videtur esse falsum. legitur enim in vitis Patrum, (*l.* 2. *c.* 16. *&* *l.* 8. *c.* 63.) quod Beato Paphnutio revelatum est, quod quidam joculator futurus erat sibi consors in vita futura.

Sed Contra est, quod super illud Proverb. 14. *Risus dolori miscebitur, & extrema gaudii luctus occupat*, dicit Glos. (*interl.*) *luctus perpetuus*: Sed in superfluitate ludi est inordinatus risus, & inordinatum gaudium. Ergo est ibi peccatum mortale, cui soli debetur luctus perpetuus.

Respondeo dicendum, quod in omni eo, quod est dirigibile secundum rationem, superfluum dicitur, quod regulam rationis excedit. Diminutum autem dicitur aliquid, secundum quod deficit a regula rationis. Dictum est autem, (*ar. præc.*) quod ludicra, sive jocosa verba, vel facta sunt dirigibilia secundum rationem. Et ideo superfluum in ludo accipitur, quod excedit regulam rationis. Quod quidem potest esse *dupliciter Uno modo* ex ipsa specie actionum, quæ assumuntur in ludum: Quod quidem jocandi genus secundum Tullium (*lib.* 1. *de Offic. tit. de scurrilit. & facet.*) dicitur esse *illiberale, petulans, flagitiosum, obscœnum*; quando scilicet utitur aliquis causa ludi turpibus verbis, vel factis, vel etiam his quæ vergunt in proximi nocumentum, quæ de se sunt peccata mortalia. Et sic patet, quod *excessus in ludo est peccatum mortale*.

Alio autem *modo* potest esse excessus in ludo secundum defectum debitarum circumstantiarum; puta cum aliqui utuntur ludo vel temporibus, vel in locis indebitis, aut etiam præter convenientiam negotii, seu personæ. Et *hoc quidem quandoque potest esse peccatum mortale propter vehementiam affectus ad ludum*, cujus delectationem præponit aliquis di-

lectioni Dei; ita quod contra præceptum Dei, vel Ecclesiæ, talibus ludis uti non refugiat. *Quandoque autem est peccatum veniale*; puta si aliquis non tantum afficitur ad ludum, quod propter hoc velit aliquid contra Deum committere.

Ad primum ergo dicendum, quod *aliqua* sunt peccata propter solam intentionem; quia scilicet in injuriam alicujus fiunt: Quam quidem intentionem excludit ludus, cujus intentio ad delectationem fertur, non ad injuriam alicujus: Et in talibus ludus excusat a peccato, vel peccatum diminuit. *Quædam* vero sunt, quæ secundum suam speciem sunt peccata; sicut homicidium, fornicatio, & similia: Et talia non excusantur per ludum, quinimmo ex his ludus redditur flagitiosus, & obscœnus.

Ad secundum dicendum, quod superfluitas in ludo pertinet ad ineptam lætitiam, quam Gregorius (*loc. cit. in arg.*) dicit esse filiam gulæ. Unde Exod. 32. dicitur: *Sedit populus manducare, & bibere, & surrexerunt ludere*.

Ad tertium dicendum, quod, sicut dictum est, (*art. præc.*) ludus est necessarius ad conversationem humanæ vitæ. Ad omnia autem quæ sunt utilia conversationi humanæ, deputari possunt aliqua officia licita. Et ideo etiam officium histrionum, quod ordinatur ad solatium hominibus exhibendum, non est secundum se illicitum: Nec sunt in statu peccati, dummodo moderate ludo utantur, idest non utendo aliquibus illicitis verbis, vel factis ad ludum, & non adhibendo ludum negotiis, & temporibus indebitis: Et quamvis in rebus humanis non utantur alio officio per comparationem ad alios homines: tamen per comparationem ad seipsos, & ad Deum, alias habent seriosas, & virtuosas operationes: puta dum orant, & suas passiones, & operationes componunt, & quandoque etiam pauperibus eleemosynas largiuntur. Unde illi qui moderate eis subveniunt, non peccant, sed juste faciunt, mercedem ministerii eorum eis tribuendo: Si quis autem superflue sua in tales consumunt, vel etiam sustentant illos histriones, qui illicitis ludis utuntur, peccant, quasi eos in peccato foventes. Unde Augustinus dicit super Joan. (*tract. 100. ante med. tom. 9.*) quod *donare res suas histrionibus, vitium est immane, non virtus*, nisi forte aliquis histrio esset in extrema necessitate, in qua esset ei subveniendum. Dicit enim Ambrosius in lib. de Officiis: (*quid simile hab. l. 1. de offic. c. 30. ante med. & l. 3. c. 6. vid. c. Pasce, dist. 86.*) *Pasce fame morientem: quisquis*

enim

enim pascendo hominem servare poteris, si non paveris, occidisti.

A P P E N D I X.

Ex art. habes *primo:* quomodo per rationem & ostendas, & in recto sensu intelligas, merito insinuatum a Scripturis; superfluitatem ludi esse peccatum. Ut *Proverb.* 14. secundum quod extenditur cum glos. & discursu *in arg. contr.* Item a Job 21. *Tenent tympanum, & cytharam, & gaudent ad sonum organi. Ducunt in bonis dies suos: & in puncto ad inferna descendunt.* Item insinuatur per hoc, quod dicitur Eccl. 25. *Mel invenisti, comede, quod sufficit tibi: ne forte satiatus evomas illud.* Et infra: *Qui mel multum comedit, non est bonum. Secundo* vides: quomodo ex iis, si bene pensentur, & applicentur (quod tuum est & hic, & alibi plerunque) doctrina præsens, &c.

ARTICULUS IV. 807

Utrum in defectu ludi consistat aliquod peccatum.

4. Eth. lect. 16.

AD Quartum sic proceditur. Videtur, quod in defectu ludi non consistat aliquod peccatum. Nullum enim peccatum indicitur pœnitenti: Sed Augustinus dicit (*in lib. de vera, & falsa pœnit. c.* 15. *a med. to.* 4.) de pœnitente loquens: *Cohibeat se a ludis, & a spectaculis sæculi, qui perfectam consequi vult remissionis gratiam.* Ergo in defectu ludi non est aliquod peccatum.

2. Præterea. Nullum peccatum ponitur in commendatione Sanctorum. Sed in commendatione quorundam ponitur, quod a ludo abstinuerunt. dicitur enim Hierem. 15. *Non sedi in consilio ludentium.* & Tob. 3. dicitur: *Nunquam cum ludentibus miscui me, neque cum his, qui in levitate ambulant, participem me præbui.* Ergo in defectu ludi non potest esse peccatum.

3. Præterea. Andronicus ponit austeritatem, quam inter virtutes numerat, esse habitum, secundum quem aliqui nec afferunt aliis delectationes collocutionum, neque ab his recipiunt: Sed hoc pertinet ad defectum ludi. Ergo defectus ludi magis pertinet ad virtutem, quam ad vitium.

Sed Contra eſt, quod Philoſ. in 2. Ethic. (*c*. 7.) & in 4. (*c*. 8. *to*. 5.) ponit defectum in ludo eſſe vitioſum.

Reſpondeo dicendum, quod omne quod eſt contra rationem in rebus humanis, vitioſum eſt. Eſt autem contra rationem, ut aliquis ſe aliis oneroſum exhibeat; puta dum nihil delectabile exhibet, & etiam aliorum delectationes impedit. Unde Seneca dicit: (*l. de* 4. *virtutib. c. de Continentia ante med.*) *Sic te geras ſapienter, quod nullus te habeat tanquam aſperum, nec contemnat quaſi vilem*. Illi autem qui in ludo deficiunt, nec ipſi dicunt aliquod ridiculum, & dicentibus moleſti ſunt; quia ſcilicet moderatos aliorum ludos non recipiunt. Et *ideo tales vitioſi ſunt*, & dicuntur *duri*, & *agreſtes*, ut Philoſ. dicit in 4. Ethicor. (*c*. 8. *to*. 5.)

Sed quia ludus eſt utilis propter quietem, & delectationem, delectatio autem, & quies non propter ſe quæruntur in humana vita, ſed propter operationem, ut dicitur in 10. Ethic. (*c*. 6. *to*. 5.) ideo *defectus ludi minus eſt vitioſus, quam ludi ſuperexceſſus*. Unde Philoſ. dicit in 9. Ethic. (*c*. 10. *ante med. to*. 5.) quod *pauci amici propter delectationem ſunt habendi; quia parum de delectatione ſufficit ad vitam quaſi pro condimento, ſicut parum de ſale ſufficit in cibo*.

Ad primum ergo dicendum, quod quia pœnitentibus luctus indicitur pro peccatis, ideo interdicitur eis ludus. Nec hoc pertinet ad vitium defectus: quia hoc ipſum eſt ſecundum rationem, quod in eis ludus diminuatur.

Ad ſecundum dicendum, quod Hierem. ibi loquitur ſecundum congruentiam temporis, cujus ſtatus magis luctum requirebat. Unde ſubdit: *Solus ſedebam, quoniam amaritudine repleſti me*. Quod autem dicitur Tob. 3. pertinet ad ludum ſuperfluum. Quod patet ex eo quod ſequitur: *Neque cum his qui in levitate ambulant, participem me præbui*.

Ad tertium dicendum, quod auſteritas, ſecundum quod eſt virtus, non excludit omnes delectationes, ſed ſuperfluas, & inordinatas. unde videtur pertinere ad affabilitatem, quam Philoſ. (*l*. 4. *Ethic. c*. 6. *to*. 5.) *amicitiam* nominat, vel ad Eutrapeliam, ſive jucunditatem: Et tamen nominat, & definit eam ſic ſecundum convenientiam ad temperantiam, cujus eſt delectationes reprimere.

AP-

APPENDIX,

EX art. habes *primo:* quomodo per rationem ostendas, merito insinuatum fuisse a Scripturis, & Philos. ; quod in defectu ludi potest esse peccatum. A Philos. quidem *in arg. contr.* A Scripturis vero: ut *in ar. 2. append.* Ex eisdem enim scripturarum auctoritatibus, per quas ostenditur, virtutem aliquam posse esse in ludis, coostenditur quoque, si per locum ab oppositis fiat processus, quod in defectu ludi potest esse peccatum. Approbans enim ludum eodem per oppositum tenore defectum ludi reprobat: quoniam, si aliqua virtus est in ludo, non potest nullum vitium esse in defectu ludi. *Secundo* vides: quomodo, &c.

QUÆSTIO CLXIX.

De Modestia, in duos articulos divisa.

DEinde considerandum est de Modestia, secundum quod consistit in exteriori apparatu.

Et circa hoc quæruntur duo.

Primo. Utrum circa exteriorem apparatum possit esse virtus, & vitium.
Secundo. Utrum mulieres peccent mortaliter in superfluo ornatu.

ARTICULUS I. 808

Utrum circa exteriorem ornatum possit esse virtus, & vitium.

Inf. q. 187. *a.* 6. *cor. Et quol.* 10. *ar.* 14. *Et opusc.* 58. *c.* 8. *& Matth.* 10. *&* 1. *Ethic.*

AD Primum sic proceditur. Videtur, quod circa exteriorem ornatum non possit esse virtus, & vitium. Exterior enim ornatus non inest nobis a natura; unde & secundum diversitatem temporum, & locorum variatur. Unde August. dicit in 3. de doctrina christiana, (*c.* 12. *ad fi. to.* 3.) quod *talares, & manicatas tunicas habere apud veteres Romanos flagitium erat; nunc autem honesto loco natis non eas habere flagitium est.* Sed, sicut Philos. dicit in 2. Ethic.

Sed Contra eſt, quod Philoſ. in 2. Ethic. (*c.* 7.) & in 4. (*c.* 8. *to.* 5.) ponit defectum in ludo eſſe vitioſum.

Reſpondeo dicendum, quod omne quod eſt contra rationem in rebus humanis, vitioſum eſt. Eſt autem contra rationem, ut aliquis ſe aliis oneroſum exhibeat; puta dum nihil delectabile exhibet, & etiam aliorum delectationes impedit. Unde Seneca dicit: (*l. de* 4. *virtutib. c. de Continentia ante med.*) *Sic te geras ſapienter, quod nullus te habeat tanquam aſperum, nec contemnat quaſi vilem*. Illi autem qui in ludo deficiunt, nec ipſi dicunt aliquod ridiculum, & dicentibus moleſti ſunt; quia ſcilicet moderatos aliorum ludos non recipiunt. Et *ideo tales vitioſi ſunt*, & dicuntur *duri*, & *agreſtes*, ut Philoſ. dicit in 4. Ethicor. (*c.* 8. *to.* 5.)

Sed quia ludus eſt utilis propter quietem, & delectationem, delectatio autem, & quies non propter ſe quæruntur in humana vita, ſed propter operationem, ut dicitur in 10. Ethic. (*c.* 6. *to.* 5.) ideo *defectus ludi minus eſt vitioſus, quam ludi ſuperexceſſus*. Unde Philoſ. dicit in 9. Ethic. (*c.* 10. *ante med. to.* 5.) quod *pauci amici propter delectationem ſunt habendi; quia parum de delectatione ſufficit ad vitam quaſi pro condimento, ſicut parum de ſale ſufficit in cibo*.

Ad primum ergo dicendum, quod quia pœnitentibus luctus indicitur pro peccatis, ideo interdicitur eis ludus. Nec hoc pertinet ad vitium defectus: quia hoc ipſum eſt ſecundum rationem, quod in eis ludus diminuatur.

Ad ſecundum dicendum, quod Hierem. ibi loquitur ſecundum congruentiam temporis, cujus ſtatus magis luctum requirebat. Unde ſubdit: *Solus ſedebam, quoniam amaritudine repleſti me*. Quod autem dicitur Tob. 3. pertinet ad ludum ſuperfluum. Quod patet ex eo quod ſequitur: *Neque cum his qui in levitate ambulant, participem me præbui*.

Ad tertium dicendum, quod auſteritas, ſecundum quod eſt virtus, non excludit omnes delectationes, ſed ſuperfluas, & inordinatas. unde videtur pertinere ad affabilitatem, quam Philoſ. (*l.* 4. *Ethic. c.* 6. *to.* 5.) *amicitiam* nominat, vel ad Eutrapeliam, ſive jucunditatem: Et tamen nominat, & definit eam ſic ſecundum convenientiam ad temperantiam, cujus eſt delectationes reprimere.

AR-

APPENDIX,

Ex art. habes *primo:* quomodo per rationem ostendas, merito insinuatum fuisse a Scripturis, & Philos. ; quod in defectu ludi potest esse peccatum. A Philos. quidem *in arg. contr.* A Scripturis vero: ut *in ar.* 2. *append.* Ex eisdem enim scripturarum auctoritatibus, per quas ostenditur, virtutem aliquam posse esse in ludis, coostenditur quoque, si per locum ab oppositis fiat processus, quod in defectu ludi potest esse peccatum. Approbans enim ludum eodem per oppositum tenore defectum ludi reprobat: quoniam, si aliqua virtus est in ludo, non potest nullum vitium esse in defectu ludi. *Secundo* vides: quomodo, &c.

QUÆSTIO CLXIX.

De Modestia, in duos articulos divisa.

Deinde considerandum est de Modestia, secundum quod consistit in exteriori apparatu.

Et circa hoc quæruntur duo.

Primo. Utrum circa exteriorem apparatum possit esse virtus, & vitium.
Secundo. Utrum mulieres peccent mortaliter in superfluo ornatu.

ARTICULUS I. 808

Utrum circa exteriorem ornatum possit esse virtus, & vitium.

Inf. q. 187. *a.* 6. *cor. Et quol.* 10. *ar.* 14. *Et opusc.* 58. *c.* 8. *& Matth.* 10. *&* 1. *Ethic.*

AA Primum sic proceditur. Videtur, quod circa exteriorem ornatum non possit esse virtus, & vitium. Exterior enim ornatus non inest nobis a natura; unde & secundum diversitatem temporum, & locorum variatur. Unde August. dicit in 3. de doctrina christiana, (*c.* 12. *ad fi. to.* 3.) quod *talares, & manicatas tunicas habere apud veteres Romanos flagitium erat; nunc autem honesto loco natis non eas habere flagitium est.* Sed, sicut Philos. dicit in 2. Ethic.

Ethic. (*c.* 1. *to.* 5.) naturaliter inest nobis aptitudo ad virtutes. Ergo circa hujusmodi non est virtus, & vitium.

2. Præterea. Si circa exteriorem cultum esset virtus, & vitium, oporteret quod superfluitas in talibus esset vitiosa, & etiam defectus vitiosus; Sed superfluitas in cultu exteriori non videtur esse vitiosa; quia etiam Sacerdotes, & ministri altaris in sacro ministerio pretiosissimis vestibus utuntur. Similiter etiam defectus in talibus non videtur esse vitiosus; quia in laudem quorundam dicitur ad Hebr. 11. *Circuierunt in melotis*, & *in pellibus caprinis*. Non ergo videtur, quod in talibus possit esse virtus, & vitium.

3. Præterea. Omnis virtus aut est theologica, aut moralis, aut intellectualis: Sed circa hujusmodi non consistit virtus intellectualis, quæ perficitur in aliqua cognitione veritatis. Similiter etiam nec est ibi virtus theologica, quæ habet Deum pro objecto: nec est etiam ibi aliqua virtutum moralium, quas Philos. tangit. (*lib.* 2. *Ethic. c.* 7. *to.* 5.) Ergo videtur, quod circa hujusmodi cultum non possit esse virtus, & vitium.

Sed Contra. Honestas ad virtutem pertinet: Sed in exteriori cultu consideratur quædam honestas. dicit enim Ambros. in 1. de Offic. (*c.* 19.) „ Decor corpo„ ris non sit affectatus, sed naturalis, simplex, ne„ glectus magis, quam expetitus, non pretiosis, & „ albentibus adjutus vestimentis, sed communibus, „ ut honestati, vel necessitati nihil desit, nihil ac„ cedat nitori. Ergo in exteriori cultu potest esse virtus, & vitium.

Respondeo dicendum, quod in ipsis rebus exterioribus, quibus homo utitur, non est aliquod vitium, sed ex parte hominis, qui immoderate utitur eis. Quæ quidem immoderantia potest esse *dupliciter*. *Uno* quidem *modo* per comparationem ad consuetudinem hominum, cum quibus aliquis vivit. Unde dicit August. in 3. Confess., (*ca.* 8. *a princ. to.* 1.) „ Quæ contra mores hominum sunt flagitia, pro „ morum diversitate vitanda sunt; ut pactum inter „ se civitatis, aut gentis consuetudine, vel lege fir„ matum nullius civis, aut peregrini libidine viole„ tur: turpis est enim omnis pars universo suo non „ congruens.

Alio modo potest esse immoderantia in usu talium rerum ex inordinato affectu utentis; ex quo quandoque contingit, quod homo nimis libidinose talibus utatur, sive secundum consuetudinem eorum,

cum

cum quibus vivit, five præter eorum confuetudinem. Unde Auguft. dicit in 3. de doctrina chriftiana: (*c.* 12. *in fi. to.* 3.) „ In ufu rerum abeffe oportet libidi- „ nem, quæ non folum ipfa eorum, inter quos vi- „ vit, confuetudine nequiter abutitur; fed etiam „ fæpe fines ejus egreffa, fœditatem fuam, quæ in- „ ter clauftra morum folemnium latitabat, flagitio- „ fiffima eruptione manifeftat.

Contingit autem ifta inordinatio actus *tripliciter*, quantum ad fuperabundantiam. *Uno modo per hoc quod aliquis ex fuperfluo cultu veftium hominum gloriam quærit*: prout fcilicet veftes, & alia hujufmodi pertinent ad quendam ornatum. Unde Gregor. dicit in quadam Homilia: (*fc.* 40. *in Euang. inter princ. & med.*) „ Sunt nonnulli, qui cultum fubtilium, pre- „ tiofarumque veftium non putant effe peccatum; „ quod videlicet fi culpa non effet, nequaquam fer- „ mo Dei tam vigilanter exprimeret, quod dives, „ qui torquebatur apud inferos, byffo, & purpura „ indutus fuiffet. „ *Nemo quippe veftimenta pretiofa*, fcilicet excedentia proprium ftatum, *nifi ad inanem gloriam quærit*. *Alio modo fecundum quod homo per fuperfluum cultum veftium quærit delicias*, fecundum quod veftis ordinatur ad corporis fomentum. *Tertio*, *fecundum quod nimiam folicitudinem apponit ad exteriorem veftium cultum*, etiamfi non fit aliqua inordinatio ex parte finis. Et fecundum hoc Andronicus ponit *tres* virtutes circa exteriorem cultum: Scilicet *humilitatem*, quæ excludit intentionem gloriæ: unde dicit, quod humilitas eft habitus non fuperabundans in fumptibus, & præparationibus: Et *per fe fufficientiam*, quæ excludit intentionem deliciarum: unde dicit, quod per fe fufficientia eft habitus contentus quibus oportet, & determinativa eorum quæ ad vivere conveniunt, fecundum illud Apoftol. 1. ad Timoth. ult. *Habentes alimenta, & quibus tegamur, his contenti fimus*: Et *fimplicitatem*, quæ excludit fuperfluam folicitudinem talium: unde dicit, quod fimplicitas eft habitus contentus his quæ contingunt.

Ex parte autem defectus fimiliter poteft effe *duplex* inordinatio per affectum. *Uno* quidem *modo ex negligentia hominis, qui non adhibet ftudium, vel laborem ad hoc quod exteriori cultu utatur, fecundum quod oportet*. Unde Philof. dicit in 7. Ethic. (*c.* 7. *a med to.* 5.) quod ad mollitiem pertinet, quod aliquis trahat veftimentum per terram, ut non laboret elevando ipfum. *Alio modo ex eo quod ipfum defectum exterioris cultus ad gloriam ordinat*. Unde dicit Auguft.

gust. in lib. 2. de sermone Domini in monte, (*c.* 12. *parum a princ. to.* 4.) *non in solo verum corporearum nitore, atque pompa, sed etiam in ipsis sordibus luctuosis esse posse jactantiam, & eo periculosiorem, quod sub nomine servitutis Dei decipit.* Et Philos. dicit in 4. Ethicor. (*c.* 7. *cir. fi. to.* 5.) quod *superabundantia, & inordinatus defectus ad jactantiam pertinet.*

Ad primum ergo dicendum, quod quamvis ipse cultus exterior non sit a natura; tamen ad naturalem rationem pertinet, ut exteriorem cultum moderetur. Et secundum hoc nati sumus hanc virtutem suscipere, quæ exteriorem cultum moderatur.

Ad secundum dicendum, quod illi qui in dignitatibus constituuntur, vel etiam Ministri altaris, pretiosioribus vestibus quam cæteri induuntur, non propter sui gloriam, sed ad significandam excellentiam sui ministerii, vel cultus divini. & ideo in eis non est vitiosum. Unde August. dicit in 3. de doctrina christiana: (*c.* 12. *in princ. to.* 3.) „ Quisquis sic utitur exterioribus rebus, ut metas consuetudinis bonorum, inter quos versatur, excedat, aut aliquid „ significat, aut flagitiosus est; dum scilicet propter „ delicias, aut ostentationem talibus utitur. „ Similiter etiam ex parte defectus contingit esse peccatum. Non tamen semper qui vilioribus quam cæteri, vestibus utitur, peccat. Si enim hoc facit propter jactantiam, vel superbiam, ut se cæteris præferat, vitium superstitionis est: Si autem hoc faciat propter macerationem carnis, vel humiliationem spiritus, ad virtutem temperantiæ pertinet. Unde August. dicit in lib. 3. de Doctr. Christ. (*loc. cit.*) *Quisquis restrictius rebus prætereuntibus utitur, quam se habent mores eorum, cum quibus vivit, aut temperatus, aut superstitiosus est.* Præcipue autem competit vilibus vestimentis uti his, qui alios & verbo, & exemplo ad pœnitentiam hortantur; sicut fecerunt Prophetæ, de quibus Apostolus ibi loquitur. Unde quædam glos. (*ord. sup. illud, Ipse autem Joann. &c.*) dicit Matth. 3. *Qui pœnitentiam prædicat, habitum pœnitentiæ prætendit.*

Ad tertium dicendum, quod hujusmodi exterior cultus indicium quoddam est conditionis humanæ. Et ideo excessus, & defectus, & medium in talibus reduci possunt ad virtutem veritatis, quam Philos. (*loc. cit. in arg.*) ponit circa facta, & dicta, quibus aliquid de statu hominis significatur.

AP-

APPENDIX.

EX articulo habes *primo*; quomodo per rationem ostendas, merito insinuatum esse a scripturis, & Ambros. quod circa ornatum exteriorem potest esse virtus, & vitium. A D. Ambros. quidem, ut *in arg. cont.* A scripturis vero per hoc, quod dicitur Isaiæ 3. „ Auferet Dominus ornamenta calceamentorum, „ & lunulas, & torques, monilia, armillas, mitras, „ & discriminalia, *&c.* & erit pro suave odore fœ„ tor, pro zona funiculus, pro crispanti crine cal„ vitium, & pro fascia pectorali cilicium. *Item* 1. *Tim.* „ 2. Mulieres in habitu ornato, cum verecundia, „ & sobrietate ornantes se; non in tortis crinibus, „ aut auro, aut margaritis, vel veste pretiosa, sed „ quod decet mulieres promittentes pietatem per ope„ ra bona. *Item* 1. *Pet.* 3. Mulierum non sit extrinsecus „ capillatura, aut circundatio auri, aut vestimentorum „ cultus. Sic enim aliquando & sanctæ mulieres „ sperantes in Deo ornabant se. „ Ex his enim Scripturæ elici volunt a scholasticis prudentibus, quod circa exteriorem cultum virtus potest esse, & vitium. *Secundo* vides: quomodo, &c.

ARTICULUS II. 809

Utrum ornatus mulierum sit sine peccato mortali.

Opusc. 57. *c.* 8. *Et Isa.* 3. *fi. Et* 1. *Cor.* 7. *lect.* 7.

AD Secundum sic proceditur. Videtur, quod ornatus mulierum non sit sine peccato mortali. Omne enim quod est contra præceptum divinæ legis, est peccatum mortale: Sed ornatus mulierum est contra præceptum divinæ legis. dicitur enim 1. Pet. 3. *Quarum*, scilicet mulierum, *non sit extrinsecus capillatura, aut circumdatio auri, aut indumenti vestimentorum cultus.* ubi dicit gloss. Cypriani: (*ord. l. de Habitu Virg. cir. med.*) *Serico, & purpura indutæ Christum syncere induere non possunt: Auro, & margaritis adornatæ, & monilibus, ornamenta mentis, & corporis perdiderunt*: Sed hoc non fit nisi per peccatum mortale. Ergo ornatus mulierum non potest esse sine peccato mortali.

2. Præterea, Cyprianus dicit in libro de habitu Virginum. (*loc. cit.*) „ Non virgines tantum, aut „ viduas, sed & nuptas puto, & omnes omnino fœ-

„ minas admonendas, quod opus Dei, & facturam „ ejus, & plasma adulterare nullo modo debeant, „ adhibito flavo colore, vel nigro pulvere, vel ru„ bore, aut quolibet lineamenta nativa corrumpen„ te medicamine. *Et postea subdit*: Manus Deo in„ ferunt, quando illud quod ille formavit, refor„ mare contendunt. Impugnatio est ista divini ope„ ris, prævaricatio est veritatis: Deum videre non „ poteris, quando oculi tibi non sunt, quos Deus „ fecit, sed quos diabolus infecit, de inimico tuo „ compta, cum illo pariter arsura: „ Sed hoc non debetur nisi peccato mortali. Ergo ornatus mulieris non est sine peccato mortali.

3. Præterea. Sicut non congruit mulieri, quod veste virili utatur; ita etiam ei non competit, quod inordinato ornatu utatur: Sed primum est peccatum. dicitur enim Deuter. 22. *Non induatur mulier veste virili, nec vir veste muliebri*. Ergo etiam videtur, quod superfluus ornatus mulierum sit peccatum mortale.

Sed Contra est, quia secundum hoc videretur, quod artifices hujusmodi ornamenta præparantes mortaliter peccarent.

Respondeo dicendum, quod circa ornamenta mulierum sunt eadem attendenda, quæ supra (*ar. præc.*) communiter dicta sunt circa exteriorem cultum; & insuper quoddam aliud speciale, quod scil. muliebris cultus viros ad lasciviam provocat, secundum illud Proverb. 7. *Ecce mulier occurrit illi ornatu meretricio præparata ad decipiendas animas*.

Potest tamen mulier licite operam dare ad hoc quod viro suo placeat, ne per ejus contemptum in adulterium labatur. Unde dicitur 1. ad Corinth. 7. quod *mulier quæ nupta est, cogitat quæ sunt mundi, quomodo placeat viro*. Et ideo *si mulier conjugata ad hoc se ornet, ut viro suo placeat, potest hoc facere absque peccato*.

„ *Illæ autem* mulieres, quæ viros non habent, „ nec volunt habere, vel sunt in statu non haben„ di, non possunt absque peccato appetere placere „ virorum aspectibus ad concupiscendum: *quia hoc „ est dare eis incentivum peccandi*. *Et* si quidem hac „ intentione se ornant, ut alios provocent ad con„ cupiscentiam, mortaliter peccant: si autem ex „ quadam levitate, vel etiam ex quadam vanitate „ propter jactantiam quandam, non semper est pec„ catum mortale, sed quandoque veniale. Et eadem „ ratio quantum ad hoc est de viris. *Unde August. „ dicit in Epist. ad Possidium*: (*quæ est 73. paulo a*

„ *princ.*

„ *princ. to.* 2.) Nolo, ut de ornamentis auri, vel „ vestis præproperam habeas in prohibendo sententiam, nisi in eos qui neque conjugati sunt, neque conjugari cupientes, cogitare debent quomodo placeant Deo: Illi autem cogitant quæ sunt „ mundi, quomodo placeant vel viri uxoribus, vel „ mulieres maritis: nisi quod capillos nudare fœminas, quas etiam caput velare Apostolus jubet, nec „ maritatas decet.

In quo tamen casu possent aliquæ a peccato excusari, quando hoc non fieret ex aliqua vanitate, sed propter contrariam consuetudinem: quamvis talis consuetudo non sit laudabilis.

Ad primum ergo dicendum, quod, sicut Glos. (*ord.*) ibidem dicit, *mulieres eorum qui in tribulatione erant, contemnebant viros; & ut aliis placerent, se pulchre ornabant:* quod fieri Apostolus prohibet. In quo etiam casu loquitur Cyprianus: non autem prohibet, mulieres conjugatas ornari, ut placeant viris, ne detur eis occasio peccandi cum aliis. Unde Apost. 1. ad Timoth. 2. dicit: *Mulieres in habitu ornato, cum verecundia, & sobrietate ornantes se, non in tortis crinibus, aut auro, aut margaritis, aut veste pretiosa.* Per quod datur intelligi, quod sobrius, & moderatus ornatus non prohibetur mulieribus, sed superfluus, & inverecundus, & impudicus.

Ad secundum dicendum, quod mulierum fucatio, de qua Cyprian. loquitur, est quædam species fictionis, quæ non potest esse sine peccato. Unde August. dicit in Epist. ad Possidium: (*quæ est* 73. *ante med. to.* 2.) „ Fucari pigmentis, quo rubicundior, vel „ candidior appareat, adulterina fallacia est: qua „ non dubito etiam ipsos maritos se nolle decipi, „ quibus solis, *scilicet maritis*, permittendæ sunt „ fœminæ ornari secundum veniam, non secundum „ imperium. „ Non semper tamen talis fucatio est cum peccato mortali, sed solum quando fit propter lasciviam, vel in Dei contemptum: in quibus casibus loquitur Cyprianus. Sciendum tamen, quod aliud est fingere pulchritudinem non habitam, & aliud occultare turpitudinem ex aliqua causa provenientem, puta ægritudine, vel aliquo hujusmodi. hoc enim est licitum: quia secundum Apostol. 1. ad Corinth. 12. *quæ putamus ignobiliora membra corporis esse, his honorem abundantiorem circumdamus.*

Ad tertium dicendum, quod, sicut dictum est, (*ar. prac.*) cultus exterior debet competere conditioni personæ secundum communem consuetudinem. Et ideo de se vitiosum est, quod mulier utatur veste vi-

xi-

rili, aut e converso: & præcipue quia hoc potest esse causa lasciviæ: & specialiter prohibetur in lege; (*Deut.* 22.) quia Gentiles tali mutatione habitus utebantur ad idololatriæ superstitionem. Potest tamen quandoque hoc fieri sine peccato propter aliquam necessitatem, vel causa se occultandi ab hostibus, vel propter defectum alterius vestimenti, vel propter aliquid aliud hujusmodi.

Ad quartum dicendum, quod si qua ars est ad faciendum aliqua opera, quibus homines uti non possunt absque peccato, per consequens artifices talia faciendo peccarent, utpote præbentes directe aliis occasionem peccandi: puta si quis fabricaret idola, vel aliqua ad cultum idololatriæ pertinentia. Si qua vero ars sit, cujus operibus homines possunt bene, & male uti, (sicut gladii, sagittæ, & alia hujusmodi) usus talium artium non est peccatum: Et hæ solæ artes sunt dicendæ. Unde Chrysost. dicit super Matth. (*hom.* 50. *a med.*) *Eas solum artes oportet vocare, quæ necessariorum, & eorum quæ continent vitam nostram, sunt tributivæ, & constructivæ.* Si tamen operibus alicujus artis ut pluries aliqui male utantur, quamvis de se non sint illicitæ, sunt tamen per officium principis a civitate extirpandæ secundum documenta Platonis. Quia ergo mulieres licite se possunt ornare, vel ut conservent decentiam sui status, vel etiam aliquid superaddere, ut placeant viris, consequens est quod artifices talium ornamentorum non peccant in usu talis artis, nisi forte inveniendo aliqua superflua, & curiosa. Unde Chrysost. dicit super Matth., (*loc. cit.*) quod *etiam ab arte calceorum, & textorum multa abscindere oportet. etenim ad luxuriam deduxerunt, necessitatem ejus corrumpentes, artem arti male commiscentes.*

APPENDIX.

Ex artic. habes *primo*: quomodo per rationem & ostendas, & in sensu recto intelligas, merito a Scripturis fuisse insinuatum, quod ornatus mulierum est, & non est, peccatum mortale. Quod sit, insinuatur per hoc, quod reprehendendo dicitur Prov. 7. *Considero vecordem juvenem. Occurrit illi mulier ornatu meretricio, præparata ad capiendas animas, garrula, vaga, quietis impatiens.* Item per dictum Gen. 38. quod, *depositis viduitatis vestibus, Thamar ornavit se, & assumpsit theristrum.* Item per 4. Reg. 9. quod *audito adventu Jehu, Jezabel depinxit oculos suos stibio, & ornavit caput suum.* Item per di-

ctum

ctum Isaiæ 3. ut adductum fuit *in a.* 1. *app.* Quod autem non sit, insinuatur per hoc, quod dicitur *Judith* 10. ipsam ornasse se indumentis jucunditatis suæ. Ex quo innuitur, quod tempore illo, quo vir suus vivebat, ornabat se tali cultu. In quo ornatu, licet esset multum splendidus, non est credendum, ipsam Judith conjugatam peccasse mortaliter, sed nec semper venialiter. *Secundo* vides: quomodo ex iis, &c.

QUÆSTIO CLXX.

De præceptis temperantiæ, in duos articulos divisa.

POstea considerandum est de præceptis temperantiæ.

Et primo. De præceptis ipsius temperantiæ.
Secundo. De præceptis partium ejus.

ARTICULUS I. 81

Utrum præcepta temperantiæ convenienter in lege divina tradantur.

1. 2. *q.* 100. *a.* 11. *ad* 3.

AD Primum sic proceditur. Videtur, quod præcepta temperantiæ inconvenienter in lege divina tradantur. Fortitudo enim est potior virtus, quam temperantia, ut supra dictum est. (*q.* 141. *ar.* 8. & 1. 2. *q.* 66. *ar.* 4.) Sed nullum præceptum fortitudinis ponitur inter præcepta Decalogi, quæ sunt potiora legis præcepta. Ergo inconvenienter inter præcepta Decalogi ponitur prohibitio adulterii, quod contrariatur temperantiæ, ut ex supradictis patet. (*q.* 151. *a.* 8.)

2. Præterea. Temperantia non est solum circa venerea, sed etiam circa delectationem ciborum, & potuum: Sed inter præcepta Decalogi non prohibetur aliquod vitium pertinens ad delectationem ciborum, & potuum, neque etiam pertinens ad aliquam aliam speciem luxuriæ. Ergo neque etiam debet poni aliquod præceptum prohibens adulterium, quod pertinet ad delectationem venereorum.

3. Præterea. Principalius est in intentione legislatoris inducere ad virtutes, quam vitia prohibere: ad hoc enim vitia prohibentur, ut virtutum impedimenta tollantur: Sed præcepta Decalogi sunt principaliora in lege divina. Ergo inter præcepta Decalogi

ma-

magis debuit poni præceptum aliquod affirmativum directe inducens ad virtutem temperantiæ, quam præceptum negativum prohibens adulterium, quod ei directe opponitur.

In contrarium est auctoritas Scripturæ. (*Exod.* 20.)

Respondeo dicendum, quod sicut Apost. dicit 1. ad Timoth. 1. *Finis præcepti charitas est*; ad quam *duobus* præceptis inducitur pertinentibus ad dilectionem *Dei*, & *proximi*. Et ideo illa præcepta in Decalogo ponuntur, quæ directius ordinantur ad dilectionem Dei, & proximi.

Inter vitia autem temperantiæ opposita maxime dilectioni proximi videtur opponi adulterium, per quod aliquis usurpat sibi rem alienam; abutendo scilicet uxore proximi. Et ideo *inter præcepta Decalogi præcipue prohibetur adulterium, non solum secundum quod opere exercetur, sed etiam secundum quod corde concupiscitur.*

Ad primum ergo dicendum, quod inter species vitiorum, quæ opponuntur fortitudini, nulla est quæ ita directe contrarietur dilectioni proximi, sicut adulterium, quod est species luxuriæ, quæ temperantiæ contrariatur: Et tamen vitium audaciæ, quod opponitur fortitudini, quandoque solet esse causa homicidii, quod inter præcepta Decalogi prohibetur. Dicitur enim Eccles. 8. *Cum audace non eas in via, ne forte gravet mala sua in te.*

Ad secundum dicendum, quod gula non directe opponitur dilectioni proximi, sicut adulterium, neque etiam aliqua alia species luxuriæ. Non enim tanta fit injuria patri per stuprum virginis, quæ non est ejus connubio deputata, quanta fit injuria viro per adulterium uxoris, cujus corporis potestatem ipse habet, non uxor.

Ad tertium dicendum, quod præcepta Decalogi, ut supra dictum est, (*qu.* 122. *a.* 1.) sunt quædam universalia divinæ legis principia. Unde oportet ea esse communia. Non poterant autem aliqua præcepta communia affirmativa de temperantia dari; quia usus ejus variatur secundum diversa tempora, sicut Augustin. dicit in libro de bono conjugali, (*c.* 15. *to.* 6.) & secundum diversas hominum leges, & consuetudines.

A P P E N D I X.

EX art. habes *primo:* quomodo per rationem ostendas, merito fuisse a Scripturis insinuatum; quod præcepta temperantiæ convenienter in lege divi-

vina dantur. Ut per hoc, quod dicitur Prov. 8. *Recti sunt*, &c. secundum quod adducitur, & de convenientia scripturarum omnium sacrarum discurritur supra *qu.* 122. *art.* 2. *append.* & *qu.* 140. *ar.* 1. *append.* *Secundo* vides: quomodo, ex iis, si bene pensentur, & applicentur, doctrina præsens, &c.

ARTICULUS II. 811

Utrum convenienter tradantur in divina lege præcepta de virtutibus annexis temperantiæ.

AD Secundum sic proceditur. Videtur, quod inconvenienter tradantur in divina lege præcepta de virtutibus annexis temperantiæ. Præcepta enim Decalogi, ut dictum est, (*ar. præc. ad* 3.) sunt quædam universalia principia totius legis divinæ: Sed *superbia est initium omnis peccati*, ut dicitur Eccles. 10. Ergo inter præcepta Decalogi debuit aliquod poni prohibitivum superbiæ.

2. Præterea. Illa præcepta maxime debent in Decalogo poni, per quæ homines maxime inclinantur ad legis impletionem; quia ista videntur principalia: Sed per humilitatem, per quam homo Deo subjicitur, maxime videtur homo disponi ad observantiam divinæ legis. unde obedientia inter gradus humilitatis computatur, ut supra habitum est. (*q.* 161. *a.* 6.) Et idem etiam videtur esse dicendum de mansuetudine, per quam fit, ut homo divinæ Scripturæ non contradicat, ut August. dicit in 2. de Doctr. Christ. (*cap.* 7. *cir. princ. to.* 3.) Ergo videtur, quod de humilitate, & mansuetudine aliqua præcepta in Decalogo poni debuerint.

3. Præterea. Dictum est, (*art. præc.*) quod adulterium in Decalogo prohibetur, quia contrariatur dilectioni proximi: Sed etiam inordinatio exteriorum motuum, quæ contrariatur modestiæ, dilectioni proximi opponitur. unde Augustinus dicit in Regula: (*sc. epist.* 109. *cir. med. to.* 2.) *in omnibus motibus vestris nihil fiat, quod cujusquam offendat aspectum*. Ergo videtur, quod etiam hujusmodi inordinatio debuit prohiberi per aliquod præceptum Decalogi.

In contrarium sufficit auctoritas Scripturæ.

Respondeo dicendum, quod virtutes temperantiæ annexæ *dupliciter* considerari possunt: *Uno modo* secundum se: *Alio modo* secundum suos effectus. Secundum se quidem non habent directam habitudinem

nem ad dilectionem Dei, vel proximi; sed magis respiciunt quandam moderationem eorum, quæ ad ipsum hominem pertinent.

Quantum autem ad effectus suos, possunt respicere dilectionem Dei, vel proximi. Et *secundum hoc aliqua præcepta in Decalogo ponuntur pertinentia ad prohibendum effectus vitiorum oppositorum temperantiæ partibus*: Sicut ex ira, quæ opponitur mansuetudini, procedit interdum aliquis ad homicidium, (quod in Decalogo prohibetur) aut ad subtrahendum debitum honorem parentibus; quod etiam potest ex superbia provenire, ex qua etiam multi transgrediuntur præcepta primæ tabulæ.

Ad primum ergo dicendum, quod superbia est initium peccati, sed latens in corde; cujus etiam inordinatio non perpenditur communiter ab omnibus. Unde ejus prohibitio non debuit poni inter præcepta Decalogi; quæ sunt prima principia per se nota.

Ad secundum dicendum, quod præcepta quæ per se inducunt ad observantiam legis, præsupponunt jam legem. unde non possunt esse prima legis præcepta, ut in Decalogo ponantur.

Ad tertium dicendum, quod inordinatio exteriorum motuum non pertinet ad offensam proximi secundum ipsam speciem actus, sicut homicidium, adulterium, & furtum, quæ in Decalogo prohibentur; sed solum secundum quod sunt signa interioris inordinationis, ut supra dictum est. (*quæst.* 168. *a.* 1. *ad* 1.)

APPENDIX.

EX artic. habes *primo*: quomodo per rationem & ostendas, & in sensu recto intelligas, merito insinuatum a scripturis fuisse, quod præcepta de virtutibus annexis partibus temperantiæ convenienter in divina lege traduntur. Ut Proverb. 8. *Recti sunt*, &c. secundum quod habetur supra *qu.* 122. *art.* 2. *appen.* & *qu.* 140. *art.* 1. *append.* Vide ibi de convenientia sacrarum literarum in tradendo, quæcunque tradunt. Tuum est postea applicare ad materiam istam præsentem, sicut & ad alias pro occurrentia, de ibidem dictis, quantum sufficit, & decet. *Secundo* vides: quomodo, &c.

QUÆSTIO CLXXI.

De Prophetia, in sex articulos divisa.

POstquam dictum est de singulis virtutibus, & vitiis, quæ pertinent ad omnium hominum conditiones, & status, nunc considerandum est de his, quæ specialiter ad aliquos homines pertinent. Invenitur autem differentia inter homines secundum ea, quæ ad habitus, & actus animæ rationalis pertinent, *tripliciter*. *Uno* quidem *modo*, secundum diversas gratias gratis datas: quia, ut dicitur 1. ad Corinth. 12. *Divisiones gratiarum sunt*. &, *alii datur per Spiritum sermo sapientiæ, alii sermo scientiæ* &c. *Alia* vero differentia est secundum diversas vitas, *activam* scilicet, & *contemplativam*, quæ accipiuntur secundum diversa operationum studia. unde & ibidem dicitur, quod *divisiones operationum sunt*. Aliud enim est studium operationis in Martha, quæ *solicita erat, & laborabat circa frequens ministerium*; quod pertinet ad vitam activam: Aliud autem est in Maria, quæ *sedens secus pedes Domini audiebat verbum illius*; quod pertinet ad contemplativam, ut habetur Lucæ 10. *Tertio modo* secundum diversitatem officiorum, & statuum, prout dicitur ad Ephes. 4. *Et ipse dedit quosdam quidem Apostolos, quosdam autem Prophetas, alios vero Euangelistas, alios autem Pastores, & Doctores*; quod pertinet ad diversa ministeria, de quibus dicitur 1. ad Corinth. 12. *Divisiones ministrationum sunt*. Est autem attendendum circa gratias gratis datas, de quibus occurrit consideratio Prima, quod quædam earum pertinent ad cognitionem, *quædam* vero ad locutionem, *quædam* vero ad operationem. Omnia vero quæ ad cognitionem pertinent, sub prophetia comprehendi possunt. Nam prophetica revelatio se extendit non solum ad futuros hominum eventus, sed etiam ad res divinas, & quantum ad ea quæ proponuntur omnibus credenda, quæ pertinent ad fidem, & quantum ad altiora mysteria, quæ sunt perfectorum, quæ pertinent ad sapientiam. Est etiam prophetica revelatio de his quæ pertinent ad spirituales substantias, a quibus vel ad bonum, vel ad malum inducimur; quod pertinet ad discretionem spirituum. Extendit etiam se ad directionem humanorum actuum; quod pertinet ad scientiam, ut infra patebit. (*q.* 177.) Et ideo *primo* occurrit considerandum de Prophetia, & de Raptu, qui est quidam Prophetiæ gradus.

De Prophetia autem *quadruplex* consideratio occurrit.

Quarum *prima* est de essentia ejus.

Secunda. De causa ipsius.

Tertia. De modo propheticæ cognitionis.

Quarta. De divisione prophetiæ.

Circa primum quæruntur sex.

Primo. Utrum Prophetia pertineat ad cognitionem.

Secundo. Utrum sit habitus.

Tertio. Utrum sit solum futurorum contingentium.

Quarto. Utrum Propheta cognoscat omnia prophetabilia.

Quinto. Utrum Propheta discernat ea quæ divinitus percipit, ab eis quæ proprio spiritu videt.

Sexto. Utrum Prophetiæ possit subesse falsum.

ARTICULUS I. 812

Utrum Prophetia pertineat ad cognitionem.

Inf. a. 2. *cor. Et* 3. *q.* 7. *a.* 8. *Et ver. q.* 12. *ar.* 1. *Et Isajæ* 1. *princ.* & 1. *Cor.* 14. *princ.* *Et Heb.* 11. *lect.* 7.

AD Primum sic proceditur. Videtur, quod Prophetia non pertineat ad cognitionem. Dicitur enim Eccl. 48. quod *corpus Elisæi mortuum prophetavit*. Et infra c. 49. dicitur de Joseph, quod *ossa ipsius visitata sunt*, & *post mortem prophetaverunt*: Sed in corpore, vel in ossibus post mortem non remanet aliqua cognitio. Ergo Prophetia non pertinet ad cognitionem.

2. Præterea. 1. ad Cor. 14. dicitur: *Qui prophetat, hominibus loquitur ad ædificationem*: Sed locutio est effectus cognitionis, non est autem ipsa cognitio. Ergo videtur, quod Prophetia non pertineat ad cognitionem.

3. Præterea. Omnis cognoscitiva perfectio excludit stultitiam, & insaniam: Sed hæc simul possunt esse cum Prophetia. dicitur enim Oseæ 9. *Scitote Israel stultum Prophetam, insanum*. Ergo Prophetia non est cognoscitiva perfectio.

4. Præterea. Sicut revelatio pertinet ad intellectum,

ctum, ita inspiratio videtur pertinere ad affectum; eo quod importat motionem quandam: Sed Prophetia dicitur esse *inspiratio*, vel *revelatio*, secundum Cassiodorum. (*in Prolog. super Psal. cap.* 1.) Ergo videtur, quod Prophetia non magis pertineat ad intellectum, quam ad affectum.

Sed Contra est, quod dicitur 1. Reg. 9. *Qui enim Propheta dicitur hodie, olim vocabatur Videns*: Sed visio pertinet ad cognitionem. Ergo Prophetia ad cognitionem pertinet.

Respondeo dicendum, quod *Prophetia primo, & principaliter consistit in cognitione*; quia videlicet Prophetæ cognoscunt ea quæ sunt procul, & remota ab hominum cognitione. Unde possunt dici Prophetæ a πρὸ *pro*, quod est procul, & φάνος *phanos*, quod est apparitio; quia scilicet eis aliqua, quæ sunt procul, apparent. Et propter hoc, ut Isidorus dicit in lib. 7. Etymolog. (*cap.* 8.) *in veteri testamento appellabantur Videntes, quia videbant ea quæ cæteri non videbant, & prospiciebant quæ in mysterio abscondita erant*. Unde & Gentilitas eos appellabat *Vates* a vi mentis.

Sed quia, ut dicitur 1. ad Cor. 12. *unicuique datur manifestatio spiritus ad utilitatem*, & infra c. 14. dicitur, *Ad ædificationem Ecclesiæ quærite, ut abundetis*, inde est quod *Prophetia secundario consistit in locutione*; prout Prophetæ ea, quæ divinitus edocti cognoscunt, ad ædificationem aliorum annuntiant, secundum illud Isaiæ 21. *Quæ audivi a Domino exercituum, Deo Israel, annuntiavi vobis*. Et secundum hoc, ut Isidorus dicit in lib. 7. Etymolog. (*cap.* 8.) possunt dici *Prophetæ* quasi *Præfatores*; eo quod *porro fantur*, idest a remotis fantur, & de futuris vera prædicunt.

Ea autem quæ supra humanam cognitionem divinitus revelantur, non possunt confirmari ratione humana, quam excedunt, sed secundum operationem virtutis divinæ, secundum illud Marci ult. „ Prædicaverunt ubique, Domino cooperante, & sermonem confirmante sequentibus signis. *Unde* tertio ad Prophetiam pertinet operatio miraculorum, quasi confirmatio quædam propheticæ annuntiationis. *Unde dicitur Deuteronom. ult.* Non surrexit Propheta ultra in Israel, sicut Moyses, quem nosset Dominus facie ad faciem in omnibus signis, atque portentis.

Ad primum ergo dicendum, quod auctoritates illæ loquuntur de Prophetia quantum ad hoc tertium; quod assumitur ut Prophetiæ argumentum.

L 2 Ad

Ad secundum dicendum, quod Apostolus ibi loquitur quantum ad propheticam enuntiationem.

Ad tertium dicendum, quod illi, qui dicuntur Prophetæ insani, & stulti, non sunt veri Prophetæ, sed falsi; de quibus dicitur Jeremiæ 23. „ Nolite „ audire verba Prophetarum, qui prophetant vobis, „ & decipiunt vos: Visionem cordis sui loquuntur, „ non de ore Domini. *Et Ezech.* 13. Hæc dicit Do- „ minus, Væ Prophetis insipientibus, qui sequuntur „ spiritum suum, & nihil vident.

Ad quartum dicendum, quod in Prophetia requiritur, quod intentio mentis elevetur ad percipienda divina. Unde dicitur Ezech. 2. *Fili hominis, sta super pedes tuos, & loquar tecum*. Hæc autem elevatio intentionis fit Spiritu sancto movente. Unde ibidem subditur: *Et ingressus est in me spiritus, & statuit me super pedes meos*. Postquam autem intentio mentis elevata est ad superna, percipit divina. Unde subditur ibidem: *Et audivi loquentem ad me*. Sic igitur ad Prophetiam requiritur inspiratio quantum ad mentis elevationem, secundum illud Job 32. *Inspiratio omnipotentis dat intelligentiam*; Revelatio autem quantum ad ipsam perceptionem divinorum: In quo perficitur Prophetia, & per ipsam removetur obscuritatis, & ignorantiæ velamen, secundum illud Job 12. *Qui revelat profunda de tenebris*.

APPENDIX.

Ex art. habes *primo*: quomodo per rationem & ostendas, & in recto sensu intelligas, merito insinuatum esse a Scripturis: quod prophetia consistit in cognitione, & quod ad ipsam pertinet locutio, & miraculorum operatio. Ut de cognitione 1. *Reg.* 9. secundum quod est *in arg. contr.* Nomina enim imponuntur rebus, secundum quod res ipsa requirit: ut elicitur ex Genes. 2. ly *omne, quod vocavit Adam animæ viventis, illud est nomen ejus*. Item de cognitione Jo. 4. *Ut video, Propheta es tu*. Samaritana enim dixit, Dominum nostrum esse Prophetam, ex eo, quod Dominus, ipsam habuisse tot viros, cognoverat. Et hinc Euangelista scholasticis innuere vult, quod prophetia, etiam secundum communem animi conceptionem (quomodo mulier hæc loquebatur) consistit in cognitione. Insinuatur autem de locutione Exod. 7. *Aaron frater tuus erit Propheta tuus*. A simili enim hoc argumentando ad propositum videbis intentum articuli. Innuitur vero

de

de miraculorum operatione Joan. 6. *Cum vidissent, quod fecerant signum, dixerunt: hic est vere Propheta. Secundo* vides: quomodo, &c.

ARTICULUS II. 813

Utrum Prophetia sit habitus.

1. 2. q. 68. a. 3. ad 3. & 3. cont. cap. 154. fin. & ver. qu. 12. a. 1. per tot. & a. 13. ad 3. & po. q. 6. a. 4. fin. & quo. 12. a. 27. ad 1.

AD Secundum sic proceditur. Videtur, quod Prophetia sit habitus. Quia, ut dicitur in 2. Ethic. (*cap. 5. to. 5.*) *tria sunt in anima, potentia, passio, & habitus.* Sed Prophetia non est potentia; quia sic inesset omnibus hominibus, quibus potentiæ animæ sunt communes; Similiter etiam non est passio; quia passiones pertinent ad vim appetitivam, ut supra habitum est: (1. 2. *q.* 22. *a.* 2.) Prophetia autem pertinet principaliter ad cognitionem, ut dictum est. (*ar. præc.*) Ergo Prophetia est habitus.

2. Præterea. Omnis perfectio animæ, quæ non semper est in actu, est habitus: Sed Prophetia est quædam animæ perfectio, non autem semper est in actu; alioquin non diceretur *dormiens* Propheta. Ergo videtur, quod Prophetia sit habitus.

3. Præterea. Prophetia computatur inter gratias gratis datas: Sed gratia est habituale quoddam in anima, ut supra habitum est. (1. 2. *qu.* 110. *a.* 2.) Ergo Prophetia est habitus.

Sed Contra. *Habitus est, quo quis agit, cum voluerit*, ut dicit Commentator in 3. de Anima: (*comment.* 18.) Sed aliquis non potest uti Prophetia, cum voluerit: Sicut patet 4. Reg. 3. de Helisæo, ,, quem cum Josaphat de futuris requireret, & Pro- ,, phetiæ spiritus ei deesset, psaltem fecit applica- ,, ri, ut Prophetiæ ad hunc spiritus per laudem psal- ,, modiæ descenderet, atque ejus animum de ven- ,, turis repleret, ,, ut Gregorius dicit super Ezech. (*hom.* 1. *inter med. & fi.*) Ergo Prophetia non est habitus.

Respondeo dicendum, quod, sicut Apostolus dicit ad Ephes. 5. *omne quod manifestatur, lumen est:* quia videlicet sicut manifestatio corporalis visionis fit per lumen corporale; ita etiam manifestatio visionis intellectualis fit per lumen intellectuale. Oportet ergo, quod manifestatio proportionetur lumini, per quod fit; sicut effectus proportionatur suæ cau-

sæ. Cum ergo Prophetia pertineat ad cognitionem, quæ supra naturalem rationem existit, ut dictum est, (*ar. præc.*) consequens est, quod ad Prophetiam requiratur quoddam lumen intellectuale excedens lumen naturalis rationis. Unde Micheæ 7. *Cum sedero in tenebris, Dominus lux mea est.*

Lumen autem *dupliciter* alicui inesse potest: *Uno modo* per modum formæ permanentis; sicut lumen corporale est in Sole, & in igne: *Alio modo* per modum cujusdam passionis, sive impressionis transeuntis; sicut lumen est in aere: *Lumen* autem *propheticum non inest intellectui Prophetæ per modum formæ permanentis:* alias oporteret, quod semper Prophetæ adesset facultas prophetandi: Quod patet esse falsum. Dicit enim Gregorius super Ezechielem: (*hom.* i. *inter med.* & *fi.*) „ Aliquando pro„ phetiæ spiritus deest Prophetis, nec semper eorum „ mentibus præsto est, quatenus cum hunc non ha„ bent, se hunc cognoscant ex dono habere, cum „ habent. *Unde Helisæus dixit de muliere Sunamite* „ 4. *Reg.* 4. Anima ejus in amaritudine est, & Do„ minus celavit a me, & non indicavit mihi.

Et hujus ratio est, quia lumen intellectuale in aliquo existens per modum formæ permanentis, & perfectæ, perficit intellectum principaliter ad cognoscendum principium illorum, quæ per illud lumen manifestantur: sicut per lumen intellectus agentis præcipue intellectus cognoscit prima principia omnium aliorum, quæ naturaliter cognoscuntur. Principium autem eorum, quæ ad supernaturalem cognitionem pertinent, quæ per Prophetiam manifestantur, est ipse Deus, qui per essentiam a Prophetis non videtur: Videtur autem a Beatis in patria, in quibus hujusmodi lumen inest per modum cujusdam formæ permanentis, & perfectæ, secundum illud Psal. 35. *In lumine tuo videbimus lumen.*

Relinquitur ergo, quod lumen propheticum insit animæ Prophetæ per modum cujusdam passionis, vel impressionis transeuntis. Et hoc significatur Exodi 33. *Cumque transibit gloria mea, ponam te in foramine petræ* &c. Et 3. Reg. 19. dicitur ad Heliam: *Egredere, & sta in monte coram Domino: & ecce Dominus transit,* &c. Et inde est, quod sicut aer semper indiget nova illuminatione; ita etiam mens Prophetæ semper indiget nova revelatione: sicut discipulus, qui nondum est adeptus principia artis, indiget ut de singulis instruatur. Unde & Isaiæ 50. dicitur: *Mane erigit mihi aurem, ut audiam quasi magistrum.* Et hoc etiam ipse modus loquendi Prophe-

phetiam designat, secundum quod dicitur, quod *locutus est Dominus* ad talem, vel talem Prophetam; aut quod *factum est verbum Domini*, *sive manus Domini super eum*. Habitus autem est forma permanens. Unde manifestum est, quod *Prophetia, proprie loquendo, non est habitus*.

Ad primum ergo dicendum, quod illa divisio Philosophi non comprehendit absolute omnia quæ sunt in anima, sed ea quæ possunt esse principia moralium actuum: Qui *quandoque* fiunt ex passione, *quandoque* autem ex habitu, *quandoque* autem ex potentia nuda; ut patet in his qui ex judicio rationis aliquid operantur, antequam habeant habitum. Potest autem Prophetia ad passionem reduci, si tamen nomen passionis pro qualibet receptione accipiatur, prout Phil. dicit in 3. de anima, (*tex.* 12. *to.* 2.) quod *intelligere pati quoddam est*. Sicut enim in cognitione naturali intellectus possibilis patitur ex lumine intellectus agentis: ita etiam in cognitione prophetica intellectus humanus patitur ex illustratione divini luminis.

Ad secundum dicendum, quod, sicut in rebus corporalibus, abeunte passione, remanet quædam habilitas ad hoc quod iterum patiantur; sicut lignum semel inflammatum facilius iterum inflammatur: ita etiam in intellectu Prophetæ, cessante actuali illustratione, remanet quædam habilitas ad hoc quod facilius iterato illustretur: sicut etiam mens semel ad devotionem excitata, facilius postmodum ad devotionem pristinam revocatur. Propter quod Augustinus in libro de orando Deum (*sc. Epist.* 121. *c.* 9. *cir. med. tom.* 2.) dicit, esse necessarias crebras orationes, *ne concepta devotio totaliter extinguatur*.

Potest tamen dici, quod aliquis dicitur Propheta, etiam cessante actuali prophetica illustratione, ex deputatione divina, secundum illud Jeremiæ 1. *Et Prophetam in gentibus dedi te*.

Ad tertium dicendum, quod omne donum gratiæ hominem elevat ad aliquid, quod est supra naturam humanam. Quod quidem potest esse *dupliciter*: *Uno modo* quantum ad substantiam actus, sicut miracula facere, & cognoscere occulta, & incerta divinæ sapientiæ: Et ad hos actus non datur homini donum gratiæ habituale. *Alio modo* est aliquid supra naturam humanam quantum ad modum actus, non autem quantum ad substantiam ipsius; sicut diligere Deum, & cognoscere eum in speculo creaturarum: Et ad hoc datur donum gratiæ habituale.

A P P E N D I X.

Ex art. habes *primo* : quomodo per rationem ostendas, merito fuisse a Scripturis insinuatum, quod prophetia non est habitus. Ut 4. *Reg.* 3. secundum quod extenditur cum discursu *in arg. contr.* Item per hoc, quod 4. *Reg.* 4 narratur, quod Helisæus desideraverat scire, quid circa Sunamitem ageretur, ejusque familiam (in cujus signum miserat Giezi ad dicendum ei : *Recte ne agitur*, &c.) & tamen hoc non cognovit per spiritum prophetiæ. Id, quod & ipsemet expressit dicens : *Anima illius in amaritudine est* : *& Dominus celavit a me*, *& non indicavit mihi*. Cum igitur habitus sit, quo quis agit, cum voluerit, patet hinc intentum a Scriptura notificari scholasticis. *Secundo* vides : quomodo ex iis bene pensatis, & applicatis doctrina præsens Angelica vicissim declaretur, & confirmetur.

A R T I C U L U S III. 814

Utrum Prophetia sit solum futurorum contingentium.

Inf. q. 172. *a.* 1. *corp. fi. & ad* 4. *& veri. q.* 12. *a.* 2. *& Is.* 1. *princ. & Rom.* 12. *lect.* 2.

Ad Tertium sic proceditur. Videtur, quod Prophetia sit solum futurorum contingentium. Dicit enim Cassiod. (*in Prol. super Ps. c.* 1.) quod *Prophetia est inspiratio*, *vel revelatio divina*, *rerum eventus immobili veritate denuntians* : Sed eventus pertinet ad contingentia futura. Ergo de solis contingentibus futuris fit revelatio prophetica.

2. Præterea. Gratia Prophetiæ dividitur contra sapientiam, & fidem, quæ sunt de divinis, & discretionem spirituum, quæ est de spiritibus creatis, & scientiam, quæ est de rebus humanis, ut patet 1. ad Cor. 12. Habitus autem, & actus distinguuntur secundum objecta, ut patet per ea quæ supra dicta sunt. (1. 2. *q.* 54. *a.* 2.) Ergo videtur, quod de nullo pertinente ad aliquod horum sit Prophetia. Relinquitur ergo, quod sit solum de futuris contingentibus.

3. Præterea. Diversitas objecti causat diversitatem speciei, ut ex supradictis patet. (1. 2. *q.* 54. *a.* 2.) Si ergo Prophetia quædam sit de futuris contingentibus, quædam autem de quibusdam aliis rebus, videtur

detur ſequi quod non ſit eadem ſpecies Prophetiæ.

Sed Contra eſt, quod Gregor. dicit ſuper Ezech. (*hom.* 1. *cir. princ.*) quod „ Prophetia quædam eſt „ de futuro; ſicut id quod dicitur (*Iſaiæ* 7.) Ecce „ virgo concipiet, & pariet filium: Quædam de „ præterito; ſicut id quod dicitur (*Gen.* 1.) In principio creavit Deus cœlum, & terram: Quædam „ de præſenti; ſicut id quod dicitur (1. *ad Cor.* 14.) „ Si omnes prophetent, intret autem quis infide„ lis, occulta cordis ejus manifeſta fiunt. „ Non ergo eſt Prophetia ſolum de contingentibus futuris.

Reſpondeo dicendum, quod manifeſtatio, quæ fit per aliquod lumen, ad omnia illa ſe extendere poteſt, quæ illi lumini ſubjiciuntur: ſicut viſio corporalis ſe extendit ad omnes colores; & cognitio naturalis animæ ſe extendit ad omnia illa, quæ ſubduntur lumini intellectus agentis. Cognitio autem prophetica eſt per lumen divinum, quo poſſunt omnia cognoſci tam divina, quam humana, tam ſpiritualia, quam corporalia. Et ideo revelatio prophetica ad omnia hujuſmodi ſe extendit: ſicut de his quæ pertinent ad Dei excellentiam, & Angelicorum ſpirituum miniſteria revelatio prophetica facta eſt Iſaiæ cap. 6. ubi dicitur: *Vidi Dominum ſedentem ſuper ſolium excelſum, & elevatum*. Quin etiam Prophetia continet ea quæ pertinent ad corpora naturalia, ſecundum illud Iſ. 40. *Quis menſus eſt pugillo aquas* &c. Continet etiam ea quæ ad mores hominum pertinent, ſecundum illud Iſ. 58. *Frange eſurienti panem tuum* &c. Continet etiam ea quæ pertinent ad futuros eventus, ſecundum illud Iſaiæ 47. *Venient tibi duo in die una ſubito, ſterilitas, & viduitas*.

Conſiderandum tamen eſt, quod quia Prophetia eſt de his quæ procul a noſtra cognitione ſunt, tanto aliqua magis proprie ad Prophetiam pertinent, quanto longius ab humana cognitione exiſtunt. Horum autem eſt *triplex* gradus. Quorum *unus* eſt eorum, quæ ſunt procul a cognitione hujus hominis, ſive ſecundum ſenſum, ſive ſecundum intellectum, non autem a cognitione omnium hominum: ſicut ſenſu cognoſcit aliquis homo, quæ ſunt ſibi præſentia ſecundum locum; quæ tamen alius humano ſenſu, utpote ſibi abſentia, non cognoſcit. Et ſic Heliſæus prophetice cognovit, quæ Giezi diſcipulus ejus in abſentia fecerat, ut habetur 4. Reg. 5. Et ſimiliter cogitationes cordis unius alteri prophetice manifeſtantur, ut dicitur 1. ad Cor 14. Et per hunc modum etiam ea quæ unus ſcit demonſtrative, alii

possunt prophetice revelari. *Secundus* autem gradus est eorum, quæ excedunt universaliter cognitionem omnium hominum; non quia secundum se non sint cognoscibilia, sed propter defectum cognitionis humanæ: sicut mysterium Trinitatis, quod revelatum est per Seraphim dicentia, *Sanctus*, *Sanctus*, *Sanctus*, &c. ut habetur Isaiæ 6. *Ultimus* autem gradus est eorum, quæ sunt procul ab omnium hominum cognitione; quia in seipsis non sunt cognoscibilia: ut contingentia futura, quorum veritas non est determinata. Et quia quod est universaliter, & secundum se, potius est eo quod est particulariter, & per aliud, ideo ad *Prophetiam propriissime pertinet revelatio eventuum futurorum*. unde & nomen Prophetiæ sumi videtur. Unde Gregor. dicit super Ezech. (*hom.* 1. *in princ.*) *Et cum ideo Prophetia dicta sit, quod futura prædicat, quando de præterito, vel præsenti loquitur, rationem sui nominis amittit*.

Ad primum ergo dicendum, quod Prophetia ibi definitur secundum id, quod proprie significatur nomine Prophetiæ. Et per hunc etiam modum Prophetia dividitur contra alias gratias datas.

Unde patet responsio ad Secundum. Quamvis possit dici, quod omnia quæ sub Prophetia cadunt, conveniunt in hac ratione, quod non sunt ab homine cognoscibilia, nisi per revelationem divinam: Ea vero quæ pertinent ad sapientiam, & scientiam, & interpretationem sermonum, possunt naturali ratione ab homine cognosci; sed altiori modo manifestantur per illustrationem divini luminis. Fides autem etsi sit de invisibilibus homini, tamen ad ipsam non pertinet eorum cognitio quæ creduntur, sed quod homo per certitudinem assentiat his, quæ sunt ab aliis cognita.

Ad tertium dicendum, quod formale in cognitione prophetica est lumen divinum, a cujus unitate Prophetia habet unitatem speciei; licet sint diversa, quæ per divinum lumen prophetice manifestantur.

A P P E N D I X.

Ex articulo habes *primo*: quomodo per rationem & ostendas, & recte intelligas, merito insinuatum fuisse a scripturis, quod prophetia non est solum futurorum eventuum. Ut *Gen.* 1. item 1. *Corinth.* 14. Cum expositione Beati Gregorii, secundum quod adducitur *in argum. contr.* Quia vero de futu-

futuris secundum se contingentibus a Deo cognitis per certitudinem, & per Prophetas simili certitudine (qua scilicet aliter fieri non posset) pronunciatis, fit mentio ex *Isaiæ* 7. ideo ad pleniorem huius dicti textualis intelligentiam sanam vide 1. *quæst*. 14. *art*. 9. & 13. *cum Elucid.* item *lib*. 1. *cont. gent cap*. 67. ubi dicitur ly, „ Non enim Deus rerum, quæ apud „ nos nondum sunt, videt solum esse, quod habent „ in suis causis, sed etiam illud, quod habent in „ seipsis, & cap. 68. *ubi dicitur ly* divinus intelle- „ ctus ab æterno cognoscit res, non solum secun- „ dum esse, quod habent in causis suis, sed etiam „ secundum esse, quod habent in seipsis. „ Nihil igitur prohibet, ipsum habere æternam cognitionem de contingentibus infallibilem. Hæc ibi. Item lib. 3. cont. gent. *c*. 154. ubi dicitur ly „ cognitio, quæ „ de futuris habetur ex revelatione divina secundum „ gratiam prophetalem est omnino certa: sicut & „ divina præcognitio est certa. Non enim Deus „ præcognoscit futura solum prout sunt in suis cau- „ sis, sed infallibiliter, secundum quod sunt in „ seipsis. Unde & cognitio prophetica per eundem „ modum datur homini de futuris cum certitudine „ perfecta. „ Hæc ibi: *Secundo* vides: quomodo ex iis bene pensatis, &c.

ARTICULUS IV. 815

Utrum Propheta per divinam revelationem cognoscat omnia, quæ possunt prophetice cognosci.

Ver. q. 12. *a.* 1. *ad* 5. *Et Rom.* 15. *lect.* 3. *in princ.*

AD Quartum sic proceditur. Videtur, quod Propheta per divinam revelationem cognoscat omnia, quæ possunt prophetice cognosci. Dicitur enim Amos 3. *Non faciet Dominus Deus verbum, nisi revelaverit secretum suum ad servos suos Prophetas*: Sed omnia, quæ prophetice revelantur, sunt verba divinitus facta. Nihil ergo eorum est, quod non reveletur Prophetæ.

2. Præterea. *Dei perfecta sunt opera*, ut dicitur Deuter. 32. Sed Prophetia est divina revelatio, ut dictum est. (*a. præc.*) Ergo est perfecta: Quod non esset, nisi perfecte omnia prophetabilia prophetice revelarentur; quia *perfectum est, cui nihil deest*, ut dicitur in 3. Physic. (*tex.* 63. *to.* 2.) Ergo Prophetæ omnia prophetabilia revelantur.

3. Præterea. Lumen divinum, quod causat Prophetiam, est potentius, quam lumen naturalis rationis, ex quo causatur humana scientia: Sed homo qui habet aliquam scientiam, cognoscit omnia quæ ad illam scientiam pertinent; sicut Grammaticus cognoscit omnia grammaticalia. Ergo videtur, quod Propheta cognoscit omnia prophetabilia.

Sed Contra est quod Gregorius dicit super Ezech. (*hom. 1. inter princ. & med.*) quod „ aliquando „ spiritus prophetiæ ex præsenti tangit animum pro„ phetantis, & ex futuro nequaquam tangit: Ali„ quando autem ex præsenti non tangit, & ex fu„ turo tangit. „ Non ergo Propheta cognoscit omnia prophetabilia.

Respondeo dicendum, quod diversa non est necesse esse simul, nisi propter aliquod unum, in quo connectuntur, & a quo dependent; sicut supra dictum est, (1. 2. *q*. 65. *a*. 1. & 3.) quod virtutes omnes necesse est esse simul propter prudentiam, vel charitatem. Omnia autem quæ per aliquod principium cognoscuntur, connectuntur in illo principio, & ab illo dependent. Et ideo qui cognoscit perfecte principium secundum totam ejus virtutem, simul cognoscit omnia, quæ per illud principium cognoscuntur: Ignorato autem communi principio, vel communiter apprehenso, nulla necessitas est simul omnia cognoscendi; sed unumquodque eorum per se oportet manifestari; & per consequens aliqua eorum possunt cognosci, & alia non cognosci.

Principium autem eorum quæ divino lumine prophetice manifestantur, est ipsa veritas prima, quam Prophetæ in seipsa non vident. Et ideo *non oportet, quod omnia prophetabilia cognoscant; sed quilibet eorum cognoscit ex eis aliqua secundum specialem revelationem hujus, vel illius rei*.

Ad primum ergo dicendum, quod Dominus omnia quæ sunt necessaria ad instructionem fidelis populi, revelat Prophetis; non tamen omnia omnibus, sed quædam uni, quædam alii.

Ad secundum dicendum, quod Prophetia est sicut quiddam imperfectum in genere divinæ revelationis. Unde dicitur 1. ad Corinth. 13. quod *prophetiæ evacuabuntur*; & quod *ex parte prophetamus*, idest imperfecte. Perfectio autem divinæ revelationis erit in patria. Unde subditur: *Cum venerit quod perfectum est, evacuabitur quod ex parte est*. Unde non oportet, quod propheticæ revelationi nihil desit, sed quod nihil desit eorum, ad quæ Prophetia ordinatur.

Ad

Ad tertium dicendum, quod ille, qui habet aliquam ſcientiam, cognoſcit principia illius ſcientiæ, ex quibus omnia quæ ſunt illius ſcientiæ, dependent. Et ideo qui perfecte habet habitum alicujus ſcientiæ, ſcit omnia quæ ad illam ſcientiam pertinent. Sed per Prophetiam non cognoſcitur in ſeipſo principium prophetalium cognitionum, quod eſt Deus. Unde non eſt ſimilis ratio.

APPENDIX.

EX art. habes *primo* : quomodo per rationem oſtendas, merito fuiſſe a ſcripturis, & Gregorio inſinuatum, quod unus Propheta non cognoſcit omnia prophetabilia. A D. Gregorio quidem : ut *in arg. contr.* A Scripturis vero, ut 2. *Reg.* 7. & 1. *Paralip.* 17. per hoc, quod introducitur Natham propheta quaſi annuens regi David, quod ipſe ædificaturus ſit domum Domino Deo : ideſt templum : & tamen illud David non erat ædificaturus, quod eidem Nathan Prophetæ poſtea revelatum eſt. Per hoc ergo, quod Nathan, quamvis alias propheta etiam prius fuerit, non cognoſcit primo, utrum a David ædificandum ſit templum, idque poſtmodum prophetice cognoſcit, Scriptura quaſi ſcholaſtice loquens ait: Propheta per divinam revelationem non cognoſcit omnia, quæ poſſunt prophetice cognoſci. *Secundo* vides : quomodo ex iis bene penſatis, & applicatis, doctrina præſens Angelica viciſſim declaretur, & confirmetur.

ARTICULUS V. 816

Utrum Propheta diſcernat ſemper, quid dicat per ſpiritum proprium, & quid per ſpiritum prophetiæ.

3. *cont. c.* 154. *Et ver. qu.* 12. *art.* 2. *ad* 15. & 16.

AD Quintum ſic proceditur. Videtur, quod Propheta diſcernat ſemper, quid dicat per ſpiritum proprium, & quid per ſpiritum prophetiæ. Dicit enim Aug. in 6. Conf. (*c.* 13. *a med. tom.* 1.) quod „ mater ſua dicebat diſcernere ſe neſcio quo ſapore, „ quem verbis explicare non poterat, quid intereſ„ ſet inter Deum revelantem, & inter animam „ ſuam ſomniantem : Sed Prophetia eſt revelatio divina, ut dictum eſt: (*a.* 3. *hu. q.*) Ergo Propheta ſem-

ſemper diſcernit id, quod dicit per ſpiritum prophetiæ, ab eo quod loquitur ſpiritu proprio.

2. Præterea. *Deus non præcipit aliquid impoſſibile*, ſicut Hieronym. dicit: (*in expoſit. Symboli ad Damaſum verſus fin.*) Præcipitur autem Prophetis Hierem. 23. *Propheta qui habet ſomnium, narret ſomnium; & qui habet ſermonem meum, loquatur ſermonem meum vere*. Ergo Propheta poteſt diſcernere, quid habeat per ſpiritum prophetiæ, ab eo quod aliter videt.

3. Præterea. Major eſt certitudo, quæ eſt per divinum lumen, quam quæ eſt per lumen rationis naturalis: Sed per lumen rationis naturalis ille qui, habet ſcientiam, pro certo ſcit ſe habere. Ergo ille qui habet Prophetiam per lumen divinum, multo magis certus eſt ſe habere.

Sed Contra eſt, quod Gregor. dicit ſuper Ezech. (*hom. 1. inter med. & fi.*) „ Sciendum eſt, quod aliquando Prophetæ ſancti, dum conſuluntur, ex magno uſu prophetandi quædam ex ſuo ſpiritu proferunt, & ſe hoc ex prophetiæ ſpiritu dicere ſuſpicantur.

Reſpondeo dicendum, quod mens Prophetæ *dupliciter* a Deo inſtruitur. *Uno modo* per expreſſam revelationem: *Alio modo* per quendam inſtinctum occultiſſimum, *quem neſcientes humanæ mentes patiuntur*, ut Auguſt. dicit 2. ſuper Gen. ad literam. (*c. 17. verſ. fi. to. 3.*) „ De his ergo, quæ expreſſe per ſpiritum prophetiæ Propheta cognoſcit, maximam certitudinem habet, & pro certo habet, quod hæc ſunt divinitus ſibi revelata. „ Unde dicitur Hierem. 26. *In veritate miſit me Dominus ad vos, ut loquerer in aures veſtras omnia verba hæc:* Alioquin ſi de hoc ipſe certitudinem non haberet, fides quæ dictis Prophetarum innititur, certa non eſſet. Et ſignum propheticæ certitudinis accipere poſſumus ex hoc, quod Abraham admonitus in prophetica viſione, ſe præparavit ad filium unigenitum immolandum: quod nullatenus feciſſet, niſi de divina revelatione fuiſſet certiſſimus.

„ Sed ad ea quæ cognoſcit per inſtinctum, aliquando ſic ſe habet, ut non plene diſcernere poſſit, utrum hæc cogitaverit aliquo divino inſtinctu, vel per ſpiritum proprium. „ Non autem omnia quæ cognoſcimus divino inſtinctu, ſub certitudine prophetica nobis manifeſtantur. talis enim inſtinctus eſt quiddam imperfectum in genere prophetiæ. Et hoc modo intelligendum eſt verbum Greg.

Ne tamen error ex hoc possit accidere, *per Spiritum sanctum citius correcti ab eo quæ vera sunt, audiunt; & semetipsos, quia falsa dixerint, reprehendunt*, ut ibidem Greg. subdit. Primæ autem rationes procedunt quantum ad ea, quæ prophetico spiritu revelantur.

Unde patet responsio ad Objecta.

A P P E N D I X.

EX artic. habes *primo:* quomodo per rationem ostendas, merito insinuatum a scripturis, & Gregorio, quod propheta non semper discernit, quid per spiritum prophetiæ dicat, & quid per spiritum proprium. A D. Greg. quidem: ut *in argum. contr.* A scripturis vero, ut *in art.* 4. *append.* de facto ipsius Nathan Prophetæ. In libris enim illis legitur; quod Nathan dicenti David, *vides ne, quod ego habitem in domo cedrina, & arca Dei posita est in medio pellium* (his verbis significare volens, se templum Deo, in quo arca reponeretur, ædificare velle, respondit: *omne, quod est in corde tuo, vade, & fac, quia Dominus tecum est*. Putavit Nathan, se ex spiritu Dei sic loqui: & tamen per spiritum proprium loquebatur. In cujus signum Dominus nocte illa dixit ei: *Vade, & loquere ad servum meum David. Hæc dicit Dominus: Non ædificabis tu mihi domum ad habitandum*. Primum ergo illud dixerat Nathan per quendam instinctum (de quo conclusio *secunda*) non discernens plene, utrum per spiritum prophetiæ, an per proprium, id loqueretur, cujus tamen & dictum, & talem indiscretionem, ne, sc. error ex hoc posset accidere (de quo in corp. fin.) cito correxit Dominus. *Secundo* vides: quomodo ex iis bene pensatis, & applicatis declaretur, atque confirmetur.

A R T I C U L U S VI. 817

Utrum ea quæ prophetice cognoscuntur, vel annuntiantur, possint esse falsa.

Inf. qu. 172. *ar.* 1. *cor.* & *ar.* 5. *ad* 3. & *ar.* 6. *ad.* 2. *Et ver. q.* 12. *ar.* 3. *cor.* & *ar.* 10. *ad* 7. & *art.* 1.

AD Sextum sic proceditur. Videtur, quod ea quæ prophetice cognoscuntur, vel annuntiantur, possint esse falsa. Prophetia enim est de futuris contin-

tingentibus, ut dictum est: (*a.* 3. *hu. qu.*) Sed futura contingentia possunt non evenire; alioquin ex necessitate contingerent. Ergo Prophetiæ potest subesse falsum.

2. Præterea. Isaias prophetice prænuntiavit Ezechiæ dicens: *Dispone domui tuæ, quia morieris tu, & non vives*: Et tamen additi sunt vitæ ejus postea quindecim anni, ut habetur 4. Reg. 20. & Isai. 38. Similiter & Jerem. 18. Dominus dicit: „ Repente loquar adversum gentem, & adversum regnum, „ ut eradicem, & destruam, & disperdam illud; Si „ pœnitentiam egerit gens illa a malo suo, quod „ locutus sum adversus eam, agam & ego pœnitentiam super malo, quod cogitavi, ut facerem ei. „ Et hoc apparet per exemplum Ninivitarum, secundum illud Jonæ 3. *Misertus est Dominus super malitiam, quam dixit, ut faceret eis, & non fecit*. Ergo Prophetiæ potest subesse falsum.

3. Præterea. Omnis conditionalis, cujus antecedens est necessarium absolute, consequens est necessarium absolute; quia ita se habet consequens in conditionali ad antecedens, sicut conclusio ad præmissas in syllogismo: Ex necessariis autem nunquam contingit syllogizare nisi necessarium, ut probatur in 1. Posterior. (*tex.* 17. *to.* 1.) Sed si Prophetiæ non potest subesse falsum, oportet hanc conditionalem esse veram: *Si aliquid est prophetatum, erit*: Hujus autem conditionalis antecedens est necessarium absolute, cum sit de præterito. Ergo & consequens erit necessarium absolute: quod est inconveniens: quia sic Prophetia non esset contingentium. Falsum est ergo, quod Prophetiæ non possit subesse falsum.

Sed Contra est, quod Cassiod. dicit, (*in prol. in Ps. c.* 1. *in princ.*) quod *Prophetia est inspiratio, vel revelatio divina, rerum eventus immobili veritate denuntians*: Non autem esset immobilis veritas Prophetiæ, si posset ei falsum subesse. Ergo non potest ei subesse falsum.

Respondeo dicendum, quod, sicut ex dictis patet, (*a.* 1. 3. *&* 5. *hu. qu.*) Prophetia est quædam cognitio intellectui Prophetæ impressa ex revelatione divina per modum cujusdam doctrinæ. Veritas autem cognitionis est eadem in discipulo, & in docente; quia cognitio addiscentis est similitudo cognitionis docentis: sicut etiam in rebus naturalibus forma generati est similitudo quædam formæ generantis. Et per hunc etiam modum Hieron. dicit, (*implic. super illud Dan.* 2. *Respondentes ergo Chaldæi*

dei) quod *Prophetia est quoddam signum divinæ præscientiæ*. Oportet igitur, eandem esse veritatem propheticæ cognitionis, & enuntiationis, quæ est cognitionis divinæ, cui impossibile est subesse falsum, ut in 1. dictum est. (*qu.* 14. *ar.* 13. & 15. & *qu.* 16. *ar.* 8.) Unde *Prophetiæ non potest subesse falsum*.

Ad primum ergo dicendum, quod, sicut in 1. dictum est, (*q.* 22. *a.* 4.) certitudo divinæ præscientiæ non excludit contingentiam singularium futurorum; quia fertur in ea, secundum quod sunt præsentia, & jam determinata ad unum. Et ideo etiam Prophetia, quæ est divinæ præscientiæ similitudo impressa, vel signum, sua immobili veritate futurorum contingentiam non excludit.

Ad secundum dicendum, quod divina præscientia respicit futura secundum *duo*; scilicet secundum quod sunt *in seipsis*, inquantum scilicet ipsa præsentialiter intuetur; & secundum quod sunt *in suis causis*, inquantum scilicet videt ordinem causarum ad effectus. Et quamvis contingentia futura, prout sunt in seipsis, sint determinata ad unum; tamen prout sunt in suis causis, non sunt determinata, quin possint aliter evenire: Et quamvis ista *duplex* cognitio semper intellectui divino conjungatur; non tamen conjungitur semper in revelatione prophetica; quia impressio agentis non semper adæquat ejus virtutem. Unde *quandoque* revelatio prophetica est impressa quædam similitudo divinæ præscientiæ, prout respicit ipsa futura contingentia in seipsis: Et talia sic eveniunt, sicut prophetantur, sicut illud Isai. 7. *Ecce virgo concipiet*. *Quandoque* vero prophetica revelatio est impressa similitudo divinæ præscientiæ; prout scilicet cognoscit ordinem causarum ad effectus: Et tunc quandoque aliter evenit, quam prophetetur: Nec tamen Prophetiæ subest falsum. nam sensus Prophetiæ est, quod inferiorum causarum dispositio sive naturalium, sive humanorum actuum, hoc habet, ut talis effectus eveniat. Et secundum hoc intelligitur verbum Isa. 7. dicentis: *Morieris, & non vives*; idest dispositio corporis tui ad mortem ordinatur: Et quod dicitur Jonæ 3. *Adhuc quadraginta dies & Ninive subvertetur*: idest hoc merita ejus exigunt, ut subvertatur. Dicitur autem Deus pœnitere metaphorice, inquantum ad modum pœnitentis se habet, prout sc. *mutat sententiam, etsi non mutet consilium*.

Ad tertium dicendum, quod quia eadem est veritas prophetiæ, & divinæ præscientiæ, ut dictum

est,

est, (*in corp. art.*) hoc modo illa conditionalis est vera, *Si aliquid est prophetatum*, *erit*, sicut ista, *Si aliquid est præscitum*, *erit*. In utraque enim antecedens est impossibile non esse. Unde & consequens est necessarium, non secundum quod est futurum respectu nostri, sed ut consideratur in suo præsenti, prout subditur præscientiæ divinæ, ut in primo dictum est. (*q.* 14. *a.* 13. *ad* 2.)

APPENDIX.

EX art. habes *primo* : quomodo interimas hæreses *Appellitarum* dicentium, Prophetias esse falsas, nihilque in eis esse veritatis, eo, quod ipsæ sibiipsis adversentur. Et *Sadducæorum* dicentium, Prophetarum dicta esse spernenda, nec eis fidem adhibendam. *Secundo* habes: quomodo per rationem ostendas, hæreses illas merito damnari a Luc. 1. per hoc, quod dicit, *Deum locutum fuisse per os sanctorum prophetarum*. Item a 2. Pet. 1. per hoc, quod dicit: *Prophetiam numquam voluntate humana* (idest spiritu humano) *allatam fuisse*: *sed Spiritusancto dictante locutos esse sanctos Dei prophetas*. Item a Psal. 44. per hoc, quod David Propheta dicit linguam suam esse motam a rectore Deo, *ut calamus scribæ velociter scribentis*. Item ab Apost. Hebr. 1. per hoc, quod *Deus olim locutus est multifarie in prophetis*. His enim omnibus, & singulis pro certo penitus demonstratur : quod prophetiis non potest subesse falsum: quoniam Deus loquitur in prophetis (ut auctoritates illæ apertissime testantur) & Deus non potest esse mendax, nec suæ cognitioni potest subesse falsum, ut patet. Est enim Deus verax, sicut scriptum est, &c. Alioquin, *quomodo Deus*, *si posset esse mendax*, *judicabit hunc mundum*? Rom. 3. Et tamen judicabit: & *justum erit suum judicium*. Roman. 2. Immo *Deus est veritas*. Joan. 14. *Et si non credimus* (ut faciunt *Appellitæ* prædicti cum *Sadducæis*) *ille fidelis permanet* : *seipsum* (quod scilicet sit veritas) *negare non potest*, 2. Timoth. 2. Vide Elucid. *primæ partis articulorum num.* 583. Item habes: quomodo per rationem ostendas, easdem merito damnari a Cassiodoro : ut *in argum. contr.* Item a dictis multis, & gravissimis *in art.* 3. *append.* *Tertio* vides : quomodo ex iis, si bene pensentur, & applicentur, doctrina hæc Angelica, &c.

QUÆSTIO CLXXII.

De causa Prophetiæ, in sex articulos divisa.

DEinde considerandum est de causa Prophetiæ.

Circa hoc quæruntur sex.

Primo. Utrum Prophetia sit naturalis.
Secundo. Utrum sit a Deo mediantibus Angelis.
Tertio. Utrum ad Prophetiam requiratur dispositio naturalis.
Quarto. Utrum requiratur bonitas morum.
Quinto. Utrum sit aliqua Prophetia a dæmonibus.
Sexto. Utrum Prophetæ dæmonum aliquando dicant verum.

ARTICULUS I. 818

Utrum Prophetia possit esse naturalis.

Inf. a. 3. *co. Et ver. q.* 12. *a.* 3. *&* 4. *co.*

AD Primum sic proceditur. Videtur, quod Prophetia possit esse naturalis. Dicit enim Greg. in 4. Dialogorum, (*c.* 26. *in princ.*) quod *ipsa aliquando animarum vis sua subtilitate aliquid prævidet*. Et Augustinus dicit in 12. super Gen. ad liter. (*c.* 13. *tom.* 3.) quod *animæ humanæ, secundum quod a sensibus corporis abstrahitur, competit futura prævidere*: Hoc autem pertinet ad Prophetiam. Ergo anima naturaliter potest assequi Prophetiam.

2. Præterea. Cognitio animæ humanæ magis viget in vigilando, quam in dormiendo: Sed in dormiendo quidam naturaliter prævident quædam futura, ut patet per Philos. in lib. de somn. & vig. (*seu l. de divinat. per somn. qui illi annectitur*, *c.* 2. *tom.* 2.) Ergo multo magis potest homo naturaliter futura præcognoscere.

3. Præterea. Homo secundum suam naturam est perfectior animalibus brutis: Sed quædam animalia bruta habent præcognitionem futurorum ad se pertinentium: sicut formicæ præcognoscunt pluvias futuras; quod patet ex hoc quod ante pluviam inci-

piunt

piunt grana in foramen reponere: & similiter pisces præcognoscunt tempestates futuras; ut perpenditur ex eorum motu, dum loca tempestuosa declinant. Ergo multo magis homines naturaliter præcognoscere possunt futura ad se pertinentia, de quibus est Prophetia. Est ergo Prophetia a natura.

4. Præterea. Proverb. 29. dicitur: *Cum prophetia defecerit, dissipabitur populus*: Et sic patet, quod Prophetia est necessaria ad hominum conservationem: Sed natura non deficit in necessariis. Ergo videtur, quod Prophetia sit a natura.

Sed Contra est, quod dicitur 2. Petr. 1. *Non enim voluntate humana allata est aliquando Prophetia, sed Spiritu sancto inspirante locuti sunt sancti Dei homines*. Ergo Prophetia non est a natura, sed ex dono Spiritus sancti.

Respondeo dicendum, quod, sicut supra dictum est, (*qu. præc. art. 6. ad* 2.) prophetica præcognitio potest esse de futuris *dupliciter*: *Uno modo*, secundum quod sunt in seipsis: *Alio modo*, secundum quod sunt in suis causis. Præcognoscere autem futura, secundum quod sunt in seipsis, est proprium divini intellectus, cujus æternitati sunt omnia præsentia, ut in primo dictum est. (*q.* 14. *art.* 13.) Et ideo *talis præcognitio futurorum non potest esse a natura, sed solum ex revelatione divina*.

Futura vero in suis causis possunt præcognosci naturali cognitione etiam ab homine: sicut medicus præcognoscit sanitatem, vel mortem futuram in aliquibus causis, quarum ordinem ad tales effectus experimento præcognovit.

Et talis cognitio futurorum potest intelligi esse in homine *dupliciter* a natura. *Uno modo* sic, quod statim anima ex eo quod in seipsa habet, possit præcognoscere futura. Et sic, sicut August. dicit 12. super Gen. ad liter. (*cap.* 13. *in princ. tom.* 3.) *quidam voluerunt, animam humanam habere quandam vim divinitatis in seipsa*. Et hoc videtur esse secundum opinionem Platonis, qui posuit, (*in Dialogo 6. de Repub. versus fin.*) quod animæ habent omnium rerum cognitionem per participationem idearum: sed ista cognitio obnubilatur in eis per conjunctionem corporis; in quibusdam tamen plus, in quibusdam vero minus, secundum corporis puritatem diversam. Et secundum hoc posset dici, quod homines habentes animas non multum obtenebratas ex corporum unione, possunt talia futura præ-

co-

cognoscere secundum propriam scientiam. Contra hoc autem objicit Aug. (*loc. cit.*) *cur non semper possit vim divinationis habere anima, cum semper velit?*

Sed quia verius esse videtur, quod anima ex sensibilibus cognitionem acquirat secundum sententiam Aristotelis, ut in primo dictum est, (*q. 84. a. 3. 6. & 7.*) ideo melius est dicendum *alio modo*, quod *præcognitionem talium futurorum homines non habent, sed acquirere possunt per viam experimentalem*, in qua juvantur per naturalem dispositionem, secundum quod in homine invenitur perfectio virtutis imaginativa, & claritas intelligentiæ.

Et tamen hæc præcognitio futurorum differt a prima, quæ habetur ex revelatione, *dupliciter*. *Primo* quidem, quia prima potest esse quorumcunque eventuum, & infallibiliter: Hæc autem præcognitio, quæ naturaliter haberi potest, est circa quosdam effectus, ad quos se potest extendere experientia humana. *Secundo*, quia prima Prophetia est secundum immobilem veritatem; non autem secunda, sed potest ei subesse falsum. Prima autem præcognitio proprie pertinet ad Prophetiam; non secunda; quia, sicut supra dictum est, (*qu. pr. a. 1.*) prophetica cognitio est eorum, quæ naturaliter excedunt humanam cognitionem. Et ideo dicendum est, quod *Prophetia simpliciter dicta non potest esse a natura, sed solum ex revelatione divina.*

Ad primum ergo dicendum, quod anima, quando abstrahitur a corporalibus, aptior redditur ad percipiendum influxum spiritualium substantiarum, & etiam ad percipiendum subtiles motus, qui ex impressionibus naturalium causarum in imaginatione humana relinquuntur, a quibus percipiendis anima impeditur, cum fuerit circa sensibilia occupata. Et ideo Greg. dicit, (*loc. cit. in argum.*) quod *anima, quando appropinquat ad mortem, præcognoscit quædam futura subtilitate suæ naturæ*, prout scilicet percipit etiam modicas impressiones; aut etiam cognoscit futura revelatione Angelica, non autem propria virtute: quia, ut Augustinus dicit 12. super Gen. ad liter. (*c. 13. a princ. tom. 3.*) *si hoc esset, tunc haberet, quandocunque vellet, in sua potestate futura præcognoscere*, quod patet esse falsum.

Ad secundum dicendum, quod cognitio futurorum, quæ fit in somniis, est aut ex revelatione spiritualium substantiarum, aut ex causa corporali, ut dictum est. (*qu. 95. ar. 6.*) cum de divinationibus ageretur. Utrumque autem melius potest fieri

in dormientibus, quam in vigilantibus: quia anima vigilantis est occupata circa exteriora sensibilia: unde minus potest percipere subtiles impressiones vel spiritualium substantiarum, vel etiam causarum naturalium: Quantum tamen ad perfectionem judicii, plus viget ratio in vigilando, quam in dormiendo.

Ad tertium dicendum, quod bruta etiam animalia non habent præcognitionem futurorum eventuum, nisi secundum quod ex suis causis præcognoscuntur; ex quibus eorum phantasiæ moventur magis, quam hominum; quia phantasiæ hominum maxime in vigilando disponuntur magis secundum rationem, quam secundum impressionem naturalium causarum. Ratio autem facit in homine multo abundantius id, quod in brutis facit impressio causarum naturalium: Et adhuc magis adjuvat hominem divina gratia Prophetias inspirans.

Ad quartum dicendum, quod lumen propheticum se extendit etiam ad directiones humanorum actuum. Et secundum hoc Prophetia necessaria est ad populi gubernationem; & præcipue in ordine ad cultum divinum, ad quem natura non sufficit, sed requiritur gratia.

APPENDIX.

Ex art. habes *primo*: quomodo per rationem, & directam, & indirectam (quod ubique in appendicibus sub ly *rationem* intelligitur) destruas errorem tum *Averrois*, tum *Algazelis*, dicentium, (ut refert Direct. inquisitor. 2. *part. q.* 8.) quod prophetia est naturalis. Uterque siquidem in hoc dicto convenit: licet in causa dicti unus ab altero discordet: dum *Averroes* dicit ly *quia Prophetia ab ultima intelligentia derivatur*; *Algazel* autem dicat ly *quia cognitio futurorum naturaliter inest nobis*. *Secundo* habes: quomodo per rationem ostendas, errorem prædictum merito damnari a 2. *Petr.* 1. ut *in arg. contr.* Ubi vigilanter notabis ly *non aliquando*, ideft numquam. Ac si dicatur. Omnis prophetia proprie dicta, quæcumque sit illa, a Spiritu sancto inspirata est: & nulla per voluntatem humanam, ideft per spiritum proprium facta. Item a dictis *qu.* 171. *art.* 1. 2. 3. 6. *cum Elucid.* Item ab Elucid. *pri. part. articul. num.* 290. Prophetia vero proprie dicta (ut etiam ad expositionem textus loquamur) est illa, quæ habetur in libris canonicis. De quibus vide catalogum in Concilio *Trid. sess. quarta Decr. primo*. *Tertio* vides: quomodo, &c.

A R-

ARTICULUS II. 819

Utrum Prophetica revelatio fiat per Angelos.

1. *q.* 111. *a.* 1. *Et* 3. *cont. c.* 154. *Et ver. qu.* 12. *art.* 8. *Et Matth.* 2. *lect.* 3. *fi. & lect.* 4. *Et* 1. *Cor.* 14.

AD Secundum sic proceditur. Videtur, quod prophetica revelatio non fiat per Angelos. Dicitur enim Sap. 7. quod *sapientia Dei in animas sanctas se transfert, & amicos Dei, & Prophetas constituit*: Sed amicos Dei constituit immediate. Ergo etiam Prophetas facit immediate, non mediantibus Angelis.

2. Præterea. Prophetia ponitur inter gratias gratis datas: Sed gratiæ gratis datæ sunt a Spiritu sancto, secundum illud, (1. *Cor.* 12.) *Divisiones gratiarum sunt, idem autem spiritus*. Non ergo prophetica revelatio fit Angelo mediante.

3. Præterea. Cassiod. (*in prol. super Psal. c.* 1.) dicit, quod *Prophetia est divina revelatio*: Si autem fieret per Angelos, diceretur angelica revelatio. Non ergo Prophetia fit per Angelos.

Sed Contra est, quod Dion. dicit 4. c. cœl. hier. (*parum a med.*) *Divinas visiones gloriosi patres nostri adepti sunt per medias cœlestes virtutes*: Loquitur autem ibi de visionibus propheticis. Ergo revelatio prophetica fit Angelis mediantibus.

Respondeo dicendum, quod, sicut Apost. dicit ad Rom. 13. *quæ a Deo sunt, ordinata sunt*. Habet autem hoc divinitatis ordo, sicut Dionys. dicit, (*loc. cit. & c.* 5. *Ecclesiast. hierarch. inter princ. & med.*) ut infima per media disponat. Angeli autem medii sunt inter Deum, & homines, utpote plus participantes de perfectione divinæ bonitatis, quam homines. Et ideo illuminationes, & revelationes divinæ a Deo ad homines per Angelos deferuntur. Prophetica autem cognitio fit per illuminationem, & revelationem divinam. Unde *manifestum est, quod fiat per Angelos*.

Ad primum ergo dicendum, quod charitas, secundum quam fit homo amicus Dei, est perfectio voluntatis, in quam solus Deus imprimere potest: Sed Prophetia est perfectio intellectus, in quem etiam Angelus potest imprimere, ut in 1. dictum est. (*q.* 111. *a.* 1.) Et ideo non est similis ratio de utroque.

Ad

Ad secundum dicendum, quod gratiæ gratis datæ attribuuntur Spiritui sancto, sicut primo principio; qui tamen operatur hujusmodi gratias in hominibus mediante ministerio Angelorum.

Ad tertium dicendum, quod operatio instrumenti attribuitur principali agenti, in cujus virtute instrumentum agit. Et quia minister est sicut instrumentum, idcirco prophetica revelatio, quæ fit ministerio Angelorum, dicitur esse divina.

APPENDIX.

Ex artic. habes *primo*: quomodo per rationem ostendas, merito fuisse insinuatum a scripturis, & Dionysio: quod prophetia fit per Angelos. A scripturis quidem, tanquam ab exemplo, universalem regulam de hac re connotantibus: ut Zach. primo, *Angelus, qui loquebatur in me*. Item Dan. septimo. *Accessi ad unum de assistentibus. Qui dixit mihi interpretationem, & docuit me*. Et cap. 8. *Gabriel fac intelligere istam visionem*. Et *c*. 9. 10. &c. Insinuatur autem idipsum a simili per hoc, quod scripturæ dicunt, legem esse datam per Angelos, Ut Act. 7. *Hic est Moyses, qui fuit in Ecclesia in solitudine cum Angelo, qui loquebatur ei in monte Syna, qui accipit verba vitæ dare vobis*. Et Gal. tertio. *Lex ordinata est per Angelos in manu mediatoris*. Dixi ly *a simili*: quia simile est in hoc de lege, & prophetia ut patet universaliter ex Dionysio allegato in corp. pri. *Secundo*, &c.

ARTICULUS III. 820

Utrum ad Prophetiam requiratur dispositio naturalis.

Ver. q. 12. *a.* 4.

Ad Tertium sic proceditur. Videtur, quod ad Prophetiam requiratur dispositio naturalis. Prophetia enim recipitur in Propheta secundum dispositionem recipientis. quia super illud Amos 1. *Dominus de Sion rugiet*, dicit Glos. Hieron. (*ord. in princ. comm.*), Naturale est, ut omnes qui volunt „ rem rei comparare, ex eis rebus sumant compa„ rationes, quas sunt experti, & in quibus sunt nu„ triti: Verbi gratia, nautæ suos inimicos ventis, „ damnum naufragio comparant. Sic & Amos, „ qui fuit pastor pecorum, timorem Dei rugitui leo„ nis

„ nis assimilat: „ Sed quod recipitur in aliquo secundum modum recipientis, requirit naturalem dispositionem. Ergo Prophetia requirit naturalem dispositionem.

2. Præterea. Speculatio Prophetiæ est altior, quam scientiæ acquisitæ. Sed indispositio naturalis impedit speculationem scientiæ acquisitæ: multi enim ex indispositione naturali pertingere non possunt ad scientias speculativas capiendas. Multo ergo magis requiritur ad contemplationem propheticam.

3. Præterea. Indispositio naturalis magis impedit aliquem, quam impedimentum accidentale: Sed per aliquid accidentale superveniens impeditur speculatio Prophetiæ. dicit enim Hieronymus super Matth. (*hab. hoc express. Greg. hom. 6. in Num. aliquant. a med. quid simile habet & Hieron. in epist.* 11. *ad Ageruch. a med.*) „ quod tempore illo, „ quo conjugales actus geruntur, præsentia Spiritus „ sancti non dabitur, etiamsi Propheta esse videa„ tur, qui officio generationis obsequitur. „ Ergo multo magis indispositio naturalis impedit Prophetiam: Et sic videtur, quod bona dispositio naturalis requiratur ad Prophetiam.

Sed Contra est, quod Gregorius dicit in Homil. Pentecost. (*quæ est* 30. *in Euang. inter med. & fi.*) *Implet*, scilicet Spiritus Sanctus, „ citharœdum pue„ rum, & Psalmistam facit: implet pastorem armen„ tarium sycomoros vellicantem, & Prophetam fa„ cit. „ Non ergo requiritur aliqua dispositio præcedens ad Prophetiam, sed dependet ex sola voluntate Spiritus sancti; de quo dicitur 1. ad Corinth. 12. *Hæc omnia operatur unus atque idem Spiritus, dividens singulis prout vult.*

Respondeo dicendum, quod, sicut dictum est, (*a.* 1. *hu. q.*) Prophetia vere, & simpliciter dicta est ex inspiratione divina: Quæ autem est ex causa naturali, non dicitur Prophetia, nisi secundum quid. Est autem considerandum, quod sicut Deus, qui est causa universalis in agendo, non præexigit materiam, nec aliquam materiæ dispositionem in corporalibus effectibus; sed simul potest & materiam, & dispositionem, & formam inducere; ita etiam „ in „ effectibus spiritualibus non præexigit aliquam dis„ positionem: sed potest simul cum effectu spiritua„ li inducere dispositionem convenientem, qualis re„ quiritur secundum ordinem naturæ.

Et ulterius „ posset etiam simul per creationem „ producere ipsum subjectum: ut scilicet & animam

„ in ipsa sui creatione disponeret ad Prophetiam,
„ & daret ei gratiam prophetalem.

Ad primum ergo dicendum, quod indifferens est ad Prophetiam, quibuscumque similitudinibus res prophetica exprimatur. Et ideo homo ex operatione divina non immutatur circa Prophetiam: removetur autem divina virtute, si quid Prophetiæ repugnat.

Ad secundum dicendum, quod speculatio scientiæ fit ex causa naturali: Natura autem non potest operari, nisi dispositione præcedente in materia: quod non est dicendum de Deo., qui est Prophetiæ causa.

Ad tertium dicendum, quod aliqua naturalis indispositio, si non removeretur, impedire posset prophetalem revelationem: puta si aliquis esset totaliter sensu naturali destitutus: sicut etiam impeditur aliquis ab actu prophetandi per aliquam vehementem passionem iræ, vel concupiscentiæ, qualis est in coitu, vel per quamcunque aliam passionem: sed talem indispositionem naturalem removet virtus divina, quæ est Prophetiæ causa.

APPENDIX.

Ex art. habes *primo*: quomodo per rationem destruas, etiam a fortiori, errorem *Rabbi Moysis* dicentis, ut refert Director. inquisit. 2. *par. qu.* 8. quod ad gratiam prophetiæ homo potest se sufficienter disponere, & Deus non eligit in prophetando aliquem singulariter, sed illum, qui se ad id disponit per sua naturalia. *Secundo* habes: quomodo per rationem ostendas, errorem illum merito damnari a 1. *Cor.* 12. ut *in arg. cont.* Item a *B. Greg.* ut ibidem. Item ab *Elucid.* 1. *par. articulorum nu.* 290. Item ab Eccl. 11. *Facile est in oculis Domini, subito honestare pauperem.* Nota ly *subito*, & ly *pauperem*. Si enim pauperem; ergo in eo non est dispositio naturalis ad gratiam hanc gratis, idest prophetiam. Si subito; ergo non requiritur necessario prædispositio divinitus facta ut ly *præ*, dicit antecessionem temporis: sed potest simul tempore, & fieri in illo paupere dispositio divinitus ad prophetiam, & introduci prophetalis gratia. *Tertio* vides: quomodo, &c.

AR.

ARTICULUS IV. 821

Utrum bonitas morum requiratur ad Prophetiam.

Ver. qu. 12. *art.* 5. *Et op.* 3. *c.* 222. *Et* 1. *Cor.* 13.

AD Quartum sic proceditur. Videtur, quod bonitas morum requiratur ad Prophetiam. Dicitur enim Sap. 7. quod „ sapientia Dei per nationes in „ animas sanctas se transfert, & amicos Dei, & pro„ phetas constituit: „ Sed sanctitas non potest esse sine bonitate morum, & gratia gratum faciente. Ergo prophetia non potest esse sine bonitate morum, & gratia gratum faciente.

2. Præterea. Secreta non revelantur nisi amicis, secundum illud Jo. 15. „ Vos autem dixi amicos, „ quia omnia quæcumque audivi a Patre meo, no„ ta feci vobis: „ Sed Prophetis Deus *sua secreta revelat*, ut dicitur Amos 3. Ergo videtur, quod Prophetæ sint Dei amici: quod non potest esse sine charitate. Ergo videtur, quod Prophetia non possit esse sine charitate, quæ non est sine gratia gratum faciente.

3. Præterea. Matth. 7. dicitur: „ Attendite a „ falsis Prophetis, qui veniunt ad vos in vestimen„ tis ovium, intrinsecus autem sunt lupi rapaces: Sed quicumque sunt sine gratia interius, videntur esse lupi rapaces. Ergo omnes sunt falsi Prophetæ. Nullus est ergo verus Propheta, nisi bonus per gratiam.

4. Præterea. Philosophus dicit in libro de somno, & vigilia, (*seu l. de divinat. per somn. qui illi annectitur*, *a princ. tom.* 2.) quod „ si divinatio so„ mniorum est a Deo, inconveniens est eam immit„ ti quibuslibet, & non optimis viris: „ Sed constat donum Prophetiæ esse a Deo. Ergo donum Prophetiæ non datur nisi optimis viris.

Sed Contra est quod Matth. 7. his, qui dixerant, *Domine*, *nonne in nomine tuo prophetavimus?* respondetur, *Nunquam novi vos*: *Novit* autem *Dominus eos*, *qui sunt ejus*, ut dicitur 2. ad Timoth. 2. Ergo Prophetia potest esse in his, qui non sunt Dei per gratiam.

Respondeo dicendum, quod bonitas morum potest attendi secundum *duo*: *Uno* quidem *modo* secundum interiorem ejus radicem, quæ est gratia gratum faciens: *Alio* autem *modo* quantum ad in-

teriores animæ passiones, & exteriores actiones. Gratia autem gratum faciens ad hoc principaliter datur, ut anima hominis Deo per charitatem conjungatur. Unde Augustinus dicit in 15. de Trinitate: (*cap.* 18. *cir. princ. tom.* 3.) ,, Nisi impertiatur cui-,, que Spiritus sanctus, ut eum Dei, & proximi fa-,, ciat amatorem, ille a sinistra non transfertur ad ,, dexteram. ,, Unde quicquid potest esse sine charitate, potest esse sine gratia gratum faciente, & per consequens sine bonitate morum. Prophetia autem potest esse sine charitate. Quod apparet ex *duobus*. *Primo* quidem ex actu utriusque. Nam Prophetia pertinet ad intellectum, cujus actus præcedit actum voluntatis, quam perficit charitas. unde & Apostolus 1. ad Corinth. 13. Prophetiam connumerat aliis ad intellectum pertinentibus, quæ possunt sine charitate haberi. *Secundo* ex fine utriusque. datur enim Prophetia ad utilitatem Ecclesiæ, sicut & aliæ gratiæ gratis datæ, secundum illud Apostoli 1. ad Corinth. 12. *Unicuique datur manifestatio spiritus ad utilitatem*. Non autem ordinatur directe ad hoc, quod affectus ipsius Prophetæ conjungatur Deo, ad quod ordinatur charitas. Et ideo *Prophetia potest esse sine bonitate morum quantum ad propriam radicem hujus bonitatis*.

,, Si vero consideremus bonitatem morum secun-,, dum passiones animæ, & actiones exteriores, se-,, cundum hoc impeditur aliquis a Prophetia per mo-,, rum malitiam. ,, Nam ad Prophetiam requiritur maxima mentis elevatio ad spiritualium contemplationem; quæ quidem impeditur per vehementiam passionum, & per inordinatam occupationem rerum exteriorum. Unde & de filiis Prophetarum legitur 4. Reg. 4. quod *simul habitabant cum Helisæo*, quasi solitariam vitam ducentes, ne mundanis occupationibus impedirentur a dono Prophetiæ.

Ad primum ergo dicendum, quod donum Prophetiæ aliquando datur homini & propter utilitatem aliorum, & propter propriæ mentis illustrationem. Et hi sunt, in quorum animas sapientia divina per gratiam gratum facientem se transferens, amicos Dei, & Prophetas eos constituit: Quidam vero consequuntur donum prophetiæ solum ad utilitatem aliorum, qui sunt quasi instrumenta divinæ operationis. Unde Hieronymus dicit super Matth.) *cap.* 7. *in illud*, *Nonne in nomine tuo prophetavimus*?) ,, Prophetare, & virtutes facere, & dæmonia ejice-,, re, interdum non est ejus meriti, qui operatur, ,, sed vel invocatione nominis Christi hoc agit, vel

,, ob

„ ob condemnationem eorum qui invocant, & utilitatem eorum qui vident, & audiunt, conceditur.

Ad secundum dicendum, quod Gregor. (*hom.* 27. *in Euang. ante med.*) exponens illud, dicit: „ Dum „ audita superna cœlestia amamus, amata jam novimus; quia amor ipse notitia est. Omnia ergo „ eis nota fecerat; quia a terrenis desiderii immutati amoris summi facibus ardebant. „ Et hoc modo non revelantur semper secreta divina Prophetis.

Ad tertium dicendum, quod non omnes mali sunt lupi rapaces, sed solum illi qui intendunt aliis nocere. Dicit enim Chrysost. super Matth. (*hom.* 19. *in op. imperf. ante med.*) quod „ Catholici Doctores, etsi fuerint peccatores, servi quidem carnis dicuntur, non tamen lupi rapaces: quia non „ habent propositum perdere Christianos. „ Et quia prophetia ordinatur ad utilitatem aliorum, manifestum est, tales esse falsos Prophetas; quia ad hoc non mittuntur a Deo.

Ad quartum dicendum, quod dona divina non semper dantur optimis simpliciter, sed quandoque illis qui sunt optimi quantum ad talis doni perceptionem. Et sic Deus donum Prophetiæ illis dat, quibus optimum judicat dare.

APPENDIX.

Ex art. habes *primo*: quomodo per rationem & ostendas, & in recto sensu intelligas, merito insinuatum a scripturis: quod bonitas morum non requiritur necessario ad prophetiam. Ut *Matth.* 7. secundum quod extenditur cum discursu *in arg. cont.* Ubi nota ly *Numquam*. Hoc est. Etiam tunc, quando actualiter prophetabatis in nomine meo, ego non novi vos, idest non eratis in charitate, quæ est cum gratia gratum faciente. Notitia enim importata per ly *novi*, est notitia approbationis in sua Dei gratia. Quam notitiam legimus in Eccles. 44. *Cognovit eum benedictionibus suis*. Unde, quasi aliquis interroget causam, & dicat, quare *cognovit eum in benedictionibus suis*? Respondet ei immediate subjungens: *Conservavit illi misericordiam suam, & invenit gratiam in oculis Domini*. De hac eadem notitia intellige tu textum allegantem ly *novit Dominus*, ex 2. Timoth. 2. *Secundo* vides: quomodo, &c.

ARTICULUS V. 822

Utrum aliqua Prophetia sit a dæmonibus.

3. contr. ca. 154.

AD Quintum sic proceditur. Videtur, quod nulla Prophetia sit a dæmonibus. *Prophetia* enim *est divina revelatio*, ut Cassiodorus dicit: (*in prol. super Ps. cap.* 1.) Sed illud quod fit a dæmone, non est divinum. Ergo nulla prophetia potest esse a dæmone.

2. Præterea. Ad propheticam cognitionem requiritur aliqua illuminatio, ut supra dictum est: (*qu. præc. a.* 2.) Sed dæmones non illuminant intellectum humanum, ut supra dictum est in primo. (*q.* 109. *a.* 3.) Ergo nulla Prophetia potest esse a dæmonibus.

3. Præterea. Non est efficax signum, quod etiam ad contraria se habet: Sed Prophetia est signum confirmationis fidei. unde super illud Rom. 12. *Sive Prophetiam secundum rationem fidei*, dicit Glos. (*ord. Ambros. in hunc loc.*) „ Nota, quod in numeratio„ ne gratiarum a Prophetia incipit, quæ est pri„ ma probatio, quod fides nostra sit rationabilis, „ quia credentes accepto spiritu prophetabant. Non ergo Prophetia a dæmonibus dari potest.

Sed Contra est, quod dicitur 3. Reg. 18. „ Con„ grega ad me universum Israel in monte Carmeli, „ & Prophetas Baal quadringentos quinquaginta, „ Prophetasque lucorum quadringentos, qui come„ dunt de mensa Jezabel: „ Sed tales erant dæmonum cultores. Ergo videtur, quod etiam a dæmonibus sit aliqua Prophetia.

Respondeo dicendum, quod sicut supra dictum est, (*qu. præc. a.* 1.) Prophetia importat cognitionem quandam procul existentem a cognitione humana. Manifestum est autem, quod intellectus superioris ordinis aliqua cognoscere potest, quæ sunt remota a cognitione intellectus inferioris. Supra intellectum autem humanum est non solum intellectus divinus, sed etiam intellectus Angelorum bonorum, & malorum secundum naturæ ordinem.: Et ideo quædam cognoscunt dæmones etiam sua naturali cognitione, quæ sunt remota ab hominum cognitione, quæ possunt hominibus revelare. Simpliciter autem,

tem, & maxime remota sunt, quæ solus Deus cognoscit.

Et ideo „ Prophetia proprie, & simpliciter dicta „ fit per solam divinam revelationem: sed ipsa re- „ velatio facta per dæmones potest secundum quid „ dici Prophetia. „ Unde illi, quibus aliquid per dæmones revelatur, non dicuntur in Scripturis Prophetæ simpliciter, sed cum aliqua additione; puta *Prophetæ falsi*, vel *Prophetæ idolorum*. Unde Augustinus 12. super Genes. ad lit. (*c. 19. cir fin. tom. 3.*) *Cum malus spiritus arripit hominem in hæc*, scilicet visa, *aut dæmoniacos facit, aut arreptitios, aut falsos Prohpetas*.

Ad primum ergo dicendum, quod Cassiodorus ibi definit Prophetiam proprie, & simpliciter dictam.

Ad secundum dicendum, quod dæmones ea quæ sciunt, hominibus manifestant, non quidem per illuminationem intellectus, sed per aliquam imaginariam visionem, aut etiam sensibiliter colloquendo. Et in hoc deficit hæc Prophetia a vera.

Ad tertium dicendum, quod aliquibus signis etiam exterioribus discerni potest Prophetia dæmonum a Prophetia divina. Unde dicit Chrysost. super Matth. (*hom. 19. in op. imperf. parum ante fi.*) quod „ quidam prophetant in spiritu diaboli, quales sunt „ divinatores; sed sic discernuntur, quoniam diabo- „ lus interdum verum dicit, Spiritus sanctus nun- „ quam interdum mentitur. *Unde dicitur Deuter.* „ 18. Si tacita cogitatione responderis, Quomodo „ possum intelligere verbum, quod Dominus non est „ locutus? hoc habebis signum: Quod in nomine „ Domini Propheta ille prædixerit, & non evenerit, „ hoc Dominus non est locutus.

A P P E N D I X.

EX art. habes *primo*: quomodo per rationem & ostendas, & recte intelligas, merito fuisse a scripturis insinuatum: quod aliqua prophetia est a dæmonibus. Ut 3. *Reg.* 18. Secundum quod extenditur *in argum. contr.* Ubi nota, quod etiam in fine corp. dictum est, quod prophetæ dæmonum non dicuntur prophetæ simpliciter, sed cum additione aliqua, scilicet prophetæ idolorum, lucorum, arreptitii, aut falsi. Adverte nihilominus; quod talis additio quandoque intelligitur ex opposito dictorum in contextu: quamvis expresse non opponatur. Verbi gratia. Dicitur 3. Reg. 22. *Congregavit rex Israel*

Prophetas quadringentos circiter viros. Ecce: quod additio nulla denotans, quod sint prophetæ dæmonum, exprimitur, cum tamen tales essent. Attamen ex contex. sequenti eam subintelligi debere, aperitur: cum ex opposito subditur. „ Dixit autem „ Josaphat. Non est hic propheta Domini quispiam, „ ut interrogemus per eum? Et ait rex Israel ad „ Josaphat. Remansit vir unus, per quem possumus „ interrogare Dominum. *Et infra*, conjectans rex „ Israel, quod Michæas illudebat sibi, dixit ad eum. „ Iterum atque iterum adjuro te, ut non loquaris „ mihi, nisi quod verum est in nomine Domini. „ Ex his enim, tanquam ex oppositis, constat, & quod prophetæ illi quadringenti immediate præmissi non erant prophetæ Domini, & quod per eos non interrogabant Dominum, quicumque eos consuluissent: & quod prophetabant falsum, & quod prophetabant in nomine diaboli: ut quid enim ad Michæam dicentem consimiliter prophetis illis quadringentis, dixisset rex Israel: quod loqui deberet verum in nomine Domini: si rex ipse pro certo tenuisset: quod prophetæ illi sui prophetarent verum, & prophetarent in nomine Domini? Ecce igitur: significatum esse in contextu de additione ad prophetas dæmonum illud, quod supra dicebatur. *Secundo* vides: quomodo, &c.

ARTICULUS VI. 823

Utrum Prophetæ dæmonum aliquando prædicant verum.

Inf. q. 174. *a.* 5. *ad* 4. *&* 3. *cont. c.* 134.

AD Sextum sic proceditur. Videtur, quod Prophetæ dæmonum numquam vera prædicant. Dicit enim Ambros. (*super illud* 1. *Cor.* 12. *Nemo potest dicere verum*) quod *omne verum, a quocumque dicatur, a Spiritu sancto est*: Sed Prophetæ dæmonum non loquuntur a Spiritu sancto: quia *non est conventio Christi ad Belial*, ut dicitur 2. Corinth. 6. Ergo videtur, quod tales nunquam vera prænuntiant.

2. Præterea. Sicut veri Prophetæ inspirantur a spiritu veritatis, ita Prophetæ dæmonum inspirantur a spiritu mendacii, secundum illud 3. Reg. ult. *Egrediar, & ero spiritus mendax in ore omnium Prophetarum ejus*: Sed Prophetæ inspirati a Spiritu sancto numquam loquuntur falsum, ut supra habitum est.

eſt. (*q. præc. a. 6.*) Ergo Prophetæ dæmonum nunquam loquuntur verum.

3. Præterea. Joan. 8. dicitur de diabolo, quod *cum loquitur mendacium, ex propriis loquitur; quia diabolus eſt mendax, & pater ejus*, ideſt mendacii: Sed inſpirando Prophetas ſuos, diabolus non loquitur niſi ex propriis: non enim conſtituitur miniſter Dei ad veritatem enuntiandam, quia *non eſt ſocietas luci ad tenebras*, ut dicitur 2. Cor. 6. Ergo Prophetæ dæmonum nunquam vera prædicunt.

Sed Contra eſt, quod Numer. 22. dicit quædam Gloſ. (*colligitur ex ord. Rabani ſup. illud*, *Miſit ergo nuntios*) quod *Balaam divinus erat, dæmonum ſcilicet miniſterio, & arte magica nonnumquam futura præcognoſcebat*: Sed ipſe multa prænuntiavit vera: ſicut eſt id quod habetur Numer. 24. *Orietur ſtella ex Jacob, & conſurget virga de Iſrael*. Ergo etiam Prophetæ dæmonum prænuntiant vera.

Reſpondeo dicendum, quod ſicut ſe habet bonum in rebus, ita verum in cognitione. Impoſſibile eſt autem, inveniri aliquid in rebus, quod totaliter bono privetur. Unde etiam impoſſibile eſt, eſſe aliquam cognitionem, quæ totaliter ſit falſa, abſque admiſtione alicujus veritatis. Unde & Beda dicit, (*comment. in Luc. c.* 17. *ante med. ſup. illud*, *Decem viri leproſi*. *Et Aug. l.* 2. *QQ. Evangelic. q.* 40. *a princ. to.* 4.) quod „ nulla falſa eſt doctrina, quæ „ non aliquando aliqua vera falſis intermiſceat. *Un-* „ *de* & ipſa doctrina dæmonum, qua ſuos Prophetas „ inſtruunt, aliqua vera continet, per quæ receptibilis redditur.

Sic enim intellectus ad falſum deducitur per apparentiam veritatis, ſicut voluntas ad malum per apparentiam bonitatis. Unde & Chryſoſt. dicit ſuper Matth. (*hom.* 19. *in op. imperf. parum ante fi.*) *Conceſſum eſt diabolo interdum vera dicere, ut mendacium ſuum rara veritate commendet.*

Ad primum ergo dicendum, quod Prophetæ dæmonum non ſemper loquuntur ex dæmonum revelatione, ſed interdum ex inſpiratione divina: Sicut manifeſte legitur de Balaam, cui dicitur Dominus eſſe locutus Num. 22. licet eſſet propheta dæmonum: quia Deus utitur etiam malis ad utilitatem bonorum. Unde & per Prophetas dæmonum aliqua vera prænuntiat: tum ut credibilior fiat veritas, quæ etiam ex adverſariis teſtimonium habet: tum etiam quia cum homines talia credunt, per eorum dicta magis ad veritatem inducuntur. Unde etiam Sibyllæ multa vera prædixerunt de Christo.

Sed etiam quando Prophetæ dæmonum a dæmonibus instruuntur, aliqua vera prædicunt: *quandoque* quidem virtute propriæ naturæ, cujus auctor est Spiritus sanctus: *quandoque* etiam revelatione bonorum spirituum, ut patet per Aug. 12. super Gen. ad literam. (*videtur colligi posse ex c. 19. cir. fi. to. 3.*) Et sic etiam illud verum, quod dæmones enuntiant, a Spiritu sancto est.

Ad secundum dicendum, quod verus Propheta semper inspiratur a spiritu veritatis, in quo nihil est falsitatis; & ideo numquam dicit falsum: Propheta autem falsitatis non semper instruitur a spiritu falsitatis, sed quandoque etiam inspiratur a spiritu veritatis. Ipse etiam spiritus falsitatis quandoque enuntiat vera, quandoque falsa, ut dictum est. (*in corp. ar. & ad* 1.)

Ad tertium dicendum, quod propria dæmonum dicuntur esse illa, quæ habent a seipsis, sc. mendacia, & peccata: quæ autem pertinent ad propriam naturam, non habent a seipsis, sed a Deo. Per virtutem autem propriæ naturæ quandoque vera prænuntiant, ut dictum est. (*in corp. art. & ad* 1.) Utitur etiam eis Deus ad veritatis manifestationem per ipsos fiendam, dum divina mysteria eis per Angelos revelantur, ut dictum est. (*ibid.*)

A P P E N D I X.

Ex art. habes *primo*: quomodo per rationem ostendas, merito a scripturis fuisse insinuatum, quod prophetæ dæmonum aliquando vera prædicunt. Ut *Num.* 24. secundum quod extenditur cum glossa de Balaam *in argum. contra.* Pro quo nota, quod in litera *Numer.* 22. & *Josue*.13. dicitur, quod Balaam erat ariolus; & de divinatione vide *q.* 95. *ar.* &c. Insinuatur item illud per hoc, quod de propheta idolorum legitur, quod prophetam Domini a Leone occidendum vere prædixit: ut postmodum rei probavit eventus. Item per hoc, quod dicitur. 2. Cor. 11. *ipse Satanas transfigurat se in Angelum lucis*. Non est ergo magnum, si ministri ejus transfigurentur, velut ministri justitiæ. Ex his enim Apostoli verbis adaptatis præsenti proposito patet, quod & Satanas, & Satanici prophetæ, quandoque tali transfiguratione in bonos utuntur, ut prædicant vera. Cæterum non semper vera. Nam, licet Satanas transfiguret se in Angelum lucis: tamen, secun-

secundum glossam, perseverare non potest. Quod utique & de ministris ejus sentiendum est. *Secundo* vides: quomodo, &c.

QUÆSTIO CLXXIII.

De modo propheticæ cognitionis, in quatuor articulos divisa.

DEinde considerandum est de modo propheticæ cognitionis.

Et circa hoc quæruntur quatuor.

Primo. Utrum Prophetæ videant ipsam Dei essentiam.
Secundo. Utrum revelatio prophetica fiat per influentiam aliquarum specierum, vel per solam influentiam luminis.
Tertio. Utrum prophetica revelatio semper fit cum alienatione a sensibus.
Quarto. Utrum Prophetia semper sit cum cognitione eorum quæ prophetantur.

ARTICULUS I. 824

Utrum Prophetæ videant ipsam Dei essentiam.

Sup. q. 171. a. 2. cor. & a. 4. co. & ad 8. & ve. q. 12. a. 6. & Ps. 50.

AD Primum sic proceditur. Videtur, quod Prophetæ ipsam Dei essentiam videant. Quia super illud Is. 38. *Dispone domui tuæ* &c. dicit Glos. (*ordin.*) *Prophetæ in ipso libro præscientiæ Dei, in quo omnia scripta sunt, legere possunt*: Sed præscientia Dei est ipsa ejus essentia. Ergo Prophetæ vident ipsam Dei essentiam.

2. Præterea. August. dicit in 9. de Trinit. (*c. 7. in princ. to. 3.*) quod *in illa æterna veritate, ex qua temporalia facta sunt omnia, formam, secundum quam sumus, & secundum quam operamur, visu mentis aspicimus.* Sed Prophetæ inter omnes homines altissimam habent divinorum cognitionem. Ergo ipsi maxime divinam essentiam vident.

3. Præterea. Futura contingentia præcognoscuntur a Prophetis secundum immobilem veritatem: Sic

autem non sunt nisi in ipso Deo. Ergo prophetæ ipsum Deum vident.

Sed Contra est, quod visio divinæ essentiæ non evacuatur in patria: Prophetia autem evacuatur, ut habetur 1. ad Corinth. 13. Ergo Prophetia non fit per visionem divinæ essentiæ.

Respondeo dicendum, quod Prophetia importat cognitionem divinam ut procul existentem. Unde & de Prophetis dicitur Hebr. 11. quod *erant a longe aspicientes*. Illi autem qui sunt in patria, in statu beatitudinis existentes, non vident ut a remotis, sed magis quasi ex propinquo, secundum illud Ps. 139. *Habitabunt recti cum vultu tuo*. Unde manifestum est, quod *cognitio prophetica alia est a cognitione perfecta, quæ erit in patria. unde & distinguitur ab ea, sicut imperfectum a perfecto, & ea adveniente evacuatur*, ut patet per Apostolum 1. ad Cor. 13.

Fuerunt autem *quidam*, qui cognitionem propheticam a cognitione Beatorum distinguere volentes, dixerunt quod Prophetæ vident ipsam divinam essentiam, quam vocant *speculum Trinitatis*, non tamen secundum quod est objectum Beatorum, sed secundum quod sunt in ea rationes futurorum eventuum. Quod quidem est omnino impossibile. Deus enim est objectum beatitudinis secundum ipsam sui essentiam, secundum illud quod Augustinus dicit in 5. Confess. (*c.* 4. *circa princ. to.* 1.) *Beatus est, qui te scit, etiamsi illa*, idest creaturas, *nesciat*. Non est autem possibile, quod aliquis videat rationes creaturarum in ipsa divina essentia, ita quod eam non videat: Tum quia ipsa divina essentia est ratio omnium eorum quæ fiunt: ratio autem idealis non addit supra divinam essentiam, nisi respectum ad creaturam: Tum etiam quia prius est cognoscere aliquid in se, quod est cognoscere Deum, ut est objectum beatitudinis, quam cognoscere illud per comparationem ad alterum, quod est cognoscere Deum secundum rationes rerum in ipso existentes. Et ideo non potest esse, quod Prophetæ videant Deum secundum rationes creaturarum, & non prout est objectum beatitudinis. Et ideo „ dicendum est, „ quod visio prophetica non est visio ipsius divinæ „ essentiæ, neque in ipsa divina essentia vident ea „ quæ vident, sed in quibusdam similitudinibus, se- „ cundum illustrationem divini luminis.

Unde Dionys. dicit in 4. c. cœl. Hierar. (*cir. med.*) de visionibus propheticis loquens, quod *sapiens Theologus visionem illam dicit esse divinam, quæ fit per simi-*

similitudinem rerum forma corporali carentium ex reductione videntium in divina. Et hujusmodi similitudines divino lumine illustratæ magis habent rationem speculi, quam Dei essentia. Nam in speculo resultant species ab aliis rebus: quod non potest dici de Deo. Sed hujusmodi illustratio mentis propheticæ potest dici speculum, inquantum resultat ibi similitudo veritatis divinæ præscientiæ. & propter hoc dicitur *speculum æternitatis*, quasi repræsentans Dei præscientiam, qui in sua æternitate omnia præsentialiter videt, ut dictum est. (*q.* 171. *ar.* 6. *ad* 3.)

Ad primum ergo dicendum, quod Prophetæ dicuntur inspicere in libro præscientiæ Dei, inquantum ex ipsa præscientia Dei resultat veritas in mentem Prophetæ.

Ad secundum dicendum, quod in prima veritate dicitur homo videre propriam formam, qua existit, inquantum primæ veritatis similitudo refulget in mente humana, ex qua anima habet quod seipsam cognoscat.

Ad tertium dicendum, quod ex hoc ipso quod in Deo futura contingentia sunt secundum immobilem veritatem, potest imprimere menti Prophetæ similem cognitionem, absque eo quod Prophetæ Deum per essentiam videant.

A P P E N D I X.

EX art. habes *primo*: quomodo per rationem ostendas, merito a scripturis, Dionysio, & Aug. insinuatum fuisse, quod prophetæ non vident ipsam divinam essentiam. A scripturis quidem, ut primi. *Cor.* 13. Secundum quod extenditur cum discursu in *arg. contr.* Et Exod. 32. *Non videbit me homo, & vivet*. Ac si juncta glossa ibi dicatur. Quamdiu hic mortaliter vivitur, videri per quasdam imagines Deus potest, sed per ipsam naturæ suæ speciem non potest. A B. Dionysio autem, qui dicit 4. *ca. cœlest. hierar.* In scripturis dicitur aliquis Deum vidisse. Hoc familiare est in libris prophetarum, inquantum formatæ sunt aliquæ figuræ, vel sensibiles, vel imaginariæ, secundum aliquam similitudinem aliquod divinum repræsentantes. A D. Aug. autem in 12. *super Gen. ad literam, & in libro de videndo Deum*; quod nullum vidisse Dei essentiam neque ex prophetis, neque ex hujusmodi, concedit; nisi Moysem, qui fuit magister Judæorum, & Paulum Apo-

sto-

ſtolum, qui fuit magiſter gentium. Vide 1. *q.* 12. *a.* 11. cum Elucid. *Secundo*, &c.

ARTICULUS II. 825

Utrum in prophetica revelatione imprimantur divinitus menti Prophetæ novæ rerum ſpecies, vel ſolum novum lumen.

3. cont. c. 154. & ver. q. 12. ar. 7.

AD Secundum ſic proceditur. Videtur, quod in prophetica revelatione non imprimantur divinitus menti Prophetæ novæ rerum ſpecies, ſed ſolum novum lumen. Quia, ſicut dicit gl. Hieron. (*ord. in princ. comment.*) Amos 1. *Prophetæ utuntur ſimilitudinibus rerum, in quibus converſati ſunt*: Sed ſi viſio prophetica fieret per aliquas ſpecies de novo impreſſas, nihil operaretur ibi præcedens converſatio. Ergo non imprimuntur aliquæ ſpecies de novo in anima Prophetæ, ſed ſolum propheticum lumen.

2. Præterea. Sicut Aug. dicit 12. ſuper Gen. ad literam, (*c. 9. to. 3.*) *viſio imaginaria non facit Prophetam, ſed ſolum viſio intellectualis*. Unde etiam Dan. 10. dicitur, quod *intelligentia opus eſt in viſione*: Sed viſio intellectualis, ſicut in eodem lib. (*c. 5. in fin.*) dicitur, non fit per aliquas ſimilitudines, ſed per ipſam rerum veritatem. Ergo videtur, quod prophetica revelatio non fiat per impreſſionem aliquarum ſpecierum.

3. Præterea. Per donum Prophetiæ Spiritus ſanctus exhibet homini id, quod eſt ſupra facultatem naturæ humanæ: Sed formare quaſcunque rerum ſpecies poteſt homo ex facultate naturali. Ergo videtur, quod in prophetica revelatione non infundatur aliqua rerum ſpecies, ſed ſolum intelligibile lumen.

Sed Contra eſt, quod dicitur Oſee 12. *Ego viſiones multiplicavi eis, & in manibus Prophetarum aſſimilatus ſum*: Sed multiplicatio viſionum non fit ſecundum lumen intelligibile, quod eſt commune in omni prophetica viſione, ſed ſolum ſecundum diverſitatem ſpecierum, ſecundum quas etiam eſt aſſimilatio. Ergo videtur, quod in prophetica revelatione imprimantur novæ ſpecies rerum, & non ſolum intelligibile lumen.

Reſpondeo dicendum, quod, ſicut Auguſt. dicit 12.

12. super Gen. ad literam, (*c. 9. circa princ. to. 3.*) *cognitio prophetica maxime ad mentem pertinet*. Circa cognitionem autem humanæ mentis *duo* oportet considerare; scil. *acceptionem*, sive repræsentationem rerum, & *judicium* de rebus repræsentatis. Quando autem repræsentantur menti humanæ res aliquæ secundum aliquas species, & secundum naturæ ordinem, *primo* oportet quod species repræsententur sensui, *secundo* imaginationi, *tertio* intellectui possibili, qui immutatur a speciebus phantasmatum secundum illustrationem intellectus agentis. In imaginatione autem non solum sunt formæ rerum sensibilium, secundum quod accipiuntur a sensu, sed transmutantur diversimode, *vel* propter aliquam transmutationem corporalem (sicut accidit in dormientibus, & furiosis) *vel* etiam secundum imperium rationis disponuntur phantasmata in ordine ad id quod est intelligendum. Sicut enim ex diversa ordinatione earundem literarum accipiuntur diversi intellectus; ita etiam secundum diversam dispositionem phantasmatum resultant in intellectu diversæ species intelligibiles. Judicium autem humanæ mentis fit secundum vim intellectualis luminis.

Per donum autem Prophetiæ confertur aliquid humanæ menti, supra id quod pertinet ad naturalem facultatem, quantum ad utrumque; scil. & quantum ad *judicium*, per influxum luminis intellectualis, & quantum ad *acceptionem*, seu repræsentationem rerum, quæ fit per aliquas species. Et quantum ad hoc secundum potest assimilari doctrina humana revelationi propheticæ, non autem quantum ad primum. Homo enim suo discipulo repræsentat aliquas res per signa locutionum: non autem potest interius illuminare, sicut facit Deus.

Horum autem duorum principalius est primum in Prophetia: quia judicium est completivum cognitionis. Et ideo si cui fiat divinitus repræsentatio aliquarum rerum per similitudines imaginarias (ut Pharaoni, & Nabuchodonosor) aut etiam per similitudines corporales (ut Balthasar) non est talis censendus Propheta, nisi illuminetur ejus mens ad judicandum: sed talis apparitio est quiddam imperfectum in genere Prophetiæ. Unde a quibusdam vocatur extasis † *al. casus* † prophetiæ, sicut & divinatio somniorum. Erit autem Propheta, si solummodo intellectus ejus illuminetur ad judicandum etiam ea, quæ ab aliis imaginarie visa sunt; ut patet de Joseph, qui exposuit somnium Pharaonis, sed, sicut August. dicit 12. super Gen. ad literam, (*c.*

9. *in med. to.* 3.) „ maxime Propheta est, qui utroque præcellit; ut scilicet videat in spiritu corporalium rerum significativas similitudines, & eas „ vivacitate mentis intelligat.

Repræsentantur autem divinitus menti Prophetæ, *quandoque* quidem mediante sensu exterius quædam formæ sensibiles; sicut Daniel vidit scripturam parietis, ut legitur Daniel. 5. *quandoque* autem per formas imaginarias, sive omnino divinitus impressas, non per sensum acceptas (puta si alicui cæco nato imprimerentur in imaginatione colorum similitudines) vel etiam divinitus ordinatas ex his, quæ a sensibus sunt acceptæ, sicut Hieremias *vidit ollam, succensam a facie Aquilonis*, ut habetur Hierem. 1. sive etiam imprimendo species intelligibiles ipsi menti; sicut patet de his qui accipiunt scientiam, vel sapientiam infusam: sicut Salomon, & Apostoli. Lumen autem intelligibile *quandoque* quidem imprimitur menti humanæ divinitus ad dijudicandum ea, quæ ab aliis visa sunt: sicut dictum est (*hic sup.*) de Joseph, & sicut patet de Apostolis, quibus *Dominus aperuit sensum, ut intelligerent Scripturas*, ut dicitur Lucæ 24. & ad hoc pertinet interpretatio sermonum; *Sive* etiam ad dijudicandum secundum divinam veritatem ea, quæ cursu naturali homo apprehendit: *Sive* etiam ad dijudicandum veraciter, & efficaciter ea quæ agenda sunt, secundum illud Isaiæ 63. *Spiritus Domini ductor ejus fuit*. Sic igitur patet, quod *prophetica revelatio quandoque quidem fit per solam luminis influentiam, quandoque autem per species de novo impressas, vel aliter ordinatas*.

Ad primum ergo dicendum, quod, sicut dictum est, (*in corp. art.*) quandoque in prophetica revelatione divinitus ordinantur species imaginariæ præacceptæ a sensu, secundum congruentiam ad veritatem revelandam: Et tunc conversatio præcedens aliquid operatur ad ipsas similitudines, non autem quando totaliter ab extrinseco imprimuntur.

Ad secundum dicendum, quod visio intellectualis non fit secundum aliquas similitudines corporales, & individuales: fit tamen secundum aliquam similitudinem intelligibilem. Unde Aug. dicit 9. de Trinit. (*c.* 11. *in princ. to.* 3.) quod *habet animus nonnullam speciei notæ similitudinem*: Quæ quidem similitudo intelligibilis in revelatione prophetica quandoque immediate a Deo imprimitur: quandoque a formis imaginatis resultat secundum adjutorium prophetici luminis: quia ex eisdem formis imaginatis sub-

ſubtilior conſpicitur veritas ſecundum illuſtrationem altioris luminis.

Ad tertium dicendum, quod quaſcunque formas imaginatas naturali virtute homo poteſt formare, abſolute hujuſmodi formas conſiderando; non tamen ut ſint ordinatæ ad repræſentandas intelligibiles veritates, quæ hominis intellectum excedunt; ſed ad hoc neceſſarium eſt auxilium ſupernaturalis luminis.

A P P E N D I X.

EX art. habes *primo*: quomodo per rationem oſtendas, merito inſinuatum a ſcripturis; quod novæ ſpecies rerum mentibus prophetarum divinitus imprimuntur, & non ſolum novum lumen. Ut *Oſee* 12. ſecundum quod extenditur cum diſcurſu *in argum. cont.* Et inductive ex modo loquendi prophetarum idipſum inſinuatur: ut Ezech. 1. de viſione *venti turbinis*, &c. *quatuor animalium*, &c. *Rotarum*, &c. *firmamenti cum homine deſuper ſedente*, &c. Item fere per totum. Et, quod de Ezechiele quoad hoc dico, tu etiam de aliis dicito plus, & minus, ſecundum quod has, vel illas, tales, vel tales, ut in concluſione, Deo placuit imprimere eis ſpecies prophetales. *Secundo* vides: quomodo ex his, ſi bene penſentur, & applicentur, doctrina præſens Angelica viciſſim declaretur, & confirmetur.

ARTICULUS III. 826

Utrum viſio prophetica ſemper fiat cum abſtractione a ſenſibus.

Ver. q. 12. art. 9.

AD Tertium ſic proceditur. Videtur, quod viſio prophetica ſemper fiat cum abſtractione a ſenſibus. Dicitur enim Num. 12. *Si quis fuerit inter vos Propheta Domini, in viſione apparebo ei, vel per ſomnium loquar ad illum*: Sed ſicut Gloſſa dicit in principio Pſalterii, *Viſio quæ eſt per ſomnia, & viſiones, eſt per ea quæ videntur dici, vel fieri*: Cum autem aliqua videntur dici, vel fieri, quæ non dicuntur, vel fiunt, eſt alienatio a ſenſibus. Ergo Prophetia ſemper fit cum alienatione a ſenſibus.

2. Præterea. Quando una virtus multum intenditur in operatione ſua, alia potentia abſtrahitur a

ſuo

suo actu; sicut illi qui vehementer intendunt ad aliquid audiendum, non percipiunt visu ea, quæ coram ipsius sunt: Sed in visione prophetica est maxime intellectus elevatus, & intenditur in suo actu. Ergo videtur, quod semper fiat cum abstractione a sensibus.

3. Præterea. Impossibile est, idem simul ad oppositas partes converti: Sed in visione prophetica mens convertitur ad accipiendum a superiori. Ergo non potest simul converti ad sensibilia. Necessarium ergo videtur, quod revelatio prophetica semper fiat cum abstractione a sensibus.

Sed Contra est, quod dicitur 1. Cor. 14. *Spiritus Prophetarum Prophetis subjecti sunt*: Sed hoc esse non posset, si Propheta non esset sui compos, a sensibus alienatus existens. Ergo videtur, quod prophetica visio non fiat cum alienatione a sensibus.

Respondeo dicendum, quod, sicut dictum est, (*ar. præc.*) prophetica revelatio fit secundum *quatuor*; scilicet *secundum* influxum intelligibilis luminis, *secundum* immissionem intelligibilium specierum, *secundum* impressionem, vel ordinationem imaginabilium formarum, & *secundum* expressionem formarum sensibilium. Manifestum est autem, quod *non abstractio a sensibus, quando aliquid repræsentatur menti Prophetæ per species sensibiles*, sive ad hoc specialiter formatas divinitus; sicut rubus ostensus Moysi, (*Exod.* 3.) & scriptura ostensa Danieli; (*Dan.* 5.) sive etiam per alias causas productas: ita tamen quod secundum divinam providentiam ad aliquid prophetice significandum ordinetur: sicut per arcam Noe significabatur Ecclesia.

Similiter etiam „ non est necesse, ut fiat alienatio a sensibus exterioribus per hoc, quod mens Prophetæ illustratur intelligibili lumine, aut formatur intelligibilibus speciebus: „ quia in nobis perfectum judicium intellectus habetur per conversionem ad sensibilia, quæ sunt prima nostræ cognitionis principia, ut in 1. habitum est. (*q.* 84. *a.* 7.)

Sed *quando fit revelatio prophetica secundum formas imaginarias, necesse est fieri abstractionem a sensibus*, ut talis apparitio phantasmatum non referatur ad ea quæ exterius sentiuntur.

Sed abstractio a sensibus quandoque fit *perfecte*; ut sc. nihil homo sensibus percipiat; quandoque autem *imperfecte*; ut scil. aliquid percipiat sensibus, non tamen plene discernat ea quæ exterius percipit, ab his quæ imaginabiliter videt. Unde Augustinus dicit 12. super Gen. ad liter. (*c.* 12. *ante med. tom.*

3.

3.) „ Sic videntur, quæ in ſpiritu fiunt, imagines „ corporum, quemadmodum corpora ipſa per corpus; „ ita ut ſimul cernatur homo aliquis præſens oculis, „ & abſens alius ſpiritu, tanquam oculis.

Talis tamen alienatio a ſenſibus non fit in Prophetis cum aliqua inordinatione naturæ (ſicut in arreptitiis, vel in furioſis) ſed per aliquam cauſam ordinatam, *Vel* naturalem, ſicut per ſomnium, *Vel* ſpiritualem, ſicut per contemplationis vehementiam; ſicut de Petro legitur Act. 10. quod *cum oraret in cœnaculo, factus eſt in exceſſu mentis*: *Vel* virtute divina rapiente, ſecundum illud Ezech. 1. *Facta eſt ſuper eum manus Domini*.

Ad primum ergo dicendum, quod auctoritas illa loquitur de Prophetis, quibus imprimebantur, vel ordinabantur imaginariæ formæ, *vel* in dormiendo, quod ſignificatur per ſomnium, *vel* in vigilando, quod ſignificatur per viſionem.

Ad ſecundum dicendum, quod quando mens intenditur in ſuo actu circa abſentia, quæ ſunt a ſenſibus remota, tunc propter vehementiam intentionis ſequitur alienatio a ſenſibus: Sed quando mens intenditur in ſuo actu circa diſpoſitionem, vel judicium ſenſibilium, non oportet quod a ſenſibus abſtrahatur.

Ad tertium dicendum, quod motus mentis propheticæ non eſt ſecundum virtutem propriam, ſed ſecundum virtutem ſuperioris influxus. Et ideo quando ex ſuperiori influxu mens Prophetæ inclinatur ad judicandum, vel diſponendum aliquid circa ſenſibilia, non fit alienatio a ſenſibus, ſed ſolum quando elevatur mens ad contemplandum aliqua ſublimiora.

Ad quartum dicendum, quod ſpiritus Prophetarum dicuntur eſſe ſubjecti Prophetis, quantum ad propheticam enuntiationem, de qua ibi Apoſtolus loquitur: quia ſc. ex proprio ſenſu loquuntur ea quæ viderunt, non mente perturbata, ſicut arreptitii (ut dixerunt Priſcilla, & Montanus) ſed in ipſa prophetica revelatione potius ipſi ſubjiciuntur ſpiritui Prophetiæ, ideſt dono prophetico.

APPENDIX.

EX art. habes *primo*: quomodo per rationem & oſtendas, & in recto ſenſu intelligas, merito inſinuatum a ſcripturis; quod prophetica viſio non ſemper fit cum abſtractione a ſenſibus. Ut patet de Daniele, qui prophetico lumine adjutus, ſcripturam

in

in pariete vidit, & legit; *Dan. c.* 5. Item per hoc, quod dicitur 2. Reg. 23. „ Dixit vir, cui constitu„ tum est de Christo Dei Jacob, egregius psaltes „ Israel, *&c. & Psal.* 56. Exurge psalterium, & „ cythara, *& Psal.* 107. Psallam in gloria mea; „ exurge psalterium & cythara, exurgam dilucu„ lo. „ Per hæc enim denotatur, secundum Doctores, quod propheticæ visiones fiebant ipsi David, dum psalterium manu tenendo devotione speciali pulsaret. Constat autem, quod instrumentum musicale, quale est psalterium, non potest pulsari ab eo, qui est abstractus a sensibus. *Secundo* vides; quomodo ex iis bene pensatis, & applicatis, doctrina hæc Angelica vicissim declaretur, & confirmetur.

ARTICULUS IV. 827

Utrum Prophetæ semper cognoscant ea quæ prophetant.

Hier. 11. *lect.* 7.

AD Quartum sic proceditur. Videtur, quod Prophetæ semper cognoscant ea quæ prophetant. Quia, ut Aug. dicit 12. super Genes. ad literam, (*c.* 9. *in princ. to.* 3.) „ quibus signa per aliquas re„ rum corporalium similitudines demonstrabantur „ in spiritu, nisi accessisset mentis officium, ut et„ iam intelligerentur, nondum erat Prophetia: „ Sed ea quæ intelliguntur, non possunt esse incognita. Ergo Propheta non ignorat ea quæ prophetat.

2. Præterea. Majus est lumen Prophetiæ, quam lumen naturalis rationis: Sed quicunque lumine naturali habet scientiam, non ignorat ea quæ scit. Ergo quicunque lumine prophetico aliqua enuntiat, non potest ea ignorare.

3. Præterea. Prophetia ordinatur ad hominum illuminationem. unde dicitur 2. Pet. 1. *Habemus propheticum sermonem, cui bene facitis attendentes, quasi lucernæ lucenti in caliginoso loco:* Sed nihil potest alios illuminare, nisi in se sit illuminatum. Ergo videtur, quod Propheta prius illuminetur ad cognoscendum ea quæ aliis enuntiat.

Sed Contra est, quod dicitur Joan. 11. *Hoc autem a semetipso Caiphas non dixit; sed cum esset Pontifex anni illius, prophetavit, quod Jesus moriturus erat pro gente* &c. Sed hoc Caiphas non cognovit. Ergo

Ergo non omnis qui prophetat, cognoſcit ea quæ prophetat.

Reſpondeo dicendum, quod in revelatione prohetica movetur mens Prophetæ a Spiritu ſancto ſicut inſtrumentum deficiens reſpectu principalis agentis. Movetur autem mens Prophetæ non ſolum ad aliquid apprehendendum, ſed etiam ad aliquid loquendum, vel ad aliquid faciendum; & quandoque quidem ad omnia tria ſimul, quandoque autem ad duo horum, quandoque vero ad unum tantum. Et quodlibet horum contingit eſſe cum aliquo cognitionis defectu. Nam cum mens Prophetæ movetur ad aliquid æſtimandum, vel apprehendendum, quandoque quidem inducitur ad hoc quod ſolum apprehendat rem illam; quandoque autem ulterius ad hoc quod cognoſcat, hæc ſibi eſſe divinitus revelata.

Similiter etiam quandoque movetur mens Prophetæ ad aliquid loquendum, ita quod intelligat id, quod per hæc verba Spiritus ſanctus intendit, ſicut David, qui dicebat 2. Regum 23. *Spiritus Domini locutus eſt per me*. Quandoque autem ille, cujus mens movetur ad aliqua verba exprimenda, non intelligit quid Spiritus ſanctus per hæc verba intendat: ſicut patet de Caipha Jo. 11.

Similiter etiam cum Spiritus ſanctus movet mentem alicujus ad aliquid faciendum, quandoque quidem intelligit quid hoc ſignificet; ſicut patet de Hieremia, qui abſcondit lumbare in Euphrate, ut habetur Hierem. 13. quandoque vero non intelligit; ſicut milites dividentes veſtimenta Chriſti non intelligebant quid hoc ſignificaret. „ Cum ergo ali„ quis cognoſcit, ſe moveri a Spiritu ſancto ad ali„ quid æſtimandum, vel ſignificandum verbo, vel „ facto, hoc proprie ad Prophetiam pertinet: Cum „ autem movetur, ſed non cognoſcit, non eſt per„ fecta Prophetia, ſed quidam inſtinctus propheti„ cus. „

Sciendum tamen, quod quia mens Prophetæ eſt inſtrumentum deficiens, ut dictum eſt, (*in cor. ar.*) etiam veri Prophetæ non omnia cognoſcunt, quæ in eorum viſis, aut verbis, aut etiam factis Spiritus ſanctus intendit.

Et per hoc patet reſponſio ad Objecta. Nam *primæ* rationes loquuntur de veris Prophetis, quorum mens divinitus illuſtratur perfecte.

APPENDIX.

Ex art. habes *primo*: quomodo per rationem interimas hæresim *Montani* dicentis, Prophetas fuisse arreptitios, non intelligentes ea, de quibus loquebantur. De Prophetis autem veris loquitur Montanus; quia simpliciter, ideft nullo addito, dictum debet secundum Philosophum intelligi simpliciter, ideft non cum diminutiva limitatione, sed in suo potiori significatu. *Secundo* habes: quomodo per rationem ostendas, prædictam hæresim damnari a Daniele 10. „ Revelatum est Danieli cognomento Balthasar verbum verum, intellexitque sermonem. „ Intelligentia enim opus est in visione. „ Ubi & de seipso testatur, quod intellexit revelatum sibi verbum: & postea universaliter de omni revelatione proprie prophetica subdit, quod *opus est intelligentia in visione*. Quinimmo (quod magis aperte confirmat propositum) per istam propositionem universalem subjunctam probat, quod ipsemet, si futurus erat Propheta, debuit, sicut & factum est, intelligere sermonem illum sibi revelatum. Nam cum causali, seu rationali conjunctione subjunxit dicens: *Intelligentia enim opus est in visione*. Ac si manifeste dicat, & universaliter: Ergo non essem Propheta, nisi intellexissem revelationem mihi factam: quia & necessarium, seu opus est, quod nullus sit verus Propheta, nisi habeat intelligentiam in visione, ideft nisi intelligat visiones sibi divinitus revelatas. Id, quod est habere notitiam eorum, quæ sibi ostenduntur; eorum, quæ loquuntur, eorum, quæ faciunt (secundum quod movetur mens Prophetæ ad aliquod, vel aliqua istorum trium: juxta *primam* conclusionem) quid videlicet illa velint dicere, seu significare. Ex quo sequitur aperte: quod non omnis prophetans est verus Propheta, ideft, quod in plus, seu universalius est prophetare, quam esse Prophetam: quoniam potest sine intelligentia quis prophetare (ut de Caipha patet *in argument. cont.*) & tamen non potest sine intelligentia esse propheta; vide etiam conclusionem *secundam*. Item illam hæresim per rationem ostendas merito damnari a scripturis communiter per hoc, quod, quando introducunt prophetias aliquorum (tanquam pro exemplo omnium) utuntur nomine *visionis*. Puta, *Visio Isaiæ filii Amos*. Isa. 1. item Ezec. 1. *Visiones Dei vidi*. Item Na. 1. *Liber visionis Nahum*. Ubi subintelligitur semper ly *cum intelligentia*, ex Daniele

niele supra citato. Ut dicatur. Visio, cum intelligentia, Isaiæ. Visiones Dei, cum intelligentia, vidi. Liber visionis, cum intelligentia, Nahum. Nam illud, quod ibi dicitur, ponitur tamquam glossa omnium prophetalium visionum & hoc *duplici* ratione: *tum* sc. quia universaliter loquitur (ut ostensum fuit) *tum*, quia dictum de uno Propheta, ut propheta est, intelligi debet esse dictum de Prophetis omnibus. Nam (secundum totam philosophiam) de similibus universis in eo, quo similia sunt, idem est judicium. Item hæresis illa, pro quanto dicit ly *arreptitios*, damnatur a *Luc.* 1. 2. *Pet.* 1. & quotiescunque Prophetas a Deo inspiratos dicunt scripturæ. Nam, *quæcumque a Deo sunt*, & fiunt, *ordinata sunt*, & ordinate fiunt, *Rom.* 13. Vide *q.* 171. *art.* 3. *appen.* & præsentis *quæst. art.* 3. *Tertio* vides: quomodo ex iis, &c.

QUÆSTIO CLXXIV.

De divisione Prophetiæ, in sex articulos divisa.

DEinde considerandum est de divisione Prophetiæ.

Et circa hoc quæruntur sex.

Primo. De divisione Prophetiæ in suas species.
Secundo. Utrum sit altior Prophetia, quæ est sine imaginaria visione.
Tertio. De diversitate graduum Prophetiæ.
Quarto. Utrum Moyses fuerit excellentissimus Prophetarum.
Quinto. Utrum aliquis comprehensor possit esse Propheta.
Sexto. Utrum Prophetia creverit per temporis processum.

ARTICULUS I. 828

Utrum convenienter dividatur Prophetia in Prophetiam prædestinationis Dei, præscientiæ, & comminationis.

Ver. q. 12. *a.* 10. *Et Matth.* 1. *prope fin.*

AD Primum sic proceditur. Videtur, quod inconvenienter dividatur Prophetia in Glos. (*ord. sup. illud: Ut adimpleretur quod &c.*) sup. Matth. 1. *Ecce virgo in utero habebit:* ubi dicitur, quod „ Prophetia alia est ex prædestinatione Dei, quam „ necesse est omnibus modis evenire, ut sine no„ stro impleatur arbitrio; ut hæc, de qua hic agi„ tur: Alia est ex præscientia Dei, cui nostrum ad„ miscetur arbitrium: Alia est, quæ comminatio „ dicitur, quæ fit ob signum divinæ animadversio„ nis. „ Illud enim quod consequitur omnem Prophetiam, non debet poni ut membrum dividens Prophetiam: Sed omnis Prophetia est secundum præscientiam divinam; quia *Prophetæ legunt in libro præscientiæ*, ut dicit Glos. Isa. 38. (*ord. sup. illud: Dispone domui tuæ*) Ergo videtur, quod non debeat poni una species Prophetiæ, quæ est secundum præscientiam.

2. Præterea. Sicuti aliquid prophetatur secundum comminationem, ita etiam secundum promissionem: & utraque variatur. dicitur enim Hierem. 18. „ Re„ pente loquar adversum gentem, & adversum re„ gnum, ut eradicem, & destruam, & dispendam „ illud: Si pœnitentiam egerit gens illa a malo „ suo, agam & ego pœnitentiam: „ Et hoc pertinet ad Prophetiam comminationis. & postea subdit de Prophetia promissionis: „ Subito loquar de gen„ te, & regno, ut ædificem, & plantem illud Si „ fecerit malum in oculis meis, pœnitentiam agam „ super bono, quod locutus sum ut facerem ei. „ Ergo sicut ponitur Prophetia comminationis, ita debet poni Prophetia promissionis.

3. Præterea. Isidor. dicit in lib. 7. Etym. (*c.* 8. *declinando ad fi.*) Prophetiæ genera sunt *septem*. *Primum* genus est *extasis*, quod est mentis excessus: sicut vidit Petrus vas submissum de cœlo cum variis animalibus. *Secundum* genus est *visio* sicut apud Isaiam dicentem, *Vidi Dominum sedentem* &c. *Tertium* genus est *somnium*: sicut Jacob scalam dor-

miens

miens vidit. *Quartum* genus est *per nubem*: sicut ad Moysen loquebatur Deus. *Quintum* genus est *vox de cœlis*: sicut ad Abraham sonuit dicens, *Ne mittas manum in puerum*. *Sextum* genus *accepta parabola*: sicut apud Balaam. *Septimum* genus *repletio Spiritus sancti*: sicut pene apud omnes Prophetas. Ponit etiam *tria* genera visionum: *unum* secundum oculos corporis: *alterum* secundum spiritum imaginarium: *tertium* per intuitum mentis: Sed hæc non exprimuntur in prius dicta divisione. Ergo est insufficiens.

Sed Contra est auctoritas Hieronymi, cujus dicitur esse glos. (*inducta in arg. 1.*)

Respondeo dicendum, quod species habituum, & actuum in moralibus distinguuntur secundum objecta. Objectum autem Prophetiæ est id, quod est in cognitione divina supra humanam facultatem existens. Et ideo secundum horum differentiam Prophetia distinguitur in diversas species, secundum prius dictam divisionem.

Dictum est autem supra, (*q. 171. art. 6. ad 2.*) quod futurum est in divina cognitione *dupliciter*. *Uno modo*, prout est in sua causa: Et *sic accipitur Prophetia comminationis*, quæ non semper impletur; sed per eam prænuntiatur ordo causæ ad effectum, qui quandoque aliis supervenientibus impeditur.

Alio modo præcognoscit Deus aliqua in seipsis: *Vel* ut fienda ab ipso: Et *horum est Prophetia prædestinationis*: quia secundum Damasc. (*l. 2. orth. fid. c. 30. cir. princ.*) *Deus prædestinat ea, quæ non sunt in nobis*; *Vel* ut fienda per liberum arbitrium hominis: Et *sic est Prophetia præscientiæ*, quæ potest esse bonorum, & malorum: quod non contingit de Prophetia prædestinationis, quæ est bonorum tantum.

Et quia prædestinatio sub præscientia comprehenditur, ideo in gl. (*Cassiod. sup. prolog. Hieron. & glos. ord. sup. illud Matth. 1. Ut adimpleretur quod &c.*) in principio Psalterii ponitur tantum *duplex* Prophetiæ species; scilicet secundum *præscientiam*, & secundum *comminationem*.

Ad primum ergo dicendum, quod præscientia proprie dicitur præcognitio futurorum eventuum, prout in seipsis sunt: Et secundum hoc ponitur species Prophetiæ: Prout autem dicitur respectu futurorum eventuum, sive secundum quod in seipsis sunt, sive secundum quod sunt in suis causis, communiter se habet ad omnem speciem Prophetiæ.

Ad secundum dicendum, quod Prophetia promissio-

sionis comprehenditur sub Prophetia comminationis: quia eadem est ratio veritatis in utraque. Denominatur tamen magis a comminatione: quia Deus pronior est ad relaxandum pœnam, quam ad subtrahendum promissa beneficia.

Ad tertium dicendum, quod Isidor. distinguit Prophetiam secundum modum prophetandi. Qui quidem potest distingui: *Vel* secundum potentias cognoscitivas in homine; quæ sunt sensus, imaginatio, & intellectus: Et sic sumitur *triplex* visio, quam ponit tam ipse, quam Aug. 12. super Gen. ad lit. (*c. 6. & seq. to. 3.*) *Vel* potest distingui secundum differentiam prophetici influxus: Qui quidem quantum ad illustrationem intellectus significatur per repletionem Spiritus sancti, quam *septimo* loco ponit. Quantum vero ad impressionem formarum imaginabilium ponit *tria*; scilicet *somnium*, quod ponit *tertio* loco; & *visionem*, quæ fit in vigilando respectu quorumcunque communium, quam ponit in *secundo* loco; & *extasim*, quæ fit per elevationem mentis in aliqua altiora, quam ponit *primo* loco. Quantum vero ad sensibilia signa ponit *tria*: Quia sensibile signum *aut* est aliqua res corporea exterius apparens visui, sicut *nubes*, quam ponit *quarto* loco: *Aut* est *vox* formata exterius ad auditum hominis delata, quam ponit *quinto* loco. *Aut* est vox per hominem formata cum similitudine alicujus rei, quod pertinet ad *parabolam*, quam ponit *sexto* loco.

A P P E N D I X.

Ex art. habes *primo*: quomodo per rationem ostendas, merito insinuatum a scripturis, & Hieronymo fuisse; quod prophetia *alia* est prædestinationis, *alia* præscientiæ, *alia* comminationis. A B. Hieronymo quidem: ut in *corp. princ.* quoniam illa glossa est ejus. A scipturis vero de illa prædestinationis per hoc, quod dicitur Psal. 131. *Juravit Dominus David veritatem, & non frustrabitur eam; de fructu ventris tui ponam super sedem tuam*. Pro regula enim tenendum est, quod illa prophetia, cui apponitur juramentum Dei, est prophetia prædestinationis. Hinc est: quod, quamvis David peccaverit multipliciter: tamen istam prophetiam adimplevit Deus, faciendo scilicet quod Messias nasceretur de ventre, idest de stirpe David. Item de prophetia comminationis, ut Jonæ 3. *Adhuc quadraginta dies & Ninive subvertetur*. Quæ tamen non fuit subversa.

ta. Vide *q.* 171. *ar.* 6. ad *secundum*. Sicut nec impleta est illa promissionis sub ipsa contenta. 1. Re. 2. „ Loquens locutus sum, ut domus tua, & domus „ patris tui ministraret mihi usque in sempiternum. „ *In cujus non impletionis signum sequitur*. Nunc „ autem dicit Dominus. Absit hoc a me. Sed, qui„ cunque honorificaverit me, glorificabo eum; qui „ autem contemnunt me, erunt ignobiles. *Item de* „ *prophetia præscientiæ Ezech.* 33. Si dixero justo, „ quod vita vivet; & confisus in justitia sua fecerit „ iniquitatem, omnes justitiæ ejus oblivioni tra„ dentur, & in iniquitate sua morietur. Si autem „ dixero impio, morte morieris: & egerit pœniten„ tiam de peccato suo, feceritque judicium, & ju„ stitiam, vita vivet, & non morietur. „ Vide ergo tu, quam bene dictum sit supra in *corollario* post probat. conclus. quod prophetia præscientiæ, & prædestinationis hic dicta non est omnino similis præscientiæ, & prædestinationi, quæ colligitur ex 1. *q.* 23. *ar.* &c. Nam prophetia hæc præscientiæ est respectu bonorum, & malorum: & est fallibilis, ut nunc vidisti: & prophetia prædestinationis est eorum, quæ fiunt solum per Deum, ut supra. Præscientia autem in *pri. par.* est respectu malorum tantum, ibid. *ar.* 3. cum prædestinatio sit respectu bonorum tantum, ibid. *a.* 4. item prædestinatio adimpletur concurrente libero hominis arbitrio, ibi. *a.* 5. Præterea præscientia est certa, & infallibiliter adimplenda, ibi. *ar.* 6. 7. Vide ibi. *qu.* 23. locis citatis, etiam Elucidation. *Secundo*, &c.

ARTICULUS II. 829

Utrum excellentior sit Prophetia, quæ habet visionem intellectualem, & imaginariam, quam ea quæ habet visionem intellectualem tantum.

Inf. a. 3. *cor. Et* 3. *q.* 30. *a.* 2. *ad* 1. *Et ver. q.* 12. *ar.* 12. *Et Is.* 1.

AD Secundum sic proceditur. Videtur, quod excellentior sit Prophetia, quæ habet visionem intellectualem, & imaginariam, quam ea quæ habet visionem intellectualem tantum. Dicit enim Augustinus 12. super Genesim ad literam, (*cap.* 9. *in med. to.* 3.) & habetur in glos. (*ordin.*) 1. ad Cor. 14. „ super illud, (Spiritus autem loquitur „ mysteria) Minus est Propheta, qui rerum, quæ

„ significantur, sola ipsa signa in spiritu per rerum „ corporalium imagines videt: & magis est Pro- „ pheta, qui solo earum intellectu est præditus: „ sed maxime Propheta est, qui in utroque præcel- „ lit: „ Hoc autem pertinet ad Prophetam, qui si-mul habet intellectualem, & imaginariam visionem. Ergo hujusmodi Prophetia est altior.

2. Præterea. Quanto virtus alicujus rei est major, tanto ad magis distantia se extendit. Sed lumen propheticum principaliter ad mentem pertinet, ut ex dictis patet: (*q. prec. a.* 2.) Ergo perfectior videtur esse Prophetia, quæ derivatur usque ad imaginationem, quam illa quæ existit in solo intellectu.

3. Præterea. Hieron. in Prol. lib. Reg. (*cir. med.*) distinguit Prophetas contra Hagiographos: Omnes autem illi, quos Prophetas nominat (puta Isaias, Jeremias, & alii hujusmodi) simul cum intellectuali visione imaginariam habuerunt; non autem illi qui dicuntur Hagiographi, sicut ex inspiratione Spiritus sancti scribentes (sicut Job, David, Salomon, & hujusmodi) Ergo videtur, quod magis proprie dicuntur Prophetæ illi, qui simul habent visionem imaginariam cum intellectuali, quam illi qui habent intellectualem tantum.

4. Præterea. Dionysius dicit 1. cap. cœl. hierar. (*parum ante med.*) quod *impossibile est, nobis superlucere divinum radium, nisi varietate sacrorum velaminum circumvelatum*: Sed prophetica revelatio fit per immissionem divini radii. Ergo videtur, quod non possit esse absque phantasmatum velaminibus.

Sed Contra est, quod Glossa dicit in principio Psalterii, quod „ ille modus Prophetiæ dignior „ est cæteris, quando scilicet ex sola Spiritus san- „ cti inspiratione, remoto omni exteriori admini- „ culo facti, vel dicti, vel visionis, vel somnii, „ prophetatur.

Respondeo dicendum, quod dignitas eorum, quæ sunt ad finem, præcipue consideratur ex fine. Finis autem Prophetiæ est manifestatio alicujus veritatis supra hominem existentis. Unde quanto hujusmodi manifestatio est potior, tanto Prophetia est dignior. Manifestum est autem, quod manifestatio divinæ veritatis, quæ fit per nudam contemplationem ipsius veritatis, potior est, quam illa quæ fit sub similitudine corporalium rerum. magis enim appropinquat ad visionem patriæ, secundum quam in essentia Dei veritas conspicitur. Et inde est, quod

„ Pro-

„ Prophetia, per quam aliqua supernaturalis veri-
„ tas conspicitur, secundum intellectualem visio-
„ nem, est dignior, quam illa, in qua veritas su-
„ pernaturalis manifestatur per similitudinem cor-
„ poralium rerum, secundum imaginariam visio-
„ nem.

Et ex hoc etiam ostenditur mens Prophetæ sublimior: sicut in doctrina humana auditor ostenditur esse melioris intellectus, qui veritatem intelligibilem a magistro nude prolatam capere potest, quam ille qui indiget sensibilibus exemplis ad hoc manu duci. Unde in commendationem Prophetiæ David dicitur 2. Reg. 23. *Mihi locutus est fortis Israel.* Et postea subdit: *Sicut lux auroræ oriente Sole manè absque nubibus rutilat.*

Ad primum ergo dicendum, quod quando aliqua supernaturalis veritas revelanda est per similitudines corporales, tunc magis est Propheta, qui utrumque habet, scilicet lumen intellectuale, & imaginariam visionem, quam ille qui habet alterum tantum; quia perfectior est Prophetia. Et quantum ad hoc loquitur Augustinus: Sed illa Prophetia, in qua revelatur nude intelligibilis veritas, est omnibus potior.

Ad secundum dicendum, quod aliud est judicium de his quæ propter se quæruntur, & de his quæ quæruntur propter aliud. In his enim quæ propter se quæruntur, quanto virtus agentis ad plura, & remotiora se extendit, tanto potior est: sicut medicus reputatur melior, qui plures potest, & magis a sanitate distantes sanare: In his autem, quæ non quæruntur nisi propter aliud, quanto agens potest ex paucioribus, & propinquioribus ad suum intentum pervenire, tanto videtur esse majoris virtutis: sicut magis laudatur medicus, qui per pauciora, & leniora potest sanare infirmum. Visio autem imaginaria in cognitione prophetica non requiritur propter se, sed propter manifestationem intelligibilis veritatis. Et ideo tanto potior est Prophetia, quanto minus ea indiget.

Ad tertium dicendum, quod nihil prohibet aliquid esse simpliciter melius, quod tamen minus proprie recipit alicujus prædicationem: sicut cognitio patriæ est nobilior, quam cognitio viæ; quæ tamen magis proprie dicitur fides, propterea quod nomen fidei importat imperfectionem cognitionis. Similiter autem Prophetia importat quandam obscuritatem, & remotionem ab intelligibili veritate. Et ideo magis proprie dicuntur Prophetæ, qui vident per ima-

ginariam visionem ; quamvis illa Prophetia sit nobilior , quæ est per intellectualem visionem ; dummodo tamen sit eadem veritas utrobique revelata. Si vero lumen intellectuale alicui divinitus infundatur , non ad cognoscendum aliqua supernaturalia , sed ad judicandum secundum certitudinem veritatis divinæ ea , quæ humana ratione cognosci possunt , sic talis Prophetia intellectualis est infra illam , quæ est cum imaginaria visione ducente in supernaturalem veritatem : Cujusmodi Prophetiam habuerunt omnes illi , qui numerantur in ordine Prophetarum ; qui etiam ex hoc specialiter dicuntur Prophetæ , quia prophetico officio fungebantur. Unde ex persona Domini loquebantur , dicentes ad populum : *Hæc dicit Dominus* : Quod non faciebant illi , qui hagiographa conscripserunt ; quorum plures loquebantur frequentius de his , quæ humana ratione cognosci possunt , non quasi ex persona Dei , sed ex persona propria , cum adjutorio tamen divini luminis.

Ad quartum dicendum , quod illustratio divini radii in vita præsenti non fit sine velaminibus phantasmatum qualiumcunque : quia connaturale est homini secundum statum præsentis vitæ , ut non intelligat sine phantasmate . Quandoque tamen sufficiunt phantasmata , quæ communi aliquo modo a sensibus abstrahuntur ; nec exigitur aliqua visio imaginaria divinitus procurata . Et sic dicitur revelatio prophetica fieri sine imaginaria visione.

APPENDIX.

Ex art. habes *primo* : quomodo per rationem ostendas , merito fuisse insinuatum a scripturis , & Glossa : quod nobilior est prophetia , quæ habetur per intellectualem cognitionem tantum , quam illa , quæ per imaginariam etiam adjunctam . A Glossa quidem : ut *in argum. contr.* A Scripturis vero per hoc , quod in commendationem prophetiæ David dicitur 2. *Reg.* 23. quod locutio Dei fortis Israel ad ipsum erat , sicut lux matutina Solis orientis absque nubibus . Hoc est : Absque phantasmatibus in imaginativa ipsius a Deo specialiter formatis . Per prædicta ergo scriptura , quasi scholastice , dicit : quod prophetia intellectualis tantum est excellentior , quam , si ei adjungantur imaginariæ visiones . *Secundo* vides : quomodo ex iis bene pensatis , applicatisque , doctrina hæc Angelica vicissim declaretur , & confirmetur.

AR-

ARTICULUS III. 830

Utrum gradus Prophetiæ possint distingui secundum visionem imaginariam.

1. q. 12. a. 11. ad 1. Et 4. d. 49. q. 2. a. 7. ad 2. Et ver. qu. 12. art. 13. per tot. & art. 14. cor. & 1. Cor. 13. lect. 4.

AD Tertium sic proceditur. Videtur, quod gradus Prophetiæ non possint distingui secundum visionem imaginariam. Gradus enim alicujus rei non attenditur secundum id quod est propter aliud, sed secundum id quod est propter se: In Prophetia autem propter se quæritur visio intellectualis, propter aliud autem visio imaginaria, ut supra dictum est (*ar. præc. ad* 2.) Ergo videtur, quod gradus Prophetiæ non distinguantur secundum imaginariam visionem, sed solum secundum intellectualem.

2. Præterea. Unius Prophetæ videtur esse unus gradus Prophetiæ: Sed uni Prophetæ fit revelatio secundum diversas imaginarias visiones. Ergo diversitas imaginariæ visionis non diversificat gradus Prophetiæ.

3. Præterea. Secundum Glossam (*Cassiod. sup. Prolog. Hieron. in Psal.*) in principio Psalterii, Prophetia consistit in dictis, & factis, somnio, & visione. Non ergo debent Prophetiæ gradus magis distingui secundum imaginariam visionem, ad quam pertinet visio, & somnium, quam secundum dicta, & facta.

Sed Contra est, quod medium diversificat gradus cognitionis: sicut scientia *propter quid* est altior, eo quod est per nobilius medium, quam scientia *quia est*, vel etiam quam opinio: Sed visio imaginaria in cognitione prophetica est sicut quoddam medium. Ergo gradus Prophetiæ distingui debent secundum imaginariam visionem.

Respondeo dicendum, quod, sicut dictum est, (*q. præc. a.* 2.) Prophetia, in qua per lumen intelligibile revelatur aliqua veritas supernaturalis per imaginariam visionem, medium gradum tenet inter illam Prophetiam, in qua revelatur supernaturalis veritas absque imaginaria visione, & illam, in qua per lumen intelligibile absque imaginaria visione dirigitur homo ad ea cognoscenda, vel agenda, quæ pertinent ad humanam conversationem. Magis autem est proprium Prophetiæ cognitio, quam operatio.

tio. Et ideo *infimus* gradus Prophetiæ est, cum aliquis ex interiori instinctu movetur ad aliqua exterius facienda: Sicut de Sampsone dicitur Judicum 15. quod „ irruit Spiritus Domini in eum: & sicut „ solent ad ardorem ignis ligna consumi; ita & vin- „ cula, quibus ligatus erat, dissipata sunt, & soluta. *Secundus* autem gradus Prophetiæ est, cum aliquis ex interiori lumine illustratur ad cognoscendum aliqua, quæ tamen non excedunt limites naturalis cognitionis: Sicut dicitur de Salomone 3. Reg. 4. quod „ locutus est parabolas, & disputavit super lignis a „ cedro quæ est in Libano, usque ad hyssopum quæ „ egreditur de pariete, & disseruit de jumentis, & vo- „ lucribus, & reptilibus, & piscibus: „ Et hoc totum fuit ex divina inspiratione. nam præmittitur: *Dedit Deus sapientiam Salomoni, & prudentiam nimis.*

Hi tamen *duo* gradus sunt infra Prophetiam proprie dictam; quia non attingunt ad supernaturalem veritatem. Illa autem Prophetia, in qua manifestatur supernaturalis veritas per imaginariam visionem, diversificatur *primo* secundum differentiam somnii, quod fit in dormiendo, & visionis, quæ fit in vigilando, quæ pertinet ad altiorem gradum Prophetiæ: quia major vis prophetici luminis esse videtur, quæ aliquem occupatum circa sensibilia in vigilando abstrahit ad supernaturalia, quam illa quæ animam hominis abstractam a sensibilibus invenit in dormiendo.

Secundo autem diversificantur gradus Prophetiæ quantum ad expressionem signorum imaginabilium, quibus veritas intelligibilis exprimitur. Et quia signa maxime expressa intelligibilis veritatis sunt verba, ideo altior gradus Prophetiæ videtur, quando Propheta audit verba exprimentia intelligibilem veritatem, sive in vigilando, sive in dormiendo, quam quando videt aliquas res significativas veritatis: sicut septem spicæ plenæ significant septem annos ubertatis. (*Gen.* 41.) In quibus etiam signis tanto videtur Prophetia esse altior, quanto signa sunt magis expressa: sicut quando Jeremias vidit incendium civitatis sub similitudine ollæ succensæ, sicut dicitur Jerem. 1.

Tertio autem ostenditur altior esse gradus Prophetiæ, quando Propheta non solum videt signa verborum, vel factorum, sed etiam videt vel in vigilando, vel in dormiendo aliquem sibi colloquentem, aut aliquid demonstrantem: quia per hoc ostenditur, quod mens Prophetæ magis appropinquat ad causam revelantem.

Quar-

Quarto autem poteſt attendi altitudo gradus prophetalis ex conditione ejus qui videtur. Nam altior gradus Prophetiæ eſt, ſi ille qui loquitur, vel demonſtrat, videtur in vigilando, vel in dormiendo in ſpecie Angeli, quam ſi videatur in ſpecie hominis: & adhuc altior, ſi videatur in dormiendo, vel in vigilando in ſpecie Dei, ſecundum illud Iſaiæ 6. *Vidi Dominum ſedentem*.

Super omnes autem hos gradus eſt *tertium* genus Prophetiæ, in quo intelligibilis veritas, & ſupernaturalis abſque imaginaria viſione oſtenditur: Quæ tamen excedit rationem Prophetiæ proprie dictæ, ut dictum eſt. (*a. præc. ad* 3.) Et ideo *conſequens eſt, quod gradus Prophetiæ proprie diſtinguantur ſecundum imaginariam viſionem*.

Ad primum ergo dicendum, quod diſcretio luminis intelligibilis non poteſt a nobis cognoſci, niſi ſecundum quod judicatur per aliqua ſigna imaginaria, vel ſenſibilia. Et ideo ex diverſitate imaginatorum perpenditur diverſitas intellectualis luminis.

Ad ſecundum dicendum, quod, ſicut ſupra dictum eſt, (*q.* 171. *a.* 2.) Prophetia non eſt per modum habitus immanentis, ſed magis per modum paſſionis tranſeuntis. Unde non eſt inconveniens, quod uni & eidem Prophetæ fiat revelatio prophetica diverſis vicibus ſecundum diverſos gradus.

Ad tertium dicendum, quod dicta, & facta, de quibus ibi fit mentio, non pertinent ad revelationem Prophetiæ, ſed ad denuntiationem, quæ fit ſecundum diſpoſitionem eorum, quibus denuntiatur id, quod Prophetæ revelatum eſt: Et hoc fit quandoque per dicta, quandoque per facta. Denuntiatio autem, & operatio miraculorum conſequenter ſe habent ad Prophetiam, ut ſupra dictum eſt. (*q.* 171. *a.* 1.)

A P P E N D I X.

EX art. habes *primo*: quomodo per rationem oſtendas, merito inſinuatum fuiſſe a Scripturis, quod gradus prophetiæ diſtinguuntur ſecundum imaginariam viſionem. Ut de gradu uno, *Judicum* 13. & de gradu alio, 3. *Reg.* 4. & de gradu alio, *Iſaiæ* 6. ſecundum quod omnium horum extenduntur auctoritates in text. corp. Per illa enim omnia, ſcholaſtice loquendo, ſcripturæ dicunt: Gradus prophetiæ diſtinguuntur convenienter ſecundum viſionem imaginariam. De convenientia ſcripturalium dictorum, &c. vide *q.* 122. *art.* 2. *append.* & *qu.* 140. *a.* 1. *append.* *Secundo* vides: quomodo, &c.

ARTICULUS IV. 831

Utrum Moyses fuerit excellentior omnibus Prophetis.

Ver. q. 12. *a.* 9. *ad* 2. *& a.* 4. *& Is.* 6.

AD Quartum sic proceditur. Videtur, quod Moyses non fuerit excellentior omnibus Prophetis. Dicit enim Glos. in principio Psalt. quod *David dicitur Propheta per excellentiam*. Non ergo Moyses fuit excellentissimus omnium.

2. Præterea. Majora miracula facta sunt per Josue, qui fecit stare Solem, & Lunam, ut habetur Josue 10. & per Isaiam, qui fecit retrocedere Solem, ut habetur Isaiæ 38. quam per Moysen, qui divisit mare rubrum: Similiter etiam per Heliam, de quo dicitur Eccles. 48. *Quis poterit tibi similiter gloriari, qui sustulisti mortuum ab inferis?* Non ergo Moyses fuit excellentissimus Prophetarum.

3. Præterea. Matth. 11. dicitur, quod *inter natos mulierum non surrexit major Joanne Baptista*. Non ergo Moyses fuit excellentior omnibus Prophetis.

Sed Contra est, quod dicitur Deuteron. ult. *Non surrexit Propheta ultra in Israel, sicut Moyses*.

Respondeo dicendum, quod *licet quantum ad aliquid aliquis alius Prophetarum fuerit major Moyse; simpliciter tamen Moyses fuit omnibus aliis major*.

In Prophetia enim, sicut ex dictis patet, (*a. præc. & art.* 1. *q.* 171.) consideratur & cognitio tam secundum visionem intellectualem, quam secundum visionem imaginariam, & denuntiatio, & confirmatio per miracula. Moyses ergo fuit aliis excellentior. *Primo* quidem quantum ad visionem intellectualem: eo quod vidit ipsam Dei essentiam, sicut Paulus in raptu, sicut Augustinus dicit 12. super Gen. ad lit. (*cap.* 27. *to.* 3.) Unde dicitur Num. 12. quod *palam, non per ænigmata Deum vidit*. *Secundo* quantum ad imaginariam visionem, quam quasi ad nutum habebat, non solum audiens verba, sed etiam videns loquentem etiam in specie Dei, non solum in dormiendo, sed etiam in vigilando. Unde dicitur Exod. 33. quod *loquebatur ei Dominus facie ad faciem, sicut solet loqui homo ad amicum suum*. *Tertio* quantum ad denuntiationem: quia loquebatur toti populo fidelium ex persona Dei, quasi de novo legem proponens: alii vero Prophetæ loquebantur ad populum in persona Dei, quasi inducentes

gentes ad observantiam legis Moysi, secundum illud Malachiæ 4. *Mementote legis Moysi servi mei*. *Quarto* quantum ad operationem miraculorum, quæ fecit toti populo infidelium. Unde dicitur Deuter. ult.
„ Non surrexit ultra Propheta in Israel, sicut Moy-
„ ses, quem nosset Dominus facie ad faciem in o-
„ mnibus signis, atque portentis, quæ misit per eum
„ ut faceret in terra Ægypti Pharaoni, & omnibus
„ servis ejus, universæque terræ illius.

Ad primum ergo dicendum, quod prophetia David ex propinquo attingit visionem Moysis quantum ad visionem intellectualem; quia uterque accepit revelationem intelligibilis, & supernaturalis veritatis absque imaginaria visione: Visio tamen Moysis fuit excellentior quantum ad cognitionem divinitatis: Sed David plenius cognovit, & expressit mysteria Incarnationis Christi.

Ad secundum dicendum, quod illa signa illorum Prophetarum fuerunt majora secundum substantiam facti: sed tamen miracula Moysis fuerunt majora secundum modum faciendi, quia sunt facta toti populo.

Ad tertium dicendum, quod Joannes pertinet ad novum Testamentum; cujus ministri præferuntur etiam ipsi Moysi, quasi magis revelate speculantes, ut habetur 2. ad Corinth. 3.

A P P E N D I X.

EX artic. habes *primo*: quomodo per rationem omnia quatuor in textu corporis dicta de pertinentibus ad prophetias complectentem interimas abunde hæresim *Adelphii* dicentis: prophetias vocandas esse somniorum phantasias. Et *Hermanni Rissuich* dicentis: Moysen non fuisse a Deo, sed malum fuisse, & stultum, neque modo visibili a Deo legem accepisse, neque eidem facie ad faciem locutum fuisse. *Secundo* habes: quomodo per rationem ipsam ostendas, prædictas hæreses merito damnari a 2. Petri 1. *Hoc primum intelligentes, quod omnis prophetia scripturæ propria interpretatione non fit*. Hoc est: nulla prophetia canonica (de his vide Concil. *Trid.* sess. 4.) ex proprio capite (ut somniorum phantasiæ) non fit. Quem sensum esse legitimum hujus auctoritatis, monstravit idem Apostolus mox, velut exponendo seipsum, subinferens: *Non enim voluntate humana allata est aliquando prophetia: sed Spiritusancto inspirati locuti sunt sancti Dei homines*. Ubi nota diligenter 1°

primum (emphaticum enim quid importat ille dicens: *Hoc primum intelligentes*) & ly *non aliquando*, ideſt nunquam. Item oſtendas damnari a dictis *quæſt.* 171. *art.* 3. *append.* & *art.* 6. *append.* Vide ibi, & *art.* 5. Item damnari merito a Joſue cap. 1. *Moyſes ſervus meus mortuus eſt*. Hoc eſt: Moyſes non tantum fuit ſervus meus, dum viveret, ſed etiam, dum moreretur, fuit ſervus meus: adeo, quod & vivus, & mortuus fuit ſervus meus, ideſt, & vixit (excipiendo tamen, ſi quando peccaſſet mortaliter) & mortuus eſt in gratia mea. Item ab Deuter. ult. *Exod.* 33. *Malach.* 3. *B. Auguſt.* ut narratur in tex. corp. & *arg. contr.* Item a ſupradictis *artic. num.* 510. Item a Veritatibus aureis ſuper legem veterem, *Levit.* 7. *concl.* 6. & *Deuter.* 33. *concl.* 1. *Tertio* vides: quomodo ex iis, &c.

ARTICULUS V. 832

Utrum aliquis gradus Prophetiæ ſit etiam in Beatis.

Sup. q. 173. *ar.* 1. *cor. Et* 3. *q.* 7. *art.* 8. *corp.* & 1. *Corinth.* 13. *lect.* 3.

AD Quintum ſic proceditur. Videtur, quod aliquis gradus Prophetiæ eſt etiam in Beatis. Moyſes enim, ut dictum eſt, (*art. præc.*) vidit divinam eſſentiam: qui tamen Propheta dicitur. Ergo pari ratione Beati poſſunt dici Prophetæ.

2. Præterea. Prophetia eſt divina revelatio: Sed divinæ revelationes fiunt etiam Angelis beatis. Ergo etiam Angeli beati poſſunt dici Prophetæ.

3. Præterea. Chriſtus ab inſtanti conceptionis fuit comprehenſor: Et tamen ipſe Prophetam ſe nominat Matth. 13. ubi dicit: *Non eſt Propheta ſine honore, niſi in patria ſua*. Ergo etiam comprehenſores, & beati poſſunt dici Prophetæ.

4. Præterea. De Samuele dicitur Eccleſ. 46. *Exaltavit vocem ejus de terra in Prophetia delere impietatem gentis*. Ergo eadem ratione alii Sancti poſt mortem poſſunt Prophetæ dici.

Sed Contra eſt, quod 2. Pet. 1. ſermo propheticus comparatur *lucernæ lucenti in caliginoſo loco*: Sed in Beatis nulla eſt caligo. Ergo non poſſunt dici Prophetæ.

Reſpondeo dicendum, quod Prophetia importat viſionem quandam alicujus ſupernaturalis veritatis, ut procul exiſtentis. Quod quidem contingit eſſe *dupli-*

dupliciter. *Uno modo* ex parte ipſius cognitionis; quia videlicet veritas ſupernaturalis non cognoſcitur in ſeipſa, ſed in aliquibus ſuis effectibus: Et adhuc erit magis procul, ſi hoc fit per figuras corporalium rerum, quam per intelligibiles effectus. Et talis maxime eſt viſio prophetica, quæ fit per figuras, & ſimilitudines corporalium rerum.

Alio modo viſio eſt procul ex parte ipſius videntis; qui ſcilicet non eſt totaliter in ultimam perfectionem adductus, ſecundum illud 2. ad Corinth. 5. *Quandiu in corpore ſumus, peregrinamur a Domino*. Neutro autem modo Beati ſunt procul. Unde *non poſſunt dici Prophetæ*.

Ad primum ergo dicendum, quod viſio illa Moyſis fuit raptim per modum paſſionis, non autem permanens per modum beatitudinis. unde adhuc erat videns procul. propter hoc non totaliter talis viſio amittit rationem Prophetiæ.

Ad ſecundum dicendum, quod Angelis fit revelatio divina, non ſicut procul exiſtentibus, ſed ſicut jam totaliter Deo conjunctis. Unde talis revelatio non habet rationem Prophetiæ.

Ad tertium dicendum, quod Chriſtus ſimul erat comprehenſor, & viator. Inquantum ergo erat comprehenſor, non competit ſibi ratio Prophetiæ; ſed ſolum inquantum erat viator.

Ad quartum dicendum, quod etiam Samuel nondum pervenerat ad ſtatum beatitudinis. Unde (etſi voluntate Dei ipſa anima Samuelis Sauli eventum belli prænuntiavit, Deo ſibi hoc revelante) pertinet ad rationem Prophetiæ. Non autem eſt eadem ratio de Sanctis, qui ſunt modo in patria. Nec obſtat, quod arte dæmonum hoc dicitur factum; quia etſi dæmones animam alicujus Sancti evocare non poſſunt, neque cogere ad aliquid agendum: poteſt tamen hoc fieri divina virtute, ut dum dæmon conſulitur, ipſe Deus per ſuum nuntium veritatem enuntiet: Sicut per Heliam veritatem reſpondit nuntiis regis, qui mittebantur ad conſulendum Deum Accaron, ut habetur 4. Reg. 1.

Quamvis etiam dici poſſit, quod non fuerit anima Samuelis, ſed dæmon ex perſona ejus loquens; quem Sapiens Samuelem nominat, & ejus prænuntiationem propheticam, ſecundum opinionem Saulis, & aſtantium, qui ita opinabantur.

APPENDIX.

Ex art. habes *primo:* quomodo per rationem ostendas, merito insinuatum fuisse a Scripturis, & Concilio, quod beatis non competit gradus aliquis prophetiæ. A Scripturis quidem: ut extenditur *in arg. contr.* A Concilio autem *Florentino* idem radicaliter insinuatur, per hoc scilicet, quod determinat, beatorum animas clara Dei visione perfrui, dicens: „ Definimus, illorum animas, qui post baptisma susceptum nullam peccati maculam incurrerunt; illas etiam, quæ post peccati maculam vel in suis corporibus, vel eisdem exutæ purgatorii pœnis, sunt purgatæ, in cœlum mox recipi, & intueri clare Deum trinum, & unum, sicuti est. „ Hæc illud, sessione ultima, in literis sanctæ unionis. *Secundo* vides: quomodo ex iis bene pensatis, applicatisque, doctrina hæc Angelica vicissim declaretur, & confirmetur.

ARTICULUS VI. 833

Utrum gradus Prophetiæ varientur secundum temporis processum.

1. q. 52. a. 5. ad 3. Et q. 12. a. 14. ad 1.

Ad Sextum sic proceditur. Videtur, quod gradus Prophetiæ varientur secundum temporis processum. Prophetia enim ordinatur ad cognitionem divinorum, ut ex dictis patet: (*q. prac. a. 2. & 4.*) Sed, sicut dicit Gregor. (*hom. 16. in Ezech. aliquant. a med.*) *per successiones temporum crevit divinæ cognitionis augmentum.* Ergo & gradus Prophetiæ secundum processum temporis debent distingui.

2. Præterea. Revelatio prophetica fit per modum divinæ allocutionis ad hominem; A Prophetis autem ea quæ sunt eis revelata, denuntiantur & verbo, & scripto. dicitur enim 1. Reg. 3. quod *ante Samuelem sermo Domini erat pretiosus*, ideſt rarus: qui tamen postea ad multos factus est. Similiter etiam non inveniuntur libri Prophetarum esse conscripti ante tempus Isaiæ, cui dictum est: *Sume tibi librum grandem, & scribe in eo stylo hominis*, ut patet Isaiæ 8. post quod tempus plures Prophetæ suas Prophetias conscripserunt. Ergo videtur, quod secundum processum temporum profecerit Prophetiæ gradus.

3. Præ-

3. Præterea. Dominus dicit Matth. 11. *Lex, & Prophetæ usque ad Joannem prophetaverunt.* Postmodum autem fuit donum Prophetiæ in discipulis Christi multo excellentius, quam fuerit in antiquis Prophetis, secundum illud ad Ephes. 3. *Aliis generationibus non est agnitum filiis hominum*, scilicet mysterium Christi, *sicut nunc revelatum est sanctis Apostolis ejus, & Prophetis in spiritu.* Ergo videtur, quod secundum processum temporis creverit Prophetiæ gradus.

Sed Contra est, quod Moyses fuit excellentissimus Prophetarum, ut dictum est: (*a. 4. hu. qu.*) qui tamen alios Prophetas præcessit. Ergo gradus Prophetiæ non profecit secundum temporis processum.

Respondeo dicendum, quod, sicut dictum est, (*a. 2. & 4. hu. q. & q. præc. a. 2. & 4.*) Prophetia ordinatur ad cognitionem divinæ veritatis, per cujus contemplationem non solum in fide instruimur, sed etiam in nostris operibus gubernamur, secundum illud Psal. 42. *Emitte lucem tuam, & veritatem tuam: ipsa me deduxerunt.* Fides autem nostra in *duobus* principaliter consistit. *Primo* quidem in vera Dei cognitione, secundum illud Hebr. 11. *Accedentem ad Deum oportet credere, quia est. Secundo* in mysterio Incarnationis Christi, secundum illud Joan. 14. „ Creditis in Deum, & in me credite. *Si* „ *ergo* de Prophetia loquamur, inquantum ordina- „ tur ad fidem deitatis, sic quidem crevit secundum „ tres temporum distinctiones; scilicet ante legem, „ sub lege, & sub gratia. „ Nam ante legem, Abraham, & alii Patres prophetice sunt instructi de his, quæ pertinent ad fidem Deitatis. Unde & Prophetæ nominantur, secundum illud Psal. 104. *In Prophetis meis nolite malignari:* quod specialiter dicitur propter Abraham, & Isaac. Sub lege autem facta est revelatio prophetica de his, quæ pertinent ad fidem Deitatis, excellentius quam ante; quia jam oportebat, circa hoc institui non solum speciales personas, aut quasdam familias, sed totum populum. Unde Dominus dicit Moysi Exod. 6. „ Ego „ Dominus, qui apparui Abraham, Isaac, & Ja- „ cob, in Deo omnipotente; & nomen meum Ado- „ nai non indicavi eis: „ quia scilicet præcedentes Patres fuerant instructi in fide de omnipotentia unius Dei: Sed Moyses postea plenius fuit instructus de simplicitate divinæ essentiæ, cum dictum est ei Exodi 3. *Ego sum qui sum*: quod quidem nomen significatur a Judæis per hoc nomen *Adonai*, pro-

ptér venerationem illius ineffabilis nominis. Postmodum vero tempore gratiæ ab ipso Filio Dei revelatum est mysterium Trinitatis, secundum illud Matth. ult. *Euntes docete omnes Gentes, baptizantes eos in nomine Patris, & Filii, & Spiritus sancti.*

In singulis tamen statibus prima revelatio excellentior fuit. Prima autem revelatio ante legem facta est Abrahæ, cujus tempore cœperunt homines a fide unius Dei deviare ad idololatriam declinando: Ante autem non erat necessaria talis revelatio omnibus in cultu unius Dei persistentibus. Isaac vero facta est inferior revelatio, quasi fundata super revelatione facta Abrahæ. Unde dictum est ei Gen. 26. *Ego sum Deus Abraham patris tui:* Et similiter ad Jacob dictum est Gen. 28. *Ego sum Deus Abraham patris tui, & Deus Isaac.* Et similiter in statu legis prima revelatio facta Moysi excellentior fuit; supra quam fundatur omnis alia Prophetarum revelatio. Ita etiam in tempore gratiæ super revelatione facta Apostolis de fide Unitatis, & Trinitatis fundatur tota fides Ecclesiæ, secundum illud Matth. 16. *Super hanc petram*, scilicet confessionis tuæ, *ædificabo Ecclesiam meam.*

„ Quantum *vero* ad fidem Incarnationis Christi, „ manifestum est, quod quanto fuerunt Christo propinquiores, sive ante, sive post, ut plurimum „ plenius de hoc instructi fuerunt: Post tamen plenius, quam ante, „ ut Apostolus dicit ad Ephes. 3.

„ Quantum vero ad directionem humanorum actuum, prophetica revelatio diversificata est, non „ secundum temporis processum, sed secundum conditionem negotiorum: *quia, ut dicitur Proverb.* „ 29. cum defecerit Prophetia, dissipabitur populus. „ Et ideo quolibet tempore instructi sunt homines divinitus de agendis, secundum quod erat expediens ad salutem electorum.

Ad primum ergo dicendum, quod dictum Gregorii intelligendum est de tempore ante Christi incarnationem, quantum ad cognitionem hujus mysterii.

Ad secundum dicendum, quod, sicut Augustinus dicit in 18. de civit. Dei, (*c.* 27. *a med. tom.* 5.) „ quemadmodum regni Assyriorum primo tempore „ extitit Abraham, cui promissiones apertissime fie- „ rent: ita in occidentalis Babylonis, *idest Romanæ urbis*, exordio, qua imperante fuerat Christus „ venturus, in quo implerentur illa promissa oracula

„ Pro-

„ Prophetarum, non solum loquentium, verum etiam „ scribentium in tantæ rei futuræ testimonium solvebantur, *scilicet promissiones Abrahæ factæ*. Cum „ enim Prophetæ numquam fere defuissent populo „ Israel, ex quo ibi reges esse cœperunt, in usum „ tantummodo eorum fuere, non gentium: Quando autem ea scriptura prophetica manifestius condebatur, quæ gentibus quandoque prodesset, tunc „ oportebat incipere, quando condebatur hæc civitas, *scilicet Romana*, „ quæ gentibus imperaret. Ideo autem maxime tempore Regum oportuit Prophetas in illo populo abundare, quia tunc populus non opprimebatur ab alienigenis, sed proprium Regem habebat. & ideo oportebat per Prophetas eum institui de agendis, quasi libertatem habentem.

Ad tertium dicendum, quod Prophetæ prænuntiantes Christi adventum non potuerunt durare nisi usque ad Joannem, qui præsentialiter Christum digito demonstravit. Et tamen, ut Hieronymus ibidem dicit, „ non hoc dicitur, ut post Joannem ex„ cludat Prophetas. Legimus enim in Actibus A„ postolorum, & Agabum prophetasse, & qua„ tuor virgines filias Philippi. „ Joannes etiam librum propheticum conscripsit de fine Ecclesiæ: Et singulis temporibus non defuerunt aliqui prophetiæ spiritum habentes, non quidem ad novam doctrinam fidei depromendam, sed ad humanorum actuum directionem: sicut Augustinus refert 5. de civit. Dei: (*c. 26. non procul a princ. tom. 5.*) quod „ Theodosius Augustus ad Joannem in Ægypti ere„ mo constitutum, quem prophetandi spiritu præ„ ditum fama crebrescente didicerat, misit, & ab „ eo nuntium victoriæ certissimum accepit.

APPENDIX.

Ex art. habes *primo*: quomodo per rationem & ostendas, & in recto sensu intelligas, merito insinuatum a Scripturis, & Hieronymo, quod prophetiæ gradus crevit per temporis processum. A scripturis quidem, ut *Exo. 6. Exod. 3. Gen. 26. 28.* secundum quod extenduntur in text. corp. Ex quo conjici datur, quod illa auctoritas *Deuter.* ult. quæ subauditur *in arg. contr.* non concludit absolute, quod gradus prophetiæ non creverint per temporum successionem (cum & Propheta David de se dicat Psal. 118. *super senes intellexi*) sed tantum concludit, quod non creverunt modo illo limitato in *a.* 5. inquantum scilicet Moyses fuisse declaratur excellentior

tior prophetis antiquis. A D. Hiero. autem idem insinuatur per hoc, quod maximam prophetiæ excrescentiam annotat fuisse in B. Joanne Apostolo: cujus prophetica revelatio ponitur in fine totius sacræ Bibliæ. Sic enim præmissum incrementum ille & admiratur, & scholasticos theologos admirari facit. „ Apocalypsis Joannis tot habet sacramenta, quot „ verba. Parum dixi: & pro merito voluminis laus „ omnis inferior est. In verbis singulis multiplices „ latent intelligentiæ. „ Hæc B. Hieron. pro argumento super Apocalypsim. *Secundo* vides: quomodo, &c.

QUÆSTIO CLXXV.

De Raptu, in sex articulos divisa.

DEinde considerandum est de Raptu.

Et circa hoc quæruntur sex.

Primo. Utrum anima hominis rapiatur ad divina.

Secundo. Utrum raptus pertineat ad vim cognoscitivam, vel appetitivam.

Tertio. Utrum Paulus in raptu viderit Dei essentiam.

Quarto. Utrum fuerit alienatus a sensibus.

Quinto. Utrum fuerit totaliter anima a corpore separata in statu illo.

Sexto. Quid circa hoc sciverit, & quid ignoraverit.

ARTICULUS I. S34

Utrum anima hominis rapiatur ad divina.

Ver. q. 13. a. 1. & 2. ad 9. & 2. Cor. 12.

AD Primum sic proceditur. Videtur, quod anima hominis non rapiatur ad divina. Definitur enim a quibusdam Raptus, *Ab eo quod est secundum naturam, in id quod est supra naturam, vi superioris naturæ elevatio:* Est autem secundum naturam hominis, ut ad divina elevetur, dicit enim August. in princip. Confess. *Fecisti nos Domine ad te; & inquietum est cor nostrum, donec requiescat in te.* Non ergo hominis anima rapitur ad divina.

2. Præterea. Dionys. dicit 8. cap. de div. nom. (æ-

med-

med. lect. 4. & c. 9. ad fi. lect. 4.) quod justitia Dei in hoc attenditur, quod omnibus rebus distribuit secundum suum modum, & dignitatem: Sed quod aliquis elevetur supra id quod est secundum naturam, non pertinet ad modum hominis, vel dignitatem. Ergo videtur, quod non rapiatur mens hominis a Deo in divina.

3. Præterea. Raptus quandam violentiam importat: Sed Deus non regit nos per violentiam, & coacte, ut Damascenus dicit. (*lib. 2. orth. fid. c. 30. cir. princ.*) Non ergo mens hominis rapitur ad divina.

Sed Contra est, quod 2. ad Corinth. 12. dicit Apost. *Scio hominem in Christo raptum usque ad tertium cœlum*. ubi dicit Glos. (*ord. Petri Lombardi*) *raptum, idest contra naturam elevatum*.

Respondeo dicendum, quod raptus violentiam quandam importat, ut dictum est. (*in arg. 3.*) *Violentum* autem *dicitur*, *cujus principium est extra, nil conferente eo quod vim patitur*, ut dicitur in 3. Ethic. (*c. 1. a princ. to. 5.*) Confert autem unumquodque ad id, in quod tendit secundum propriam inclinationem vel voluntariam, vel naturalem. Et ideo oportet, quod ille qui rapitur ab aliquo exteriori, rapiatur in aliquid, quod est diversum ab eo, in quod ejus inclinatio tendit. Quæ quidem diversitas attenditur *dupliciter*: *Uno* quidem *modo* quantum ad finem inclinationis: puta si lapis, qui naturaliter inclinatur ad hoc quod feratur deorsum, projiciatur sursum: *Alio modo* quantum ad modum tendendi: puta si lapis velocius projiciatur deorsum, quam sit motus ejus naturalis.

Sic igitur & anima hominis *dupliciter* dicitur rapi in id, quod est præter naturam. *Uno modo* quantum ad terminum raptus: puta quando rapitur ad pœnas, secundum illud Psal. 49. *Ne quando rapiat, & non sit qui eripiat*. *Alio modo* quantum ad modum homini connaturalem, qui est ut per sensibilia intelligat veritatem. Et ideo *quando abstrahitur a sensibilium apprehensione, dicitur rapi, etiamsi elevetur ad ea, ad quæ naturaliter ordinatur; dum tamen hoc non fiat ex propria intentione*; sicut accidit in somno, qui est secundum naturam. unde non potest proprie raptus dici.

Hujusmodi autem abstractio, ad quæcunque fiat, potest ex *triplici* causa contingere. *Uno modo* ex causa corporali: sicut accidit in his, qui propter aliquam infirmitatem alienationem patiuntur: *Secundo modo* ex virtute dæmonum; sicut patet in arreptitiis:

Ter-

tior prophetis antiquis. A D. Hiero. autem idem insinuatur per hoc, quod maximam prophetiæ excrescentiam annotat fuisse in B. Joanne Apostolo: cujus prophetica revelatio ponitur in fine totius sacræ Bibliæ. Sic enim præmissum incrementum ille & admiratur, & scholasticos theologos admirari facit. „ Apocalypsis Joannis tot habet sacramenta, quot „ verba. Parum dixi: & pro merito voluminis laus „ omnis inferior est. In verbis singulis multiplices „ latent intelligentiæ. „ Hæc B. Hieron. pro argumento super Apocalypsim. *Secundo* vides: quomodo, &c.

QUÆSTIO CLXXV.

De Raptu, in sex articulos divisa.

DEinde considerandum est de Raptu.

Et circa hoc quæruntur sex.

Primo. Utrum anima hominis rapiatur ad divina.

Secundo. Utrum raptus pertineat ad vim cognoscitivam, vel appetitivam.

Tertio. Utrum Paulus in raptu viderit Dei essentiam.

Quarto. Utrum fuerit alienatus a sensibus.

Quinto. Utrum fuerit totaliter anima a corpore separata in statu illo.

Sexto. Quid circa hoc sciverit, & quid ignoraverit.

ARTICULUS I. S34

Utrum anima hominis rapiatur ad divina.

Ver. q. 13. a. 1. & 2. ad 9. & 2. Cor. 12.

AD Primum sic proceditur. Videtur, quod anima hominis non rapiatur ad divina. Definitur enim a quibusdam Raptus, *Ab eo quod est secundum naturam, in id quod est supra naturam, vi superioris naturæ elevatio:* Est autem secundum naturam hominis, ut ad divina elevetur, dicit enim August. in princip. Confess. *Fecisti nos Domine ad te; & inquietum est cor nostrum, donec requiescat in te.* Non ergo hominis anima rapitur ad divina.

2. Præterea. Dionys. dicit 8. cap. de div. nom. (a- med-

med. lect. 4. & c. 9. ad fi. lect. 4.) quod justitia Dei in hoc attenditur, quod omnibus rebus distribuit secundum suum modum, & dignitatem: Sed quod aliquis elevetur supra id quod est secundum naturam, non pertinet ad modum hominis, vel dignitatem. Ergo videtur, quod non rapiatur mens hominis a Deo in divina.

3. Præterea. Raptus quandam violentiam importat: Sed Deus non regit nos per violentiam, & coacte, ut Damascenus dicit. (*lib. 2. orth. fid. c. 30. cir. princ.*) Non ergo mens hominis rapitur ad divina.

Sed Contra est, quod 2. ad Corinth. 12. dicit Apost. *Scio hominem in Christo raptum usque ad tertium cœlum.* ubi dicit Glos. (*ord. Petri Lombardi*) *raptum, idest contra naturam elevatum.*

Respondeo dicendum, quod raptus violentiam quandam importat, ut dictum est. (*in arg. 3.*) *Violentum* autem *dicitur*, *cujus principium est extra, nil conferente eo quod vim patitur*, ut dicitur in 3. Ethic. (*c. 1. a princ. to. 5.*) Confert autem unumquodque ad id, in quod tendit secundum propriam inclinationem vel voluntariam, vel naturalem. Et ideo oportet, quod ille qui rapitur ab aliquo exteriori, rapiatur in aliquid, quod est diversum ab eo, in quod ejus inclinatio tendit. Quæ quidem diversitas attenditur *dupliciter*: *Uno* quidem *modo* quantum ad finem inclinationis: puta si lapis, qui naturaliter inclinatur ad hoc quod feratur deorsum, projiciatur sursum: *Alio modo* quantum ad modum tendendi: puta si lapis velocius projiciatur deorsum, quam sit motus ejus naturalis.

Sic igitur & anima hominis *dupliciter* dicitur rapi in id, quod est præter naturam. *Uno modo* quantum ad terminum raptus: puta quando rapitur ad pœnas, secundum illud Psal. 49. *Ne quando rapiat, & non sit qui eripiat.* *Alio modo* quantum ad modum homini connaturalem, qui est ut per sensibilia intelligat veritatem. Et ideo *quando abstrahitur a sensibilium apprehensione, dicitur rapi, etiamsi elevetur ad ea, ad quæ naturaliter ordinatur; dum tamen hoc non fiat ex propria intentione*; sicut accidit in somno, qui est secundum naturam. unde non potest proprie raptus dici.

Hujusmodi autem abstractio, ad quæcunque fiat, potest ex *triplici* causa contingere. *Uno modo* ex causa corporali: sicut accidit in his, qui propter aliquam infirmitatem alienationem patiuntur: *Secundo modo* ex virtute dæmonum; sicut patet in arreptitiis:

Ter-

Tertio modo ex virtute divina: Et *sic loquimur nunc de raptu, prout scilicet aliquis spiritu divino elevatur ad aliqua supernaturalia cum abstractione a sensibus*, secundum illud Ezech. 8. *Spiritus elevavit me inter cælum, & terram, & adduxit me in Hierusalem in visione Dei*.

Sciendum tamen, quod *rapi quandoque dicitur aliquis non solum propter alienationem a sensibus, sed etiam propter alienationem ab his quibus intendebat*; sicut cum aliquis patitur evagationem mentis præter propositum: *Sed hoc non ita proprie dicitur*.

Ad primum ergo dicendum, quod naturale est homini, ut in divina tendat per sensibilium apprehensionem, secundum illud Rom. 1. *Invisibilia Dei per ea, quæ facta sunt, intellecta conspiciuntur*. Sed iste modus, quod aliquis elevetur ad divina cum abstractione a sensibus, non est homini naturalis.

Ad secundum dicendum, quod ad modum, & dignitatem hominis pertinet, quod ad divina elevetur, ex hoc ipso quod homo factus est ad imaginem Dei. Et quia bonum divinum in infinitum excedit humanam facultatem, indiget homo ut supernaturaliter ad illud bonum capessendum adjuvetur: quod fit per quodcunque beneficium gratiæ. Unde quod sic elevetur mens a Deo per raptum, non est contra naturam, sed supra facultatem naturæ.

Ad tertium dicendum, quod verbum Damasceni est intelligendum quantum ad ea, quæ sunt per hominem facienda: Quantum vero ad ea, quæ excedunt liberi arbitrii facultatem, necesse est, quod homo quadam fortiori operatione elevetur: Quæ quidem quantum ad aliquid potest dici coactio; si scilicet attendatur modus operationis; non autem si attendatur terminus operationis, in quem natura hominis, & ejus intentio ordinatur.

APPENDIX.

Ex art. habes *primo*: quomodo per rationem & ostendas, & in recto sensu intelligas, merito fuisse a scripturis insinuatum, quod anima hominis rapitur ad divina. Ut 2. *Cor.* 12. secundum quod *in arg. contr.* Ubi ly *contra naturam* sumitur pro supra naturam (ut ex ad *secundum*) vel quoad modum operationis tantum loquitur glossa (vide ad *tertium*.) *Tertio* habes: quomodo ex iis, &c.

AR-

ARTICULUS II. 835

Utrum raptus magis pertineat ad vim cognoscitivam, quam ad vim appetitivam.

AD Secundum sic proceditur. Videtur, quod raptus magis pertineat ad vim appetitivam, quam ad vim cognoscitivam. Dicit enim Dionys. 4. c. de div. nom. (*par.* 1. *lect.* 10.) *Est autem extasim faciens divinus amor*: Sed amor pertinet ad vim appetitivam. Ergo & extasis, sive raptus.

2. Præterea. Gregor. dicit in 2. Dialog. (*c.* 3. *cir. med.*) quod *ille qui porcos pavit, vagatione mentis, & immunditiæ sub semetipso cecidit: Petrus vero, quem Angelus solvit, ejusque mentem in extasi rapuit, non extra se quidem, sed supra semetipsum fuit*: Sed ille filius prodigus per affectum in inferiora dilapsus est. Ergo etiam illi qui rapiuntur in superiora per affectum hoc patiuntur.

3. Præterea. Super illud Ps. 30. *In te Domine speravi, non confundar in æternum*, dicit glos. (*interl. Aug. to.* 8.) in expositione tituli. *Extasis Græce, Latine dicitur excessus mentis: qui fit duobus modis; vel pavore terrenorum, vel mente rapta ad superna, & inferiorum oblita*: Sed pavor terrenorum ad affectum pertinet. Ergo etiam raptus mentis ad superna, qui ex opposito ponitur, pertinet ad affectum.

Sed Contra est, quod super illud Ps. 115. *Ego dixi in excessu meo: Omnis homo mendax*, dicit Gl. (*ord. Aug. to.* 8.) *Dicitur hic extasis, cum mens non pavore alienatur, sed aliqua inspiratione revelationis sursum assumitur*: Sed revelatio pertinet ad vim intellectivam. Ergo & extasis, sive raptus.

Respondeo dicendum, quod de raptu *dupliciter* loqui possumus. *Uno modo* quantum ad id, in quod aliquis rapitur: Et *sic, proprie loquendo, raptus non potest pertinere ad vim appetitivam, sed solum ad cognoscitivam*. Dictum est enim, (*art. præc.*) quod raptus est præter propriam inclinationem ejus quod rapitur: ipse autem motus appetitivæ virtutis est quædam inclinatio ad bonum appetibile. Unde, proprie loquendo, ex hoc quod homo appetit aliquid, non rapitur, sed per se movetur.

Alio modo potest considerari raptus quantum ad suam causam. Et *sic potest habere causam ex parte appetitivæ virtutis*. Ex hoc enim ipso quod appetitus ad aliquid vehementer afficitur, potest contingere quod ex violentia affectus homo ab omnibus aliis alie-

alienetur. *Habet etiam affectum in appetitiva virtute*; cum sc. aliquis delectatur in his, ad quæ rapitur. Unde & Apost. dixit, se raptum non solum ad tertium cœlum, quod pertinet ad contemplationem intellectus, sed etiam in Paradisum, quod pertinet ad affectum.

Ad primum ergo dicendum, quod raptus addit aliquid supra extasim. Nam extasis importat simpliciter excessum a seipso, secundum quem sc. aliquis extra suam ordinationem ponitur: Sed raptus super hoc addit violentiam quandam. Potest igitur extasis ad vim appetitivam pertinere; puta cum alicujus appetitus tendit in ea, quæ extra ipsum sunt. Et secundum hoc Dionys. dicit, quod *divinus amor facit extasim*; inquantum sc. facit appetitum hominis tendere in res amatas. Unde postea subdit, quod *etiam ipse Deus, qui est omnium causa, per abundantiam amatoriæ bonitatis extra seipsum fit per providentiam ad omnia existentia*. Quamvis etiam si expresse hoc diceretur de raptu, non designaretur, nisi quod amor esset causa raptus.

Ad secundum dicendum, quod in homine est *duplex* appetitus; scilicet *intellectivus*, qui dicitur voluntas, & *sensitivus*, qui dicitur sensualitas. Est autem proprium homini, ut appetitus inferior subdatur appetitui superiori, & superior moveat inferiorem. *Dupliciter* ergo homo secundum appetitum potest fieri extra seipsum. *Uno modo*, quando appetitus intellectivus totaliter in divina tendit, prætermissis his, ad quæ inclinat appetitus sensitivus. Et sic Dionys. dicit in 4. de div. nomin. (*loc. cit. in arg.*) quod *Paulus ex virtute divini amoris extasim faciente dicit: Vivo ego, jam non ego, vivit vero in me Christus*. *Alio modo*, quando prætermisso appetitu superiori, homo totaliter fertur in ea, quæ pertinent ad appetitum inferiorem. Et sic *ille qui porcos pavit, sub semetipso cecidit*. Et iste excessus, vel extasis plus appropinquat ad rationem raptus, quam primus: quia scilicet appetitus superior est magis homini proprius. Unde quando homo ex violentia appetitus inferioris abstrahitur a motu appetitus superioris, magis abstrahitur ab eo quod est sibi proprium: Quia tamen non est ibi violentia, eo quod voluntas potest resistere passioni, deficit a vera ratione raptus: nisi forte tam vehemens passio sit, quod usum rationis totaliter tollat; sicut contingit in his, qui propter vehementiam iræ, vel amoris insaniunt. Considerandum tamen, quod uterque excessus secundum appetitum existens potest causare

excessum cognoscitivæ virtutis; vel quia mens ad quædam intelligibilia rapiatur, alienata a sensibus; vel quia rapiatur ad aliquam imaginariam visionem, seu phantasticam apparitionem.

Ad tertium dicendum, quod sicut amor est motus appetitus respectu boni, ita timor est motus appetitus respectu mali. Unde eadem ratione ex utroque potest causari excessus mentis; præsertim cum timor ex amore causetur, sicut August. dicit 14. de civit. Dei. (*c. 7. a med. & c. 9. to. 5.*)

A P P E N D I X.

EX art. habes *primo*: quomodo per rationem & ostendas, & recte intelligas, insinuatum merito esse a scripturis, & Glossa: quod raptus ad cognoscitivam pertinet vim. A gloss. quidem: ut extenditur cum discursu *in argum. cont.* A scripturis vero per hoc, quod Apost. 2. *Cor.* 12. dicit, prius se raptum fuisse in tertium cœlum, quod sonat altitudinem cognitionis, quam in paradisum, quod complacentiam sanctæ affectionis importat. Vide ibi expositionem S. Thom. super Epist. D. Pauli. Ac si ergo per illam seriem locutionis dixerit scholastice Apostolus: Pertinet raptus magis ad cognoscitivam, quam ad vim appetitivam. *Secundo* vides, &c.

ARTICULUS III. 836

Utrum Paulus in raptu viderit Dei essentiam.

Ver. q. 13. *a.* 2. *Et* 2. *Cor.* 12. *lect.* 1.

AD Tertium sic proceditur. Videtur, quod Paulus in raptu non viderit Dei essentiam. Sicut enim de Paulo legitur, quod est raptus usque ad tertium cœlum; ita & de Petro legitur Act. 10. quod *cecidit super eum mentis excessus*: Sed Petrus in suo excessu non vidit Dei essentiam, sed quandam imaginariam visionem. Ergo videtur, quod nec Paulus Dei essentiam viderit.

2. Præterea. Visio Dei facit hominem beatum: Sed Paulus in illo raptu non fuit beatus: alioquin nunquam ad vitæ hujus miseriam rediisset; sed corpus ejus fuisset per redundantiam ab anima glorificatum, sicut erit in Sanctis post resurrectionem. Quod patet esse falsum. Ergo Paulus in raptu non vidit Dei essentiam.

3. Præterea. Fides, & spes esse non possunt simul cum

cum visione divinæ essentiæ, ut habetur 1. ad Cor. 13. Sed Paulus in statu illo habuit fidem, & spem. Ergo non vidit Dei essentiam.

4. Præterea. Sicut Aug. dicit 12. super Gen. ad literam, (*c. 6. & 7. to. 3.*) *secundum visionem imaginariam quædam similitudines corporum videntur*. Sed Paulus in raptu dicitur quasdam similitudines vidisse; puta tertii cœli, & paradisi, ut habetur 2. ad Cor. 12. Ergo videtur esse raptus ad imaginariam visionem magis, quam ad visionem divinæ essentiæ.

Sed Contra est, quod Aug. determinat in libro de videndo Deum ad Paulinam, (*sc. ep. 112. c. 13. to. 2.*) quod *ipsa Dei substantia a quibusdam videri potuit in hac vita positis, sicut a Moyse, & Paulo, qui raptus audivit ineffabilia verba, quæ non licet homini loqui*.

Respondeo dicendum, quod quidam dixerunt, Paulum in raptu non vidisse ipsam Dei essentiam, sed quandam refulgentiam claritatis ipsius. Sed contrarium manifeste August. determinat, non solum in libro de videndo Deum, (*loc. cit.*) sed etiam 12. super Genes. ad literam: (*c. 28. to. 3.*) & habetur in glossa (*ord. sup. illud; Usque ad tertium cœlum*) 2. ad Corinth. 12. Et hoc etiam ipsa verba Apostoli designant. dicit enim, *se audivisse ineffabilia verba, quæ non licet homini loqui*.

Hujusmodi autem videntur ea quæ pertinent ad visionem Beatorum, quæ excedit statum viæ, secundum illud Isa. 64. *Oculus non vidit, Deus, absque te, quæ præparasti diligentibus te*. Et ideo *convenientius dicitur, quod Deum per essentiam vidit*.

Ad primum ergo dicendum, quod mens humana divinitus rapitur ad contemplandam veritatem divinam *tripliciter*. *Uno modo*, ut contempletur eam per similitudines quasdam imaginarias: Et talis fuit excessus mentis, qui cecidit supra Petrum. *Alio modo*, ut contempletur veritatem divinam per intelligibiles effectus: Sicut fuit excessus David dicentis: (*Psalm. 115.*) *Ego dixi in excessu meo: Omnis homo mendax*. *Tertio modo*, ut contempletur eam in sua essentia: Et talis fuit raptus Pauli, & etiam Moysis: Et satis congruenter. nam sicut Moyses fuit primus Doctor Judæorum, ita Paulus fuit primus Doctor Gentium.

Ad secundum dicendum, quod divina essentia videri ab intellectu creato non potest, nisi per lumen gloriæ, de quo dicitur in Psal. 35. *In lumine tuo videbimus lumen*. Quod tamen *dupliciter* participari pot-

potest. *Uno modo* per modum formæ immanentis: Et sic beatos facit Sanctos in patria. *Alio modo* per modum cujusdam passionis transeuntis, sicut dictum est (*q.* 171. *a.* 2.) de lumine Prophetiæ: Et hoc modo lumen illud fuit in Paulo, quando raptus fuit. Et ideo ex tali visione non fuit simpliciter beatus, ut fieret redundantia ad corpus, sed solum secundum quid. Et ideo talis raptus aliquo modo ad Prophetiam pertinet.

Ad tertium dicendum, quod quia Paulus in raptu non fuit beatus habitualiter, sed solum habuit actum Beatorum, consequens est, ut simul tunc in eo non fuerit actus fidei: Fuit tamen simul tunc in eo fidei habitus.

Ad quartum dicendum, quod nomine tertii cœli potest *uno modo* intelligi aliquid corporeum: Et sic tertium cœlum dicitur cœlum empyreum, quod dicitur tertium respectu cœli aerei, & cœli siderei, vel potius respectu cœli siderei, & respectu cœli aquei, sive chrystallini: Et dicitur raptus ad tertium cœlum, non quia raptus sit ad videndum similitudinem alicujus rei corporeæ, sed propter hoc quod locus ille est contemplationis Beatorum. Unde Glos. (*cit. in princ. corp.*) dicit 2. ad Corinth. 12. quod *cœlum tertium est spirituale cœlum, ubi angeli, & sanctæ animæ fruuntur Dei contemplatione*: Ad quod cum dicit se raptum, signat quod Deus ostendit ei vitam, in qua videndus est in æternum. *Alio modo* per tertium cœlum potest intelligi aliqua visio supermundana. Quæ potest dici tertium cœlum *triplici* ratione. *Uno modo* secundum ordinem potentiarum cognoscitivarum: Ut *primum* cœlum dicatur visio supermundana corporalis, quæ fit per sensum; sicut visa est manus scribentis in pariete Daniel. 5. *Secundum* autem cœlum sit visio imaginaria; puta quam vidit Isaias, & Joannes in Apocalypsi: *Tertium* vero cœlum dicatur visio intellectualis, ut August. exponit 12. super Gen. ad literam, (*cap.* 28. *to.* 3.) *Secundo modo* potest dici tertium cœlum secundum ordinem cognoscibilium: ut *Primum* cœlum dicatur cognitio cœlestium corporum: *secundum* cognitio cœlestium spirituum: *tertium* cognitio ipsius Dei: *Tertio modo* potest dici tertium cœlum contemplatio Dei secundum gradus cognitionis, qua Deus videtur: quorum *primus* pertinet ad angelos infimæ hierarchiæ: *secundus* ad angelos mediæ: *tertius* ad angelos supremæ, ut dicit Glos. (*cit. in princ. corp.*) 2. ad Cor. 12. Et quia visio Dei non potest esse sine delectatione, propterea non solum se dicit raptum ad tertium cœlum ratio-

ne contemplationis, sed etiam in paradisum ratione delectationis consequentis.

APPENDIX.

Ex art. habes *primo*: quomodo per rationem ostendas, & in sensu recto intelligas, merito insinuatum ab Ecclesia sancta fuisse, quod D. Paulus in raptu illo viderit divinam essentiam. Ut, quando in festo conversionis ejus dicit in antiph. ad Magnificat. *Elegit Dominus virum de plebe: & claritatem visionis æternæ dedit illi*. Loquitur enim ibi ad literam de D. Paulo, & de raptu ejus narrato 2. *Cor.* 12. Ac si per hæc dixerit. Convenientius dicitur; quod vir iste a Deo electus viderit clara visione, in raptu tamen, idest per modum transeuntis, essentiam divinam, quam dicatur oppositum. Ut per ly *claritatem visionis æternæ*, intelligamus claritatem, cujus visione æterna in æternum vivunt beati. Pro quo & recolamus B. Gregorii dictum super *Exod.* 33. quod est hoc. *Neque illi simplici, & incommutabili essentiæ aliud est claritas, aliud est natura: sed ipsa ei natura claritas, ipsa claritas natura est*. Hæc ille. *Secundo* vides, &c.

ARTICULUS IV. 837

Utrum Paulus in raptu fuerit alienatus a sensibus.

1. *q.* 12. *a.* 11. *cor.* & *ver. q.* 10. *a.* 11. *cor.* & *q.* 13. *a.* 3. *cor.* & *ad* 4. & *a.* 4. *co.* & *quol.* 1. *a.* 1. *co.* & 2. *Cor.* 12. *lect.* 1.

Ad Quartum sic proceditur. Videtur, quod Paulus in raptu non fuerit alienatus a sensibus. Dicit enim August. 12. super Genes. ad literam: (*c.* 28. *cir. med. to.* 3.) „ Cur non credamus, quod tanto Apostolo doctori gentium rapto usque ad istam excellentissimam visionem voluerit Deus demonstrare vitam, in qua post hanc vitam vivendum est in æternum? „ Sed in illa vita futura Sancti post resurrectionem videbunt Dei essentiam, absque hoc quod fiat abstractio a sensibus corporeis. Ergo nec in Paulo fuit hujusmodi abstractio facta.

2. Præterea. Christus vere viator fuit, & continue visione divinæ essentiæ fruebatur; nec tamen fiebat abstractio a sensibus. Ergo nec fuit necessarium,

rium, quod in Paulo fieret abstractio a sensibus, ad hoc quod essentiam Dei videret.

3. Præterea. Paulus, postquam Deum per essentiam viderat, memor fuit illorum, quæ in illa visione conspexerat. unde dicebat 2. ad Cor. 12. *Audivi arcana verba, quæ non licet homini loqui*: Sed memoria ad partem sensitivam pertinet, ut patet per Philosophum in lib. de memoria, & reminiscentia. (*c.* 1. *cir. med. to.* 2.) Ergo videtur, quod etiam Paulus videndo Dei essentiam non fuerit alienatus a sensibus.

Sed Contra est, quod August. dicit 12. super Genes. ad literam. (*c.* 27. *in fi. to.* 3.) „ Nisi ab hac „ vita quisque quodammodo moriatur, sive omni„ no exiens de corpore, sive aversus, & alienatus „ a carnalibus sensibus, in illam non subvehitur vi„ sionem. „

Respondeo dicendum, quod divina essentia non potest ab homine videri per aliam vim cognoscitivam, quam per intellectum. Intellectus autem humanus non convertitur ad intelligibilia, nisi mediantibus phantasmatibus, quæ per species intelligibiles a sensibus accipit, & in quibus considerans de sensibilibus judicat, & ea disponit. Et ideo in omni operatione, qua intellectus noster abstrahitur a phantasmatibus, necesse est quod abstrahatur a sensibus. Intellectus autem hominis in statu viæ necesse est quod a phantasmatibus abstrahatur, si videat Dei essentiam. Non enim per aliquod phantasma potest Dei essentia videri; quinimmo nec per aliquam speciem intelligibilem creatam; quia essentia Dei in infinitum excedit non solum omnia corpora, quorum sunt phantasmata, sed etiam omnem intelligibilem creaturam. Oportet autem, cum intellectus hominis elevatur ad altissimam Dei essentiæ visionem, ut tota mentis intentio illuc advocetur; ita scilicet quod nihil intelligat aliud ex phantasmatibus, sed totaliter feratur in Deum. Unde *impossibile est, quod homo in statu viæ videat Deum per essentiam sine abstractione a sensibus.*

Ad primum ergo dicendum, quod, sicut dictum est, (*ar. præc. arg.* 2.) post resurrectionem in Beatis Dei essentiam videntibus fiet redundantia ab intellectu ad inferiores vires, & usque ad corpus. unde secundum ipsam regulam divinæ visionis anima intendet phantasmatibus, & sensibilibus. Talis autem redundantia non fit in his qui rapiuntur, sicut dictum est. (*a. præc. ad* 2.) Et ideo non est similis ratio.

Ad secundum dicendum, quod intellectus animæ Christi erat glorificatus per habituale lumen gloriæ, quo divinam essentiam videbat multo amplius, quam aliquis angelus, vel homo. Erat autem viator propter corporis passibilitatem, secundum quam paulo minus ab angelis minorabatur, ut dicitur ad Heb. 2. dispensative, & non propter aliquem defectum ex parte intellectus. Unde non est similis ratio de eo, & de aliis viatoribus.

Ad tertium dicendum, quod Paulus, postquam cessavit videre Dei essentiam, memor fuit illorum, quæ in illa visione cognoverat per aliquas species intelligibiles habitualiter ex hoc in ejus intellectu relictas: sicut etiam, abeunte sensibili, remanent aliquæ impressiones in anima, quas postea conferens ad phantasmata memoratur. Unde nec totam illam cognitionem aut cogitare poterat, aut verbis exprimere.

A P P E N D I X.

EX art. habes *primo*: quomodo per rationem ostendas, merito insinuatum a scripturis, & Augustino, quod Paulus in illo suo raptu fuit alienatus a sensibus. A D. Augustino quidem, ut *in arg. contr.* A scripturis vero universaliter per hoc, quod dicitur Sapient. 9. *Corpus, quod corrumpitur, aggravat animam*, scilicet ab elevatione ad divina. Cum itaque summa elevatio animæ sit illa, qua ad videndam essentiam divinam pertingit: oportet secundum illam auctoritatem, quod mens humana videns divinam essentiam sit vel totaliter a corpore exuta, vel alienata ab ipsius corporis sensibus. Item ab *Exo.* 33. *Non videbit me homo, & vivet*, scilicet vita corporali: vel inquantum vivere dicit esse (juxta illud Philosophi: *Vivere viventibus est esse*) vel saltem inquantum vivere dicit operari (ut habetur ab eodem Philosopho *in libris de anima*.) Ac si ergo dixerit: Homo purus (talis scilicet, qualis es tu) nisi aut realiter moriatur, aut saltem quoad usum sensuum (mors enim quædam corporalis est, animam in corpore alienari a sensibus) non poterit me videre. *Secundo* vides: quomodo, &c.

AR-

ARTICULUS V. 838

Utrum anima Pauli in statu illo fuerit totaliter a corpore separata.

Inf. ar. 6. & ve. q. 13. a. 5. cor. Et 2. Co. 12. lect. 1. fin.

AD Quintum sic proceditur. Videtur, quod anima Pauli in statu illo fuerit totaliter a corpore separata. Dicit enim Apost. 2. ad Cor. 5. *Quandiu sumus in corpore, peregrinamur a Domino. per fidem enim ambulamus, & non per speciem*: Sed Paulus in statu illo non peregrinabatur a Domino; quia videbat Deum per speciem, ut dictum est. (*a. 3. hu. q.*) Ergo non erat in corpore.

2. Præterea. Potentia animæ non potest elevari supra ejus essentiam, in qua radicatur: Sed intellectus, qui est potentia animæ, in raptu fuit a corporalibus abstractus per elevationem ad divinam contemplationem. Ergo multo magis essentia animæ fuit separata a corpore.

3. Præterea. Vires animæ vegetabilis sunt magis materiales, quam vires animæ sensitivæ: Sed oportebat intellectum abstrahi a viribus animæ sensitivæ, ut dictum est, (*art. præc.*) ad hoc ut raperetur ad videndam divinam essentiam. Ergo multo magis oportebat, quod abstraheretur a viribus animæ vegetabilis, quarum operatione cessante, jam nullo modo remanet anima corpori conjuncta. Ergo videtur, quod oportuit in raptu Pauli animam totaliter a corpore esse separatam.

Sed Contra est, quod Augustin. dicit in Epist. ad Paulinam de videndo Deum: (*quæ est* 112. *c.* 13. *ante med. tom.* 2.) „ Non incredibile est, etiam quibusdam Sanctis nondum ita defunctis, ut sepelienda eorum cadavera remanerent, eis istam excellentiam revelationis fuisse concessam, „ ut scilicet viderent Deum per essentiam. Non ergo fuit necessarium, ut in raptu Pauli anima ejus totaliter separaretur a corpore.

Respondeo dicendum, quod, sicut supra dictum est, (*art.* 1. *huj. quæst.*) in raptu, de quo nunc loquimur, virtute divina elevatur homo ab eo quod est secundum naturam, in id quod est supra naturam. Et ideo *duo* considerare oportet. *Primo* quidem, quid sit homini secundum naturam: *Secundo*,

Ad secundum dicendum, quod intellectus animæ Christi erat glorificatus per habituale lumen gloriæ, quo divinam essentiam videbat multo amplius, quam aliquis angelus, vel homo. Erat autem viator propter corporis passibilitatem, secundum quam paulo minus ab angelis minorabatur, ut dicitur ad Heb. 2. dispensative, & non propter aliquem defectum ex parte intellectus. Unde non est similis ratio de eo, & de aliis viatoribus.

Ad tertium dicendum, quod Paulus, postquam cessavit videre Dei essentiam, memor fuit illorum, quæ in illa visione cognoverat per aliquas species intelligibiles habitualiter ex hoc in ejus intellectu relictas: sicut etiam, abeunte sensibili, remanent aliquæ impressiones in anima, quas postea conferens ad phantasmata memoratur. Unde nec totam illam cognitionem aut cogitare poterat, aut verbis exprimere.

A P P E N D I X.

EX art. habes *primo*: quomodo per rationem ostendas, merito insinuatum a scripturis, & Augustino, quod Paulus in illo suo raptu fuit alienatus a sensibus. A D. Augustino quidem, ut *in arg. contr.* A scripturis vero universaliter per hoc, quod dicitur Sapient. 9. *Corpus, quod corrumpitur, aggravat animam*, scilicet ab elevatione ad divina. Cum itaque summa elevatio animæ sit illa, qua ad videndam essentiam divinam pertingit: oportet secundum illam auctoritatem, quod mens humana videns divinam essentiam sit vel totaliter a corpore exuta, vel alienata ab ipsius corporis sensibus. Item ab Exo. 33. *Non videbit me homo, & vivet*, scilicet vita corporali: vel inquantum vivere dicit esse (juxta illud Philosophi: *Vivere viventibus est esse*) vel saltem inquantum vivere dicit operari (ut habetur ab eodem Philosopho *in libris de anima*.) Ac si ergo dixerit: Homo purus (talis scilicet, qualis es tu) nisi aut realiter moriatur, aut saltem quoad usum sensuum (mors enim quædam corporalis est, animam in corpore alienari a sensibus) non poterit me videre. *Secundo* vides: quomodo, &c.

ARTICULUS V. 838

Utrum anima Pauli in statu illo fuerit totaliter a corpore separata.

Inf. ar. 6. & ve. q. 13. a. 5. cor. Et 2. Cor. 12. lect. 1. fin.

AD Quintum sic proceditur. Videtur, quod anima Pauli in statu illo fuerit totaliter a corpore separata. Dicit enim Apost. 2. ad Cor. 5. *Quandiu sumus in corpore, peregrinamur a Domino. per fidem enim ambulamus, & non per speciem*; Sed Paulus in statu illo non peregrinabatur a Domino; quia videbat Deum per speciem, ut dictum est. (*a. 3. hu. q.*) Ergo non erat in corpore.

2. Præterea. Potentia animæ non potest elevari supra ejus essentiam, in qua radicatur; Sed intellectus, qui est potentia animæ, in raptu fuit a corporalibus abstractus per elevationem ad divinam contemplationem. Ergo multo magis essentia animæ fuit separata a corpore.

3. Præterea. Vires animæ vegetabilis sunt magis materiales, quam vires animæ sensitivæ; Sed oportebat intellectum abstrahi a viribus animæ sensitivæ, ut dictum est, (*art. præc.*) ad hoc ut raperetur ad videndam divinam essentiam. Ergo multo magis oportebat, quod abstraheretur a viribus animæ vegetabilis, quarum operatione cessante, jam nullo modo remanet anima corpori conjuncta. Ergo videtur, quod oportuit in raptu Pauli animam totaliter a corpore esse separatam.

Sed Contra est, quod Augustin. dicit in Epist. ad Paulinam de videndo Deum: (*quæ est* 112. *c.* 13. *ante med. tom.* 2.) „ Non incredibile est, etiam quibusdam Sanctis nondum ita defunctis, ut sepelienda eorum cadavera remanerent, eis istam excellentiam revelationis fuisse concessam, „ ut scilicet viderent Deum per essentiam. Non ergo fuit necessarium, ut in raptu Pauli anima ejus totaliter separaretur a corpore.

Respondeo dicendum, quod, sicut supra dictum est, (*art.* 1. *huj. quæst.*) in raptu, de quo nunc loquimur, virtute divina elevatur homo ab eo quod est secundum naturam, in id quod est supra naturam. Et ideo *duo* considerare oportet. *Primo* quidem, quid sit homini secundum naturam: *Secundo*,

quid divina virtute in homine sit fiendum supra naturam.

Ex hoc autem quod anima corpori unitur, tanquam naturalis forma ipsius, convenit animæ naturalis habitudo ad hoc, quod per conversionem ad phantasmata intelligat. Quod quidem ab ea non aufertur divina virtute in raptu; quia non mutatur status ejus, ut dictum est. (*art.* 3. *hu. quæst. ad* 3.) Manente autem hoc statu, aufertur ab anima actualis conversio ad phantasmata, & sensibilia, ne impediatur ejus elevatio in id, quod excedit omnia phantasmata, ut dictum est. (*artic. præc.*) Et ideo „ in raptu non fuit necessarium, quod anima sic „ separaretur a corpore, ut ei non uniretur quasi „ forma: Fuit autem necessarium, intellectum ejus „ abstrahi a phantasmatibus, & sensibilium perce„ ptione.

Ad primum ergo dicendum, quod Paulus in raptu illo peregrinabatur a Domino quantum ad statum; quia adhuc erat in statu viatoris: non autem quoad actum, quo videbat Deum per speciem, ut ex prædictis patet. (*a.* 3. *hu. q. ad* 2. *&* 3.)

Ad secundum dicendum, quod potentia animæ virtute naturali non elevatur super modum convenientem essentiæ ejus: Virtute tamen divina potest in aliquid altius elevari: sicut corpus per violentiam fortioris virtutis elevatur supra locum convenientem sibi secundum speciem suæ naturæ.

Ad tertium dicendum, quod vires animæ vegetabilis non operantur ex intentione animæ, sicut vires sensitivæ, sed per modum naturæ. & ideo non requiritur ad raptum ab eis abstractio, sicut a potentiis sensitivis, per quarum operationes minueretur intentio animæ circa intellectivam cognitionem.

APPENDIX.

Ex art. habes *primo*: quomodo per rationem ostendas, merito insinuatum fuisse a scripturis, & August. quod non fuit necessarium, animam Divi Pauli in illo raptu esse totaliter a corpore separatam. A D. August. quidem, ut *in arg. contr.* A scripturis vero; ut *Sap.* 9. & *Exo.* 33. secundum quod ponuntur, ac exponuntur in *ar.* 4. *ap.* Vide igitur ibi: & inde comperies non tantum illud, quod in principio nunc diximus: sed etiam, quod fuit necessarium, ipsam animam a perceptione sensibilium,

& usu

& usu phantasmatum abstrahi, id, quod fuit *prima* pars conclusionis hujus articuli. *Secundo* vides, &c.

ARTICULUS VI. 839

Utrum Paulus ignoraverit, an anima ejus fuerit a corpore separata.

Ver. q. 13. *a.* 5. *Et* 2. *Cor.* 12. *lect.* 1. *fi.*

AD Sextum sic proceditur. Videtur, quod Paulus non ignoraverit, an ejus anima fuerit a corpore separata. Dicit enim ipse 2. ad Corinth. 12. *Scio hominem in Christo raptum usque ad tertium cælum*: Sed homo nominat compositum ex anima, & corpore: Raptus etiam differt a morte. Videtur ergo, quod ipse sciverit, animam non fuisse per mortem a corpore separatam; præsertim quia hoc communiter a Doctoribus ponitur.

2. Præterea. Ex eisdem Apostoli verbis patet, quod ipse scivit quo raptus fuerit, quia *in tertium cælum*: Sed ex hoc sequitur, quod sciverit utrum in corpore fuerit, vel non: quia si scivit tertium cœlum esse aliquid corporeum, consequens est, quod sciverit animam suam non esse a corpore separatam; quia visio rei corporeæ non potest fieri nisi per corpus. Ergo videtur, quod non omnino ignoraverit, an anima fuerit a corpore separata.

3. Præterea. Sicut Auguft. dicit 12. super Gen. ad literam, (*c.* 28. *to.* 3.) *ipse in raptu vidit illa visione Deum, qua vident Sancti in patria:* Sed Sancti ex hoc ipso quod vident Deum, sciunt an animæ eorum sint a corporibus separatæ. Ergo & Paulus hoc scivit.

Sed Contra est, quod dicitur 2. ad Cor. 12. *Sive in corpore, sive extra corpus nescio, Deus scit.*

Respondeo dicendum, quod hujusmodi quæstionis veritatem accipere oportet ex ipsis Apostoli verbis, quibus dicit se aliquid scire, scilicet se raptum esse usque ad *tertium cælum*, & aliquid nescire, scilicet *utrum in corpore, aut extra corpus*. Quod quidem potest intelligi dupliciter. Uno modo, ut hoc quod dicitur, *Sive in corpore, sive extra corpus*, non referatur ad ipsum esse hominis rapti, quasi ignoraverit an anima ejus esset in corpore, an non; sed ad modum raptus, ut scilicet ignoraverit an corpus ejus fuerit simul raptum cum anima in tertium cœlum, vel non, sed solum anima: sicut Ezech. 8. dicitur, quod adductus est in visionibus Dei in Hierusa-

rusalem. Et hunc intellectum fuisse cujusdam Judæi exprimit Hieronym. in Prologo super Daniel. (*versus fin. & est epist.* 120.) ubi dicit: *Denique & Apostolum nostrum* (scil. dicebat Judæus) *non fuisse ausum affirmare se in corpore raptum, sed dixisse: Sive in corpore, sive extra corpus nescio*.

Sed hunc sensum reprobat Aug. 12. super Genes. ad literam, (*c.* 2. 3. 4. & 28. *tom.* 3.) per hoc quod Apostolus dicit, scivisse se esse raptum usque in tertium cœlum. Sciebat ergo verum esse tertium cœlum id, in quod raptus fuit, & non similitudinem imaginariam tertii cœli: Alioquin si tertium cœlum nominavit phantasma tertii cœli, pari ratione dicere potuit, se in corpore raptum, nominans corpus proprii corporis phantasma, quale apparet in somniis: Si autem sciebat, esse vere tertium cœlum, sciebat ergo, aut esse aliquid spirituale, & incorporeum; & sic non poterat corpus ejus illuc rapi: aut esse aliquid corporeum; & sic anima non posset illuc sine corpore rapi, nisi separaretur a corpore. Et ideo oportet secundum alium sensum intelligere; ut scilicet Apostolus sciverit, quod fuerit raptus secundum animam, & non secundum corpus, nescíverit tamen, qualiter se haberet anima ad corpus, utrum sc. fuerit sine corpore, vel non.

Sed circa hoc diversimode *aliqui* loquuntur. *Quidam* enim dicunt, quod Apostolus scivit, quod anima sua erat corpori unita ut forma, sed nescivit utrum esset passus alienationem a sensibus, vel etiam utrum esset facta abstractio ab operibus animæ vegetabilis: Sed quod fuerit facta abstractio a sensibus, hoc non potuit ignorare, ex quo scivit se raptum: Quod autem fuerit facta abstractio ab operibus animæ vegetabilis, non erat tantum aliquid, ut de hoc oporteret tam solicitam fieri mentionem. Unde relinquitur, quod nescivit Apostolus, utrum anima ejus fuerit conjuncta corpori ut forma, vel a corpore separata per mortem. *Quidam* autem hoc concedentes dicunt, quod Apostolus tunc non perpendit, quando rapiebatur, quia tota ejus intentio conversa erat in Deum; sed postmodum percepit, considerans ea quæ viderat. Sed hoc etiam contrariatur verbis Apostoli, qui distinguit in verbis suis præteritum a futuro. dicit enim in præsenti se scire, quod fuit raptus ante annos quatuordecim, & se in præsenti nescire, utrum in corpore fuerit, vel extra corpus.

Et ideo *dicendum est, quod & prius, & postea nescivit, utrum ejus anima fuerit a corpore separata*.

14. Unde August. dicit 12. super Gen. ad lit. (c. 5. to. 3.) post longam inquisitionem concludens: *Restat ergo fortasse, ut hoc ipsum eum ignorasse intelligamus, utrum quando in tertium cœlum raptus est, in corpore fuerit anima, quomodo est anima in corpore, cum corpus vivere dicitur sive vigilantis, sive dormientis, sive in extasi a sensibus corporis alienati, an omnino de corpore exierit, ut mortuum corpus jaceret.*

Ad primum ergo dicendum, quod per Synecdochen quandoque pars hominis homo nominatur; & præcipue anima, quæ est pars hominis eminentior.

Quamvis enim possit intelligi, eum, quem raptum dicit, non tunc fuisse hominem, quando raptus fuit, sed post annos quatuordecim. Unde dicit, *Scio hominem*, non dicit, *Scio raptum hominem*. Nihil etiam prohiberet, mortem divinitus procuratam raptum dici. Et sic August. dicit 12. super Gen. ad literam: (c. 3. a med. tom. 3.) *Dubitante inde Apostolo, quis nostrum inde certus esse audeat?* Unde qui super hoc loquuntur, magis conjecturaliter, quam per certitudinem loquuntur.

Ad secundum dicendum, quod Apostolus scivit, vel illud cœlum esse quid corporeum, vel aliquid incorporeum a se visum in illo cœlo; cum hoc potuerit fieri per intellectum ejus, etiamsi anima ejus non esset a corpore separata.

Ad tertium dicendum, quod visio Pauli in raptu quantum ad aliquid fuit similis visioni Beatorum, sc. quantum ad id quod videbatur: & quantum ad aliquid dissimilis, sc. quantum ad modum videndi; quia non ita perfecte vidit, sicut Sancti qui sunt in patria. Unde August. dicit 12. super Gen. ad liter. (c. 36. a med. tom. 3.) *Quamvis Apostolo arrepto a carnis sensibus in tertium cœlum hoc defuit ad plenam, perfectamque cognitionem rerum, quæ Angelis inest, quod sive in corpore, sive extra corpus esset, nesciebat: hoc utique non deerit receptis corporibus in resurrectione mortuorum, cum corruptibile hoc induerit incorruptione.*

APPENDIX.

EX art. habes *primo*: quomodo per rationem & ostendas, & recte intelligas merito insinuatum fuisse a scripturis, quod D. Paulus ignoravit, an in raptu illo suo esset vivus in corpore, an totaliter mortuus. Ut 2. *Cor.* 12. secundum quod *in arg. contr.*

 Ubi

Ubi nota, quod dicit ly *sive in corpore*, *sive extra corpus*: non autem dicit sive cum corpore, sive sine corpore. Per illud enim sic subtiliter ad differentiam hujus dictum instruit nos Apostolus, quod non loquitur de nescientia raptus corporis sui: sed magis denotat, quod scivit, corpus suum non fuisse raptum simul cum anima. Puta modo illo, quo Helias raptus fuit in cœlum 4. *Reg.* 2. Et hoc annotatum sit contra opinionem illius Judæi recitatam in text. corp. *Secundo* vides: quomodo, &c.

QUÆSTIO CLXXVI.

De gratia Linguarum, in duos articulos divisa.

Deinde considerandum est de gratiis gratis datis, quæ pertinent ad Locutionem.

Et *primo* de gratia linguarum. *Secundo* de gratia sermonis sapientiæ, seu scientiæ.

Circa primum quæruntur duo.

Primo. Utrum per gratiam linguarum homo adipiscatur scientiam omnium linguarum.

Secundo. De comparatione hujus doni ad gratiam Prophetiæ.

ARTICULUS I. 842

Utrum illi qui consequebantur donum linguarum, loquebantur omnibus linguis.

1. *Cor.* 14. *lect.* 1. *&* *lect.* 4. *a princ.*

Ad Primum sic proceditur. Videtur, quod illi qui consequebantur donum linguarum, non loquebantur omnibus linguis. Illud enim quod divina virtute aliquibus conceditur, optimum est in suo genere: sicut Dominus aquam convertit in vinum bonum, sicut dicitur Joan. 2. Sed illi qui habuerunt donum linguarum, melius loquebantur in propria lingua. dicit enim Glos. ad Hebr. 1. (*ord. sup. Argumentum in eam Epist.*) *non esse mirandum, quod Epistola ad Hebræos majore relucet facundia, quam aliæ, cum naturale sit unicuique plus in sua, quam in aliena lingua valere. cæteras enim Epistolas Apostolus peregrino, idest Græco sermone composuit,*

ſuit, hanc autem ſcripſit Hebraica lingua. Non ergo per gratiam gratis datam Apoſtoli acceperunt ſcientiam omnium linguarum.

2. Præterea. Natura non facit per multa, quod poteſt fieri per unum; & multo minus Deus, qui ordinatius, quam natura, operatur: Sed poterat Deus facere, ut unam linguam loquentes ejus diſcipuli ab omnibus intelligerentur. unde ſup. illud Act. 2. *Audiebat unuſquiſque lingua ſua illos loquentes*, dicit Gloſ. (*ordin. Bedæ*), quod *linguis omnibus loquebantur, vel ſua*, ideſt Hebraica lingua, *loquentes ab omnibus intelligebantur, ac ſi propriis ſingulorum loquerentur*. Ergo videtur, quod non habuerunt ſcientiam loquendi omnibus linguis.

3. Præterea. Omnes gratiæ derivantur a Chriſto in corpus ejus, quod eſt Eccleſia, ſecundum illud Joa. 1. *De plenitudine ejus omnes accepimus*: Sed Chriſtus non legitur fuiſſe locutus niſi una lingua; nec etiam nunc fideles ſinguli niſi una lingua loquuntur. Ergo videtur, quod diſcipuli Chriſti non acceperunt ad hoc gratiam, ut omnibus linguis loquerentur.

Sed Contra eſt, quod dicitur Act. 2. quod *repleti ſunt omnes Spiritu ſancto, & cœperunt loqui variis linguis, prout Spiritus ſanctus dabat eloqui illis*: Ubi dicit Gloſ. Gregorii, (*hom.* 30. *in Euang. parum ante med.*) quod *Spiritus ſanctus ſuper diſcipulos in igneis linguis apparuit, & eis omnium linguarum ſcientiam dedit*.

Reſpondeo dicendum, quod primi diſcipuli Chriſti ad hoc fuerunt ab ipſo electi, ut per univerſum orbem diſcurrentes, fidem ejus ubique prædicarent, ſecundum illud Matth. ult. *Euntes docete omnes gentes*. Non autem erat conveniens, ut qui mittebantur ad alios inſtruendos, indigerent ab aliis inſtrui, qualiter aliis loquerentur, vel qualiter quæ alii loquerentur, intelligerent: præſertim quia iſti qui mittebantur, erant unius gentis, ſcilicet Judææ, ſecundum illud Iſa. 27. *Qui egredientur impetu a Jacob, implebunt faciem orbis ſemine*. Illi etiam qui mittebantur, pauperes, & impotentes erant; nec de facili a principio reperiſſent, qui eorum verba aliis fideliter interpretarentur, vel verba aliorum eis exponerent; maxime quia ad infideles mittebantur. Et ideo *neceſſarium fuit, ut ſuper hoc eis divinitus provideretur per donum linguarum*: ut ſicut gentibus ad idololatriam declinantibus, introducta eſt diverſitas linguarum, ſicut dicitur Gen. 11. ita etiam quando erant gentes ad cultum unius Dei revocandæ,

dæ, contra hujusmodi diversitatem remedium adhiberetur per donum linguarum.

Ad primum ergo dicendum, quod, sicut dicitur 1. ad Cor. 12. *manifestatio Spiritus datur ad utilitatem*. Et ideo sufficienter & Paulus, & alii Apostoli fuerunt instructi divinitus in linguis omnium gentium, quantum requirebatur ad fidei doctrinam: Sed quantum ad quædam, quæ superadduntur humana arte ad ornatum, & elegantiam locutionis, Apostolus instructus erat in propria lingua, non autem in aliena: Sicut etiam in sapientia, & scientia fuerunt sufficienter instructi, quantum requirebat doctrina fidei, non autem quantum ad omnia, quæ per scientiam acquisitam cognoscuntur; puta de conclusionibus Arithmeticæ, vel Geometriæ.

Ad secundum dicendum, quod quamvis utrumque fieri potuisset, scilicet quod per unam linguam loquentes ab omnibus intelligerentur, aut quod omnibus linguis loquerentur: tamen convenientius fuit, quod ipsi omnibus linguis loquerentur; quia hoc pertinebat ad perfectionem scientiæ ipsorum, per quam non solum loqui, sed intelligere poterant quæ ab aliis dicebantur. Si autem omnes unam eorum linguam intellexissent, hoc vel fuisset per scientiam illorum qui eos loquentes intelligerent, vel fuisset quasi quædam illusio, dum aliorum verba aliter ad eorum aures perferrentur, quam ipsi ea proferrent. Et ideo Glos. (*ord. Bedæ*) dicit Act. 2. quod *majori miraculo factum est, quod ipsi omnium linguarum generibus loquerentur*. Et Paulus dicit 1. ad Cor. 14. *Gratias ago Deo meo, quod omnium vestrum lingua loquor*.

Ad tertium dicendum, quod Christus in propria persona uni soli genti prædicaturus erat, scilicet Judæis. Et ideo quamvis ipse absque dubio haberet perfectissime scientiam omnium linguarum; non tamen oportuit, quod omnibus linguis loqueretur. Ideo autem, ut August. dicit super Joan. (*Tract. 32. cir. med. tom. 9.*) *cum & modo Spiritus Sanctus accipiatur, nemo loquitur linguis omnium gentium, quia jam ipsa Ecclesia linguis omnium gentium loquitur; in qua qui non est, non accipit Spiritum Sanctum*.

APPENDIX.

Ex art. habes *primo*: quomodo per rationem & ostendas, & recte intelligas, merito insinuatum fuisse a scripturis, & Gregorio, quod Apostoli per do-

donum linguarum divinitus receptum loquebantur omnibus linguis. A D. Greg. quidem super *Act.* 2. Secundum quod adducitur *in arg. contr.* A scripturis vero 1. Cor. 14. *Gratias ago Deo meo, quod omnium vestrum lingua loquor. Secundo* vides, &c.

ARTICULUS II. 841

Utrum donum linguarum sit excellentius, quam gratia Prophetiæ.

AD Secundum sic proceditur. Videtur, quod donum linguarum sit excellentius, quam gratia Prophetiæ. Quæ enim sunt melioribus propria, videntur esse meliora, secundum Philos. in 3. Topic. (*c.* 1. *in explicat. loci* 12. *tom.* 1.) Sed donum linguarum est proprium novi Testamenti. unde cantatur in Sequentia Pentecostes: *Ipse hodie Apostolos Christi donans munere insolito, & cunctis inaudito seculis:* Prophetia autem magis competit veteri Testamento, secundum illud ad Hebr. 1. *Multifariam, multisque modis olim Deus loquens Patribus in Prophetis.* Ergo videtur, quod donum linguarum sit excellentius, quam donum Prophetiæ.

2. Præterea. Illud, per quod ordinamur ad Deum, videtur excellentius esse eo, per quod ordinamur ad homines. Sed per donum linguarum homo ordinatur ad Deum, per Prophetiam autem ad homines, dicitur enim 1. ad Cor. 14. *Qui loquitur lingua, non hominibus loquitur, sed Deo: qui autem prophetat, hominibus loquitur ad ædificationem.* Ergo videtur, quod donum linguarum sit excellentius, quam donum Prophetiæ.

3. Præterea. Donum linguarum habitualiter permanet in habente ipsum, & homo habet in potestate uti eo, cum voluerit. unde dicitur 1. ad Cor. 14. *Gratias ago Deo meo, quod omnium vestrum lingua loquor:* Non autem sic est de dono Prophetiæ, ut supra dictum est. (*q.* 171. *a.* 2.) Ergo donum linguarum videtur esse excellentius, quam donum Prophetiæ.

4. Præterea. Interpretatio sermonum videtur contineri sub Prophetia; quia Scripturæ eodem spiritu exponuntur, quo sunt editæ: Sed interpretatio sermonum 1. ad Corinth. 12. ponitur post genera linguarum. Ergo videtur, quod donum linguarum sit excellentius quam donum Prophetiæ, maxime quantum ad aliquam ejus partem.

Sed Contra eſt, quod Apoſtolus dicit 1. ad Corinth. 14. *Major eſt, qui prophetat, quam qui loquitur linguis*.

Reſpondeo dicendum, quod *donum Prophetiæ excedit donum linguarum tripliciter*.

Primo quidem, quia donum linguarum refertur ad diverſas voces proferendas, quæ ſunt ſigna alicujus intelligibilis veritatis, cujus etiam ſigna ſunt quædam ipſa phantaſmata, quæ ſecundum imaginariam viſionem apparent. Unde & Auguſtinus 12. ſuper Gen. ad lit. (*c*. 8. *to*. 3.) comparat donum linguarum viſioni imaginariæ. Dictum eſt autem ſupra, (*q*. 173. *a*. 2.) quod donum Prophetiæ conſiſtit in ipſa illuminatione mentis ad cognoſcendam intelligibilem veritatem. Unde ſicut prophetica illuminatio excellentior eſt, quam imaginaria viſio, ut ſupra habitum eſt: (*q*. 174. *a*. 2.) ita etiam excellentior eſt Prophetia, quam donum linguarum, ſecundum ſe conſideratum. *Secundo*, quia donum Prophetiæ pertinet ad rerum notitiam, quæ eſt nobilior, quam notitia vocum, ad quam pertinet donum linguarum. *Tertio*, quia donum Prophetiæ eſt utilius. Et hoc quidem probat Apoſtolus 1. ad Corinth. 14. *tripliciter*. *Primo* quidem, quia Prophetia eſt utilior ad ædificationem Eccleſiæ, ad quam qui loquitur linguis, nihil prodeſt, niſi expoſitio ſubſequatur. *Secundo* quantum ad ipſum loquentem, qui ſi acciperet, ut loqueretur diverſis linguis, ſine hoc quod intelligeret, quod pertinet ad propheticum donum, mens ejus non ædificaretur. *Tertio* quantum ad infideles, propter quos præcipue eſſe videtur datum donum linguarum; qui quidem forte eos, qui loquerentur linguis, reputarent inſanos: ſicut & Judæi reputaverunt ebrios Apoſtolos linguis loquentes, ut dicitur Act. 2. Per Prophetias autem infideles convincuntur, manifeſtatis abſconditis cordis ſui.

Ad primum ergo dicendum, quod, ſicut ſupra dictum eſt, (*q*. 174. *ar*. 2. *ad* 1.) ad excellentiam Prophetiæ pertinet, quod aliquis non ſolum illuminetur intelligibili lumine, ſed etiam percipiat imaginariam viſionem Ita etiam ad perfectionem operationis Spiritus ſancti pertinet, quod non ſolum impleat mentem lumine prophetico, & phantaſiam imaginaria viſione, ſicut erat in veteri Teſtamento; ſed etiam exterius linguam erudiat ad varia ſigna locutionum proferenda; quod totum fit in novo Teſtamento, ſecundum illud 1. ad Corinth. 14. *Unuſquiſque veſtrum pſalmum habet, doctrinam habet,*

lin-

linguam habet, *apocalypsim*, idest propheticam revelationem, *habet*.

Ad secundum dicendum, quod per donum Prophetiæ homo ordinatur ad Deum secundum mentem; quod est nobilius, quam ordinari ad eum secundum linguam. Dicitur autem, quod ille qui loquitur lingua, non loquitur hominibus, idest ad intellectum hominum, vel utilitatem eorum, sed ad intellectum solius Dei, & ad laudem ejus; Sed per Prophetiam ordinatur aliquis & ad Deum, & ad proximum. Unde est perfectius donum.

Ad tertium dicendum, quod revelatio prophetica se extendit ad omnia supernaturalia cognoscenda. Unde ex ejus perfectione contingit, quod in statu imperfectionis hujus vitæ non potest haberi perfecte per modum habitus, sed imperfecte per modum cujusdam passionis. Sed donum linguarum se extendit ad cognitionem quandam particularem, scilicet vocum humanarum. Et ideo non repugnat imperfectioni hujus vitæ, quod perfecte, & habitualiter habeatur.

Ad quartum dicendum, quod interpretatio sermonum potest reduci ad donum Prophetiæ; inquantum scilicet mens illuminatur ad intelligendum, & exponendum, quæcumque sunt in sermonibus obscura, sive propter difficultatem rerum significatarum, sive etiam propter ipsas voces ignotas, quæ proferuntur, sive etiam propter similitudines rerum adhibitas, secundum illud Dan. 5. *Audivi de te, quod possis obscura interpretari, & ligata dissolvere*. Unde interpretatio sermonum est potior, quam donum linguarum; ut patet per illud quod Apostolus dicit 1. ad Corinth. 14. *Major est, qui prophetat, quam qui loquitur linguis, nisi forte interpretetur*. Postponitur autem interpretatio sermonum dono linguarum, quia etiam ad interpretandum diversa linguarum genera interpretatio sermonum se extendit.

A P P E N D I X.

Ex art. habes *primo*: quomodo per rationem & ostendas, & in sensu recto intelligas, merito esse insinuatum a Scripturis, quod donum linguarum non est excellentius, quam donum prophetiæ. Ut 1. *Cor.* 14. Secundum quod est *in arg. contr.* Pro cujus, & aliquorum aliorum hic dictorum, diffusiori notitia, vide S. Thomæ expositionem super epistolas D. Pauli in *c.* illo 14. fere per totum. *Secundo* vides: quomodo ex iis, si bene pensentur, &c.

QUÆSTIO CLXXVII.

De gratia gratis data, quæ consistit in sermone, in duos articulos divisa.

DEinde considerandum est de gratia gratis data, quæ consistit in sermone, de qua dicit Apostolus 1. ad Corinth. 12. *Alii datur per Spiritum sermo sapientiæ, alii sermo scientiæ.*

Et circa hoc quæruntur duo.

Primo. Utrum in sermone consistat aliqua gratia gratis data.
Secundo. Quibus hæc gratia competat.

ARTICULUS I. 842

Utrum in sermone consistat aliqua gratia gratis data.

AD Primum sic proceditur. Videtur, quod in sermone non consistat aliqua gratia gratis data. Gratia enim datur ad id, quod excedit facultatem naturæ: Sed ex naturali ratione adinventa est ars Rhetorica, per quam aliquis potest sic dicere, ut doceat, ut delectet, ut flectat, sicut Augustinus dicit in 4. de doctr. Christ. (*c.* 12. *in princ. to.* 3.) Hoc autem pertinet ad gratiam sermonis. Ergo videtur, quod gratia sermonis non sit gratia gratis data.

2. Præterea. Omnis gratia ad regnum Dei pertinet: Sed Apostolus dicit 1. ad Corinth. 4. *Non in sermone est regnum Dei, sed in virtute.* Ergo in sermone non consistit aliqua gratia gratis data.

3. Præterea. Nulla gratia datur ex meritis; quia *si ex operibus, jam non est gratia*, ut dicitur ad Rom. 11. Sed sermo datur alicui ex meritis. dicit enim Greg. (*l.* 11. *Mor. c.* 9.) exponens illud Psalm. 118. *Ne auferas de ore meo verbum veritatis*, quod *verbum veritatis est, quod omnipotens Deus facientibus tribuit, & non facientibus tollit.* Ergo videtur, quod donum sermonis non sit gratia gratis data.

4. Præterea. Sicut necesse est, quod homo per sermonem pronuntiet ea, quæ pertinent ad donum sapientiæ, vel scientiæ; ita etiam ea, quæ pertinent ad virtutem fidei. Ergo si ponitur sermo sapientiæ, & sermo scientiæ gratia gratis data, pari ratio-

ratione deberet poni sermo fidei inter gratias gratis datas.

Sed in contrarium est, quod dicitur Ecclesiast. 6. *Lingua eucharis*, idest gratiosa, *in bono homine abundabit*: Sed bonitas hominis est ex gratia. Ergo etiam gratiositas sermonis.

Respondeo dicendum, quod gratiæ gratis datæ dantur ad utilitatem aliorum, ut supra dictum est. (1. 2. *q.* 111. *a.* 1. *&* 4.) Cognitio autem, quam aliquis a Deo accipit, in utilitatem alterius converti non posset, nisi mediante locutione. Et quia Spiritus sanctus non deficit in aliquo, quod pertineat ad Ecclesiæ utilitatem, etiam „ providet membris Ecclesiæ in locutione: non solum ut aliquis sic loquatur, ut a diversis possit intelligi; quod pertinet ad donum linguarum: sed etiam quod efficaciter loquatur; quod pertinet ad gratiam sermonis.

Et hoc *tripliciter*. *Primo* quidem ad instruendum intellectum: quod fit, dum aliquis sic loquitur, quod doceat. *Secundo* ad movendum affectum, ut scilicet libenter audiat verbum Dei: quod fit, dum aliquis sic loquitur, quod auditores delectet: quod non debet aliquis quærere propter favorem suum, sed ut homines alliciantur ad audiendum verbum Dei. *Tertio* ad hoc quod aliquis amet ea quæ verbis significantur, & velit ea implere: quod fit, dum aliquis sic loquitur, quod auditorem flectat. Ad quod quidem efficiendum Spiritus sanctus utitur lingua hominis, quasi quodam instrumento; ipse autem est, qui perficit operationem interius. Unde Gregorius dicit in Hom. Pentecostes: (*quæ est* 30. *in Evang. inter princ. & med. & l.* 29. *Moral. c.* 13.) *Nisi corda auditorum Spiritus sanctus repleat, ad aures corporis vox docentium incassum sonat.*

Ad primum ergo dicendum, quod sicut miraculose Deus quandoque operatur quodam excellentiori modo etiam ea, quæ natura potest operari: ita etiam Spiritus sanctus excellentius operatur per gratiam sermonis id, quod potest ars operari inferiori modo.

Ad secundum dicendum, quod Apostolus ibi loquitur de sermone, qui innititur humanæ eloquentiæ absque virtute Spiritus sancti: Unde præmisit: *Cognoscam non sermonem eorum, qui inflati sunt, sed virtutem*. Et de seipso præmiserat sup. c. 2. *Sermo meus, & prædicatio mea non fuit in persuasibilibus humanæ sapientiæ verbis, sed in operatione spiritus, & virtutis.*

Ad

Ad tertium dicendum, quod, ficut dictum eft, (*in corp. ar.*) gratia fermonis datur alicui ad utilitatem aliorum. Unde quandoque fubtrahitur propter auditoris culpam, quandoque autem propter culpam ipfius loquentis. Bona autem opera utriusque non merentur directe hanc gratiam, fed folum impediunt hujus gratiæ impedimenta. Nam etiam gratia gratum faciens fubtrahitur propter culpam: Non tamen eam meretur aliquis per bona opera, per quæ tollitur tantum gratiæ impedimentum.

Ad quartum dicendum, quod, ficut dictum eft, (*in corp. ar.*) gratia fermonis ordinatur ad utilitatem aliorum. Quod autem aliquis fidem fuam aliis communicet, fit per fermonem fcientiæ, five fapientiæ. Unde Auguftinus dicit 14. de Trinitate, (*c. 1. a med. to. 3.*) quod *fcire quemadmodum fides & piis opituletur, & contra impios defendatur, videtur Apoftolus fcientiam appellare*. Et ideo non oportuit, quod poneret fermonem fidei; fed fuffecit ponere fermonem fcientiæ, & fapientiæ.

A P P E N D I X.

Ex art. habes *primo*: quomodo per rationem oftendas, merito infinuatum a Scripturis, & Auguftino, quod in fermone eft aliqua gratia gratis a Spirituſancto data. A Scripturis quidem; ut *Eccl. 6.* Secundum quod dicitur *in arg. contr.* Item 1. Corinth. 12. *Alii datur fermo fcientiæ; alii fermo fapientiæ*. Ab Auguftino autem per hoc quidem fermone gratiofo Apoftolorum loquens, in Epiftola ad *Volufianum*, inquit, „ Apoftoli funt, qui linguis „ omnium gentium loquuntur, errores fidenter ar„ guunt, veritatem faluberrimam prædicant, homi„ nes ad pœnitentiam hortantur, præteritæ vitæ „ culpabilis indulgentiam de divina gratia pollicen„ tur. Excitata eft tandem adverfus eos infidelitas „ fæva, tolerant prædicta, fperant promiffa, docent „ præcepta. Numero exigui per mundum difcurrunt: „ populos mirabili facilitate convertunt. „ Hæc ille. Ubi nota ly *populos mirabili facilitate convertunt*. Per hoc enim, quod Apoftoli ipfis populis gentium tam infolita, tam ardua, tam rationi fupereminentia, inter tantorum luporum ferocitatem pofiti, plufquam faciliter fuæ prædicationis ignito fermone ignaros illos docendo, carnales illos fpiritualiter delectando, adamantinos illos fuaviter flectendo, perfuaferunt, Beatus Auguftinus aperte demonftrat, & fpecialiter, quod Apoftolorum fermo fuit gratia

Spi-

Spiritus ſancti ; & univerſaliter , quod in ſermone conſiſtit aliqua gratia gratis data . *Secundo* vides : quomodo ex iis bene penſatis , & applicatis , declaretur viciſſim Angelica doctrina præſens.

ARTICULUS II. 843

Utrum gratia ſermonis , ſapientiæ , & ſcientiæ pertineat etiam ad mulieres.

AD Secundum ſic proceditur . Videtur, quod gratia ſermonis , ſapientiæ , & ſcientiæ pertineat etiam ad mulieres. Ad hujuſmodi enim gratiam pertinet doctrina, ſicut dictum eſt : (*art. præc.*) Sed docere competit mulieri . dicitur enim Proverb. 4. *Unigenitus fui coram matre mea, & docebat me* . Ergo hæc gratia competit mulieribus.

2. Præterea . Major eſt gratia Prophetiæ , quam gratia ſermonis ; ſicut major eſt contemplatio veritatis, quam ejus enuntiatio : Sed Prophetia conceditur mulieribus : Sicut legitur Judic. 4. de Delbora: Et 4. Reg. 22. de Olda Propheтiſſa uxore Sellum: Et Act. 21. de quatuor filiabus Philippi: Apoſtolus etiam dicit 1. ad Corinth. 11. *Omnis mulier orans, aut prophetans* &c. Ergo videtur, quod multo magis gratia ſermonis competat mulieri.

3. Præterea. 1. Petri 4. dicitur : *Unuſquiſque ſicut accepit gratiam , in alterutrum illam adminiſtrantes*: Sed quædam mulieres accipiunt gratiam ſapientiæ, & ſcientiæ, quam non poſſunt aliis adminiſtrare, niſi per gratiam ſermonis. Ergo gratia ſermonis competit mulieribus.

Sed Contra eſt , quod Apoſt. dicit 1. ad Corinth. 14. *Mulieres in Eccleſiis taceant*. Et 1. ad Tim. 2. *Docere mulieri non permitto*: Hoc autem præcipue pertinet ad gratiam ſermonis. Ergo gratia ſermonis non competit mulieribus.

Reſpondeo dicendum , quod ſermone poteſt aliquis uti *dupliciter* . *Uno modo* privatim ad unum , vel paucos , familiariter colloquendo : Et *quantum ad hoc gratia ſermonis poteſt competere mulieribus*.

Alio modo publice alloquendo totam Eccleſiam : Et *hoc mulieri non conceditur*. *Primo* quidem , & principaliter propter conditionem fœminei ſexus , qui debet eſſe ſubditus viro , ut patet Gen. 3. Docere autem , & perſuadere publice in Eccleſia non pertinet ad ſubditos , ſed ad Prælatos : Magis tamen viri ſubditi ex commiſſione poſſunt exequi ;

quia

quia non habent hujusmodi subjectionem ex naturali sexu, sicut mulieres, sed ex aliquo accidentaliter superveniente. *Secundo*, ne animi hominum alliciantur ad libidinem. dicitur enim Ecclef. 9. *Colloquium illius quasi ignis exardescit*. *Tertio*, quia communiter mulieres non sunt in sapientia perfectæ, ut eis possit convenienter publica doctrina committi.

Ad primum ergo dicendum, quod illa auctoritas loquitur de doctrina privata, qua mater filium erudit.

Ad secundum dicendum, quod gratia Prophetiæ attenditur secundum mentem illuminatam a Deo: Ex qua parte non est in hominibus sexuum differentia, secundum illud ad Coloss. 3. *Induentes novum hominem, qui renovatur secundum imaginem ejus, qui creavit eum, ubi non est masculus, neque fœmina*. Sed gratia fermonis pertinet ad instructionem hominum, inter quos differentia sexuum invenitur. Unde non est similis ratio de utroque.

Ad tertium dicendum, quod gratiam divinitus acceptam diversimode aliqui administrant, secundum diversitatem conditionis ipsorum. Unde mulieres, si gratiam sapientiæ, aut scientiæ habeant, possunt eam administrare secundum privatam doctrinam, non autem secundum publicam.

APPENDIX.

EX art. habes *primo*: quomodo per rationem destruas temerarium errorem *Sectariorum* dicentium, quod scripturam sacram, seu verbum Dei tractare licet laicis, etiam mulieribus, æque ac Sacerdotibus: *Secundo* habes: quomodo per rationem ostendas, illum merito damnari a 1. *Cor.* 14. Et 1. *Tim.* 2. ut extenditur in *argu. contr.* Item a dictis supra *articul. num.* 65 Item ab *Elucid. pr. par. art. num.* 1. 183. Item per Veritates aureas super totam legem veterem, *Gen.* 27. *concl.* 3. & *Deut.* 17. *concl.* 7. & *c.* 25. *concl.* 1. Ad tollendum vero omnis latibuli talium subterfugium vide ibid. *libr. Num.* 3. *concl.* 3. & Elucid. Addition. *articul. num.* 157. *Tertio* vides: quomodo, &c.

QUÆ-

QUÆSTIO CLXXVIII.

De gratia miraculorum, in duos articulos divisa.

DEinde considerandum est de gratia miraculorum.

Et circa hoc quæruntur duo.

Primo. Utrum sit aliqua gratia gratis data faciendi miracula.
Secundo. Quibus conveniat.

ARTICULUS I. 844

Utrum sit aliqua gratia gratis data ad miracula facienda.

3. *contra c.* 154. *& po. q.* 6. *a.* 4. *cor. fi. & a.* 9. *ad* 1. *& opusc.* 3. *c.* 222.

AD Primum sic proceditur. Videtur, quod nulla gratia gratis data ordinetur ad miracula facienda. Omnis enim gratia ponit aliquid in eo, cui datur: Sed operatio miraculorum non ponit aliquid in anima hominis, cui datur: quia etiam ad tactum corporis mortui miracula fiunt; sicut legitur 4. Reg. 13. quod *quidam projecerunt cadaver in sepulchro Helisæi, quod cum tetigisset ossa Helisæi, revixit homo, & stetit super pedes suos.* Ergo operatio miraculorum non pertinet ad gratiam gratis datam.

2. Præterea. Gratiæ gratis datæ sunt a Spiritu sancto, secundum illud 1. ad Corinth. 12. *Divisiones gratiarum sunt, idem autem spiritus:* Sed operatio miraculorum fit etiam a spiritu immundo, secundum illud Matth. 24. *Surgent pseudochristi, & pseudoprophetæ, & dabunt signa, & prodigia magna.* Ergo videtur, quod operatio miraculorum non pertineat ad gratiam gratis datam.

3. Præterea. Miracula distinguuntur per signa, & prodigia, sive portenta, & per virtutes. Inconvenienter ergo ponitur operatio virtutum potius gratia gratis data, quam operatio prodigiorum, sive signorum.

4. Præterea. Miraculosa reparatio sanitatis per divinam virtutem fit. Ergo non debet distingui gratia sanitatum ab operatione virtutum.

5. Præ-

5. Præterea. Operatio miraculorum consequitur fidem, *vel* facientis, secundum illud 1. ad Cor. 13. *Si habuero omnem fidem, ita ut montes transferam*; *sive* etiam aliorum, propter quos miracula fiunt. unde dicitur Matth. 13. *Et non fecit ibi virtutes multas propter incredulitatem illorum*. Si ergo fides ponitur gratia gratis data, superfluum est præter hoc ponere aliam gratiam gratis datam operationem signorum.

Sed Contra est, quod Apost. 1. ad Corinth. 12. inter alias gratias gratis datas dicit: *Alii datur gratia sanitatum, alii operatio virtutum*.

Respondeo dicendum, quod, sicut supra dictum est, (*qu. præc. a.* 1.) Spiritus sanctus sufficienter providet Ecclesiæ in his, quæ sunt utilia ad salutem, ad quod ordinantur gratiæ gratis datæ. Sicut autem oportet, quod notitia, quam quis divinitus accepit, in notitiam aliorum deducatur per donum linguarum, & per gratiam sermonis: ita necesse est, quod sermo prolatus confirmetur, ad hoc quod credibilis fiat. Hoc autem fit per operationem miraculorum, secundum illud Marc. ult. *Et sermonem confirmante sequentibus signis*. Et hoc rationabiliter. Naturale enim est homini, ut veritatem intelligibilem per sensibiles effectus deprehendat. Unde sicut ductu naturalis rationis homo pervenire potest ad aliquam Dei notitiam per effectus naturales: ita per aliquos supernaturales effectus, qui miracula dicuntur, in aliquam supernaturalem cognitionem credendorum homo inducitur: Et ideo *operatio miraculorum pertinet ad gratiam gratis datam*.

Ad primum ergo dicendum, quod sicut Prophetia se extendit ad omnia, quæ supernaturaliter cognosci possunt: ita operatio virtutum se extendit ad omnia, quæ supernaturaliter fieri possunt: Quorum quidem causa est divina omnipotentia, quæ nulli creaturæ communicari potest. Et ideo impossibile est, quod principium operandi miracula sit aliqua qualitas habitualiter manens in anima. Sed tamen hoc potest contingere, quod sicut mens Prophetæ movetur ex inspiratione divina ad aliquid supernaturaliter cognoscendum, ita etiam mens miracula facientis moveatur ad faciendum aliquid, ad quod sequitur effectus miraculi, quod Deus sua virtute facit. Quod quandoque quidem fit præcedente oratione: sicut cum Petrus Tabitam mortuam suscitavit, ut habetur Act. 9. Quandoque etiam non præcedente manifesta oratione, sed Deo ad nutum hominis operante: sicut Petrus Ananiam, & Sapphiram

ram

ram mentientes morti increpando tradidit, ut dicitur Act. 5. Unde Gregorius dicit in 2. Dialogorum, (*cap. 30. a med.*) quod *Sancti aliquando ex potestate miracula exhibent, aliquando ex postulatione*. Utrolibet tamen modo Deus principaliter operatur, qui utitur instrumentaliter vel interiori motu hominis, vel ejus locutione, vel etiam aliquo exteriori actu, seu etiam aliquo contactu corporali corporis etiam mortui. Unde Josue 10. cum Josue dixisset quasi ex potestate, *Sol contra Gabaon ne movearis*, subditur postea: *Non fuit ante, & postea tam longa dies, obediente Deo voci hominis*.

Ad secundum dicendum, quod ibi loquitur Dominus de miraculis, quæ fienda sunt tempore Antichristi: De quibus Apostolus dicit 2. ad Thess. 2. quod *adventus Antichristi erit secundum operationem Satanæ in omni virtute, & signis, & prodigiis mendacibus*: Et, sicut August. dicit 20. de civitate Dei, (*c. 19. declinando ad finem, tom. 5.*) „ ambiguum „ esse solet, utrum propterea dicta sint signa, & „ prodigia mendacia, quoniam mortales sensus per „ phantasmata decepturus est, ut quod non facit, „ facere videatur: an quia illa, etiamsi erunt vera „ prodigia, ad mendacium pertrahent credituros. „ Vera autem dicuntur, quia ipsæ res veræ erunt; sicut magi Pharaonis fecerunt veras ranas, & veros serpentes: Non tamen habebunt veram rationem miraculi; quia fient virtute naturalium causarum, sicut in prima parte (*qu. 114. art. 4.*) dictum est. Sed operatio miraculorum, quæ attribuitur gratiæ gratis datæ, fit virtute divina ad hominum utilitatem.

Ad tertium dicendum, quod in miraculis *duo* possunt attendi. *Unum* quidem est id quod fit, quod quidem est aliquid excedens facultatem naturæ: Et secundum hoc miracula dicuntur *virtutes*. *Aliud* est id propter quod miracula fiunt, scilicet ad manifestandum aliquid supernaturale: Et secundum hoc communiter dicuntur *signa*: Propter excellentiam autem dicuntur *portenta*, vel *prodigia*, quasi procul aliquid ostendentia.

Ad quartum dicendum, quod gratia sanitatum commemoratur seorsum, quia per eam confertur homini aliquod beneficium, scilicet corporalis sanitatis, præter beneficium commune, quod exhibetur in omnibus miraculis, ut scilicet homines adducantur in Dei notitiam.

Ad quintum dicendum, quod operatio miraculorum attribuitur fidei propter *duo*: *Primo* quidem,

quia

quia ordinatur ad fidei confirmationem: *Secundo*, quia procedit ex Dei omnipotentia, cui fides innititur. Et tamen sicut præter gratiam fidei necessaria est gratia sermonis ad fidei instructionem: ita etiam necessaria est operatio miraculorum ad fidei confirmationem.

APPENDIX.

EX a. habes 1. quomodo per rationem tum directam, tum indirectam, radicitus destruas hæresim *Eunomii*, *Eustatii*, *Vigilantii*, dicentium (ut ait *Lindanus* in suo Dubitantio, dial. 2.) miracula sanctorum fuisse dæmonum præstigias. Et *Pauperum de Lugduno* dicentium (ut refert Cardinalis Turrecremata *de Ecclesia li. 4. cap. 35.*) miracula nulla vera in Ecclesia esse. Per hoc enim, quod in præsenti articulo ex ratione mostratur, operationem miraculorum & esse gratiam gratis datam, & a Spiritu sancto Ecclesiæ (cui semper in rebus ad salutem utilibus providet) esse collatam, constat aperte, tanquam in radice firmissima, & quod miracula non præstigiosa dæmonum (qualia erunt Antichristi) sed vera Spiritus sancti, in Ecclesia sunt, & quod oppositum esse numquam potest; & quod Sanctus Doctor hoc in loco hæreses supradictas efficacissima ratione impugnat, atque radicitus expugnat. *Secundo* habes: quomodo per rationem ostendas, illorum hæreticalia præstigia merito damnari a Marc. ult. *Signa autem eos, qui crediderint, hæc sequentur. In nomine meo dæmonia ejicient*, &c. Et infra impletionem hujus promissi ostendens dicit: *Illi autem profecti prædicaverunt ubique, Domino cooperante, & sermonem confirmante sequentibus signis*. Ex his enim Sanctus Euangelista abundanter, & manifeste satis, superque demonstrat intentum, ac si scholastice dicat: Dominus signa illa promittens Ecclesiæ, est verax; Dominus per illa met signa sermonem Ecclesiæ confirmans, est verax: sermo ipse Apostolorum, seu Ecclesiæ in suis principibus, est verax. ergo signa, idest miracula, in Ecclesia sunt vera. Quod si illatum hoc, scilicet miracula Ecclesiæ esse vera, negas. Ergo & Christum, Dominum miraculorum sponsorem, atque operatorem, esse veracem negas (qui tamen veritas est, *Joan.* 14.) Ergo & sermonem ab Apostolis prædicatum, signisque ipsis confirmatum, qui est fides catholica, esse verum negas. (quod pro maximo inconvenienti habet D. Paulus 1. *Cor.* 15.) Ergo & conversionem mundi ad Chri-

Christum fuisse veram, vereque factam, negas; & consequenter secundum tuam prædictam positionem hæreticam, fideles Christi adhuc sunt in peccatis suis, idest suæ pristinæ ante conversionem infidelitatis (quæ tamen duo velut absurdissima reprobat cum vehementia idem Apostolus ibidem 1. *Cor.* 15.) Vide, quot, quantasque tenebras nobis obfundebant hæreses illæ duæ in appendicis principio relatæ: quarum tamen tenebrarum confusionem Sanctus Marcus unico suo dicto (scilicet, *sermonem confirmante sequentibus signis*) & lucidissime aperuit, & apertissimis redargutionibus disjecit. Item per articuli rationem ostendere potes, illas merito damnari a Veritatibus aureis super totam legem veterem, *Exod.* 18. *concl.* 2. & *Num.* 14. *concl.* 3. Item ab *Elucid. primæ par. articulorum nu.* 518. *Tertio* vides: quomodo ex iis bene pensatis, & applicatis declaretur, atque confirmetur, &c.

ARTICULUS II. 845

Utrum mali possint miracula facere.

1. quæst. 110. *art.* 4. *ad* 2. *Et* 3. *qu.* 43. *art.* 1. *&* 4. *corp. Et pot. qu.* 6. *art.* 5. *ad* 9. *& artic.* 9. *ad* 7. *Et quol.* 2. *art.* 6. *ad* 4.

AD Secundum sic proceditur. Videtur, quod mali non possint miracula facere. Miracula enim impetrantur per orationem, sicut dictum est: (*art. præc. ad* 1.) Sed oratio peccatoris non est exaudibilis, secundum illud Joan. 9. *Scimus, quia peccatores Deus non audit.* & Proverb. 28. dicitur: *Qui declinat aures suas, ne audiat legem, oratio ejus erit execrabilis.* Ergo videtur, quod mali miracula facere non possint.

2. Præterea. Miracula attribuuntur fidei, secundum illud Matth. 17. *Si habueritis fidem, sicut granum sinapis, dicetis monti huic, Transi hinc, & transibit*: *Fides* autem *sine operibus mortua est*, ut dicitur Jacobi 2. & sic non videtur, quod habeat propriam operationem. Ergo videtur, quod mali, qui non sunt bonorum operum operativi, miracula facere non possint.

3. Præterea. Miracula sunt quædam divina testimonia, secundum illud ad Hebr. 2. *Contestante Deo signis, & portentis, & variis virtutibus.* unde & in Ecclesia aliqui canonizantur per testimonia mira-

culorum: Sed Deus non poteſt eſſe teſtis falſitatis. Ergo videtur, quod mali homines non poſſint miracula facere.

4. Præterea. Boni ſunt Deo conjunctiores, quam mali: Sed non omnes boni faciunt miracula. Ergo multo minus mali faciunt.

Sed Contra eſt, quod dicit Apoſtolus 1. ad Corinth. 13. *Si habuero omnem fidem, ita ut montes transferam, charitatem autem non habuero, nihil ſum:* Sed quicunque non habet charitatem, eſt malus; quia *hoc ſolum donum Spiritus ſancti eſt, quod dividit inter filios regni, & filios perditionis*, ut dicit Auguſtin. 15. de Trinitate. (*c.* 18. *in princ. to.* 3.) Ergo videtur, quod etiam mali poſſint miracula facere.

Reſpondeo dicendum, quod miraculorum *aliqua* quidem ſunt non vera, ſed phantaſtica facta, quibus ſcilicet ludificatur homo, ut videatur ei aliquid, quod non eſt: *Quædam* vero ſunt vera facta, ſed non vere habent rationem miraculi, quæ fiunt virtute aliquarum naturalium cauſarum. Et *hæc duo poſſunt fieri per dæmones*, ut ſupra dictum eſt. (*art. præc. ad* 2.)

Sed vera miracula non poſſunt fieri niſi virtute divina. Operatur enim ea Deus ad hominum utilitatem. Et hoc *dupliciter*: *Uno* quidem *modo* ad veritatis prædicatæ confirmationem: *Alio modo* ad demonſtrationem ſanctitatis alicujus, quam Deus hominibus vult proponere in exemplum virtutis. *Primo* autem *modo* miracula poſſunt fieri per quemcunque, qui veram fidem prædicat, & nomen Chriſti invocat: Quod etiam interdum per malos fit. Et *ſecundum hunc modum etiam mali poſſunt miracula facere*. Unde ſuper illud Matth. 7. *Nonne in nomine tuo prophetavimus?* &c. dicit Hieronym. „ Prophetare, vel virtutes facere, & dæmo„ nia ejicere, interdum non eſt ejus meriti, qui o„ peratur; ſed invocatione nominis Chriſti hoc a„ git, ut homines Deum honorent, ad cujus invo„ cationem fiunt tanta miracula.

Secundo autem modo non fiunt miracula niſi a Sanctis, ad quorum ſanctitatem demonſtrandam miracula fiunt vel in vita eorum, vel etiam poſt mortem, ſive per eos, ſive per alios. Legitur enim Act. 19. quod „ Deus faciebat virtutes per manus Pauli, „ & etiam deſuper languidos deferebantur a corpo„ re ejus ſudaria, & recedebant ab eis languores.
„ Et ſic etiam nihil prohiberet, per aliquem pec„ catorem miracula fieri ad invocationem alicujus

„ San-

„ Sancti : Quæ tamen miracula non dicitur facere „ ille , sed ille , ad cujus sanctitatem demonstran- „ dam hæc fierent.

Ad primum ergo dicendum , quod , sicut supra dictum est , (*q.* 83. *a.* 16.) cum de oratione ageretur , oratio in impetrando non innititur merito , sed divinæ misericordiæ, quæ etiam ad malos se extendit. Et ideo etiam quandoque peccatorum oratio a Deo exauditur. Unde Augustinus dicit super Joan. (*Tract.* 44. *inter med. & fi. tom.* 9.) quod *illud verbum cæcus locutus est*, *quasi adhuc inunctus* , idest nondum perfecte illuminatus , *nam peccatores exaudit Deus* . Quod autem dicitur , quod oratio non audientis legem est execrabilis , intelligendum est , quantum est ex merito peccatoris : Sed interdum impetrat ex misericordia Dei , *Vel* propter salutem ejus qui orat ; sicut auditus est Publicanus , ut dicitur Lucæ 18. *Vel* etiam propter salutem aliorum, & gloriam Dei.

Ad secundum dicendum , quod fides sine operibus dicitur esse mortua quantum ad ipsum credentem , qui per eam non vivit vita gratiæ . Nihil autem prohibet , quod res viva operetur per instrumentum mortuum : sicut homo operatur per baculum . Et hoc modo Deus operatur per fidem hominis peccatoris instrumentaliter.

Ad tertium dicendum, quod miracula semper sunt vera testimonia ejus, ad quod inducuntur. Unde a malis , qui falsam doctrinam enuntiant , numquam fiunt vera miracula ad confirmationem suæ doctrinæ : quamvis quandoque fieri possint ad commendationem nominis Christi , quod invocant, & in virtute Sacramentorum , quæ exhibent . Ab his autem , qui veram doctrinam enuntiant , fiunt quandoque vera miracula ad confirmationem doctrinæ, non autem ad testificationem sanctitatis. Unde August. dicit in lib. 83. QQ. (*qu.* 79. *a med. to.* 4.) „ Aliter ma- „ gi faciunt miracula, aliter boni Christiani , ali- „ ter mali : Magi per privatos contractus cum dæ- „ monibus : boni Christiani per publicam justi- „ tiam : mali Christiani per signa publicæ justi- „ tiæ.

Ad quartum dicendum, quod , sicut Aug. dicit in lib. 83. QQ. (*loc. cit.*) „ admonet nos Dominus , „ ut intelligamus quædam miracula etiam scelera- „ tos homines facere, qualia Sancti facere non pos- „ sunt : *Et*, *sicut August. ibid. dicit* , ideo non o- „ mnibus Sanctis ista attribuuntur , ne perniciosis- „ simo errore decipiantur infirmi , æstimantes in ta-

,, libus factis esse majora dona quam in operibus ju-
,, stitiæ, quibus vita æterna comparatur.

APPENDIX.

EX artic. habes *primo*: quomodo per rationem & ostendas, & in vero sensu intelligas, merito insinuatum a Scripturis, & Augustino, quod mali miracula facere possunt. A D. Augustino quidem, ut ad *quartum*. A Scripturis vero, ut 1. *Cor.* 13. secundum quod ponitur *in argum. contr.* Item Matth. 7. *Multi mihi dicent in illa die: Domine, nonne in nomine tuo virtutes multas* (idest miracula, *art.* 1. ad 3.) *fecimus? Et ego confitebor eis: quia nunquam novi vos*. Nota ly *novi*, scilicet notitia approbationis, *q.* 172. *art.* 4. *append.* Super illud *Matth.* 7. vide pulchra in compend. Alb. Mag. *lib.* 5. *cap.* 19. *schol.* De miraculis vero ibidem *lib.* 1. *c.* 28. *schol.* & Sancti Doctoris 1. *q.* 105. *art.* &c. *cum Elucid. Secundo* vides: quomodo ex iis, si bene pensentur, & applicentur, doctrina, &c.

QUÆSTIO CLXXIX.

De divisione vitæ in activam, & contemplativam, in duos articulos divisa.

COnsequenter considerandum est de vita activa, & contemplativa: Ubi *quadruplex* consideratio occurrit: Quarum *prima* est de divisione vitæ per *activam*, & *contemplativam*: *Secunda* de vita contemplativa: *Tertia* de vita activa: *Quarta* de comparatione vitæ activæ ad contemplativam.

Circa primum quæruntur duo.

Primo. Utrum vita convenienter dividatur per activam, & contemplativam.
Secundo. Utrum hæc divisio sit sufficiens.

AR-

ARTICULUS I. 846

Utrum vita convenienter dividatur per activam, & contemplativam.

3. *d.* 35. *q.* 1. *ar.* 1. *Et* 1. *Eth. lect.* 5.

AD Primum sic proceditur. Videtur, quod vita non convenienter dividatur per activam, & contemplativam. Anima enim est principium vitæ per suam essentiam. dicit enim Philosophus in 2. de anima, (*tex.* 37. *to.* 2.) quod *vivere viventibus est esse*: Actionis autem, & contemplationis principium est anima per suas potentias. Ergo videtur, quod vita non convenienter dividatur per activam, & contemplativam.

2. Præterea. Inconvenienter dividitur prius per differentias posterioris: Activum autem, & contemplativum, sive speculativum, & practicum, sunt differentiæ intellectus, ut patet in 3. de anima: (*tex.* 46. & 49. *to.* 2.) Vivere autem est prius, quam intelligere: nam vivere inest viventibus primo secundum animam vegetabilem, ut patet per Philos. in 2. de anima. (*tex.* 34. & 59. *to.* 2.) Ergo inconvenienter dividitur vita per activam, & contemplativam.

3. Præterea. Nomen vitæ importat motum, ut patet per Dionysium 4. cap. de div. nom. (*p.* 1. *lect.* 7. & 8.) Sed contemplatio consistit magis in quiete, secundum illud Sap. 8. *Intrans in domum meam conquiescam cum illa*. Ergo videtur, quod vita non convenienter dividatur per activam, & contemplativam.

Sed Contra est, quod Gregorius super Ezech. (*hom.* 14. *parum ante med.*) dicit: *Duæ sunt vitæ, in quibus nos Deus omnipotens per sacrum eloquium erudit; activa videlicet, & contemplativa*.

Respondeo dicendum, quod illa proprie dicuntur viventia, quæ seipsis moventur, seu operantur. Illud autem maxime convenit alicui per seipsum, quod est proprium ei, & ad quod maxime inclinatur. Et ideo unumquodque vivens ostenditur vivere ex operatione sibi maxime propria, ad quam maxime inclinatur: Sicut plantarum vita dicitur in hoc consistere, quod nutriuntur, & generantur: † *al. generant* † animalium vero in hoc, quod sentiunt, & moventur: hominum vero in hoc, quod intelligunt, & secundum rationem agunt: Unde etiam in ho-

hominibus vita uniuscujusque hominis videtur esse id, in quo maxime delectatur, & cui maxime intendit, & in quo præcipue vult quilibet convivere amico, ut dicitur in 9. Ethic. (c. 4. 9. & 12. to. 5.)

Quia ergo quidam homines præcipue intendunt contemplationi veritatis, quidam vero intendunt principaliter exterioribus actionibus, inde est quod *vita hominis convenienter dividitur per activam, & contemplativam*.

Ad primum ergo dicendum, quod propria forma uniuscujusque faciens ipsum esse in actu, est principium operationis propriæ ipsius. Et ideo vivere dicitur esse viventium ex eo, quod viventia per hoc quod habent esse per suam formam, tali modo operantur.

Ad secundum dicendum, quod vita universaliter sumpta non dividitur per activam, & contemplativam; sed vita hominis, qui speciem sortitur ex hoc quod habet intellectum. Et ideo eadem est divisio intellectus, & vitæ humanæ.

Ad tertium dicendum, quod contemplatio habet quidem quietem ab exterioribus motibus: nihilominus tamen ipsum contemplari est quidam motus intellectus, prout quælibet operatio dicitur motus: secundum quod dicit Philosoph. in 3. de anima, (*tex.* 28. *tom.* 2.) quod sentire, & intelligere sunt motus quidam, prout motus dicitur actus perfecti. Et hoc modo Dionys. 4. cap. de div. nomin. (*par.* 1. *lect.* 7.) ponit *tres* motus animæ contemplantis, scilicet *rectum*, *circularem*, & *obliquum*.

APPENDIX.

Ex artic. habes *primo*: quomodo per rationem ostendas, merito insinuatum esse a scripturis, & Gregorio, quod convenienter dividitur vita humana per activam, & contemplativam. A D. Gregorio quidem, ut *in arg. contr.* A Scripturis vero per hoc, quod adducunt alios vitam contemplativam viventes, alios activam. Ut *Luc.* 10. de BB. Magdalena, & Martha: Eosdem quandoque activam, quandoque contemplativam, ut 1. 2. *Reg.* variis in locis de Davide. Quod vero convenienter ponantur, quæcumque in Scripturis commendabiliter afferuntur (immo & universalissime de convenientia Scripturarum) vide *qu.* 122. *art.* 2. *append.* & *qu.* 140. *art.* 1. *append.* *Secundo* vides: quomodo ex iis, si bene pensentur, & applicentur, doctrina præsens Angelica, &c.

AR-

ARTICULUS II. 847

Utrum vita sufficienter dividatur per activam, & contemplativam.

Sup. a. 1. *& loc. ibi not. Et* 3. *cont. c.* 92.

AD Secundum sic proceditur. Videtur, quod vita non sufficienter dividatur per activam, & contemplativam. Philosophus enim in 1. Ethicor. (*cap.* 5. *a princ. tom.* 5.) dicit, quod *tres* sunt vitæ maxime excellentes; scilicet *voluptuosa*, *civilis*, quæ videtur esse eadem activæ, & *contemplativa*. Insufficienter ergo videtur dividi vita per activam, & contemplativam.

2. Præterea. Augustinus 19. de civitate Dei (*cap.* 2. *&* 19. *tom.* 5.) ponit *tria* vitæ genera; scilicet *otiosum*, quod pertinet ad contemplationem; *actuosum*, quod pertinet ad vitam activam; & addit *tertium* ex utroque compositum. Ergo videtur, quod insufficienter dividatur vita per activam, & contemplativam.

3. Præterea. Vita hominis diversificatur, secundum quod homines diversis actionibus student: Sed plura quam duo sunt humanarum actionum studia. Ergo videtur, quod vita debeat in plura membra dividi, quam in activum, & contemplativum.

Sed Contra est, quod istæ duæ vitæ significantur per duas uxores Jacob; activa quidem per Liam, contemplativa vero per Rachelem: Et per duas mulieres, quæ Dominum hospitio receperunt; contemplativa quidem per Mariam, activa vero per Martham, ut Greg. dicit in 6. Moral. (*cap.* 18. *& hom.* 14. *in Ezech. ante med.*) Non autem esset hæc congrua significatio, si essent plures quam duæ vitæ. Ergo sufficienter dividitur vita per activam, & contemplativam.

Respondeo dicendum, quod, sicut dictum est, (*a. præc. ad* 2.) divisio ista datur de vita humana, quæ quidem attenditur secundum intellectum. Intellectus autem dividitur per activum, & contemplativum: quia finis intellectivæ cognitionis *vel* est ipsa cognitio veritatis; quod pertinet ad intellectum contemplativum: *vel* est aliqua exterior actio; quod pertinet ad intellectum practicum, sive activum. Et ideo *vita etiam sufficienter dividitur per activam, & contemplativam*.

Ad primum ergo dicendum, quod vita voluptuo-

sa ponit finem in delectatione corporali, quæ communis est nobis, & brutis. Unde, sicut Philos. ibidem dicit, est vita bestialis. Propter quod non comprehenditur sub præsenti divisione, prout vita humana dividitur in activam, & contemplativam.

Ad secundum dicendum, quod media conficiuntur ex extremis: & ideo virtute continentur in eis: sicut tepidum in calido, & frigido, & pallidum in albo, & nigro. Et similiter sub activo, & contemplativo comprehenditur id, quod est ex utroque compositum. Et tamen sicut in quolibet mixto prædominatur aliquod simplicium: ita etiam in medio genere vitæ superabundat quandoque quidem contemplativum, quandoque vero activum.

Ad tertium dicendum, quod omnia studia humanarum actionum, si ordinentur ad necessitatem præsentis vitæ secundum rationem rectam, pertinent ad vitam activam, quæ per ordinatas actiones consulit necessitati vitæ præsentis: Si autem deserviant concupiscentiæ cuicunque, pertinent ad vitam voluptuosam, quæ non continetur sub vita activa: Humana vero studia, quæ ordinantur ad considerationem veritatis, pertinent ad vitam contemplativam.

A P P E N D I X.

EX art. habes *primo:* quomodo per rationem ostendas, merito insinuatum fuisse a Scripturis & Greg. quod vita hominis sufficienter dividitur per activam, & contemplativam. A D. Greg. quidem, ut extenditur cum discursu *in argum. contr.* A scripturis vero, ut in *art.* 1. *appen.* cum istomet discursu hic posito. Vide & loca citata ibi, & scias, quod convenientiam scripturarum coexigi subintelligitur, quod sufficienter tradant ea, de quibus loquuntur, pro quanto sunt necessaria ad humanam salutem. Vide *q.* 178. *ar.* 1. corp. princ. & *pr. par. q.* 1. *a.* nono ad *secundum*, & *a.* 10. ad *primum* cum Elucid. Ex quibus locis abunde colligitur sufficientia scripturarum in tractando sua. *Secundo* vides: quomodo ex iis, &c.

QUÆ-

QUÆSTIO CLXXX.

De vita contemplativa, in octo articulos divisa.

Deinde considerandum est de vita contemplativa.

Et circa hoc quæruntur octo.

Primo. Utrum vita contemplativa pertineat tantum ad intellectum, an consistat etiam in affectu.
Secundo. Utrum ad vitam contemplativam pertineant virtutes morales.
Tertio. Utrum vita contemplativa consistat solum in uno actu, aut in pluribus.
Quarto. Utrum ad vitam contemplativam pertineat consideratio cujuscunque veritatis.
Quinto. Utrum vita contemplativa hominis in hoc statu possit elevari usque ad Dei visionem.
Sexto. De motibus contemplationis, quos Dionysius assignat 4. c. de divinis nominibus.
Septimo. De delectatione contemplationis.
Octavo. De duratione contemplationis.

ARTICULUS I. 848

Utrum vita contemplativa nihil habeat in affectu, sed totum in intellectu.

Inf. a. 2. ad 1. & ar. 7. ad 2. Et 3. d. 35. q. 1. a. 2. & ver. q. 12. art. 11. ad 1.

Ad Primum sic proceditur. Videtur, quod vita contemplativa nihil habeat in affectu, sed totum in intellectu. Dicit enim Philos. in 2. Metaph. (*tex. 3. tom. 3.*) quod *finis contemplationis est veritas*: Veritas autem pertinet ad intellectum totaliter. Ergo videtur, quod vita contemplativa totaliter in intellectu consistat.

2. Præterea. Greg. dicit in 6. Moral. (*cap. 18. in princ. & Hom. 14. in Ezech. ante med.*) quod *Rachel, quæ interpretatur visum principium, vitam contemplativam significat*: Sed visio principii pertinet proprie ad intellectum. Ergo vita contemplativa proprie ad intellectum pertinet.

3. Præterea. Greg. dicit super Ezech. (*hom. 14.*

ante med.) quod *ad vitam contemplativam pertinet ab exteriori actione quiescere*: Sed vis affectiva, sive appetitiva inclinat ad exteriores actiones. Ergo videtur, quod vita contemplativa non pertineat aliquo modo ad vim appetitivam.

Sed Contra est, quod Greg. ibidem (*& l. 6. Moral. c.* 18.) dicit, quod *contemplativa vita est charitatem Dei, & proximi tota mente retinere, & soli desiderio conditoris inhærere*: Sed desiderium, & amor ad vim affectivam, sive appetitivam pertinent, ut supra habitum est. (1. 2. *q.* 23. *a.* 1. *&* 4.) Ergo etiam vita contemplativa habet aliquid in vi affectiva, sive appetitiva.

Respondeo dicendum, quod, sicut dictum est, (*q. præc. a.* 1.) vita contemplativa illorum esse dicitur, qui principaliter intendunt contemplationi veritatis. Intentio autem est actus voluntatis, ut supra habitum est: (1. 2. *qu.* 12. *a.* 1.) quia intentio est de fine, qui est voluntatis objectum. Et ideo *vita contemplativa quantum ad ipsam essentiam actionis pertinet ad intellectum: Quantum autem ad id quod movet ad exercendam talem operationem, pertinet ad voluntatem*, quæ movet omnes alias potentias, & etiam intellectum ad suum actum, ut sup. dictum est. (1. 2. *q.* 9. *a.* 1.)

Movet autem vis appetitiva ad aliquid inspiciendum, *vel* sensibiliter, *vel* intelligibiliter: *quandoque* quidem propter amorem rei visæ; quia, ut dicitur Matth. 6. *Ubi est thesaurus tuus, ibi est & cor tuum: quandoque* autem propter amorem ipsius cognitionis, quam quis ex inspectione consequitur. Et propter hoc Gregor. (*Hom.* 14. *in Ezech. ante med.*) constituit vitam contemplativam in charitate Dei; inquantum scilicet aliquis ex dilectione Dei inardescit ad ejus pulchritudinem conspiciendam. Et quia unusquisque delectatur, cum adeptus fuerit id quod amat: ideo vita contemplativa terminatur ad delectationem, quæ est in affectu, ex quo etiam amor intenditur.

Ad primum ergo dicendum, quod ex hoc ipso, quod veritas est finis contemplationis, habet rationem boni appetibilis, & amabilis, & delectantis: Et secundum hoc pertinet ad vim appetitivam.

Ad secundum dicendum, quod ad ipsam visionem primi principii, scilicet Dei, incitat amor ipsius. Unde Greg. dicit super Ezech. (*loc. sup. cit.*) quod *vita contemplativa, calcatis curis omnibus, ad videndam faciem sui Creatoris inardescit*.

Ad tertium dicendum, quod vis appetitiva movet non

non solum membra corporalia ad exteriores actiones exercendas, sed etiam intellectum ad exercendam operationem contemplationis, ut dictum est, (*in cor. a.*)

APPENDIX.

EX art. habes *primo*: quomodo per rationem ostendas, a scripturis, & Gregorio merito insinuatum fuisse, quod vita contemplativa habet etiam aliquid in affectu ultra intellectum. A D. Greg. quidem, ut cum discursu ponitur *in arg. contr.* A scripturis vero: ut Ps. 38. *In meditatione mea exardescet ignis*. Differentia enim est inter sapientiam hanc, quam importat vita contemplativa hic tradita, & sapientiam, quæ per studium pure acquiritur, ut optime Doctor Sanctus declarat in *prima*, *quæst. prima*, *artic. sexto* ad *tertium*. Unde nec de ista meditatione, quæ est vita contemplativa, secundum quod hic tractatur, est sentiendum illud, quod de quadam arida meditandi forma B. Greg. in Pastorali dicit. *Sunt nonnulli, qui solerti cura spiritualia præcepta perscrutantur: sed, quæ intelligendo penetrant, vivendo conculcant. Repente docent, quæ non opere, sed meditatione didicerant: & , quod verbis prædicant, moribus impugnant*. Hæc ille. Nam contemplativa actio hæc ultimo dicta, & a B. Gregorio in past. partim vituperata, non est simpliciter dicenda vita contemplativa (sicut quæ in præsenti articulo traditur, immo per totam *quæst.* 179. & 180.) sed potius secundum quid, idest cum multa diminutione, ut quæ nec in affectum, nec in opus bonum extendatur, sed totaliter sistat in intellectu. Cave igitur diligenter, ne error tibi contingat in textu hoc, similibusque intelligendis, id, quod tunc fieret, si præmissarum contemplationum discrimen (ut oportet) non attenderes. *Secundo* vides: quomodo ex iis bene pensatis, & applicatis, doctrina præsens Angelica vicissim declaretur, & confirmetur.

ARTICULUS II. 849

Utrum virtutes morales pertineant ad vitam contemplativam.

Inf. qu. 181. *art.* 1. *ad* 3. *&* 2. *corp. & art.* 4. *ad* 1. *& q.* 182. *art.* 3. *cor. & opusf.* 17. *c.* 7. *ad* 7. *Et* 3. *cont. ca.* 37. *fi. Et Physf.* 7. *lect.* 6.

AD Secundum sic proceditur. Videtur, quod virtutes morales pertineant ad vitam contemplativam. Dicit enim Gregorius super Ezech. (*hom.* 14. *ante med.*) quod *contemplativa vita est charitatem Dei, & proximi tota mente retinere:* Sed omnes virtutes morales, de quarum actibus dantur præcepta legis, reducuntur ad dilectionem Dei, & proximi: quia *plenitudo legis dilectio est*, ut dicitur ad Rom. 13. Ergo videtur, quod virtutes morales pertineant ad vitam contemplativam.

2. Præterea. Vita contemplativa præcipue ordinatur ad Dei contemplationem. dicit enim Gregorius super Ezech. (*loc. cit.*) quod *calcatis curis omnibus, ad videndam faciem sui Creatoris animus inardescit:* Sed ad hoc nullus potest pervenire, nisi per munditiam, quam causat virtus moralis. dicitur enim Matth. 5. *Beati mundo corde, quoniam ipsi Deum videbunt*. & ad Hebr. 12. *Pacem sequimini cum omnibus, & sanctimoniam, sine qua nemo videbit Deum*. Ergo videtur, quod virtutes morales pertineant ad vitam contemplativam.

3. Præterea. Gregorius dicit super Ezech. (*loc. citat.*) quod *contemplativa vita speciosa est in animo*. unde significatur per Rachelem, de qua dicitur Gen. 29. quod *erat pulchra facie:* Sed pulchritudo animi attenditur secundum virtutes morales, & præcipue secundum temperantiam, ut Ambrosius dicit in 1. de Offic. (*cap.* 43. 45. *&* 46.) Ergo videtur, quod virtutes morales pertineant ad vitam contemplativam.

Sed Contra est, quod virtutes morales ordinantur ad exteriores actiones: Sed Greg. dicit in 6. Moral. (*cap.* 18. *& loc. sup. cit.*) quod *ad contemplativam vitam pertinet ab exteriori actione quiescere*. Ergo virtutes morales non pertinent ad vitam contemplativam.

Respondeo dicendum, quod ad vitam contemplativam potest aliquid pertinere *dupliciter: Uno modo* essen-

essentialiter: *Alio modo* dispositive. *Essentialiter quidem virtutes morales non pertinent ad vitam contemplativam*: quia finis contemplativæ vitæ est consideratio veritatis. *Ad virtutes* autem *morales scire quidem*, quod pertinet ad considerationem veritatis, *parvam potestatem habet*, ut Philosoph. dicit in 2. Ethic. (*c.* 2. *in princ.* & *lib.* 10. *c. ult. to.* 5.) Unde & ipse in 10. Ethic. (*c.* 7. & 8 *to.* 5.) virtutes morales dicit pertinere ad felicitatem activam, non autem ad contemplativam.

Dispositive autem virtutes morales pertinent ad vitam contemplativam. Impeditur enim actus contemplationis, in quo essentialiter consistit vita contemplativa, & per vehementiam passionum, per quam abstrahitur intentio animæ ab intelligibilibus ad sensibilia, & per tumultus exteriores. Virtutes autem morales impediunt vehementiam passionum, & sedant exteriorum occupationum tumultus. Et ideo *virtutes morales dispositive ad vitam contemplativam pertinent*.

Ad primum ergo dicendum, quod, sicut supra dictum est, (*art. præc.*) vita contemplativa habet motivum ex parte affectus: Et secundum hoc dilectio Dei, & proximi requiritur ad vitam contemplativam. Causæ autem moventes non intrant essentiam rei, sed disponunt, & perficiunt rem. Unde non sequitur, quod virtutes morales essentialiter pertineant ad vitam contemplativam.

Ad secundum dicendum, quod sanctimonia, id est munditia, causatur ex virtutibus, quæ sunt circa passiones impedientes puritatem rationis: Pax autem causatur ex justitia, quæ est circa operationes, secundum illud Isa. 32. *Opus justitiæ pax*; inquantum scil. ille qui ab injuriis aliorum abstinet, subtrahit litigiorum, & tumultuum occasiones. Et sic virtutes morales disponunt ad vitam contemplativam, inquantum causant pacem, & munditiam.

Ad tertium dicendum, quod pulchritudo, sicut supra dictum est, (*qu.* 145. *art.* 2.) consistit in quadam claritate, & debita proportione. Utrumque autem horum radicaliter in ratione invenitur: Ad quam pertinet & lumen manifestans, & proportionem debitam in aliis ordinare. Et ideo in vita contemplativa, quæ consistit in actu rationis, per se, & essentialiter invenitur pulchritudo. Unde & Sap. 8. de contemplatione sapientiæ dicitur: *Amator factus sum formæ illius*: In virtutibus autem moralibus invenitur pulchritudo participative, inquantum scilic. participant ordinem rationis; & præcipue in tem-

temperantia, quæ reprimit concupiscentias maxime lumen rationis obscurantes. Et inde est, quod virtus castitatis maxime reddit hominem aptum ad contemplationem, inquantum delectationes venereæ maxime deprimunt mentem ad sensibilia, ut Augustinus dicit in lib. 1. Soliloquiorum. (*cap.* 10. *cir. med. to.* 1.)

APPENDIX.

Ex art. habes *primo :* quomodo per rationem & ostendas, & recte intelligas, merito insinuatum, a scripturis, & Greg. quod virtutes morales pertinent, & non pertinent ad vitam contemplativam. A B. Greg. quidem, quod pertineant, ut *in argum. primo* glossato: quod autem non pertineant, ut *in arg. contr.* secundum quod extenditur cum discursu. A scripturis vero, quod pertineant ut *in argum.* 2. glossato: quod autem non pertineant, ut Sap. 8. *Intrans in domum meam conquiescam cum illa* : & *Luc.* 10. de B. Maria Magdalena ab exterioribus occupationibus feriata. *Secundo* vides: quomodo, &c.

ARTICULUS III. 850

Utrum ad vitam contemplativam pertineant diversi actus.

3. *d.* 35. *qu.* 1. *ar.* 2. *Et* 4. *d.* 5. *qu.* 4. *art.* 2. *qu.* 1. *ad* 2.

AD Tertium sic proceditur. Videtur, quod ad vitam contemplativam pertineant diversi actus. Richardus enim de Sancto Victore (*lib.* 1. *de contempl. c.* 3.) distinguit inter contemplationem, meditationem, & cogitationem: Sed omnia ista videntur ad vitam contemplativam pertinere. Ergo videtur, quod vitæ contemplativæ sint diversi actus.

2. Præterea. Apostolus 2. ad Corinth. 3. dicit: *Nos vero revelata facie gloriam Domini speculantes, transformamur in eandem claritatem*: Sed hoc pertinet ad vitam contemplativam. Ergo præter tria prædicta, etiam speculatio ad vitam contemplativam pertinet.

3. Præterea. Bernardus dicit in lib. 5. de consider. (*c. ult. a med.*) quod *prima, & maxima contemplatio est admiratio majestatis*: Sed admiratio secundum Damascenum (*l.* 2. *orth. fid. c.* 15.) ponitur species

ti-

timoris. Ergo videtur, quod plures actus ad vitam contemplativam requirantur.

4. Præterea. Ad vitam contemplativam pertinere dicuntur oratio, lectio, & meditatio: Pertinet etiam ad vitam contemplativam auditus: nam de Maria, per quam vita contemplativa significatur, dicitur Lucæ 10. quod *sedens secus pedes Domini audiebat verbum illius*. Ergo videtur, quod plures actus ad vitam contemplativam requirantur.

Sed Contra est, quod vita hic dicitur operatio, cui homo principaliter intendit. Ergo si plures sunt operationes vitæ contemplativæ, non erit una vita contemplativa, sed plures.

Respondeo dicendum, quod de vita contemplativa nunc loquimur, secundum quod ad hominem pertinet. Hæc autem differentia est inter hominem, & angelum, ut patet per Dionysium 7. cap. de div. nom. (*ante med. lect.* 2.) quod angelus simplici apprehensione veritatem intuetur: homo autem quodam processu ex multis pertingit ad intuitum simplicis veritatis. Sic ergo „ contemplativa vita unum „ quidem actum habet, in quo finaliter perficitur, „ scil. contemplationem veritatis, a quo habet unitatem: Habet autem multos actus, quibus pervenit ad hunc actum finalem: quorum quidam „ pertinent ad acceptionem principiorum, ex quibus procedit ad contemplationem veritatis: alii „ autem pertinent ad deductionem principiorum in „ veritatem ejus, cujus cognitio inquiritur: Ultimus autem completivus actus est ipsa contemplatio veritatis.

Ad primum ergo dicendum, quod cogitatio secundum Richardum de Sancto Victore, (*loc. cit. in argum.*) videtur pertinere ad multorum inspectionem, ex quibus aliquis colligere intendit unam simplicem veritatem. Unde sub cogitatione comprehendi possunt & perceptiones sensuum ad cognoscendum aliquos effectus, & imaginationes, & discursus rationis circa diversa signa, vel quæcunque perducentia in cognitionem veritatis intentæ: Quamvis secundum Augustinum 14. de Trinit. (*cap. 7. to.* 3.) cognitio dici possit omnis actualis operatio intellectus. Meditatio vero pertinere videtur ad processum rationis ex principiis aliquibus pertingentibus ad veritatis alicujus contemplationem: Et ad idem pertinet consideratio secundum Bernardum. (*loc. cit. in arg.* 3. *& lib.* 2. *c.* 2.) Quamvis secundum Philosophum in 3. de anima omnis operatio intellectus consideratio dicatur. Sed contemplatio pertinet

net ad ipsum simplicem intuitum veritatis. Unde idem Richardus dicit: *l. 1. de contempl. cap. 4. in princ.*) quod *Contemplatio est perspicax, & liber contuitus animi in res perspiciendas: Meditatio autem est intuitus animi in veritatis inquisitione occupatus: Cogitatio autem est animi respectus ad evagationem pronus.*

Ad secundum dicendum, quod *speculatio*, ut Glos. August. (*ord. l. 15. de Trinit. cap. 8. a princ. tom. 3.*) dicit ibidem, *dicitur a speculo, non a specula*. Videre autem aliquid per speculum, est videre causam per effectum, in quo ejus similitudo relucet. Unde speculatio ad meditationem reduci videtur.

Ad tertium dicendum, quod admiratio est species timoris consequens apprehensionem alicujus rei excedentis nostram facultatem. Unde admiratio est actus consequens contemplationem sublimis veritatis. Dictum est enim, (*a. 1. hu. q.*) quod contemplatio in affectu terminatur.

Ad quartum dicendum, quod homo ad cognitionem veritatis pertingit *dupliciter*. *Uno modo* per ea quæ ab alio accipit: Et sic quidem quantum ad ea quæ homo a Deo accipit, necessaria est oratio, secundum illud Sapient. 7. *Invocavi, & venit in me spiritus sapientiæ:* Quantum vero ad ea quæ accipit ab homine, necessarius est auditus, secundum quod accipit ex voce loquentis; & lectio, secundum quod accipit ex eo, quod per scripturam est traditum. *Alio modo* necessarium est, quod adhibeat proprium studium. Et sic requiritur meditatio.

A P P E N D I X.

EX art. habes *primo:* quomodo per rationem & ostendas, & in recto sensu intelligas, merito insinuatum fuisse a Scripturis; quod ad vitam contemplativam requiritur tantum unus actus, scil. intuitio veritatis. Ut Luc. 10. *Unum est necessarium*. Hoc enim dicitur de vita contemplativa, quam tunc B. Maria Magdalena exercebat. In cujus signum mox sequitur: *Maria optimam partem elegit*. Ad partem ergo istam necessarium dixerat esse illud unum. *Secundo* vides, &c.

AR-

ARTICULUS IV. 851

Utrum vita contemplativa solum consistat in contemplatione Dei, an etiam in consideratione cujuscumque veritatis.

Inf. a. 7. corp. & q. 181. a. 4. ad 2. & q. 182. a. 2. cor. Et 3. d. 35. q. 1. a. 2. q. 3.

AD Quartum sic proceditur. Videtur, quod vita contemplativa non solum consistat in contemplatione Dei, sed etiam in consideratione cujuscumque veritatis. Dicitur enim in Psalm. 138. *Mirabilia opera tua, & anima mea cognoscit nimis*: Sed cognitio divinorum operum fit per aliquam contemplationem veritatis. Ergo videtur, quod ad vitam contemplativam pertineat, non solum divinam veritatem, sed etiam quamlibet aliam contemplari.

2. Præterea. Bernardus in lib. 5. de considerat. (*cap. ult. a med.*) dicit, quod „ prima contemplatio est admiratio majestatis: secunda est judiciorum Dei: tertia est beneficiorum ipsius: quarta est promissorum: „ Sed inter hæc *quatuor* solum *primum* pertinet ad divinam veritatem, alia vero *tria* pertinent ad effectus ipsius. Ergo vita contemplativa non solum consistit in consideratione divinæ veritatis, sed etiam in consideratione veritatis circa divinos effectus.

3. Præterea. Richardus de Sancto Victore (*l. 1. de contempl. cap. 6.*) distinguit *sex* species contemplationum: Quarum *prima* est secundum solam imaginationem, dum attendimus res corporales: *Secunda* autem est in imaginatione secundum rationem: prout scil. sensibilium ordinem, & dispositionem consideramus: *Tertia* est in ratione secundum imaginationem: quando scilicet per inspectionem rerum visibilium ad invisibilia sublevamur: *Quarta* autem est in ratione secundum rationem: quando scilicet animus intendit invisibilibus, quæ imaginatio non novit: *Quinta* autem est supra rationem: quando ex divina revelatione cognoscimus ea, quæ humana ratione comprehendi non possunt: *Sexta* autem est supra rationem, & præter rationem: quando scilicet ex divina illuminatione cognoscimus ea, quæ humanæ rationi repugnare videntur: sicut ea quæ dicuntur de mysterio Trinitatis: Sed solum ultimum videtur ad divinam veritatem pertinere. Ergo contemplatio veritatis non solum respicit divi-

nam veritatem, sed etiam eam, quæ in creaturis consideratur.

4. Præterea. In vita contemplativa quæritur contemplatio veritatis, inquantum est perfectio hominis: Sed qualibet veritas est perfectio humani intellectus. Ergo in qualibet contemplatione veritatis consistit vita contemplativa.

Sed Contra est, quod Gregorius dicit in 6. Moral. (*c.* 18. *ante med.*) quod *in contemplatione principium, quod est Deus, quæritur.*

Respondeo dicendum, quod, sicut jam dictum est, (*a.* 2. *hu. q.*) ad vitam contemplativam pertinet aliquid *dupliciter. Uno modo*, principaliter: *Alio modo* secundario, vel dispositive. *Principaliter quidem ad vitam contemplativam pertinet contemplatio divinæ veritatis*: quia hujusmodi contemplatio est finis totius humanæ vitæ. Unde Augusti. dicit in 1. de Trinit. (*c.* 8. *in med. tom.* 1.) quod *contemplatio Dei promittitur nobis, ut actionum omnium finis, atque æterna perfectio gaudiorum*: Quæ quidem in futura vita erit perfecta, quando videbimus Deum facie ad faciem. Unde & perfecte beatos faciet. Nunc autem contemplatio divinæ veritatis competit nobis imperfecte, videlicet per speculum, & in ænigmate. Unde per eam fit nobis quædam inchoatio beatitudinis, quæ hic incipit, ut in futuro continuetur. Unde & Phil. in 10. Ethic. (*c.* 7. *&* 8. *tom.* 5.) in contemplatione optimi intelligibilis ponit ultimam felicitatem hominis.

Sed quia per divinos effectus in Dei contemplationem manuducimur, secundum illud ad Rom. 1. *Invisibilia Dei per ea, quæ facta sunt, intellecta conspiciuntur*, inde est quod etiam *contemplatio divinorum effectuum secundario ad vitam contemplativam pertinet*, prout scilicet ex hoc manuducitur homo in Dei cognitionem. Unde August. dicit in lib. de vera religione, (*c.* 29. *parum a princ. tom.* 1.) quod „ in creaturarum consideratione non vana, & „ peritura curiositas est exercenda; sed gradus ad „ immortalia, & semper manentia faciendus.

Sic ergo ex præmissis (*ar.* 1. 2. *&* 3. *præcedentib.*) patet, quod ordine quodam *quatuor* ad vitam contemplativam pertinent: *Primo* quidem virtutes morales: *Secundo* autem alii actus præter contemplationem: *Tertio* vero contemplatio divinorum effectuum: *Quartum* vero completivum est ipsa contemplatio divinæ veritatis.

Ad primum ergo dicendum, quod David cognitionem operum Dei quærebat, ut ex hoc manudu-

cere-

ceretur in Deum. Unde alibi dicit, (*Psal.* 142.) „ Meditatus sum in omnibus operibus tuis, & in „ factis manuum tuarum meditabar: Expandi ma- „ nus meas ad te.

Ad secundum dicendum, quod ex consideratione divinorum judiciorum manuducitur homo in contemplationem divinæ justitiæ: Ex consideratione autem divinorum beneficiorum, & promissorum manuducitur homo in cognitionem divinæ misericordiæ, seu bonitatis, quasi per effectus exhibitos, vel exhibendos.

Ad tertium dicendum, quod per illa *sex* designantur gradus, quibus per creaturas in Dei contemplationem ascenditur. Nam in *primo* gradu ponitur perceptio ipsorum sensibilium: In *secundo* vero gradu ponitur progressus a sensibilibus ad intelligibilia: In *tertio* vero gradu ponitur dijudicatio sensibilium secundum intelligibilia: In *quarto* vero gradu ponitur absoluta consideratio intelligibilium, in quæ per sensibilia pervenitur: In *quinto* vero gradu ponitur contemplatio intelligibilium, quæ per sensibilia inveniri non possunt, sed per rationem capi possunt: In *sexto* gradu ponitur consideratio intelligibilium, quæ ratio nec invenire, nec capere potest; quæ scilicet pertinent ad sublimem contemplationem divinæ veritatis, in qua finaliter contemplatio perficitur.

Ad quartum dicendum, quod ultima perfectio humani intellectus est veritas divina: Aliæ autem veritates perficiunt intellectum in ordine ad veritatem divinam.

A P P E N D I X.

EX art. habes *primo*: quomodo per rationem ostendas, & in recto sensu intelligas, merito insinuatum fuisse a Scripturis, Augustino, & Gregorio, quod contemplativa vita consistit solum in contemplatione Dei. A Beato Gregorio quidem, ut *in arg. cont.* A Beato Augustino autem per hoc, quod in 5. Confession. Deum alloquens ait: „ Infelix ho- „ mo, qui scit omnia illa, *scil. creaturas*: Beatus „ autem, qui te scit, etiamsi illa nesciat. Qui ve- „ ro te, & illa novit, non propter alia beatior est, „ sed propter te solum beatus. „ A Scripturis denique insinuatur per hoc, quod dicitur in Psal. 72. „ Quid mihi est in cœlo, & a te quid volui super „ terram? Deus cordis mei, & pars mea, Deus in „ æternum. Mihi autem adhærere Deo bonum est.

Ecce,

Ecce, quod omnia, quasi nihil, transcendere cupit per contemplationem, per quam soli Deo adhærere, sibi esse antonomastice bonum, definit. *Secundo* habes: quomodo ex iis bene pensatis, & applicatis doctrina præsens, &c.

ARTICULUS V. 852

Utrum vita contemplativa secundum statum hujus vitæ possit pertingere ad visionem divinæ essentiæ.

1. q. 12. ar. 11. & 1. 2. q. 93. a. 2. Et 3. d. 35. q. 2. a. 2. Et 4. d. 49. q. 2. a. 7. Et 3. con. c. 47. Et ver. q. 10. a. 11. Et quol. 1. art. 1.

AD Quintum sic proceditur. Videtur, quod vita contemplativa secundum statum hujus vitæ possit pertingere ad visionem divinæ essentiæ. Quia, ut habetur Genesis 32. Jacob dixit: *Vidi Deum facie ad faciem, & salva facta est anima mea*: Sed visio faciei Dei est visio divinæ essentiæ. Ergo videtur, quod aliquis per contemplationem in præsenti vita possit se extendere ad videndum Deum per essentiam.

2. Præterea. Gregorius dicit in 6. Moral. (*cap. 17. versus fin.*) „ quod viri contemplativi ad semetipsos introrsus redeunt, in eo quod spiritualia „ rimantur, & nequaquam secum rerum corporalium „ umbras trahunt, vel fortasse tractas manu discretionis abigunt: Sed incircumscriptum lumen vi- „ dere cupientes, cunctas circumscriptionis suæ ima- „ gines deprimunt; & in eo quod super se contin- „ gere appetunt, vincunt, quod sunt: „ Sed homo non impeditur a visione divinæ essentiæ, quæ est lumen incircumscriptum, nisi per hoc quod necesse habet intendere corporalibus phantasmatibus. Ergo videtur, quod contemplatio præsentis vitæ potest se extendere ad videndum incircumscriptum lumen per essentiam.

3. Præterea. Gregorius in 2. Dialog. (*cap. 35. a med.*) dicit: *Animæ videnti Creatorem angusta est omnis creatura. Vir ergo Dei*, scilicet beatus Benedictus, *qui in turri globum igneum, angelos quoque ad cœlum redeuntes videbat, hoc proculdubio cernere nonnisi Dei lumine poterat.* Sed beatus Benedictus adhuc in præsenti vita vivebat: Ergo contemplatio præsentis vitæ potest se extendere ad videndam Dei essentiam.

Sed

Sed Contra est, quod Gregorius dicit super Ezech. (*Hom.* 14. *inter med. & fin.*) „ Quandiu in „ hac mortali carne vivitur, nullus ita in contem„ plationis virtute proficit, ut in ipso incircumscri„ pti luminis radio mentis oculos infigat.

Respondeo dicendum, quod, sicut Augustinus dicit 12. super Genesim ad literam, (*cap.* 27. *circ. fin. tom.* 3.) „ nemo videns Deum vivit ista vita, „ qua mortaliter vivitur in istis sensibus corporis: „ Sed nisi ab hac vita quisque quodammodo moria„ tur, sive omnino exiens de corpore, sive aliena„ tus a carnalibus sensibus, in illam non subvehi„ tur visionem. „ quæ supra diligentius pertractata sunt, (*quæst.* 75. *art.* 4. & 5.) ubi dictum est de raptu: & in primo, ubi actum est de Dei visione. (*quæst.* 12. *art.* 11.)

Sic ergo dicendum est, quod in hac vita potest esse aliquis *dupliciter*. *Uno modo* secundum actum; inquantum scilicet actualiter utitur sensibus corporis. Et *sic nullo modo contemplatio præsentis vitæ potest pertingere ad videndum Dei essentiam*.

Alio modo potest esse aliquis in hac vita potentialiter, & non secundum actum; inquantum scilicet anima ejus est corpori mortali conjuncta ut forma; ita tamen ut non utatur corporis sensibus, aut etiam imaginatione, sicut accidit in raptu: Et *sic potest contemplatio hujus vitæ pertingere ad visionem divinæ essentiæ*. Unde supremus gradus contemplationis præsentis vitæ est, qualem habuit Paulus in raptu, secundum quem fuit medio modo se habens inter statum præsentis vitæ, & futuræ.

Ad primum ergo dicendum, quod, sicut Dionysius in epistola ad Cajum monachum (*quæ est prima, circa med.*) dicit, *si aliquis videns Deum intellexit quod vidit, non ipsum vidit, sed aliquid eorum quæ sunt ejus*. Et Gregorius dicit super Ezech. (*Hom.* 14. *inter med. & finem*) quod „ nequa„ quam omnipotens Deus jam in sua claritate con„ spicitur; sed quiddam sub illa speculatur anima, „ unde refota proficiat, & post ad visionis ejus glo„ riam pertingat. „ Per hoc ergo quod Jacob dixit, *Vidi Deum facie ad faciem*, non est intelligendum, quod Dei essentiam viderit, sed quod formam, scilicet imaginariam, vidit, in qua Deus locutus est ei: Vel *quia per faciem quemlibet cognoscimus, cognitionem Dei faciem ejus vocavit*, sicut glos. Greg. (*ord. l.* 24. *Moral. c.* 5. *a med.*) ibidem dicit.

Ad secundum dicendum, quod contemplatio humana secundum statum præsentis vitæ non potest

esse

esse absque phantasmatibus: quia connaturale est homini, ut species intelligibiles in phantasmatibus videat, sicut Philosophus dicit in 3. de anima. (*tex.* 30. *to.* 2.) Sed tamen intellectualis cognitio non consistit in ipsis phantasmatibus, sed in eis contemplatur puritatem intelligibilis veritatis: Et hoc non solum in cognitione naturali, sed etiam in eis quæ per revelationem cognoscimus. Dicit enim Dionysius 2. cap. cœlest. hierarch. (*implic. & c.* 1. *a med.*) quod *angelorum hierarchias manifestat nobis divina claritas in quibusdam symbolis figuratis, ex cujus virtute restituimur in simplum radium*. idest in simplicem cognitionem intelligibilis veritatis. Et sic intelligendum est, quod Gregorius dicit, quod *contemplantes corporalium rerum umbras non secum trahunt*: quia videlicet in eis non sistit eorum contemplatio, sed potius in consideratione intelligibilis veritatis.

Ad tertium dicendum, quod ex verbis illis Gregorii non datur intelligi, quod beatus Benedictus Deum in illa visione per essentiam viderit; sed vult ostendere, quod quia *videnti Creatorem angusta est omnis creatura*, consequens est quod per illustrationem divini luminis de facili possint quæcumque videri. Unde subdit: *Quamlibet etenim parum de luce Creatoris aspexerit, breve ei fit omne, quod creatum est*.

A P P E N D I X.

Ex artic. habes *primo*: quomodo per rationem ostendas, & in vero sensu intelligas, merito insinuatum fuisse a Scripturis, & Gregorio, quod contemplatio præsentis vitæ non potest pertingere ad visionem divinæ essentiæ. A B. Gregorio quidem, ut *in arg. cont.* Ex quo melius intelligi datur, quod responsa ad *secundum*, & *tertium* fuerunt non tantum absolute bona, sed etiam ad mentem ejusdem B. Gregorii. A Scripturis vero, ut 1. Timoth. 6. *Deus habitat lucem inaccessibilem, quem nullus hominum vidit, sed nec videre potest*. Item Jo. 1. *Deum nemo vidit unquam*. Et Exod. 33. *Non videbit me homo, & vivet*. *Secundo* vides: quomodo ex iis bene pensatis, &c.

AR-

ARTICULUS VI. 853

Utrum operatio contemplationis convenienter distinguatur per tres motus, circularem, rectum, & obliquum.

Sup. q. 179. a. 1. ad 3. & ver. q. 8. art. 15. ad 3. & q. 10. a. 8. ad 10. & op. 20. lib. 3. c. 2. & 3.

AD Sextum sic proceditur. Videtur, quod inconvenienter operatio contemplationis distinguatur per *tres* motus, *circularem*, *rectum*, & *obliquum*, 4. cap. de div. nom. (*par.* 1. *lect.* 7.) Contemplatio enim tantum ad quietem pertinet, secundum illud Sap. 8. *Intrans in domum meam conquiescam cum illa:* Sed motus quieti opponitur. Non ergo operationes contemplativæ per motus designari debent.

2. Præterea. Actio contemplativæ vitæ ad intellectum pertinet, secundum quem homo cum Angelis convenit: Sed in Angelis aliter assignat Dionys. hos motus, quam in anima. Dicit enim, (*loc. cit.*) motum *circularem* Angeli esse *secundum illuminationes pulchri, & boni*. Motum autem *circularem* animæ secundum *plura* determinat: Quorum *primum* est *introitus animæ ab exterioribus ad seipsam: Secundum* est *quædam convolutio virtutum ipsius, per quam anima liberatur ab errore, & ab exteriori occupatione: Tertium* autem est *unio ad ea, quæ supra se sunt*. Similiter etiam differenter describit motum rectum utriusque. Nam *rectum* motum Angeli dicit esse, *secundum quod procedit ad subjectorum providentiam:* Motum autem *rectum* animæ ponit in *duobus: Primo* quidem in hoc, *quod progreditur ad ea quæ sunt circa ipsam: Secundo* autem in hoc, *quod ab exterioribus ad simplices contemplationes elevatur*. Sed etiam motum obliquum diversimode in utrisque determinat. Nam *obliquum* motum in Angelis assignat ex hoc, *quod providendo minus habentibus manent in identitate circa Deum: Obliquum* autem motum animæ assignat ex eo, *quod anima illuminatur divinis cognitionibus rationaliter, & diffuse*. Non ergo videntur convenienter assignari operationes contemplationis per modos prædictos.

3. Præterea. Ricard. de Sancto Vict. in lib. 1. de contempl. (*cap.* 5.) ponit multas alias differentias motuum, ad similitudinem volatilium cœli: „ Quo-

„ rum quædam nunc ad altiora ſe attollunt, nunc „ autem in inferiora demerguntur; & hoc ſæpius „ repetere videntur: Alia vero dextrorſum, vel ſi„ niſtrorſum divertunt multoties: Quædam vero „ moventur in anteriora, vel poſteriora frequenter: „ Alia vero quaſi in gyrum vertuntur ſecundum la„ tiores, vel contractiores circuitus: Quædam vero „ quaſi immobiliter ſuſpenſa in uno loco manent. „ Ergo videtur, quod non ſint ſolum tres motus contemplationis.

In Contrarium eſt auctoritas Dionyſii. (*cit. in arg.* 1.)

Reſpondeo dicendum, quod, ſicut dictum eſt ſupra, (*q. præc. a.* 1. *ad* 3.) operatio intellectus, in qua contemplatio eſſentialiter conſiſtit, motus dicitur, ſecundum quod motus eſt actus perfecti, ut Philoſoph. dicit in 3. de Anima. (*tex.* 28. *tom.* 2.) Quia vero per ſenſibilia in cognitionem intelligibilium devenimus, operationes autem ſenſibiles ſine motu non fiunt, inde eſt quod etiam operationes intelligibiles quaſi motus quidam deſcribuntur; & ſecundum ſimilitudinem diverſorum motuum earum differentia aſſignatur. In motibus autem corporalibus perfectiores, & primi ſunt locales, ut probatur in 8. Phyſ. (*tex.* 55. *&* 57. *tom.* 2.) Et ideo ſub eorum ſimilitudine potiſſimæ operationes intelligibiles deſcribuntur. Quorum quidem ſunt *tres* differentiæ: Nam *quidam* eſt *circularis*, ſecundum quem aliquid movetur uniformiter circa idem centrum: *Alius* autem eſt *rectus*, ſecundum quem aliquid procedit ab uno in aliud: *Tertius* autem eſt *obliquus*, quaſi compoſitus ex utroque. Et ideo „ in opera„ tionibus intelligibilibus id quod ſimpliciter habet „ uniformitatem, attribuitur motui circulari: O„ peratio autem intelligibilis, ſecundum quam pro„ ceditur de uno in aliud, attribuitur motui recto: „ Operatio autem intelligibilis habens aliquid uni„ formitatis ſimul cum proceſſu ad diverſa, attri„ buitur motui obliquo.

Ad primum ergo dicendum, quod motus corporales exteriores opponuntur quieti contemplationis, quæ intelligitur eſſe ab exterioribus occupationibus: Sed motus intelligibilium operationum ad ipſam quietem contemplationis pertinent.

Ad ſecundum dicendum, quod homo convenit in intellectu cum Angelis in genere: Sed vis intellectiva eſt multo altior in Angelo, quam in homine: Et ideo alio modo oportet hos motus in hominibus, & in Angelis aſſignare, ſecundum quod di-

ver-

verſimode ſe habent ad uniformitatem. Intellectus enim Angeli habet cognitionem uniformem ſecundum *duo*: *Primo* quidem, quia non acquirit intelligibilem veritatem ex varietate rerum compoſitarum: *Secundo*, quia non intelligit veritatem intelligibilem diſcurſive, ſed ſimplici intuitu. Intellectus vero animæ a ſenſibilibus rebus accipit intelligibilem veritatem, & cum quodam diſcurſu rationis ipſius eam intelligit. Et ideo Dionyſ. motum *circularem* in Angelis aſſignat, inquantum uniformiter, & indeſinenter abſque principio, & fine intuentur Deum: ſicut motus circularis carens principio, & fine uniformiter eſt circa idem centrum. In anima vero, antequam ad iſtam uniformitatem perveniat, exigitur quod *duplex* ejus difformitas amoveatur. *Primo* quidem illa, quæ eſt ex diverſitate exteriorum rerum, prout ſcilicet relinquit exteriora: Et hoc eſt quod *primo* ponit in motu circulari animæ *introitum ipſius ab exterioribus ad ſeipſam*. *Secundo* autem oportet, quod removeatur *ſecunda* difformitas, quæ eſt per diſcurſum rationis: Et hoc idem contingit, ſecundum quod omnes operationes animæ reducuntur ad ſimplicem contemplationem intelligibilis veritatis. Et hoc eſt, quod *ſecundo* dicit, quod *neceſſaria eſt uniformis convolutio intellectualium virtutum ipſius*; ut ſcilicet ceſſante diſcurſu, figatur ejus intuitus in contemplatione unius ſimplicis veritatis. Et in hac operatione animæ non eſt error: ſicut patet, quod circa intellectum primorum principiorum non erratur, quæ ſimplici intuitu cognoſcimus. Et tunc, iſtis *duobus* præmiſſis, *tertio* ponitur uniformitas conformis Angelis, ſecundum quod, prætermiſſis omnibus, in ſola Dei contemplatione perſiſtit. Et hoc eſt quod dicit: *Deinde ſic uniformis facta unite*, ideſt conformiter, *unitis virtutibus, ad pulchrum, & bonum manuducitur*. Motus autem *rectus* in Angelis accipi non poteſt ſecundum id, quod in conſiderando procedat ab uno in aliud, ſed ſolum ſecundum ordinem ſuæ providentiæ, ſecundum ſcilicet quod Angelus ſuperior inferiores illuminat per medios. Et hoc eſt quod dicit, quod *in directum moventur Angeli, quando procedunt ad ſubjectorum providentiam recta omnia tranſeuntes*, ideſt ſecundum ea, quæ ſecundum rectum ordinem diſponuntur. Sed *rectum* motum ponit in anima ſecundum hoc, quod ab exterioribus ſenſibilibus procedit ad intelligibilium cognitionem. *Obliquum* autem motum ponit in Angelo compoſitum ex recto, & circulari, inquantum ſecundum contemplatio-

nem Dei inferioribus providet :. In anima autem ponit motum *obliquum* similiter ex recto, & circulari compositum; prout scilicet illuminationibus divinis ratiocinando utitur.

Ad tertium dicendum, quod illæ diversitates motuum, quæ accipiuntur secundum differentiam ejus quod est sursum, & deorsum, dextrorsum, & sinistrorsum, ante, & retro, & secundum diversos circuitus, omnes continentur sub motu recto, vel obliquo. Nam per omnes designatur discursus rationis: Quod quidem si fit a genere ad speciem, vel a toto ad partem, erit, ut ipse exponit, secundum sursum, & deorsum: Si vero fit ab uno oppositorum in aliud, erit secundum dextrorsum, & sinistrorsum: Si vero fit a causis in effectus, erit ante, & retro: Si vero fit secundum accidentia, quæ circumstant rem propinquam, vel remotam, erit circuitus. Discursus autem rationis, quando est a sensibilibus ad intelligibilia, secundum ordinem naturalis rationis, pertinet ad motum rectum: Quando autem est secundum illuminationes divinas, pertinet ad motum obliquum, ut ex dictis patet. (*in solut. præc.*) Sola autem immobilitas, quam ponit, pertinet ad motum circularem. Unde patet, quod Dionys. multo sufficientius, & subtilius motum contemplationis describit.

A P P E N D I X.

Ex artic. habes *primo*: quomodo per rationem ostendas, merito fuisse insinuatum a scripturis, & Dionysio: quod convenienter distinguitur contemplatio in motum circularem, rectum, & obliquum. A S. Dionysio quidem, ut *in argument. contr.* A scripturis vero per hoc, quod assimilant contemplationem volatui. Ut Ps. 54. *Quis dabit mihi pennas, & volabo, & requiescam*? Illa scilicet quiete, de qua dicit Psalm. 4. *in pace in idipsum dormiam, & requiescam*: de qua & Sap. 8. *Intrans in domum meam conquiescam cum illa*. Quia enim aves volando motum illum triplicem faciunt, ut declaratur in ad *tertium*: ideo scriptura, dum contemplationem volatui assimilat, quasi scholastice dicit: Contemplatio habet tres motus, scilicet circularem, rectum, & obliquum. Et hoc utique convenienter. Pro quo de convenientia totali scripturarum vide *quæst.* 122. *art.* 2. *appen.* & *q.* 140. *art.* 1. *appen.* *Secundo* vides: quomodo ex his, si bene pensentur, & applicentur, doctrina præsens Angelica vicissim declaretur, &c.

ARTICULUS VII. 854

Utrum contemplatio delectationem habeat.

1. 2. *q*. 3. *a*. 5. *co*. *Et* 4. *d*. 15. *q*. 4. *a*. 2. *q*. 2. *ad* 1.

AD Septimum sic proceditur. Videtur, quod contemplatio delectationem non habeat. Delectatio enim ad vim appetitivam pertinet: Sed contemplatio principaliter consistit in intellectu. Ergo videtur, quod delectatio non pertineat ad contemplationem.

2. Præterea. Omnis contentio, & omne certamen impedit delectationem: Sed in contemplatione est contentio, & certamen. dicit enim Greg. super Ezech. (*hom*. 14. *inter med*. & *fin*.) quod „ anima, „ cum contemplari Deum nititur, velut in quodam „ certamine posita, modo quasi exuperat; quia in- „ telligendo, & sentiendo de incircumscripto lumi- „ ne aliquid degustat: modo succumbit; quia degu- „ stando iterum deficit. „ Ergo vita contemplativa non habet delectationem.

3. Præterea. Delectatio sequitur operationem perfectam, ut dicitur in 10. Ethicor. (*c*. 4. *to*. 5.) Sed contemplatio vitæ est imperfecta, secundum illud 1. ad Corinth. 13. *Videmus nunc per speculum in ænigmate*. Ergo videtur, quod vita contemplativa delectationem non habeat.

4. Præterea. Læsio corporalis delectationem impedit: Sed contemplatio inducit læsionem corporalem. unde Genes. 32. dicitur, quod Jacob postquam dixerat, *Vidi Dominum facie ad faciem*, claudicabat pede; eo quod tetigerit nervum femoris ejus, & obstupuerit. Ergo videtur, quod in vita contemplativa non sit delectatio.

Sed Contra est, quod de contemplatione sapientiæ dicitur Sap. 8. *Non habet amaritudinem conversatio illius, nec tædium convictus ejus, sed lætitiam, & gaudium*. Et Gregor. dicit super Ezech. (*loc. sup. cit.*) quod *contemplativa vita amabilis valde dulcedo est*.

Respondeo dicendum, quod aliqua contemplatio potest esse delectabilis *dupliciter*. *Uno modo* ratione ipsius operationis: quia unicuique delectabilis est operatio sibi conveniens secundum propriam naturam, vel habitum. Contemplatio autem veritatis competit homini secundum suam naturam, prout est animal rationale: Ex quo contingit, quod *omnes*

natura scire desiderant ; & per consequens in cognitione veritatis delectantur : Et adhuc magis fit hoc delectabile habenti habitum sapientiæ , & scientiæ, ex quo accidit , quod sine difficultate aliquis contemplatur.

Alio modo contemplatio redditur delectabilis ex parte objecti ; inquantum scilicet aliquis rem amatam contemplatur : Sicut etiam accidit in visione corporali , quæ delectabilis redditur , non solum ex eo quod ipsum videre est delectabile , sed etiam ex eo quod videt quis personam amatam . Quia ergo vita contemplativa præcipue consistit in contemplatione Dei, ad quam movet charitas, ut dictum est, (*a.* 1. *hu. qu.* & *a.* 2. *ad* 1.) inde est quod *in vita contemplativa non solum est delectatio ratione ipsius contemplationis , sed etiam ratione ipsius divini amoris.*

Et quantum ad utrumque ejus delectatio omnem delectationem humanam excedit. Nam & delectatio spiritualis potior est , quam carnalis , ut supra habitum est , (1. 2. *q.* 31. *a.* 5.) cum de passionibus ageretur ; & ipse amor, quo ex charitate Deus diligitur, omnem amorem excedit. Unde in Psal. 33. dicitur: *Gustate, & videte, quoniam suavis est Dominus.*

Ad primum ergo dicendum, quod vita contemplativa, licet essentialiter consistat in intellectu , principium tamen habet in affectu ; inquantum videlicet aliquis ex charitate ad Dei contemplationem incitatur. Et quia finis respondet principio , inde est quod etiam terminus , & finis contemplativæ vitæ habet esse in affectu; dum scilicet aliquis in visione rei amatæ delectatur, & ipsa delectatio rei visæ amplius excitat amorem . Unde Greg. dicit super Ezech. (*Hom.* 14. *cir. med.*) quod *cum quis ipsum quem amat, viderit , in amore ipsius amplius ignescit.* Et hæc est ultima perfectio contemplativæ vitæ , ut scilicet non solum divina veritas videatur, sed etiam ut ametur.

Ad secundum dicendum , quod contentio , vel certamen , quod provenit ex contrarietate exterioris rei , impedit illius rei delectationem . Non enim aliquis delectatur in re, contra quam pugnat; sed in re , pro qua quis pugnat , cum eam homo adeptus fuerit , cæteris paribus , magis in ea delectatur. Sicut August. dicit in 8. Confess. (*a.* 3. *ante med. tom.* 1.) quod *quanto fuit majus periculum in prælio , tanto majus est gaudium in triumpho.* Non est autem in contemplatione contentio , &

cer-

certamen ex contrarietate veritatis quam contemplamur, sed ex defectu nostri intellectus, & ex corruptibili corpore, quod nos ad inferiora retrahit, secundum illud Sap. 9. *Corpus quod corrumpitur, aggravat animam: & deprimit terrena inhabitatio sensum multa cogitantem*. Et inde est, quod quando homo pertingit ad contemplationem veritatis, ardentius eam amat: sed magis odit proprium defectum, & gravitatem corruptibilis corporis, ut dicat cum Apostolo Rom. 7. *Infelix ego homo, quis me liberabit de corpore mortis hujus?* Unde & Gregor. dicit super Ezech. (*loc. cit. in arg.*) *Cum Deus jam per desiderium, & intellectum cognoscitur, omnem in nobis voluptatem carnis arefacit.*

Ad tertium dicendum, quod contemplatio Dei in hac vita imperfecta est respectu contemplationis patriæ. Et similiter delectatio contemplationis viæ est imperfecta respectu delectationis contemplationis patriæ, de qua dicitur in Psal. 35. *Torrente voluptatis tuæ potabis eos*. Sed contemplatio divinorum, quæ habetur in via, etsi sit imperfecta, tamen est delectabilior omni alia contemplatione, quantumcunque perfecta, propter excellentiam rei contemplatæ. Unde Philos. dicit in 1. de partibus animalium: (*c. 5. cir. princ. tom. 4.*) „ Accidit circa illas honorabiles existentes, & divinas substantias, minores „ nobis existere theorias: Sed etsi secundum modicum attingamus eas; tamen propter honorabilitatem cognoscendi delectabilius aliquid habent, „ quam quæ apud nos omnia. *Et hoc est etiam quod „ Gregorius dicit super Ezechielem:* (*loc. sup. cit.*) „ Contemplativa vita amabilis valde dulcedo est, „ quæ super semetipsam animam rapit, cœlestia aperit, spiritualia mentis oculis patefacit.

Ad quartum dicendum, quod Jacob post contemplationem uno pede claudicabat, quia *necesse est, ut debilitato amore sæculi, convalescat aliquis ad amorem Dei*, ut Greg. dicit super Ezechiel. (*loc. cit.*) Et ideo „ post agnitionem suavitatis Dei unus „ in nobis pes sanus remanet, atque alius claudicat, omnis enim qui uno pede claudicat, solum „ illi pedi innititur, quem sanum habet.

APPENDIX.

EX art. habes *primo*: quomodo per rationem ostendas, merito insinuatum a scripturis, & Gregorio, quod contemplatio habet delectationem. A scripturis quidem, ut Psalm. 36. *Melius est modicum*

justo super divitias peccatorum multas. Quod modicum, quasi per nota nobis aliquantulum exponens, descripserat his verbis in Psal. 34. *Anima mea exultabit in Domino, & delectabitur super salutari suo: omnia ossa mea dicent: Domine, quis similis tui?* Hoc modicum est illud, de quo sub aliis verbis fit sermo in ad *tertium*. Ab eisdem quoque, & Beato Gregorio, simul, *ut in arg. contr. Secundo* vides, &c.

ARTICULUS VIII. 855

Utrum vita contemplativa sit diuturna.

1. *q.* 20. *a.* 4. *ad* 3. *Et* 3. *d.* 35. *q.* 1. *a.* 4. *q.* 3.

AD Octavum sic proceditur. Videtur, quod vita contemplativa non sit diuturna. Vita enim contemplativa essentialiter consistit in his, quæ ad intellectum pertinent. Sed omnes intellectivæ perfectiones hujus vitæ evacuabuntur, secundum illud 1. ad Cor. 13. *Sive prophetiæ evacuabuntur, sive linguæ cessabunt, sive scientia destruetur*. Ergo vita contemplativa evacuatur.

2. Præterea. Dulcedinem contemplationis aliquis homo raptim, & pertranseundo degustat. unde August. dicit in 10. Confess. (*c.* 40. *parum ante fin. tom.* 1.) *Intromittis me in affectum multum inusitatum introrsus, ad nescio quam dulcedinem, sed recido in hæc ærumnosis ponderibus*. Gregorius etiam in 5. Moral. (*cap.* 23. *ad fi.*) exponens illud Job. 4. „ Cum spiritus me præsente transiret, *dicit*: In „ suavitate contemplationis intimæ non diu mens „ figitur, quia ad semetipsam, ipsa immensitate lu„ minis reverberata, revocatur. „ Ergo vita contemplativa non est diuturna.

3. Præterea. Illud quod non est homini connaturale, non potest esse diuturnum: *Vita autem contemplativa est melior, quam secundum hominem*, ut Philosoph. dicit in 10. Ethicor. (*cap.* 7. *ad fi. to.* 5.) Ergo videtur, quod vita contemplativa non sit diuturna.

Sed Contra est, quod Dominus dicit Luc. 10. *Maria optimam partem elegit, quæ non auferetur ab ea*: quia, ut Greg. dicit super Ezech. (*Hom.* 14. *a med.*) *contemplatio hic incipit, ut in cœlesti patria perficiatur*.

Respondeo dicendum, quod aliquid potest dici diuturnum dupliciter: Uno modo secundum suam naturam. *Alio modo* quoad nos. *Secundum se quidem manifestum est, quod vita contemplativa diuturna*

est

est dupliciter: *Uno modo*, eo quod versatur circa incorruptibilia, & immobilia. *Alio modo*, quia non habet contrarietatem: delectationi enim, quæ est in considerando, nihil est contrarium, ut dicitur in 1. Topic. (*cap. 13. in explic. loci 2. to. 1.*)

Sed quoad nos etiam vita contemplativa diuturna est: *Tum* quia competit nobis secundum actionem incorruptibilis partis animæ, scil. secundum intellectum: unde potest post hanc vitam durare: *Tum* quia in operibus contamplativæ corporaliter non laboramus: unde magis in hujusmodi operibus continue persistere possumus, sicut Philosophus dicit in 10. Ethicor. (*c. 7. parum a princ. to. 5.*)

Ad primum ergo dicendum, quod modus contemplandi non est idem hic, & in patria: Sed vita contemplativa dicitur manere ratione charitatis, in qua habet & principium, & finem. Et hoc est quod Greg. dicit super Ezech. (*Hom. 14. post med.*) ,, Contemplativa hic incipit, ut in cœlesti patria ,, perficiatur: quia amoris ignis, qui hic ardere in- ,, choat, cum ipsum, quem amat, viderit, in amo- ,, re ipsius amplius ignescit.

Ad secundum dicendum, quod nulla actio potest diu durare in sui summo. Summum autem contemplationis est, ut attingat ad uniformitatem divinæ contemplationis, ut dicit Dionys. (*cap. 4. de div. nom. par. 1. lect. 7. & c. 3. cœl. hierarch. ante med.*) sicut supra positum est. (*art. 6. hu. qu. ad 2.*) Unde etsi quantum ad hoc contemplatio diu durare non possit; tamen quantum ad alios contemplationis actus potest diu durare.

Ad tertium dicendum, quod Philosophus dicit, vitam contemplativam esse supra hominem, quia competit nobis secundum hoc, quod aliquid divinum est in nobis; scilicet intellectus, qui est incorruptibilis, & impassibilis in se. & ideo actio ejus potest esse diuturnior.

A P P E N D I X.

EX art. habes *primo*: quomodo per rationem ostendas, merito fuisse insinuatum a scripturis, & Greg. quod vita contemplativa est diuturna. Ut de utrisque ponitur *in argum. cont.* Ubi adverte super ly *quæ non auferetur ab ea*, quod pro statu præsenti etiam diuturnitas contemplationis ibi importata fuit in B. Maria Magdalena. Nam post ascensionem Domini in cœlum (*ut in gestis ejusdem sanctæ legitur*) secessit in desertum; ubi ad 30. an-

 nos

nos vitam vivens contemplativam, ab ipsis quoque Angelis, ut melius divina contemplaretur, quotidie septem horarum interstitiis in aera elevabatur ad audiendas sanctorum spirituum melodias, quas in Dei summi laudem, & gloriam, ferventissime concinunt. Unde contemplatio istius sanctæ mulieris ad majorem mentis elevationem, affectus inflammationem, in utroque diuturnitatem, mirum in modum promovebatur: ut cuique vel tenuiter discurrenti patet. *Secundo* vides: quomodo ex iis bene pensatis, & applicatis, &c.

QUÆSTIO CLXXXI.

De vita activa, in quatuor articulos divisa.

Deinde considerandum est de vita activa.

Et circa hoc quæruntur quatuor.

Primo. Utrum omnia opera virtutum moralium pertineant ad vitam activam.

Secundo. Utrum prudentia pertineat ad vitam activam.

Tertio. Utrum doctrina pertineat ad vitam activam.

Quarto. De diuturnitate vitæ activæ.

ARTICULUS I. 856

Utrum omnes actus virtutum moralium pertineant ad vitam activam.

Sup. q. 80. *a.* 2. *cor. Et opusc.* 17. *c.* 7. *ad* 7.

Ad Primum sic proceditur. Videtur, quod non omnes actus virtutum moralium pertineant ad vitam activam. Vita enim activa videtur consistere solum in his, quæ sunt ad alterum. dicit enim Gregor. super Ezech. (*Hom.* 14. *parum ante med.*) quod *activa vita est panem esurienti tribuere*. & in fine, multis enumeratis, quæ ad alterum pertinent, subdit: *Et quæ singulis quibusque expediunt, dispensare*. Sed non per omnes actus virtutum moralium ordinamur ad alios, sed solum secundum justitiam, & partes ejus, ut ex supradictis patet. (*q.* 58. *a.* 1. & 2. & 1. 2. *q.* 60. *a.* 2. & 3.) Non ergo actus

ctus omnium virtutum moralium pertinent ad vitam activam.

2. Præterea. Gregor. dicit super Ezech. (*Hom.* 14. *a med.*) quod „ per Liam, quæ fuit lippa, sed „ fœcunda, significatur vita activa; quæ dum occu„ patur in opere, minus videt: sed dum modo per „ verbum, modo per exemplum ad imitationem „ suam proximos accendit, multos in opere bono „ filios generat: „ Hoc autem magis videtur pertinere ad charitatem, per quam diligimus proximum, quam ad virtutes morales. Ergo videtur, quod actus virtutum moralium non pertineant ad vitam activam.

3. Præterea. Sicut supra dictum est, (*qu. præc. a.* 2.) virtutes morales disponunt ad vitam contemplativam: Sed dispositio, & perfectio pertinent ad idem. Ergo videtur, quod virtutes morales non pertineant ad vitam activam.

Sed Contra est, quod Isidorus dicit in libro 3. de summo bono: (*c.* 15. *parum a princ.*) „ In activa „ vita prius per exercitium boni operis cuncta ex„ haurienda sunt vitia, ut in contemplativa jam „ pura mentis acie ad contemplandum divinum lu„ men quisque pertranseat: „ Sed cuncta vitia non exhauriuntur, nisi per actus virtutum moralium. Ergo actus virtutum moralium ad vitam activam pertinent.

Respondeo dicendum, quod, sicut supra dictum est, (*q.* 179. *a.* 1.) vita activa, & contemplativa distinguuntur secundum diversa studia hominum intendentium ad diversos fines: Quorum *unum* est consideratio veritatis, quæ est finis vitæ contemplativæ: *Aliud* autem est exterior operatio, ad quam ordinatur vita activa.

Manifestum est autem, quod in virtutibus moralibus non principaliter quæritur contemplatio veritatis, sed ordinantur ad operandum. Unde Philosophus dicit in 2. Ethic. (*cap.* 2. *cir. princ.* & *l.* 10. *c. ult. to.* 5.) quod *ad virtutem quidem scire, parum, aut nihil prodest*. Unde manifestum est, quod *virtutes morales pertinent essentialiter ad vitam activam*. Unde & Philosoph. in 10. Ethicorum (*cap.* 7. & 8. *tom.* 5.) virtutes morales ordinat ad felicitatem activam.

Ad primum ergo dicendum, quod inter virtutes morales præcipua est justitia, qua aliquis ad alterum ordinatur, ut Philosophus probat in 5. Ethic. (*c.* 1. *a med. tom.* 5.) Unde vita activa describitur per ea quæ ad alterum ordinantur, non quia in his so-

solum, sed quia in his principalius consistit.

Ad secundum dicendum, quod per actus omnium virtutum moralium potest aliquis proximos suo exemplo dirigere ad bonum: quod Gregorius ibi attribuit vitæ activæ.

Ad tertium dicendum, quod sicut virtus quæ ordinatur in finem alterius virtutis, transit quodammodo in speciem ejus: ita etiam quando aliquis utitur his quæ sunt vitæ activæ, solum prout disponunt ad contemplationem, comprehenduntur sub vita contemplativa: In his autem qui operibus virtutum moralium intendunt, tanquam secundum se bonis, non autem tanquam disponentibus ad vitam contemplativam, virtutes morales pertinent ad vitam activam.

Quamvis etiam dici possit, quod vita activa dispositio sit ad vitam contemplativam.

A P P E N D I X.

Ex art. habes *primo*: quomodo per rationem ostendas, merito insinuatum fuisse a scripturis, & Isidoro, quod ad vitam activam pertinent actus virtutum moralium. Ab Isidoro quidem, ut *in arg. contr.* A scripturis vero per hoc, quod *Luc.* 10. Beata Martha, cui vita activa appropriatur, moralibus virtutibus (puta, misericordiæ, pietati, charitati erga proximum) institisse, & solicite quidem, describitur. Cujus actus morales plurimos & Ecclesia designat per hoc, quod *in festi ejus celebratione solemniter legit*. Martha, cum Massiliensium omnium in se animos propter eximiam sanctitatem convertisset, cum multis honestissimis mulieribus in quodam quasi monasterio sanctissimam vitam duxit. Vide in textu argumenti *primi*, & *secundi*, Beatum Gregorium: ex quo recte applicato melius intelliges, per prædicta hujus sanctæ concludi intentum. *Secundo* vides: quomodo ex iis bene pensatis, & applicatis, declaretur, &c.

AR-

ARTICULUS II. 857

Utrum prudentia pertineat ad vitam activam.

Sup. q. 80. *a.* 2. *cor. Et præsenti q. a.* 1. *corp. Et opusc.* 17. *c.* 7. *ad* 7.

AD Secundum sic proceditur. Videtur, quod Prudentia non pertineat ad vitam activam. Sicut enim vita contemplativa pertinet ad vim cognitivam, ita activa ad vim appetitivam; Prudentia autem non pertinet ad vim appetitivam, sed magis ad cognitivam. Ergo prudentia non pertinet ad vitam activam.

2. Præterea. Gregor. dicit super Ezech. (*Homil.* 14. *a med.*) quod *activa vita, dum occupatur in opere, minus videt*: unde significatur per Liam, quæ lippos oculos habebat: Prudentia autem requirit oculos claros, ut recte judicet homo de agendis. Ergo videtur, quod prudentia non pertineat ad vitam activam.

3. Præterea. Prudentia media est inter virtutes morales, & intellectuales: Sed sicut virtutes morales pertinent ad vitam activam, ut dictum est. (*art. præc.*) ita intellectuales ad contemplativam. Ergo videtur, quod prudentia non pertineat neque ad vitam activam, neque ad contemplativam, sed ad medium vivendi genus, quod August. ponit 19. de civit. Dei. (*c.* 2. & 19. *to.* 5.)

Sed Contra est, quod Philos. in 10. Ethic. (*c.* 8. *to.* 5.) prudentiam pertinere dicit ad felicitatem activam, ad quam pertinent virtutes morales.

Respondeo dicendum, quod, sicut supra dictum est (*a. præc. ad* 3. & 1. 2. *q.* 18. *a.* 7.) id quod ordinatur ad aliud sicut ad finem, præcipue in moralibus, trahitur ad speciem ejus, ad quod ordinatur: Sicut *ille qui mœchatur, ut furetur, magis dicitur fur, quam mœchus*, secundum Philos. in 5. Ethicor. (*c.* 2. *parum a princ. to.* 5.) Manifestum est autem, quod cognitio prudentiæ ordinatur ad operationes virtutum moralium, sicut ad finem. est enim *recta ratio agibilium*, sicut dicitur in 6. Ethicor. (*cap.* 5. *to.* 5.) unde & fines virtutum moralium sunt principia prudentiæ, sicut in eodem libro Philos. dicit. Sicut ergo dictum est, (*art. præc. ad* 3.) quod virtutes morales in eo qui ordinat eas ad quietem contemplationis, pertinent ad vitam contemplativam: ita *cognitio prudentiæ*

dentiæ, quæ de se ordinatur ad operationes virtutum moralium, *directe pertinet ad vitam activam; si tamen prudentia proprie sumatur, secundum quod Philosophus de ea loquitur*.

Si autem sumatur communius, prout scilicet comprehendit qualemcunque humanam cognitionem, *sic prudentia quantum ad aliquam sui partem pertinet ad vitam contemplativam*: Secundum quod Tullius dicit in 1. de Offic. (*in tit. de 4. virtutibus unde omnia officia manant*) quod *qui acutissime, & celerrime potest & videre verum, & explicare rationem, is prudentissimus, & sapientissimus rite haberi solet*.

Ad primum ergo dicendum, quod operationes morales specificantur ex fine, ut supra habitum est. (1. 2. *q*. 18. *a*. 4. *&* 6.) Et ideo ad vitam contemplativam illa cognitio pertinet, quæ finem habet in ipsa cognitione veritatis. Cognitio autem prudentiæ, quæ magis habet finem in actu appetitivæ virtutis, pertinet ad vitam activam.

Ad secundum dicendum, quod occupatio exteriorum rerum facit hominem minus videre in rebus intelligibilibus, quæ sunt separatæ a sensibilibus, in quibus operationes activæ vitæ consistunt: Sed tamen occupatio exterior activæ vitæ facit hominem magis clare videre in judicio agibilium, quod pertinet ad prudentiam, tum propter experientiam, tum propter mentis attentionem: quia *ubi intenderis, ibi ingenium valet*, ut Sallustius dicit. (*in conjur. Catil. cir. princ. orat. Cæsaris*)

Ad tertium dicendum, quod prudentia dicitur esse media inter virtutes intellectuales, & morales quantum ad hoc, quod in subjecto convenit cum virtutibus intellectualibus, in materia autem totaliter convenit cum moralibus. Illud autem tertium vivendi genus medium est inter activam vitam, & contemplativam, quantum ad ea, circa quæ occupatur: quia quandoque occupatur in contemplatione veritatis, quandoque autem occupatur circa exteriora.

A P P E N D I X.

Ex art. habes *primo*: quomodo per rationem & ostendas, & recte intelligas, merito a Scripturis & Philosopho fuisse insinuatum: quod prudentia pertinet ad vitam activam. A Philosopho quidem: *ut in arg. contr.* A Scripturis vero per hoc, quod Dominus Apostolis, quos ad activam vitam exercendam, idest ad generandum verbo, & exemplo filios spiritua-

tuales, mittebat in mundum, Matth. ultim. per ly *Euntes*, *docete omnes gentes*, notificavit, quod opus eis erat prudentia, Matth. 10. per ly *Estote prudentes*, & Matth. 5. *Vos estis sal terræ*, & Marci 9. *Habete in vobis sal*. Ac si per hæc omnia scholasticis Theologis aperte dicat: Ad vitam activam pertinet prudentia. *Secundo* vides: &c.

ARTICULUS III. 858

Utrum docere sit actus vitæ activæ, an contemplativæ.

3. *d.* 35. *q.* 1. *ar.* 3. *q.* 1. *ad* 3. *Et ver. q.* 11. *a.* 4.

AD Tertium sic proceditur. Videtur, quod docere non sit actus vitæ activæ, sed contemplativæ. Dicit enim Gregor. super Ezech. (*hom.* 5. *inter med. & fin.*) quod *viri perfecti bona cœlestia, quæ saltem per speculum contemplari potuerunt, fratribus denuntiant, eorumque animos in amorem intimæ claritatis accendunt*: Sed hoc pertinet ad doctrinam. Ergo docere est actus vitæ contemplativæ.

2. Præterea. Ad idem genus vitæ videtur reduci actus, & habitus: Sed docere est actus sapientiæ. dicit enim Philos. in princ. Metaphys. (*c.* 1. *a med. to.* 3.) quod *signum scientis est posse docere*. Cum ergo sapientia, vel scientia pertineat ad vitam contemplativam, videtur quod etiam doctrina ad vitam contemplativam pertineat.

3. Præterea. Sicut contemplatio est actus vitæ contemplativæ, ita & oratio: Sed oratio, qua quis orat pro alio, nihilominus pertinet ad vitam contemplativam. Ergo quod aliquis veritatem meditatam in alterius notitiam per doctrinam deducat, videtur ad vitam contemplativam pertinere.

Sed Contra est, quod Gregor. dicit super Ezech. (*hom.* 14. *parum ante med.*) *Activa vita est, panem esurienti tribuere, verbo sapientiæ nescientem docere.*

Respondeo dicendum, quod actus doctrinæ habet *duplex* objectum. fit enim doctrina per locutionem; locutio autem est signum audibile interioris conceptus. Est ergo *unum* objectum doctrinæ id, quod est materia, sive objectum interioris conceptionis: Et quantum ad hoc objectum *quandoque doctrina pertinet ad vitam activam*, *quandoque ad contemplativam*.

Ad activam quidem, quando homo interius concipit

pit aliquam veritatem, ut per eam in exteriori actione dirigatur: Ad contemplativam autem, quando homo interius concipit aliquam veritatem intelligibilem, in cujus consideratione, & amore delectatur. Unde August. dicit in libro de verb. Domini: (*serm.* 27. *c.* 1. *cir. fi. to.* 10.) *Eligant sibi partem meliorem*, scilicet vitæ contemplativæ, *vacent verbo, inhient doctrinæ dulcedini, occupentur circa scientiam salutarem*: Ubi manifeste dicit, doctrinam ad vitam contemplativam pertinere.

Aliud vero objectum doctrinæ est ex parte sermonis audibilis: Et sic objectum doctrinæ est ipse audiens: Et *quantum ad hoc objectum omnis doctrina pertinet ad vitam activam*, ad quam pertinent exteriores actiones.

Ad primum ergo dicendum, quod auctoritas illa expresse loquitur de doctrina quantum ad materiam, prout versatur circa considerationem, & amorem veritatis.

Ad secundum dicendum, quod habitus, & actus communicant in objecto. Et ideo manifeste illa ratio procedit ex parte materiæ interioris conceptionis. intantum enim ad sapientem, vel scientem pertinet posse docere, inquantum potest interiorem conceptum verbis exprimere, ad hoc quod possit alium adducere ad intellectum veritatis.

Ad tertium dicendum, quod ille qui orat pro alio, nihil agit erga illum, pro quo orat, sed solum erga Deum, qui est intelligibilis veritas: Sed ille qui alium docet, aliquid circá eum agit exteriori actione. Unde non est similis ratio de utroque.

A P P E N D I X.

EX art. habes *primo*: quomodo per rationem & ostendas, & in recto sensu intelligas, merito fuisse a Script., & Greg. insinuatum: quod docere est actus vitæ activæ. A B. Greg. quidem, ut *in arg. contr.* Pro quo recolere quod docere ignorantem ponitur inter eleemosynas spirituales, *q.* 32. *art.* 2. &, quod charitas erga proximum considerata secundum actus exteriores, inter quos sunt eleemosynæ, pertinet manifeste ad vitam activam. A Script. vero per hoc, quod dicitur 1. Tim. 4. *Attende tibi, & doctrinæ: insta in illis. Hoc enim faciens & teipsum salvum facies, & eos, qui te audiunt.* Salvos namque facere eos, qui audiunt doctrinam, est generare mediante illa filios spirituales in salutem: generare autem filios est opus activæ vitæ, *art.* 1. arg. 2. ex B. Gregor.: &

qu-

qu. 179. *art.* 2. ad 3. ex ly *omnia studia humanarum actionum, si ordinentur ad necessitatem præsentis vitæ secundum rationem rectam, pertinent ad vitam activam, quæ per ordinatas actiones consulit necessitati vitæ præsentis*. Ergo a fortiori, vel saltem a simili (ut patet) generare filios ad salutem æternam, pertinet ad vitam activam; cum sic generans illos consulat necessitati vitæ præsentis, cui maxima necessitas est, quod ordinetur in nobis, & a nobis, in salutem æternam. Ex hoc ergo, quod Apostolus per doctrinam dicit salvos fieri auditores, scholasticis aperte concludendum reliquit: quod docere est actus ad vitam activam pertinens. *Secundo* vides: quomodo, &c.

ARTICULUS IV. 859

Utrum vita activa maneat post hanc vitam.

1. *q.* 20. *a.* 4. *ad* 3. *Et* 1. 2. *q.* 67. *a.* 1. *ad* 2. *Et* 3. *d.* 35. *q.* 1. *a.* 4. *q.* 3. *Et* 3. *con. c.* 63. *fi.* *Et ver. qu.* 11. *a.* 4. *ad* 2.

AD Quartum sic proceditur. Videtur, quod vita activa maneat post hanc vitam. Ad vitam enim activam pertinent actus moralium virtutum, ut dictum est: (*a.* 1. *hu. q.*) Sed virtutes morales permanent post hanc vitam, ut August. dicit in 14. de Trin. (*c.* 9. *to.* 3.) Ergo videtur, quod vita activa permaneat post hanc vitam.

2. Præterea. Docere alios pertinet ad vitam activam ut dictum est: (*art. præc.*) Sed in futura vita, in qua similes erimus Angelis, poterit esse doctrina: sicut & in Angelis esse videtur, quorum unus alium illuminat, purgat, & perficit; quod refertur ad scientiæ assumptionem, ut patet per Dionys. 7. cap. cœl. hier. (*inter med. & fi.*) Ergo videtur, quod vita activa remaneat post hanc vitam.

3. Præterea. Illud quod de se est durabilius, magis videtur posse post hanc vitam remanere: Sed vita activa videtur esse de se durabilior: dicit enim Gregor. super Ezech. (*hom.* 5. *a med.*) quod *in vita activa fixi permanere possumus; in contemplativa autem intenta mente manere nullo modo valemus*. Ergo multo magis vita activa potest manere post hanc vitam, quam contemplativa.

Sed Contra est, quod Gregor. dicit super Ezech. (*hom.* 14. *post med.*) *Cum præsenti sæculo vita aufertur,*

tur activa: contemplativa autem hic incipitur, ut in cœlesti patria perficiatur.

Respondeo dicendum, quod, sicut dictum est, (*art. 1. hu. q.*) vita activa habet finem in exterioribus actibus; qui si referantur ad quietem contemplationis, jam pertinent ad vitam contemplativam: In futura autem vita Beatorum cessabit occupatio exteriorum actuum: & si qui actus exteriores sint, referentur ad finem contemplationis. Ut enim August. dicit in fine de civ. Dei: *ibi vacabimus, & videbimus: videbimus & amabimus: amabimus, & laudabimus.* Et in eodem libro præmittit, (*ibid.*) quod *ibi Deus sine fine videbitur, sine fastidio amabitur, sine fatigatione laudabitur: Hoc munus, hic affectus, hic actus erit omnibus.*

Ad primum ergo dicendum, quod, sicut supra dictum est, (*1. 2. q. 67. art. 1.*) virtutes morales manebunt non secundum actus, quos habent circa ea quæ sunt ad finem, sed secundum actus, quos habent circa finem. Hujusmodi autem actus sunt, secundum quod constituunt quietem contemplationis, quam Augustin. in præmissis verbis significat per vacationem, quæ est intelligenda non solum ab exterioribus tumultibus, sed etiam ab interiori perturbatione passionum.

Ad secundum dicendum, quod vita contemplativa, sicut supra dictum est, (*q. præc. ar. 4.*) præcipue consistit in contemplatione Dei. Et quantum ad hoc unus Angelus alium non docet: quia, ut dicitur Matth. 18. de Angelis Pusillorum, qui sunt inferioris ordinis, quod *semper vident faciem Patris*; sic & in futura vita nullus hominum alium docebit de Deo; sed omnes *videbimus eum, sicuti est*, ut habetur 1. Joan. 3. Et hoc est quod Jerem. 31. dicitur: *Non docebit ultra vir proximum suum, dicens: Cognosce Dominum. Omnes enim cognoscent me a minimo eorum usque ad maximum.* Sed de his quæ pertinent ad dispensationem mysteriorum Dei, unus Angelus docet alium, purgando, illuminando, & perficiendo. Et secundum hoc habent aliquid de vita activa, quamdiu mundus durat, ex hoc quod administrationi inferioris creaturæ intendunt: Quod significatur per hoc, quod Jacob vidit Angelos in scala ascendentes, quod pertinet ad contemplationem, & descendentes, quod pertinet ad actionem: Sed, sicut dicit Gregor. 2. Moral. (*c. 2. cir. med.*) *non sic a divina visione foras exeunt, ut internæ contemplationis gaudiis priventur.* Et ideo in eis non distinguitur vita activa a contemplativa, sicut in nobis, qui

per

per opera vitæ activæ impedimur a contemplatione. Non autem promittitur nobis similitudo Angelorum quantum ad administrationem inferioris creaturæ, quæ nobis non competit secundum ordinem naturæ nostræ, sicut competit Angelis, sed secundum visionem Dei.

Ad tertium dicendum, quod durabilitas vitæ activæ in statu præsenti excedens durabilitatem vitæ contemplativæ, non provenit ex proprietate utriusque vitæ secundum se consideratæ, sed ex defectu nostri, qui ex corporis gravitate retrahimur ab altitudine contemplationis. Unde ibidem subdit Gregor., quod *ipsa sua infirmitate ab immensitate tantæ celsitudinis repulsus animus in semetipso relabitur*.

APPENDIX.

Ex art. habes *primo*: quomodo per rationem & ostendas, & in vero sensu intelligas, merito insinuatum fuisse a Script., & Gregor., quod vita activa non manebit in patria. A B. Gregor. quidem, ut *in arg. contr.* A Scriptur. vero per hoc, quod ad differentiam vitæ activæ, & ad probandum partem electam a B. Maria Magdalena dicitur Luc. 10. *Quæ*, scilicet vita contemplativa, *non auferetur*. Per hoc siquidem ex contrapositione ad activam, cui ad literam fit comparatio (ut patet) monstratur etiam tenuiter doctis, quod vita activa auferetur. Alioquin, cum nullam aliam differentiam hujus per respectum ad activam exprimat ibi Dominus, sequeretur, quod nullam absolute differentiam inter has vitas posuisset, quod dictum est blasphemum, cum per hoc additum ipse velit manifeste probare, vitam contemplativam differre ab activa, tanquam partem optimam a bona. Restat igitur clarum, quod per ly *quæ non auferetur*, docuit ab oppositis scholasticos theologos, quod vita activa auferetur, idest non manebit in patria. De loco arguendi ab oppositis, &c. vide *Philos. in lib. topic.* sive *Petrum Hispanum in lib. de locis dialecticis*. *Secundo* vides: quomodo, &c.

QUÆ-

QUÆSTIO CLXXXII.

De comparatione vitæ activæ ad contemplativam,

Deinde considerandum est de comparatione vitæ activæ ad contemplativam.

Et circa hoc quæruntur quatuor.

Primo. Quæ sit potior, vel dignior.
Secundo. Quæ sit majoris meriti.
Tertio. Utrum vita contemplativa impediatur per activam.
Quarto. De ordine utriusque.

ARTICULUS I. 86.

Utrum vita activa sit potior, quam contemplativa.

Inf. q. 188. *a.* 5. *&* 1. *q.* 57. *ar.* 1. *co. &* 3. *d.* 35. *q.* 1. *a.* 4. *&* 3. *con. c.* 63. *fi. & c.* 133. *& ve. q.* 11. *a.* 4. *& opus* 17. *c.* 7. *ad* 3.

AD Primum sic proceditur. Videtur, quod vita activa sit potior, quam contemplativa. *Quod enim est meliorum, videtur esse honorabilius, & melius*, ut Philos. dicit in 3. Topic. (*c.* 1. *in explic. loci* 11. *to.* 1.) Sed vita activa pertinet ad majores, scilicet ad Prælatos, qui sunt in honore, & potestate constituti. unde August. dicit 19. de civit. Dei, (*c.* 19. *in med. to.* 5.) quod *in actione non amandus est honor in hac vita, sive potentia*. Ergo videtur, quod vita activa sit potior, quam contemplativa.

2. Præterea. In omnibus habitibus, & actibus præcipere pertinet ad potiorem; sicut militaris tanquam potior præcipit frænorum factrici: Sed ad vitam activam pertinet disponere, & præcipere de contemplativa; ut patet per illud quod dicitur Moysi Exod. 19. *Descende, & contestare populum, ne forte velit transcendere propositos terminos ad videndum Deum*. Ergo vita activa est potior, quam contemplativa.

3. Præterea. Nullus debet abstrahi a majori, ut applicetur minoribus. Apost. enim dicit 1. ad Corinth. 12. *Æmulamini charismata meliora*: Sed aliqui abstrahuntur a statu vitæ contemplativæ, & occupantur

tur circa vitam activam; ut patet de illis qui transferuntur ad statum prælationis. Ergo videtur, quod vita activa sit potior, quam contemplativa.

Sed Contra est, quod Dominus dicit Lucæ 10. *Maria optimam partem elegit, quæ non auferetur ab ea*: Per Mariam autem significatur vita contemplativa. Ergo contemplativa vita potior est, quam activa.

Respondeo dicendum, quod nihil prohibet, aliquid secundum se esse excellentius, quod tamen secundum quid ab alio superatur. Dicendum est ergo, quod *vita contemplativa simpliciter melior est, quam activa*.

Quod Philos. in 10. Eth. (*c.* 7. & 8. *to.* 5.) probat *octo* rationibus. Quarum *prima* est, quia vita contemplativa convenit homini secundum illud quod est optimum in ipso, scilicet secundum intellectum, & respectu propriorum objectorum, scilicet intelligibilium: vita autem activa occupatur circa exteriora. Unde Rachel, per quam significatur vita contemplativa, interpretatur *visum principium*: Vita autem activa significatur per Liam, quæ erat lippis oculis, ut Gregor. dicit 6. Moral. (*c.* 18. *a princ.*) *Secunda*, quia vita contemplativa potest esse magis continua, licet non quantum ad summum contemplationis gradum, sicut supra dictum est. (*q.* 180. *a.* 8. *ad* 2. & *q. præc. a.* 4. *ad* 3.) Unde & Maria, per quam significatur vita contemplativa, describitur secus pedes Domini assidue sedens. *Tertia*, quia major est delectatio vitæ contemplativæ, quam activæ. Unde August. dicit in lib. de verb. Dom. (*serm.* 26. *c.* 2. *ante med. to.* 10.) quod *Martha turbabatur, Maria epulabatur*. *Quarta*, quia in vita contemplativa est homo magis sibi sufficiens; quia paucioribus ad eam indiget. Unde dicitur Luc. 10. *Martha, Martha solicita es, & turbaris erga plurima*. *Quinta*, quia vita contemplativa magis propter se diligitur; vita autem activa ad aliud ordinatur. Unde in Psal. 26. dicitur: *Unam petii a Domino, hanc requiram, ut inhabitem in domo Domini omnibus diebus vitæ meæ, ut videam voluptatem Domini*. *Sexta*, quia vita contemplativa consistit in quadam vacatione, & quiete, secundum illud Psal. 45. *Vacate, & videte, quoniam ego sum Deus*. *Septima*, quia vita contemplativa est secundum divina; vita autem activa est secundum humana. Unde August. dicit in lib. de verb. Dom. (*ser.* 27. *c.* 2. *cir. med. to.* 10.) *In principio erat Verbum: Ecce quod Maria audiebat. Verbum caro factum est: Ecce cui Martha ministrabat*. *Octava*, quia vita contem-

templativa est secundum id, quod est magis proprium homini, scilicet secundum intellectum; in operationibus autem vitæ activæ communicant etiam inferiores vires, quæ sunt nobis, & brutis communes. Unde in Psal. 35. postquam dictum est, *Homines, & jumenta salvabis Domine*, subditur id quod est hominibus speciale, *In lumine tuo videbimus lumen*.

Nonam rationem addit Dominus Luc. 10. cum dicit: *Optimam partem elegit Maria, quæ non auferetur ab ea*. Quod exponens Augußt. in lib. de verb. Dom. (*loc. cit.*) dicit: *Non tu malam, sed illa meliorem. Audi, unde meliorem: quia non auferetur ab ea: a te autem auferetur aliquando onus necessitatis: æterna est dulcedo veritatis*.

Secundum quid tamen, & in casu est magis eligenda vita activa propter necessitatem præsentis vitæ: Sicut etiam Philos. dicit in 3. Topic. (*c. 2. in explicat. loci* 40. *to.* 1.) quod *philosophari est melius, quam ditari, sed ditari melius est necessitatem patienti*.

Ad primum ergo dicendum, quod ad Prælatos non solum pertinet vita activa, sed etiam debent esse excellentes in vita contemplativa. Unde Greg. dicit in Pastorali: (*par.* 2. *c.* 1.) *Sit Præsul actione præcipuus, præ cunctis in contemplatione suspensus*.

Ad secundum dicendum, quod vita contemplativa in quadam animi libertate consistit. Dicit enim Greg. super Ezech. (*hom.* 3. *a med.*) quod *vita contemplativa ad quandam libertatem mentis transit, temporalia non cogitans, sed æterna*. Et Boetius dicit in 5. de consolatione. (*prosa* 2. *cir. med.*) *Humanas animas liberiores esse necesse est, cum se in mentis divinæ speculatione conservant; minus vero, cum dilabuntur ad corpora*. Unde patet, quod vita activa non directe præcipit contemplativæ, sed disponendo ad vitam contemplativam præcipit quædam opera vitæ activæ, in quo magis servit vitæ contemplativæ, quam dominetur. Et hoc est quod Greg. dicit super Ezech. (*loc. cit.*) quod *activa vita servitus, contemplativa autem libertas vocatur*.

Ad tertium dicendum, quod ad opera vitæ activæ interdum aliquis a contemplatione avocatur propter aliquam necessitatem præsentis vitæ: non tamen hoc modo quod cogatur aliquis totaliter contemplationem deserere. Unde Aug. dicit 19. de civ. Dei: (*c.* 19. *in fi. to.* 5.) „Otium sanctum quærit charitas verita„tis: negotium justum, *sc. vitæ activæ*, suscipit ne„cessitas charitatis: Quam sarcinam si nullus im-

„po-

„ ponit, percipiendæ, atque intuendæ vacandum est „ veritati: Si autem imponitur, suscipienda est propter charitatis necessitatem. Sed nec sic omnino „ veritatis delectatio deserenda est, ne subtrahatur „ illa suavitas, & opprimat ista necessitas. „ Et sic patet, quod cum aliquis a contemplativa vita ad activam vocatur, non hoc fit per modum subtractionis, sed per modum additionis.

APPENDIX.

EX art. habes *primo*: quomodo per rationem destruas errorem quorundam innominatorum dicentium, quod vita activa excellentior est, quam contemplativa. *Secundo* habes: quomodo per rationem ostendas, errorem hunc merito damnari a Domino *Lucæ* 10. ut adducitur *in arg. contr.* Ubi nota, quantus sit error ille, ex hoc, quod contemplativa non dicitur melior pars tantum (quod videbatur sufficere ad contemplationem) sed additur ly *optima*. Item merito damnari per Veritates aureas super totam legem veterem, *Exod.* 3. *conclus.* 2. & *Deuter.* 11. *conclus.* 4. diffuse: & *c.* 29. *conclus.* 4. *Tertio* vides: quomodo ex iis, &c.

ARTICULUS II. 861

Utrum vita activa sit majoris meriti, quam contemplativa.

3. dis. 35. q. 1. a. 4. q. 2.

AD Secundum sic proceditur. Videtur, quod vita activa sit majoris meriti, quam contemplativa. Meritum enim dicitur respectu mercedis. Merces autem debetur labori, secundum illud 1. ad Cor. 3. *Unusquisque propriam mercedem accipiet secundum suum laborem*: Sed vitæ activæ attribuitur labor, contemplativæ vero quies. dicit enim Gregor. super Ezech. (*hom.* 14. *a med.*) „ Omnis qui ad Deum convertitur, prius necesse est ut desudet in labore; „ idest Liam accipiat, ut post ad videndum principium in Rachel amplexibus requiescat. „ Ergo vita activa est majoris meriti, quam contemplativa.

2. Præterea. Vita contemplativa est quædam inchoatio futuræ felicitatis. unde super illud Joan. ult. *Sic eum volo manere, donec veniam*, dicit August. (*tract.* 124. *inter med. & fi. to.* 9.) „ Hoc apertius dici potest: Perfecta me sequatur actio informata

„ meæ

„ meæ passionis exemplo ; inchoata vero contem„ platio maneat, donec venio, perficienda, cum „ venero. „ & Greg. dicit super Ezech. (*loc. sup. cit.*) quod *contemplativa vita hic incipit, ut in cœlesti patria perficiatur*: Sed in illa futura vita non erit status merendi, sed recipiendi pro meritis. Ergo vita contemplativa minus videtur habere de ratione meriti, quam vita activa; sed plus habet de ratione præmii.

3. Præterea. Greg. dicit super Ezech. (*colligitur ex hom. 12. aliqu. ante fi.*) quod *nullum sacrificium est Deo magis acceptum, quam zelus animarum*: Sed per zelum animarum aliquis se convertit ad studia vitæ activæ. Ergo videtur, quod vita contemplativa non sit majoris meriti, quam activa.

Sed Contra est, quod Gregor. dicit in 6. Mora. (*c. 18. ante med.*) *Magna sunt activæ vitæ merita, sed contemplativæ potiora*.

Respondeo dicendum, quod radix merendi est charitas, sicut supra habitum est. (*1. 2. q. ult. c. 4.*) Cum autem charitas consistat in dilectione Dei, & proximi, sicut supra habitum est, (*q. 25. a. 1.*) Deum diligere secundum se est magis meritorium, quam diligere proximum, ut ex supradictis patet. (*q. 27. a. 8.*) Et ideo illud quia directius pertinet ad dilectionem Dei, magis est meritorium ex suo genere, quam id quod directe pertinet ad dilectionem proximi propter Deum. Vita autem contemplativa directe, & immediate pertinet ad dilectionem Dei. Dicit enim August. 19. de civit. Dei, (*c. 19. in fi. to. 5.*) quod *otium sanctum*, scilicet contemplativæ vitæ, *quærit charitas veritatis*, scilicet divinæ, cui potissime vita contemplativa insistit, sicut dictum est. (*qu. præc. a. 4. ad 2.*) Vita autem activa directius ordinatur ad dilectionem proximi: quia *satagit circa frequens ministerium*, ut dicitur Luc. 10. Et ideo *ex suo genere contemplativa vita est majoris meriti, quam activa*. Et hoc est quod Greg. super Ezech. (*hom. 3. parum ante med.*) dicit: *Contemplativa est major merito, quam activa: quia hæc in usu præsentis operis laborat, in quo scilicet necesse est proximis subvenire, illa vero sapore intimo venturam jam requiem degustat*, scilicet in contemplatione Dei.

Potest tamen contingere, quod aliquis in operibus vitæ activæ plus mereatur, quam alius in operibus vitæ contemplativæ: puta si propter abundantiam divini amoris, ut ejus voluntas impleatur, propter ipsius gloriam, interdum sustinet a dulcedine divinæ contemplationis ad tempus separari: sicut Apost. dicebat

bat ad Rom. 9. *Optabam ego ipse anathema esse a Christo pro fratribus meis*. Quod exponens Chrysost. in lib. 1. de compunctione (*c.* 7. *vers. fi.*) dicit : „ Ita „ totam mentem ejus demerserat amor Christi , ut „ etiam hoc quod ei præ cæteris omnibus amabi- „ lius erat , esse cum Christo, rursus idipsum, quia „ ita placeret Christo, contemneret.

Ad primum ergo dicendum , quod labor exterior operatur ad augmentum præmii accidentalis. Sed augmentum meriti respectu præmii essentialis consistit principaliter in charitate, cujus quoddam signum est labor exterior toleratus propter Christum : Sed multo expressius ejus signum est , quod aliquis prætermissis omnibus quæ ad hanc vitam pertinent , soli divinæ contemplationi vacare delectetur.

Ad secundum dicendum , quod in statu felicitatis futuræ homo pervenit ad perfectum . Et ideo non relinquitur locus proficiendi per meritum : Si tamen relinqueretur, esset efficacius meritum propter majorem charitatem : Sed contemplatio præsentis vitæ cum quadam imperfectione est, & adhuc habet quo proficiat. Et ideo non tollit rationem merendi; sed augmentum meriti facit propter majus exercitium charitatis divinæ.

Ad tertium dicendum, quod sacrificium spiritualiter Deo offertur , cum aliquid ei exhibetur . Inter omnia autem bona hominis Deus maxime acceptat bonum humanæ animæ , ut hoc sibi in sacrificium offeratur. Offerre autem debet aliquis Deo , *Primo* quidem animam suam, secundum illud Eccl. 30. *Miserere animæ tuæ placens Deo*: *Secundo* autem animas aliorum, secundum illud Apoc. ult. *Qui audit, dicat , Veni* . Quanto autem homo animam suam, vel alterius propinquius Deo conjungit, tanto sacrificium est Deo magis acceptum . Unde magis acceptum est Deo, quod aliquis animam suam, & aliorum applicet contemplationi, quam actioni. Per hoc ergo quod dicitur , quod *nullum sacrificium est Deo magis acceptum* , *quam zelus animarum* , non præfertur meritum vitæ activæ merito vitæ contemplativæ; sed ostenditur magis esse meritorium , si quis offerat Deo animam suam, & aliorum, quam quæcumque alia exteriora dona.

A P P E N D I X.

EX art. habes *primo* : quomodo per rationem ostendas, merito a Scripturis, & Greg. fuisse insinuatum : quod vita contemplativa ex suo genere est ma-

majoris meriti, quam activa. A B. Gregor. quidem ut in *argu. contr.* A Script. vero per hoc, quod Dominus ad preces B. Marthæ noluit, B. Mariam Magdalenam, relicta contemplatione, converti ad studia vitæ activæ: immo sic ipsam manere magis approbavit, quam in vita activa occupari: ut patet *Luc.* 10. Clarum est enim, quod Dominus venerat, ut vitam æternam haberemus, & ut abundantius haberemus, *Jo.* 10. hoc est, ut vitam æternam habere mereremur, & magis, ac magis ipsam mereremur. Nam sine meritis nos eam non habituros, protestatus est Matth. 19. per ly *Si vis ad vitam ingredi, serva mandata*, & 11. per ly *regnum cœlorum vim patitur, & violenti rapiunt illud*: Valde igitur Dominus desiderabat merita nostra respectu vitæ æternæ: & majora merita in nobis magis, quam minora, desiderabat. Per hoc ergo, quod non vult, B. Mariam Magdalenam propter activam relinquere, imo nec ad horam intermittere contemplationem, monstrat aperte speculativis, idest scholasticis Theologis, quod vita contemplativa majoris meriti est, quam activa. Hoc autem profundius penetrabis, si consideraveris simul *tria* alia, scilicet *quod* ad horam solum intermissio illa postulabatur, *quod* B. Martha hospita Christi ipsum precabatur, *quod* opera vitæ activæ a B. Maria Magdalena exercenda (si permitteretur) erant immediate in obsequium personæ Domini. *Secundo* vides: quomodo, &c.

ARTICULUS III. 862

Utrum vita contemplativa impediatur per vitam activam.

AD Tertium sic proceditur. Videtur, quod vita contemplativa impediatur per vitam activam. Ad vitam enim contemplativam necessaria est quædam vacatio mentis, secundum illud Ps. 45. *Vacate, & videte, quoniam ego sum Deus*: Sed vita activa habet inquietudinem secundum illud Luc. 10. *Martha, Martha solicita es, & turbaris erga plurima.* Ergo vita activa contemplativam impedit.

2. Præterea. Ad vitam contemplativam requiritur claritas visionis: Sed vita activa impedit visionis claritatem: dicit enim Greg. super Ezech. (*Hom.* 14. *post med.*) quod *Lia lippa est, & fœcunda, quia activa vita, dum occupatur in opere, minus videt.* Ergo vita activa contemplativam impedit.

3. Præterea. Unum contrariorum impeditur per aliud:

liud: Sed vita activa, & contemplativa videntur contrarietatem habere adinvicem: quia vita activa occupatur circa plurima: vita autem contemplativa insistit ad contemplandum unum: unde ex opposito dividuntur. Ergo videtur, quod vita contemplativa impediatur per activam.

Sed Contra est, quod Gregor. dicit in 6. Moral. (c. 17. vers. fi.) *Qui contemplationis arcem tenere desiderant, prius se in campo operis per exercitium probent.*

Respondeo dicendum, quod vita activa potest considerari quantum ad *duo*. *Uno modo*, quantum ad ipsum studium, & exercitium exteriorum actionum: Et *sic manifestum est*, *quod vita activa impedit contemplativam*; inquantum impossibile est, quod aliquis simul occupetur circa exteriores actiones, & divinæ contemplationi vacet.

Alio modo potest considerari vita activa quantum ad hoc, quod interiores animæ passiones componit, & ordinat: Et *quantum ad hoc vita activa adjuvat ad contemplationem*, quæ impeditur per inordinationem interiorum passionum. Unde Greg. dicit in 6. Mor. (*loco cit.*) ,, Cum contemplationis arcem ali- ,, qui tenere desiderant, prius se in campo operis ,, per exercitium probent; ut solicite sciant, si nul- ,, la jam mala proximis irrogant, si irrogata a pro- ,, ximis æquanimiter portant, si objectis bonis tem- ,, poralibus nequaquam mens lætitia solvitur, si sub- ,, tractis non nimio mœrore sauciatur: Ac deinde ,, perpendant, si cum ad semetipsos introrsus rede- ,, unt, in eo quod spiritualia rimantur, nequaquam ,, secum rerum corporalium umbras trahunt, vel ,, fortasse tractas manu discretionis abigunt. ,, Ex hoc ergo exercitium vitæ activæ confert ad contemplativam, quod quietat interiores passiones, ex quibus phantasmata proveniunt, per quæ contemplatio impeditur.

Et per hoc patet responsio ad Objecta. Nam rationes illæ procedunt quantum ad ipsam occupationem exteriorum actuum, non autem quantum ad effectum, qui est moderatio passionum.

A P P E N D I X.

Ex art. habes *primo*: quomodo per rationem & ostendas, & recte intelligas, merito a Scripturis, & Greg. insinuatum fuisse. quod vita activa impedit, & non impedit contemplativam. a D. Gregorio quidem, quod impediat, ut *in arg.* 2. id, quod ma-

gis explicatur *q.* 181. *ar.* 1. *arg.* 2. quod autem non impediat, ut *in arg. cont.* id, quod magis extenditur in corp. A Scripturis, vero, quod impediat: ut *Luc.* 10. Per hoc enim, quod Dominus noluit etiam rogatus, B. Mariam Magdalen. ad activæ vitæ studia surgere, monstrat intellectu vigentibus scholasticis, quod si ad illa assurgeret, a contemplatione, cui sedendo secus pedes ejus intendebat, impediretur, & per consequens commonstrat, quod vita activa impedit contemplativam. Ab eisdem quoque Scripturis, quod non impediat, insinuatur, ut *Gen.* 29. Per hoc enim quod præaccipere Liam sibi consortem non fuit impedimento ipsi Jacob, quod postmodum acciperet prædilectam Rachelem, quinimmo fuit quædam via dispositiva ad suum hoc primitivum intentum facilius assequendum (ut patet ex eodem Gen. capitulo per *respondit Laban*: *Non est in loco*, &c. *hanc quoque dabo tibi*) ostenditur manifeste, quod exercere se in vita activa adjuvat ad facilius amplexandam contemplativam, tantum abest, ut activa per Liam denotata impediat contemplativam in persona Rachelis subintellectam. *Secundo* vides: quomodo ex iis, &c.

ARTICULUS IV. 863

Utrum vita activa sit prior, quam contemplativa.

1 AD Quartum sic proceditur. Videtur, quod vita activa non sit prior, quam contemplativa. Vita enim contemplativa directe pertinet ad dilectionem Dei; vita autem activa ad dilectionem proximi: Sed dilectio Dei præcedit dilectionem proximi, inquantum proximus propter Deum diligitur. Ergo videtur, quod etiam vita contemplativa sit prior, quam activa.

2. Præterea. Gregor. dicit super Ezech. (*Hom.* 14. *a med.*) *Sciendum est, quod sicut bonus ordo vivendi est, ut ab activa in contemplativam tendatur; ita plerunque utiliter a contemplativa animus ad activam reflectitur.* Non ergo simpliciter vita activa est prior, quam contemplativa.

3. Præterea. Ea quæ diversis competunt, non videntur ex necessitate ordinem habere: Sed vita activa, & contemplativa diversis competunt. dicit enim Gregor. in 6. Moral. (*c.* 17. *ante med.*) *Sæpe qui contemplari Deum quiete poterant, occupationibus pressi ceciderunt: & sæpe qui occupati bene usibus*

bus humanis viverent, gladio suæ quietis extincti sunt. Non ergo vita activa prior est, quam contemplativa.

Sed Contra est, quod Gregor. dicit super Ezech. (*ho.* 3. *parum ante med.*) *Activa vita prior est tempore, quam contemplativa; quia ex bono opere tenditur ad contemplationem.*

Respondeo dicendum, quod aliquid dicitur esse prius *dupliciter*. *Uno modo* secundum suam naturam: Et *hoc modo vita contemplativa est prior, quam activa;* inquantum prioribus, & melioribus insistit. unde & activam vitam movet, & dirigit. Ratio enim superior, quæ contemplationi deputatur, comparatur ad inferiorem, quæ deputatur actioni, sicut vir ad mulierem, quæ est per virum regenda, ut Augustin. dicit 12. de Trinitat. (*c.* 12. *tom.* 3.)

Alio modo est aliquid prius quoad nos, quod scilicet est prius in via generationis: Et *hoc modo vita activa est prior, quam contemplativa;* quia disponit ad contemplativam, ut ex supradictis patet. (*qu.* 181. *a.* 1. *ad* 3.) Dispositio enim in via generationis præcedit formam, quæ simpliciter, & secundum suam naturam est prior.

Ad primum ergo dicendum, quod vita contemplativa non ordinatur ad qualemcumque dilectionem Dei, sed ad perfectam: Sed vita activa est necessaria ad dilectionem proximi qualemcunque. Unde Gregorius dicit super Ezech. (*loc. sup. cit.*) *Sine contemplativa vita intrare possunt ad cœlestem patriam, qui bona, quæ possunt, operari non negligunt: sine activa autem intrare non possunt, si negligunt bona operari, quæ possunt.* Ex quo etiam patet, quod vita activa præcedit contemplativam; sicut id quod est commune omnium, præcedit in via generationis id, quod est proprium perfectorum.

Ad secundum dicendum, quod a vita activa proceditur ad vitam contemplativam secundum ordinem generationis: a vita autem contemplativa reditur ad vitam activam per viam directionis; ut scilicet vita activa per contemplationem dirigatur: sicut etiam per operationes acquiritur habitus, & per habitum acquisitum perfectius aliquis operatur, ut dicitur in 2. Ethic. (*c.* 1. 2. *&* 4. *to.* 5.)

Ad tertium dicendum, quod illi qui sunt proni ad passiones propter earum impetum ad agendum, sunt simpliciter magis apti ad vitam activam propter spiritus inquietudinem. Unde dicit Gregor. in 6. Moral. (*c.* 17. *ante med.*) quod *nonnulli ita in-*

quieti sunt, ut si vacationem laboris habuerint, gravius laborent; quia tanto deteriores cordis tumultus tolerant, quanto eis licentius ad cogitationes vacant: Quidam vero habent naturaliter animi puritatem, & quietem, per quam ad contemplationem sunt apti; qui si totaliter actionibus deputentur, detrimentum sustinebunt. Unde Gregorius dicit in 6. Moral. (*loc. cit.*) quod *quorundam hominum ita otiosæ mentes sunt, ut si eos labor occupationis excipiat, in ipsa operis inchoatione succumbant*: Sed, sicut ipse postea subdit, (*ibid. a med.*) *sæpe & pigras mentes amor ad opus excitat, & inquietas in contemplatione timor refrænat*. Unde & illi qui sunt magis apti ad activam vitam, possunt per exercitium activæ ad contemplativam præparari: & illi nihilominus, qui sunt magis ad contemplativam apti, possunt exercitia vitæ activæ subire, ut per hoc ad contemplationem paratiores reddantur.

APPENDIX.

Ex art. habes *primo*: quomodo per rationem & ostendas, & recte intelligas, merito insinuatum esse a Scripturis, & Gregorio, quod vita activa est prior, quam contemplativa. A Divo Gregorio quidem: *ut in arg. contr.* Vide eundem in text. *art.* 3. corp. ad fin. A Scripturis vero per hoc, quod Jacob ad Rachelem vitæ contemplativæ typum suspirantem dictum fuit Genes. 29. *Non est in loco nostro consuetudinis, ut minores ante tradamus ad nuptias*. Ubi typice vita contemplativa appellatur minor, & quia paucioribus exercetur, (ut etiam ex B. Gregorio in ad 1. colligitur) & quia volentes contemplationi vacare oportet minorari in exterioribus actionibus, juxta illud Eccl. 38. *Qui minoratur actu, percipiet sapientiam* (idest sapidam scientiam, quæ proprie contemplationi convenit.) Per hoc ergo, quod Liam prius habuisse Jacob ex consuetudine loci illius, quam Rachelem, Scriptura testatur, quasi scholastice loquens, ait: Activa secundum consuetudinem præsentis vitæ prior est, quam contemplativa. Vide *art.* 3. *ap.* unde & ad hunc juvaberis. *Secundo* vides: quomodo ex iis, si bene pensentur, & applicentur, doctrina hæc, &c.

QUÆSTIO CLXXXIII.

De officiis, & variis ſtatibus hominum, in generali, in quatuor articulos diviſa.

CОnſequenter conſiderandum eſt de diverſitate ſtatuum, & officiorum humanorum. Et *primo* conſiderandum eſt de officiis, & ſtatibus hominum in generali. *Secundo* ſpecialiter de ſtatu perfectorum.

Et circa hoc quæruntur quatuor.

Primo. Quid faciat in hominibus ſtatum.
Secundo. Utrum in hominibus debeant eſſe diverſi ſtatus, ſive diverſa officia.
Tertio. De differentia officiorum.
Quarto. De differentia ſtatuum.

ARTICULUS I. 864

Utrum ſtatus in ſui ratione importet conditionem libertatis, vel ſervitutis.

Inf. a. 4. cor. & qu. 184. a. 4. cor. & qu. 186. art. 6. corp. & quol. 2. art. 17. cor.

AD Primum ſic proceditur. Videtur, quod ſtatus in ſui ratione non importet conditionem libertatis, vel ſervitutis. Status enim a ſtando dicitur. Sed ſtare dicitur aliquis ratione rectitudinis. unde dicitur Ezech. 2. *Fili hominis ſta ſuper pedes tuos*. & Greg. dicit in 7 Moral. (*c.* 17. *cir. med.*) *Ab omni ſtatu rectitudinis depereunt, qui per noxia verba dilabuntur*: Sed rectitudinem ſpiritualem acquirit homo per hoc, quod ſubjicit ſuam voluntatem Deo. unde ſuper illud Pſalm. 32. *Rectos decet collaudatio*, dicit Gloſ. (*ordin. Aug. tom.* 8.) *Recti ſunt, qui dirigunt cor ſuum ſecundum voluntatem Dei*. Ergo videtur, quod ſola obedientia divinorum mandatorum ſufficiat ad rationem ſtatus.

2. Præterea. Nomen ſtatus videtur importare immobilitatem, ſecundum illud 1. ad Corinth. 15. *Stabiles eſtote, & immobiles*. unde Gregor. dicit ſuper Ezech. (*homil.* 21. *aliquant. a princ.*) *Lapis quadrus eſt, & quaſi ex omni latere ſtatum habet, qui cauſam in aliqua permutatione non habet*: Sed virtus eſt, quæ immobiliter facit operari, ut dici-

tur in 2. Ethicor. (*c.* 1. 2. *tom.* 5.) Ergo videtur, quod ex omni operatione virtuosa aliquis statum adipiscatur.

3. Præterea. Nomen status videtur ad quandam altitudinem pertinere: nam ex hoc aliquis stat, quod in altum erigitur: Sed per diversa officia aliquis fit altior altero: Similiter etiam per gradus, vel ordines diversos diversimode homines in quadam altitudine constituuntur. Ergo sola diversitas graduum, vel ordinum, vel officiorum sufficit ad diversificandum statum.

Sed Contra est, quod in Decr. 2. q. 6. (*c.* 40.) dicitur: *Si quando in causa capitali, vel causa status interpellatum fuerit, non per procuratores, sed per seipsos est agendum*: Ubi causa status appellatur pertinens ad libertatem, vel servitutem. Ergo videtur, quod non variet statum hominis, nisi id quod pertinet ad libertatem, vel servitutem.

Respondeo dicendum, quod status, proprie loquendo, significat quandam positionis differentiam, secundum quam aliquid disponitur, secundum modum suæ naturæ, quasi in quadam immobilitate. Est enim naturale homini, ut caput ejus in superiora tendat, & pedes in terra firmentur, & cætera membra media convenienti ordine disponantur: Quod quidem non accidit, si homo jaceat, vel sedeat, vel accumbat, sed solum quando erectus stat: Nec rursus stare dicitur, si moveatur, sed quando quiescit. Et inde est, quod etiam in ipsis actionibus humanis dicitur negotium aliquem statum habere secundum ordinem propriæ dispositionis cum quadam immobilitate, seu quiete.

Unde & circa homines ea quæ de facili circa eos variantur, & extrinseca sunt, non constituunt statum: puta quod aliquis sit dives, vel pauper, in dignitate constitutus, vel plebejus, vel si quid aliud est hujusmodi. Unde & in Jure Civili (*l. Cassius & seq. ff. de Senatorib.*) dicitur, quod ei, qui a senatu amovetur, magis dignitas, quam status aufertur. Sed solum id videtur ad statum hominis pertinere, quod respicit obligationem personæ hominis; prout scilicet aliquis est sui juris, vel alieni: & hoc non ex aliqua causa levi, vel de facili mutabili, sed ex aliquo permanente: Et hoc est quod pertinet ad rationem libertatis, vel servitutis. Unde *status pertinet proprie ad libertatem, vel servitutem, sive in spiritualibus, sive in civilibus*.

Ad primum ergo dicendum, quod rectitudo, inquantum hujusmodi, non pertinet ad rationem status,

tus, sed solum inquantum est connaturalis homini, simul addita quadam quiete. Unde in aliis animalibus non requiritur rectitudo, ad hoc quod stare dicantur: Nec etiam homines stare dicuntur, quantumcunque sint recti, nisi quiescant.

Ad secundum dicendum, quod immobilitas non sufficit ad rationem status: nam etiam sedens, vel jacens quiescit, qui tamen non dicitur stare.

Ad tertium dicendum, quod officium dicitur per comparationem ad actum: Gradus autem dicitur secundum ordinem superioritatis, & inferioritatis: Sed ad statum requiritur immobilitas in eo quod pertinet ad conditionem personæ.

A P P E N D I X.

Ex art. habes *primo* : quomodo per rationem ostendas, merito a scripturis, & Decretis fuisse insinuatum, quod status proprie dicit immobilitatem in eo, quod pertinet ad conditionem personæ, & consequenter per hoc designat, aliquid esse sui juris, vel alieni, idest libertatem, vel servitutem. A Decretis quidem, ut extenditur *in argum. cont.* A scripturis vero per ly *senes assurgentes stabant*, Job 29. & per ly *Daniel sta in gradu tuo* (idest super pedes rectus) *& steti tremens*, Dan. 10. *Secundo* vides: quomodo, &c.

ARTICULUS II. 865

Utrum in Ecclesia debeat esse diversitas officiorum, seu statuum.

Ad Secundum sic proceditur. Videtur, quod in Ecclesia non debeat esse diversitas officiorum, vel statuum. Diversitas enim unitati repugnat: Sed fideles Christi ad unitatem vocantur, secundum illud Jo. 17. *Ut sint unum in nobis, sicut & nos unum sumus*. Ergo in Ecclesia non debet esse diversitas officiorum, sive statuum.

2. Præterea. Natura non facit per multa, quod potest facere per unum: Sed operatio gratiæ est multo ordinatior, quam operatio naturæ. Ergo convenientius esset, quod ea quæ pertinent ad actus gratiæ, per eosdem homines administrarentur; ita ut non esset in Ecclesia diversitas officiorum, & statuum.

3. Præterea. Donum Ecclesiæ maxime videtur in pace consistere, secundum illud Psalm. 147. *Qui posuit*

suit fines tuos pacem. & 2. ad Corinth. ult. dicitur: *Pacem habete, & Deus pacis erit vobiscum*; Sed diversitas est impeditiva pacis, quam similitudo causare videtur, secundum illud Eccl. 13. *Omne animal diligit simile sibi*, & Philos. dicit in 5. Politic. (*c. 4. tom. 5.*) quod *modica differentia facit in civitate dissidium*. Ergo videtur, quod non oporteat in Ecclesia esse diversitatem statuum, & officiorum.

Sed Contra est, quod in Psal. 44. ad laudem Ecclesiæ dicitur, quod est *circumamicta varietate*. ubi Gl. (*ord. Cassiod. sup. illud*: *Circundata varietate*) dicit, quod *doctrina Apostolorum, & confessione Martyrum, & puritate Virginum, & lamento Pœnitentium ornatur Regina*, idest Ecclesia.

Respondeo dicendum, quod *diversitas statuum, & officiorum in Ecclesia ad* tria *pertinet*.

Primo quidem ad perfectionem ipsius Ecclesiæ. Sicut enim in rerum naturalium ordine perfectio, quæ in Deo simpliciter, & uniformiter invenitur, in universitate creaturarum inveniri non potest, nisi difformiter, & multipliciter: Ita etiam plenitudo gratiæ, quæ in Christo sicut in capite adunatur, ad membra ejus diversimode redundat, ad hoc quod corpus Ecclesiæ sit perfectum. Et hoc est quod Apost. dicit ad Ephes. 4. *Ipse dedit quosdam quidem Apostolos, quosdam autem Prophetas, alios vero Euangelistas, alios autem Pastores, & Doctores ad consummationem sanctorum*. *Secundo* autem pertinet ad necessitatem actionum, quæ sunt in Ecclesia necessariæ. Oportet autem ad diversas actiones diversos homines deputari, ad hoc quod expeditius, & sine confusione omnia peragantur. Et hoc est quod Apost. dicit ad 3. Rom. 12. *Sicut in uno corpore multa membra habemus, omnia autem membra non eundem actum habent: ita multi unum corpus sumus in Christo*. *Tertio* hoc pertinet ad dignitatem, & pulchritudinem Ecclesiæ, quæ in quodam ordine consistit. Unde dicitur, 3. Reg. 10. quod *videns Regina Saba omnem sapientiam Salomonis, & habitacula servorum, & ordines ministrantium, non habebat ultra spiritum*. Unde & Apost. dicit 2. ad Timoth. 2. quod *in magna domo non solum sunt vasa aurea, & argentea, sed & lignea, & fictilia*.

Ad primum ergo dicendum, quod diversitas statuum, & officiorum non impedit Ecclesiæ unitatem, quæ perficitur per unitatem fidei, & charitatis, & mutuæ subministrationis, secundum illud Apostoli ad Ephes. 4. *Ex quo totum corpus est compactum*, scilicet per fidem, *& connexum*, scilicet per charita-

tatem, *per omnem juncturam subministrationis*, dum sc. unus alii servit.

Ad secundum dicendum, quod sicut natura non facit per multa, quod potest facere per unum; ita etiam non coarctat in unum id, ad quod multa requiruntur, secundum illud Apostoli 1. ad Cor. 12. *Si totum corpus oculus, ubi auditus?* Unde & in Ecclesia, quæ est corpus Christi, oportuit membra diversificari secundum diversa officia, status, & gradus.

Ad tertium dicendum, quod sicut in corpore naturali membra diversa continentur in unitate per virtutem spiritus vivificantis, quo abscedente membra corporis separantur: ita etiam in corpore Ecclesiæ conservatur pax diversorum membrorum virtute Spiritus sancti, qui corpus Ecclesiæ vivificat, ut habetur Joan. 6. Unde Apost. dicit ad Ephes. 4. *Soliciti servare unitatem spiritus in vinculo pacis*. Discedit autem aliquis ab hac unitate spiritus, dum quærit quæ sibi sunt propria: Sicut etiam in terrena civitate pax tollitur ex hoc, quod cives singuli quæ sua sunt quærunt: Alioquin per officiorum, & statuum distinctionem tam mentis, quam civitatis terrenæ magis pax conservatur; inquantum per hæc plures sunt, qui communicant actibus publicis. Unde & Apostolus dicit 1. ad Corinth. 12. quod *Deus temperavit nos, ut non sit schisma in corpore, sed pro invicem solicita sint membra*.

A P P E N D I X.

EX art. habes *primo*: quomodo per rationem ostendas, merito a scripturis, & Concilio fuisse insinuatum, quod convenienter in Ecclesia diversitas officiorum, statuumque invenitur. A Conc. *Tridentino* quidem sess. 23. cap. 4. ubi Ecclesiasticam hierarchiam hanc optime ex canticis Canticorum vocat, *castrorum aciem ordinatam*, & multa alia pulchra, scitu digna, & ad propositum hujus articuli facientia ibi, & passim in capitulis de reformatione, adducit. Sed & canon. 6. dicit. „ Si quis dixerit, in Ecclesia catholica non esse hierarchiam „ divina ordinatione institutam, quæ constat ex Episcopis, Presbyteris, & ministris, anathema „ sit. „ Hæc ibi. A scripturis vero, ut *Psal.* 44. cum glossa: secundum quod ponitur *in argu. cont.* Item a pluribus aliis scripturarum locis, quæ Concilium præmissum aptissime disponit ibidem supra. De convenientia vero ipsarum scripturarum in positio-

ſitionibus ſuis vide *quæſt.* 122. *art.* 2. *ap.* & *q.* 140. *art.* 1. *ap.* *Secundo* vides: quomodo ex his, &c.

ARTICULUS III. 866

Utrum officia diſtinguantur per actus.

AD Tertium ſic proceditur. Videtur, quod officia non diſtinguantur per actus. Sunt enim infinitæ diverſitates humanorum actuum tam in ſpiritualibus, quam temporalibus: Sed infinitorum non poteſt eſſe certa diſtinctio. Ergo per diverſitates actuum non poteſt eſſe humanorum officiorum certa diſtinctio.

2. Præterea. Vita activa, & contemplativa ſecundum actus diſtinguuntur, ut dictum eſt: (*q.* 179. *a.* 1.) Sed alia videtur eſſe diſtinctio officiorum a diſtinctione vitarum. Non ergo officia diſtinguuntur per actus.

3. Præterea. Ordines etiam Eccleſiaſtici, & ſtatus, & gradus per actus diſtingui videntur. Si ergo officia diſtinguantur per actus, videtur ſequi, quod eadem ſit diſtinctio officiorum, graduum, & ſtatuum. Hoc autem eſt falſum; quia diverſimode in ſuas partes dividuntur. Non ergo videtur, quod officia diſtinguantur per actus.

Sed Contra eſt, quod Iſidorus in lib. 6. Etym. (*c.* 18. *in princ.*) dicit, quod *officium ab efficiendo eſt dictum, quaſi efficium, propter decorem ſermonis, una mutata litera:* Sed efficere pertinet ad actionem. Ergo officia per actus diſtinguuntur.

Reſpondeo dicendum, quod, ſicut dictum eſt, (*art. præc.*) diverſitas in membris Eccleſiæ ad *tria* ordinatur, ſcilicet ad *perfectionem*, *actionem*, & *decorem*. Et ſecundum hæc tria *triplex* diſtinctio diverſitatis fidelium accipi poteſt. *Una* quidem per reſpectum ad perfectionem. Et *ſecundum hoc accipitur differentia ſtatuum, prout quidam ſunt aliis perfectiores.*

Alia vero diſtinctio accipitur per reſpectum ad actionem: Et *hæc eſt diſtinctio officiorum.* dicuntur enim in diverſis officiis eſſe, qui ſunt ad diverſas actiones deputati.

Alia autem per reſpectum ad ordinem pulchritudinis Eccleſiaſticæ: Et *ſecundum hoc accipitur differentia graduum*, prout ſcilicet etiam in eodem ſtatu, vel officio unus eſt alio ſuperior. Unde & in

Pſalm.

Pfalm. 47. dicitur fecundum aliam literam: (*LXX. Interpr.*) *Deus in gradibus ejus cognofcetur.*

Ad primum ergo dicendum, quod materialis diverfitas humanorum actuum eft infinita: Et fecundum hanc non diftinguuntur officia, fed fecundum formalem diverfitatem, quæ accipitur fecundum diverfas fpecies actuum, fecundum quam actus hominis non funt infiniti.

Ad fecundum dicendum, quod vita dicitur abfolute: & ideo diverfitas vitarum accipitur fecundum diverfos actus, qui conveniunt homini fecundum feipfum. Sed efficientia, a qua fumitur nomen officii, ut dictum eft, (*in argum. fed cont.*) importat actionem tendentem in aliud, ut dicitur in 9. Metaphyf. (*tex. 16. tom. 3.*) Et ideo officia diftinguuntur proprie fecundum actus, qui referuntur ad alios: ficut dicitur doctor habere officium, vel judex: & fic de aliis. Et ideo Ifidorus dicit, (*loc. fup. cit.*) quod *officium eft, ut quifque illa agat, quæ nulli officiant*, ideft noceant, *fed profint omnibus.*

Ad tertium dicendum, quod diverfitas *ftatuum*, *officiorum*, & *graduum* fecundum diverfa fumitur, ut dictum eft. (*ar. 1. hu. qu. ad 3.*) Contingit tamen, quod ifta *tria* in eodem concurrant: puta cum aliquis deputatur ad aliquem actum altiorem, fimul ex hoc habet & officium, & gradum, & ulterius quendam perfectionis ftatum propter actus fublimitatem; ficut patet de Epifcopo. Ordines autem Ecclefiaftici fpecialiter diftinguuntur fecundum diverfa officia. Dicit enim Ifidorus in lib. 6. Etymol. (*loc. fup. cit.*) *Officiorum plurima genera funt; fed præcipuum illud eft, quod in facris, divinifque rebus habetur.*

APPENDIX.

EX art. habes *primo*: quomodo per rationem oftendas, merito fuiffe infinuatum a Scripturis, & Ifidoro, quod officia diftinguuntur per actus. Ab Ifidoro quidem, ut extenditur cum difcurfu *in argum. cont.* A Scripturis vero per hoc, quod a pincerna, qui rediit ad actionem dandi potum Pharaoni, dicitur Gen. 41. *Redditus fum officio meo*. Et Numer. 2. *Levabitur tabernaculum teftimonii per officia Levitarum*. Hoc eft. Per actiones Levitarum deputatorum rebus talibus, fecundum officia fua. Et ibidem 4. *Hoc eft officium familiæ Gerfonitarum, ut portent cortinas*. Et 1. Paralip. 25. *& David, & magiftratus exercitus, dedicato fibi officio fervientes.*

Item per hoc, quod Sacerdotes refiftentes Oziæ regi Juda volenti adolere incenfum dixerunt 2. Paralip. 26. *Non eft tui officii, ut adoleas incenfum*. Hoc eft, ut facias iftam actionem. *Secundo* vides: quomodo ex iis bene penfatis, & applicatis, doctrina præfens Angelica viciffim declaretur, atque confirmetur.

ARTICULUS IV. 867

Utrum differentia ftatuum attendatur fecundum incipientes, proficientes, & perfectos.

Sup. q. 24. *a.* 7. *Et Pfal.* 24. *Et Ifa.* 44.

AD Quartum fic proceditur. Videtur, quod differentia ftatuum non attendatur fecundum *incipientes*, *proficientes*, & *perfectos*. Diverforum enim generum diverfæ funt & fpecie differentiæ: Sed fecundum hanc differentiam inchoationis, profectus, & perfectionis, dividuntur gradus charitatis, ut fupra habitum eft, (*q.* 24. *a.* 9.) cum de charitate ageretur. Ergo videtur, quod fecundum hoc non fit accipienda differentia ftatuum.

2. Præterea. Status, ficut dictum eft, (*art.* 1. *hu. qu.*) refpicit conditionem fervitutis, vel libertatis: ad quam non videtur pertinere prædicta differentia incipientium, proficientium, & perfectorum. Ergo inconvenienter ftatus per ifta dividitur.

3. Præterea. Incipientes, proficientes, & perfecti diftingui videntur fecundum *magis*, & *minus*; quod videtur magis pertinere ad rationem gradus: Sed alia eft divifio graduum, & ftatuum, ut fupra dictum eft. (*a.* 2. & 3. *præc.*) Non ergo convenienter dividitur ftatus fecundum incipientes, proficientes, & perfectos.

Sed Contra eft, quod Gregorius dicit in Moral. (*l.* 24. *c.* 7. *aliquant. a princ.*) *Tres funt modi converforum, inchoatio, medietas, atque perfectio*. Et fuper Ezech. (*hom.* 15. *aliquant. a princ.*) dicit, quod *aliud funt virtutis exordia, aliud profectus, aliud perfectio*.

Refpondeo dicendum, quod, ficut fupra dictum eft, (*ar.* 1. *hu. qu.*) ftatus libertatem refpicit, vel fervitutem. invenitur autem in rebus fpiritualibus *duplex* fervitus, & *duplex* libertas. *Una* quidem eft fervitus peccati. *Altera* vero eft fervitus juftitiæ. Similiter etiam eft *duplex* libertas: *Una* quidem a pec-

peccato: *Alia* vero a justitia, ut patet per Apostolum, qui dicit ad Roman. 6. *Cum servi essetis peccati, liberi fuistis justitiæ: nunc vero liberati a peccato, servi estis facti Deo.*

Est autem servitus peccati, vel justitiæ, cum aliquis vel ex habitu peccati ad malum inclinatur, vel ex habitu justitiæ inclinatur ad bonum: Similiter etiam libertas a peccato est, cum aliquis ab inclinatione peccati non superatur: Libertas autem a justitia est, cum aliquis propter amorem justitiæ non retardatur a malo. Veruntamen quia homo secundum naturalem rationem ad justitiam inclinatur, peccatum autem est contra naturalem rationem, consequens est quod libertas a peccato sit vera libertas: quæ conjungitur servituti justitiæ; quia per utrumque tendit homo in id, quod est conveniens sibi: Et similiter vera servitus est servitus peccati: cui conjungitur libertas a justitia; quia scilicet per hoc homo impeditur ab eo, quod est proprium sibi.

Hoc autem quod homo efficiatur servus justitiæ, vel peccati, contingit per humanum studium; sicut Apostolus dicit ibidem: *Cui exhibetis vos servos ad obediendum, servi ejus estis, cui obedistis, sive peccati ad mortem, sive obeditionis ad justitiam.* In omni autem humano studio est accipere principium, medium, & terminum. Et ideo consequens est, quod ,, status spiritualis servitutis, & libertatis secundum ,, tria distinguantur; scilicet secundum principium, ,, ad quod pertinet status incipientium; & medium, ,, ad quod pertinet status proficientium; & termi- ,, num, ad quem pertinet status perfectorum. ,,

Ad primum ergo dicendum, quod libertas a peccato fit per charitatem, quæ *diffunditur in cordibus nostris per Spiritum sanctum, qui datus est nobis,* ut dicitur ad Roman. 5. Et inde est, quod dicitur 2. ad Corinth. 3. *Ubi spiritus Domini, ibi libertas.* Et ideo eadem est divisio charitatis, & statuum pertinentium ad spiritualem libertatem.

Ad secundum dicendum, quod incipientes, proficientes, & perfecti, secundum quod per hoc status diversi distinguuntur, dicuntur homines non secundum quodcunque studium, sed secundum studium eorum, quæ pertinent ad spiritualem libertatem, vel servitutem, ut dictum est. (*in corp. a. & ar. 1. huqu.*)

Ad tertium dicendum, quod, sicut prius dictum est, (*art. præc. ad 3.*) nihil prohibet, in idem concurrere gradum, & statum. Nam & in rebus mundanis

danis illi qui sunt liberi, non solum sunt alterius status, quam servi, sed etiam sunt altioris gradus.

APPENDIX.

EX art. habes *primo*: quomodo per rationem ostendas, merito esse insinuatum a Scripturis, & Gregorio, quod differentia statuum attenditur secundum incipientes, proficientes, & perfectos. A D. Gregorio quidem, ut bis citatur *in argum. contr.* A Scripturis vero per hoc, quod fidelium bonorum quidam ad orientem, quidam ad meridiem, alii ad occidentem, statuuntur: sic ordinante Domino *Numer.* 2. (Non supputantur nunc hic, qui ad partem Aquilonis erant: quoniam hi fideles malos moribus denotabant.) Nam ad orientem existentes significabant statum incipientium, ad meridiem vero statum proficientium, ad occidentem autem statum perfectorum. Omnia enim in figura contingebant illis, 1. *Corinth.* 10. Et ideo pro tanto in præsenti loco tanquam ad propositum apte facientia adducuntur. Vide Veritates aureas super totam legem veterem *Num.* 2. *concl.* 5. Quo in libro etiam *c.* 1. *concl.* 4. & *c.* 2. *concl.* 10. & *c.* 3. in not. text. ante concl. 1. habes multa ex Script. deservientia tibi pro præmissis art. si recte noveris adaptare. *Secundo* vides: quomodo, &c.

QUÆSTIO CLXXXIV.

De his quæ pertinent ad statum perfectionis in communi, in octo articulos divisa.

DEinde considerandum est de his quæ pertinent ad statum perfectionis, ad quem alii status ordinantur. Nam consideratio officiorum, quantum quidem ad alios actus, pertinet ad legis positores; quantum autem ad sacra ministeria, pertinet ad considerationem ordinum, de quibus in tertia parte agetur. (*morte præventus non complevit*)

Circa statum autem perfectorum *triplex* consideratio occurrit. *Primo* quidem de statu perfectionis in communi. *Secundo* de his quæ pertinent ad perfectionem Episcoporum. *Tertio* de his quæ pertinent ad perfectionem Religiosorum.

Cir-

Circa primum quæruntur octo.

Primo. Utrum perfectio attendatur secundum charitatem.
Secundo. Utrum aliquis possit esse perfectus in hac vita.
Tertio. Utrum perfectio hujus vitæ consistat principaliter in consiliis, vel in præceptis.
Quarto. Utrum quicunque est perfectus, sit in statu perfectionis.
Quinto. Utrum Prælati, & Religiosi specialiter sint in statu perfectionis.
Sexto. Utrum omnes Prælati sint in statu perfectionis.
Septimo. Quis status sit perfectior, utrum Religiosorum, vel Episcoporum.
Octavo. De comparatione Religiosorum ad Plebanos, & Archidiaconos.

ARTICULUS I. 868

Utrum perfectio Christianæ vitæ attendatur specialiter secundum charitatem.

3. pa. q. 46. a. 3. co. Et 3. co. c. 135. Et quol. 3. a. 17. Et opusc. 18. c. 2. & 3. Et Philip. 3. lect. 2.

AD Primum sic proceditur. Videtur, quod perfectio Christianæ vitæ non attendatur specialiter secundum charitatem. Dicit enim Apostolus 1. ad Corinth. 14. *Malitia parvuli estote, sensibus autem perfecti:* Sed charitas non pertinet ad sensum, sed magis ad affectum. Ergo videtur, quod perfectio Christianæ vitæ non consistat principaliter in charitate.

2. Præterea. Ad Ephes. ult. dicitur: *Accipite armaturam Dei, ut possitis resistere in die malo, & in omnibus perfecti stare*: De armatura autem Dei subjungit, dicens: *State succincti lumbos vestros in veritate, & induti loricam justitiæ, in omnibus sumentes scutum fidei.* Ergo perfectio Christianæ vitæ non solum attenditur secundum charitatem, sed etiam secundum alias virtutes.

3. Præterea. Virtutes specificantur per actus, sicut & alii habitus: Sed Jacobi 1. dicitur, quod *patientia opus perfectum habet.* Ergo videtur, quod

statas

ſtatus perfectionis attendatur magis ſecundum patientiam.

Sed Contra eſt, quod dicitur ad Coloſſ. 3. *Super omnia charitatem habete, quæ eſt vinculum perfectionis*: quia ſcilicet omnes alias vertutes quodammodo ligat in unitatem perfectam.

Reſpondeo dicendum, quod unumquodque dicitur eſſe perfectum, inquantum attingit proprium finem, qui eſt ultima rei perfectio. Charitas autem eſt, quæ unit nos Deo, qui eſt ultimus finis humanæ mentis; quia *qui manet in charitate, in Deo manet, & Deus in eo*; ut dicitur 1. Joan. 4. Et ideo *ſecundum charitatem ſpecialiter attenditur perfectio Chriſtianæ vitæ*.

Ad primum ergo dicendum, quod perfectio humanorum ſenſuum præcipue in hoc videtur conſiſtere, ut in unitatem veritatis conveniant, ſecundum illud 1. ad Corinth. 1. *Sitis perfecti in eodem ſenſu, & in eadem ſententia*. Hoc autem fit per charitatem, quæ conſenſum in hominibus operatur. Et ideo etiam perfectio ſenſuum radicaliter in perfectione charitatis conſiſtit.

Ad ſecundum dicendum, quod *dupliciter* poteſt dici aliquis perfectus. *Uno modo* ſimpliciter. Quæ quidem perfectio attenditur ſecundum id, quod pertinet ad ipſam rei naturam; puta ſi dicatur animal perfectum, quando nihil ei deficit ex diſpoſitione membrorum, & aliis hujuſmodi, quæ requiruntur ad vitam animalis. *Alio modo* dicitur aliquid perfectum ſecundum quid: Quæ quidem perfectio attenditur ſecundum aliquid exterius adjacens; puta in albedine, vel nigredine, vel aliquo hujuſmodi. Vita autem Chriſtiana ſpecialiter in charitate conſiſtit, per quam anima Deo conjungitur. Unde dicitur 1. Joan. 3. *Qui non diligit, manet in morte*. Et ideo ſecundum charitatem attenditur ſimpliciter perfectio Chriſtianæ vitæ, ſed ſecundum alias virtutes ſecundum quid. Et quia id quod eſt ſimpliciter, eſt principaliſſimum, & maximum reſpectu aliorum, inde eſt, quod perfectio charitatis eſt principaliſſima reſpectu perfectionis, quæ attenditur ſecundum alias virtutes.

Ad tertium dicendum, quod patientia dicitur habere opus perfectum in ordine ad charitatem; inquantum ſcil. ex abundantia charitatis provenit, quod aliquis patienter toleret adverſa; ſecundum illud ad Rom. 8. *Quis nos ſeparabit a charitate Dei? tribulatio, an anguſtia?* &c.

AP-

A P P E N D I X.

EX art. habes *primo:* quomodo per rationem ostendas, merito insinuatum fuisse a scripturis, quod perfectio Christianæ vitæ attenditur simpliciter, seu specialiter, seu principaliter; hæc enim tria pro eodem sumuntur, secundum charitatem. Ut Coloss. 3. secundum quod extenditur in *arg. contr.* Pro cujus intellectu adhuc ampliori, cum a Spiritusancto sit charitas, vide *q.* 3. 18. *a.* 2. ad *tertium*. Item insinuatur a 1. Cor. 13. „ Si habuero omnem fidem, „ *&c.* si distribuero omnes, *&c.* si tradidero cor„ pus, *&c.* charitatem autem non habeam: nihil „ sum, nihil mihi prodest. „ Ecce, quod perfectio Christianæ vitæ adeo consistit in charitate, quod sine illa nec homo Christianus est aliquid vita æterna dignum, nec aliquid a se habitum, factum, vel toleratum, sibi ad hanc, tanquam inde promeritam, prodest: etiam si alias virtutes, & moralia bona haberet. Quid ergo per hoc suum dictum vult brevibus monstrare Apostolus? Quod perfectio Christianæ vitæ simpliciter secundum charitatem attenditur, immo & totaliter, inquantum sc. nihil perfectionis est alibi, quod non mendicetur radicaliter a charitate. *Secundo*, &c.

ARTICULUS II. 869

Utrum aliquis in hac vita possit esse perfectus.

Sup. q. 24. *a.* 8. *Et* 3. *d.* 29. *q.* 1. *a.* 8. *q.* 2. *&* *Ve. q.* 2. *a.* 1. *& Eph.* 6. *lect.* 4. *& Phil. lect.* 2. *& lect.* 3. *princ. & Cor.* 1. *fi.*

AD Secundum sic proceditur. Videtur, quod nullus in hac vita possit esse perfectus. Dicit enim Apostol. 1. ad Cor. 13. *Cum venerit quod perfectum est, evacuabitur quod ex parte est*. Sed in hac vita non evacuatur quod ex parte est: manent enim in hac vita fides, & spes, quæ sunt ex parte. Ergo nullus in hac vita est perfectus.

2. Præterea. Perfectum est, cui nihil deest, ut dicitur in 3. Phys. (*tex.* 63. *to.* 2.) Sed nullus est in hac vita, cui non desit aliquid. dicitur enim Jacobi 3. *In multis offendimus omnes*. & in Psalm. 138. dicitur: *Imperfectum meum viderunt oculi tui*. Ergo nullus est in hac vita perfectus.

3. Præ-

3. Præterea. Perfectio vitæ Christianæ, ficut dictum est, (*art. prec*) attenditur fecundum charitatem, quæ fub fe comprehendit dilectionem Dei, & proximi: Sed quantum ad dilectionem Dei, non poteft aliquis perfectam charitatem in hac vita habere: quia, ut Gregor. dicit fuper Ezech. (*Hom.* 14. *parum a med*) *Amoris ignis, qui hic ardere inchoat, cum ipfum, quem amat, viderit, amplius in amore ipfius ignefcit*: Neque etiam quantum ad dilectionem proximi: quia non poffumus in hac vita omnes proximos actualiter diligere, etfi habitualiter eos diligamus; Dilectio autem habitualis imperfecta eft. Ergo videtur, quod nullus in hac vita poffit effe perfectus.

Sed Contra eft, quia lex divina non inducit ad impoffibile: Inducit autem ad perfectionem, fecundum illud Matth. 5. *Eftote perfecti, ficut & Pater vefter cœleftis perfectus eft*. Ergo videtur, quod aliquis in hac vita poffit effe perfectus.

Refpondeo dicendum, quod, ficut dictum eft, (*art. prec.*) perfectio vitæ Chriftianæ in charitate confiftit. Importat autem perfectio quandam univerfalitatem: quia, ut dicitur in 3. Phyfic. (*tex.* 63. *to.* 2.) perfectum eft, cui nihil deeft. Poteft ergo *triplex* perfectio confiderari. *Una* quidem abfoluta, quæ attenditur non folum fecundum totalitatem ex parte diligentis, fed etiam ex parte diligibilis; prout fcil. Deus tantum diligitur, quantum diligibilis eft: Et *talis perfectio non eft poffibilis alicui creaturæ*, fed competit foli Deo, in quo bonum integraliter, & effentialiter invenitur.

Alia autem eft perfectio, quæ attenditur fecundum totalitatem abfolutam ex parte diligentis; prout fc. affectus fecundum totum fuum poffe femper actualiter tendit in Deum: Et *talis perfectio non eft poffibilis in via, fed erit in patria*.

Tertia autem eft perfectio, quæ neque attenditur fecundum totalitatem ex parte diligibilis, neque fecundum totalitatem ex parte diligentis, quantum ad hoc quod femper actu feratur in Deum, fed quantum ad hoc quod excludantur ea, quæ repugnant motui dilectionis in Deum; ficut Auguftin. dicit in lib. 83. QQ. (*qu.* 36. *non longe a princ. tom.* 4.) quod *venenum charitatis eft cupiditas, perfectio nulla cupiditas*. Et talis *perfectio poteft in hac vita haberi*. Et hoc *dupliciter*. *Uno modo*, inquantum ab affectu hominis excluditur omne illud, quod contrariatur charitati; ficut eft peccatum mortale: Et fine tali perfectione charitas effe non poteft. unde eft

de necessitate salutis. *Alio modo*, inquantum ab affectu hominis excluditur non solum illud, quod est charitati contrarium, sed etiam omne illud, quod impedit ne affectus mentis totaliter dirigatur ad Deum: Sine qua perfectione charitas esse potest : puta in incipientibus, & proficientibus.

Ad primum ergo dicendum, quod Apost. ibi loquitur de perfectione patriæ, quæ non est in via possibilis.

Ad secundum dicendum, quod illi qui sunt in hac vita perfecti, in multis dicuntur offendere secundum peccata venialia, quæ consequuntur ex infirmitate præsentis vitæ: Et quantum ad hoc etiam habent aliquid imperfectum per comparationem ad perfectionem patriæ.

Ad tertium dicendum, quod sicut status præsentis vitæ non patitur, ut homo semper actu feratur in Deum: ita etiam non patitur, quod actu feratur in omnes proximos singillatim: sed sufficit, quod feratur communiter in omnes in universali, & in singulos habitualiter, & secundum animi præparationem. Potest autem etiam circa dilectionem proximi *duplex* perfectio attendi, sicut & circa dilectionem Dei: *Una* quidem, sine qua charitas esse non potest; ut sc. homo nihil habeat in affectu, quod sit contrarium dilectioni proximi: *Alia* autem, sine qua charitas inveniri potest. Quæ quidem attenditur *tripliciter*. *Primo* quidem secundum extensionem dilectionis, ut scilicet aliquis non solum diligat amicos, & notos, sed etiam extraneos, & ulterius inimicos. *hoc* enim, ut dicit Augustinus in Enchirid. (*c.73.tom.3.*) *est perfectorum filiorum Dei*. *Secundo* secundum intentionem, quæ ostenditur ex his, quæ homo propter proximum contemnit; ut scilicet homo contemnat non solum exteriora bona propter proximum, sed etiam afflictiones corporales, & ulterius mortem, secundum illud Joan. 15. *Majorem dilectionem nemo habet, quam ut animam suam ponat quis pro amicis suis*. *Tertio* quantum ad effectum dilectionis; ut scilicet homo pro proximis impendat non solum temporalia beneficia, sed etiam spiritualia, & ulterius seipsum, secundum illud Apostoli 2. ad Corinth. 12. *Ego autem libentissime impendam, & superimpendar ipse pro animabus vestris*.

AP-

APPENDIX.

EX art. habes *primo*: quomodo per rationem & ostendas, & in recto sensu intelligas, merito esse a scripturis insinuatum, quod aliquis in hac vita potest esse perfectus. Ut *Matth.* 5. secundum quod extenditur in *argum. contr.* Pro quo sc. quod Deus numquam præcipiat impossibilia; vide contra hæresim *Lutheri* Veritates aureas super totam legem veterem, *Gen.* 1. *concl. octava*. Et *c.* 29. *conclus.* 2. Item *Deuteron.* 30. *conclus.* 2. Item vide *Elucid. pri. par. artic. nu.* 306. Insinuatur idipsum a Philip. tertio: *Quicunque ergo perfecti sumus, hoc sentiamus*. Item 2. Corinth. 13. *Gaudete; perfecti estote*. Vide *q.* 24. *artic.* 8. *ap. Secundo* vides: quomodo, &c.

ARTICULUS III. 870

Utrum perfectio consistat in præceptis, an in consiliis.

2. *con. cap.* 130. *&* *quoli.* 2. *c.* 24. *ad* 2. *& op.* 17. *ca.* 6.

AD Tertium sic proceditur. Videtur, quod perfectio vitæ non consistat in præceptis, sed in consiliis. Dicit enim Dominus Matth. 19. *Si vis perfectus esse, vade, vende omnia quæ habes, & da pauperibus, & veni, sequere me*: Sed istud est consilium. Ergo perfectio attenditur secundum consilia, & non secundum præcepta.

2. Præterea. Ad observantiam præceptorum omnes tenentur; cum sint de necessitate salutis. Si ergo perfectio Christianæ vitæ consistat in præceptis, sequitur, quod perfectio sit de necessitate salutis, & quod omnes ad eam teneantur. quod patet esse falsum.

3. Præterea. Perfectio Christianæ vitæ attenditur secundum charitatem, ut dictum est: (*a.* 1. *hu. q.*) Sed perfectio charitatis non videtur consistere in observantia præceptorum: quia perfectionem charitatis præcedit & augmentum, & inchoatio ipsius, ut patet per Aug. super Canonic. Jo. (*Tract.* 9. *vers. med. to.* 9.) Non autem potest charitas inchoari ante observationem præceptorum: quia, ut dicitur Jo. 14. *Si quis diligit me, sermonem meum servabit*. Ergo perfectio vitæ non attenditur secundum præcepta, sed secundum consilia.

Sed

Sed Contra est, quod dicitur Deut. 6. *Diliges Dominum Deum tuum ex toto corde tuo*. & Lev. 19. dicitur: *Diliges proximum tuum, sicut teipsum:* Hæc autem sunt duo præcepta, de quibus Dominus dicit Matth. 22. *In his duobus præceptis universa lex pendet, & Prophetæ*: perfectio autem charitatis, secundum quam dicitur vita Christiana esse perfecta, attenditur secundum hoc, quod Deum ex toto corde diligamus, & proximum sicut nosipsos. Ergo videtur, quod perfectio consistat in observantia præceptorum.

Respondeo dicendum, quod perfectio dicitur in aliquo consistere *dupliciter*. *Uno modo* per se, & essentialiter: *Alio modo* secundario, & accidentaliter. Per se quidem, & essentialiter consistit perfectio Christianæ vitæ in charitate; principaliter quidem secundum dilectionem Dei, secundario autem secundum dilectionem proximi, de quibus dantur præcepta principalia divinæ legis, ut dictum est. (*q.* 44. *a.* 2. & 3.) Non autem dilectio Dei, & proximi cadit sub præcepto secundum aliquam mensuram; ita quod id quod est plus, sub consilio remaneat: ut patet ex ipsa forma præcepti, quæ perfectionem demonstrat: Ut cum dicitur, *Diliges Dominum Deum tuum ex toto corde tuo*: totum enim, & perfectum idem sunt, secundum Philos. in 3. Phys. (*tex.* 64. *to.* 2.) Et cum dicitur, *Diliges proximum tuum, sicut teipsum:* unusquisque enim seipsum maxime diligit. Et hoc ideo est, quia *finis præcepti charitas est*, ut Apost. dicit 1. ad Timoth. 1. In fine autem non adhibetur aliqua mensura, sed solum in his quæ sunt ad finem, ut Philos. dicit in 1. Polit. (*c.* 6. *a med. to.* 5.) Sicut medicus non adhibet mensuram, quantum sanet, sed quanta medicina, vel diæta utatur ad sanandum. Et sic patet, quod *perfectio essentialiter consistit in præceptis*. Unde August. dicit in lib. de Perfectione justitiæ: (*c.* 8. *vers. fi. to.* 7.) *Cur ergo non præciperetur homini ista perfectio, quamvis eam in hac vita nemo habeat?*

Secundario autem, & instrumentaliter perfectio consistit in consiliis: Quæ omnia, sicut & præcepta, ordinantur ad charitatem: Sed aliter, & aliter. Nam præcepta alia a præceptis charitatis ordinantur ad removendum ea, quæ sunt charitati contraria, cum quibus scilicet charitas esse non potest: Consilia autem ordinantur ad removendum impedimenta actus charitatis, quæ tamen charitati non contrariantur; sicut est matrimonium, occupatio negotiorum sæcularium, & alia hujusmodi. Unde Au-

Augustinus dicit in Enchirid. (*c.* 121. *to.* 3.) *Quæcunque mandat Deus (ex quibus unum est*, Non mœchaberis) *& quæcunque non jubentur , sed speciali consilio monentur (ex quibus unum est*, Bonum est homini mulierem non tangere) *tunc recte fiunt , cum referuntur ad diligendum Deum , & proximum propter Deum , & in hoc sæculo , & in futuro .* Et inde est quod in Collationibus Patrum (*Collat.* 1. *c.* 7. *a med.*) dicit Abbas Moyses: „ Jejunia , vigi-„ liæ, meditatio Scripturarum , nuditas , ac priva-„ tio omnium facultatum , non perfectio , sed per-„ fectionis instrumenta sunt : quia non in ipsis con-„ sistit disciplinæ illius finis , sed per illa perveni-„ tur ad finem . *Et supra præmisit , quod* ad per-„ fectionem charitatis istis gradibus ascendere niti-„ mur .

Ad primum ergo dicendum , quod in illis verbis Domini *aliquid* ponitur quasi via ad perfectionem ; hoc sc. quod dicitur , *Vade , vende omnia quæ habes , & da pauperibus : Aliud* autem subditur , in quo perfectio consistit , sc. quod dicit , *Et sequere me* . Unde Hieron. dicit super Matth. (*ca.* 19. *sup. illud : Ecce nos reliquimus &c.*) quod *quia non sufficit tantum relinquere , Petrus adjungit quod perfectum est : Et secuti sumus te* . Ambr. autem super illud Lucæ 5. *Sequere me* , dicit : *Sequi jubet non corporis gressu , sed mentis affectu* ; quod fit per charitatem . Et ideo ex ipso modo loquendi apparet , quod consilia sunt quædam instrumenta perveniendi ad perfectionem , dum dicitur : *Si vis perfectus esse , vade , vende* &c. quasi dicat : *Hoc faciendo ad hunc finem pervenies* .

Ad secundum dicendum , quod , sicut Aug. dicit in libro de perfectione justitiæ , (*c.* 8. *ad fi. tom.* 7.) *perfectio charitatis homini in hac vita præcipitur ; quia non recte curritur , si quo currendum est , nesciatur : Quomodo autem sciretur , si nullis præceptis ostenderetur*? Cum autem id quod cadit sub præcepto, diversimode possit impleri , non efficitur transgressor præcepti aliquis ex hoc quod non optimo modo implet , sed sufficit , quod quocunque modo impleat illud . Perfectio autem divinæ dilectionis universaliter quidem cadit sub præcepto ; ita quod etiam perfectio patriæ non excluditur ab illo præcepto , ut dicit Augst. (*loc. cit.*) Sed *transgressionem præcepti evadit , qui quocunque modo perfectionem divinæ dilectionis attingit* . Est autem infimus divinæ dilectionis gradus , ut nihil supra eum , aut contra eum , aut æqualiter ei diligatur : a quo gradu

per-

perfectionis qui deficit, nullo modo implet præceptum. Est autem alius gradus perfectæ dilectionis, qui non potest impleri in via, ut dictum est: (*ar. præc.*) a quo qui deficit, manifestum est quod non est transgressor præcepti. Et similiter non est transgressor præcepti, qui non attingit ad medios perfectionis gradus, dummodo attingat ad infimum.

Ad tertium dicendum, quod sicut homo habet quandam perfectionem suæ naturæ, statim cum nascitur, quæ pertinet ad rationem speciei; est autem alia perfectio, ad quam per augmentum adducitur: Ita etiam est quædam perfectio charitatis pertinens ad ipsam speciem charitatis; ut scilicet Deus super omnia diligatur, & nihil contra eum ametur: Est autem alia perfectio charitatis etiam in hac vita, ad quam aliquis per aliquod spirituale augmentum pervenit; ut puta cum homo etiam a rebus licitis abstinet, ut liberius divinis obsequiis vacet.

APPENDIX.

EX art. habes *primo*: quomodo per rationem tum directam (Hæc est in corp.) tum indirectam (hæc est solutio argumentorum. Alias docuimus, duplicem hujusmodi rationem debere semper intelligi in appendicibus per ly *quomodo per rationem*) destruas radicitus errores *tres* Calvini dicentis, & *quod* consilium nullum est in Euangelio, & *quod* inter consilium, atque præceptum est nullum discrimen, & *quod* omnia commendata a Christo in Euangelio sunt præcepta. Quæ ipsemet per multa mendacia conficta contra Monachos, eisque falsissime imposita, probare contendit in *De institut. restitut. religion. Christ. capit. quarto, sec. decimatertia*; teste Gabriele Prateolo *titul. Calvinistæ*. *Secundo* habes: quomodo per rationem radicaliter ostendas, illos errores merito damnari a dictis in Compendio Alberti Magni, *lib.* 5. *capitulo 69. septuagesimo*, *schol.* Item a Christo Domino per hoc, quod, postquam dixerat Matth. 19. *Si vis ad vitam ingredi*, *serva mandata*: juveni dicenti: *Quæ*, scilicet mandata servanda sunt, *ut ad vitam ingrediar*? respondit dicens: *Non homicidium facies*, *non adulterium*, *non facies furtum*, *non falsum testimonium dices*, *honora parentes tuos*, & *majores*, *diliges proximum tuum sicut teipsum*. Subjungentem vero juvenem, quod omnia ista custodisset a juventute sua, ipse Dominus (secundum Marci 10.) *intuitus eum dilexit eum*: Cum ergo non adducat Christus alia mandata

ne-

necessaria pro ingressu ad vitam, patet, quod illud, quod post hæc omnia subjungitur, scilicet, *si vis perfectus esse, vade, vende*, &c. non est de mandatis illis antonomasticè dictis, idest necessariis. Alioquin Christus juveni quærenti jam de substantia mandatorum, per ly *quæ*, videretur non respondisse sufficienter; id, quod attribuere Christo esset ei injuriam magnam, insipientiamque irrogare. Ergo ly *si vis perfectus esse, vade, vende*, &c. est consilium. In cujus signum non amplius dicit; *si vis ad vitam ingredi*, sed, *si vis perfectus esse*, idest in illa vita majorem gradum præmii cœlestis habere, *vade*, &c. Item ab eodem Domino ibid. damnatur per ly *sunt eunuchi, qui se castraverunt propter regnum cœlorum*, scilicet facilius sine impedimento, ex Apostolo 1. *Corinth.* 7. consequendum. Non enim ad hanc audientes servandam eunuchizationem obligat: sed quasi in arbitrio illorum ponens, an velint, subdit ly *qui potest capere, capiat;* & quid plura? Patentissime habemus ab Apostolo, 1. *Corinth.* 7. quod de servanda virginitate, aut cœlibatu, ipse *præceptum Domini non habet*. Verbis ergo illis supradictis Dominus hortatur ad eunuchizationem illam propter regnum cœlorum facilius habendum: non autem sunt præceptiva. Et hoc manifestissimum ex Apostolo tenendum est. Nisi forsan (quod absit) Apostolo minus, quam *Calvino* aliquis in apertissimam sui damnationem, credendum putet. Ex iis omnibus, *tres* illos errores singillatim applicando, exclusos ad plenum conspiciet lector intelligens. *Tertio* vides: quomodo ex iis, si bene pensentur, & applicentur, doctrina, &c.

ARTICULUS IV. 871

Utrum quicunque est perfectus, sit in statu perfectionis.

Quol. 1. *a.* 14. *ad* 2. *Et opus.* 18. *c.* 18.

AD Quartum sic proceditur. Videtur, quod quicunque est perfectus, sit in statu perfectionis. Sicut enim per augmentum corporale pervenitur ad perfectionem corporalem; ita per augmentum spirituale pervenitur ad perfectionem spiritualem, ut dictum est: (*ar. præc. ad* 3.) Sed post augmentum corporale aliquis dicitur esse in statu perfectæ ætatis. Ergo etiam videtur, quod post augmentum spiri-

rituale, cum quis jam adeptus est perfectionem, sit in statu perfectionis.

2. Praeterea. Eadem ratione qua aliquid movetur de contrario in contrarium, movetur etiam aliquid de minori ad majus, ut dicitur in 5. Physic. (*tex.* 19. *to.* 2.) Sed quando aliquis transmutatur de peccato ad gratiam, dicitur mutare statum, prout distinguitur status culpæ a statu gratiæ. Ergo videtur, quod pari ratione cum aliquis proficit de minori gratia ad majorem, quousque perveniat ad perfectum, adipiscatur perfectionis statum.

3. Præterea. Statum adipiscitur aliquis ex hoc, quod a servitute liberatur: Sed per charitatem aliquis liberatur a servitute peccati: quia *universa delicta operit charitas*, ut dicitur Proverb. 10. Sed perfectus dicitur aliquis secundum charitatem, ut dictum est. (*ar.* 1. *hu. qu.*) Ergo videtur, quod quicunque habet perfectionem, ex hoc ipso habeat perfectionis statum.

Sed Contra est, quod aliqui sunt in statu perfectionis, qui omnino charitate, & gratia carent; sicut mali Episcopi, aut mali Religiosi. Ergo videtur, quod e contrario aliqui habent perfectionem vitæ, qui tamen non habent perfectionis statum.

Respondeo dicendum, quod, sicut supra dictum est, (*q. præc. ar.* 1.) status proprie pertinet ad conditionem libertatis, vel servitutis. Spiritualis autem libertas, vel servitus potest in homine attendi *dupliciter*. *Uno modo* secundum id, quod interius agitur: *Alio modo* secundum id, quod agitur exterius. Et quia, ut dicitur 1. Reg. 16. *Homines vident ea quæ patent, sed Deus intuetur cor*, inde est quod secundum interiorem hominis dispositionem accipitur conditio spiritualis status in homine per comparationem ad judicium divinum: Secundum autem ea quæ exterius aguntur, accipitur spiritualis status in homine per comparationem ad Ecclesiam. Et sic nunc de statibus loquimur, prout sc. ex diversitate statuum quædam Ecclesiæ pulchritudo consurgit.

Est autem considerandum, quod quantum ad homines, ad hoc quod aliquis adipiscatur statum libertatis, vel servitutis, requiritur *primo* quidem obligatio aliqua, vel absolutio. Non enim ex hoc quod aliquis servit alicui efficitur servus; quia etiam liberi serviunt, secundum illud ad Gal. 5. *Per charitatem spiritus servite invicem*: Neque etiam ex hoc quod aliquis desinit servire, efficitur liber; sicut pa-

tet de servis fugitivis : Sed ille proprie est servus, qui obligatur ad serviendum ; & ille est liber, qui a servitute absolvitur. *Secundo* requiritur, quod obligatio prædicta cum aliqua solemnitate fiat ; sicut & cæteris, quæ inter homines obtinent perpetuam firmitatem, quædam solemnitas adhibetur. Sic ergo „ in statu perfectionis proprie dicitur aliquis esse, „ non ex hoc quod habet actum dilectionis perfectæ, „ sed ex hoc quod obligat se perpetuo cum aliqua „ solemnitate ad ea quæ sunt perfectionis.

Contingit etiam, quod aliqui se obligant ad id quod non servant, & aliqui implent ad quod se non obligaverunt : Ut patet Matth. 21. de duobus filiis, quorum unus patri dicenti, „ Operare in vinea, „ respondit, Nolo, & postea abiit: *Alter autem* res„ pondens ait, Eo, & non ivit. *Et ideo* nihil prohibet, „ aliquos esse perfectos, qui non sunt in statu per„ fectionis, & aliquos esse in statu perfectionis, qui „ tamen non sunt perfecti.

Ad primum ergo dicendum, quod per augmentum corporale proficit aliquis in his quæ pertinent ad naturam. & ideo adipiscitur naturæ statum : præsertim quia quod est secundum naturam, quodammodo immutabile est, inquantum natura determinatur ad unum. Et similiter per augmentum spirituale interius aliquis adipiscitur statum perfectionis quantum ad divinum judicium: Sed quantum ad distinctionem Ecclesiasticorum statuum non adipiscitur aliquis statum perfectionis, nisi per augmentum in his quæ exterius aguntur.

Ad secundum dicendum, quod illa etiam ratio procedit quantum ad interiorem statum : Et tamen cum aliquis transit de peccato in gratiam, transit de servitute ad libertatem; Quod non contingit per simplicem profectum gratiæ, nisi cum aliquis obligat se ad ea quæ sunt gratiæ.

Ad tertium dicendum, quod illa etiam ratio procedit quantum ad interiorem statum : Et tamen licet charitas variet conditionem spiritualis servitutis, & libertatis: hoc tamen non facit charitatis augmentum.

A P P E N D I X.

EX art. habes *primo* : quomodo per rationem ostendas, merito insinuatum fuisse a scripturis, quod non quicunque est perfectus, est in statu perfectionis. Ut per hoc, quod dicitur 1. Reg. 16. *Homo videt ea quæ patent* : *Deus autem intuetur cor*.

Hoc

Hoc est: secundum interiorem affectum cordis attenditur mensura principaliter, qua Deus mensurat res, & secundum exterius apparentia attenditur proprie mensura, qua homines mensurant res. Ac si ergo per dictum illud, scholastice loquens, in hoc proposito Scriptura dixerit. Potest aliquis secundum mensuram Dei, idest intrinsecus, esse perfectus; quod tamen secundum mensuram hominibus concessam, idest extrinsecus, non erit perfectus: & sic erit corde perfectus, idest erit in charitate, *art.* 2. simulque actu exteriori non erit perfectus, idest in statu perfectionis, *qu.* 183. *art.* 1. 2. Cum enim sint duæ mensuræ, & secundum diversa attendantur; non est necesse, quod, quicquid secundum unam illarum est tale, sit etiam tale secundum alteram. *Secundo* vides: quomodo ex iis, similibusque (id, quod semper juxta regulam pro lectoribus positam *qu.* 70. *art.* 1. *append.* tuum erit inquirere) bene pensatis, & applicatis, declaretur vicissim Angelica doctrina præsens, & confirmetur.

ARTICULUS V. 872

Utrum Religiosi, & Prælati sint in statu perfectionis.

Opusc. 18. *c.* 16.

AD Quintum sic proceditur. Videtur, quod Prælati, & Religiosi non sint in statu perfectionis. Status enim perfectionis distinguitur contra statum incipientium, & proficientium: Sed non sunt aliqua genera hominum deputata specialiter statui proficientium, vel etiam incipientium. Ergo videtur, quod nec etiam debeant esse aliqua genera hominum deputata statui perfectionis.

2. Præterea. Status exterior debet interiori statui respondere; alioquin incurritur mendacium, quod *non solum est in falsis verbis, sed etiam in simulatis operibus*, ut Ambros. dicit in quodam serm. (*sc.* 44. *de Temp. ante med.*) Sed multi sunt Prælati, vel Religiosi, qui non habent interiorem perfectionem charitatis. Si ergo omnes Religiosi, & Prælati sint in statu perfectionis, sequitur quod quicumque eorum non sunt perfecti, sint in peccato mortali, tanquam simulatores, & mendaces.

3. Præterea. Perfectio secundum charitatem attenditur, ut supra habitum est: (*a.* 1. *hu. qu.*) Sed perfectissima charitas videtur esse in Martyribus, secun-

dum illud Jo. 15. *Majorem dilectionem nemo habet, quam ut animam suam ponat quis pro amicis suis*. & super illud ad Heb. 12. *Nondum enim usque ad sanguinem* &c. dicit glos. (*Aug. serm. 17. de verb. Apost. cap. 1. cir. med. tom. 10.*) *Perfectior in hac vita nulla dilectio est ea, ad quam sancti Martyres pervenerunt, qui contra peccatum usque ad sanguinem certaverunt*. Ergo videtur, quod magis debeat perfectionis status attribui Martyribus, quam Religiosis, & Episcopis.

Sed Contra est, quod Dionis. 5. c. Eccles. Hier. (*circ. med.*) attribuit perfectionem Episcopis tanquam perfectioribus: Et in 6. cap. ejusdem libri (*ante med.*) attribuit perfectionem Religosis, quos vocat *monachos*, vel θεραπεύτας *therapeutas*, ideft Deo famulantes, tanquam perfectis.

Respondeo dicendum, quod, sicut dictum est, (*art. præc.*) ad statum perfectionis requiritur obligatio perpetua ad ea quæ sunt perfectionis, cum aliqua solemnitate. *Utrumque autem horum competit Religiosis, & Episcopis*. Religiosi enim se voto astringunt ad hoc, quod a rebus sæcularibus se abstineant, quibus licite uti poterant, ad hoc quod liberius Deo vacent: in quo consistit perfectio præsentis vitæ. Unde Dion. dicit 6. cap. Eccl. Hier. (*loc. cit.*) de Religiosis loquens: „ Alii quidem therapeutas, ideft famulos Dei, ex puro servitio, & „ famulatu: Alii vero monachos ipsos nominant ex „ indivisibili, & singulari vita uniente ipsos ex in„ divisibilium sanctis convolutionibus, *ideft contem„ plationibus*, ad deiformem unitatem, & amabi„ lem Deo perfectionem. „ Horum etiam obligatio fit cum quadam solemnitate professionis, & benedictionis. Unde & ibid. subdit Dion. „ Propter quod „ perfectam ipsis donans gratiam sancta legislatio, „ quadam ipsos dignata est sanctificativa invocatio„ ne.

Similiter etiam Episcopi obligant se ad ea quæ sunt perfectionis, Pastorale assumentes officium, ad quod pertinet, *ut animam suam ponat* pastor *pro ovibus suis*, sicut dicitur Joan. 10. Unde Apostol. dicit 1. ad Timoth. ult. *Confessus bonam confessionem coram multis testibus*, ideft *in sua ordinatione*, ut glos. (*interl.*) ibidem dicit. Adhibetur etiam quædam solemnitas consecrationis simul cum professione prædicta, secundum illud 2. ad Timoth. 1. *Resuscites gratiam Dei, quæ est in te per impositionem manuum mearum*; quod glos. (*inter.*) exponit de gratia episcopali. Et Dionys. dicit 5, c. Eccles. Hierar.

(*vers.*

(*verf. fi.*) quod *fummus facerdos*, ideft Epifcopus,
„ in fua ordinatione habet eloquiorum fuper caput fanctiffimam fuperpofitionem: ut fignificetur, quod ipfe eft participativus integræ totius hierarchicæ virtutis, & quod ipfe non folum fit illuminativus omnium (quod pertinet ad fanctas locutiones, & actiones,) fed quod etiam hoc aliis tradat.

Ad primum ergo dicendum, quod inchoatio, & augmentum non quæritur propter fe, fed propter perfectionem. Et ideo ad folum perfectionis ftatum aliqui homines cum quadam obligatione, & folemnitate affumuntur.

Ad fecundum dicendum, quod homines ftatum perfectionis affumunt, non quafi profitentes fe ipfos perfectos effe, fed profitentes fe ad perfectionem tendere. Unde & Apoft. dicit ad Philip. 3. *Non quod jam comprehenderim, aut jam perfectus fim; fequor autem, fi quo modo comprehendam*. Et poftea fubdit: *Quicumque ergo perfecti fumus, hoc fentiamus*: Unde non committit aliquis mendacium, vel fimulationem ex hoc quod non eft perfectus, qui ftatum perfectionis affumit, fed ex eo quod ab intentione perfectionis animum revocat.

Ad tertium dicendum, quod martyrium in actu perfectiffimo charitatis confiftit. Actus autem perfectionis non fufficit ad ftatum faciendum, ut dictum eft. (*a. præc.*)

A P P E N D I X.

EX art. habes *primo*: quomodo per rationem funditus deftruas errores *Joannis Uvicleff* dicentis, Monachum in religione privata exiftentem effe inhabilem ad obfervantiam mandatorum Dei, nifi apoftataverit ab ea: & Monachorum neminem falvari poffe in religione privata. Item errorem *Pauperum de Lugduno* dicentium, ut refert fumma *Fr. Yeconeti* 5. *par. c.* 2. in Bibliotheca Vaticana manufcripta: quod Epifcopi funt fcribæ, & Pharifæi, Apoftolorum perfecutores. Item hærefim peffimam ejufdem *Joannis Uvicleff* dicentis, ut narratur in Concilio *Conftantienfi* feffion. 8. ubi & damnatur, a Domino Papa, hic eft Epifcopus primus, ufque ad ultimum religiofum omnes funt hæretici. *Secundo* habes: quomodo per rationem oftendas, prædictos errores merito damnari a Diony. ca. 1. eccl. hierar. *Pontificum*, inquit, *ordo quidem eft confummativus*, *& perfectivus*, *& perfectionis auctor*. Item ab eod.

cap. 6. eccl. hier. ubi dicit *monachorum*, hos ipse vocat *Therapeutas*, ideſt famulos Dei, *ſtatum eſſe vitæ perfectiſſimæ: quia alios antecellere oportet, cum id promittant*. Item a Concilio *Conſtantienſi* ſeſſ. 8. ubi damnantur ſpeciatim omnes prædicti errores, ac hæreſes *Joannis Uvicleff*. Item a 1. Tim. 3. *Si quis epiſcopatum deſiderat, bonum opus deſiderat*, &c. Ubi patet: quod epiſcopi, ut epiſcopi, ſunt in ſtatu perfecto; tantum abeſt, ut ſint ſcribæ, & Phariſæi, a Papa *Alexandro* in privilegio. *Ex alto, & in alio, non ſine multa*. Ubi excommunicatos pronunciat omnes illos, qui prædicare, docere, vel defenſare præſumunt, quod fratres prædicatores, vel minores, non ſint in ſtatu perfectionis. A qua excommunicationis ſententia non poſſunt abſolvi; niſi perſonaliter ſedi Apoſtolicæ ſe præſentent. Item ab Elucid. Addition. *articulorum num.* 166. 253. Item per Veritates aureas ſuper totam legem veterem, *Exod.* 3. *concl.* 2. & *Lev.* 11. *concl.* 11. & *c.* 20. *concl. tertia*. *Tertio* vides, &c.

ARTICULUS VI. 873

Utrum omnes Prælati Eccleſiaſtici ſint in ſtatu perfectionis.

Opuſc. 18. *c.* 22. 23. 25. *&* 26.

AD Sextum ſic proceditur. Videtur, quod omnes Prælati Eccleſiaſtici ſint in ſtatu perfectionis. Dicit enim Hieron. ſuper Ep. ad Tit. (*c.* 1. *ſup. illud: Conſtituas per civitates &c.*) *Olim idem Presbyter, qui & Epiſcopus*. Et poſtea ſubdit: *Sicut ergo Presbyteri ſciunt, ſe Eccleſiæ conſuetudine ei, qui ſibi præpoſitus fuerit, eſſe ſubditos: ita Epiſcopi noverint, ſe magis conſuetudine, quam diſpoſitionis dominicæ veritate Presbyteris eſſe majores, & in communi debere Eccleſiam regere*: Sed Epiſcopi ſunt in ſtatu perfectionis. Ergo & Presbyteri habentes curam animarum.

2. Præterea. Sicut Epiſcopi ſuſcipiunt curam animarum cum conſecratione, ita etiam Presbyteri Curati, & Archidiaconi; de quibus ſuper illud Act. 6. *Conſiderate, fratres, viros boni teſtimonii ſeptem* &c. dicit Gloſ. (*ordin. Bedæ*) *Hic diſcernebant Apoſtoli per Eccleſiam conſtitui ſeptem Diaconos, qui eſſent ſublimioris gradus, & quaſi columnæ proximi circa aram*. Ergo videtur, quod ipſi etiam ſint in ſtatu perfectionis.

3. Præ-

3. Præterea. Sicut Epiſcopi obligantur ad hoc quod *animam ſuam ponant pro ovibus ſuis*, ita & Presbyteri Curati, & Archidiaconi: Sed hoc pertinet ad perfectionem charitatis, ut ſupra dictum eſt. (*a.* 2. *hu. q. ad* 3.) Ergo videtur, quod etiam Presbyteri Curati, & Archidiaconi ſint in ſtatu perfectionis.

Sed Contra eſt, quod Dion. dicit in 5. c. eccleſ. hierar. (*cir. med.*) *Pontificum quidem ordo conſummativus eſt, & perfectivus: Sacerdotum autem illuminativus, & lucidativus: Miniſtrantium vero purgativus, & diſcretivus*. Ex quo patet, quod perfectio ſolis Epiſcopis attribuitur.

Reſpondeo dicendum, quod in Presbyteris, & Diaconibus curam habentibus animarum *duo* poſſunt conſiderari; ſc. *ordo*, & *cura*. Ordo autem ipſe ordinatur ad quendam actum in divinis officiis. Unde ſup. dictum eſt, (*q. praec. a.* 3. *ad* 3.) quod diſtinctio ordinum ſub diſtinctione officiorum continetur. Unde per hoc quod aliqui ſuſcipiunt ſacrum Ordinem, accipiunt poteſtatem quoſdam ſacros actus perficiendi: non autem obligantur ex hoc ipſo ad ea quæ ſunt perfectionis, niſi quatenus apud Occidentalem Eccleſiam in ſuſceptione ſacri Ordinis emittitur continentiæ votum, quod eſt unum eorum quæ ad perfectionem pertinent, ut infra dicetur. (*q.* 186. *a.* 4.) Unde patet, quod *ex hoc quod aliquis accipit ſacrum Ordinem, non ponitur ſimpliciter in ſtatu perfectionis*; quamvis interior perfectio ad hoc requiratur, quod aliquis digne hujuſmodi actus exerceat.

Similiter etiam nec ex parte curæ, quam ſuſcipiunt, ponuntur in ſtatu perfectionis. Non enim obligantur ex hoc ipſo vinculo perpetui voti, ad hoc quod curam animarum retineant: ſed poſſunt eam deſerere, vel tranſeundo ad Religionem, etiam abſque licentia Epiſcopi, ut habetur in Decretis 19. q. 2. (*c. Duæ ſunt*) vel etiam cum licentia Epiſcopi poteſt aliquis Archidiaconus Archidiaconatum, vel Parochiam dimittere, & ſimplicem præbendam accipere ſine cura: Quod nullo modo liceret, ſi eſſet in ſtatu perfectionis. *Nemo* enim *manum mittens ad aratrum, & reſpiciens retro, aptus eſt regno Dei*, ut dicitur Luc. 9.

Epiſcopi autem, quia ſunt in ſtatu perfectionis, non niſi auctoritate ſummi Pontificis, ad quem etiam ſolum pertinet in votis perpetuis diſpenſare, poſſunt Epiſcopalem curam deſerere, & ex certis cauſis, ut infra dicetur. (*q.* 185. *a.* 4.) Unde mani-

festum est, quod *non omnes Prælati sunt in statu perfectionis*, *sed soli Episcopi*.

Ad primum ergo dicendum, quod de Presbytero, & Episcopo *dupliciter* loqui possumus. *Uno modo* quantum ad nomen: Et sic olim non distinguebantur Episcopi, & Presbyteri. Nam Episcopi dicuntur *ex eo*, *quod superintendunt*, sicut dicit Aug. 19. de civit. Dei. (*c.* 19. *a med. tom.* 3.) Presbyteri autem in Græco dicuntur quasi *seniores*. Unde & Apostolus communiter utitur nomine Presbyterorum quantum ad utrosque, cum dicit 1. Timot. 5. *Qui bene præsunt Presbyteri, duplici honore digni habeantur*: Et similiter etiam nomine Episcoporum. unde dicit Act. 20. Presbyteris Ephesinæ Ecclesiæ loquens: *Attendite vobis, & universo gregi, in quo vos Spiritus sanctus posuit Episcopos regere Ecclesiam Dei*. Sed *secundum rem* semper inter eos fuit distinctio, etiam tempore Apostolorum, ut patet per Dion. 5. c. eccl. hierar. (*cir. med.*) & Luc. 10. super illud, *Post hæc autem designavit Dominus* &c. dicit Glos. (*ord. Bed.*) *Sicut in Apostolis forma est Episcoporum; sic in septuaginta duobus discipulis forma est Presbyterorum secundi ordinis*. Postmodum tamen ad schisma vitandum necessarium fuit, ut etiam nomina distinguerentur; ut sc. majores dicerentur Episcopi, minores autem Presbyteri. Dicere autem, Presbyteros non differre ab Episcopis, inter dogmata hæretica numerat August. in lib. de hæres. (*hæresi* 53. *tom.* 6.) ubi dicit, quod Arriani dicebant, Presbyterum ab Episcopo nulla differentia debere discerni.

Ad secundum dicendum, quod Episcopi principaliter habent curam ovium suæ diœcesis: Presbyteri autem Curati, & Archidiaconi habent aliquas subministrationes sub Episcopis. Unde super illud 1. ad Cor. 12. „ Alii opitulationes, alii gubernationes, „ *dicit Glos.* (*interl.*) Opitulationes, *idest* eos qui „ majoribus ferunt opem; ut Titus Apostolo; vel „ Archidiaconi Episcopis: Gubernationes, *scilicet* „ minorum personarum prælationes; ut Presbyte„ri sunt, qui plebi documento sunt. *Et Dionys.* „ *dicit* 5. *c. Eccl. Hierar.* (*ante med.*) *quod* sicut u„niversam hierarchiam videmus in Jesu terminatam; ita unamquamque functionem in proprio di„vino Hierarcha, idest Episcopo. *Et* 16. *quæst.* 1. „ (*C. Cunctis*) *dicitur*: Omnibus Presbyteris, & „ Diaconibus attendendum est, ut nihil absque pro„prii Episcopi licentia agant. „ Ex quo patet, quod ita se habent ad Episcopum, sicut balivi, vel

Præ-

præpositi ad Regem. Et propter hoc sicut in mundanis potestatibus solus Rex benedictionem solemnem accipit, alii vero per simplicem commissionem instituuntur: ita etiam in Ecclesia cura Episcopalis cum solemnitate consecrationis committitur; cura autem Archidiaconatus, vel Plebanatus cum simplici injunctione: Consecrantur tamen in susceptione Ordinis etiam antequam curam habeant.

Ad tertium dicendum, quod sicut Plebani, & Archidiaconi non habent principaliter curam, sed ab Episcopo committitur: ita etiam ad eos non pertinet principaliter Pastorale officium, nec obligatio ponendi animam pro ovibus, sed inquantum participant de cura. Unde magis habent quoddam officium ad perfectionem pertinens, quam obtineant perfectionis statum.

A P P E N D I X.

Ex art. habes *primo*: quomodo per rationem ostendas, merito insinuatum a scripturis, & Dion. fuisse, quod status perfectionis non convenit omnibus ecclesiasticis prælatis, sed solis Episcopis. A S. Dion. quidem; ut *in arg. contr.* A scripturis vero per hoc, quod Psal. 98. dicitur, *Moyses, & Aaron in sacerdotibus ejus*. Super quo dicto cum simiib. tanquam exponendo ipsum, inquit Concilium *Hispalense* secundum c. 7. *In divinis literis, præcipiente Domino, solus Aaron in tabernaculo erexit altare: solus ipse unxit, quia summus Dei sacerdos erat, sicut scriptum est de eo, Moyses & Aaron in sacerdotibus ejus. Ideoque id, quod tamen facere principibus sacerdotum jussum est, quorum typum Moyses, & Aaron tenuerunt, presbyteri, qui filiorum Aaron gestant figuram, arripere non præsumant*, &c. Hæc ibi. Per hoc ergo, quod a scriptura illa, *Concilio* exponente, Episcopi, velut principes decernuntur in sacerdotibus, idest inter alios sacerdotes, pluraque ipsis possunt, ut ibi in Concilio subjungitur, quæ brevitatis causa tacentes innuimus per ly, &c. insinuatur scholasticis Theologis intime perscrutantibus, quod & Episcopi sunt perfectivi, idest sunt in statu perfectionis, & sacerdotes, seu sub illis tanquam principibus existentes, non sunt in statu perfectionis. *Secundo* vides: quomodo ex his bene pensatis, & applicatis declaretur vicissim Angelica, &c.

ARTICULUS VII. 874

Utrum status Religiosorum sit perfectior, quam status Prælatorum.

Inf. qu. 185. *art.* 8. *cor. Et quol.* 3. *art.* 17. *cor. Et opusc.* 18. *c.* 17. 18. *&* 19. *Et Matth.* 19.

AD Septimum sic proceditur. Videtur, quod status Religiosorum sit perfectior, quam status Prælatorum. Dominus enim dicit Matth. 19. *Si vis perfectus esse, vade, vende omnia quæ habes; & da pauperibus*; quod faciunt Religiosi: Non autem ad hoc tenentur Episcopi. dicitur enim 12. qu. 1. (*ca.* 19.) *Episcopi de rebus propriis, vel acquisitis, vel quicquid de proprio habent hæredibus suis, si voluerint, derelinquant*. Ergo Religiosi sunt in perfectiori statu, quam Episcopi.

2. Præterea. Perfectio principalius consistit in dilectione Dei, quam in dilectione proximi: Sed status Religiosorum directe ordinatur ad dilectionem Dei. unde & ex Dei servitio, & famulatu nominantur, ut Dion. dicit 6. cap. eccles. hierar. (*ante med.*) Status autem Episcoporum videtur ordinari ad dilectionem proximi, cujus curæ superintendunt, unde & nominantur, ut patet per Aug. 19. de civit. Dei. (*c.* 19. *a med. tom.* 5.) Ergo videtur, quod status Religiosorum sit perfectior, quam status Episcoporum.

3. Præterea. Status Religiosorum ordinatur ad vitam contemplativam, quæ potior est, quam vita activa, ad quam ordinatur status Episcoporum. dicit enim. Greg. in Pastor. (*par.* 1. *c.* 7. *ante med.*) quod „ per vitam activam prodesse proximis cupiens „ Isaias, officium prædicationis appetit: Per con„ templativam vero Jeremias amori Conditoris se„ dulo inhærere desiderans, ne mitti ad prædican„ dum debeat, contradicit. „ Ergo videtur, quod status Religiosorum sit perfectior, quam status Episcoporum.

Sed Contra. Nulli licet a majori statu ad minorem transire: hoc enim esset retro aspicere: Sed potest aliquis a statu Religionis transire ad statum Episcopalem. dicitur enim 18. qu. 1. (*c. Statutum*) quod *sacra ordinatio de Monacho Episcopum facit*. Ergo status Episcoporum est perfectior, quam status Religiosorum.

Res-

Respondeo dicendum, quod, ficut Aug. dicit 12. fuper Gen. ad liter. (*c. 16. a med. tom. 3.*) *femper agens præftantius eft patiente*. In genere autem perfectionis fecundum Dionyfium (*c. 5. & 6. cœl. hier.*) Epifcopi fe habent ut perfectiores, Religiofi autem ut perfecti; quorum unum pertinet ad actionem, alterum autem ad paffionem. Unde manifeftum eft, quod *ftatus perfectionis potior eft in Epifcopis, quam in Religiofis*.

Ad primum ergo dicendum, quod abrenuntiatio propriarum facultatum *dupliciter* confiderari poteft. *Uno modo*, fecundum quod eft in actu: Et fic in ea non confiftit effentialiter perfectio, fed eft quoddam perfectionis inftrumentum, ficut fupra dictum eft. (*a. 3. hu. qu.*) Et ideo nihil ftatum perfectionis prohibet effe fine abrenuntiatione propriorum; ficut etiam dicendum eft de aliis exterioribus obfervantiis. *Alio modo* poteft confiderari fecundum præparationem; ut fcilicet homo fit paratus, fi fuerit opus, omnia dimittere, vel distribuere: Et hoc pertinet directe ad perfectionem. Unde Auguft. dicit in l. 2. de QQ. Euangel. (*q. 11. parum a princ. tom. 4.*) „ Oftendit Dominus filios fa„ pientiæ intelligere, non in abftinendo, nec in „ manducando effe juftitiam, fed in æquanimitate „ tolerandi inopiam. „ Unde & Apoft. dicit: (*Philip. 4.*) *Scio & abundare, & penuriam pati*. Ad hoc autem maxime tenentur Epifcopi, quod omnia fua pro honore Dei, & falute fui gregis contemnant, cum opus fuerit, vel pauperibus fui gregis largiendo, vel rapinam b[on]orum fuorum cum gaudio fuftinendo.

Ad fecundum dicendum, quod hoc ipfum quod Epifcopi intendunt his, quæ pertinent ad proximorum dilectionem, provenit ex abundantia dilectionis divinæ. Unde Dominus primo a Petro quæfivit, an eum diligeret; & poftea ei fui gregis curam commifit. Et Gregorius dicit in Paftorali: (*par. 1. c. 5. parum ante med.*) *Si dilectionis teftimonium eft cura paftoralis, quifquis virtutibus pollens gregem Dei renuit pafcere, Paftorem fummum convincitur non amare*. Hoc autem eft majoris dilectionis fignum, ut homo propter amicum etiam alii ferviat, quam fi foli amico velit fervire.

Ad tertium dicendum, quod, ficut Gregor. dicit in Paftorali, (*par. 2. c. 1.*) *fit Præful actione præcipuus, præ cunctis contemplatione fufpenfus*: quia ad ipfos pertinet non folum propter feipfos, fed propter inftructionem aliorum contemplari. Unde

S 6 Gre-

Gregor. dicit super Ezech. (*Hom. 5. parum a med.*) quod de perfectis viris post contemplationem suam redeuntibus dicitur Ps. 44. *Memoriam suavitatis tuæ eructabunt*.

APPENDIX.

Ex artic. habes *primo*: quomodo per rationem ostendas, merito fuisse a Scripturis, Canon. & ecclesiasticæ consuetudini junctis insinuatum, quod status Episcoporum est perfectior, quam religiosorum. Ut per hoc quod dicitur Luc. 9. *Nemo mittens manum ad aratrum, & respiciens retro, aptus est regno Dei*. Unde & ad non respiciendum retro adhortans nos ab exemplo Dominus dicit ibid. cap. 17. *Memores estote uxoris Loth*. Quæ scilicet *respiciens retro conversa est in statuam salis*. Gen. 19. Salis, inquam, ut nos inde sapientiam hanc, sc. nunquam respiciendi retro, tanquam ab alterius pœna edocti, eliciamus. His Scripturis junge tu *can. decr.* 18. *qu.* 1. *c. un.* ubi habetur, quod electio canonica monachum a jugo regulæ monasticæ absolvit, & sacra ordinatio de monacho episcopum facit. Eisdem quoque Scripturis junge ecclesiasticam consuetudinem, qua B. Gregorium vides de monacho factum Episcopum primum, B. Martinum, Basilium, Albertum Magnum, Antonium, Bonaventuram, &c. a monachatu ad episcopatum evocatos. Ex his enim omnibus simul junctis apertissime conspicies secundum judicium & scripturarum, & canonum, & Ecclesiæ, & Sanctorum (alias enim numquam transitum a monachismo ad episcopium in seipsis permisissent) relinqui prudentibus scholasticis concludendum indubie, quod episcoporum, seu prælatorum status est perfectior, quam status religiosorum. *Secundo* vides: quomodo ex iis bene pensatis, & applicatis declaretur, & confirmetur vicissim Angelica doctrina præsens.

AR-

ARTICULUS VIII. 875

Utrum Presbyteri Curati, & Archidiaconi sint majoris perfectionis, quam Religiosi.

Quol. 1. *ar.* 14. *ad* 2. *Et quol.* 3. *a.* 17. *Et opusc.* 18. *c.* 20. *&* 21. *& Matth.* 19.

AD Octavum sic proceditur. Videtur, quod etiam Presbyteri Curati, & Archidiaconi sint majoris perfectionis, quam Religiosi. Dicit enim Chrysostomus in suo Dial. (*seu lib.* 6. *de sacerdot. cap.* 4. *implic. & c.* 7. *in princ.*) „ Si talem mihi aliquem adducas Monachum, qualis, ut secundum „ exaggerationem dicam, Helias fuit, non tamen „ illi comparandus est, qui traditus populis, & „ multorum peccata ferre compulsus, immobilis „ perseverat, & fortis. *Et paulo post dicit* : (*cap.* „ 7. *parum a princ.*) Si quis mihi proponeret optionem, ubi mallem placere, in officio Sacerdo- „ tali, an in solitudine Monachorum, sine compa- „ ratione eligerem illud, quod prius dixi. „ Et in eodem libro (*c.* 5. *in princ.*) dicit, *Si quis bene administrato Sacerdotio, illius propositi*, scilicet monachalis, *sudores conferat, tantum eos distare reperiet, quantum inter privatum distat & regem*. Ergo videtur, quod Sacerdotes habentes curam animarum sint perfectiores Religiosis.

2. Præterea. Augustinus dicit in epist. ad Valer. (*epist.* 148. *in princ. tom.* 2.) „ Cogitet religiosa „ prudentia tua, nihil esse in hac vita, & maxime „ hoc tempore, difficilius, laboriosius, periculosius „ Episcopi, aut Presbyteri, aut Diaconi officio: sed „ apud Deum nihil beatius, si eo modo militetur, „ quo noster imperator jubet. „ Non ergo Religiosi sunt perfectiores Presbyteris, aut Diaconibus.

3. Præterea. Augustinus dicit ad Aurel. (*epist.* 76. *in med. to.* 2.) „ Nimis dolendum est, si ad „ tam ruinosam superbiam monachos surrigamus, „ & tam gravi contumelia clericos dignos putemus, „ ut scilicet dicatur, quod malus monachus bonus „ clericus est, cum aliquando etiam bonus mona- „ chus vix bonum clericum faciat. „ Et paulo ante præmittit, *non esse viam dandam servis Dei*, id-est monachis, *ut se facilius putent eligi ad aliquid melius*, scilicet clericatum, *si facti fuerint deteriores*, scilicet abjecto monachatu. Ergo videtur, quod illi

illi qui sunt in statu clericali, sint perfectiores Religiosis.

4. Præterea. Non licet de statu monastico ad minorem transire: Sed de statu monastico transire licet ad officium presbyteri curam habentis; ut patet 16. quæst. 1. (*c.* 28.) ex decreto Gelasii Papæ, qui dicit: „ Si quis monachus fuerit, qui venerabilis vitæ merito, sacerdotio dignus videatur, & „ Abbas, sub cujus imperio Regi Christo militat, „ illum fieri Presbyterum petierit, ab Episcopo debet eligi, & in loco, quo judicaverit, ordinari. Et Hieronymus dicit ad Rusticum monachum: (*epist.* 4. *inter med.* & *fi.*) *Sic vive in monasterio, ut clericus esse merearis*. Ergo Presbyteri Curati, & Archidiaconi sunt perfectiores Religiosis.

5. Præterea. Episcopi sunt in statu perfectiori, quam Religiosi, ut ex supra dictis patet. (*art. præc.*) Sed Presbyteri Curati, & Archidiaconi ex eo quod habent curam animarum, similiores sunt Episcopis, quam Religiosi. Ergo sunt majoris perfectionis.

6. Præterea. Virtus consistit circa difficile, & bonum, ut dicitur in 2. Ethic. (*cap.* 3. *cir. fi. to.* 5.) Sed difficilius est, quod aliquis bene vivat in officio Presbyteri Curati, vel Archidiaconi, quam in statu Religionis. Ergo Presbyteri Curati, vel Archidiaconi sunt perfectioris virtutis, quam Religiosi.

Sed Contra est, quod dicitur 19. qu. 2. c. „ Duæ: „ Si quis in Ecclesia sua sub Episcopo populum retinet, & sæculariter vivit, si afflatus Spiritu sancto in aliquo monasterio, vel regulari canonia „ salvare se voluerit, quia lege privata ducitur, „ nulla ratio exigit ut lege publica constringatur: „ Sed non ducitur aliquis a lege Spiritus sancti, quæ ibi dicitur lex privata, nisi in aliquid perfectius. Ergo videtur, quod Religiosi sint perfectiores, quam Archidiaconi, vel Presbyteri Curati.

Respondeo dicendum, quod comparatio supereminentiæ non habet locum inter aliquos ex ea parte in qua conveniunt, sed ex ea parte in qua differunt. In Presbyteris autem Curatis, & Archidiaconis *tria* est considerare; scilicet *statum*, *ordinem*, & *officium*. Ad *statum* pertinet, quod sæculares sint: ad *ordinem*, quod sint sacerdotes, vel diaconi: ad *officium*, quod curam animarum habeant sibi commissam. *Si ergo ex alia parte ponamus statum religiosum, ordine Diaconum, vel Sacerdotem, officio curam animarum habentem*, sicut plerique Monachi, & Canonici Regulares habent; *in primo quidem*.

dem excedit, in aliis autem par erit: Si autem differat secundus a primo statu, & officio, conveniat autem ordine, sicut sunt Religiosi Sacerdotes, & Diaconi curam animarum non habentes, *manifestum est, quod secundus primo erit statu quidem excellentior, officio autem minor, ordine vero æqualis*.

Est ergo considerandum, quæ præeminentia potior sit, utrum status, vel officii. Circa quod *duo* attendenda videntur; scilicet „ bonitas, & difficul„ tas. Si ergo fiat comparatio secundum bonitatem, „ sic præfertur status Religionis officio Presbyteri „ Curati, vel Archidiaconi: „ Quia Religiosus totam vitam suam obligat ad perfectionis studium: Presbyter autem Curatus, vel Archidiaconus non obligat totam vitam suam ad curam animarum, sicut Episcopus, nec etiam ei competit principalem curam subditorum habere, sicut Episcopo; sed quædam particularia circa curam animarum eorum officio committuntur, ut ex dictis patet. (*a. 6. hu. q. ad 2.*) Et ideo comparatio status religionis ad eorum officium est sicut universalis ad particulare, & sicut holocausti ad sacrificium, quod est minus holocausto, ut patet per Gregorium super Ezech. (*Hom. 20. post med.*) Unde & 19. quæst. 1. cap. 1. dicitur: „ Clericis, qui monachorum propositum appetunt, „ quia meliorem vitam sequi cupiunt, liberos eis „ ab Episcopis in monasteriis oportet largiri ingres„ sus.

Sed hæc comparatio intelligenda est secundum genus operis. nam secundum charitatem operantis contingit quandoque, quod opus ex genere suo minus existens magis sit meritorium, scilicet si ex majori charitate fiat.

„ Si vero attendatur difficultas bene conversandi „ in religione, & in officio habentis curam anima„ rum, sic difficilius est bene conversari cum cura „ animarum propter exteriora pericula: Quamvis „ conversatio religionis sit difficilior quantum ad „ ipsum genus operis, propter arctitudinem obser„ vantiæ regularis.

Si vero Religiosus etiam Ordine careat, sicut patet de Conversis Religionum, *sic manifestum est excellere præeminentiam ordinis quantum ad dignitatem:* quia per sacrum ordinem aliquis deputatur ad dignissima ministeria, quibus ipsi Christo servitur in sacramento Altaris; ad quod requiritur major sanctitas interior, quam requirat etiam religionis status: quia, sicut Dionysius dicit 6. cap. eccles. hier.

hier. (*cir. med.*) *monasticus ordo debet sequi sacerdotales ordines, & ad eorum imitationem ad divina ascendere*. Unde gravius peccat, cæteris paribus, clericus in sacris ordinibus constitutus, si aliquid contrarium sanctitati agat, quam aliquis religiosus, qui non habet ordinem sacrum: quamvis laicus religiosus teneatur ad observantias regulares, ad quas illi qui sunt in sacris ordinibus non tenentur.

Ad primum ergo dicendum, quod ad illas auctoritates Chrysostomi breviter responderi posset, quod non loquitur de Sacerdote Curato minoris ordinis, sed de Episcopo, qui dicitur summus Sacerdos: Et hoc convenit intentioni illius libri, in quo consolatur se, & Basilium de hoc quod erant in Episcopos electi. Sed, hoc prætermisso, dicendum est, quod loquitur quantum ad difficultatem. Præmittit enim: (*cap. 6. in fi.*) „ Cum fuerit gubernator in „ mediis fluctibus, & de tempestate navem liberare „ potuerit, tunc merito testimonium perfecti gubernatoris ab omnibus promeretur. „ Et post concludit, quod supra positum est (*in argum.*) de monacho, *qui non comparandus est illi, qui traditus populis immobilis perseverat*. Et subdit causam: quia *sicut in tranquillitate, ita in tempestate gubernavit seipsum*. Ex quo nihil aliud ostendi potest, nisi quod periculosior est status habentis curam animarum, quam monachi: In majori autem periculo innocentem se servare, est majoris virtutis indicium: Sed hoc etiam ad magnitudinem virtutis pertinet, quod aliquis vitet pericula Religionem intrando: Unde non dicit, quod mallet esse in officio sacerdotali, quam in solitudine monachorum; sed quod mallet placere in hoc, quam illo; quia hoc est majoris virtutis argumentum.

Ad secundum dicendum, quod etiam illa auctoritas Augustini manifeste loquitur quantum ad difficultatem, quæ ostendit magnitudinem virtutis in his qui bene conversantur, sicut dictum est. (*in solut. preced.*)

Ad tertium dicendum, quod Augustinus ibi comparat monachos clericis quantum ad distantiam ordinis, non quantum ad distantiam religionis, & sæcularis vitæ.

Ad quartum dicendum, quod illi qui a statu religionis assumuntur ad curam animarum, cum prius essent in sacris ordinibus constituti, assequuntur aliquid, quod prius non habebant, scilicet officium curæ; non autem deponunt, quod prius habebant, scilicet religionis statum. Dicitur enim in Decretis

16.

16. qu. 1. (*cap.* 3.) „ De monachis , qui diu morantes in monasteriis , si postea ad clericatus ordinem pervenerint , statuimus non debere eos a priori proposito discedere . „ Sed Presbyteri Curati , vel Archidiaconi , quando religionem ingrediuntur , curam deponunt, ut adipiscantur perfectiorem statum. Unde ex hoc ipso excellentia ex parte religionis ostenditur . In hoc autem quod religiosi laici assumuntur in clericatum , & ad sacros ordines, manifeste promoventur ad melius , sicut supra dictum est . (*in arg.* 4.) Et hoc ostenditur ex ipso modo loquendi, cum Hieronymus dicit : *Sic in monasterio vive, ut clericus esse merearis.*

Ad quintum dicendum , quod Presbyteri Curati , & Archidiaconi sunt similiores Episcopis, quam Religiosi , quantum ad aliquid , scilicet quantum ad curam animarum , quam secundario habent : Sed quantum ad perpetuam obligationem , quæ requiritur ad statum perfectionis , similiores sunt Episcopo Religiosi, ut ex supra dictis patet . (*a.* 5. & 6. *hu. q.*)

Ad sextum dicendum , quod difficultas , quæ est ex arduitate operis, addit ad perfectionem virtutis: Difficultas autem , quæ provenit ex exterioribus impedimentis , *quandoque* quidem diminuit perfectionem virtutis ; puta cum aliquis non tantum virtutem amat, ut impedimenta virtutis declinare velit, secundum illud Apostoli 1. ad Corinth. 9. *Omnis qui in agone contendit , ab omnibus se abstinet: Quandoque* vero est signum perfectioris virtutis ; puta cum alicui ex inopinato, vel ex necessaria causa impedimenta virtutis occurrunt , propter quæ tamen a virtute non declinat . In statu autem Religionis est major difficultas ex arduitate operum: Sed in his qui in sæculo vivunt qualitercunque, est major difficultas ex impedimentis virtutis, quæ Religiosi per omnia provide vitaverunt.

A P P E N D I X.

EX art. habes *primo* : quomodo per rationem & directam , & indirectam , (Hoc est , per dicta in corpore , & in solutionibus argumentorum) intelligas merito insinuatum a Scripturis , Papa , & Concilio , quod religiosi sunt majoris perfectionis, quam presbyteri curati , & archidiaconi . A Papa Urbano quidem , ut 19. q. 2. ca. *Duæ* : secundum quod extenditur *in argum. cont.* A Concilio Toletano autem sic: *Clerici, qui monachorum propositum*

appe-

appetunt: quia meliorem vitam sequi cupiunt, liberos eis ab episcopis in monasteria largiri oportet ingressus. Hæc illud: & recitantur 19. *quæst.* 1. Ex hoc, cum monachus, ut sic, non dicat esse in ordinibus sacris (ut habes ex Beato Hieronymo *in argum.* 4.) intellige plenius *concl.* 3. quod scilicet ibi non sine prudentia magna dictum est ly *quantum ad dignitatem*: & non dictum est simpliciter quantum ad meliorem vitam, vel statum. A Scripturis vero: ut citatur in *art.* 7. *append.* Tuum est (ut alibi sæpius) recte adaptare omnia ad propositum. *Secundo* vides: quomodo ex iis, si bene pensentur, & applicentur, doctrina præsens Angelica vicissim declaretur, atque confirmetur.

QUÆSTIO CLXXXV.

De iis quæ pertinent ad statum Episcoporum, in octo articulos divisa.

DEinde considerandum est de his quæ pertinent ad statum Episcoporum.

Et circa hoc quæruntur octo.

Primo. Utrum liceat Episcopatum appetere.
Secundo. Utrum liceat Episcopatum finaliter recusare.
Tertio. Utrum oporteat ad Episcopatum eligere meliorem.
Quinto. Utrum liceat ei corporaliter subditos suos deserere.
Sexto. Utrum possit habere proprium.
Septimo. Utrum peccet mortaliter bona Ecclesiastica pauperibus non erogando.
Octavo. Utrum Religiosi, qui ad Episcopatum assumuntur, teneantur ad observantias regulares.

AR-

ARTICULUS I. 876

Utrum liceat Episcopatum appetere.

Quol. 2. *art.* 11. *& quo.* 3. *a.* 9. *cor. & quol.* 5. *a.* 1. *cor. & quol.* 12. *ar.* 18. *& opus.* 18. *c.* 19. *&* 1. *Tim.* 3.

AD Primum sic proceditur. Videtur, quod liceat Episcopatum appetere. Dicit enim Apost. 1. ad Tim. 3. *Qui Episcopatum desiderat, bonum opus desiderat*: Sed licitum est, & laudabile bonum opus desiderare. Ergo etiam laudabille est desiderare Episcopatum.

2. Præterea. Status Episcoporum est perfectior, quam Religiosorum status, ut supra habitum est: (*qu. præc. art.* 7.) Sed laudabile est, quod aliquis desideret ad statum Religionis transire. Ergo etiam laudabile est, quod aliquis appetat ad Episcopatum promoveri.

3. Præterea. Prov. 11. dicitur: *Qui abscondit frumenta, maledicetur in populis; benedictio autem super caput vendentium*: Sed ille qui est idoneus & vita, & scientia ad Episcopatum, videtur frumenta spiritualia abscondere, si se ab Episcopatu subtrahat: per hoc autem quod Episcopatum accipit, ponitur in statu frumenta spiritualia dispensandi. Ergo videtur, quod laudabile sit Episcopatum appetere, & vituperabile ipsum refugere.

4. Præterea. Facta Sanctorum, quæ in sacra Scriptura narrantur, nobis proponuntur in exemplum, secundum illud ad Rom. 15. *Quæcunque scripta sunt, ad nostram doctrinam scripta sunt*: Sed legitur Isa. 6. quod Isaias se obtulit ad officium prædicationis: quod præcipue competit Episcopis. Ergo videtur, quod appetere Episcopatum sit laudabile.

Sed Contra est, quod Aug. dicit 19. de civ. Dei: (*c.* 19. *a med. to.* 5.) *Locus superior, sine quo populus regi non potest, etsi ita administretur, ut decet, tamen indecenter appetitur.*

Respondeo dicendum, quod in Episcopatu *tria* possunt considerari. Quorum *unum* est principale, & finale; scilicet Episcopalis operatio, per quam utilitati proximorum intenditur, secundum illud Joan. ult. *Pasce oves meas. Aliud* autem est altitudo gradus; quia Episcopus super alios constituitur, secundum illud Matth. 25. *Fidelis servus, & prudens, quem constituit Dominus super familiam suam.*

Ter-

Tertium autem eſt, quod conſequenter ſe habet ad iſta; ſcilicet reverentia, & honor, & ſufficientia temporalium, ſecundum illud 1. ad Tim. 5. *Qui bene præſunt Presbyteri, duplici honore digni habeantur*. Appetere ergo *Epiſcopatum ratione hujuſmodi circumſtantium bonorum, manifeſtum eſt quod eſt illicitum; & pertinet ad cupiditatem, vel ambitionem*. Unde contra Phariſæos Dominus dicit Matth. 23. *Amant primos recubitus in cœnis, & primas cathedras in ſynagogis, & ſalutationes in foro, & vocari ab hominibus Rabbi*.

Quantum autem ad ſecundum, ſcilicet *ad celſitudinem gradus, appetere Epiſcopatum eſt præſumptuoſum*. Unde Dominus arguit diſcipulos Matth. 20. primatum quærentes, dicens: *Scitis, quia principes Gentium dominantur eorum*. Ubi Chryſ. (*hom. 66. in Matth. a med.*) dicit, quod per hoc oſtendit, quod *Gentile eſt primatus cupere: & ſic Gentium comparatione eorum animam æſtuantem convertit*.

Sed *appetere proximis prodeſſe, eſt ſecundum ſe laudabile, & virtuoſum*. Verum quia prout eſt Epiſcopalis actus, habet annexam gradus celſitudinem, „ præſumptuoſum videtur, quod aliquis præeſſe ap- „ petat ad hoc, quod ſubditis proſit, niſi manife- „ ſta neceſſitate imminente: *ſicut Greg. dicit in* „ *Paſtor.* (*par.* 1. *c.* 8. *cir. med.*) quod tunc lauda- „ bile erat Epiſcopatum quærere, quando per hunc „ quemquam dubium non erat ad ſupplicia gravio- „ ra pervenire. „ Unde non de facili inveniebatur, qui hoc onus aſſumeret; præſertim cum aliquis charitatis zelo divinitus ad hoc incitatur; ſicut Gregor. dicit in Paſtor. (*par.* 1. *c.* 7. *ante med.*) quod *Iſaias prodeſſe proximis cupiens laudabiliter officium prædicationis appetit*.

„ Poteſt tamen abſque præſumptione quilibet ap- „ petere talia opera facere, ſi eum contingeret in „ tali officio eſſe, vel etiam ſe eſſe dignum ad ta- „ lia opera exequenda; ita quod opus bonum cadat „ ſub deſiderio, non autem primatus dignitatis. „ *Unde Chryſoſt. dicit ſuper Matth.* (*hom.* 35. *in* „ *op. imperf. aliquant. a med.*) Opus quidem deſi- „ derare bonum, bonum eſt; primatum autem ho- „ noris concupiſcere, vanitas eſt. Primatus enim „ fugientem ſe deſiderat, deſiderantem ſe horret.

Ad primum ergo dicendum, quod, ſicut Greg. dicit in Paſt. (*par.* 1. *c.* 8.) *illo tempore hoc dixit Apoſtolus, quo ille qui plebibus præerat, primus ad martyrii tormenta ducebatur*: Et ſic nihil aliud erat, quod in Epiſcopatu appeti poſſet, niſi bonum

opus.

opus. Unde August. dicit 19. de civ. Dei, (*c. 19. a med. tom. 5.*) quod Apostolus dicens, „ Qui E„ piscopatum desiderat, bonum opus desiderat, ex„ ponere voluit, quid sit Episcopatus; quia nomen „ operis est, non honoris. Græcum est enim epi (ἐπί) quippe super, scopos σκοπός vero intentio „ est. Ergo ἐπισκοπεῖν si velimus, Latine superin„ tendere possumus dicere, ut intelligat, non se esse „ Episcopum, qui præesse dilexerit, non prodesse. „ In actione enim, *ut parum ante præmittit*, non „ amandus est honor in hac vita, sive potentia, „ quoniam omnia vana sunt sub sole; sed opus i„ psum, quod per eundem honorem, vel potentiam „ fit. *Et tamen, ut Gregor. dicit in Pastor.* (*loc.* „ *cit.*) Apostolus laudans desiderium, *scil. boni o*„ *peris*, in pavorem vertit protinus quod laudavit, „ cum subjungit: Oportet autem Episcopum irre„ prehensibilem esse: quasi dicat: Laudo, quod quæ„ ritis; sed prius discite, quid quæratis.

Ad secundum dicendum, quod non est eadem ratio de statu Religionis, & de statu Episcopali, propter *duo*. *Primo* quidem, quia ad statum Episcopalem præexigitur vitæ perfectio: ut patet per hoc quod Dominus a Petro quæsivit, si plus eum cæteris diligeret, antequam ei committeret Pastorale officium: Sed ad statum Religionis non præexigitur perfectio, sed est via in perfectionem. Unde & Dominus Matth. 19. non dixit, *Si es perfectus, vade, vende omnia quæ habes*: Sed, *Si vis perfectus esse*. Et hujus differentiæ ratio est, quia secundum Dionys. (*c. 5. Eccles. hierar. cir. med.*) perfectio pertinet active ad Episcopum, sicut ad perfectionem; ad Monachum autem passive, sicut ad perfectum. Requiritur autem, quod sit perfectus aliquis, ad hoc quod possit alios ad perfectionem adducere: Quod non præexigitur ab eo, qui debet ad perfectionem adduci. Est autem præsumptuosum, quod aliquis perfectum se reputet, non autem quod aliquis ad perfectionem tendat. *Secundo*, quia ille qui statum Religionis assumit, se aliis subjicit ad spiritualia capienda: Et hoc cuilibet licet: Unde Augustinus 19. de civitate Dei (*c. 19. a med. tom. 5.*) dicit: *A studio cognoscendæ veritatis nemo prohibetur, quod ad laudabile otium pertinet*. Sed ille qui transit ad statum Episcopalem, sublimatur ad hoc quod aliis provideat: Et hanc sublimationem nullus debet sibi assumere, secundum illud ad Heb. 5. *Neque quisquam sumit sibi honorem, sed qui vocatur a Deo*. Et Chrysostomus dicit super Matth. (*Hom. 35. in op-*

im-

imperf. inter med. & fin.) „ Primatum Ecclesiæ con„ cupiscere , neque justum est , neque utile . Quis „ enim sapiens vult ultro se subjicere servituti , „ & periculo tali , ut det rationem pro omni Ec„ clesia ? nisi forte qui non timet Dei judicium , „ abutens primatu Ecclesiastico sæculariter , ut sci„ licet convertat ipsum in sæcularem .

Ad tertium dicendum , quod dispensatio spiritualium frumentorum non est facienda secundum arbitrium cujuslibet , sed principaliter quidem secundum arbitrium , & dispositionem Dei , secundario autem secundum arbitrium superiorum Prælatorum ; ex quorum persona dicitur 1. ad Corinth. 4. *Sic nos existimet homo , ut ministros Christi , & dispensatores mysteriorum Dei* . Et ideo non intelligitur ille abscondere frumenta spiritualia , cui non competit ex officio , nec ei a Superiore injungitur , si ab aliorum correctione , aut gubernatione desistat : sed solum tunc intelligitur abscondere , si dispensationem negligat , cum ei ex officio incumbit ; vel si officium , cum ei injungitur , pertinaciter recipere renuat . Unde Augustinus dicit 19. de civitate Dei : (*c. 19. cir. fin. to. 5.*) „ Otium sanctum quærit „ charitas veritatis : negotium justum suscipit ne„ cessitas charitatis : Quam sarcinam si nullus im„ ponit , percipiendæ , atque intuendæ vacandum est „ veritati : Si autem imponitur , suscipienda est pro„ pter charitatis necessitatem .

Ad quartum dicendum , quod sicut Greg. dicit in Pastorali , (*p. 1. c. 7. a med.*) „ Isaias , qui mitti „ voluit , ante se per altaris calculum purgatum vi„ dit , ne non purgatus adire quisque sacra mini„ steria audeat . Quia ergo valde difficile est pur„ gatum se quemlibet posse cognoscere , prædicatio„ nis officium tutius declinatur .

A P P E N D I X .

EX art. habes *primo* : quomodo per rationem ostendas , merito a scripturis , Augustino , & exemplis fuisse insinuatum : quod illicitum est appetere episcopatum . A S. Augustino quidem : ut *in arg. contr.* A Scripturis vero : ut Hebr. 5. *Nec quisquam sumit sibi honorem : sed qui vocatur a Deo , tanquam Aaron* . Nota ly *sumit* , scilicet nec per appetitum ipsius honoris . Ab exemplis autem Sanctorum , ut per hoc , quod SS. Gregor. Ambr. Thomas de Aquino , Martinus , Antoninus , & similes gradum episcopatus fugerunt (ut in ipsorum vitis

com-

communiter legitur .) Cum enim Sancti , utpote præcipui filii Dei, spiritu Dei agantur, *Rom.* 8. facto suo illo nobili abundanter declaraverunt , quod spiritu diaboli , puta cupiditatis , ambitionis , præsumptionis, injustitiæ, vel insipientiæ, aguntur illi, qui episcopatum desiderant. Vide *conclus.* 1. 2. & in ad 2. in fin. *Secundo* vides : quomodo ex iis bene pensatis , & applicatis , doctrina præsens Angelica vicissim declaretur, atque confirmetur.

ARTICULUS II. 877

Utrum liceat Episcopatum injunctum omnino recusare.

Quol. 5. *art.* 12.

AD Secundum sic proceditur . Videtur, quod liceat Episcopatum injunctum omnino recusare. Ut enim Greg. dicit in Pastor. (*Par.* 1. *c.* 7. *paulo a princ.*) „ per activam vitam prodesse proximis „ cupiens Isaias, officium prædicationis appetit: per „ contemplativam vero Jeremias amori Conditoris „ sedulo inhærere desiderans, ne mitti ad prædican- „ dum debeat , contradicit . „ Nullus autem peccat , si meliora nolit deserere , ut minus bonis inhæreat . Cum ergo amor Dei præemineat dilectioni proximi , & vita contemplativa præferatur vitæ activæ, ut ex supradictis patet, (*q.* 25. *a.* 1. *& q.* 26. *a.* 2. *& q.* 182. *a.* 1.) videtur, quod non peccat ille, qui omnino Episcopatum recusat.

2. Præterea . Sicut Gregor. dicit , (*in Pastorali p.* 1. *c.* 7. *a med.*) „ valde difficile est , ut aliquis „ se purgatum possit cognoscere : nec debet aliquis „ non purgatus sacra ministeria adire . „ Si ergo aliquis non sentiat se esse purgatum , quantumcunque sibi Episcopale injungatur officium , non debet illud suscipere.

3. Præterea . De B. Marco Hieronymus dicit in Prologo super Marcum , (*versus fi.*) quod *amputasse sibi post fidem pollicem dicitur* , *ut sacerdotio reprobus haberetur*. Similiter aliqui votum emittunt, ut nunquam Episcopatum accipiant : Sed ejusdem rationis est ponere impedimentum ad aliquid, & omnino recusare illud . Ergo videtur , quod absque peccato possit aliquis omnino Episcopatum recusare.

Sed Contra est , quod August. dicit ad Eudoxium : (*Ep.* 81. *ante med. to.* 2.) „ Si quam opeam vestram mater Ecclesia desideraverit , nec

„ ela-

„ elatione avida suscipiatis, nec blandiente desidia
„ respuatis. *Postea subdit:* Neque otium vestrum
„ necessitatibus Ecclesiæ præponatis; cui parturienti
„ si nulli boni ministrare vellent, quomodo nasce-
„ remini non inveniretis.

Respondeo dicendum, quod in assumptione Episcopatus duo sunt consideranda. *Primo* quidem quid deceat hominem appetere secundum propriam voluntatem. *Secundo* quid hominem deceat facere ad voluntatem alterius. Quantum ergo ad propriam voluntatem, convenit homini principaliter insistere propriæ saluti: Sed quod aliorum saluti intendat, hoc convenit homini ex dispositione alterius potestatem habentis, ut ex supra dictis patet. (*a. præced. ad* 3.) Unde „ sicut ad inordinationem volun-
„ tatis pertinet, quod aliquis proprio motu feratur
„ in hoc, quod aliorum gubernationi præficiatur:
„ ita etiam ad inordinationem voluntatis pertinet,
„ quod aliquis omnino contra Superioris injunctio-
„ nem, prædictum gubernationis officium finaliter
„ recuset, *propter* duo.

Primo quidem, quia hoc repugnat charitati proximorum, quorum utilitati se aliquis debet exponere pro loco, & tempore. Unde Aug. 19. de civ. Dei dicit, (*c.* 19. *circ. fi. to.* 5.) quod *negotium justum suscipit necessitas charitatis*. *Secundo*, quia hoc repugnat humilitati, per quam aliquis Superiorum mandatis se subjicit. Unde Gregor. dicit in Past. (*par.* 1. *c.* 6.) „ Tunc ante Dei oculos vera est
„ humilitas, cum ad respuendum hoc, quod utiliter
„ subire præcipitur, pertinax non est.

Ad primum ergo dicendum, quod quamvis simpliciter & absolute loquendo, vita contemplativa potior sit, quam activa, & amor Dei, quam dilectio proximi: tamen ex alia parte bonum multitudinis præferendum est bono unius. Unde Aug. dicit in verbis præmissis: *Neque otium vestrum necessitatibus Ecclesiæ præponatis:* Præsertim quia & hoc ipsum ad dilectionem Dei pertinet, quod aliquis ovibus Christi curam pastoralem impendat. Unde super illud Joan. ult. *Pasce oves meas*, dicit Aug. (*Tract.* 123. *cir. med. to.* 9.) *Sit amoris officium pascere dominicum gregem, sicut fuit timoris indicium negare pastorem*. Similiter etiam Prælati non sic transferuntur ad vitam activam, ut contemplativam deserant. Unde Aug. dicit 19. de civ. Dei, (*c.* 19. *in fi. to.* 5.) quod *si imponatur sarcina Pastoralis officii, nec sic deserenda est delectatio veritatis*, quæ scilicet in contemplatione habetur.

Ad

Ad secundum dicendum, quod nullus tenetur obedire Prælato ad aliquod illicitum; sicut patet ex his quæ sup. dicta sunt de obedientia. (*q.* 104. *a.* 5.) Potest ergo contingere, quod ille, cui injungitur prælationis officium, in se aliquid sentiat, propter quod non liceat ei prælationem accipere. Hoc autem impedimentum *quandoque* quidem removeri potest per ipsummet, cui Pastoralis cura injungitur; puta si habeat peccandi propositum, quod potest deserere; Et propter hoc non excusatur, quin finaliter teneatur obedire Prælato injungenti. *Quandoque* vero impedimentum, ex quo fit ei illicitum Pastorale officium, non potest ipse removere, sed Prælatus qui injungit; puta si sit irregularis, vel excommunicatus: Et tunc debet defectum suum Prælato injungenti ostendere: qui si impedimentum removere noluerit, tenetur humiliter obedire. Unde Exod. 4. cum Moyses dixisset, *Obsecro, Domine, non sum eloquens ab heri, & nudius tertius*, Dominus respondit ad eum: *Ego ero in ore tuo, doceboque te, quid loquaris*. *Quandoque* vero non potest removeri impedimentum, nec per injungentem, nec per eum cui injungitur; sicut si Archiepiscopus non possit super irregularitate dispensare: Unde subditus non tenetur ei obedire ad suscipiendum Episcopatum, vel etiam sacros Ordines, si sit irregularis.

Ad tertium dicendum, quod accipere Episcopatum non est de se necessarium ad salutem, sed fit necessarium ex Superioris præcepto. His autem, quæ sic sunt necessaria ad salutem, potest aliquis impedimentum licite apponere, antequam fiat præceptum: alioquin non liceret alicui transire ad secundas nuptias, ne per hoc impediretur a susceptione Episcopatus, vel sacri Ordinis. Non autem hoc liceret in his, quæ per se sunt de necessitate salutis. Unde B. Marcus non contra præceptum egit, sibi digitum amputando: Quamvis eum credibile sit hoc ex instinctu Spiritus sancti fecisse, sine quo non licet alicui sibi manum injicere. Qui autem votum emittit de non suscipiendo Episcopatu, si per hoc intendat se obligare ad hoc, quod nec per obedientiam superioris Prælati accipiat, illicite vovet. Si autem intendit ad hoc se obligare, ut, quantum est de se, Episcopatum non quærat, nec suscipiat, nisi imminente necessitate, licitum est votum: quia vovet se facturum id, quod hominem facere decet.

APPENDIX.

EX artic. habes *primo*: quomodo per rationem ostendas, merito insinuatum a scripturis, August. & sanctorum exemplis: quod non licet episcopatum injunctum omnino recusare. A D. Aug. quidem, *ut in argum. contr.* A sanctorum autem exemplis per hoc, quod illi, qui episcopatum, quantum cum Deo potuerunt, fugerunt, eum tandem conscientia moti ad mandatum superioris acceptarunt, ut patet in vitis BB. Greg. Ambrosii, Antonini, Alberti Magni. De quorum uno, quasi in persona similium, cantat ecclesia: *B. Antoninus ad præsulatum, quasi ad cruciatum, raptus, doctrina, & moribus gregem suum pavit*. A scripturis vero per hoc, quod & Hieremias a *c.* 1. & deinceps post renitentiam, quantum de se fuit, factam per ly *Ah*, *Ah*, *Ah*, *Domine Deus*, *Nescio loqui*, *quia puer ego sum*, acceptavit finaliter officium, quod sibi mandabatur, ac fideliter executus est: & Moyses ab *Exod.* 4. & deinceps, simile quid recusans per ly *obsecro*, *Domine*, *non sum eloquens ab heri*, *& nudius tertius*, obedivit finaliter, & devote injunctum sibi officium adimplevit. *Secundo* vides: quomodo ex iis, &c.

ARTICULUS III. 878

Utrum oporteat, eum qui ad Episcopatum assumitur, esse cæteris meliorem.

AD Tertium sic proceditur. Videtur, quod oporteat, eum qui ad Episcopatum assumitur, esse cæteris meliorem. Dominus enim Petrum, cui commissurus erat Pastorale officium, examinavit, si se diligeret plus cæteris: Sed ex hoc aliquis melior est, quod Deum plus diligit. Ergo videtur, quod ad Episcopatum non sit assumendus, nisi ille qui est cæteris melior.

2. Præterea. Symmachus Papa dicit: (*c. Vilissimus* 1. *q.* 1.) *Vilissimus computandus est*, *nisi scientia*, *& sanctitate præcellat*, *qui est dignitate præstantior*: Sed ille qui præcellit scientia, & sanctitate, est melior. Ergo non debet aliquis ad Episcopatum assumi, nisi sit cæteris melior.

3. Præterea. In quolibet genere minora per majora reguntur; sicut corporalia reguntur per spiritualia, & inferiora corpora per superiora, ut August.

gust. dicit in 3. de Trinitate : (*c. 4. to. 3.*) Sed Episcopus assumitur ad regimen aliorum. Ergo debet esse cæteris melior.

Sed Contra est, quod Decretalis dicit, (*ex c. Cum dilectus, de electione, &c.*) quod *sufficit eligere bonum, neque oportet eligere meliorem.*

Respondeo dicendum, quod circa assumptionem alicujus ad Episcopatum *aliquid* considerandum est ex *parte* ejus qui assumitur, & *aliquid* ex *parte* ejus qui assumit. Ex parte enim ejus qui assumit, vel eligendo, vel providendo, requiritur quod talem eligat, qui fideliter divina mysteria dispenset: Quæ quidem dispensari debent ad utilitatem Ecclesiæ, secundum illud 1. Corinth. 14. *Ad ædificationem Ecclesiæ quærite, ut abundetis.* Non autem divina ministeria hominibus committuntur propter eorum remunerationem, quam expectare debent in futuro. Et ideo „ ille qui debet aliquem eligere in „ Episcopum, vel de eo providere, non tenetur as„ sumere meliorem simpliciter, quod est secundum „ charitatem, sed meliorem quoad regimen Eccle„ siæ, „ qui scilicet possit Ecclesiam & instruere, & defendere, & pacifice gubernare. Unde contra quosdam Hieron. dicit, (*sup. illud c. 1. ad Tit. Et constituas per civit. &c.*) quod „ quidam non quæ„ runt eos in Ecclesia columnas erigere, quos plus „ cognoscunt Ecclesiæ prodesse; sed quos plus ipsi „ amant, vel quorum sunt obsequiis deliniti, vel „ dediti, vel pro quibus majorum quispiam rogave„ rit, &, ut deteriora taceam, qui ut Clerici fie„ rent, muneribus impetrarunt.

Hoc autem pertinet ad acceptionem personarum, quæ in talibus est grave peccatum. Unde super illud Jacobi 2. *Fratres mei, nolite in personarum acceptione*, &c. dicit glos. Augustini: (*ord. epist. 29. ad Hieron. inter med. & fi. to. 2.*) „ Si hanc di„ stantiam sedendi, vel standi ad honores Ecclesia„ sticos referamus, non est putandum, leve esse „ peccatum in personarum acceptione habere fidem „ domini gloriæ. Quis enim ferat, eligi divitem ad „ sedem honoris Ecclesiæ, contempto paupere in„ structiore, & sanctiore?

Ex parte autem ejus, qui assumitur, non requiritur quod reputet se aliis meliorem: hoc enim esset superbum, & præsumptuosum: *sed sufficit, quod nihil in se inveniat, per quod illicitum ei reddatur assumere prælationis officium.* Unde licet Petrus interrogatus esset, an Dominum plus cæteris diligeret, in sua responsione non se prætulit cæteris, sed

simpliciter respondit, quod Christum amaret.

Ad primum ergo dicendum, quod Dominus in Petro sciebat ex suo munere esse idoneitatem, etiam quantum ad alia, gubernandi Ecclesiam: & ideo eum de ampliori dilectione examinavit; ad ostendendum, quod ubi alias invenitur homo idoneus ad Ecclesiæ regimen, præcipue attendi debet in ipso eminentia divinæ dilectionis.

Ad secundum dicendum, quod auctoritas illa est intelligenda quantum ad studium illius, qui in dignitate constitutus est. debet enim ad hoc intendere, ut talem se exhibeat, ut cæteros & scientia, & sanctitate præcellat. Unde Gregorius dicit in Pastorali: (*par.* 2. *c.* 1.) *Tantum debet actionem populi actio transcendere Præsulis, quantum distare solet a grege vita pastoris*. Non autem ei imputandum est, si ante prælationem excellentior non fuit, ut ex hoc debeat vilissimus reputari.

Ad tertium dicendum, quod, sicut dicitur 1. ad Corinth. 12. *divisiones gratiarum, & ministrationum, & operationum sunt*. Unde nihil prohibet, aliquem esse magis idoneum ad officium regiminis, qui tamen non excellit in gratia sanctitatis. Secus autem est in regimine naturalis ordinis, in quo id quod est superius ordine naturæ, ex hoc ipso habet majorem idoneitatem ad hoc quod inferiora disponat.

A P P E N D I X.

Ex art. habes *primo*: quomodo per rationem & ostendas, & in sensu recto intelligas, merito fuisse insinuatum a Scripturis, & Decretali: quod non oportet eligendum ad episcopatum esse cæteris meliorem. A Decretali quidem: ut *in arg. contr.* Quam ex conclusione *prima* edoctus intellige; ut ibi. Ac si dixisset. Sufficit eligere meliorem secundum quid, qui respectu simpliciter melioris dicitur bonus: neque oportet eligere meliorem simpliciter: ita, quod, secundum decretalem, non sufficit in conscientia eligere bonum absolute ad regimen; sed bonum comparative, idest, meliorem ad regimen. Quid autem sit melior simpliciter, & quid sit melior secundum quid, patet ibidem: quod scilicet in majori charitate existens dicitur melior simpliciter, & magis ad regiminis officium idoneus dicitur melior secundum quid. A Scripturis vero per hoc, quod dicitur Moysi a Deo Numer. 11. *Congrega de senioribus, quos tu nosti, quod senes populi sint, ac magistri,*

gistri, &c. *ut sustentent onus tecum*. Clarum est, quod nullus potest certitudinaliter nosse de se, & multo minus de alio, quod sit in charitate, seu in gratia Dei (ex Concilio *Trident. sess. 6. cap. 9.*) Ergo per ly *senes, quos tu nosti esse senes*, intendit meliores (erant siquidem seniores) secundum quid, idest ad regimen aliorum. Ad hunc enim finem congregabantur, ut populo præficerentur in rectores. Esse vero illos pro regimine idoneos, poterat Moyses cognoscere: & ideo ei dicitur ly *quos tu nosti, quod senes populi sint*. Hoc est. Quos tu nosti, quod senes, moribus ad regendum accommodatis, sint. Qui autem sint mores ad regiminis officium apti, & ab electoribus (ut hic in Moyse figuratur) in eligendis præcognoscendi, vide Veritates aureas super totam legem veterem, *Numer. 11. concl. 7.* & de illis senioribus, ac magistris, ibidem, *concl. 8. 9. 10.* *Secundo* vides: quomodo, &c.

ARTICULUS IV. 879

Utrum Episcopus possit licite curam Episcopalem deserere, ut ad Religionem se transferat.

Sup. q. 184. a. 6. co. fi. & infra q. 189. a. 7. co.

AD Quartum sic proceditur. Videtur, quod Episcopus non possit licite curam Episcopalem deserere, ut ad Religionem se transferat. Nulli enim licet de statu perfectiori ad minus perfectum statum transire: hoc enim est retro respicere; quod est damnabile, secundum Domini sententiam dicentis Luc. 9. *Nemo mittens manum ad aratrum, & respiciens retro, aptus est regno Dei*. Sed status Episcopalis est perfectior, quam status Religionis, ut supra habitum est. (*q. 184. a. 7.*) Ergo sicut non licet de statu Religionis redire ad sæculum; ita non licet de statu Episcopali ad Religionem transire.

2. Præterea. Ordo gratiæ est decentior, quam ordo naturæ: Sed secundum naturam non movetur idem ad contraria: puta si lapis naturaliter deorsum movetur, non potest naturaliter a deorsum redire in sursum: Sed secundum ordinem gratiæ licet transire de statu Religionis ad statum Episcopalem. Ergo non licet e converso de statu Episcopali redire ad statum Religionis.

3. Præterea. Nihil in operibus gratiæ debet esse

otiosum: Sed ille qui est semel in Episcopum consecratus, perpetuo retinet spiritualem potestatem conferendi ordines, & alia hujusmodi faciendi, quæ ad Episcopale officium pertinent: quæ quidem potestas otiosa remanere videtur in eo, qui curam Episcopalem dimittit. Ergo videtur, quod Episcopus non possit curam Episcopalem dimittere, & ad Religionem transire.

Sed Contra. Nullus cogitur ad id, quod est secundum se illicitum: Sed illi qui petunt cessionem a cura Episcopali, ad cedendum compelluntur, ut patet *extra de renunt. c. Quidam*. Ergo videtur, quod deserere curam Episcopalem non sit illicitum.

Respondeo dicendum, quod perfectio Episcopalis status in hoc consistit, quod aliquis ex divina dilectione se obligat ad hoc, quod saluti proximorum insistat. Et ideo *tamdiu obligatur ad hoc quod curam Pastoralem retineat, quamdiu potest subditis sibi commissis proficere ad salutem*: quam quidem negligere non debet, neque propter divinæ contemplationis quietem; cum Apostolus propter necessitatem subditorum etiam a contemplatione futuræ vitæ se differri patienter toleraret, secundum illud ad Philip. 1. *Ecce quid eligam, ignoro: Coarctor autem e duobus, desiderium habens dissolvi, & esse cum Christo multo magis melius: permanere autem in carne necessarium est propter vos, & hoc confidens scio, quia manebo:* Neque propter quæcunque adversa vitanda, vel lucra conquirenda: quia, sicut dicitur Jo. 10. *Bonus pastor ponit animam suam pro ovibus suis.*

Contingit tamen quandoque, quod Episcopus impeditur procurare subditorum salutem multipliciter. Quandoque quidem propter defectum proprium: *vel* conscientiæ; sicut si sit homicida, vel simoniacus: *vel* etiam corporis; puta si sit senex, vel infirmus: *vel* etiam scientiæ, quæ sufficiat ad curam regiminis: *vel* etiam irregularitatis; puta si sit bigamus. *Quandoque* autem propter defectum subditorum, in quibus non potest proficere. Unde Greg. dicit in 2. Dialog. (*c.* 3. *a med.*) „ Ibi æquanimiter portandi „ sunt mali, ubi inveniuntur aliqui, qui adjuventur, „ boni: Ubi autem omnino fructus de bonis deest, „ fit aliquando de malis labor supervacuus. Unde „ sæpe agitur in animo perfectorum, quod cum la„ borem suum sine fructu esse considerant, in locum „ alium ad laborem cum fructu migrant. „ *Quandoque* autem contingit ex parte aliorum; puta cum de prælatione alicujus personæ scandalum suscitatur. Nam, ut Apost. dicit 1. ad Corinth. 8. *Si esca scandali-*

lizat fratrem meum, non manducabo carnes in æternum: Dum tamen ſcandalum non oriatur ex malitia aliquorum volentium fidem, aut juſtitiam Eccleſiæ conculcare: Propter hujuſmodi enim ſcandalum non eſt cura Paſtoralis dimittenda, ſecundum illud Matth. 15. *Sinite illos*, ſcilicet qui ſcandalizabantur de veritate doctrinæ Chriſti: *cæci ſunt, & duces cæcorum*.

Oportet tamen, quod ſicut curam regiminis aſſumit aliquis per providentiam ſuperioris Prælati, ita etiam per ejus auctoritatem ex cauſis prædictis deſerat ſuſceptam. Unde extra de renunt. (*c. Niſi cum pridem in fi.*) dicit Innocent. III. *Etſi pennas habeas, quibus ſatagas in ſolitudinem avolare, ita tamen adſtrictæ ſunt nexibus præceptorum, ut liberum non habeas abſque noſtra permiſſione volatum*. ſoli enim Papæ licet diſpenſare in voto perpetuo, quo quis ſe ad curam ſubditorum adſtrinxit, Epiſcopatum ſuſcipiens.

Ad primum ergo dicendum, quod perfectio Religioſorum, & Epiſcoporum ſecundum diverſa attenditur. Nam ad perfectionem Religionis pertinet ſtudium, quod quis adhibet ad propriam ſalutem: Ad perfectionem autem Epiſcopalis ſtatus pertinet adhibere ſtudium ad proximorum ſalutem; Et ideo quamdiu poteſt eſſe aliquis utilis proximorum ſaluti, retrocederet, ſi ad ſtatum Religionis vellet tranſire, ut ſolum ſuæ ſaluti inſiſteret, qui ſe obligavit ad hoc, quod non ſolum ſuam ſalutem, ſed etiam aliorum procuraret. Unde Innocentius III. dicit in Decretali prædicta, (*in cor. a.*) quod *facilius indulgetur, ut monachus ad Præſulatum aſcendat, quam Præſul ad monachatum deſcendat*. Sed ſi ſalutem aliorum procurare non poſſit, conveniens eſt, ut ſuæ ſaluti intendat.

Ad ſecundum dicendum, quod propter nullum impedimentum debet homo prætermittere ſtudium ſuæ ſalutis, quod pertinet ad Religionis ſtatum. Poteſt autem eſſe aliquod impedimentum procurandæ ſalutis alienæ. Et ideo monachus poteſt ad ſtatum Epiſcopatus aſſumi, in quo etiam ſuæ ſalutis curam agere poteſt. Poteſt etiam Epiſcopus, ſi impedimentum alienæ ſalutis procurandæ interveniat, ad Religionem tranſire, & impedimento ceſſante, poteſt iterato ad Epiſcopatum aſſumi; puta per correctionem ſubditorum, vel per ſedationem ſcandali, vel per curationem infirmitatis, aut depulſa ignorantia per inſtructionem ſufficientem, vel etiam ſi ſimoniace ſit promotus, eo ignorante, ſi ſe ad regularem vitam

Episcopatu dimisso transtulerit, poterit iterato ad alium Episcopatum promoveri: Si vero aliquis propter culpam sit ab Episcopatu depositus, & in monasterium detrusus ad pœnitentiam peragendam, non potest iterato ad Episcopatum revocari. Unde dicitur 7. q. 1. (*c. Hoc nequaquam*) *Præcipit sancta Synodus, ut quicunque de Pontificali dignitate ad monachorum vitam, & pœnitentiæ descenderit locum, nequaquam ad Pontificatum resurgat.*

Ad tertium dicendum, quod etiam in rebus naturalibus propter impedimentum superveniens potentia remanet absque actu; sicut propter infirmitatem oculi cessat actus visionis. Et ita etiam non est inconveniens, si propter impedimentum superveniens potestas Episcopalis remaneat absque actu.

APPENDIX.

EX art. habes *primo*: quomodo per rationem & ostendas, & in recto sensu intelligas, merito insinuatum a scripturis, decretal', & Sanctorum exemplis: quod licet Episcopo curam episcopalem deserere, ut ad religionem se transferat. A Decretali quidem: ut *in arg. contr.* A scripturis vero per hoc, quod Moyses prælatus populo Judæorum ob malitiam subditorum motus cedere voluit tali regimini, talemque cessionem a Domino instantissimis precibus inquisivit, dicens Num. 11. „ Cur afflixisti servum „ tuum? Quare non invenio gratiam coram te? *Et* „ Cur imposuisti pondus universi populi hujus super „ me? *&c.* Non possum solus sustinere hunc populum, quia gravis est mihi. Sin aliter videtur; obsecro, ut interficias me: & inveniam gratiam in „ oculis tuis: ne tantis afficiar malis. „ A figura ergo ista tu discurre ad figuratum: quoniam Moyses locum Episcopi tenebat, & ab hujusmodi figuris argumentari ad figurata licitum est: ut facto suo docuit Concilium *Hispalense* 2. secundum quod recitatur per veritates aureas super totam legem veterem, *Levit.* 8. *concl.* 2. A Sanctorum autem exemplis idipsum insinuatur per hoc: quod in gestis B. Adalberti Episcopi sic legit Ecclesia. *B. Adalbertus Pragensis Episc. factus, cum cerneret, gregem suum per abrupta vitiorum ire* (nam clerici connubia ducebant; & unus vir plures habebat uxores, & Christiani captivi, & servi a Christianis ipsis vendebantur Judæis) *flens, ac desperans, se posse quicquam facere, relicto episcopatu, Romam perrexit, ibique monachus factus est.* Hæc ibi. Item per hoc: quod in vita ab-

bre-

breviata Alberti Magni sic legitur. *Urbanus IV. ipsum B. Albertum fecit Episcopum Ratisponensem. Hanc dignitatem cum tribus annis laudabiliter administrasset, videns vir sanctus, quod magnis seculi tumultibus se implicabat, reservatis sibi quibusdam redditibus, Episcopali curæ renunciavit, & Coloniæ ad ordinem redit.* *Secundo* vides: quomodo, &c.

ARTICULUS V. 880

Utrum liceat Episcopo propter aliquam persecutionem corporalem deserere gregem sibi commissum.

Opusc. 18. *c.*19. & 20. & *Jo.* 10. & 1. *Cor.* 1. *fin.* & 2. *Cor.* 11. *fin.*

AD Quintum sic proceditur. Videtur, quod non liceat Episcopo propter aliquam persecutionem temporalem corporaliter deserere gregem sibi commissum. Dicit enim Dominus Jo. 10. quod *ille est mercenarius, & non vere pastor, qui videt lupum venientem, & dimittit oves, & fugit.* Dicit autem Greg. in Hom. (14. *in Euang. aliqu. a pr.*) quod *lupus super oves venit, cum quilibet injustus, & raptor fideles quosque, atque humiles opprimit.* Si ergo propter persecutionem alicujus tyranni Episcopus gregem sibi commissum corporaliter deserat, videtur quod sit mercenarius, & non pastor.

2. Præterea. Proverb. 6. dicitur: *Fili, si spoponderis pro amico tuo, defixisti apud extraneum manum tuam*: Et postea subdit. *Discurre, festina, suscita amicum tuum*: Quod exponens Gregor. in Pastor. (*par.* 3. *c.* 1. *admonit.* 5. *inter princ. & med.*) dicit: *Spondere pro amico, est animam alienam in periculo suæ conversationis accipere: Quisquis autem ad vivendum aliis in exemplum proponitur, non solum ut ipse vigilet, sed etiam ut amicum suscitet, admonetur:* Sed hoc non potest facere, si corporaliter deserat gregem. Ergo videtur, quod Episcopus non debeat causa persecutionis corporaliter suum gregem deserere.

3. Præterea. Ad perfectionem Episcopalis status pertinet, quod proximis curam impendat: Sed non licet ei qui est statum perfectionis professus, ut omnino deserat ea quæ sunt perfectionis. Ergo videtur, quod non liceat Episcopo se corporaliter sub-

trahere ab executione sui officii, nisi forte ut operibus perfectionis in monasterio vacet.

Sed Contra est, quod Apostolis, quorum successores sunt Episcopi, mandavit Dominus Matth. 10. *Si vos persecuti fuerint in una civitate, fugite in aliam.*

Respondeo dicendum, quod in qualibet obligatione præcipue attendi debet obligationis finis. Obligant autem se Episcopi ad exequendum Pastorale officium propter subditorum salutem. Et ideo *ubi subditorum salus exigit personæ Pastoris præsentiam, non debet Pastor personaliter suum gregem deserere, neque propter aliquod commodum temporale, neque etiam propter aliquod personale periculum imminens*, cum bonus pastor animam suam ponere teneatur pro ovibus suis.

„ Si vero subditorum saluti possit sufficienter in „ absentia Pastoris per alium provideri, tunc licet „ Pastori vel propter aliquod commodum Ecclesiæ, „ vel propter personæ periculum corporaliter gre„ gem deserere. „ Unde August. dicit in epist. ad Honoratum: (*quæ est 180. aliqu. a princ. tom. 2.*) „ Fugiant de civitate in civitatem servi Christi, quan„ do eorum quisquam specialiter a persecutoribus „ quæritur, ut ab aliis, qui non ita quæruntur, „ non deseratur Ecclesia. Dum autem omnium est „ commune periculum, hi qui aliis indigent, non „ deserantur ab his quibus indigent. *Si enim* per„ niciosum est proretam in tranquillitate navem de„ serere, quanto magis in fluctibus? „ ut dicit Nicol. Papa I. & habetur 7. qu. 1. (*c. Scifcitaris*)

Ad primum ergo dicendum, quod ille tanquam mercenarius fugit, qui commodum corporale, vel etiam salutem corporalem spirituali saluti proximorum præponit. Unde Greg. dicit in Hom. (*cit. in arg.*) *Stare in periculo ovium non potest, qui in eo quod ovibus præest, non oves diligit, sed lucrum terrenum quærit; & ideo opponere se contra periculum trepidat, ne hoc quod diligit, amittat.* Ille autem qui ad evitandum periculum recedit absque detrimento gregis, non tanquam mercenarius fugit.

Ad secundum dicendum, quod ille qui spondet pro aliquo, si per se implere non possit, sufficit ut per alium impleat. Unde Prælatus, si habet impedimentum, propter quod non possit personaliter curæ subditorum intendere, suæ sponsioni satisfacit, si per alium provideat.

Ad tertium dicendum, quod ille, qui ad Episcopatum assumitur, assumit statum perfectionis secundum ali-

aliquod perfectionis genus; a quo si impediatur, ad aliud genus perfectionis non tenetur, ut scilicet necesse sit eum ad statum Religionis transire. imminet tamen sibi necessitas, ut animum retineat intendendi proximorum saluti, si opportunitas adsit, & necessitas requirat.

APPENDIX.

EX art. habes *primo*: quomodo per rationem ostendas, & in recto sensu intelligas, merito insinuatum fuisse a Scriptur., & Sanctorum exemplis, quod licet Episcopo propter persecutionem temporalem deserere corporaliter gregem sibi commissum. A Scripturis quidem: ut *Matth.* 10. secundum quod est *in arg. cont.* In cujus Scripturæ, & consequenter magis intelligendi textus, gratiam, vide Veritates aureas super totam legem veterem, *Exod.* 2. *concl.* 6. Multa enim scitu necessaria ibi declarantur ad præsentem materiam optime facientia, quæ longum esset hic recensere. Ab exemplis vero Sanctorum, qui & ipsi spiritu Dei in factis suis aguntur, *Rom.* 8. insinuatur idem: ut de fuga B. Episcop. Jo. Chrysostomi, Athanasii, Thomæ Cantuariensis (secundum quod in vitis eorum Ecclesia legit.) *Secundo* vides: quomodo ex iis bene pensatis, & applicatis, &c.

ARTICULUS VI. 881

Utrum liceat Episcopo aliquid proprium habere.

Inf. q. 186. *a.* 3. *ad* 5. *& opusc.* 18. *c.* 17. *&* 18.

AD Sextum sic proceditur. Videtur, quod Episcopo non liceat aliquid proprium possidere. Dominus enim dicit Matth. 19. *Si vis perfectus esse, vade, & vende omnia quæ habes, & da pauperibus, & veni, & sequere me.* ex quo videtur, quod voluntaria paupertas ad perfectionem requiratur: Sed Episcopi assumuntur ad statum perfectionis. Ergo videtur, quod non liceat eis proprium possidere.

2. Præterea. Episcopi in Ecclesia tenent locum Apostolorum, ut dicit glos. (*ord. Bedæ sup. illud Designavit &c.*) Luc. 10. Sed Apostolis Dominus præcepit, ut nihil proprium possiderent, secundum illud Matth. 10. *Nolite possidere aurum, neque argentum, neque pecuniam in zonis vestris.* unde & Petrus pro-

se, & pro aliis Apost. dicit : *Ecce nos reliquimus omnia, & secuti sumus te*, Matth. 19. Ergo videtur, quod Episcopi teneantur ad hujusmodi mandati observantiam, ut nihil proprium possideant.

3. Præterea. Hieron. dicit ad Nepotianum : (*epist. 2. inter princ. & med.*) „ Cleros Græce, Latine sors „ appellatur : propter quod Clerici dicuntur, quia „ de sorte Domini sunt, vel quia ipse Dominus sors, „ idest pars Clericorum est : Qui autem Dominum „ possidet, nihil extra Deum habere potest : Si autem aurum, si argentum, si possessiones, si varíam supellectilem habet, cum istis partibus non „ dignatur Dominus fieri pars ejus. „ Ergo videtur, quod non solum Episcopi, sed etiam Clerici debeant proprio carere.

Sed Contra est, quod dicitur 12. q. 1. (*c. 19.*) *Episcopi de rebus propriis, vel acquisitis, vel quicquid de proprio habent, hæredibus suis, si voluerint, derelinquant.*

Respondeo dicendum, quod ad ea quæ sunt supererogationis, nullus tenetur, nisi se specialiter ad illud voto astringat. Unde August. dicit in Epist. ad Paulinam, & Armentarium : (*Epist. 45. non remote a fi. to. 2.*) *Quia jam vovisti, jam te obstrinxisti, aliud tibi facere non licet : Priusquam esses voti reus, liberum fuit, quo esses inferior*. Manifestum est autem, quod vivere absque proprio, supererogationis est. non enim cadit sub præcepto, sed sub consilio. Unde Matth. 19. cum dixisset Dominus adolescenti. *Si vis ad vitam ingredi, serva mandata*, postea superaddendo subdit : *Si vis perfectus esse, vade, & vende omnia quæ habes, & da pauperibus*. Non autem Episcopi in sua ordinatione ad hoc se obligant, ut absque proprio vivant : Neque etiam vivere absque proprio ex necessitate requiritur ad Pastorale officium, ad quod se obligant. Et ideo *non tenentur Episcopi ad hoc, quod sine proprio vivant*.

Ad primum ergo dicendum, quod, sicut supra habitum est, (*q. 184. ar. 3.*) perfectio Christianæ vitæ non consistit essentialiter in voluntaria paupertate ; sed voluntaria paupertas instrumentaliter operatur ad perfectionem vitæ. Unde non oportet, quod ubi major paupertas est, ibi sit major perfectio. Quinimo potest esse summa perfectio cum magna opulentia. Nam Abraham, cui dictum est Gen. 17. *Ambula coram me, & esto perfectus*, legitur fuisse dives.

Ad secundum dicendum, quod verba illa Domini possunt *tripliciter* intelligi. *Uno modo* mystice ; ut non possideamus neque aurum, neque argentum ;
idest

idest ut Prædicatores non innitantur principaliter sapientiæ, & eloquentiæ temporali, ut Hieron. exponit. (*sup. illud Matth.* 10. *Neque duas tunicas*) *Alio modo*, sicut August. exponit in lib. 2. de consensu Euang. (*c.* 30. *a med. to.* 4.) ut intelligatur, hoc Dominum non præcipiendo, sed magis permittendo dixisse. Permisit enim eis, ut absque auro, & argento, & aliis sumptibus ad prædicandum irent, acceptari sumptus vitæ ab his, quibus prædicabant. Unde subdit: *Dignus est enim operarius cibo suo*: Ita tamen quod si aliquis propriis sumptibus uteretur in prædicatione Euangelii, ad supererogationem pertineret; sicut Paulus de seipso dicit 1. ad Cor. 9. *Tertio modo*, secundum quod Chrysost. exponit (*hom.* 2. *in illud Ro.* 16. *Salutate Priscillam aliqu. a princ.*) ut intelligatur illa Dominum præcepisse discipulis, quantum ad illam missionem, qua mittebantur ad prædicandum Judæis; ut per hoc excitarentur ad confidendum de virtute ipsius, qui eis absque sumptibus provideret. Ex quo tamen non obligabantur ipsi, vel successores eorum, ut absque propriis sumptibus Euangelium prædicarent. Nam & de Paulo legitur 2. ad Corinth. 12. quod ab aliis Ecclesiis stipendium accipiebat ad prædicandum Corinthiis. & sic patet, quod aliquid possidebat ab aliis sibi missum. Stultum autem videtur dicere, quod tot Sancti Pontifices, sicut Athanasius, Ambros., & August., illa præcepta transgressi fuissent, si ad ea servanda se crederent obligari.

Ad tertium dicendum, quod omnis pars est minor toto. Ille ergo cum Deo alias partes habet, cujus studium diminuitur circa ea quæ sunt Dei, dum intendit his quæ sunt mundi. Sic autem non debent nec Episcopi, nec Clerici proprium possidere, ut dum curant propria, defectum faciant in his, quæ pertinent ad cultum divinum.

APPENDIX.

EX art. habes *primo*: quomodo per rationem ostendas, merito fuisse insinuatum ab *Urbano* I. Papa, quod licet Episcopis proprium possidere. Hic enim in epistola sua decretali ad universos Episcopos, inter alia dicit; *Fideles cœperunt prædia, & agros, quos vendere solebant, matricibus Ecclesiis tradere, & de sumptibus eorum vivere. Ipsa vero res in ditione singularum parochiarum, Episcoporum, qui locum tenent Apostolorum, erant, & sunt usque adhuc, & futuris semper debent esse temporibus*. Hæc ibi; &

re-

recitantur 12. *q.* 1. *c. videntes*. Item a Concilio *Agathensi*, & a Concilio sub *Martino* Papa, & a canonibus Apostolorum: de quibus per ordinem patet 12. *q.* 1. *c. Episcopi*, *c. manifesta*, *c. sint manifestæ*. *Secundo* habes: quomodo per rationem illam articuli destruas, meritoque damnatos ostendas fuisse ab Urbano, & Conciliis, atque Apostolis prædictis, errores duos Joannis *Uvicleff* dicentis, quod ecclesiasticos viros habere possessiones, est contra sacram scripturam: &, quod ecclesiastici, sc. Papa cum omnibus clericis possessionem habentibus, sunt hæretici, eo, quod possessionem habent, & omnes consentientes eis, sc. domini temporales, & cæteri laici. Per eandem etiam articuli rationem ostendas, errores eosdem merito damnari a supradictis *artic. num.* 240. 250. Item a Veritatibus aureis super totam legem veterem, *Levit.* 23. *concl.* 2. & *c.* 25. *concl.* 10. Item ab *Elucid. Addit. art. num.* 165. *Tertio* vides: quomodo, &c.

ARTICULUS VII. 882

Utrum Episcopi mortaliter peccent, si bona Ecclesiastica, quæ procurant, pauperibus non largiantur.

Qu. 6. a. 12.

AD Septimum sic proceditur. Videtur, quod Episcopi mortaliter peccent, si bona Ecclesiastica, quæ procurant, pauperibus non largiantur. Dicit enim Ambros. exponens illud Luc. 12. *Hominis cujusdam divitis uberes fructus ager attulit*: (Serm. 64. de Temp. versus fi.) *Nemo proprium dicat, quod e communi, plus quam sufficiat, sumptum, & violenter obtentum est*. Et postea subdit: *Neque minus est criminis habenti tollere, quam eum possis, & abundes, denegare indigentibus*. Sed violenter tollere alienum, est peccatum mortale. Ergo Episcopi mortaliter peccant, si ea quæ eis supersunt, pauperibus non largiantur.

2. Præterea. Super illud Isa. 3. *Rapina pauperum in domo vestra*, dicit Glos. Hieron. (*ordin.*) quod *bona Ecclesiastica sunt pauperum*: Sed quicumque id quod est alterius sibi reservat, aut aliis dat, peccat mortaliter, & tenetur ad restitutionem. Ergo si Episcopi bona Ecclesiastica, quæ eis superfluunt, sibi retineant, vel consanguineis, vel amicis largiantur, videtur quod teneantur ad restitutionem.

3. Præterea. Multo magis aliquis poteſt de rebus Eccleſiæ ea, quæ ſibi ſunt neceſſaria, accipere, quam ſuperflua congregare: Sed Hieron. dicit in epiſt. ad Damaſum Papam. (*quid ſimile hab. in Regula Monach. Hieronym. adſcripta. cap. de Paupert. a med. Vid. c. Clericos* 1. *qu.* 2.) „ Clericos illos convenit ſtipendiis Eccleſiæ ſuſtentari, quibus parentum, & „ propinquorum bona nulla ſuffragantur: Qui autem bonis parentum, & opibus propriis ſuſtentari „ poſſunt, ſi quod pauperum eſt, accipiant, ſacrilegium committunt, & incurrunt. *unde Apoſtolus* „ *dicit* 1. *ad Tim.* 5. Si quis fidelis habet viduas, „ ſubminiſtret illis, & non gravetur Eccleſia, ut his, „ quæ vere viduæ ſunt, ſufficiat. Ergo multo magis Epiſcopi mortaliter peccant, ſi ea quæ eis ſuperfluunt de bonis Eccleſiaſticis, pauperibus non largiantur.

Sed Contra eſt, quod plures Epiſcopi ea quæ ſuperſunt, non largiuntur pauperibus, ſed expendere videntur laudabiliter ad reditus Eccleſiæ ampliandos.

Reſpondeo dicendum, quod aliter eſt dicendum de *propriis* bonis, quæ Epiſcopi poſſidere poſſunt, & de bonis *eccleſiaſticis*. Nam propriorum bonorum verum dominium habent. „ Unde ex ipſa rerum con„ ditione non obligantur, ut ea aliis conferant; „ ſed poſſunt ea vel ſibi retinere, vel etiam aliis „ pro libito elargiri. Poſſunt tamen in eorum di„ ſpenſatione peccare propter inordinationem affe„ ctus; per quam contingit, vel quod ſibi plura „ conferant quam oporteat, vel aliis etiam non ſub„ veniant, ſecundum quod requirit debitum chari„ tatis; Non tamen tenentur ad reſtitutionem; „ quia hujuſmodi res ſunt eorum dominio deputatæ.

Sed Eccleſiaſticorum bonorum ſunt diſpenſatores, vel procuratores. Dicit enim Auguſt. ad Bonifacium: (*Epiſt.* 50. *inter med. & fin. tom.* 2.) *Si privatim poſſidemus quæ nobis ſufficiant, non illa noſtra ſunt, ſed pauperum, quorum procurationem quodammodo gerimus. non proprietatem nobis uſurpatione damnabili vendicamus.* Ad diſpenſationem autem requiritur bona fides, ſecundum illud 1. ad Cor. 4. *Hic jam quæritur inter diſpenſatores, ut fidelis quis inveniatur.* Sunt autem bona Eccleſiaſtica non ſolum in uſus pauperum, ſed etiam ad cultum divinum, & neceſſitates miniſtrorum expendenda. Unde dicitur 12. qu. 2. (*c.* 28.) „ De reditibus Eccleſiæ, vel oblatione „ fidelium, ſola Epiſcopo ex his una portio remit„ tatur, duæ Eccleſiaſticis fabricis, & erogationi pau„ perum profuturæ, a Presbytero ſub periculo ſui or-

di-

„ dinis ministrentur; ultima Clericis pro singulorum „ meritis dividatur. *Si ergo* distincta sint dona, „ quæ debent in usum Episcopi cedere, ab his quæ „ sunt pauperibus, & ministris, & cultui Ecclesiæ e- „ roganda, & aliquid sibi retinuerit Episcopus de his, „ quæ sunt pauperibus eroganda, vel etiam in u- „ sum ministrorum, aut in cultum divinum expen- „ denda, non est dubium, quin contra fidem dispen- „ sationis agat, & mortaliter peccet, & ad restitu- „ tionem teneatur.

De his autem, quæ sunt specialiter suo usui deputata, videtur esse eadem ratio, quæ est de propriis bonis; ut scilicet propter immoderatum affectum, & usum peccet quidem, si immoderate sibi retineat, & aliis non subveniat, sicut requirit debitum charitatis.

Si vero non sunt prædicta bona distincta, eorum distributio fidei ejus committitur: Et si quidem in modico deficiat, vel superabundet, potest hoc fieri absque bonæ fidei detrimento; quia non potest homo in talibus punctualiter accipere illud, quod fieri oportet: *Si vero sit multus excessus, non potest latere. unde videtur bonæ fidei repugnare. Et ideo non est absque peccato mortali.* Dicitur enim Matth. 24: quod *si dixerit malus servus in corde suo, Moram facit dominus meus venire*, quod pertinet ad divini judicii contemptum, *& cœperit percutere conservos suos*, quod pertinet ad superbiam, *manducet autem, & bibat cum ebriosis*, quod pertinet ad luxuriam, *veniet dominus servi illius in die qua non sperat, & dividet eum*, scilicet a societate bonorum, *& partem ejus ponet cum hypocritis*, scilicet in inferno.

Ad primum ergo dicendum, quod verbum illud Ambros. non solum est referendum ad dispensationem rerum Ecclesiasticarum, sed quorumcunque bonorum, ex quibus tenetur aliquis debito charitatis providere necessitatem patientibus. Non autem potest determinari, quando sit ista necessitas, quæ ad peccatum mortale obliget; sicut nec cætera particularia, quæ in humanis actibus considerantur. Horum enim determinatio relinquitur humanæ prudentiæ.

Ad secundum dicendum, quod bona Ecclesiarum non sunt solum expendenda in usus pauperum, sed etiam in alios usus, ut dictum est. (*in cor. ar.*) Et ideo, si de eo, quod usui Episcopi, vel alicujus Clerici est deputatum, velit aliquis sibi subtrahere, & consanguineis, vel aliis dare, non peccat, dummodo illud faciat moderate, idest; ut non indigeant, non

non autem ut ditiores inde fiant. Unde Ambrof. dicit in lib. 1. de Offic. (*c.* 30. *cir. med.* & *hab. c. Eſt probanda diſt.* 86.) *Hæc eſt approbanda liberalitas, ut proximos ſeminis tui non deſpicias, ſi egere cognoſcas; non tamen ut illos ditiores fieri velis ex eo, quod tu potes conferre inopibus.*

Ad tertium dicendum, quod non omnia bona Ecclesiarum ſunt pauperibus largienda; niſi forte in articulo neceſſitatis, in quo pro redemptione captivorum, & aliis neceſſitatibus pauperum, etiam vaſa cultui divino dicata diſtrahuntur, ut Ambroſ. dicit. (*l.* 2. *de Offic. c.* 28. *a princ.* & *hab. c. Aurum* 12. *q.* 2.) Et in tali neceſſitate peccaret Clericus, ſi vellet de rebus Eccleſiæ vivere; dummodo haberet patrimonialia bona, de quibus vivere poſſet.

Ad quartum dicendum, quod bona Eccleſiarum uſibus pauperum deſervire debent. Et ideo ſi quis, neceſſitate non imminente providendi pauperibus, de his quæ ſuperfluunt ex proventibus Eccleſiæ, poſſeſſiones emat, vel in theſauro reponat in futurum utilitati Eccleſiæ, & neceſſitatibus pauperum, laudabiliter facit: Si vero neceſſitas immineat pauperibus erogandi, ſuperflua cura eſt, & inordinata, ut aliquis in futurum conſervet: quod Dominus prohibet Matth. 6. dicens: *Nolite ſoliciti eſſe in craſtinum.*

A P P E N D I X.

Ex art. habes *primo*: quomodo per rationem oſtendas, & in ſenſu vero intelligas, merito inſinuatum a ſcripturis, & Urbano, quod Epiſcop. mortaliter peccant ex eo, quod pauperibus de bonis eccleſiaſticis non ſubveniunt. A ſcripturis quidem per hoc, quod ad Epiſcopum primum, a quo alii exemplum ſumere debent, dictum eſt Jo. 19. *Paſce, paſce, paſce, oves meas*. Ubi non tantum præcipitur Epiſcopo, quod paſcat doctrina gregem, & exemplo, ſed etiam (quod ad propoſitum facit) pane materiali, ideſt bonis temporalibus. Quod quidem præceptum ſi non ſervaverit Epiſcopus quilibet pro ſuo poſſe fideliter, audiet a Deo, *ſanguinem ejus de manu tua requiram*. Ezech. 3. id, quod ſonat reatum mortalis peccati. Ab Urbano autem Papa, & mart. idem inſinuatur, quod loquens de talibus rebus ab Epiſc. habitis, inquit. „ Ipſæ res non debent in alios uſus, quam eccleſiaſticos, & prædictorum Chriſtianorum fratrum, vel indigentium converti: „ quia vota ſunt fidelium, & pretia peccatorum, ac „ patrimonia pauperum, atque ad prædictum opus

„ ex-

„ explendum Domino traditæ. Si quis autem (quod „ absit) secus egerit, videat, ne damnationem Ananiæ, & Saphiræ percipiat, & reus sacrilegii efficiatur, sicut illi effecti sunt, qui pretia prædictarum „ rerum fraudaverunt, „ ut legitur Actu. 5. *Secundo* vides: quomodo ex iis, bene, &c.

ARTICULUS VIII. 883

Utrum Religiosi, qui promoventur in Episcopos, teneantur ad observantias regulares.

Sup. q. 88. *a.* 11. *ad* 4. *Et* 4. *d.* 38. *q.* 1. *a.* 4. *q.* 1. *ad* 5.

AD Octavum sic proceditur. Videtur, quod Religiosi, qui promoventur in Episcopos, non teneantur ad observantias regulares. Dicitur enim 18. q. 1. (*c. Statutum*) quod *monachum canonica electio a jugo regulæ monasticæ professionis absolvit; & sacra ordinatio de monacho episcopum facit:* Sed observantiæ regulares pertinent ad jugum regulæ. Ergo Religiosi, qui in Episcopos assumuntur, non tenentur ad observantias regulares.

2. Præterea. Ille qui ab inferiori ad superiorem gradum ascendit, non videtur teneri ad ea quæ sunt inferioris gradus; sicut supra dictum est, (*q.* 88. *a.* 12. *ad* 1.) quod Religiosus non tenetur ad observanda vota, quæ in sæculo fecit: Sed Religiosus qui assumitur ad Episcopatum, ascendit ad aliquid majus, ut supra habitum est. (*q.* 184. *a.* 7.) Ergo videtur, quod non obligetur Episcopus ad ea, quæ tenebatur observare in statu Religionis.

3. Præterea. Maxime Religiosi obligari videntur ad obedientiam, & ad hoc quod absque proprio vivant: Sed Religiosi, qui assumuntur ad Episcopatum, non tenentur obedire Prælatis suarum Religionum; quia sunt eis superiores: Nec etiam videntur teneri ad paupertatem; quia, sicut in Decreto supra inducto (*in arg.* 1.) dicitur, *quem sacra ordinatio de monacho episcopum facit, velut legitimus hæres, paternam sibi hæreditatem jure vendicandi potestatem habet*: Interdum etiam conceditur eis testamenta conficere. Ergo multo minus tenentur ad alias observantias regulares.

Sed Contra est, quod dicitur in Decr. 16. q. 1. (*c.* 3.) *De monachis, qui diu morantes in monasteriis, si postea ad clericatus ordinem pervenerint, sta-*

ſtatuimus, *non debere eos a priori propoſito diſcedere*.

Reſpondeo dicendum, quod, ſicut ſupra dictum eſt, (*q. præc. a.* 7.) ſtatus Religionis ad perfectionem pertinet, quaſi quædam via in perfectionem tendendi: Status autem Epiſcopalis ad perfectionem pertinet, tanquam quoddam perfectionis magiſterium. Unde ſtatus Religionis comparatur ad ſtatum Epiſcopalem, ſicut diſciplina ad magiſterium, & diſpoſitio ad perfectionem. Diſpoſitio autem non tollitur, perfectione adveniente: Niſi forte quantum ad id, in quo perfectioni repugnat: Quantum autem ad id, quod perfectioni congruit, magis confirmatur: ſicut diſcipulo, cum ad magiſterium pervenerit, non congruit quod ſit auditor; congruit tamen ipſi, quod legat, & meditetur etiam magis quam ante. *Sic ergo dicendum eſt*, *quod ſi qua ſunt in regularibus obſervantiis*, *quæ non impediant Pontificale officium*, *ſed magis valeant ad perfectionis cuſtodiam*, ſicut eſt continentia, paupertas, & alia hujuſmodi, *ad hæc remanet Religioſus etiam factus Epiſcopus obligatus*, & per conſequens ad portandum habitum ſuæ Religionis, qui eſt hujus obligationis ſignum.

Si qua vero ſunt in obſervantiis regularibus, *quæ officio Pontificali repugnant*, ſicut eſt ſolitudo, ſilentium, & aliquæ abſtinentiæ, vel vigiliæ graves, ex quibus impotens corpore redderetur ad exequendum Pontificale officium, *ad hujuſmodi obſervandæ non tenetur*.

„ In aliis autem poteſt diſpenſatione uti, ſecun-
„ dum quod requirit neceſſitas perſonæ, vel officii,
„ & conditio hominum, cum quibus vivit, per mo-
„ dum quo etiam Prælati Religionum in talibus ſe-
„ cum diſpenſant.

Ad primum ergo dicendum, quod ille qui fit de monacho Epiſcopus, abſolvitur a jugo monaſticæ profeſſionis, non quantum ad omnia, ſed quantum ad illa quæ officio Pontificali repugnant, ut dictum eſt. (*in corp. a.*)

Ad ſecundum dicendum, quod vota ſæcularis vitę ſe habent ad vota religionis, ſicut particulare ad univerſale, ut ſupra habitum eſt: (*q.* 88. *a.* 12. *ad* 1.) Sed vota Religionis ſe habent ad Pontificalem dignitatem, ſicut diſpoſitio ad perfectionem. Particulare autem ſuperfluit, habito univerſali: ſed diſpoſitio adhuc neceſſaria eſt, perfectione obtenta.

Ad tertium dicendum, quod hoc eſt per accidens, quod Epiſcopi Religioſi obedire Prælatis ſuarum Religio-

ligionum non tenentur; quia scilicet subditi esse desierunt, sicut & ipsi Prælati Religionum: Manet tamen adhuc obligatio voti virtualiter; ita scilicet quod si eis legitime aliquis præficeretur, obedire tenerentur, inquantum tenentur obedire statutis regulæ per modum prædictum, & suis Superioribus, si quos habent. Proprium autem nullo modo habere possunt. Non enim paternam hæreditatem vendicant quasi propriam, sed quasi Ecclesiæ debitam. Unde ibidem subditur, quod *postquam Episcopus ordinatur ad altare, ad quod sanctificatur, & intitulatur, secundum sacros Canones, quod acquirere poterit, restituat*. Testamentum autem nullo modo facere potest: quia sola ei dispensatio committitur rerum Ecclesiasticarum, quæ morte finitur, ex qua incipit testamentum valere, ut Apost. dicit ad Heb. 9. Si tamen ex concessione Papæ testamentum faciat, non intelligitur ex proprio facere testamentum; sed Apostolica auctoritate intelligitur esse ampliata potestas suæ dispensationis, ut ejus dispensatio possit valere post mortem.

APPENDIX.

EX art. habes *primo*: quomodo per rationem & ostendas, & recte intelligas, merito insinuatum fuisse a Papa, & Sanctorum exemplis, quod religiosus Episcopus factus tenetur ad observantias regulares. A Papa *Innocentio* quidem 16. quæst. 1. cap. De monachis, qui, *ut in arg. contr.* Ab exemplis vero, ut sanctorum Martini, & Antonini. De primo enim dicit *Severus Sulpitius* in vita ejus. „ Jam vero sumpto episcopatu, idem constantissime perseverabat, qui prius fuerat: eadem in corde humilitas, eadem in vestitu ejus vilitas fuit. „ At ita plenus auctoritatis, & gratiæ implebat Episcopi dignitatem: ut non tamen propositum monachi, virtutemque desereret. *De* secundo *autem in ejus vita legitur*. Beatus Antoninus ad Archiepiscopatum Florentinum evectus Episcopi munus „ ita egregie gessit, ut nullam suæ professionis observantiam præteriret. Nocte ad matutinas semper surgens: ac deinde usque ad tertiam diei horam lectioni sacræ, aut scribendis libris incumbens: peracto hora tertia sacrificio, reliquum diem totum (demptis corporis necessitatibus) pastorali curæ dabat. „ *Secundo* vides: quomodo, &c.

QUÆ-

QUÆSTIO CLXXXVI.

De his, in quibus Religionis ſtatus præcipue conſiſtit, in decem articulos diviſa.

DEinde conſiderandum eſt de his, quæ pertinent ad ſtatum Religionis. Circa quod occurrit *quadruplex* conſideratio. Quarum *prima* eſt de his, in quibus principaliter conſiſtit Religionis ſtatus. *Secunda* de his, quæ Religioſis licite convenire poſſunt. *Tertia* de diſtinctione Religionum: *Quarta* de Religionis ingreſſu.

Circa primum quæruntur decem.

Primo. Utrum Religioſorum ſtatus ſit perfectus.
Secundo. Utrum Religioſi teneantur ad omnia conſilia.
Tertio. Utrum paupertas voluntaria requiratur ad Religionem.
Quarto. Utrum requiratur continentia.
Quinto. Utrum requiratur obedientia.
Sexto. Utrum requiratur, quod hæc cadant ſub voto.
Septimo. De ſufficientia horum votorum.
Octavo. De comparatione eorum adinvicem.
Nono. Utrum Religioſus ſemper mortaliter peccet, quando tranſgreditur ſtatum ſuæ regulæ.
Decimo. Utrum, cæteris paribus, in eodem genere peccati plus peccet Religioſus, quam ſæcularis.

ARTICULUS I. 884

Utrum Religio importet ſtatum perfectionis.

Quol. 5. a. 21. cor. & opu. 18. c. 16.

AD Primum ſic proceditur. Videtur, quod Religio non importet ſtatum perfectionis. Illud enim quod eſt de neceſſitate ſalutis, non videtur ad ſtatum perfectionis pertinere: Sed Religio eſt de neceſſitate ſalutis: quia *per eam uni omnipotenti Deo religamur*, ſicut Aug. dicit in l. de vera relig. (*c. ult. verſ. fi. to. 1.*) Vel Religio dicitur ex eo, quod *Deum reeligimus, quem amiſeramus negligentes*, ut

Aug.

ligionum non tenentur; quia ſcilicet ſubditi eſſe deſierunt, ſicut & ipſi Prælati Religionum: Manet tamen adhuc obligatio voti virtualiter; ita ſcilicet quod ſi eis legitime aliquis præficeretur, obedire tenerentur, inquantum tenentur obedire ſtatutis regulæ per modum prædictum, & ſuis Superioribus, ſi quos habent. Proprium autem nullo modo habere poſſunt. Non enim paternam hæreditatem vendicant quaſi propriam, ſed quaſi Eccleſiæ debitam. Unde ibidem ſubditur, quod *poſtquam Epiſcopus ordinatur ad altare, ad quod ſanctificatur, & intitulatur, ſecundum ſacros Canones, quod acquirere poterit, reſtituat*. Teſtamentum autem nullo modo facere poteſt: quia ſola ei diſpenſatio committitur rerum Eccleſiaſticarum, quæ morte finitur, ex qua incipit teſtamentum valere, ut Apoſt. dicit ad Heb. 9. Si tamen ex conceſſione Papæ teſtamentum faciat, non intelligitur ex proprio facere teſtamentum; ſed Apoſtolica auctoritate intelligitur eſſe ampliata poteſtas ſuæ diſpenſationis, ut ejus diſpenſatio poſſit valere poſt mortem.

APPENDIX.

EX art. habes *primo*: quomodo per rationem & oſtendas, & recte intelligas, merito inſinuatum fuiſſe a Papa, & Sanctorum exemplis, quod religioſus Epiſcopus factus tenetur ad obſervantias regulares. A Papa *Innocentio* quidem 16. quæſt. 1. cap. De monachis, qui, *ut in arg. contr.* Ab exemplis vero, ut ſanctorum Martini, & Antonini. De primo enim dicit *Severus Sulpitius* in vita ejus. „ Jam vero ſumpto epiſcopatu, idem conſtantiſſime perſeverabat, qui prius fuerat: eadem in corde humilitas, eadem in veſtitu ejus vilitas fuit. „ At ita plenus auctoritatis, & gratiæ implebat Epiſcopi dignitatem: ut non tamen propoſitum monachi, virtutemque defereret. *De* ſecundo *autem in ejus vita legitur*. Beatus Antoninus ad Archiepiſcopatum Florentinum evectus Epiſcopi munus ita egregie geſſit, ut nullam ſuæ profeſſionis obſervantiam præteriret. Nocte ad matutinas ſemper ſurgens: ac deinde uſque ad tertiam diei horam lectioni ſacræ, aut ſcribendis libris incumbens: peracto hora tertia ſacrificio, reliquum diem totum (demptis corporis neceſſitatibus) paſtorali curæ dabat. „ *Secundo* vides: quomodo, &c.

QUÆ-

QUÆSTIO CLXXXVI.

De his, in quibus Religionis status præcipue consistit, in decem articulos divisa.

DEinde considerandum est de his, quæ pertinent ad statum Religionis. Circa quod occurrit *quadruplex* consideratio. Quarum *prima* est de his, in quibus principaliter consistit Religionis status. *Secunda* de his, quæ Religiosis licite convenire possunt. *Tertia* de distinctione Religionum: *Quarta* de Religionis ingressu.

Circa primum quæruntur decem.

Primo. Utrum Religiosorum status sit perfectus.
Secundo. Utrum Religiosi teneantur ad omnia consilia.
Tertio. Utrum paupertas voluntaria requiratur ad Religionem.
Quarto. Utrum requiratur continentia.
Quinto. Utrum requiratur obedientia.
Sexto. Utrum requiratur, quod hæc cadant sub voto.
Septimo. De sufficientia horum votorum.
Octavo. De comparatione eorum adinvicem.
Nono. Utrum Religiosus semper mortaliter peccet, quando transgreditur statum suæ regulæ.
Decimo. Utrum, cæteris paribus, in eodem genere peccati plus peccet Religiosus, quam sæcularis.

ARTICULUS I. 884

Utrum Religio importet statum perfectionis.

Quol. 5. a. 21. cor. & opu. 18. c. 16.

AD Primum sic proceditur. Videtur, quod Religio non importet statum perfectionis. Illud enim quod est de necessitate salutis, non videtur ad statum perfectionis pertinere: Sed Religio est de necessitate salutis: quia *per eam uni omnipotenti Deo religamur*, sicut Aug. dicit in l. de vera relig. (*c. ult. vers. fi. to. 1.*) Vel Religio dicitur ex eo, quod *Deum reeligimus, quem amiseramus negligentes*, ut Aug.

Aug. dicit in 10. de civit. Dei. (*c. 4. ante med. to. 5.*) Ergo videtur, quod Religio non nominet perfectionis statum.

2. Præterea. *Religio* secundum Tullium (*l. 2. de Invent. aliquant. ante fi.*) est *quæ naturæ divinæ cultum, & ceremoniam affert:* Sed afferre Deo cultum, & cæremoniam magis videtur pertinere ad mysteria sacrorum ordinum, quam ad diversitatem statuum, ut ex supra dictis patet. (*implic. q. 81. a. 2. ad 3. & a. 4.*) Ergo videtur, quod Religio non nominet perfectionis statum.

3. Præterea. Status perfectionis distinguitur contra statum incipientium, & proficientium: Sed etiam in Religione sunt aliqui incipientes, & aliqui proficientes. Ergo Religio non nominat perfectionis statum.

4. Præterea. Religio videtur esse pœnitentiæ locus. dicitur enim in Decretis 7. q. 1. (*c. Hoc nequaquam*) „ Præcipit sancta Synodus, ut quicunque „ de Pontificali dignitate ad monachorum vitam, „ & pœnitentiæ descenderit locum, nunquam ad „ Pontificatum resurgat: „ Sed locus pœnitentiæ opponitur statui perfectionis. unde Dionys. in 6. c. Ecclesiast. Hierarch. (*parum a princ.*) ponit pœnitentes in infimo loco, sc. inter purgandos. Ergo videtur, quod Religio non sit status perfectionis.

Sed Contra est, quod in Collationibus Patrum (*collat. 1. c. 7. a med.*) dicit Abbas Moyses de Religiosis loquens: „ Jejuniorum inediam, vigilias, „ labores corporis, nuditatem, lectionem, cæterasque „ virtutes debere nos suscipere noverimus, ut „ ad perfectionem charitatis istis gradibus possimus „ ascendere: „ Sed ea quæ ad humanos actus pertinent, ab intentione finis speciem, & nomen recipiunt. Ergo Religiosi pertinent ad statum perfectionis. Dionys. etiam 6. c. Eccles. Hier. (*loc. cit.*) dicit, *eos, qui nominantur Dei famuli, ex Dei puro servitio, & famulatu, uniri ad amabilem perfectionem.*

Respondeo dicendum, quod, sicut ex supra dictis patet, (*qu. 141. a. 2.*) id quod communiter multis convenit, antonomastice attribuitur ei, cui per excellentiam convenit: Sicut nomen fortitudinis vendicat sibi illa virtus, quæ circa difficillima firmitatem animi servat: & temperantiæ nomen vendicat sibi illa virtus, quæ temperat maximas delectationes. Religio autem, ut supra habitum est, (*qu. 81. art. 2.*) est quædam virtus, per quam aliquis ad Dei servitium, & cultum aliquid exhibet. Et ideo antono-

tonomastice Religiosi dicuntur illi, qui se totaliter mancipant divino servitio, quasi holocaustum Deo offerentes. Unde Greg. dicit super Ezechiel. (*Hom.* 20. *inter med. & fin.*) „ Sunt quidam, qui nihil si-
„ bimetipsis reservant; sed sensum, linguam, vitam,
„ atque substantiam, quam perceperunt, omnipoten-
„ ti Deo immolant.

In hoc autem perfectio hominis consistit, quod totaliter Deo inhæreat, sicut ex supra dictis patet. (*q.* 184. *a.* 2.) Et *secundum hoc Religio perfectionis statum nominat.*

Ad primum ergo dicendum, quod exhibere aliqua ad cultum Dei est de necessitate salutis: Sed quod aliquis se totaliter, & sua divino culti deputet, ad perfectionem pertinet.

Ad secundum dicendum, quod, sicut supra dictum est, (*q.* 81. *a.* 1. *ad* 1. *& ar.* 4. *ad* 1. *&* 2.) cum de virtute religionis ageretur, non solum ad Religionem pertinent oblationes sacrificiorum, & alia hujusmodi, quæ sunt Religioni propria; sed etiam actus omnium virtutum, secundum quod referuntur ad Dei servitium, & honorem, efficiuntur actus Religionis. Et secundum hoc si aliquis totam vitam suam divino servitio deputet, tota vita sua ad Religionem pertinebit. Et secundum hoc ex vita religiosa, quam ducunt, Religiosi dicuntur, qui sunt in statu perfectionis.

Ad tertium dicendum, quod, sicut dictum est, (*q.* 184. *a.* 5. *&* 6.) Religio nominat statum perfectionis ex intentione finis. Unde non oportet, quod quicunque est in Religione, jam sit perfectus, sed quod ad perfectionem tendat. Unde super illud Matth. 19. *Si vis perfectus esse*, &c. dicit Origenes, (*Tract.* 8. *in Matth. aliquant. a med.*) quod „ ille
„ qui mutavit pro divitiis paupertatem, ut fiat per-
„ fectus, non in ipso tempore, quo tradiderit bo-
„ na sua pauperibus, fiet omnino perfectus, sed ex
„ illa die incipiet speculatio Dei adducere eum ad
„ omnes virtutes. „ Et hoc modo in Religione non omnes sunt perfecti, sed quidam incipientes, quidam proficientes.

Ad quartum dicendum, quod Religionis status principaliter est institutus ad perfectionem adipiscendam per quædam exercitia, quibus tolluntur impedimenta perfectæ charitatis. Sublatis autem impedimentis perfectæ charitatis, multo magis exciduntur occasiones peccati, per quod totaliter tollitur charitas. Unde cum ad pœnitentem pertineat causas peccatorum excidere, ex consequenti status Religio-

nis

nis est convenientissimus pœnitentiæ locus. Unde in Decr. 33. qu. 2. cap. *Admonere*, consulitur cuidam, qui uxorem occiderat, ut potius monasterium ingrediatur, quod dicitur esse melius, & levius, quam quod pœnitentiam publicam agat, remanendo in sæculo.

APPENDIX.

EX art. habes *primo*: quomodo per rationem destruas, tanquam ad radicem malæ arboris securim ponens, errores Joannis *Uvicleff* dicentis, quod monachus nemo salvari potest in religione privata; & quod monachus existens in religione privata quacunque inhabilis est ad observantiam mandatorum Dei: & quod omnes religiones indifferenter introductæ sunt a diabolo: & quod viventes in religionibus privatis non sunt de religione Christiana; & quod Augustinus, Benedictus, Bernardus, & alii, instituendo religiones privatas, peccaverunt, & damnati sunt, nisi pœnituerint de hoc, quod instituerunt, & intraverunt religiones. Item *Arnoldi* dicentis, quod claustrum incolentes omnes sunt extra charitatem, ideo damnantur: & falsificant, quotquot sunt, doctrinam Christi. Per hoc enim, quod articulus præsens D. Thomæ demonstrat, quod religio dicit statum perfectionis, patet, quod errores illos radicitus evellit. Nam hinc liquido constat, quod claustrum incolentes, ut sic, idest, ut claustrum incolentes, seu, quod idem est, quod religiosi, ut sic, idem ut religiosi, non sunt extra charitatem, neque falsificat doctrinam Christi; item, quod non sunt inhabiles ad custodiam mandatorum Dei: item, quod ipsi possunt salvari: quod ipsi valde sunt de religione Christiana, quod institutores religionum, sic agendo, & contra diabolum castra moverunt, & salvari meruerunt, & aliis salutis facilem semitam aperuerunt. Quinimmo exinde clarissimum formaliter est, quod monachorum, seu religiosorum, seu claustra incolentium, ut sic, idest ut tales sunt, nullus est, qui non sit valde habilis ad observantiam mandatorum Dei, qui non sit in via facili ad salutem, qui non defendat etiam factis ipsis veritatem doctrinæ Christi, qui non sit contra diabolum, qui non sit admodum conjecturaliter in charitate, & gratia Dei. Hæc enim omnia, atque similia virtualiter includuntur in hoc, sc. religio est status perfectionis: ut prudens quisque facillime cognoscere potest ex consideratione dictorum in textu corporis.

Secun-

Secundo habes: quomodo per rationem ostendas, illos omnes errores *Joannis Uvicleff*, quos & *sess.* 8. recitat partim illis, partim æquivalentibus verbis, a Concilio *Constantiensi* merito damnari. Post quorum, multorumque aliorum sæpius factam examinationem, atque reprobationem, Concilium ipsum ibidem pronunciavit hæreticum Joannem Uvicleff, ac ejusdem memoriam condemnavit; mandavitque ossa ipsius exhumari, & cremari. Item per articuli rationem ostendere potes, merito damnari a supra dictis *articul. num.* 872. Item a Veritatibus aureis super totam legem veterem, *Exod.* 3. *conclus.* 2. *Levit.* 11. *conclus.* 11. *c.* 2. *concl.* 3. Item a Divi Thomæ *opusc.* 19. contra impugnantes religionem. Hoc ipse fecit ad instantiam summi Pontificis, ubi diffusissime inimicos Ecclesiæ auctoritatibus, & rationibus in ipsorum sophisticis omnibus cavillationibus singillatim convicit. Hoc ipse summus Pontifex, tanquam vere catholicum approbavit, & libellum contrarium, religionem scilicet impugnantium, tanquam hæreticum, & nefarium condemnavit, ipsius libelli auctoribus cum complicibus de cathedra magistratus ipsorum depositis, e studio Parisiensi, ubi tunc erant, expulsis, omnique dignitate privatis. *Tertio* vides: quomodo ex iis, si bene pensentur, & applicentur, doctrina hæc Angelica vicissim declaretur, atque confirmetur.

ARTICULUS II. 885

Utrum quilibet Religiosus teneatur ad omnia consilia.

4. *d.* 1. *q.* 2. *a.* 6. *q.* 2. *ad* 3.

AD Secundum sic proceditur. Videtur, quod quilibet Religiosus teneatur ad omnia consilia. Quicunque enim profitetur statum aliquem, tenetur ad ea, quæ illi statui conveniunt: Sed quilibet Religiosus profitetur statum perfectionis. Ergo quilibet Religiosus tenetur ad omnia consilia, quæ ad perfectionis statum pertinent.

2. Præterea. Gregorius dicit super Ezech. (*hom.* 20. *inter med.* & *fi.*) quod *ille qui præsens sæculum deserit, & agit omnia bona quæ valet, quasi jam Ægypto derelicta, sacrificium præbet in eremo*: Sed deserere sæculum, specialiter pertinet ad Religiosos. Ergo etiam eorum est agere omnia bona, quæ valent:

lent: Et ita videtur, quod quilibet eorum teneatur ad omnia consilia implenda.

3. Præterea. Si non requiritur ad statum perfectionis, quod aliquis omnia consilia impleat, sufficiens esse videtur, si quædam consilia impleat: Sed hoc falsum est; quia multi in sæculari vita existentes aliqua consilia implent, ut patet de his qui continentiam servant. Ergo videtur, quod quilibet Religiosus, qui est in statu perfectionis, teneatur ad omnia quæ sunt perfectionis: Hujusmodi autem sunt omnia consilia.

Sed Contra. Ad ea, quæ sunt supererogationis, non tenetur aliquis, nisi ex propria obligatione: Sed non quilibet Religiosus obligat se ad omnia, sed ad aliqua determinata, quidam ad hæc, quidam ad illa. Non ergo omnes tenentur ad omnia.

Respondeo dicendum, quod ad perfectionem aliquid pertinet *tripliciter*. *Uno modo* essentialiter: Et sic, sicut supra dictum est, (*q.* 184. *a.* 3.) ad perfectionem pertinet perfecta observantia præceptorum charitatis. *Alio modo* ad perfectionem pertinet aliquid consequenter: sicut illa quæ consequuntur ex perfectione charitatis: puta quod aliquis maledicenti benedicat, & alia hujusmodi impleat: quæ etsi secundum præparationem animi sint in præcepto, ut scilicet impleantur, quando necessitas requirit; tamen ex superabundantia charitatis procedit, quod etiam præter necessitatem quandoque talia impleantur. *Tertio modo* pertinet aliquid ad perfectionem instrumentaliter, & dispositive; sicut paupertas, continentia, abstinentia, & alia hujusmodi.

Dictum est autem, (*a. præc.*) quod ipsa perfectio charitatis est finis status Religionis. Status autem Religionis est quædam disciplina, vel exercitium ad perfectionem perveniendi; ad quam quidem aliqui pervenire nituntur exercitiis diversis: sicut etiam medicus ad sanandum uti potest diversis medicamentis. Manifestum est autem, quod ille, qui operatur ad finem, non ex necessitate convenit quod jam assecutus sit finem, sed requiritur quod per aliquam viam tendat ad finem. Et ideo ille „ qui statum „ Religionis assumit, non tenetur habere perfectam „ charitatem; sed tenetur ad hoc tendere, & operam dare, ut habeat charitatem perfectam.

„ Et eadem ratione non tenetur ad hoc quod illa impleat, quæ ad perfectionem charitatis con„ sequuntur: tenetur autem ut ad ea implenda in„ tendat: contra quod facit contemnens. unde non „ peccat, si ea prætermittat, sed si ea contemnat.

„ Simi-

„ Similiter etiam non tenetur ad omnia exercitia, „ quibus ad perfectionem pervenitur, sed ad illa, „ quæ determinate sunt ei taxata secundum regulam, „ quam professus est.

Ad primum ergo dicendum, quod ille qui transit ad Religionem, non profitetur se esse perfectum, sed profitetur se adhibere studium ad perfectionem consequendam: Sicut etiam ille qui intrat scholas, non profitetur se scientem, sed profitetur se studentem ad scientiam acquirendam. Unde, sicut Augustin. dicit in 8. de civitate Dei, (*c.* 2. *a princ. tom.* 5.) *Pythagoras noluit se sapientem profiteri, sed sapientiæ amatorem*. Et ideo Religiosus non est transgressor professionis, si non sit perfectus, sed solum si contemnat ad perfectionem tendere.

Ad secundum dicendum, quod sicut diligere Deum ex toto corde tenentur omnes; est tamen aliqua totalitas perfectionis, quæ sine peccato prætermitti non potest, aliqua autem, quæ sine peccato prætermittitur, dum tamen desit contemptus, ut supra dictum est: (*q.* 184. *a.* 2. *ad* 3.) Ita etiam omnes tam Religiosi, quam sæculares tenentur aliqualiter facere, quicquid boni possunt: Omnibus enim communiter dicitur Eccl. 9. *Quodcunque facere potest manus tua, instanter operare*: Est tamen aliquis modus hoc præceptum implendi, quo peccatum vitatur; sc. si homo faciat quod potest, secundum quod requirit conditio sui status: dummodo contemptus non adsit agendi meliora, per quem animus firmatur contra spiritualem profectum.

Ad tertium dicendum, quod quædam consilia sunt, quæ si prætermitterentur, tota vita hominis implicaretur negotiis sæcularibus: puta si quis haberet proprium, vel matrimonio uteretur, aut aliquid hujusmodi faceret, quod pertinet ad essentialia vota Religionis: Et ideo ad omnia talia consilia observanda Religiosi tenentur. Sunt autem quædam consilia de quibusdam melioribus particularibus actibus, quæ prætermitti possunt, absque hoc quod vita hominis sæcularibus actibus implicetur; Unde non oportet, quod ad omnia talia Religiosi teneantur.

A P P E N D I X.

Ex art. habes *primo:* quomodo per rationem ostendas, merito fuisse insinuatum a Scripturis: quod non quilibet religiosus tenetur ad omnia consilia. Ut a Psal. 44. per locum a simili, per hoc scilicet, quod dicit: *Reginam a dextris Dei assisten-*

tem esse circundatam ordinata varietate. Ac si per hæc ad propositum dicatur: quod religiosus quilibet non tenetur ad omnia consilia (nisi tria essentialia sint) sed solum ad sibi taxata secundum ordinatam regulæ varietatem, quam profitetur; alioquin adinvicem non distinguerentur religiones: nec cognosceretur, quis cui instituto adscriptus esset, ut manifeste constat. Hinc pro hac pulcherrima Reginæ varietate legimus BB. Joannis Baptistæ vestitum de pilis camelorum; Jacobi Apostoli lineam tunicam; ipsum capillosum, pedibus nudis, barba horrida incedentem; Pauli Thebaidis tunicam palmulis contextam; Antonii Magni cucullum, Basilii Magni, Benedicti, Augustini, &c. diversas quoad accidentalia consilia (ut in resp. ad 3.) regulas, & constitutiones. *Secundo* vides: quomodo, &c.

ARTICULUS III. 886

Utrum paupertas requiratur ad perfectionem Religionis.

Inf. a. 4. *co. & ad* 1. *& opusc.* 18. *c.* 7. *&* 8.

AD Tertium sic proceditur. Videtur, quod paupertas non requiratur ad perfectionem Religionis. Non enim videtur ad statum perfectionis pertinere illud, quod illicite fit: Sed quod homo omnia sua relinquat, videtur esse illicitum. Apostolus enim 2. ad Corinth. 8. dat formam fidelibus eleemosynas faciendi, dicens, *Si voluntas prompta est, secundum id quod habet, accepta est*, idest, *ut necessaria retineatis*. Et postea subdit: *Non enim ut aliis sit remissio, vobis autem tribulatio*, Glos. (*interl.*) *idest paupertas*. Et super illud 1. ad Tim. 6. *Habentes alimenta, & quibus tegamur*, dicit Glos. (*interl.*) *Etsi nihil intulerimus, vel ablaturi simus; non tamen omnino abjicienda sunt hæc temporalia*. Ergo videtur, quod voluntaria paupertas non requiratur ad perfectionem Religionis.

2. Præterea. Quicunque se exponit periculo, peccat: Sed ille qui omnibus suis relictis, voluntariam paupertatem sectatur, exponit se periculo, Et spirituali, secundum illud Prov. 30. *Ne forte egestate compulsus furer, & perjurem nomen Dei mei*. & Eccl. 27. *Propter inopiam multi deliquerunt*; Et etiam corporali. dicitur enim Eccl. 7. *Sicut protegit sapientia, sic protegit & pecunia*. & Philos. dicit in 4. Ethic.

Ethic. (*c.* 1. *paulo a princ. tom.* 5.) quod *videtur quædam perditio ipsius hominis esse corruptio divitiarum; quia per has homo vivit*. Ergo videtur, quod voluntaria paupertas non requiratur ad perfectionem religiosæ vitæ.

3. Præterea. Virtus in medio consistit, ut dicitur in 2. Ethic. (*c.* 6. *to.* 5.) Sed ille qui omnia dimittit per voluntariam paupertatem, non videtur in medio consistere, sed magis in extremo. Ergo non agit virtuose: Et ita hoc non pertinet ad vitæ perfectionem.

4. Præterea. Ultima perfectio hominis in beatitudine consistit: Sed divitiæ conferunt ad beatitudinem. dicitur enim Eccl. 31. *Beatus dives, qui inventus est sine macula*. & Philos. dicit in 1. Ethic. (*c.* 5. *circa fin. & c.* 10. *& l.* 10. *ca.* 8. *tom.* 5.) quod *organice divitiæ deserviunt ad felicitatem*. Ergo voluntaria paupertas non requiritur ad perfectionem Religionis.

5. Præterea. Status Episcoporum est perfectior, quam status Religionis: Sed Episcopi possunt proprium habere, ut supra habitum est. (*qu. præc. ar.* 6.) Ergo & Religiosi.

6. Præterea. Dare eleemosynam est opus maxime Deo acceptum, & sicut Chrysost. dicit, (*Hom.* 9. *in epist. ad Hebr. declinando ad fin.*) *medicamentum, quod maxime in pœnitentia operatur:* Sed paupertas excludit eleemosynarum largitionem. Ergo videtur, quod paupertas ad perfectionem Religionis non pertineat.

Sed Contra est, quod Gregor. dicit in 8. Moral. (*c.* 15. *a princ.*) *Sunt nonnulli justorum, qui ad comprehendendum culmen perfectionis accincti, dum altiora interius appetunt, exterius cuncta derelinquunt*: Sed accingi ad comprehendendum culmen perfectionis, proprie pertinet ad Religiosos, ut dictum est: (*a.* 1. *&* 2. *præc.*) Ergo eis competit, ut per voluntariam paupertatem cuncta exterius derelinquant.

Respondeo dicendum, quod, sicut supra dictum est, (*ar. præc.*) status Religionis est quoddam exercitium, & disciplina, per quam pervenitur ad perfectionem charitatis. Ad quod quidem necessarium est, quod aliquis affectum suum totaliter abstrahat a rebus mundanis. Dicit enim Aug. in 10. Confess. (*c.* 29. *to.* 1.) ad Deum loquens: *Minus te amat, qui tecum aliquid amat, quod non propter te amat*. Unde in lib. 83. QQ. (*q.* 36. *cir. princ. to.* 4.) dicit August. quod *nutrimentum charitatis est diminutio*

V 3 *cupi-*

cupiditatis, perfectio nulla cupiditas. Ex hoc autem quod aliquis res mundanas possidet, allicitur animus ejus ad earum amorem. Unde Aug. dicit in Epist. ad Paulinum, & Therasiam, (*quæ est* 34. *a med. to.* 2.) quod „ terrena diliguntur arctius adepta, quam concupita. Nam unde juvenis ille tristis discessit, nisi quia magnas divitias habebat? Aliud est enim nolle incorporare quæ desunt: aliud jam incorporata divellere: Illa velut extranea repudiantur, ista vero veluti membra præscinduntur. *Et Chrys. dicit super Matth.* (*hom.* 64. *ante med.*) *quod* appositio divitiarum majorem accendit flammam, & vehementior fit cupido. „

„ *Et* inde est, quod ad perfectionem charitatis acquirendam primum fundamentum est voluntaria paupertas, ut aliquis absque proprio vivat, *dicente Domino Matth.* 19. Si vis perfectus esse, vade, vende omnia quæ habes, & da pauperibus, & veni, sequere me.

Ad primum ergo dicendum, quod, sicut Glos. (*interl.*) ibid. subdit, *non ideo dixit Apostolus*, scil. ut vobis non sit tribulatio, idest paupertas, *quin melius esset omnia dare: sed infirmis timet, quos sic dare monet, ut egestatem non patiantur*. Unde similiter etiam ex Glossa alia non est intelligendum, quod non liceat omnia temporalia abjicere, sed quod non ex necessitate requiritur. Unde & Ambros. dicit in 1. de Offic. (*c.* 30. *ante med.*) *Dominus non vult*, scil. ex necessitate præcepti, *simul effundi opes, sed dispensari: nisi forte ut Helisæus boves suos occidit, & pavit pauperes ex eo quod habuit, ut nulla cura teneretur domestica*.

Ad secundum dicendum, quod ille qui omnia sua dimittit propter Christum, non exponit se periculo neque spirituali, neque corporali. Spirituale enim periculum ex paupertate provenit, quando non est voluntaria: quia ex affectu congregandi pecunias, quem patiuntur illi qui involuntarie sunt pauperes, incidit homo in multa peccata, secundum illud 1. ad Timot. ult. *Qui volunt divites fieri, incidunt in tentationem, & in laqueum diaboli*. Iste autem affectus deponitur ab his, qui voluntariam paupertatem sequuntur: Magis autem dominatur in his, qui divitias possident, ut ex supra dictis patet. (*in cor. art.*) Corporale etiam periculum non imminet illis, qui intentione sequendi Christum omnia sua relinquunt, divinæ providentiæ se committentes. Unde Aug. dicit in lib. 2. de serm. Domini in monte; (*c.* 17. *in princ. to.* 4.) *Quærentibus primum regnum*

gnum Dei, & justitiam ejus, non debet subesse solicitudo, ne necessaria desint.

Ad tertium dicendum, quod medium virtutis secundum Philos. in 2. Ethic. (*c. 6. tom. 5.*) accipitur secundum rationem rectam, non secundum quantitatem rei. Et ideo quicquid potest fieri secundum rationem rectam, non est vitiosum ex magnitudine quantitatis, sed magis vituosum. Esset autem præter rationem rectam, si quis omnia sua consumeret per intemperantiam, vel absque utilitate. Est autem secundum rationem rectam, quod aliquis divitias abjiciat, ut contemplationi sapientiæ vacet. quod etiam Philosophi quidam leguntur fecisse. Dicit enim Hieronym. in Epist. ad Paulinum: (*quæ est 13. non longe a princ.*) „ Crates ille Thebanus, homo „ quondam ditissimus, cum ad philosophandum A„ thenas pergeret, magnum auri pondus abjecit; nec „ putavit se posse simul divitias, & virtutes possi„ dere. „ Unde multo magis secundum rationem rectam est, ut homo omnia sua relinquat, ad hoc quod Christum perfecte sequatur. Unde Hieron. dicit in Epist. ad Rusticum monachum: (*epist. 4. in fi.*) *Christum nudum nudus sequere.*

Ad quartum dicendum, quod *duplex* est beatitudo, sive felicitas: *Una* quidem perfecta, quam expectamus in futura vita: *Alia* vero imperfecta, secundum quam aliqui dicuntur in hac vita beati. Vitæ autem præsentis felicitas est *duplex*: *Una* quidem secundum vitam activam: *Alia* vero secundum vitam contemplativam, ut patet per Philos. in 10. Ethic. (*c. 7. & 8. to. 5.*) Ad felicitatem autem vitæ activæ, quæ consistit in exterioribus operationibus, instrumentaliter divitiæ coadjuvant: quia, ut Philos. dicit in 1. Ethic. (*c. 8. ad fi. tom. 5.*) *multa operamur per amicos, & per divitias, & per civilem potentiam, sicut per quædam organa.* Ad felicitatem autem contemplativæ vitæ non multum operantur, sed magis impediunt, inquantum sua solicitudine impediunt animi quietem, quæ maxime necessaria est contemplanti. Et hoc est quod Philosoph. dicit in 10. Ethicor. (*c. 8. ante med. tom. 5.*) quod *ad actiones multis opus est: speculanti vero nulla talium*, scilicet exteriorum bonorum, *ad operationem necessitas, sed impedimenta sunt ad speculationem.* Ad futuram vero beatitudinem ordinatur aliquis per charitatem. Et quia voluntaria paupertas est efficax exercitium perveniendi ad perfectam charitatem, ideo multum valet ad cœlestem beatitudinem consequendam. Unde & Dominus Matth. 19. dicit: *Vade*,

vende omnia quæ habes , & da pauperibus , & habebis thesaurum in cælo . Divitiæ autem habitæ per se quidem natæ sunt perfectionem charitatis impedire principaliter alliciendo animum, & distrahendo . Unde dicitur Matth. 13. quod *solicitudo sæculi , & fallacia divitiarum suffocant verbum Dei* : quia, ut Greg. dicit , (*Hom.* 15. *in Euang. in med.*) *dum bonum desiderium ad cor intrare non sinunt , quasi aditum status vitalis vetant* . Et ideo difficile est , charitatem inter divitias conservare . Unde Dominus dicit Matth. 19. quod *dives difficile intrabit in regnum cælorum* : Quod quidem intelligendum est de eo, qui actu habet divitias : nam de eo qui affectum in divitiis ponit , dicit hoc esse impossibile, secundum expositionem Chrysost. (*Hom.* 64. *in Matth. ante med.*) cum subdit : *Facilius est camelum per foramen acus transire , quam divitem intrare in regnum Cælorum* . (*Eccl.* 31.) Et ideo non simpliciter dives dicitur esse beatus , sed *qui inventus est sine macula , & post aurum non abiit* . & hoc ideo , quia rem difficilem fecit . Unde subditur : *Quis est hic , & laudabimus eum ? fecit enim mirabilia in vita sua* , ut scilicet inter divitias positus divitias non amaret .

Ad quintum dicendum , quod status Episcopalis non ordinatur ad perfectionem adipiscendam , sed potius ut ex perfectione , quam quis habet , alios gubernet , non solum ministrando spiritualia , sed etiam temporalia : quod pertinet ad vitam activam , in qua multa operanda occurrunt instrumentaliter per divitias , ut dictum est . (*In solut. præc.*) Et ideo ab Episcopis, qui profitentur gubernationem gregis Christi , non exigitur ut proprio careant , sicut exigitur a Religiosis, qui profitentur disciplinam perfectionis acquirendæ .

Ad sextum dicendum , quod abrenuntiatio propriarum divitiarum comparatur ad eleemosynarum largitionem , sicut universale ad particulare , & holocaustum ad sacrificium . Unde Gregor. dicit super Ezech. (*Hom.* 20. *inter med. & fin.*) *quod* „ illi „ qui ex possessis rebus subsidia gentibus ministrant, „ in bonis quæ faciunt , sacrificium offerunt ; quia „ aliquid Deo immolant , & aliquid sibi reservant : „ qui vero nihil sibi reservant , offerunt holocau„ stum , quod est majus sacrificio . *Unde etiam Hie„ronym. contra Vigilantium (c.* 5. *cir. fin. & inci„pit : Multa in orbe) dicit* : „ Quod autem affe„ris, eos melius facere, qui utuntur rebus suis, & „ paulatim fructus possessionum suarum pauperibus „ divi-

„ dividunt, non a me eis, sed a Domino respon-
„ debitur: Si vis perfectus esse &c. *Et postea subdit*:
„ Iste, quem tu laudas, secundus & tertius gradus
„ est, quem & nos recipimus; dummodo sciamus
„ prima secundis, & tertiis præferenda. *Et ideo ad*
„ *excludendum errorem Vigilantii dicitur in lib. de*
Eccl. dogmatibus, (*c.* 17. *inter op. Aug. to.* 3.) „ Bo-
„ num est facultates cum dispensatione pauperibus
„ erogare: melius est pro intentione sequendi Domi-
„ num insimul donare, & absolutum solicitudine e-
„ gere cum Christo.

A P P E N D I X.

EX art. habes *primo*: quomodo per rationem destruas errores Joannis *Spangebergii* dicentis, Paupertatem voluntariam esse frustraneam. Et *Guilhelmi de S. Amore* dicentis, paupertatem habitualem esse licitam, non actualem: quia (inquit) promptitudo animi solum licita est ad relinquendum omnia pro Christo, cum urget necessitas, qua necessitate exclusa, illicita est. Et *Desiderii* cujusdam hæresiarchæ dicentis, paupertatem voluntariam non solum esse inutilem, sed etiam noxiam. Unde & (ut ait D. Thomas *in opusc.* 19.) condemnat statum eorum, qui relictis omnibus egere volunt cum Christo. Patet enim consideranti, & (ut decet) singillatim applicanti: quod articulus præsens per rationem tum directam, idest in corpore positam, tum indirectam, idest per solutiones argumentorum, impugnat, & expugnat prædictos errores. *Secundo* habes: quomodo per rationem ostendas, eosdem merito damnari ab exemplo totius perfectionis, idest Christo. Is enim tantæ paupertatis actualis fuit, ut, unde tributum solveret, non haberet. Ut colligit glossa ex Matth. 17. *Vade ad mare*, *& mitte hamum*, &c. Et ex Luc. 9. *Vulpes foveas habent*. Hoc est, secundum glossam. *Ego sum tantæ paupertatis*, *ut nec hospitium quidem habeam*, *nec meo utar tecto*. Item ab Apostolis, in quibus post Christum perfectio euangelica, & religionis, maxime claruit. Nam hi relictis retibus, & navi, secuti sunt Dominum *Matth.* 4. In quorum etiam omnium persona ait Petrus Matth. 19. *Ecce nos reliquimus omnia*. Item a B. Hieronymo ad Hedibiam. „ Vis esse per-
„ fecta, & in primo stare fastigio dignitatis? Fac,
„ quod fecerunt Apostoli: vende omnia, quæ ha-
„ bes, & da pauperibus, & sequere Salvatorem: &
„ nudam, solamque crucem nuda sequaris, & so-

„ la. „ Hæc ille, de actuali profecto paupertate loquens. Item ab eo, quod excedens præmium, quod utique nonnisi excellenti merito redditur, paupertatem actualem voluntarie pro Christo amplexantibus promittitur, scil. judiciaria potestas, Matth. 19. *Vos, qui*, &c. *Sedebitis judicantes*, &c. Unde colligit gloss. hoc. „ Qui reliquerunt omnia, & secuti „ sunt Dominum, hi judices erunt. Qui licita ha- „ bentes his recte usi sunt, judicabuntur. *Item* ab „ Elucid. Addition. articul. num. 381. „ Item *ab opusc.* 19. contra impugnantes religionem: ubi egregius Ecclesiæ sanctæ Doctor hic multipliciter enervat errores illos: captiunculasque suorum patronorum abundantissime simul, & efficacissime disrumpit. *Tertia* vides: quomodo, &c.

ARTICULUS IV. 887

Utrum perpetua continentia requiratur ad perfectionem Religionis.

Sup. qu. 88. *art.* 11. *cor. fi. Et opusc.* 18. *ca.* 9. *& opusc.* 19. *cap.* 1. *Et in prol. super Joan. lect.* 2.

AD Quartum sic proceditur. Videtur, quod perpetua continentia non requiratur ad perfectionem Religionis. Omnis enim vitæ Christianæ perfectio ab Apostolis Christi cœpit: Sed Apostoli continentiam non videntur servasse; ut patet de Petro, qui socrum legitur habuisse Matth. 8. Ergo videtur, quod ad perfectionem Religionis non requiratur perpetua continentia.

2. Præterea. Primum perfectionis exemplar nobis in Abraham ostenditur, cui Dominus dixit Gen. 17. *Ambula coram me, & esto perfectus*: Sed exemplatum non oportet quod excedat exemplar. Ergo non requiritur ad perfectionem Religionis perpetua continentia.

3. Præterea. Illud quod requiritur ad perfectionem Religionis, in omni Religione invenitur: Sunt autem aliqui Religiosi, qui uxoribus utuntur. Non ergo Religionis perfectio exigit perpetuam continentiam.

Sed Contra est, quod Apostolus 2. ad Cor. 7. dicit: *Mundemus nos ab omni inquinamento carnis, & spiritus, perficientes sanctificationem nostram in timore Dei*: Sed munditia carnis, & spiritus conservatur per continentiam. dicitur enim 1. Cor. 7. *Mu-*

lier

lier innupta, *& virgo cogitat quæ Domini sunt*, *ut sit sancta spiritu*, *& corpore*. Ergo perfectio Religionis requirit continentiam.

Respondeo dicendum, quod ad statum Religionis requiritur subtractio eorum, per quæ homo impeditur, ne feratur totaliter in Dei servitium. Usus autem carnalis copulæ retrahit animum, ne totaliter feratur in Dei servitium, *dupliciter*. *Uno modo* propter vehementiam delectationis, ex cujus frequenti experientia augetur concupiscentia, ut etiam Philos. dicit in 3. Ethic. (*cap. ult. a med. tom.* 5.) Et inde est, quod usus venereorum retrahit animum ab illa perfecta intentione tendendi in Deum. Et hoc est quod Aug. dicit in 2. Soliloquiorum: (*c.* 10. *ante med. tom.* 1.) *Nihil esse sentio*, *quod magis ex arce dejiciat animum virilem*, *quam blandimenta fœminea*, *corporumque ille contactus*, *sine quo uxor haberi non potest*. *Alio modo* propter solicitudinem, quam ingerit homini de gubernatione uxoris, & filiorum, & rerum temporalium, quę ad eorum sustentationem sufficiant. Unde Apostolus dicit, (1. *Cor.* 7.) quod *qui sine uxore est*, *solicitus est quæ sunt Domini*, *quomodo placeat Deo*: *qui autem cum uxore est*, *solicitus est quæ sunt mundi*, *quomodo placeat uxori*.

Et ideo continentia perpetua requiritur ad perfectionem Religionis, sicut voluntaria paupertas. Unde sicut damnatus est Vigilantius, qui adæquavit divitias paupertati: ita damnatus est Jovinianus, qui adæquavit matrimonium virginitati.

Ad primum ergo dicendum, quod perfectio non solum paupertatis, sed etiam continentiæ introducta est per Christum, qui dicit Matth. 19. *Sunt eunuchi*, *qui castraverunt seipsos propter regnum Cœlorum*: Et postea subdit: *Qui potest capere*, *capiat*. Et ne alicui spes perveniendi ad perfectionem tolleretur, assumpsit ad perfectionis statum etiam illos, quos invenit matrimonio junctos. Non autem poterat absque injuria fieri, quod viri uxores desererent; sicut absque injuria fiebat, quod omnes divitias relinquerent. Et ideo Petrum, quem invenit matrimonio junctum, non separavit ab uxore: Joannem tamen volentem nubere a nuptiis revocavit.

Ad secundum dicendum, quod, sicut Augustinus dicit in lib. de bono conjugali, (*c.* 22. *ante med. tom.* 6.) *melior est castitas cœlibum*, *quam castitas nuptiarum*; *quarum Abraham habebat unam in usu*, *ambas in habitu*; *caste quippe conjugaliter vixit*:

xit: *Esse autem castus sine conjugio potuit, sed tunc non oportuit*. Nec tamen quia antiqui Patres perfectionem animi simul cum divitiis, & matrimonio habuerunt, quod ad magnitudinem virtutis pertinebat, propter hoc infirmiores quique debent præsumere se tantæ esse virtutis, ut cum divitiis, & matrimonio possint ad perfectionem pervenire; sicut nec aliquis præsumit hostes inermis invadere, quia Sampson cum mandibula asini multos hostium peremit. Nam illi Patres, si tempus fuisset continentiæ, & paupertatis servandæ, studiosius hoc implessent.

Ad tertium dicendum, quod illi modi vivendi, secundum quos homines matrimonio utuntur, non sunt simpliciter & absolute loquendo Religiones, sed secundum quid; inquantum scilicet in aliquo participant quædam, quæ ad statum Religionis pertinent.

A P P E N D I X.

EX art. habes *primo*: quomodo per rationem destruas errores Joannis *Uvestphali* dicentis, quod continentiæ clericorum legem instituendi nulla est rationabilis causa. Item *Lutheri* dicentis, Sacerdotes non debere esse cœlibes. Intelligere namque videntur a simili hoc ipsum de religiosis: quoniam subest ratio similis utrobique, sc. servire Deo sine impedimento: quam rationem isti ignoranter, vel etiam malitiose negant. Maxime quoque videntur hodie contra religiosos prædicti errores ab illis extendi: quoniam plurimi eorum clerici sunt. *Secundo* habes: quomodo per rationem ostendas, errores ipsos merito damnari à 2. *Cor.* 7. ut ponitur cum discursu *in argum. contr.* Item a supradictis *articulorum numer.* 728. 754. Item ab *Elucid. Addition. articulorum numer.* 152. 214. 267. Item a Concilio *Trident. Sess.* 24. *can.* 9. *Tertio* vides: quomodo, &c.

ARTICULUS V. 888

Utrum obedientia pertineat ad perfectionem Religionis.

Opusc. 18. *c.* 10. *Et opusc.* 19. *c.* 1.

AD Quintum sic proceditur. Videtur, quod obedientia non pertineat ad perfectionem Religionis. Illa enim videntur ad perfectionem Religionis per-

pertinere, quæ sunt supererogationis, ad quæ non omnes tenentur: Sed ad obediendum Prælatis suis omnes tenentur, secundum illud Apostoli ad Hebr. ult. *Obedite Præpositis vestris, & subjacete eis*. Ergo videtur, quod obedientia non pertineat ad perfectionem Religionis.

2. Præterea. Obedientia pertinere videtur proprie ad eos, qui debent regi sensu alieno; quod est indiscretorum: Sed Apostolus dicit ad Hebr. 5. quod *perfectorum est solidus cibus, qui pro consuetudine exercitatos habeat sensus ad discretionem boni & mali*. Ergo videtur, quod obedientia non pertineat ad statum perfectorum.

3. Præterea. Si obedientia requireretur ad perfectionem Religionis, oporteret quod omnibus Religiosis conveniret: Non autem omnibus convenit: sunt enim quidam Religiosi solitariam vitam agentes, qui non habent Superiores, quibus obediant: Prælati etiam Religionum ad obedientiam non videntur teneri. Ergo obedientia non videtur pertinere ad Religionis perfectionem.

4. Præterea. Si votum obedientiæ ad Religionem requireretur, consequens esset quod Religiosi tenerentur Prælatis suis in omnibus obedire, sicut & per votum continentiæ tenentur ab omnibus venereis abstinere: Sed non tenentur Prælatis suis obedire in omnibus, ut supra habitum est, (*qu.* 104. *art.* 5.) cum de virtute obedientiæ ageretur. Ergo votum obedientiæ non requiritur ad Religionem.

5. Præterea. Illa servitia sunt Deo maxime accepta, quæ liberaliter, & non ex necessitate fiunt, secundum illud 2. ad Cor. 9. *Non ex tristitia, aut ex necessitate*: Sed illa quæ fiunt ex obedientia, fiunt ex necessitate præcepti. Ergo laudabilius fiunt bona opera, quæ quis propria sponte facit. Votum ergo obedientiæ non competit Religioni, per quam homines quærunt ad meliora pervenire.

Sed Contra. Perfectio Religionis maxime consistit in imitatione Christi, secundum illud Matth. 19. *Si vis perfectus esse* &c. *sequere me*: Sed in Christo maxime commendatur obedientia, secundum illud ad Philip. 2. *Factus est obediens usque ad mortem*. Ergo videtur, quod obedientia pertineat ad perfectionem Religionis.

Respondeo dicendum, quod, sicut supra dictum est, (*a.* 2. & 3. *hu. q.*) status Religionis est quædam disciplina, vel exercitium tendendi in perfectionem. Quicunque autem instruuntur, vel exercitan-

ftantur, ut perveniant ad aliquem finem, oportet quod directionem alicujus fequantur, fecundum cujus arbitrium inftruantur, vel exercitentur, ut perveniant ad illum finem, quafi difcipuli fub magiftro. Et ideo oportet, quod Religiofi in his quæ pertinent ad religiofam vitam, alicujus inftructioni, & imperio fubdantur. Unde & 7. qu. 1. (*c. Hoc nequaquam*) dicitur : *Monachorum vita fubjectionis habet verbum*, *&* *difcipulatus*. Imperio autem, & alterius inftructioni fubjicitur homo per obedientiam. Et ideo *obedientia requiritur ad Religionis perfectionem*.

Ad primum ergo dicendum, quod obedire Prælatis in his quæ pertinent ad neceffitatem virtutis, non eft fupererogationis, fed omnibus commune : Sed obedire in his quæ pertinent ad exercitium perfectionis, pertinet proprie ad Religiofos : Et comparatur ifta obedientia ad aliam, ficut univerfale ad particulare. Illi enim, qui in fæculo vivunt, aliquid fibi retinent, & aliquid Deo largiuntur : Et fecundum hoc obedientiæ Prælatorum fubduntur. Illi vero qui vivunt in Religione, totaliter fe, & fua tribuunt Deo, ut ex fupra dictis patet. (*art. 3. hu. qu.*) Unde obedientia eorum eft univerfalis.

Ad fecundum dicendum, quod, ficut Philof. dicit in 2. Ethic. (*c. 1. & 2. tom. 5.*) *homines exercitantes fe in operibus perveniunt ad aliquos habitus*, *quos cum acquifierint*, *eofdem actus maxime poffunt operari*. Sic ergo obediendo, illi qui non funt perfectionem adepti, ad perfectionem perveniunt : Illi autem qui jam funt perfectionem adepti, maxime prompti funt ad obediendum, non quafi indigentes dirigi ad perfectionem acquirendam, fed quafi per hoc fe confervantes in eo, quod ad perfectionem pertinet.

Ad tertium dicendum, quod fubjectio Religioforum principaliter attenditur ad Epifcopos, qui comparantur ad eos, ficut perfectores ad perfectos, ut patet per Dionyf. 6. c. eccl. hier. (*ante med.*) Ubi etiam dicit, quod *monachorum ordo Pontificum confummativis virtutibus mancipatur*, *&* *divinis eorum illuminationibus edocetur*. Unde ab Epifcoporum obedientia nec Eremitæ, nec etiam Prælati Religionum excufantur : Et fi a diœcefanis Epifcopis totaliter, vel ex parte funt exempti, obligantur tamen ad obediendum fummo Pontifici, non folum in his quæ funt communia aliis, fed etiam in his quæ fpecialiter pertinent ad difciplinam Religionis.

Ad

Ad quartum dicendum, quod votum obedientiæ ad Religionem pertinens se extendit ad dispositionem totius humanæ vitæ. Et secundum hoc votum obedientiæ habet quandam universalitatem, licet non se extendat ad omnes particulares actus. Quorum quidam ad Religionem non pertinent, quia non sunt de rebus pertinentibus ad dilectionem Dei, & proximi; sicut confricatio barbæ, vel levatio festucæ de terra, & similia, quæ non cadunt sub voto, nec sub obedientia; Quidam vero etiam contrariantur Religioni. Nec est simile de voto continentiæ, per quam excluduntur actus omnino perfectioni Religionis contrarii.

Ad quintum dicendum, quod necessitas coactionis facit involuntarium; & ideo excludit rationem laudis, & meriti: Sed necessitas consequens obedientiam non est necessitas coactionis, sed liberæ voluntatis; inquantum homo vult obedire, licet forte non vellet id, quod mandatur, secundum se consideratum implere: Et ideo quia necessitati aliqua faciendi, quæ secundum se non placent, per votum obedientiæ homo se subjicit propter Deum, ex hoc ipso ea quæ facit, sunt Deo magis accepta, etiamsi sint minora: quia nihil majus potest homo Deo dare, quam quod propriam voluntatem propter ipsum voluntati alterius subjiciat. Unde in Collationibus Patrum (*collat.* 18. *c.* 7. *parum a princ.*) dicitur, *deterrimum genus monachorum esse Sarabaitas: quia suas necessitates curantes, absoluti a seniorum jugo, habent libertatem agendi quidquid libitum fuerit; & tamen magis quam hi qui in cœnobiis degunt, in operibus diebus ac noctibus consumuntur.*

APPENDIX.

Ex art. habes *primo*: quomodo per rationem tum directam (Hæc est in corp.) tum indirectam (Hæc est solutio argumentorum) destruas errorem *Begardorum*, & *Beguinarum*, dicentium, quod illi, qui ad perfectionis statum pervenerunt, non tenentur obedire alicui humanæ potestati. *Secundo* habes: quomodo per rationem ostendas, illum a Christo, qui sine ullo dubio fuit perfectissimus, damnari merito, & superabundanter factis ipsis; cum de eo dicatur Philip. 2. *Factus obediens usque ad mortem, mortem autem crucis.* Nota ly *obediens* cum ly *mortem crucis*. *Obediens*, inquit: *Cui? Ei* sc. etiam, *qui Christum ipsum ad mortem, & mortem quidem crucis, condemnavit*, idest Pilato. Ac si a-

per-

pertius dixerit Apostolus, Christus est passus, flagellatus, spinis coronatus, multipliciter illusus, miris modis subinde afflictus, inter latrones crucifixus, mortuus, immo & sepultus, ex obedientia voluntaria ad Pilatum de præmissis omnibus mandata aliqualiter dantem (ut ex Euangeliorum serie considerantibus patet.) Quinimo & obediens fuit (ex illa Apostoli sententia) ministris, quamquam vilissimis: ad quorum jussionem, & extendebat sanctissima brachia, ut ad columnam flagellandus alligaretur: & caput inclinabat, ut spinea corona cingeretur: & humeros admovebat, ut sub cruce ad montem Calvariæ portanda premeretur: & semetipsum, vel solus, vel simul cum iis, expoliabat, ut nudus crucifigeretur, &c. Item a Papa *Clemente* V. (a quo & ibi recitatur) ostendas, merito damnari errorem illum in libro *Clementinarum*, *titul. de hæret. cap. ad nostrum*. Item a Veritatibus aureis super totam legem veterem, *Numer.* 2. *concl.* 10. & *c.* 14. *concl.* 13. 14. *Tertio* vides: quomodo, &c.

ARTICULUS VI. 889

Utrum requiratur ad perfectionem Religionis, quod paupertas, continentia, & obedientia cadant sub voto.

1. 2. *quæst.* 108. *art.* 3. *cor. Et* 3. *con. c.* 130. & *opusc.* 18. *ca.* 11. & 15. & *opusc.* 19. *ca.* 5.

AD Sextum sic proceditur. Videtur, quod non requiratur ad perfectionem Religionis, quod prædicta *tria*, sc. *paupertas*, *continentia*, & *obedientia* cadant sub voto. Disciplina enim perfectionis assumendæ ex traditione Domini est accepta: Sed Dominus dans formam perfectionis Matth. 19. dicit: *Si vis perfectus esse, vade, vende omnia quæ habes, & da pauperibus*, nulla mentione facta de voto. Ergo videtur, quod votum non requiratur ad disciplinam Religionis.

2. Præterea. Votum consistit in quadam promissione Deo facta. unde Eccl. 5. cum dixisset Sapiens, *Si quid vovisti Deo, ne mereris reddere*, statim subdit: *Displicet enim ei infidelis, & stulta promissio*: Sed ubi est exhibitio rei, non requiritur promissio. Ergo sufficit ad perfectionem Religionis, quod aliquis servet paupertatem, continentiam, & obedientiam absque voto.

3. Præterea. Aug. dicit ad Pollentium de adulterinis conjugiis: (*l.* 1. *c.* 14. *in princ. tom.* 6.) *Ea sunt in nostris officiis gratiora, quæ cum liceret nobis non impendere, tamen causa dilectionis impendimus*: Sed ea quæ fiunt sine voto, licet non impendere; quod non licet de his, quæ fiunt cum voto. Ergo videtur gratius esse Deo, si quis paupertatem, continentiam, & obedientiam absque voto servet. Non ergo votum requiritur ad perfectionem Religionis.

Sed Contra est, quod in veteri lege Nazaræi cum voto sanctificabantur, secundum illud Numer. 6. „ Vir, sive mulier, cum fecerint votum, ut sanctificentur, & se voluerint Domino consecrare,, &c. Per eos autem significantur illi, *qui ad perfectionis summam pertingunt*, ut dicit gl. Greg. ibid. (*l.* 2. *Moral. c.* 26. *vers. fi.*) Ergo votum requiritur ad statum perfectionis.

Respondeo dicendum, quod ad Religiosos pertinet, quod sint in statu perfectionis, sicut ex supra dictis patet. (*q.* 174. *a.* 5.) Ad statum autem perfectionis requiritur obligatio ad ea quæ sunt perfectionis: quæ quidem Deo fit per votum. Manifestum est autem ex præmissis, (*art.* 3. 4. *&* 5. *huqu.*) quod ad perfectionem Christianæ vitæ pertinet paupertas, continentia, & obedientia. Et ideo *Religionis status requirit, ut ad hæc tria aliquis voto obligetur*.

Unde Greg. dicit super Ezech. (*Hom.* 20. *inter med. & fin.*) „ Cum quis omne quod habet, omne quod vivit, omne quod sapit, omnipotenti „ Deo voverit, holocaustum est: „ quod quidem pertinere postea dicit ad eos, qui præsens sæculum deserunt.

Ad primum ergo dicendum, quod ad perfectionem vitæ Dominus pertinere dixit, quod aliquis eum sequatur, non qualitercumque, sed ut ulterius retro non abiret. Unde & ipse dicit Lucæ 9. *Nemo mittens manum ad aratrum, & respiciens retro, aptus est regno Dei*. Et quamvis quidam de discipulis ejus retrorsum abierint; tamen Petrus loco aliorum Domino interroganti, *Numquid & vos vultis abire?* respondit: *Domine, ad quem ibimus?* Unde & Augustinus dicit in lib. 2. de consensu Euang. (*c.* 17. *in fi. tom.* 4.) quod „ sicut Matthæus, „ & Marcus narrant, Petrus, & Andreas, non subductis ad terram navibus tanquam causa redeundi, secuti sunt eum, sed tanquam jubentem ut „ sequerentur. „ Hæc autem immobilitas sequelæ

Chri-

Christi firmatur per votum. Et ideo votum requiritur ad perfectionem Religionis.

Ad secundum dicendum, quod perfectio Religionis requirit, sicut Greg. dicit, (*loc. sup. cit.*) ut aliquis omne quod vovit Deo exhibeat. Sed homo non potest totam vitam suam Deo actu exhibere; quia non est tota simul, sed successive agitur. Unde non aliter homo potest totam vitam suam Deo exhibere, nisi per voti obligationem.

Ad tertium dicendum, quod inter alia, quæ licet nobis non impendere, est etiam propria libertas, quam homo cæteris rebus chariorem habet. Unde cum aliquis propria sponte voto sibi adimit libertatem abstinendi ab his, quæ ad Dei servitium pertinent, hoc fit Deo acceptissimum. Unde Aug. dicit in Ep. ad Armentar. & Paulinam: (*quæ est* 45. *vers. fin. tom.* 2.) „ Non te vovisse pœniteat; immo gaude jam tibi non licere, quod cum tuo detrimento licuisset. Felix necessitas, quæ in meliora compellit.

APPENDIX.

Ex art. habes *primo*: quomodo per rationem destruas errores *Lamperianorum* dicentium, vota nihil prodesse, immo vota esse damnanda eo, quod videantur necessitatem, & coactionem quandam hominibus inferre. Item *Pseudapostolorum* dicentium, ut refert Card. Turrecremata, de Ecclesia *l.* 4. *c.* 35. quod perfectior vita est vivere sine voto, quam cum voto. Item *Lutheri* dicentis, quod in monachatu non est licitum, hominem obligari ad aliquid agendum præter id, quod Dominus nobis præcepit, sed esse libere vivendum cuilibet, & non sub lege humana. *Secundo* habes: quomodo per rationem ostendas, errores illos merito damnari a Num. *6. Vir, sive mulier*, &c. secundum quod extenditur in *arg. cont.* Pro quo textu nota, quod a figura ad figuratum licet argumentari, ut facto suo nos docuit *Concilium Hispalense* 2. secundum quod recitatur in Veritatibus aureis super totam legem veterem, *Levit.* 8. *concl.* 2. Item damnari ab Veritatibus eisdem, *Genes.* 3. *concl.* 2. *&* *ca.* 31. *concl.* 3. *& Levit.* 27. *concl.* 1. Et *Numer.* 15. *concl.* 1. Item a Cæcilia, Catharina Senensi, & Apostolo Matthæo: quorum illæ duæ virginitatem suam Domino per votum consecraverunt: & Apostolus hic Iphigeniæ, ut virginitatem voveret, persuasit: ut in eorum vitis communiter legitur. Item a supradictis *artic. num.* 73.

475. Item *ab Elucid. pr. part. articul. num.* 407. Item a S. Ecclesia catholica per hoc, quod approbavit religiones tria illa voventes, ut patet. Item a Beatis Augustino, Benedicto, Gregorio, Dominico, Francisco, &c. qui talia voverunt, & voveri a suis mandaverunt. Item specialiter damnantur Pseudoapostoli a Papa *Honorio*, in extravag. olim *felic. record.* ut refert idem Cardinalis ib. *Tertio* vides, &c.

ARTICULUS VII. 890

Utrum convenienter dicatur, in his tribus votis consistere Religionis perfectionem.

Inf. quæst. 188. *art.* 1. *ad* 2. *& art.* 2. *ad* 2. *& ver. quæst.* 2. *art.* 11. *ad* 5. *& opusc.* 88. *art.* 15.

AD Septimum sic proceditur. Videtur, quod inconvenienter dicatur, in his tribus votis consistere Religionis perfectionem. Perfectio enim vitæ magis consistit in interioribus, quam in exterioribus actibus, secundum illud ad Rom. 14. *Non est regnum Dei esca, & potus, sed justitia, pax, & gaudium in Spiritu sancto:* Sed per votum Religionis aliqui obligantur ad ea quæ sunt perfectionis. Ergo magis deberent ad Religionem pertinere vota interiorum actuum (puta contemplationis, dilectionis Dei, & proximi, & aliorum hujusmodi) quam votum paupertatis, continentiæ, & obedientiæ, quæ pertinent ad exteriores actus.

2. Præterea. Prædicta tria cadunt sub voto Religionis, inquantum pertinent ad quoddam exercitium tendendi in perfectionem: Sed multa alia sunt, in quibus Religiosi exercitantur; sicut abstinentia, vigiliæ, & alia hujusmodi. Ergo videtur, quod inconvenienter ista tria vota dicantur essentialiter ad statum perfectionis pertinere.

3. Præterea. Per votum obedientiæ aliquis obligatur ad omnia implenda secundum præceptum Superioris, quæ ad exercitium perfectionis pertinent. Ergo sufficit votum obedientiæ absque aliis duobus votis.

4. Præterea. Ad exteriora bona pertinent non solum divitiæ, sed etiam honores. Si ergo per votum paupertatis Religiosi terrenas divitias abdicant, oportet esse etiam aliud votum, per quod honores mundanos contemnant.

Sed

Sed Contra est, quod dicitur extra de statu monach. (*cap. Cum ad monasterium*) quod *custodia castitatis, & abdicatio proprietatis sunt annexæ regulæ monachali*.

Respondeo dicendum, quod Religionis status potest considerari *tripliciter*. *Uno modo*, secundum quod est quoddam exercitium tendendi in perfectionem charitatis: *Alio modo*, secundum quod quietat animum humanum ab exterioribus solicitudinibus, secundum illud 1. ad Cor. 7. *Volo vos sine solicitudine esse*: *Tertio modo*, secundum quod est quoddam holocaustum, per quod aliquis totaliter se, & sua offert Deo. Et *secundum hoc ex his tribus votis integratur Religionis status*.

Primo enim quantum ad exercitium perfectionis requiritur, quod aliquis a se removeat illa, per quæ posset impediri, ne totaliter ejus affectus tendat in Deum, in quo consistit perfectio charitatis. Hujusmodi autem sunt *tria*: *Primum* quidem cupiditas exteriorum bonorum, quæ tollitur per votum paupertatis: *Secundum* autem est concupiscentia sensibilium delectationum, inter quas præcellunt delectationes venereæ, quæ excluduntur per votum continentiæ. *Tertium* autem est inordinatio voluntatis humanæ, quæ excluditur per votum obedientiæ.

Similiter autem solicitudinis sæcularis inquietudo præcipue ingeritur homini circa *tria*: *Primo* quidem circa dispensationem exteriorum rerum: & hæc solicitudo per votum paupertatis homini aufertur: *Secundo* circa gubernationem uxoris, & filiorum; quæ amputatur per votum continentiæ: *Tertio* circa dispositionem propriorum actuum, quæ amputatur per votum obedientiæ, quo aliquis se alterius dispositioni committit. Similiter etiam holocaustum est, cum aliquis totum quod habet, offert Deo, ut Gregor. dicit super Ezech. (*hom.* 20. *inter med. & fi.*) Habet autem homo *triplex* bonum, secundum Philos. in 1. Ethic. (*ca.* 8. *cir. princ. tom.* 5.) *Primo* quidem exteriorum rerum: quas quidem totaliter aliquis Deo offert per votum voluntariæ paupertatis: *Secundo* autem bonum proprii corporis: quod aliquis præcipue offert Deo per votum continentiæ, quo abrenuntiat maximis delectationibus corporis: *Tertium* autem bonum est animæ: quod aliquis totaliter Deo offert per obedientiam, qua aliquis offert Deo propriam voluntatem, per quam homo utitur omnibus potentiis, & habitibus animæ. Et ideo *convenienter ex tribus votis status Religionis integratur*.

Ad

Ad primum ergo dicendum, quod, ficut fupra dictum eft, (*a.* 1. *hu. q.*) votum Religionis ordinatur ficut in finem ad perfectionem charitatis, ad quam pertinent omnes interiores actus virtutum, quarum mater eft charitas, fecundum illud 1. ad Corinth. 13. *Charitas patiens eft*, *benigna eft* &c. Et ideo interiores actus virtutum (puta humilitatis, patientiæ, & hujufmodi) non cadunt fub voto Religionis, quod ordinatur ad ipfos ficut ad finem.

Ad fecundum dicendum, quod omnes aliæ Religionum obfervantiæ ordinantur ad prædicta tria principalia vota. Nam fi qua funt inftituta in Religionibus ad procurandum victum, puta labor, mendicitas, vel alia hujufmodi, referuntur ad paupertatem; ad cujus confervationem Religiofi per hos modos victum fuum procurant. Alia vero, quibus corpus maceratur, ficut vigiliæ, jejunia, & fi qua funt hujufmodi, directe ordinantur ad votum continentiæ obfervandum. Si qua vero in Religionibus inftituta funt pertinentia ad humanos actus, quibus aliquis ordinatur ad Religionis finem, fcilicet ad dilectionem Dei, & proximi, (puta lectio, oratio, vifitatio infirmorum, vel fi aliquid aliud eft hujufmodi) comprehenduntur fub voto obedientiæ, quod pertinet ad voluntatem, quæ fecundum difpofitionem alterius fuos actus ordinat ad finem. Determinatio autem habitus pertinet ad omnia tria vota, tanquam fignum obligationis. Unde habitus regularis fimul datur, vel benedicitur cum profeffione.

Ad tertium dicendum, quod per obedientiam aliquis offert Deo fuam voluntatem: cui etfi fubjiciantur omnia humana; quædam tamen funt, quæ fpecialiter fibi tantum fubduntur, fc. actiones humanæ. nam paffiones pertinent etiam ad appetitum fenfitivum. Et ideo ad cohibendum paffiones carnalium delectationum, & exteriorum appetibilium impedientes perfectionem vitæ, neceffarium fuit votum continentiæ, & paupertatis: fed ad difponendum actiones proprias, fecundum quod requirit perfectionis ftatus, requiritur votum obedientiæ.

Ad quartum dicendum, quod, ficut Philofophus dicit in 4. Ethicorum, (*c.* 3 *cir. med. to.* 5.) honor proprie, & fecundum veritatem non debetur nifi virtuti. Sed quia exteriora bona inftrumentaliter deferviunt ad quofdam actus virtutum, ex confequenti etiam eorum excellentiæ honor aliquis exhibetur; & præcipue a vulgo, quod folam excellentiam exteriorem recognofcit. Honori ergo, qui

Deo,

Deo, & Sanctis omnibus exhibetur propter virtutem, ut dicitur in Psal. 138. *Mihi autem nimis honorati sunt amici tui Deus*, abrenuntiare non competit Religiosis, qui ad perfectionem virtutis tendunt: Honori autem, qui exhibetur exteriori excellentiæ, abrenuntiant ex hoc ipso quod sæcularem vitam derelinquunt: Unde ad hoc non requiritur speciale votum.

A P P E N D I X.

EX art. habes *primo*: quomodo per rationem destruas errores in appendicibus *art.* 3. 4. 5. 6. prænarratos, atque damnatos: & speciatim errorem *Calvini* dicentis, quod nihil potest voveri Deo, nisi quod ab eo præceptum est. Et contra Ecclesiam Catholicam irrisorie quasi per cachinnum addentis: vota fieri possunt Deo de rebus non comprehensis in verbo: vel de rebus, quæ non subjacent nostræ potestati, ut perficiantur: ut est votum cœlibatus in viro, vel muliere non habente tale donum. Hæc ipse in tabula articulorum, quos tanquam falsos, superstitiosos, atque Papisticos, abjurare docet suos Calvinistas, velut cæcus cæcis ducatum præstans. Vide *Elucid. Addition. qu.* 9. *art.* 4. *append.* *Secundo* habes: quomodo per rationem ostendas, prædictos errores, & speciatim Calvini, damnari merito a Concilio *Tridentino* sess. 25. cap. 1. de regular. & monial. ,, Sancta Synodus præcipit, ut omnes regulares tam viri, quam mulieres vitam ,, instituant, & componant in primis ad suæ professionis perfectionem, ut obedientiæ, paupertatis, ,, & castitatis, ac si quæ sunt alia peculiaria vota ,, ad eorum essentiam pertinentia. *Et infra*. Si enim illa, quæ bases sunt, & fundamenta totius ,, regularis observantiæ, exacte non fuerint conservata, totum corruat ædificium, necesse est. *Hæc ibi.* ,, *Item ab eodem sess.* 24. *can.* 9. Si quis dixerit, ,, Clericos in sacris ordinibus constitutos, vel regulares castitatem solemniter professos, posse matrimonium contrahere, contractumque validum ,, esse, non obstante lege ecclesiastica, vel voto: ,, & oppositum nil aliud esse, quam damnare matrimonium: posseque omnes contrahere matrimonium, qui non sentiunt, se castitatis, etiamsi eam ,, voverint, habere donum: anathema sit: cum ,, Deus id recte petentibus non deneget, nec patiatur, nos supra id, quod possumus, tentari. ,, Hæc ibi. Item damnari a supradictis *art. num.* 47.

Item

Item ab *Elucid. Addition. articulorum nu.* 266. Quia vero in fulcimentum illius erroris sui Calvinus irrationabiliter dicit, nullum esse consilium in Euangelio, sed omnia ibi esse præcepta: ideo vide hujus erroris damnationem, *q.* 184. *a.* 3. *append.* Et Compend. Alber. Mag. *lib.* 5. *ca.* 69. 70. *schol. Tertio* vides: quomodo ex iis, si bene pensentur, & applicentur, doctrina præsens Angelica vicissim declaretur, atque confirmetur.

ARTICULUS VIII. 891

Utrum votum obedientiæ sit potissimum inter tria vota Religionis.

Inf. q. 188. *a.* 7. *ad* 3.

AD Octavum sic proceditur. Videtur, quod votum obedientiæ non sit potissimum inter tria vota Religionis. Perfectio enim religiosæ vitæ a Christo sumpsit exordium: Sed Christus specialiter dedit consilium de paupertate; non autem invenitur dedisse consilium de obedientia. Ergo votum paupertatis est potius, quam votum obedientiæ.

2. Præterea. Eccl. 26. dicitur, quod *omnis ponderatio non est digna animæ continentis*: Sed votum dignioris rei est eminentius. Ergo votum continentiæ est eminentius, quam votum obedientiæ.

3. Præterea. Quanto aliquod votum est potius, tanto videtur esse magis indispensabile: Sed vota paupertatis, & continentiæ sunt adeo annexa regulæ monachali, ut contra ea nec summus Pontifex possit licentiam indulgere, sicut dicit quædam Decretalis de statu monachorum; (*c. Cum ad Monasterium*) qui tamen potest indulgere, ut Religiosus non obediat suo Prælato. Ergo videtur, quod votum obedientiæ sit minus voto paupertatis, & obedientiæ.

Sed Contra est, quod Grego. dicit in 35. Moral. (*c.* 10. *cir. princ.*) *Obedientia victimis jure præponitur; quia per victimas aliena caro, per obedientiam vero voluntas propria mactatur:* Sed vota Religionis sunt quædam holocausta, sicut supra dictum est. (*art.* 1. *hu. quæst. & art.* 3. *ad* 6.) Ergo votum obedientiæ est præcipuum inter omnia Religionis vota.

Respondeo dicendum, quod *votum obedientiæ est præcipuum inter tria vota Religionis*. Et hoc *triplici* ratione.

Pri-

Primo quidem, quia per votum obedientiæ aliquid majus homo offert Deo, sc. ipsam voluntatem, quæ est potior, quam corpus proprium, quod offert homo Deo per continentiam, & quam res exteriores, quas offert homo Deo per votum paupertatis. Unde illud, quod fit ex obedientia, est magis Deo acceptum, quam id quod fit per propriam voluntatem, secundum illud Hieronymi, quod dicit ad Rusticum monachum: (*epist.* 4. *aliquant. a med.*) *Ad illud tendit oratio, ut doceam, te non tuo arbitrio dimittendum*: Et post pauca subdit: *Non facias quod vis; comedas quod juberis: habeas quantum acceperis; vestiaris quod datur*. Unde & jejunium non redditur Deo acceptum cum propria voluntate, secundum illud Isaiæ 58. *Ecce in diebus jejunii vestri invenitur voluntas vestra*. *Secundo*, quia votum obedientiæ continet sub se alia vota: sed non convertitur. nam Religiosus, etsi teneatur ex voto continentiam servare, & paupertatem; tamen hæc etiam sub obedientia cadunt, ad quam pertinet multa alia præter contientiam, & paupertatem servare. *Tertio*, quia votum obedientiæ proprie se extendit ad actus propinquos fini Religionis. Quanto autem aliquid propinquius est fini, tanto melius est.

Et inde etiam est, quod votum obedientiæ est Religioni essentialius. Si enim aliquis absque voto obedientiæ voluntariam paupertatem, & continentiam etiam voto servet, non propter hoc pertinet ad statum Religionis, qui præfertur etiam ipsi virginitati ex voto observatæ. Dicit enim August. in libro de virginitate: (*c.* 46. *in fin. tom.* 6.) *Nemo, quantum puto, ausus fuerit virginitatem præferre monasterio*. † al. Martyrio †

Ad primum ergo dicendum, quod consilium obedientiæ includitur in ipsa Christi sequela. qui enim obedit, sequitur alterius voluntatem. Et ideo magis pertinet ad perfectionem, quam votum paupertatis: quia, ut Hieron. dicit super Matth. (*c.* 19. *sup. illud*: *Ecce nos reliquimus &c.*) *id quod perfectionis est, addidit Petrus, cum dixit: Et secuti sumus te*.

Ad secundum dicendum, quod ex verbo illo non habetur, quod continentia præferatur omnibus aliis actibus virtuosis, sed conjugali castitati, vel etiam exterioribus divitiis auri, & argenti, quæ pondere mensurantur. Vel per continentiam intelligitur universaliter abstinentia ab omni malo, ut supra habitum est. (*q.* 155. *a.* 4. *ad* 1.

Ad

Ad tertium dicendum, quod Papa in voto obedientiæ non poteſt ſic cum Religioſo diſpenſare, ut nulli Prælato teneatur obedire in his, quæ ad perfectionem vitæ pertinent: non enim poteſt eum a ſua obedientia eximere: Poteſt tamen eum eximere ab inferioris Prælati ſubjectione; quod non eſt in voto obedientiæ diſpenſare.

A P P E N D I X.

EX art. habes *primo*: quomodo per rationem oſtendas, merito a ſcripturis, & Gregorio fuiſſe inſinuatum: quod votum obedientiæ eſt potiſſimum inter alia. A ſcripturis quidem per hoc, quod dicitur de Chriſto Phil. 3. *Factus obediens uſque ad mortem*. Clarum eſt enim, quod in Chriſto non tantum obedientia, ſed etiam patientia, caſtitas, paupertas, humilitas, immo & omnes virtutes perfectionem importantes erant: & tamen univerſas alias, quaſi in aliquo uno moralium præcipuo colligavit Apoſtolus, per ly *factus obediens*. Ac ſi ad propoſitum aperte dicat. Obedientiæ votum eſt potius, quam caſtitatis, & paupertatis. Item per hoc, quod dicitur 2. Tim. 2. *Deus negare ſeipſum non poteſt*. Hæc eſt in propoſito. Deus non poteſt a ſua obedientia eximere hominem, faciendo ſcilicet, quod homo non ſit obligatus obedire ipſimet Deo: quoniam hoc eſſet, Deum negare ſeipſum, ut patet. Cum igitur Deus poſſit diſpenſare in caſtitate, ut legitur *Oſeæ cap.* 1. & in paupertate, ut colligitur *Exod.* 11. 12. in obedientia vero ſui non, ut declaratum eſt; conſtat, quod ſecundum Scripturam illam 2. *Tim.* 1. obedientiæ votum eſt potius inter alia. Præmiſſa tibi captu faciliora fient, ſi videris majorem propoſitionem argumenti *tertii*, & reſponſionem quoad ly *Papa non poteſt a ſua obedientia eximere*. A B. Gregorio autem illud ipſum inſinuatur 25. *Moral.* ut extenditur *in argum. cont.* Pro quo nota, quod hoc ſuum dictum eſt tanquam expoſitio ſententiæ illius 1. Reg. 15. *Melior eſt obedientia, quam victimæ*. Conſequenter ergo etiam hoc loco a Scripturis inſinuatur majoritas voti obedientiæ præ votis duobus aliis. *Secundo* vides: quomodo, &c.

ARTICULUS IX. 892

Utrum Religiosus semper peccet mortaliter transgrediendo ea quæ sunt in regula.

Sup. quæst. 88. *art.* 18. *ad* 4. *&* 4. *d.* 38. *quæst.* 1. *art.* 4. *qu.* 1. *ad* 5. *& quol.* 1. *a.* 20.

AD Nonum sic proceditur. Videtur, quod Religiosus semper peccet mortaliter transgrediendo ea quæ sunt in regula. Facere enim contra votum est peccatum damnabile; ut patet per id quod Apostolus dicit 1. Timoth. 5. quod *viduæ quæ volunt nubere, damnationem habent; quia primam fidem irritam fecerunt:* Sed Religiosi voto professionis ad regulam astringuntur. Ergo peccant mortaliter transgrediendo ea quæ in regula continentur.

2. Præterea. Regula imponitur Religioso, sicut lex quædam: Sed ille qui transgreditur præceptum legis, peccat mortaliter. Ergo videtur, quod Monachus transgrediens ea quæ sunt in regula, peccet mortaliter.

3. Præterea. Contemptus inducit peccatum mortale: Sed quicumque frequenter aliquid iterat, quod non debet facere, videtur ex contemptu peccare. Ergo videtur, quod si Religiosus frequenter transgrediatur id quod est in regula, peccet mortaliter.

Sed Contra est, quod status Religionis est securior, quam status sæcularis vitæ. unde Gregor. in princ. Mor. (*sc. in epist. ad Leand. Episc. sup. exposit. lib. Job c.* 1. *a princ.*) comparat vitam sæcularem mari fluctuanti, vitam autem religionis portui tranquillo: Sed si quælibet transgressio eorum, quæ in regula continentur, Religiosum obligaret ad peccatum mortale, status Religionis esset periculosissimus propter multitudinem observantiarum. Non ergo quælibet transgressio eorum, quæ in regula continentur, est peccatum mortale.

Respondeo dicendum, quod in regula continetur aliquid *dupliciter*, sicut ex dictis patet. (*a.* 7. *hu. q. ad* 1. *&* 2.) *Uno modo* sicut finis regulæ; puta ea quæ pertinent ad actus virtutum. Et „ horum transgressio, quantum ad ea quæ cadunt communiter „ sub præcepto, obligat ad mortale; quantum vero „ ad ea quæ excedunt communiter necessitatem præcepti, non obligat ad mortale, nisi propter con-

„ tem-

„ temptum: „ quia, ficut fupra dictum eft, (*a. 2. hu. qu.*) Religiofus non tenetur effe perfectus; fed ad perfectionem tendere: cui contrariatur perfectionis contemptus.

Alio modo continetur aliquid in regula pertinens ad exterius exercitium; ficut funt omnes exteriores obfervantiæ; inter quas funt quædam, ad quas obligatur Religiofus ex voto profeffionis. Votum autem profeffionis refpicit principaliter *tria* prædicta, fc. *paupertatem, continentiam, & obedientiam:* alia vero omnia ad hæc ordinantur. Et ideo *tranfgreffio horum trium obligat ad mortale: Aliorum autem tranfgreffio non obligat ad mortale: nifi vel propter contemptum regulæ*; quia hoc directe contrariatur profeffioni, per quam aliquis vovit regularem vitam: *vel propter præceptum* five oretenus a Prælato factum, five in regula expreffum; quia hoc effet facere contra obedientiæ votum.

Ad primum ergo dicendum, quod ille qui profitetur regulam, non vovet fervare omnia, quæ funt in regula; fed vovet regularem vitam, quæ effentialiter confiftit in tribus prædictis. Unde & in quibufdam Religionibus cautius aliqui profitentur non quidem regulam, fed vivere fecundum regulam, ideft tendere ad hoc, ut aliquis mores fuos informet fecundum regulam, ficut fecundum quoddam exemplar: Et hoc tollitur per contemptum. In quibufdam autem Religionibus adhuc cautius profitentur obedientiam fecundum regulam: ita quod profeffioni non contrariatur, nifi id quod eft contra præceptum regulæ: tranfgreffio vero, vel omiffio aliorum obligat folum ad peccatum veniale: quia, ficut dictum eft, (*ar. 7. hu. q. ad* 2.) hujufmodi difpofitiones funt ad principalia vota. Peccatum autem veniale eft difpofitio ad mortale, ut fupra dictum eft, (1. 2. *qu.* 88. *art.* 3.) inquantum impedit ea, quibus aliquis difponitur ad obfervanda principalia præcepta legis Chrifti, quæ funt præcepta charitatis. In aliqua tamen Religione, fcilicet Ordinis Fratrum Prædicatorum, tranfgreffio talis, vel omiffio ex fuo genere non obligat ad culpam neque mortalem, neque venialem, fed folum ad pœnam taxatam fuftinendam: quia per hunc modum ad talia obfervanda obligantur: Qui tamen poffent venialiter, vel mortaliter peccare ex negligentia, vel libidine, feu contemptu.

Ad fecundum dicendum, quod non omnia quæ continentur in lege, traduntur per modum præcepti; fed quædam proponuntur per modum ordina-

tionis cujusdam, vel statuti obligantis ad certam pœnam. Sicut ergo in lege civili non facit semper dignum pœna mortis corporalis transgressio legalis statuti: Ita nec in lege Ecclesiæ omnes ordinationes, vel publica statuta obligant ad mortale: Et similiter nec omnia statuta regulæ.

Ad tertium dicendum, quod tunc committit aliquis, vel transgreditur ex contemptu, quando voluntas ejus renuit subjici ordinationi legis, vel regulæ: & ex hoc procedit ad faciendum contra legem, vel regulam. Quando autem e converso propter aliquam particularem causam, puta concupiscentiam, vel iram, inducitur ad aliquid faciendum contra statuta legis, vel regulæ, non peccat ex contemptu, sed ex aliqua alia causa; etiamsi frequenter ex eadem causa, vel alia simile peccatum iteret: Sicut & August. dicit in libro de natura, & gratia, (*ca. 29. a med. tom. 7.*) quod *non omnia peccata committuntur ex contemptu superbiæ*. Frequentia tamen peccati dispositive inducit ad contemptum, secundum illud Proverb. 18. *Impius, cum in profundum venerit peccatorum, contemnit*.

A P P E N D I X.

EX art. habes *primo*: quomodo per rationem ostendas, merito insinuatum fuisse a Gregorio, & constitutionibus quorundam, quod religiosus non semper peccat mortaliter transgrediendo ea, quæ sunt in regula. A B. Gregorio quidem 1. *moral.* secundum quod extenditur, cum discursuque applicatur, *in argum. contr.* A Constitutionibus vero ordinis fratrum prædicatorum, tamquam a simili (si in aliis nihil aliunde obstet.) „ Ut igitur unitati, & „ paci totius ordinis provideamus: volumus, & de„ claramus, ut regula nostra, & constitutiones no„ stræ non obligent nos ad culpam, nisi propter „ præceptum, vel contemptum. Præceptum autem „ in regula nullum (nisi, quod de natura sua est, „ ratione trium votorum, vel divinæ, aut Ecclesia„ sticæ legis) contineri volumus, & declaramus. „ Et idem in constitutionibus, nisi, ubi ponitur „ sententia excommunicationis, aut formaliter ex„ primitur per verbum præcipimus in virtute san„ ctæ obedientiæ. Et hoc idem in ordinationibus, „ & prælatorum verbis, & literis, intelligi volu„ mus. Porro prælati omnes a multitudine præce„ ptorum abstineant: ne laqueum animabus subdi„ torum injiciant. Nec propter defectum unius, vel

„ paucorum , quem , vel quos non audent corrige-
„ re , communitatem involvant . „ Hæc ibi . Ex quibus cum Beato Gregorio patet , quam male faciant pro ſe , & ſubditis illi (ſi qui ſunt) qui præceptis multiplicatis tranquillum ſtatum religionis reddunt & oneroſum valde , & periculoſiſſimum . Quod ſi non parcerent virgæ , parcerent autem præceptis : tunc religionem , ut tranquillo portui ſimilem , & ſibiipſis , & ſubditis (exemplo majorum edocti) conſervarent . *Secundo* vides : quomodo ex iis , ſi bene penſentur &c.

ARTICULUS X. 893

Utrum Religoſus eodem genere peccati gravius peccet, quam ſæcularis.

Sup. q. 184. *a.* 8. *cor. fi.* & 4. *d.* 14. *q.* 1. *a.* 5. *q.* 3. *ad* 3.

AD Decimum ſic proceditur . Videtur , quod Religioſus eodem genere peccati non gravius peccet , quam ſæcularis . Dicitur enim 2. Paralip. 30. „ Dominus bonus propitiabitur cunctis, qui in toto „ corde requirunt Dominum Deum patrum ſuorum ; „ & non imputabit eis , quod minus ſanctificati „ ſunt ; „ Sed magis videntur Religioſi ex toto corde Dominum Deum patrum ſuorum ſequi , quam ſæculares , qui ex parte ſe , & ſua Deo dant , ex parte ſibi reſervant , ut Gregor. dicit ſuper Ezech. (*Hom.* 20. *inter med.* & *fi.*) Ergo videtur , quod minus imputetur eis , ſi in aliquo a ſanctificatione deficiant .

2. Præterea . Ex hoc quod aliquis bona opera facit , minus contra peccata ejus Deus iraſcitur . dicitur enim 2. Paralip. 19. „ Impio præbes auxilium , „ & his qui oderunt Dominum , amicitia jungeris : „ & idcirco iram quidem Domini merebaris , ſed „ bona opera inventa ſunt in te ; „ Religioſi autem plura bona opera faciunt , quam ſæculares . Ergo ſi aliqua peccata faciunt , minus contra eos Deus iraſcitur .

3. Præterea . Præſens vita ſine peccato non tranſigitur , ſecundum illud Jacobi 3. *In multis offendimus omnes* . Si ergo peccata Religioſorum eſſent graviora peccatis ſæcularium , ſequeretur quod Religioſi eſſent pejoris conditionis , quam ſæculares : Et ſic non eſſet ſanum conſilium ad Religionem tranſire .

Sed Contra eſt, quod de majori malo magis videtur eſſe dolendum: Sed de peccatis eorum, qui ſunt in ſtatu ſanctitatis, & perfectionis, maxime videtur eſſe dolendum. dicitur enim Jerem. 23. *Contritum eſt cor meum in medio mei*. Et poſtea ſubdit: *Propheta namque, & Sacerdos polluti ſunt; & in domo mea inveni malum eorum*. Ergo Religioſi, & alii qui ſunt in ſtatu perfectionis, cæteris paribus, gravius peccant.

Reſpondeo dicendum, quod *peccatum, quod a Religioſis committitur, poteſt eſſe gravius peccato ſæcularium ejuſdem ſpeciei tripliciter. Uno modo*, ſi ſit contra votum Religionis: puta ſi Religioſus fornicetur, vel furetur: quia fornicando facit contra votum continentiæ, & furando facit contra votum paupertatis, & non ſolum contra præceptum divinæ legis. *Secundo*, ſi ex contemptu peccet: quia ex hoc videtur eſſe magis ingratus divinis beneficiis, quibus eſt ſublimatus ad ſtatum perfectionis: Sicut Apoſtolus dicit ad Hebr. 10. quod *fidelis graviora meretur ſupplicia* ex hoc quod peccando *Filium Dei conculcat* per contemptum. Unde & Dominus conqueritur Jerem. 11. *Quid eſt, quod dilectus meus facit in domo mea ſcelera multa? Tertio modo* peccatum Religioſi poteſt eſſe majus propter ſcandalum: quia ad vitam ejus plures reſpiciunt. Unde dicitur Jerem. 23. „ In Prophetis Jeruſalem „ vidi ſimilitudinem adulterantium, & iter mendacii; & confortaverunt manus peſſimorum, ut non „ converteretur unuſquiſque a malitia ſua.

„ Si vero Religioſus non ex contemptu, ſed ex „ infirmitate, vel ex ignorantia aliquod peccatum, „ quod non eſt contra votum ſuæ profeſſionis, committat abſque ſcandalo, *puta in occulto*, levius „ peccat eodem genere peccati, quam ſæcularis: „ quia peccatum ejus ſi ſit leve, quaſi abſorbetur ex multis operibus bonis, quæ facit, & ſi ſit mortale, facilius ab eo reſurgit. Primo quidem propter intentionem, quam habet rectam ad Deum; quæ etſi ad horam intercipiatur, de facili ad priſtina reparatur. Unde ſuper illud Pſalm. 36. *Cum ceciderit, non collidetur*, dicit Origen. (*hom. 4. in hunc Pſalm. inter princ. & med.*) „ Injuſtus ſi peccaverit, non „ pœnitet, & peccatum ſuum emendare neſcit: juſtus autem ſcit emendare, ſcit corrigere: Sicut „ ille qui dixerat, Neſcio hominem, paulo poſt „ cum reſpectus fuiſſet a Domino, flere ſcit amariſſime: Et ille qui de tecto mulierem viderat, „ & concupierat eam, dicere ſcit: Peccavi, & ma-

„ lum

„ lum coram te feci . „ Juvatur etiam a sociis ad resurgendum, secundum illud Eccles. 4. *Si unus ceciderit, ab altero fulcietur: Væ soli, quia cum ceciderit, non habet sublevantem se.*

Ad primum ergo dicendum, quod auctoritas illa loquitur de his, quæ per infirmitatem, vel ignorantiam committuntur, non autem de his, quæ committuntur per contemptum.

Ad secundum dicendum, quod Josaphat etiam, cui illa verba dicuntur, non ex malitia, sed ex quadam infirmitate humanæ affectionis peccavit.

Ad tertium dicendum, quod justi non de facili peccant ex contemptu; sed quandoque labuntur in aliquod peccatum ex ignorantia, vel infirmitate, a quo de facili relevantur: Si autem perveniant ad hoc, quod ex contemptu peccent, efficiuntur pessimi, & maxime incorrigibiles, secundum illud Jerem. 2. *Confregisti jugum, dirupisti vincula, dixisti, Non serviam. In omni colle sublimi, & sub omni ligno frondoso tu prosternebaris meretrix.* Unde Augustinus dicit in Epist. ad plebem Hipponensem: (*quæ est* 137. *cir. fi. to.* 2.) *Ex quo Deo servire cœpi, quomodo difficile sum expertus meliores, quam qui in monasteriis profecerunt; ita non sum expertus pejores, quam qui in monasteriis ceciderunt.*

A P P E N D I X.

EX art. habes *primo*: quomodo per rationem & ostendas, & recte intelligas, merito insinuatum a Scripturis: quod religiosus eodem genere peccati gravius peccet, quam sæcularis. Ut Heb. 6. *Terra sæpe venientem super se bibens imbrem, & proferens spinas, & tribulos, reproba est: & maledicto proxima: cujus consummatio in combustionem.* Nota ly *& maledicto proxima*, idest illi sententiæ, scilicet. *Ite maledicti in ignem æternum*: in cujus signum mox sequitur ly *cujus consummatio in combustionem.* Religiosus vero est illa terra, quæ sæpe super se venientem bibit imbrem, ratione innumerabilium ferme commoditatum spiritualium & pro malo vitando, & pro faciendo bono. De qua re vide mirabilia in Veritatibus aureis super totam legem veterem, *Deut.* 11. *concl.* 4. ad longum. Quod autem, & quomodo peccatum eorum sit gravius, quam sæcularium, vide ibid. *c.* 20. *coroll. ante conclus.* Et unde hoc sit: vide ibid. *Exod.* 10. *concl.* 7. & *c.* 14. *concl.* 1. item *Gen.* 34. *concl.* 1. *Secundo* vides: quomodo, &c.

QUÆSTIO CLXXXVII.

De his quæ competunt Religiosis, in sex articulos divisa.

DEinde considerandum est de his quæ competunt Religiosis.

Et circa hoc quæruntur sex.

Primo. Utrum liceat eis docere, prædicare, & alia hujusmodi facere.
Secundo. Utrum liceat eis de negotiis sæcularibus se intromittere.
Tertio. Utrum teneantur manibus operari.
Quarto. Utrum liceat eis de eleemosynis vivere.
Quinto. Utrum liceat eis mendicare.
Sexto. Utrum liceat eis vestimenta cæteris viliora deferre.

ARTICULUS I. 894

Utrum Religiosis liceat docere, prædicare, & alia hujusmodi facere.

Opusc. 18. c. ult. & opusc. 19.

AD Primum sic proceditur. Videtur, quod Religiosis non liceat docere, prædicare, & alia hujusmodi facere. Dicitur enim 7. quæst. 1. (*cap. Hoc nequaquam*) in quodam Statuto Constantinopolitanæ Synodi: (*vid. Conciliabulum Constantinopolit. A. C. 879. tom. 9. Concil.*) *Vita monachorum subjectionis habet verbum, & discipulatus, non docendi, vel præsidendi, vel pascendi alios.* Hieronymus etiam dicit ad Riparium, & Desiderium: (*lib. cont. Vigilant. c. 6. a princ. & incipit: Multa in orbe*) *Monachus non doctoris, sed plangentis habet officium.* Leo etiam Papa dicit, (*epist. 63. ad Theodoric. in fin.*) ut habetur 16. qu. 1. (*c. Adjicimus*) *Præter Domini Sacerdotes nullus audeat prædicare, sive monachus, sive laicus ille sit, qui cujuslibet scientiæ nomine gloriatur*: Sed non licet transgredi proprium officium, & statutum. Ergo videtur, quod non liceat Religiosis docere, prædicare, & alia hujusmodi facere.

2. Præterea. In Statuto Nicænæ Synodi, quod ponitur 16. qu. 1. (*cap. Placuit*) sic dicitur: „Firmi-

„ miter, & indissolubiliter omnibus præcipimus, ut „ aliquis monachus pœnitentiam nemini tribuat, „ nisi invicem sibi, ut justum est: Mortuum non „ sepeliat, nisi monachum secum in monasterio „ commorantem, vel si fortuito quemquam adve- „ nientium fratrum ibi mori contigerit: „ Sed sicut ista pertinent ad officium Clericorum, ita etiam prædicare, & docere. Ergo cum *alia sit caussa monachi, & alia clerici*, ut Hieronymus dicit ad Heliodorum, (*epist.* 1. *a med.*) videtur, quod non liceat Religiosis prædicare, docere, & alia hujusmodi facere.

3. Præterea. Gregorius dicit in Registro, (*lib.* 4. *Epist.* 1.) *Nemo potest Ecclesiasticis obsequiis deservire, & in monastica regula ordinate persistere:* (Et hoc habetur 16. quæst. 1. *c.* 2.) Sed monachi tenentur in monastica regula ordinate persistere. Ergo videtur, quod non possint Ecclesiasticis obsequiis deservire: Docere autem, & prædicare pertinent ad Ecclesiastica obsequia. Ergo videtur, quod non liceat eis prædicare, aut docere, aut aliquid hujusmodi facere.

Sed Contra est, quod Gregor. dicit, & habetur 16. quæst. 1. (*c.* 24.) „ ex auctoritate hujusmodi „ decreti, quod Apostolico moderamine, & pietа- „ tis officio a nobis est constitutum, sacerdotibus „ monachis Apostolorum figuram tenentibus liceat „ prædicare, baptizare, communionem dare, pro „ peccatoribus orare, pœnitentiam imponere, at- „ que peccata solvere.

Respondeo dicendum, quod aliquid dicitur alicui non licere *dupliciter*. *Uno modo*, quia habet in se quod contrariatur ei, quod dicitur non licere: Sicut nulli homini licet peccare; quia habet in se quilibet homo rationem, & obligationem ad legem Dei, quibus contrariatur peccatum. Et hoc modo dicitur alicui non licere prædicare, vel docere, vel aliquid hujusmodi facere, quia habet in se aliquid quod his repugnat: *vel* ratione præcepti; sicut his qui sunt irregulares ex statuto Ecclesiæ non licet ascendere ad sacros Ordines: *vel* propter peccatum, secundum illud Ps. 49. *Peccatori autem dixit Deus: Quare tu enarras justitias meas?* Hoc autem *modo non est illicitum Religiosis prædicare, docere, & hujusmodi facere*: tum quia ex voto, & præcepto regulæ non obligantur ad hoc quod ab his abstineant: tum etiam quia non redduntur ad hoc minus idonei ex aliquo peccato commisso, sed magis idonei ex exercitio sanctitatis, quod assumpserunt.

 Stul-

Stultum autem est dicere, quod per hoc quod aliquis in sanctitate promovetur, efficiatur minus idoneus ad spiritualia officia exercenda. Et ideo stulta est quorundam opinio dicentium, quod ipse status Religionis impedimentum affert talia exequendi. Quorum errorem Bonifacius Papa IV. (*to.* 5. *Concil.*) rationibus supra dictis excludit dicens, ut habetur 16. quæst. 1. (*cap.* 25.) „ Sunt nonnulli nul-
„ lo dogmate fulti, audacissimo quidem zelo magis
„ amaritudinis quam dilectionis inflammati, asse-
„ rentes, monachos, qui mundo mortui sunt, & Deo
„ vivunt, Sacerdotalis officii potentia indignos: Sed
„ omnino labuntur. „ Quod ostendit: *Primo* qui-
„ dem, quia non contrariatur regulæ. subdit enim: *Neque enim B. Benedictus, monachorum præceptor almificus, hujusmodi rei aliquo modo fuit interdictor:* Et similiter nec in aliis regulis hoc prohibetur. *Secundo* improbat prædictum errorem ex idoneitate monachorum, cum in fine cap. subdit: *Quanto quisque est excellentior, tanto & in illis*, spiritualibus scilicet operibus, *potentior*.

Alio modo dicitur aliquid non licere alicui, non propter contrarium quod habeat, sed propter hoc quod deficit ei unde illud possit; Sicut Diacono non licet Missam celebrare, quia non habet ordinem Sacerdotalem: & Presbytero non licet sententiam ferre, quia non habet Episcopalem auctoritatem. In quibus tamen est distinguendum. Quia ea quæ sunt Ordinis, committi non possunt, nisi ei qui Ordinem habet: sicut Diacono non potest committi ut celebret Missam, nisi fiat Sacerdos: Ea vero, quæ sunt Jurisdictionis, committi possunt eis, qui non habent ordinariam jurisdictionem: sicut prolatio sententiæ committitur ab Episcopo simplici Sacerdoti. Et *hoc modo dicitur non licere monachis, & aliis Religiosis prædicare, docere, & alia hujusmodi facere*; quia status Religionis non dat eis potestatem hujusmodi faciendi: *Possunt tamen ista facere, si ordinem accipiant, vel ordinariam jurisdictionem, aut etiam si eis committantur ea quæ sunt jurisdictionis*.

Ad primum ergo dicendum, quod ex verbis illis habetur, quod monachi, ex hoc quod sunt monachi, non nanciscuntur potestatem talia faciendi; non autem quod ex hoc quod sunt monachi, habeant aliquid contrarium executioni talium actuum.

Ad secundum dicendum, quod illud etiam Statutum Nicæni Concilii præcipit, ut monachi non usurpent sibi, ex hoc quod sunt monachi, potesta-

tem

tem hujusmodi actus exercendi; non autem prohibet, quin ista possint eis committi.

Ad tertium dicendum, quod ista duo se non compatiuntur, scilicet quod aliquis ordinariam curam Ecclesiasticorum officiorum habeat, & monasticam regulam in monasterio servet: Per hoc tamen non excluditur, quin Monachi, & alii Religiosi possint interdum circa Ecclesiastica officia occupari ex commissione Prælatorum, qui ordinariam curam habent; & præcipue illi, quorum Religiones ad hoc sunt specialiter institutæ, ut infra dicetur. (*q.* 188. *a.* 4.)

APPENDIX.

Ex art. habes *primo*: quomodo per rationem & ostendas, & recte intelligas, merito insinuatum fuisse a SS. Patribus: quod liceat, & non liceat, religiosis prædicare, docere, & hujusmodi facere. Quod liceat quidem, ut a Gregor. 2. *quæst.* 1. *c. Eadem*, secundum quod extenditur *in arg. cont.* Item ab exemplis ipsorum. Nam Gregorius Nazianzenus, dum esset monachus, est adductus Constantinopolim ad hoc, ut sacram Scripturam ibi doceret (secundum quod Ecclesiastica historia narrat) Damascenus, dum esset monachus, scholares docuit non solum in sacra Scriptura, sed etiam in artibus liberalibus (ut patet in libro de miraculis Beatæ Virginis) Hieroymus, dum esset monachus, promittit Paulino monacho, quod eum docebit (ut patet in prologo Bibliæ) Augustinus, dum in monasterio viveret secundum regulam sub Sanctis Apostolis constitutam, scribebat libros, & docebat indoctos (ut testatur Ecclesia) de Gregorio, Basilio, Chrysostomo, aliisque multis simile patet: quod religiosi existentes fuerunt Doctores aliorum præcipui. Quod vero non liceant religiosis prædicta, insinuatur a 16. q. 1. „ Quidam monachi nihil habentes sibi in„ junctum a proprio Episcopo veniunt ad civitatem „ Constantinopolitanam, & in ea perturbationes „ tranquillitati ecclesiasticæ inferunt. „ Hæc ibi; quod & plenius in ecclesiastica historia narratur: Perturbabant enim ecclesiæ ordinem tranquillum ex eo, quod de vita sua præsumentes auctoritate propria officium docendi sibiipsis usurpabant. Et idcirco decretis pluribus (ut argum. *primo*, & *secundo*, patet) a Patribus repressi merito fuerunt. Simile autem judicium juxta supradicta fac tu de prædicare, & hujusmodi alia facere quoad religiosos. Vide

opusculum 19. contra impugnantes religionem, *c.* 2. 4. *Secundo* vides: quomodo ex iis bene pensatis, & applicatis declaretur vicissim Angelica doctrina præsens, atque confirmetur.

ARTICULUS II. 895

Utrum Religiosis liceat sæcularia negotia tractare.

Inf. q. 188. *a.* 2. *ad* 2. *Et opusc.* 19. *c.* 11. *& Rom.* 16. *in fin. Et* 2. *Tim.* 2.

AD Secundum sic proceditur. Videtur, quod Religiosis non liceat sæcularia negotia tractare. Dicitur enim in prædicto Decreto Bonifacii Papæ IV., (*c. Sunt nonnulli* 16. *qu.* 1.) quod „ beatus „ Benedictus eos sæcularium negotiorum dixit ex- „ pertes fore; quod quidem Apostolicis documentis, „ & omnium Sanctorum Patrum institutis, non solum „ Monachis, sed etiam Canonicis omnibus magno- „ pere imperatur, „ secundum illud 2. ad Tim. 2. *Nemo militans Deo implicat se sæcularibus negotiis*: Sed omnibus Religiosis imminet, quod militent Deo. Ergo non licet eis sæcularia negotia exercere.

2. Præterea. 1. ad Thess. 4. dicit Apost. *Operam detis, ut quieti sitis, & ut negotium vestrum agatis*: Glos. (*interl.*) *Dimissis alienis, quod vobis utile est in emendationem vitæ*: Sed Religiosi specialiter assumunt studium emendationis vitæ. Ergo non debent sæcularia negotia exercere.

3. Præterea. Super illud Matth. 11. „ Ecce qui „ mollibus vestiuntur, in domibus Regum sunt, *di-* „ *cit Hieron.* Ex hoc ostenditur, rigidam vitam, & „ austeram prædicationem vitare debere aulas Re- „ gum, & mollium hominum palatia declinare: „ Sed necessitas sæcularium negotiorum ingerit hominem ad frequentandum Regum palatia. Ergo non licet Religiosis aliqua negotia sæcularia pertractare.

Sed Contra est quod Apostol. dicit ad Rom. ult. *Commendo vobis Phœben sororem nostram*: Et postea subdit: *Et assistatis ei, in quocunque negotio vestri indiguerit.*

Respondeo dicendum, quod, sicut supra dictum est, (*qu. præc. ar.* 1. *&* 7.) status Religionis est ordinatus ad perfectionem charitatis consequendam; Ad quam quidem principaliter pertinet Dei dilectio, secundario autem dilectio proximi. Et ideo Religiosi præcipue, & propter se debent intendere ad

hoc,

hoc, quod Deo vacent. Si autem necessitas proximis immineat, eorum negotia ex charitate agere debent, secundum illud ad Galat. 6. *Alter alterius onera portate; & sic adimplebitis legem Christi:* quia in hoc ipso quod proximis serviunt propter Deum, dilectioni divinæ obsequuntur. Unde dicitur Jacobi 1. „ Religio munda, & immaculata apud Deum, & „ Patrem hæc est, visitare pupillos, & viduas in „ tribulatione eorum: *Glos. (interl.) idest* Succur-„ rere eis qui carent præsidio, in tempore necessi-„ tatis. *Est ergo dicendum, quod* causa cupiditatis „ sæcularia negotia nec Monachis gerere, nec Cle-„ ricis licet: Causa vero charitatis se negotiis sæ-„ cularibus cum debita moderatione ingerere pos-„ sunt, secundum Superioris licentiam, in mini-„ strando, & dirigendo.

Unde dicitur in Decret. dist. 88. (*cap.* 1.) „ De-„ crevit sancta Synodus, nullum deinceps Clericum „ aut possessiones conducere, aut negotiis sæculari-„ bus se immiscere, nisi propter curam aut pupil-„ lorum, aut orphanorum, aut viduarum, aut si „ forte Episcopus civitatis Ecclesiasticarum rerum „ solicitudinem eum habere præcipiat. „ Eadem autem ratio est de Religiosis, ac Clericis: quia utrisque similiter negotia sæcularia interdicuntur, ut dictum est. (*in cor. ar.*)

Ad primum ergo dicendum, quod Monachis interdicitur sæcularia negotia tractare propter cupiditatem, non autem propter charitatem.

Ad secundum dicendum, quod non est curiositas, sed charitas, si propter necessitatem aliquis se negotiis sæcularibus immisceat.

Ad tertium dicendum, quod frequentare palatia Regum propter delicias, vel gloriam, vel cupiditatem, non competit Religiosis; sed ea adire propter pias causas eis competit. Unde dicitur 4. Reg. 4. quod Helisæus dixit ad mulierem: *Numquid non habes negotium, & vis ut loquar Regi, vel Principi militiæ?* Similiter etiam convenit Religiosis adire Regum palatia ad eos arguendos, & dirigendos: Sicut Joannes Baptista arguebat Herodem, ut dicitur Matth. 14.

A P P E N D I X.

EX art. habes *primo*: quomodo per rationem & ostendas, & in recto sensu intelligas, merito esse insinuatum a scripturis, quod religiosis licet, & non licet, sæcularia negotia agere. Quod quidem liceat, insi-

insinuatur per hoc, quod multi sancti in curiis principum, ubi, ut patet, sæcularia negotia tractabant, commorati sunt. Ut de Joseph in curia Pharaonis *Gen.* 41. Quem & Pharao constituit Dominum domus suæ, & principem omnis possessionis suæ. *Psal.* 104. Item de Nathan Propheta, qui inter familiares Regis David, & Salomonis computatur. 2. *Reg.* 12. & 3. *Reg.* 1. Item de Daniele super omnes provincias Babylonis, Sydrach, Misach, & Abdenago. *Daniel. secundo. Joannes, & Paulus de familia sunt Constantini Imperatoris: Sebastianus vero inter primos Diocletiani*, ut in vitis eorum legitur. Quod vero non liceat, insinuatur per hoc, quod dicitur Luc. 9. *Loquebatur illis de regno Dei*, &c. Ubi dicit *glossa*, quod non illis, qui in civitate, vel sæculari dignitate resident, loquitur: sed inter deserta quietem habentibus, & Christum quærentibus cœlestis gratiæ alimoniam impartitur. Quod & potest haberi ex Psal. 64. *Pinguescent speciosa deserti*. Quæ profecto, scilicet deserta, & quietem habere, & quærere Christum, conveniunt specialiter religiosis. Pro quare vide Veritates aureas super totam legem veterem *Exod.* 3. *concl.* 1. 2. & *c.* 4. *concl.* 2. *Secundo* vides: quomodo ex his, &c.

ARTICULUS III. 896

Utrum Religiosi manibus operari teneantur.

3. *dist.* 17. *q.* 3. *a.* 1. *q.* 4. *& quol.* 9. *a.* 4. *& op.* 19. *c.* 4. *& c.* 17. *ad* 1.

AD Tertium sic proceditur. Videtur, quod Religiosi manibus operari teneantur. Non enim excusantur Religiosi ab observantia præceptorum. Sed operari manibus est in præcepto, secundum illud 1. ad Thess. 4. *Operemini manibus vestris, sicut præcepimus vobis*. unde & August. in lib. de operibus Monach. (*c.* 30. *in princ. to.* 3.) dicit: *Cæterum quis ferat homines contumaces*, idest Religiosos non operantes, de quibus ibi loquitur, „ saluberrimis Apostoli monitis resistentes, non sicut infirmiores tolerari, sed sicut etiam sanctiores prædicari? „ Ergo videtur, quod Religiosi teneantur manibus operari.

2. Præterea. 2. ad Thess. 3. super illud, *Si quis non vult operari, nec manducet*, dicit Gl. (*ord. Aug. in l. de op. Monach. c.* 1. *&* 2. *to.* 3.) „ Dicunt quidam, de operibus spiritualibus hoc Apostolum præ-

„ cepisse, non de opere corporali, in quo agricolæ, „ vel opifices laborant: *Et infra*. (*c*. 2. *in fi*.) Sed „ superfluo conantur & sibi, & cæteris caliginem „ obducere, ut quod utiliter monet charitas, non „ solum facere nolint, sed nec etiam intelligere: „ *Et infra*: (*c*. 3.) Vult servos Dei corporaliter „ operari, unde vivant: „ Sed præcipue Religiosi servi Dei nominantur, utpote se totaliter divino servitio mancipantes, sicut patet per Dionys. *6*. c. Eccl. Hier. (*ante med*.) Ergo videtur, quod teneantur manibus operari.

3. Præterea. August. dicit in lib. de oper. Monach. (*c*. 17. *in princ*. *to*. 3.) Quid agant, qui ope„ rari corporaliter nolunt, cui rei vacent, scire de„ sidero. Orationibus (*inquiunt*) vacamus, & psal„ mis, & lectionibus, & verbo Dei. „ Sed quod per ista non excusentur ostendit per singula. Nam *primo* de oratione dicit: *Citius exauditur una obedientis oratio, quam decem millia contemptoris*, illos contemptores intelligens, & indignos exaudiri, qui manibus non operantur. *Secundo* de divinis laudibus subdit: „ Cantica vero divina cantare etiam „ manibus operantes facile possunt. *Tertio subjun*„ *git de lectione*: Qui autem se dicunt lectioni va„ care, nonne ibi inveniunt, quod præcipit Apo„ stolus? Quæ est ergo ista perversitas lectioni nol„ le obtemperare, dum vult ei vacare? *Quarto sub*„ *jungit* (*c*. 18.) *de prædicatione*: Si autem alicui „ sermo erogandus est, & ita occupatur, ut mani„ bus operari non vacet, numquid in monasterio „ omnes hoc possunt? Quando ergo non omnes pos„ sunt, cur omnes sub hoc obtentu vacare volunt? „ quanquam etsi omnes possent, vicissim facere de„ berent, non solum ut cæteri necessariis operibus „ occuparentur, sed etiam quia sufficit, ut multis „ audientibus unus loquatur. „ Ergo videtur, quod Religiosi non debeant cessare a manuali opere propter hujusmodi spiritualia opera, quibus vacant.

4. Præterea. Lucæ 12. super illud, *Vendite quæ possidetis* &c. dicit Glos. (*ordin*.) „ Non tantum „ cibos vestros communicate pauperibus, sed etiam „ vendite possessiones vestras; ut omnibus vestris „ semel pro Domino spretis, postea labore manuum „ vestrarum operemini, unde vivatis, vel eleemo„ synam faciatis. „ Sed ad Religiosos pertinet proprie omnia sua relinquere. Ergo videtur, quod etiam eorum sit de labore manuum suarum vivere, & eleemosynas facere.

5. Præterea. Religiosi præcipue videntur teneri

Apo-

Apostolorum vitam imitari: quia statum perfectionis profitentur. Sed Apostoli manibus propriis laborabant, secundum illud 1. ad Corinth. 4. *Laboramus operantes manibus nostris*. Ergo videtur, quod Religiosi teneantur manibus operari.

Sed Contra. Ad præcepta observanda, quæ communiter omnibus proponuntur, eodem modo tenentur Religiosi, & Sæculares? Sed præceptum de opere manuali communiter omnibus proponitur, ut patet 2. ad Thess. 3. *Subtrahatis vos ab omni fratre ambulante inordinate*. &c. Fratrem autem nominat quemlibet Christianum: (sicut & 1. Corinth. 7. *Si quis frater uxorem habet infidelem* &c.) Et ibidem dicitur: *Si quis non vult operari, nec manducet*. Non ergo Religiosi magis tenentur manibus operari, quam Sæculares.

Respondeo dicendum, quod labor manualis ad *quatuor* ordinatur. *Primo* quidem, & principaliter ad victum quærendum. Unde primo homini dictum est; (*Genes.* 3.) *In sudore vultus tui vesceris pane tuo*. Et in Psal. 127. *Labores manuum tuarum quia manducabis* &c. *Secundo* ordinatur ad tollendum otium, ex quo multa mala oriuntur. Unde dicitur Eccl. 33. *Mitte servum tuum in operationem, ne vacet. Multam enim malitiam docuit otiositas*. *Tertio* ordinatur ad concupiscentiæ refrænationem, inquantum per hoc maceratur corpus. Unde 2. ad Corinth. 6. dicitur: *In laboribus, in jejuniis, in vigiliis, in castitate*. *Quarto* autem ordinatur ad eleemosynas faciendas. Unde dicitur ad Ephes. 4. „ Qui „ furabatur, jam non furetur: magis autem labo- „ ret operando manibus suis, quod bonum est, ut „ habeat unde tribuat necessitatem patienti. „ Secundum ergo quod labor manualis ordinatur ad victum quærendum, cadit sub necessitate præcepti, prout est necessarius ad talem finem. quod enim ordinatur ad finem, a fine necessitatem habet; ut scilicet intantum sit necessarium, inquantum finis sine eo esse non potest. Et ideo „ qui non habet aliun- „ de, unde vivere possit, tenetur manibus operari, „ cujuscunque sit conditionis.

Et hoc significant verba Apostoli dicentis: „ Qui „ non vult operari, nec manducet: *Quasi diceret*: „ Ea necessitate aliquis tenetur ad operandum ma- „ nibus, qua tenetur ad manducandum. „ Unde si quis absque manducatione posset vitam transigere, non teneretur manibus operari. Et eadem ratio est de illis, qui non habent alias, unde licite vivere possint. Non enim intelligitur aliquis posse facere,

quod

quod non licite facere poteſt. Unde & Apoſtolus non invenitur opus manuum præcepiſſe, niſi ad excludendum peccatum eorum, qui illicite victum acquirebant. Nam *primo* quidem præcipit Apoſtolus opus manuale ad evitandum furtum; ut patet ad Epheſ. 4. *Qui furabatur, jam non furetur: magis autem laboret operando manibus ſuis*. *Secundo* ad vitandam cupiditatem alienarum rerum. Unde dicitur 1. ad Theſſalonicenſ. 4. *Operemini manibus veſtris, ſicut præcepimus vobis, & ut honeſte ambuletis ad eos, qui foris ſunt*. *Tertio* ad evitanda turpia negotia, ex quibus aliqui victum acquirunt: Unde 2. ad Theſſal. 3. dicit: „ Cum eſſemus „ apud vos, hoc denuntiabamus vobis, quoniam ſi „ quis non vult operari, nec manducet. Audivimus „ enim, quoſdam inter vos ambulantes inquiete, „ nihil operantes, ſed curioſe agentes: *Gloſ.* (*ord.*) „ qui fœda cura neceſſaria, ſibi provideat. His au„ tem qui hujuſmodi ſunt, denuntiamus, & obſe„ cramus, ut cum ſilentio operantes panem ſuum „ manducent. „ Unde Hieronymus dicit ſuper epiſt. ad Gal. (*in Proœm. libri* 2. *commentar. ſup. hanc epiſt. verſ. ſi.*) quod Apoſtolus hoc dixit, *non tam officio docentis, quam vitio gentis*.

Sciendum tamen, quod ſub opere manuali intelliguntur omnia humana officia, ex quibus homines licite victum lucrantur, ſive manibus, ſive pedibus, ſive lingua fiant. Vigiles enim, & curſores, & alii hujuſmodi de ſuo labore viventes, intelliguntur de operibus manuum vivere. Quia enim manus eſt organum organorum, per opus manuum omnis operatio intelligitur, de qua aliquis victum licite poteſt lucrari.

Secundum autem quod opus manuale ordinatur ad otium tollendum, vel ad corporis macerationem, non cadit ſub neceſſitate præcepti ſecundum ſe conſideratum: quia multis aliis modis poteſt vel caro macerari, vel etiam otium tolli, quam per opus manuale. maceratur enim caro per jejunia, & vigilias: & otium tollitur per meditationes ſacrarum Scripturarum, & laudes divinas. Unde ſuper illud Pſal. 118. „ Defecerunt oculi mei in eloquium tuum, „ *dicit Gloſ.* (*ord.*) Non eſt otioſus, qui verbo „ Dei tantum ſtudet: nec pluris eſt, qui extra o„ peratur, quam qui ſtudium cognoſcendæ verita„ tis exercet. *Et ideo* propter has cauſas Religioſi „ non tenentur ad opera manualia, *ſicut nec Sæcu„ lares*, niſi forte ad hoc per ſtatuta ſui Ordinis „ obligentur: *Sicut Hieronymus dicit in epiſt. ad*

Ru-

„ *Rusticum monachum: (quæ est 4. cir. med.)* Æ-
„ gyptiorum monasteria hunc tenent morem, ut
„ nullum absque operis labore suscipiant, non tam
„ propter victus necessitatem, quam propter animæ
„ salutem, ne vagetur perniciosis cogitationibus.

„ Inquantum vero opus manuale ordinatur ad
„ eleemosynas faciendas, non cadit sub necessitate
„ præcepti: nisi forte in aliquo casu, in quo ex
„ necessitate aliquis eleemosynas facere teneretur,
„ & non posset alias habere unde pauperibus sub-
„ veniret: in quo casu obligarentur similiter Reli-
„ giosi, & Sæculares ad opera manualia exequen-
„ da.

Ad primum ergo dicendum, quod præceptum illud, quod ab Apostolo proponitur, est de jure naturali. Unde super illud 2. ad Thess. 3. *Ut subtrahatis vos ab omni fratre inordinate ambulante*, dicit Glos. (*interlin.*) *aliter quam ordo naturæ exigit:* Loquitur autem de his, qui ab opere manuali cessabant. Unde & natura manus homini dedit loco armorum, & tegumentorum, quæ aliis animalibus tribuit, ut scilicet per manus hæc, & alia omnia necessaria conquirat. Ex quo patet, quod communiter ad hoc præceptum tenentur & Religiosi, & Sæculares, sicut ad omnia alia legis naturalis præcepta. Non tamen peccant, quicunque manibus non operantur: quia ad illa præcepta legis naturæ, quæ pertinent ad bonum multorum, non tenentur singuli: sed sufficit quod unus vacet huic officio, & alius alii, puta quod quidam sint opifices, quidam agricolæ, quidam judices, quidam doctores, & sic de aliis, secundum illud Apostoli 1. ad Cor. 12. *Si totum corpus oculus, ubi auditus? & si totum auditus, ubi odoratus?* &c.

Ad secundum dicendum, quod Glossa illa sumitur ab Aug. in lib. de operibus Monachorum, in quo loquitur contra monachos quosdam, qui dicebant, non esse licitum servis Dei manibus operari, propter hoc quod Dominus dicit Matth. 6. *Ne solicitii sitis animæ vestræ, quid manducetis.* Nec tamen per hæc verba inducitur necessitas Religiosis manibus operandi, si habent aliunde unde vivere possint. Quod patet per hoc quod subdit: *Vult servos Dei corporaliter operari, unde vivant.* Hoc autem non magis pertinet ad Religiosos, quam ad Sæculares. Quod patet ex *duobus*. *Primo* quidem ex ipso modo loquendi, quo Apostol. utitur, dicens; *Ut subtrahatis vos ab omni fratre ambulante inordinate.* Fratres enim omnes Christianos vocat. nondum enim

nim erant tunc temporis Religiones institutæ. *Secundo*, quia Religiosi non tenentur ad alia, quam Sæculares, nisi propter regulæ professionem. & ideo si in statutis regulæ non contineatur aliquid de opere manuali, non tenentur aliter ad operandum manibus Religiosi, quam Sæculares.

Ad tertium dicendum, quod omnibus illis operibus spiritualibus, quæ ibi tangit August. potest aliquis vacare *dupliciter*: *Uno modo*, quasi deserviens utilitati communi: *Alio modo*, quasi insistens utilitati privatæ. Illi ergo qui prædictis operibus spiritualibus publice vacant, excusantur per hujusmodi opera spiritualia ab opere manuali, *duplici* ratione: *Primo* quidem, quia oportet eos totaliter esse occupatos circa hujusmodi opera: *Secundo*, quia hujusmodi opera exercentibus debetur subministratio victus ab his, quorum utilitati deserviunt. Illi vero qui prædictis operibus non quasi publicis, sed quasi privatis vacant, non oportet quod per hujusmodi opera a manualibus operibus abstrahantur: Nec etiam fit eis debitum, ut de stipendiis fidelium vivant. Et de talibus loquitur Augustin. Quod enim dicit, „ Cantica divina cantare etiam manibus o„ perantes possunt, exemplo opificum, qui fabulis „ linguas dant, cum tamen manibus ab opere non „ recedant, „ manifestum est quod non potest intelligi de his, qui Horas Canonicas in Ecclesia decantant; sed intelligitur de his, qui Psalmos, vel Hymnos dicunt quasi privatas orationes. Similiter quod dicit de lectione, & oratione, referendum est ad orationes, & lectiones privatas, quas etiam laici interdum faciunt; non autem ad illos, qui publicas orationes in Ecclesia faciunt, vel etiam publicas lectiones in scholis legunt. Unde non dicit, *Qui dicunt se vacare doctrinæ, vel instructioni*: Sed, *Qui dicunt se vacare lectioni*. Similiter etiam de prædicatione loquitur, non quæ fit publice ad populum, sed quæ specialiter fit ad unum, vel ad paucos per modum privatæ admonitionis. Unde signanter dicit: *Si alicui sermo erogandus est*. Nam, sicut Glos. (*interl. sup. illud*, *Sermo meus*, *& prædicatio*,) dicit 1. ad Corinth. 2. *sermo est*, *qui privatim fit*; *prædicatio*, *quæ fit in communi*.

Ad quartum dicendum, quod illi qui omnia propter Deum spernunt, tenentur manibus operari, quando alias non habent unde vivant, vel unde eleemosynas faciant, in casu in quo facere eleemosynam cadit sub præcepto: non autem aliter, ut dictum est. (*in corp. ar.*) Et secundum hoc loquitur Glossa inducta. Ad

Ad quintum dicendum, quod hoc, quod Apostoli manibus laboraverint, quandoque quidem fuit necessitatis, quandoque vero supererogationis. Necessitatis quidem, quando ab aliis victum invenire non poterant. Unde super illud 1. Corinth. 4. *Laboramus operantes manibus nostris*, dicit Glos. (*interl.*) *quia nemo dat nobis*. Supererogationis autem, ut patet per illud quod habetur 1. ad Corinth. 9. ubi dicit Apostolus, quod non est usus potestate quam habebat vivendi de Euangelio. Hac autem supererogatione utebatur Apostolus *tribus* de causis. *Primo* quidem, ut occasionem prædicandi auferret pseudapostolis, qui propter sola temporalia prædicabant. Unde dicit 2. ad Corinth. 11. *Quod autem facio, & faciam, ut amputem eorum occasionem* &c. *Secundo* ad evitandum gravamen eorum, quibus prædicabat. Unde dicit 2. ad Corinth. 12. *Quid minus habuistis præ cæteris Ecclesiis, nisi quod ego ipse non gravavi vos? Tertio* ad dandum exemplum operandi otiosis. Unde 2. ad Thess. 3. dicit: *Nocte, & die operantes, ut formam daremus vobis ad imitandum nos*: Quod tamen Apostolus non faciebat in locis, in quibus habebat facultatem quotidie prædicandi, sicut Athenis, ut Augustinus dicit in lib. de operibus Monach. (*c.* 18. *tom.* 3.) Non autem propter hoc Religiosi tenentur Apostolum in hoc imitari, cum non teneantur ad omnes supererogationes. Unde nec alii Apostoli manibus operabantur.

A P P E N D I X.

Ex art. habes *primo*: quomodo per rationes tum directas, tum indirectas destruas duos errores oppositos, scilicet *Joannis Uvicleff* dicentis, quod monachi tenentur, labore manuum victum quærere. Et *Enthusiastarum* dicentium, quod nullus labor manuum monachis est licitus, etiam sustentandæ vitæ causa: sed orationi semper illis esse insistendum. *Secundo* habes: quomodo per rationes ostendas, illum Joannis Uvicleff merito damnari a Concilio *Constantiensi sess.* 8. ubi etiam scandalosam, & præsumptuosam illam ejus assertionem esse, definit. Item a B. Benedicto per exemplum suum. Hic enim, ut *in secundo Dialogorum* dicit Sanctus Gregorius, mansit tribus annis in specu, manibus non laborans ad victum sibi quærendum: quia longe a conversione hominum positus erat Romano monacho solum cognitus, qui ei victum ministrabat. Nec tamen ulli sapienti dubium est, cum tunc in statu

salu-

salutis fuisse, quandoquidem eum Dominus vocabat servum suum cuidam sacerdoti dicens: *Servus meus in loco illo fame cruciatur*. Item ab aliorum multorum Sanctorum exemplis, qui sine labore manuum vitam suam transigebant (ut ex decursu supradictorum Dialogorum constat) Vide Sancti Thomæ *opusculum* 19. contra impugnantes religionem, *cap.* 5. Ex præsenti quoque articulo habes: quomodo per rationes ostendas errorem Enthusiastarum (hujus erroris etiam patronos vocat August. *Psallianos*, *lib. de hæres. c.* 57.) merito damnari a Divo Augustino in *libro de operibus monachorum*. Nam in principio illius libri testatur, se ibi locutum contra errorem hunc, qui tunc in Carthagine oriebatur. Item a Beato Benedicto in regula sua dicente: „ Otiositas est inimica animæ: & certis temporibus „ occupari debent fratres in labore manuum; certis iterum horis in lectione divina. „ Item a Concil. *Carthaginensi* 4. per locum a simili, dum scilicet de clericis divino obsequio mancipatis loquitur c. 52. „ Clericus victum, & vestitum sibi, vel „ artificiolo, vel agricultura, absque officii sui duntaxat detrimento, præparet: *Et c.* 53. Omnes „ clerici, qui ad operandum validi sunt, & artificiola, & literas discant. „ Hæc ibi. Inquantum vero Enthusiastæ interserunt de oratione, errare monstrantur a *q.* 83. *ar.* 14. *Tertio* vides: quomodo, &c.

ARTICULUS IV. 897

Utrum Religiosis liceat de eleemosynis vivere.

Opusc. 18. *art.* 7.

AD Quartum sic proceditur. Videtur, quod Religiosis non liceat de eleemosynis vivere. Apostolus enim 1. ad Timoth. 5. præcipit, ut viduæ quæ possunt aliunde sustentari, non vivant de eleemosynis Ecclesiæ, *ut Ecclesia sufficiat illis, quæ vere viduæ sunt*. Et Hieronymus dicit ad Damas. Papam, (*ut cit. qu.* 185. *a.* 7. *arg.* 3.) quod „ qui bonis parentum, & opibus sustentari possunt, si quod pauperum est, accipiunt, sacrilegium profecto com„ mittunt; & per abusionem talium judicium sibi „ manducant, & bibunt: „ Sed Religiosi possunt de labore manuum sustentari, si sunt validi. Ergo videtur, quod peccent, eleemosynas pauperum comedendo.

2. Præ-

2. Præterea. Vivere de sumptibus fidelium, est merces deputata prædicantibus Euangelium pro suo labore, vel opere, secundum illud Matth. 10. *Dignus est operarius cibo suo*: Sed prædicare Euangelium non pertinet ad Religiosos, sed maxime ad Prælatos, qui sunt pastores, & doctores. Ergo Religiosi non possunt licite vivere de eleemosynis fidelium.

3. Præterea. Religiosi sunt in statu perfectionis. Sed perfectius est dare eleemosynas, quam accipere. dicitur enim Actor. 20. *Beatius est magis dare, quam accipere*. Ergo non debent de eleemosynis vivere; sed magis ex operibus manuum suarum eleemosynas dare.

4. Præterea. Ad Religiosos pertinet impedimenta virtutis, & occasiones peccati vitare: Sed acceptio eleemosynarum præbet occasionem peccati, & impedit virtutis actum. unde super illud 2. ad Thessalon. ultim. *Ut nosmetipsos formam daremus vobis*, dicit Glossa (*ordin. Ambros.*) *Qui frequenter ad alienam mensam comedit otio deditus, aduletur necesse est pascenti se*. dicitur etiam Exod. 23. *Ne accipias munera, quæ excæcant prudentes, & subvertunt verba justorum*. & Proverb. 22. dicitur: *Qui accipit mutuum, servus est fœnerantis*; quod est religioni contrarium. unde super illud 2. ad Thessalon. ult. *Ut nosmetipsos formam daremus* &c. dicit Glossa: *Religio nostra ad libertatem homines advocat*. Ergo videtur, quod Religiosi non debeant de eleemosynis vivere.

5. Præterea. Religiosi præcipue tenentur imitari Apostolorum perfectionem: unde Apost. dicit ad Philip. 3. *Quicumque perfecti sumus, hoc sentiamus*: Sed Apostolus nolebat vivere de sumptibus fidelium, ut occasionem auferret pseudoapostolis, sicut ipse dicit 2. ad Corinth. 11. & ne scandalum poneretur infirmis, ut patet 1. ad Corinth. 9. Ergo videtur, quod propter easdem causas Religiosi debeant abstinere, ne de eleemosynis vivant. unde & Augustinus dicit in libro de oper. Monach. (*c.* 28. *in fi. to.* 3.) „ Amputetis occasionem turpium nundinarum, quibus „ existimatio vestra læditur, & infirmis offendiculum ponitur; & ostendite hominibus, non vos in „ otio facilem victum, sed per angustam, & arctam „ viam regnum Dei quærere.

Sed Contra est, quod, sicut Gregorius dicit in 2. Dialog. (*c.* 1. *circ. med.*) „ B. Benedictus tribus an„ nis in specu permanens, de his quæ a Romano „ monacho ministrabantur, refectus est, postquam „ do-

„ domum, parentesque reliquerat: „ Et tamen validus corpore existens, non legitur de labore manuum quæsivisse victum. Ergo Religiosi licite possunt de eleemosynis vivere.

Respondeo dicendum, quod unicuique licet vivere de eo, quod suum est, vel sibi debitum. Fit autem aliquid alicujus ex liberalitate donantis. Et ideo „ Religiosi, & Clerici, quorum monasteriis, vel „ ecclesiis ex munificentia principum, vel quorum- „ cunque fidelium sunt facultates collatæ, ex qui- „ bus sustententur, possunt de eis vivere licite, abs- „ que hoc quod manibus laborent; & tamen cer- „ tum est eos de eleemosyna vivere. Unde & simi- „ liter, si aliqua mobilia Religiosis a fidelibus con- „ ferantur, possunt de eis licite vivere. „ Stultum enim est dicere, quod aliquis in eleemosynam possit accipere magnas possessiones, non autem panem, vel parvam pecuniam. Sed quia hujusmodi beneficia Religiosis videntur esse collata ad hoc, quod liberius religiosis actibus insistere possint, quorum cupiunt se fore participes, qui temporalia subministrant, redderetur eis usus prædictorum donorum illicitus, si ab actibus religiosis desisterent: quia sic, quantum est de se, defraudarent intentionem eorum, qui talia beneficia contulerunt.

Debitum autem est alicui aliquid *dupliciter*. *Uno modo* propter necessitatem, quæ *facit omnia communia*, ut Ambrosius dicit. (*colligitur ex Serm. 64. de Temp. versus fi.*) Ideo *si Religiosi necessitatem patiantur, licite possunt de eleemosynis vivere*. Quæ quidem necessitas potest esse *tripliciter*. *Primo* quidem propter corporis infirmitatem; ex qua contingit, quod non possint sibi labore manuum victum quærere. *Secundo*, si illud quod ex opere manuali conquirunt, eis ad victum non sufficiat. Unde Augustinus dicit in libro de oper. Monach. (*c. 17. a med. to. 3.*) quod „ bona opera fidelium subsidio sup- „ plendorum necessariorum deesse non debent servis „ Dei, qui manibus operantur: ut horæ, quibus ad „ erudiendum animum ita vacatur, ut illa corpora- „ lia opera geri non possint, non opprimant ege- „ state. „ *Tertio* propter pristinam conversationem eorum, qui non consueverant manibus laborare. Unde August. dicit in lib. de oper. Mon. (*cap. 21. in princ. tom. 3.*) quod „ si habebant aliquid in sæ- „ culo, quo facile sine opificio sustentarent istam „ vitam, quod conversi ad Deum indigentibus di- „ spertiti sunt, & credenda est eorum infirmitas, „ & ferenda. Solent enim tales delicatius educa-

„ ti,

„ ti, laborem operum corporalium sustinere non „ posse.

Alio modo efficitur aliquid alicui debitum ex eo quod ipse exhibet, sive sit aliquid temporale, sive spirituale, secundum illud 1. ad Cor. 9. *Si nos vobis spiritualia seminavimus, magnum est, si carnalia vestra metamus?* Et *secundum hoc* quadrupliciter *possunt Religiosi de eleemosynis vivere, quasi sibi debitis. Primo* quidem, si prædicent auctoritate Prælatorum. *Secundo*, si sint ministri altaris: quia, ut dicitur 1. ad Corinth. 9. *Qui altari deserviunt, cum altari participant*. Ita & Dominus ordinavit his, qui Euangelium annuntiant, de Euangelio vivere. Unde & August. dicit in lib. de operibus Monach. (*c.* 21. *in princ. tom.* 3.) „ Si Euangelistæ sunt, fa„ teor, habent potestatem vivendi de sumptibus fi„ delium: si ministri altaris, dispensatores sacra„ mentorum, bene sibi istam non arrogant, sed „ plane vendicant potestatem: „ Et hoc ideo, quia sacrificium altaris, ubicumque agatur, commune est toti populo fidelium. *Tertio*, si insistant studio sacræ Scripturæ ad communem utilitatem totius Ecclesiæ. Unde Hieron. dicit contra Vigilantium: (*c.* 5. *cir. med. & incipit: Multa in orbe*) „ Hæc in Ju„ dæa usque hodie perseverat consuetudo, non so„ lum apud nos, sed etiam apud Hebræos, ut qui „ in lege Domini meditantur die ac nocte, & par„ tem non habent in terra, nisi solum Deum, Sy„ nagogarum, & totius orbis foveantur ministeriis. „ Quarto, „ si bona temporalia quæ habent, monasterio largiantur, de eleemosynis monasterio factis possunt vivere. Unde August. dicit in lib. de operibus Monachor. (*c.* 25. *a med. tom.* 3.) „ quod „ his qui relicta, vel distributa sive ampla, sive qua„ licumque opulenta facultate, inter pauperes Chri„ sti pia, & salubri humilitate numerari voluerunt, „ vicem sustentandæ vitæ eorum res ipsa communis, „ & fraterna charitas debet; qui laudabiliter agunt, „ si manibus operentur: quod quidem si nolint, „ quis audeat eos cogere? Nec est attendendum, „ *ut ibid. subditur*, in quibus monasteriis, vel in „ quo loco indigentibus fratribus quisque id quod „ habebat, impenderit, omnium enim Christiano„ rum una respublica est.

„ Si vero aliqui sint Religiosi, qui absque neces„ sitate, & utilitate, quam afferant, velint otiosi de „ eleemosynis quæ dantur pauperibus, vivere, hoc „ est eis illicitum: *Unde August. dicit in lib. de o„ per. Mon.* (*c.* 22. *to.* 3.) Plerunque ad hanc pro-

fes-

„ fessionem servitutis Dei & ex conditione servili a„ liqui veniunt, & ex vita rusticana, & ex opifi„ cum exercitatione, & plebejo labore; de quibus „ non apparet, utrum ex proposito servitutis Dei „ venerint, an vitam inopem, & laboriosam fugien„ tes, vacui pasci, atque vestiri voluerint, & in„ super honorari ab eis, a quibus contemni, con„ terique consueverant. Tales ergo se, quo minus „ operentur, de infirmitate corporis excusare non „ possunt. præterita quippe vitæ consuetudine con„ vincuntur. *Et postea subdit:* (cap. 25. non pro„ cul a fi.) Si nolunt operari, non manducent. „ Neque enim propterea ad pietatem divites humi„ liantur, ut pauperes ad superbiam extollantur. „ Nullo enim modo decet, ut in ea vita, ubi se„ natores fiunt laboriosi, ibi fiant opifices otiosi, „ & quo veniunt, relictis deliciis suis, qui fuerant „ prædiorum domini, ibi sint rustici delicati.

Ad primum ergo dicendum, quod auctoritates illæ sunt intelligendæ tempore necessitatis, quando scilicet non posset aliter pauperibus subveniri. Tunc enim tenerentur non solum ab eleemosynis accipiendis desistere, sed etiam sua, si qua haberent, largiri ad pauperum sustentationem.

Ad secundum dicendum, quod Prælatis competit prædicatio ex officio: Religiosis autem potest competere ex commissione: Et ita cum laborant in agro dominico, possunt exinde vivere, secundum illud 2. ad Timoth. 2. *Laborantem agricolam oportet primum de fructibus percipere:* Ubi dicit Gloss. (*ord.*) *idest Prædicatorem, qui in agro Ecclesiæ, ligone verbi Dei excolit corda auditorum.* Possunt etiam de Evangelio vivere, qui prædicatoribus ministrant. Unde super illud ad Rom. 15. *Si spiritualium eorum participes facti sunt gentiles, debent & in carnalibus ministrare eis*, dicit Gloss. (*interl.*) *scil. Judæis, qui miserunt Prædicatores ab Hierosolymis.* Sunt & aliæ causæ, ex quibus alicui debetur, ut de sumptibus fidelium vivat, ut dictum est (*in corp. a.*)

Ad tertium dicendum, quod, cæteris paribus, dare est perfectius, quam accipere. Et tamen dare, vel relinquere omnia sua pro Christo, & modica accipere ad sustentationem vitæ, melius est, quam dare aliqua particulariter pauperibus, ut ex supra dictis patet. (*q. 186. a. 3. ad 6.*)

Ad quartum dicendum, quod accipere munera ad divitias augmentandas, vel accipere victum ab aliquo sibi non debitum, absque utilitate, & necessitate, præstat occasionem peccati: Quod non habet

locum in Religiosis, ut ex supra dictis patet. (*in corp. a.*)

Ad quintum dicendum, quod quando apparet manifesta necessitas, & utilitas, propter quam aliqui Religiosi de eleemosynis vivant absque opere manuali, non scandalizantur ex hoc infirmi, sed malitiosi more Pharisæorum; quorum scandalum contemnendum Dominus docet Matth. 15. Sed si non esset evidens necessitas, & utilitas, posset exinde generari scandalum infirmis; quod esset vitandum. Idem tamen scandalum imminere potest de his, qui facultatibus communibus otiose utuntur.

APPENDIX.

EX art. habes *primo*: quomodo per rationem destruas errorem Joannis *Uvicleff* dicentis, quod conferens eleemosynam Fratribus est excommunicatus ipso facto. Item *Guilhelmi* cujusdam dicentis; quod monachi, seu fratres, non possunt vivere de eleemosynis. *Secundo* habes: quomodo per rationem ostendas errorem Uvicleff merito damnari expresse a *Concilio Constantiensi*, sess. 8. Quem etiam Uvicleffum propter hoc, & alia errata pronunciavit Synodus illa esse hæreticum, ejusque ossa exhumari mandavit, & comburi. Item a B. Joanne Apostolo in sua epistola *tertia* canonica per hoc, quod damnat unum similem, & forsan minus culpabilem circa hujusmodi, qui vocabatur *Diotrephes*, & laudat eleemosynarios erga fideles, dicens: „ Charissime, fideliter facis, quicquid operaris in fratres, „ & hoc in peregrinos. Nos ergo debemus suscipere hujusmodi, ut cooperatores simus veritatis. „ Diotrephes non recipit nos. Propter hoc, si venero, commonebo ejus opera, quæ facit, verbis „ malignis garriens in nos. Et quasi ista ei non sufficiant, neque ipse suscipit fratres, &, eos, qui „ suscipiunt, prohibet, & de Ecclesia ejicit. Charissime, noli imitari malum, sed quod bonum „ est. „ Hæc ibid. Item Guilhelmum illum merito damnari in illo errore a S. Benedicto, & B. Gregorio in 2. Dialogorum: secundum quod extenditur *in arg. contr.* Item multipliciter ab *opusc.* 19. contra impugnantes religionem, *c.* 7. *Tertio* vides: quomodo ex iis bene pensatis, & applicatis doctrina præsens Angelica declaretur, atque confirmetur.

AR-

ARTICULUS V. 898

Utrum Religiosis liceat mendicare.

3. *con. c.* 135. *& quol.* 7. *ar.* 18. *ad* 7. *& opusc.* 17. *c.* 14. 15. *&* 16. *& opusc.* 19. *c.* 7.

AD Quintum sic proceditur. Videtur, quod Religiosis non liceat mendicare. Dicit enim August. in lib. de oper. Monach. (*c.* 28. *ante med. to.* 3.) *Tam multos hypocritas sub habitu monachorum usquequaque dispersit callidissimus hostis, circumeuntes provincias.* Et postea subdit: *Omnes petunt, omnes exigunt aut sumptus lucrosæ egestatis, aut simulatæ pretium sanctitatis.* Ergo videtur, quod vita Religiosorum mendicantium sit reprobanda.

2. Præterea. 1. ad Thess. 4. dicitur: „ Operamini „ manibus vestris, sicut præcepimus vobis, & ut ho- „ neste ambuletis ad eos qui foris sunt, & nullius „ aliquid desideretis: *Ubi dicit Glossa* (*ord. Petri* „ *Lomb.*) Ideo opus est agendum, & non otian- „ dum, quia & honestum est, & quasi lux ad infi- „ deles: & non desiderabitis rem alterius, nedum „ rogetis, vel tollatis aliquid. *Et* 2. *ad Thess.* 3. „ *super illud*, „ Si quis non vult operari *&c. dicit* „ *Glos.* (*ord. August. l. de op. Monach. c.* 3. *in princ.* „ *tom.* 3.) Vult servos Dei corporaliter operari, ut „ habeant unde vivant, ut non compellantur ege- „ state necessaria petere: „ Sed hoc est mendicare. Ergo videtur, quod illicitum sit, prætermisso opere manuali, mendicare.

3. Præterea. Illud quod est in lege prohibitum, & justitiæ contrarium, non competit Religiosis: Sed mendicare est prohibitum in lege divina. dicitur enim Deuter. 15. *Omnino indigens, & mendicus non erit inter vos.* & in Psal. 36. *Non vidi justum derelictum, nec semen ejus quærens panem*: Secundum etiam Jura Civilia punitur validus mendicans, ut habetur Codice de mendicantibus validis: Ergo non competit Religiosis mendicare.

4. Præterea. *Verecundia est de turpi actu*, ut Damasc. dicit: (*l.* 2. *orth. fid. c.* 15.) Sed Ambros. dicit in lib. 1. de Offic. (*c.* 30. *circ. fi.*) quod *verecundia petendi ingenuos prodit natales.* Ergo mendicare est turpe. Non ergo Religiosis competit.

5. Præterea. Maxime de eleemosynis vivere competit prædicantibus Euangelium, secundum Domi-

 ni

ni statutum, ut supra dictum est: (*a. praec.*) Eis tamen non competit mendicare. quia super illud 2. ad Timoth. 2. *Laborantem agricolam* &c. dicit Glossa: (*Ord. sup. illud*: *De fructibus percipere*) *Vult Apostolus, ut Euangelista intelligat, quod necessaria sumere ab eis, in quibus laborat, non est mendicitas, sed potestas*. Ergo videtur, quod Religiosis non competat mendicare.

Sed Contra. Religiosis competit vivere ad imitationem Christi: Sed Christus mendicavit, secundum illud Psal. 39. *Ego autem mendicus sum, & pauper*: Ubi dicit Glossa: (*ord. Cassiod.*) *Hoc dixit Christus de se ex forma servi*: Et infra: *Mendicus est, qui ab alio petit*; *& pauper, qui sibi non sufficit*. Et in Psalm. 69. *Ergo egenus, & pauper sum*: Ubi dicit Glossa: (*interl. & ord. Cassiod.*) *Egenus, idest petens*; *& pauper, idest insufficiens mihi, quia mundanas copias non habeo*. Et Hieronymus dicit in quadam Epistola: *Cave, ne Domino tuo mendicante*, scilicet Christo, *alienas divitias congeras*. Ergo conveniens est Religiosis mendicare.

Respondeo dicendum, quod circa mendicationem *duo* possunt considerari. *Unum* quidem ex parte actus ipsius mendicationis, qui habet sibi quandam abjectionem conjunctam. Illi enim videntur abjectissimi inter homines esse, qui non solum sunt pauperes, sed intantum sunt egentes, quod necesse habent ab aliis victum accipere. Et *secundum hoc causa humilitatis aliqui laudabiliter mendicant*; sicut & alia assumunt, quæ ad abjectionem quandam pertinent, quasi efficacissimam medicinam contra superbiam, quam vel in seipsis, vel etiam in aliis per exemplum extinguere volunt. Sicut enim infirmitas, quæ est ex superexcessu caloris, efficacissime sanatur per ea, quæ in frigiditate excedunt: ita etiam pronitas ad superbiam efficacissime curatur per ea, quæ multum abjecta videntur. Et ideo dicitur in Decr. de Pœnit. dist. 2. (*c. Si quis semel*) *Exercitia humilitatis sunt, si quis se vilioribus officiis subdat, & ministeriis indignioribus tradat*; *ita namque arrogantiæ, & humanæ gloriæ vitium curari poterit*. Unde Hieronymus in Epist. ad Oceanum (*quæ est 30. c. 4. parum a princ.*) commendat Fabiolam de hoc, quod optabat, *ut suis divitiis pariter effusis pro Christo, stipem acciperet*. Quod etiam Beatus Alexius perfecit, qui omnibus suis propter Christum dimissis, gaudebat se etiam a servis suis eleemosynas accepisse. Et de Beato Arsenio legitur in Vitis Patrum, (*l. 5. libello 6. num. 3.*) quod gratias egit de

hoc

hoc, quod necessitate cogente, oportuit eum eleemosynam petere. Unde & in pœnitentiam pro gravibus culpis injungitur aliquibus, ut peregrinentur mendicantes.

Sed quia humilitas, sicut & cæteræ virtutes, absque discretione esse non debet, ideo oportet discrete mendicitatem ad humiliationem assumere; ut ex hoc homo notam cupiditatis non incurrat, vel cujuscumque alterius indecentis.

Alio modo potest considerari mendicitas ex parte ejus, quod quis mendicando acquirit. Et sic ad mendicandum potest homo ex *duobus* induci. *Uno modo* ex cupiditate habendi divitias, vel victum otiose: Et *talis mendicitas est illicita*. *Alio modo* ex necessitate, vel utilitate: Ex necessitate quidem, sicut cum aliquis non potest aliunde habere unde vivat, nisi mendicet: Ex utilitate autem, sicut cum aliquis intendit ad aliquid utile perficiendum, quod sine eleemosynis fidelium facere non potest: sicut petuntur eleemosynæ pro constructione pontis, vel Ecclesiæ, vel quibuscumque aliis operibus, quæ vergunt in utilitatem communem; sicut Scholares, ut possint vacare studio sapientiæ. Et *hoc modo mendicitas est licita*, *sicut Sæcularibus*, *ita Religiosis*.

Ad primum ergo dicendum, quod Augustinus ibi loquitur expresse de his, qui ex cupiditate mendicant.

Ad secundum dicendum, quod prima Glossa loquitur de petitione, quæ fit ex cupiditate, ut patet ex verbis Apostoli: Alia autem Glossa loquitur de illis, qui absque omni utilitate, quam faciunt, necessaria petunt, ut otiosi vivant. Non autem otiose vivit, qui qualitercumque utiliter vivit.

Ad tertium dicendum, quod ex illo præcepto legis divinæ non prohibetur alicui mendicare: sed prohibetur divitibus, ne tam tenaces sint, ut propter hoc aliqui egestate mendicare cogantur. Lex autem Civilis imponit pœnam validis mendicantibus, qui non propter utilitatem, † *al. debilitatem* † vel necessitatem mendicant.

Ad quartum dicendum, quod *duplex* est turpitudo: *Una* inhonestatis: *Alia* exterioris defectus: Sicut turpe est homini esse infirmum, vel pauperem. Et talis turpitudo mendicitatis non pertinet ad culpam, sed ad humilitatem pertinere potest, ut dictum est. (*in corp. ar.*)

Ad quintum dicendum, quod prædicantibus ex debito debetur victus ab his, quibus prædicant: Si tamen non quasi sibi debitum, sed quasi gratis dandum

mendicando petere velint, ad majorem humilitatem pertinet.

APPENDIX.

Ex art. habes *primo*: quomodo per rationem destruas errores, & hæreses Joannis *Uvicleff* dicentis, quod Fratres, seu monachi tenentur per laborem manuum victum quærere, non per mendicitatem. Et *Lutheri* dicentis, mendicitatem esse ex lege divina prohibitam. Et *Guilhelmi* de S. Amore dicentis, quod mendicantes non possunt salvari in suo mendicantium ordine. Et *Pauperum de Lugduno* dicentium, quod mendicantium religiones fuerunt malorum dæmonum inventiones. *Secundo* habes: quomodo per rationem ostendas, illos errores merito damnari a Concilio *Constantiensi*, sess. 8. Per hoc enim, quod Joannem sic dicentem damnat inquiens, illam positionem esse erroneam, pro quanto asserit, mendicitatem Fratribus non licere condemnare, necessario cointelligitur omnem aliam similem, a quocumque dicatur. Hæc enim est regula universalis (ut alibi dictum fuit) quod Ecclesia, quando reprobat unum quid, reprobare ipso jure intendit omne aliud simile in eo, quod simile est, quoniam de similibus, ut similia sunt, idem est judicium (tota philosophia teste.) Item ab eodem damnantur *Pauperes de Lugduno* in eorum supradicto errore, & hæresi; dum ibidem damnat Joannem *Uvicleff* dicentem, quod omnes religiones indifferenter introductæ sunt a diabolo. Item *Lutherus* damnatur a *Ps.* 39. & 69. per hoc, quod attribuunt ipsi Psalmi mendicitatem Christo Domino nostro, cum glossa, & D. Hieronymo, ut extenditur *in arg. contr.* Item Papa libellum illum *Guilhelmi* de Sancto Amore, dum tanquam hæreticum reprobat, errorem ejus prædictum pro hæresi condemnat. De hoc vide *opusc.* 19. contra impugnantes religionem in argumento totius operis illius, & *cap.* 22. 23. 24. 25. Contra hæc errata pestifera valebunt quoque dicta supra *qu.* 186. *art.* 6. *append.* Et in Veritatibus aureis super totam legem veterem, *Exodi* 3. *concl.* 2. & *Levit.* 11. *concl.* 11. & *cap.* 20. *concl.* 3. *Tertio* vides: quomodo ex iis, si bene pensentur, & applicentur, doctrina præsens Angelica, &c.

AR-

ARTICULUS VI. 899

Utrum liceat Religiosis vilioribus vestibus uti quam cæteri utantur.

opusc. 19. *c.* 8.

AD Sextum sic proceditur. Videtur, quod non liceat Religiosis vilioribus vestibus uti, quam cæteris. Quia secundum Apostolum 1. ad Thessal. ult. ***Ab omni specie mala abstinere debemus***: Sed vilitas vestium habet speciem mali. dicit enim Dominus Matth. 7. ***Attendite a falsis prophetis, qui veniunt ad vos in vestimentis ovium***. Et super illud Apocal. 6. ***Ecce equus pallidus***, &c. dicit Glos. (*ord. sup. illud*: ***Et ecce equus niger***) „ Videns diabolus nec per apertas tribulationes, nec per apertas hæreses se posse proficere, præmittit falsos fratres, qui sub habitu religionis obtinent naturam nigri, & rufi equi, pervertendo fidem. „ Ergo videtur, quod Religiosi non debeant vilibus vestibus uti.

2. Præterea. Hieron. dicit ad Nepot. (*epist.* 2. *a med.*) ***Vestes pullas***, idest nigras, ***æque vita, ut candidas: Ornatus, ut sordes, pari modo fugiendi sunt: quia alterum delicias, alterum gloriam redolet***. Ergo videtur, cum inanis gloria sit gravius peccatum, quam deliciarum usus, quod Religiosi, qui debent ad perfectionem tendere, magis debeant vitare vestes viles, quam pretiosas.

3. Præterea. Religiosi maxime intendere debent operibus pœnitentiæ. Sed in operibus pœnitentiæ non est utendum exterioribus signis tristitiæ, sed magis lætitiæ signis. dicit enim Dominus Matth. 6. ***Cum jejunatis, nolite fieri sicut hypocritæ tristes***. & postea subdit: ***Tu autem, cum jejunas, unge caput tuum, & faciem tuam lava***. Quod exponens August. in lib. 2. de serm. Dom. in monte (*c.* 12. *parum a princ. to.* 4.) dicit: „ In hoc capitulo maxime advertendum est, non in solo rerum corporearum nitore, atque pompa, sed etiam in ipsis sordibus luctuosis esse posse jactantiam, & eo periculosiorem, quo sub nomine servitutis Dei decipit. „ Ergo videtur, quod Religiosi non debeant vilioribus vestibus indui.

Sed Contra est, quod Hebr. 11. Apostolus dicit: ***Circuierunt in melotis, & in pellibus caprinis***: Glos.

(*interl.*) *ut Helias*, *& alii*. Et in Decret. 21. q. 4. (*c. Omnis jactantia*) dicitur: „ Si inventi fuerint deridentes eos, qui vilibus, & religiosis vestibus amicti sunt, corrigantur. Priscis enim temporibus omnis sacratus vir cum mediocri, ac vili veste conversabatur.

Respondeo dicendum, quod, sicut August. dicit in 3. de Doctr. Christ. (*c. 12. parum a princ. to. 3.*) *in omnibus exterioribus rebus non usus rerum*, *sed libido utentis in culpa est*. Ad quam discernendam attendendum est, quod habitus vilis, & incultus *dupliciter* potest considerari. *Uno modo*, prout est signum quoddam dispositionis, vel status humani: quia, ut dicitur Eccl. 19. *Amictus hominis enuntiat de illo*. Et secundum hoc vilitas habitus est *quandoque* signum tristitiæ. Unde & homines in tristitia existentes solent vilioribus vestibus uti: sicut e converso in tempore solemnitatis, & gaudii utuntur cultioribus vestimentis. Unde & pœnitentes vilibus vestibus utuntur: ut patet Jonæ 3. de Rege, qui *indutus est sacco*: & 3. Reg. 21. de Achab, qui *operuit cilicio carnem suam*.

Quandoque vero est signum contemptus divitiarum, & mundani fastus. Unde Hieronymus dicit ad Rusticum monachum: (*epist. 4. inter princ. & med.*) „ Sordidæ vestes candidæ mentis indicia sint: vilis „ tunica contemptum sæculi probet, ita dumtaxat, „ ne animus tumeat, ne habitus, sermoque dissen- „ tiat. *Et* secundum utrumque horum competit Re- „ ligiosis vilitas vestium: „ quia Religio est status pœnitentiæ, & contemptus mundanæ gloriæ.

Sed quod aliquis velit hoc aliis significare, contingit propter *tria*. *Uno modo* ad sui humiliationem. Sicut enim ex splendore vestium animus hominis elevatur: ita ex humilitate vestium humiliatur. Unde de Achab, qui carnem suam cilicio induit, dixit Dominus ad Heliam: *Nonne vidisti Achab humiliatum coram me?* ut habetur 3. Reg. 21. *Alio modo* propter exemplum aliorum. Unde super illud Matth. 3. *Habebat vestimentum de pilis camelorum* &c. dicit Glos. (*ordin.*) *Qui pœnitentiam prædicat*, *habitum pœnitentiæ prætendit*. *Tertio modo* propter inanem gloriam; sicut Aug. dicit, (*lib. 2. de serm. Dom. in monte cap. 12. parum a princ. to. 4.*) quod „ in „ ipsis sordibus luctuosis potest esse jactantia. Duo- „ bus *ergo* primis modis laudabile est abjectis vesti- „ bus uti: Tertio vero modo vitiosum est.

Alio autem *modo* potest considerari habitus vilis, & incultus, secundum quod procedit ex avari-

tia,

tia, vel negligentia: Et *sic etiam ad vitium pertinet*.

Ad primum ergo dicendum, quod vilitas vestium de se non habet speciem mali, immo potius speciem boni, scilicet contemptus mundanæ gloriæ. Et inde est quod mali sub vilitate vestium suam malitiam occultant. Unde Aug. dicit in l. 2. de sermone Domini in monte, (*c.* 24. *a med. to.* 4.) quod *non ideo debent oves odisse vestimentum suum, quia plerunque illo se occultant lupi*.

Ad secundum dicendum, quod Hieron. ibi loquitur de vestibus vilibus, quæ deferuntur propter humanam gloriam.

Ad tertium dicendum, quod secundum doctrinam Domini, in operibus sanctitatis nihil homines facere debent propter apparentiam. quod præcipue contingit, quando aliquis aliquid novum facit. Unde Chrysost. dicit super Matth. (*hom.* 19. *a med.* & *hom.* 13. *in op. imperf.*) *Orans nihil novum faciat, quod aspiciant homines, vel clamando, vel pectus percutiendo, vel manus expandendo*; quia scilicet ex ipsa novitate homines reddunt intentos ad considerandum. Nec tamen omnis novitas intentos faciens homines ad considerandum, reprehensibilis est. potest enim & bene, & male fieri. Unde August. dicit in l. 2. de serm. Dom. in monte, (*c.* 12. *ante med. tom.* 4.) quod „ qui in professione Christianitatis inusitato squalore, & sordibus intentos in se „ oculos hominum facit, cum id voluntate faciat, „ non necessitate patiatur, ex cæteris ejus operibus „ potest cognosci, utrum hoc contemptu superflui „ cultus, an ambitione aliqua faciat. „ Maxime autem videntur hoc non ex ambitione facere Religiosi, qui habitum vilem deferunt, quasi signum suæ professionis, qua contemptum mundi profitentur.

APPENDIX.

Ex art. habes *primo*: quomodo per rationem destruas errorem *Guilhelmi* de S. Amore famam religiosorum corrumpere contendentis per hoc, quod habitu vili utuntur, & consequenter facto etiam suo dicentis, quod religiosi non debent uti abjectis vestibus. *Secundo* habes: quomodo per rationem ostendas, merito hunc damnari ab Heb. 11. *Circuierunt*, &c. & a Decretis. 21. *q.* 4. ut extenditur *in arg. contr.* & est synodus *septima*, quæ ibi *c.* 1. loquitur. Item ab Apocalyp. 11. *Dabo testibus meis*,

& prophetabunt amicti saccis. Ubi una glossa dicit: *Pœnitentiam prædicantes, & exemplo ostendentes*; & alia glossa ibid. *& ad exemplum eorum debetis prædicare*. Item a Mat. 3. *Joannes habebat vestimentum de pilis camelorum*. Ubi glossa dicit: *Qui pœnitentiam prædicat, pœnitentiæ habitum prætendit: In eo vilitas vestis, & cibi laudatur: quorum usus in divite arguitur*. Luc. 16. & alia gloss. ibid. *Servus Dei non debet habere vestimentum ad decorem, vel ad delectationem, sed tantum ad tegendam nuditatem*. Item super illud Mar. 1. *Joannes erat vestitus pilis*, glossa inquit; *Conveniens vestis prædicatori*. Vide *opusculum* 19. contra impugnantes religionem, *cap.* 8. Item supra *q.* 186. *ar.* 2. *append.* Vilitas enim vestimentorum sanctorum illorum in se considerata facit ad propositum articuli præsentis: sicut eadem vilitas, quantum ad invicem diversa (ut ibi considerabatur) articuli illius firmabat propositum, scilicet, quod non omnes religiosi ad omnia consilia servanda tenentur, *Tertio* vides: quomodo ex iis bene pensatis, &c.

QUÆSTIO CLXXXVIII.

De differentia Religionum, in octo articulos divisa.

DEinde considerandum est de differentia Religionum.

Et circa hoc quæruntur octo.

Primo. Utrum sint diversæ Religiones, vel una tantum.

Secundo. Utrum aliqua Religio institui possit ad opera vitæ activæ.

Tertio. Utrum alia Religio possit ordinari ad militandum.

Quarto. Utrum possit institui aliqua Religio ad prædicandum, & hujusmodi opera exercenda.

Quinto. Utrum possit aliqua Religio institui ad studium scientiæ.

Sexto. Utrum Religio, quæ ordinatur ad vitam contemplativam, sit potior ea, quæ ordinatur ad vitam activam.

Septimo. Utrum habere aliquid in communi diminuat de perfectione Religionis.

Octavo. Utrum Religio solitariorum sit præferenda Religioni in societate viventium.

AR-

ARTICULUS I. 900

Utrum sit tantum una Religio.

Inf. a. 6. cor.

AD Primum sic proceditur. Videtur, quod non sit nisi una tantum Religio. In eo enim quod totaliter, & perfecte habetur, diversitas esse non potest: propter quod non potest esse nisi unum primum summum bonum, ut in 1. habitum est: (*q. 6. ar.* 2. 3. & 4.) Sed, sicut Gregor. dicit super Ezechiel. (*hom.* 20. *inter med. & fi.*) *cum quis omne quod habet, omne quod vivit, omne quod sapit, omnipotenti Deo voverit, holocaustum est*, sine quo Religio esse non dicitur. Ergo videtur, quod Religiones non sint multæ, sed una tantum.

2. Præterea. Ea, quæ in essentialibus conveniunt, non diversificantur nisi per accidens: Sed sine tribus votis essentialibus Religionis non est aliqua Religio, ut supra habitum est. (*q. 186. a. 6. & 7.*) Ergo videtur, quod ipsæ Religiones specie non diversificentur, sed solum per accidens.

3. Præterea. Status perfectionis convenit & Religiosis, & Episcopis, ut supra habitum est: (*qu.* 185. *a.* 5. & 7.) Sed Episcopatus non diversificatur specie, sed est unus, ubicunque fuerit. unde Hieron. dicit ad Evagrium Episcopum: (*epist.* 85. *a med.*) *Ubicunque fuerit Episcopus, sive Romæ, sive Eugubii, sive Constantinopoli, sive Rhegii, ejusdem meriti est, ejusdem & sacerdotii.* Ergo pari ratione una sola est Religio.

4. Præterea. Ab Ecclesia tollendum est omne id quod confusionem inducere potest: Sed ex diversitate Religionum videtur quædam posse confusio induci in populo Christiano, ut quædam Decretalis dicit. (*c. Ne nimia, de religiosis domib.*) Ergo videtur, quod non debeant esse diversæ Religiones.

Sed Contra est, quod in Psal. 44. scribitur ad ornatum Reginæ pertinere, quod *sit circumamicta varietate.*

Respondeo dicendum, quod, sicut ex supra dictis patet, (*q. præc. a.* 2. & *q.* 186. *a.* 7.) status Religionis est quoddam exercitium, quo aliquis exercetur ad perfectionem charitatis. Sunt autem diversa charitatis opera, quibus homo vacare potest: Sunt etiam diversi modi exercitiorum. Et *ideo Religiones distingui possunt dupliciter*: *Uno modo* secundum di-

veritatem eorum, ad quæ ordinantur: sicut si una Religio ordinetur ad peregrinos hospitio suscipiendos, & alia ad visitandos, vel redimendos captivos: *Alio modo* potest esse diversitas Religionum secundum diversitatem exercitiorum: puta quod in una Religione castigatur corpus per abstinentias ciborum, in alia per exercitium operum manualium, vel per nuditatem, aut per aliquid aliud hujusmodi.

Sed quia finis est potissimum in unoquoque, major est Religionum diversitas, quæ attenditur secundum diversos fines, ad quos Religiones ordinantur, quam quæ attenditur secundum diversa exercitia.

Ad primum ergo dicendum, quod hoc est commune in omni Religione, quod aliquis totaliter se debet præbere ad serviendum Deo. Unde ex hac parte non est diversitas inter Religiones; ut scilicet in una Religione aliquis retineat aliquid sui, & in alia aliud: Est autem diversitas secundum diversa, in quibus homo Deo servire potest, & secundum quod ad hoc homo se potest diversimode disponere.

Ad secundum dicendum, quod tria essentialia vota Religionis pertinent ad exercitium Religionis, sicut quædam principalia, ad quæ omnia alia reducuntur, ut sup. dictum est. (*q.* 186. *a.* 7. *cor.* & *ad* 2.) Ad observandum autem unumquodque eorum diversimode aliquis se disponere potest: puta ad votum continentiæ servandum se disponit aliquis per loci solitudinem, per abstinentiam, per mutuam societatem, & per multa alia hujusmodi. Et secundum hoc patet, quod communitas essentialium votorum compatitur diversitatem Religionis; tum propter diversas dispositiones; tum etiam propter diversos fines, ut ex supra dictis patet. (*in corp.* & *q.* 186. *a.* 1. *ad* 2.)

Ad tertium dicendum, quod in his quæ ad perfectionem pertinent, Episcopus se habet per modum agentis, Religiosi autem per modum patientis, ut supra dictum est. (*q.* 184. *a.* 7.) Agens autem, etiam in naturalibus, quanto est superius, tanto est magis unum; ea vero quæ patiuntur, sunt diversa. Unde rationabiliter est unus Episcopalis status, Religiones vero diversæ.

Ad quartum dicendum, quod confusio opponitur distinctioni, & ordini. Sic ergo ex multitudine Religionum induceretur confusio, si ad idem, & eodem modo diversæ Religiones essent absque necessitate, & utilitate. Unde, ut hoc non fiat, salubri-

ter

ter institutum est, ne nova Religio, nisi auctoritate summi Pontificis, instituatur.

APPENDIX.

Ex art. habes *primo*: quomodo per rationem destruas errorem quorundam hæreticorum dicentium, quod, cum una sit Christi religio, adducere varias religiones est, tunicam ejus inconsutilem scindere. *Secundo* habes quomodo per rationem ostendas, illum errorem merito damnari a *Ps.* 44. Quamvis enim Psalmista nullatenus Christi tunicam inconsutilem scinderet, neque scindendam ibi prophetaret; tamen præ gaudio ex pulchritudine prævisi amictus varii Ecclesiæ catholicæ concepto cecinit; „ Astitit Regina a dextris tuis in vestitu deaurato „ circumdata varietate. *Et iterum*: Omnis gloria e„ jus filiæ Regis ab intus, in fimbriis aureis, cir„ cumamicta varietatibus. „ Item ab Apocal. 1. *Joannes septem Ecclesiis, quæ sunt in Asia*. Quis prudens ambigit, vel ambiget unquam, unam tantum, ut in Symbolo fidei, esse Ecclesiam catholicam? Et tamen B. Apostolus Joannes, hoc non obstante, plures docet hic esse particulares Ecclesias, etiam in una regione solum, idest in Asia. Item ab Act. 14. *Paulus, & Barnabas per singulas Ecclesias constituerunt presbyteros*. Nonne & Apostolus scribit Ecclesiæ, quæ est Corinthi? Quæ est Philippis? Quæ est Colossis? Quæ est Galatiæ? Quæ est Thessaliæ? Ac si ex præmissis ad errorem illum profligandum penitus dicant ipsæ scripturæ. Sicut absurdum non est, quinimmo, ut *Psal.* 44. supradictus prænunciavit, est multum conveniens, quod in una universali Ecclesia Christi, absque ulla tunicæ inconsutilis ejus scissione, sint plures particulares Ecclesiæ: ita non est inconveniens, immo conveniens, quod sub una religione Christiana, ejus tunica inconsutili permanente, sint plures privatæ, idest particulares religiones, & ritibus, & vestibus, & regulis, & constitutionibus pro varietate sui proximi finis, ad quem ordinantur, distinctæ. *Tertio* vides: quomodo ex his, &c.

ARTICULUS II. 901

Utrum aliqua Religio institui debeat ad opera vitæ activæ.

Opusc. 29. c. 1. princ.

AD Secundum sic proceditur. Videtur, quod nulla Religio institui debeat ad opera vitæ activæ. Omnis enim Religio pertinet ad perfectionis statum, ut ex supra dictis patet: (*q.* 184. *ar.* 5.) Sed perfectio religiosi status consistit in contemplatione divinorum. dicit enim Dionys. 6. c. Eccles. hierarch. (*ante med.*) Quod *nominantur ex Dei puro servitio, & famulatu, & indivisibili, & singulari vita uniente eos indivisibilium sanctis convolutionibus*, idest contemplationibus, *ad deiformem unitatem, & amabilem Deo perfectionem*. Ergo videtur, quod nulla Religio institui possit ad opera vitæ activæ.

2. Præterea. Idem judicium videtur esse de Monachis, & Canonicis Regularibus, ut habetur extra de postul. cap. *Ex parte*, & de statu Monach. cap. *Quod Dei timorem*. dicitur enim, quod *a Sanctorum Monachorum consortio non putantur sejuncti*: Et eadem ratio videtur esse de omnibus aliis Religiosis: Sed Monachorum Religio est instituta ad vitam contemplativam. unde Hieron. dicit ad Paulinum: (*epist.* 13. *ante med.*) *Si cupis esse quod diceris monachus*, idest solus, *quid facis in urbibus*? Et idem habetur extra de renuntiatione, cap. *Nisi cum pridem*, & de Regular. cap. *Licet quibusdam*. Ergo videtur, quod omnis Religio ordinatur ad vitam contemplativam, & nulla ad activam.

3. Præterea. Vita activa ad præsens sæculum pertinet: Sed omnes Religiosi sæculum deserere dicuntur. unde Gregor. dicit super Ezechiel. (*hom.* 20. *inter med. & fin.*) *Qui præsens sæculum deserit, & agit bona quæ valet, quasi jam Ægypto derelicta sacrificium præbet in eremo*. Ergo videtur, quod nulla Religio possit ordinari ad vitam activam.

Sed Contra est, quod dicitur Jacobi 1. *Religio munda, & immaculata apud Deum, & Patrem hæc est, visitare pupillos, & viduas in tribulatione eorum*: Sed hoc pertinet ad vitam activam. Ergo convenienter Religio potest ordinari ad vitam activam.

Respondeo dicendum, quod sicut supra dictum est, (*ar. præc.*) Religionis status ordinatur ad perfectionem charitatis, quæ se extendit ad dilectionem Dei, &

& proximi. Ad dilectionem autem Dei directe pertinet contemplativa vita, quæ soli Deo vacare desiderat: Ad dilectionem autem proximi directe pertinet vita activa, quæ deservit necessitatibus proximorum Et sicut ex charitate diligitur proximus propter Deum; ita etiam obsequium delatum in proximos redundat in Deum, secundum illud Matth. 25. *Quod uni ex minimis meis fecistis, mihi fecistis*. Unde & hujusmodi obsequia proximis facta, inquantum ad Deum referuntur, dicuntur esse sacrificia quædam, secundum illud ad Heb. ult. *Beneficentiæ, & communionis nolite oblivisci: talibus enim hostiis promeretur Deus*. Et quia ad Religionem proprie pertinet sacrificium Deo offerre, ut supra habitum est, (*q. 81. a. 1. ad 1. & a. 4. ad 1.*) *consequens est*, quod *convenienter Religiones quædam ad opera vitæ activæ ordinentur*.

Unde & in Collationibus Patrum (*collat. 14. c. 4. circ. princ.*) Abbas Nesteros distinguens diversa Religionum studia, dicit: *Quidam summam intentionis suæ erga eremi secreta, & cordis constituunt puritatem; quidam erga institutionem fratrum, & cœnobiorum curam; quosdam xenodochii*, idest hospitalitatis, *delectat obsequium*.

Ad primum ergo dicendum, quod Dei servitium, & famulatus salvatur etiam in operibus vitæ activæ, quibus aliquis servit proximo propter Deum, sicut dictum est: (*in corp.*) In quibus etiam salvatur singularitas vitæ, non quantum ad hoc quod homo cum hominibus non conversetur, sed quantum ad hoc quod homo singulariter his intendat, quæ ad divinum obsequium spectant. Et dum Religiosi operibus vitæ activæ insistunt intuitu Dei, consequens est, quod in eis actio ex contemplatione divinorum derivetur. Unde non privantur omnino fructu contemplativæ vitæ.

Ad secundum dicendum, quod eadem est ratio de Monachis, & omnibus aliis Religiosis, quantum ad ea quæ sunt communia omni Religioni; puta quod totaliter se dedicent divinis obsequiis, & quod essentialia vota Religionis observent, & quod a sæcularibus negotiis se abstineant. Sed non oportet, similitudinem esse quantum ad alia, quæ sunt propria monasticæ professioni, quæ specialiter ad vitam contemplativam ordinantur. Unde & in prædicta Decretali de postulando non dicitur simpliciter, quod sit idem judicium de Canonicis Regularibus, quod de Monachis; sed quantum ad supradicta, scilicet *quod in forensibus causis officio advocationis non utantur*.

Et

Et in Decretali inducta de statu Monachorum, postquam præmiserat, quod *non putantur a consortio Monachorum sejuncti Canonici Regulares*, subditur, *Regulæ tamen inserviunt laxiori*. Ex quo patet, quod non ad omnia tenentur, ad quæ Monachi.

Ad tertium dicendum, quod *dupliciter* aliquis potest esse in sæculo: *Uno modo* per præsentiam corporalem: *Alio modo* per mentis affectum. Unde & discipulis suis Dominus dixit: (*Joan.* 15. *Ego elegi vos de mundo*: De quibus tamen ad Patrem loquitur dicens, (*Joan.* 17.) *In mundo sunt, & ego ad te venio*. Quamvis ergo Religiosi, qui circa opera vitæ activæ occupantur, sint in sæculo secundum præsentiam corporalem; non tamen sunt in sæculo quantum ad mentis affectum; quia in exterioribus occupantur, non quasi quærentes aliquid in mundo, sed solum propter divinum obsequium. *Utuntur enim hoc mundo, tanquam non utentes*, ut dicitur 1. ad Corinth. 7. Unde Jacobi 1. postquam dictum est, *Religio munda, & immaculata est visitare pupillos, & viduas in tribulatione*, subditur: *Et immaculatum se custodire ab hoc sæculo*, ut scilicet affectus in rebus sæculi non detineatur.

APPENDIX.

EX art. habes *primo*: quomodo per rationem destruas errorem *Apolophanii*, qui, teste B. *Dionysio* in epistola quadam ad eum Gentilis existens irridebat Apostol. Paulum, vocans eum mundi circuitorem. Circuibat namque per mundum Apostolus ad prædicandum, & consequenter ad exercendum excellenter activæ vitæ opera, quæ sunt eleemosynæ spirituales, *qu.* 32. *art.* 2. 3. Licet enim prædicatio, ut ab intus procedit, contemplativam denotet vitam: tamen, ut ad extra, maxime discurrendo, obsequium ad proximos impensum consignificat, ad vitam activam pertinet. Et in hoc secundo sensu nunc sumitur: quando errorem illum hic adducimus. Ac si dixerimus: Irrisione sua teste, *Apollophanius* dicebat: quod religio ad opera vitæ activæ exercenda institui non debet. *Secundo* habes: quomodo per rationem ostendas, irrisorem illum insipientem merito irrideri ab Apostolo Jacobo, c. 1. *Religio* &c. ut extenditur *in arg. cont.* Item a Rom. ult. *Salutate eos, qui sunt ex Narcissi domo*. Hic Narcissus (secundum *glos.*) dicitur fuisse presbyter, qui peregrinando confirmabat sanctos fratres. Per hoc ergo, quod Apostolus ad Narcissum hunc propter opus ejus charitatis in proxi-

ximos sic afficitur, ut & domesticos ejus ex dilectione per literas quoque salutet, ostenditur aperte, quod, secundum judicium Apostoli (descendendo ad propositum) bonum est religionem aliquam institui ad opera vitæ activæ. Valere etiam possunt ad hoc, si bene applicentur, dicta ex *Epist.* 3. D. *Joann. qu.* 187. *ar.* 4. *append. Tertio* vides: quomodo ex his &c.

ARTICULUS III. 902

Utrum aliqua Religio ordinari possit ad militandum.

Inf. a. 4. *ad* 2. *&* 5.

AD Tertium sic proceditur. Videtur, quod nulla Religio ordinari possit ad militandum. Omnis enim Religio pertinet ad statum perfectionis. Sed ad perfectionem vitæ Christianæ pertinet, quod Dominus dicit Matth. 5. *Ego dico vobis, non resistere malo: sed si quis percusserit te in unam maxillam, præbe ei & alteram*: quod repugnat officio militari. Ergo nulla Religio potest institui ad militandum.

2. Præterea. Gravior est compugnatio corporalium præliorum, quam concertationes verborum, quæ in advocationibus fiunt: Sed Religiosis interdicitur officio advocationis uti, ut patet in Decretali de postulando supra inducta. (*art. præc. arg.* 2.) Ergo videtur, quod multo minus aliqua Religio possit institui ad militandum.

3. Præterea. Status Religionis est status pœnitentiæ, ut supra dictum est: (*q. præc. ar.* 6.) Sed pœnitentibus secundum Jura interdicitur militia: dicitur enim in Decret. de pœnit. dist. 5. (*c.* 3.) *Contrarium omnino est Ecclesiasticis regulis, post pœnitentiæ actionem redire ad militiam sæcularem*. Ergo nulla Religio congrue institui potest ad militandum.

4. Præterea. Nulla Religio institui potest ad aliquid injustum: Sed, sicut Isidor. dicit in lib. 18. Etymol. (*c.* 1. *cir. princ.*) *justum bellum est, quod ex edicto Imperiali geritur*. Cum ergo Religiosi sint quædam privatæ personæ, videtur quod non liceat eis bellum gerere: Et ita ad hoc non potest institui aliqua Religio.

Sed Contra est, quod Augu. dicit ad Bonifac. (*ep.* 205. *parum ante med. to.* 2.) *Noli existimare, neminem Deo placere posse, qui armis bellicis ministrat. In his erat sanctus David, cui Dominus magnum testimonium perhibuit*: Sed ad hoc institutæ sunt Reli-

gio-

giones, ut homines Deo placeant. Ergo nihil prohibet, aliquam Religionem institui ad militandum.

Respondeo dicendum, quod sicut dictum est, (*ar. præc.*) Religio institui potest non solum ad opera vitæ contemplativæ, sed etiam ad opera vitæ activæ, inquantum pertinent ad subventionem proximorum, & obsequium Dei; non autem inquantum pertinent ad aliquid mundanum tenendum. Potest autem officium militare ordinari ad subventionem proximorum, non solum quantum ad totius Reipublicæ defensionem: Unde de Juda Machabæo 1. Machab. 3. dicitur, quod *præliabatur prælium Israel cum lætitia; & dilatavit populo suo gloriam*. Ordinari etiam potest ad conservationem divini cultus. Unde ibidem subditur, Judam dixisse: *Nos pugnabimus pro animabus nostris, & legibus nostris*. Et infra c. 13. dicit Simon: *Vos scitis, quanta ego, & fratres mei, & domus patris mei, fecimus pro legibus, & pro sanctis prælia*.

„ *Unde* convenienter potest institui aliqua Religio „ ad militandum, non quidem propter aliquid mundanum, sed propter defensionem divini cultus, „ & publicæ salutis, vel etiam pauperum, & oppressorum, *secundum illud Ps.* 81. Eripite pauperem, „ & egenum de manu peccatoris liberate.

Ad primum ergo dicendum quod aliquis potest non resistere malo *dupliciter*. *Uno modo*, condonando propriam injuriam: Et sic potest ad perfectionem pertinere, quando ita fieri expedit ad salutem aliorum. *Alio modo*, tolerando patienter injurias aliorum: Et hoc ad imperfectionem pertinet, vel etiam ad vitium, si aliquis potest convenienter injurianti resistere. Unde Ambros. dicit in lib. 1. de Offic. (*c. 27. vers. fi.*) *Fortitudo, quæ in bello tuetur a barbaris patriam, vel domi defendit infirmos, vel a latronibus socios, plena est justitia*: Sicut etiam ibidem Dominus dicit: *Quæ tua sunt, ne repetas*: Et tamen si aliquis non repeteret ea quæ sunt aliorum, si ad eum pertineat, peccaret. homo enim laudabiliter donat sua, non autem aliena. Et multo minus ea quæ sunt Dei, non sunt negligenda: quia, ut Chrysost. dicit super Matth. (*hom. 5. in op. imperf. inter med. & fi.*) *injurias Dei dissimulare nimis est impium*.

Ad secundum dicendum, quod exercere advocationis officium propter aliquid mundanum, repugnat omni Religioni: Non autem si hoc aliquis exerceat secundum dispositionem sui Prælati pro monasterio suo, ut in eadem Decret. subditur: Neque etiam pro de-

defensione pauperum, aut viduarum. Unde in Decret. dist. 88. (*c. 1.*) dicitur: *Decrevit sancta Synodus, nullum deinceps Clericum aut possessiones conducere, aut sæcularibus negotiis se immiscere, nisi propter curam pupillorum* &c. Et similiter militare propter aliquid mundanum, est omni Religioni contrarium: non autem militare, propter obsequium Dei.

Ad tertium dicendum, quod militia sæcularis interdicitur pœnitentibus: sed militia, quæ est propter divinum obsequium, imponitur alicui in pœnitentiam, sicut patet de his, quibus injungitur ut militent in subsidium Terræ Sanctæ.

Ad quartum dicendum, quod Religio non sic instituitur ad militandum, quod Religiosis propria auctoritate liceat bella gerere, sed solum auctoritate Principum, vel Ecclesiæ.

A P P E N D I X.

EX art. habes *primo*: quomodo per rationem tanquam a fortiori, destruas errorem *Lutheri* dicentis (ut refertur in Bulla Papæ *Leonis* X. contra errorem Lutheri) quod præliari non licet adversus Turcas: quoniam (inquit) *hoc est repugnare Deo visitanti iniquitates nostras per eos*. Per hoc enim, quod religionem aliquam ex instituto posse ordinari ad militiam pro Republica Christiana contra hostes suos, determinat præsens articulus, monstratur manifeste, quod multo magis adversus actualiter insurgentes contra Christianam Rempublicam decet Christianos militare. *Secundo* habes: quomodo per rationem ostendas, errorem illum merito damnari a D. August. secundum quod extenditur *in arg. contr.* Item a B. Dominico factis ipsis. Hic enim ordinem tertium instituit laudabiliter ad militandum contra quosdam hæreticos rebus catholicorum nimis injurios (ut *legitur in vita ipsius*) qui ordo postmodum, cessante illa necessitate armis materialibus utendi contra eosdem hæreticos, remansit mutato nomine. Sicut enim prius vocabatur, *Ordo militiæ Jesu Christi*; ita post dictus est, *Ordo de pœnitentia Divi Dominici*. Item damnatur supra *ar. num.* 225. 671. Item a Veritatibus aureis super totam legem veterem, *Exod.* 17. *concl.* 2. & *Num.* 21. *concl.* 1. & *Deut.* 23. *concl.* 4. *Tertio* vides; quomodo ex iis, si bene, &c.

AR-

ARTICULUS IV. 903

Utrum aliqua Religio possit institui ad prædicandum, vel confessiones audiendum.

Opusc. 10. *cap.* 4.

AD Quartum sic proceditur. Videtur, quod nulla Religio possit institui ad prædicandum, vel confessiones audiendum. Dicitur enim 7. qu. 1. (*c. Hoc nequaquam*) *Monachorum vita subjectionis habet verbum, & discipulatus, non docendi, vel præsidendi, vel pascendi alios:* Et eadem ratio esse videtur de aliis Religiosis: Sed prædicare, & confessiones audire, est pascere, vel docere alios. Non ergo ad hoc aliqua Religio potest institui.

2. Præterea. Id, ad quod Religio instituitur, videtur esse maxime proprium Religioni, ut supra dictum est: (*a.* 2. *&* 3. *præc.*) Sed prædicti actus non sunt proprii Religiosorum, sed potius Prælatotum. Non ergo ad hujusmodi actus potest aliqua Religio institui.

3. Præterea. Inconveniens videtur, quod auctoritas prædicandi, & confessiones audiendi infinitis hominibus committatur: Sed non est certus numerus eorum, qui in aliqua Religione recipiuntur. Ergo inconveniens est, quod aliqua Religio instituatur ad actus prædictos.

4. Præterea. Prædicatoribus debetur victus a fidelibus Christi, ut patet 1. ad Cor. 9. Si ergo committitur prædicationis officium alicui Religioni ad hoc institutæ, sequitur quod fideles Christi teneantur ad exhibendum sumptus infinitis personis: quod cadit in magnum eorum gravamen. Non ergo debet aliqua Religio institui ad hujusmodi actus exercendos.

5. Præterea. Institutio Ecclesiæ debet sequi institutionem Christi: Sed Christus primo misit ad prædicandum duodecim Apostolos, ut habetur Luc. 9. & postea misit septuagintaduos discipulos, ut habetur Luc. 10. &, sicut glossa (*ord. Bedæ sup. illud: Post hæc autem &c.*) ibid. dicit, *Apostolorum formam tenent Episcopi, septuaginta duorum Discipulorum minores Presbyteri*, scilicet Curati. Ergo præter Episcopos, & Presbyteros parochiales, non debet aliqua Religio institui ad prædicandum, vel ad confessiones audiendum.

Sed Contra est, quod in Collationibus Patrum (*collat.* 14. *c.* 4. *in fi.*) Abbas Nesteros de diversitate Re-

Religionum loquens ait : „ Quidam eligentes ægrotantium curam, alii intercessionem quæ pro miseris, atque oppressis impenditur, exequentes, aut doctrinæ insistentes, aut eleemosynas pauperibus largientes, inter magnos, atque summos viros pro affectu suo, ac pietate viguerunt . Ergo sicut ad ægrotantium curam aliqua Religio potest institui; ita etiam ad docendum populum per prædicationem, & alia hujusmodi opera.

Respondeo dicendum, quod, sicut dictum est, (*a.* 2. *hu. q.*) convenienter Religio institui potest ad opera vitæ activæ, secundum quod ordinantur ad utilitatem proximorum, & ad obsequium Dei, & conservationem divini cultus. Magis autem procuratur utilitas proximorum per ea quæ pertinent ad spiritualem animæ salutem, quam per ea quæ pertinent ad subveniendum corporali necessitati, quanto spiritualia corporalibus sunt potiora. Unde supra dictum est, (*q.* 32. *a.* 3.) quod eleemosynæ spirituales sunt corporalibus potiores. Hoc etiam pertinet magis ad obsequium Dei, cui nullum sacrificium est magis acceptum, quam zelus animarum, ut Gregor. dicit super Ezechielem. (*hom.* 12. *aliq. ante fi.*) Majus etiam est, spiritualibus armis contra errores hæreticorum, & tentationes dæmonum fideles defendere, quam corporalibus armis populum fidelem tueri. Et ideo *convenientissimum est, ad prædicandum, & ad alia hujusmodi, quæ pertinent ad salutem animarum, aliquam Religionem institui.*

Ad primum ergo dicendum, quod ille qui operatur ex virtute alterius, agit per modum instrumenti. Minister autem est sicut instrumentum animatum, ut Philos. dicit in 1. Politic. (*c.* 3. *ante med. & l.* 8. *Ehic. c.* 11. *ad, fi. tom.* 5.) Unde quod aliquis auctoritate Prælatorum prædicet, vel alia hujusmodi faciat, non supergreditur discipulatus, vel subjectionis gradum, qui competit Religiosis.

Ad secundum dicendum, quod sicut Religiones aliquæ instituuntur ad militandum, non quidem ut militent auctoritate propria, sed auctoritate Principum, vel Ecclesiæ, quibus ex officio competit, sicut dictum est: (*a. præc. ad* 4.) ita etiam Religiones instituuntur ad prædicandum, & confessiones audiendum, non quidem auctoritate propria, sed auctoritate Prælatorum superiorum, & inferiorum, ad quos ex officio pertinet. Et ita subservire Prælatis in tali ministerio, est hujusmodi Religionis proprium.

Ad tertium dicendum, quod a Prælatis non conceditur talibus Religiosis, ut quilibet indifferenter possit

sit prædicare, vel confessiones audire; sed secundum moderationem eorum qui hujusmodi Religionibus præficiuntur, vel secundum taxationem ipsorum Prælatorum.

Ad quartum dicendum, quod plebs fidelis non tenetur ex debito juris ad sumptus ministrandos nisi ordinariis Prælatis, qui propter hoc decimas, & oblationes fidelium recipiunt, & alios Ecclesiasticos reditus. Sed si aliqui in hujusmodi actibus gratis velint fidelibus ministrare, non potestative ab eis sumptus exigentes, non propter hoc gravantur fideles: quia etiam ipsi possunt liberaliter recompensare temporalem subventionem: ad quam etsi non teneantur ex debito juris, tenentur tamen ex debito charitatis: non autem ita quod *eis sit tribulatio*, *aliis autem remissio*, ut dicitur 2. ad Cor. 8. Si tamen non invenirentur, qui gratis se hujusmodi obsequiis mancipparent, tenerentur ordinarii Prælati, si ipsi non sufficerent, alios ad hoc idoneos quærere, quibus sumptus ipsi ministrarent.

Ad quintum dicendum, quod formam septuagintaduorum Discipulorum non solum tenent Presbyteri Curati, sed quicunque alii minoris ordinis, qui Episcopis in eorum officio subserviunt. Non enim legitur, quod septuaginta duobus Discipulis Dominus aliquas determinatas Parochias assignaret, sed quod *mittebat eos binos ante faciem suam in omnem civitatem, & locum, quo erat ipse venturus*. Opportunum autem fecit, ut præter ordinarios Prælatos alii assumerentur ad hujusmodi officia, propter multitudinem fidelis populi, & difficultatem inveniendi sufficientes personas distribuendas singulis plebibus: Sicut etiam Religiones ad militandum necesse fuit institui, propter defectum sæcularium Principum ad resistendum infidelibus in aliquibus terris.

A P P E N D I X.

EX art. habes *primo*: quomodo per rationem ostendas, merito insinuatum a summo Pontifice, & Collationibus Patrum: quod aliqua religio potest institui ad prædicandum. A Collationibus quidem Patrum, ut *in arg. contr.* A Papa autem *Honorio* III. per hoc, quod solemniter ordinem Fratrum Prædicatorum confirmavit anno Domini 1216. *ne forte* (ut ibidem inquit) *cujuslibet temeritatis incursus aut eos* (scilicet fratres) *a proposito revocet*, *aut robur* (*quod absit*) *sacræ religionis infringat*. Vide *opusc.* 19. con-

tra impugnantes religionem, *ca.* 4. *Secundo* vides: quomodo, &c.

ARTICULUS V. 904

Utrum sit instituenda aliqua Religio ad studendum.

AD Quintum sic proceditur. Videtur, quod non sit instituenda aliqua Religio ad studendum. Dicitur enim in Ps. 70. *Quoniam non cognovi literaturam introibo in potentias Domini:* Gloss. (*interl.*) *idest virtutem Christianam*. Sed perfectio Christianæ virtutis maxime videtur ad Religiosos pertinere. Ergo eorum non est studio literarum insistere.

2. Præterea. Id quod est dissensionis principium, Religiosis non competit, qui in unitatem pacis congregantur: Sed studium dissensionem inducit. unde & in Philosophis subsecuta est diversitas sectarum. unde & Hieron. super Epist. ad Titum (*c.* 1. *sup. illud: Et constituas per civitates*) dicit: *Antequam diaboli instinctu studia in Religione fierent, & diceretur in populis, Ego sum Pauli, ego Apollo, & Cephæ* &c. Ergo videtur, quod nulla Religio debeat institui ad studendum.

3. Præterea. Professio Christianæ religionis differre debet a professione Gentilium: Sed apud Gentiles aliqui Philosophiam profitebantur; & nunc etiam aliqui sæculares dicuntur aliquarum scientiarum professores. Non ergo Religiosis competit studium literarum.

Sed Contra est, quod Hieron. in Epistola ad Paulin. (*quæ est* 103. *parum ante fi.*) invitat eum ad discendum in statu monastico, dicens: *Discamus in terris, quorum scientia nobis perseveret in cœlis.* Et infra: *Quicquid quæsieris, tecum scire conabor:*

Respondeo dicendum, quod, sicut dictum est, (*a.* 2. *hu. q.*) Religio potest ordinari ad vitam activam, & ad vitam contemplativam. Inter opera autem vitæ activæ principaliora sunt illa, quæ ordinantur directe ad salutem animarum; sicut prædicare, & alia hujusmodi. *Competit ergo studium literarum Religiosis* tripliciter.

Primo quidem quantum ad id, quod est proprium contemplativæ vitæ, ad quam studium literarum *dupliciter* adjuvat. *Uno modo*, directe coadjuvando ad contemplandum, illuminando scilicet intellectum. Vita enim contemplativa, de qua nunc loquimur, principaliter ordinatur ad considerationem divinorum,

rum, ut supra habitum est, (*qu.* 180. *a.* 4.) in qua dirigitur homo per studium ad considerandum divina. Unde in laudem viri justi dicitur in Ps. 1. quod *in lege Domini meditabitur die, ac nocte*. Et Ecclesiast. 39. dicitur: *Sapientiam antiquorum exquiret sapiens, & in Prophetis vacabit*. *Alio modo* studium literarum juvat ad contemplativam vitam indirecte, removendo contemplationis pericula, scilicet errores, qui in contemplatione divinorum frequenter accidunt his, qui Scripturas ignorant: Sicut in Collationibus Patrum (*collat.* 10. *c.* 3.) legitur, quod Abbas Serapion propter simplicitatem incidit in errorem Anthropomorphitarum, idest eorum, qui Deum habere humanam formam arbitrantur. Unde dicit Gregor. in 6. Moral. (*c.* 17. *ante med.*) quod „ nonnulli, „ dum plus exquirunt contemplando, quam capiant, „ usque ad perversa dogmata erumpunt: & dum veritatis esse discipuli humiliter negligunt, magistri „ errorum fiunt. „ *Et propter hoc dicitur Ecclesiast.* 2. „ Cogitavi in corde meo abstrahere a vino carnem „ meam, ut animum meum transferrem ad sapientiam, devitaremque stultitiam.

Secundo necessarium est studium literarum religiosis institutis ad prædicandum, & alia hujusmodi exercendum. Unde Apostol. dicit ad Tit. 1. de Episcopo, ad cujus officium hujusmodi actus pertinent, *Amplectentem eum, qui secundum doctrinam est, fidelem sermonem, ut potens sit exhortari in doctrina sana, & eos, qui contradicunt, arguere*. Nec obstat, quod Apostoli absque studio literarum ad prædicandum sunt missi: quia, ut Hieron. dicit in Epistola ad Paulin., (*quæ est* 103. *inter princ. & med.*) *quicquid aliis exercitatio, & quotidiana in lege Dei meditatio tribuere solet, hoc illis Spiritus Sanctus suggerebat*.

Tertio studium literarum religioni congruit quantum ad id, quod est omni religioni commune. valet enim ad vitandum carnis lasciviam. Unde & Hieron. dicit ad Rusticum monachum: (*epist.* 4. *cir. med.*) *Ama scripturarum scientiam, & carnis vitia non amabis*. Avertit enim animum a cogitatione lasciviæ, & carnem macerat propter studii laborem, secundum illud Eccl. 31. *Vigilia honestatis tabefaciet carnes*. Valet etiam ad auferendam cupiditatem divitiarum. Unde Sap. 7. dicitur: *Divitias nihil esse duxi in comparatione illius*. Et 1. Machab. 12. dicitur: *Nos autem nullo horum indiguimus*, scilicet exteriorum subsidiorum, *habentes solatio sanctos libros, qui in manibus nostris sunt*. Valet etiam ad obedientiæ docu-

men-

mentum. Unde Aug. dicit in lib. de operibus Monachorum: (*c. 17. circ. fin. to. 3.*) *Quæ est ista perversitas, lectioni nolle obtemperare, dum vult ei vacare?* Et ideo manifestum est, quod *congrue potest institui Religio ad studium literarum*.

Ad primum ergo dicendum, quod Glossa ibi exponit illud de litera veteris legis, de qua Apost. dicit 2. ad Cor. 3. *Litera occidit*. Unde *non cognoscere literaturam*, est non approbare literalem circuncisionem, & cæteras carnales observantias.

Ad secundum dicendum, quod studium ad scientiam ordinatur, quæ sine charitate inflat, & per consequens dissensiones facit, secundum illud Proverb. 13. *Inter superbos semper sunt jurgia:* sed cum charitate ædificat, & concordiam parit. Unde 1. ad Corinth. 1. Apostol. cum dixisset, *Divites facti estis in omni verbo, & in omni scientia*, postmodum subdit: *Idipsum dicatis omnes, & non sint in vobis schismata*. Hieron. tamen non loquitur ibi de studiis literarum, sed de studiis dissensionum, quæ per Hæreticos, & Schismaticos intraverunt in Religionem Christianam.

Ad tertium dicendum, quod Philosophi profitebantur studia literarum quantum ad sæculares doctrinas. Sed Religiosis competit principaliter intendere studio literarum pertinentium ad doctrinam, quæ secundum pietatem est, ut dicitur ad Tit. 1. Aliis autem doctrinis intendere non pertinet ad Religiosos, quorum tota vita divinis obsequiis mancipatur, nisi inquantum ordinantur ad sacram doctrinam. Unde August. dicit in fine Musicæ: „ Nos, dum negligendos esse „ non existimamus, quos hæretici rationis, & scien„ tiæ fallaci pollicitatione decipiunt, tardius incedi„ mus consideratione ipsarum viarum; Quod tamen „ facere non auderemus, nisi multos pios Ecclesiæ „ Catholicæ matris optimæ filios eadem refellendo„ rum hæreticorum necessitate fecisse videremus.

A P P E N D I X.

Ex art. habes *primo*: quomodo per rationem tanquam a fortiori, destruas errorem *Biblistarum*, qui damnando studium literarum dicebant, ut refert *Fridericus Staphilus*, nihil proponendum, legendum, recipiendum, nisi nudum Bibliorum textum absque ulla penitus interpretatione, eo, quod, inquiunt, omnes sumus divinitus edocti. Unde „ Carol„ stadius, & Melanchton, cunctis combustis libris, „ scholasticos Uvittenbergens. ad mechanicum opifi„ cium

„ cium induxerunt. Et Carolstadius in villa rusticus, „ & Melanchton in pistrino pinsendi artem meditatus, uterque, ut bestiæ stolidæ, victitabant. „ Hæc Staphilus. Item errorem *Juliani* Imperatoris dicentis, studia liberalia Christianæ juventuti esse interdicenda. Hoc multa vafritie plenus evomuit apostata ille: ne scilicet Christiani sacra sua, ut decet, amplificando, vanam ejus, impiamque religionem efficacissimis rationibus refellerent. *Secundo* habes: quomodo per rationem ostendas, errores illos merito damnari a B. Hieron. ad Paulinum: ut extenditur *in argum. cont.* Item a sanctis Ecclesiæ Catholicæ Doctor. Gregor. August. Hieron. Ambros. Thoma Aquinate, damnantur factis ipsis multiplicib. & libris, ut patet. Item a Veritatibus aureis super totam legem veterem, *Genes.* 27. *concl.* 3. & *Num.* 4. *conclus.* 7. Item ab *Elucidat.* 1. *par. art. nu.* 1. 570. 576. 183. Item diffusissime ab opusculo 19. contra impugnantes religionem, *cap.* 2. 3. 11. 12. *Tertio* vides, &c.

ARTICULUS VI. 925

Utrum Religio, quæ vacat vitæ contemplativæ, sit potior ea, quæ vacat operibus vitæ activæ.

Inf. qu. 189. *art.* 8. *corp.* & *ad* 2. *Et opusc.* 10. *cap.* 4. *fin.*

AD Sextum sic proceditur. Videtur, quod Religio quæ vacat vitæ contemplativæ, non sit potior ea quæ vacat operibus vitæ activæ. Dicitur enim extra, de Regularib. & transeuntibus ad Religionem, cap. „ Licet: Sicut majus bonum minori bono præ„ ponitur; ita communis utilitas speciali utilitati „ præfertur: Et in hoc casu recte præponitur doctri„ na silentio, solicitudo contemplationi, & labor „ quieti: „ Sed Religio est melior, quæ ad majus bonum ordinatur. Ergo videtur, quod Religiones quæ ordinantur ad vitam activam, sint potiores illis quæ ordinantur ad vitam contemplativam.

2. Præterea. Omnis Religio ordinatur ad perfectionem charitatis, ut supra habitum est: (*a.* 1. & 2. *hu. q.*) Sed super illud ad Hebr. 12. *Nondum usque ad sanguinem restitistis*, dicit Gloss. (*August. Serm.* 17. *de verb. Apost. c.* 1. *cir. med. to.* 10.) „ Perfe„ ctior in hac vita dilectio nulla est ea, ad quam „ sancti Martyres pervenerunt, qui contra peccatum

„ us-

„ usque ad sanguinem certarunt: „ Certare autem usque ad sanguinem competit Religionibus, quæ ad militiam ordinantur; quæ tamen pertinent ad vitam activam. Ergo videtur, quod hujusmodi Religiones sint potissimæ.

3. Præterea. Tanto videtur esse aliqua Religio perfectior, quanto est arctior: Sed nihil prohibet, aliquas Religiones ad vitam activam ordinatas esse arctioris observantiæ, quam sint illæ, quæ ordinantur ad vitam contemplativam. Ergo sunt potiores.

Sed Contra est, quod Dominus Luc. 10. dicit, *optimam partem* esse *Mariæ*: per quam vita contemplativa significatur.

Respondeo dicendum, quod sicut supra dictum est, (*ar.* 1. *huj. q.*) differentia unius Religionis ad aliam principaliter quidem attenditur ex parte finis, secundario autem ex parte exercitii. Et quia non potest aliquid dici altero potius, nisi secundum id, in quo ab eo differt, ideo excellentia unius Religionis super aliam principaliter quidem attenditur secundum Religionis finem, secundario autem secundum exercitium. Diversimode tamen utraque comparatio attenditur. Nam comparatio quæ est secundum finem est absoluta; eo quod finis propter se quæritur: Comparatio autem quæ est secundum exercitium est respectiva; quia exercitium non quæritur propter se, sed propter finem. Et ideo illa Religio alteri præfertur, quæ ordinatur ad finem absolute potiorem, vel quia est majus bonum, vel quia ad plura bona ordinatur. Si vero sit finis idem, secundario attenditur præeminentia Religionis, non secundum quantitatem exercitii, sed secundum proportionem ejus ad finem intentum. Unde & in Collationibus Patrum (*collat.* 2. *c.* 2.) introducitur sententia B. Antonii, qui prætulit discretionem, per quam aliquis omnia moderatur, & jejuniis, & vigiliis, & omnibus hujusmodi observantiis.

Sic ergo dicendum est, quod opus vitæ activæ est *duplex*. *Unum* quidem, quod ex plenitudine contemplationis derivatur; sicut doctrina, & prædicatio. Unde & Gregor. dicit super Ezech. (*hom.* 5. *a med.*) quod *de perfectis viris post contemplationem suam redeuntibus* dicitur Psal. 144. *Memoriam suavitatis tuæ eructabunt*. Et hoc præfertur simplici contemplationi. Sicut enim majus est illuminare, quam lucere solum: ita majus est contemplata aliis tradere, quam solum contemplari. *Aliud* autem opus est activæ vitæ, quod totaliter consistit in occupatione exteriori; sicut eleemosynas dare, hospites recipere, & alia hu-

hujusmodi, quæ sunt minora operibus contemplationis, nisi forte in casu necessitatis, ut ex supra dictis patet. (*q.* 182. *art.* 1.) Sic ergo *summum gradum in Religionibus tenent, quæ ordinantur ad docendum, & prædicandum*, quæ & propinquissimæ sunt perfectioni Episcoporum: Sicut & in aliis rebus *fines primorum conjunguntur principiis secundorum*, ut Dionys. dicit 7. c. de divin. nomin. (*a med. lect.* 4.) *Secundum* autem *gradum tenent illæ, quæ ordinantur ad contemplationem. Tertius est earum, quæ occupantur circa exteriores actiones.*

In singulis autem horum graduum potest attendi præeminentia, secundum quod una Religio ordinatur ad altiorem actum in eodem genere: sicut inter opera activæ vitæ potius est redimere captivos, quam recipere hospites; & in operibus vitæ contemplativæ potior est oratio, quam lectio. Potest etiam attendi præeminentia, si una earum ad plura horum ordinetur, quam alia; vel si convenientiora statuta habeat ad finem propositum consequendum.

Ad primum ergo dicendum, quod Decretalis illa loquitur de vita activa, prout ordinatur ad salutem animarum.

Ad secundum dicendum, quod Religiones, quæ instituuntur propter militiam, directius ordinantur ad hoc quod effundant sanguinem hostium, quam ad hoc quod eorum sanguis effundatur: quod proprie Martyribus competit. Nihil tamen prohibet, hujusmodi Religiosos in aliquo casu meritum martyrii consequi, & secundum hoc præferri aliis Religiosis: Sicut & opera activa interdum in aliquo casu præferuntur contemplationi.

Ad tertium dicendum, quod arctitudo observantiarum non est illud, quod præcipue in religione commendatur, ut B. Antonius dicit. (*in Collat. PP. collat.* 2. *c.* 2. *a med. & c.* 3. *&* 4.) & Isaiæ 58. dicitur: *Numquid tale est jejunium, quod elegi, per diem affligere hominem animam suam?* Assumitur tamen in religione ut necessaria ad carnis macerationem, quæ *si sine discretione fit, periculum deficiendi habet annexum*, sicut B. Antonius dicit. Et ideo non est potior religio ex hoc quod habet arctiores observantias, sed ex hoc quod ex majori discretione sunt ejus observantiæ ordinatæ ad finem religionis: Sicut ad continentiam efficacius ordinatur maceratio carnis per abstinentiam cibi, & potus, quæ pertinent ad famem, & sitim, quam per subtractionem vestium, quæ pertinent ad frigus, & nuditatem, & quam per corporalem laborem.

A P-

APPENDIX.

EX art. habes *primo* : quomodo per rationem destruas errorem quorundam dicentium, quod vita activa est excellentior, quam contemplativa. *Secundo* habes : quomodo per rationem ostendas, errorem hunc merito damnari a *Luc.* 10. *ut in argum. cont.* Item a supradictis *art. num.* 866. *Tertio* vides: quomodo, &c.

ARTICULUS VII. 906

Utrum habere aliquid in communi diminuat perfectionem Religionis.

Opusc. 17. *c.* 15. *&* *opus.* 10. *c.* 6.

AD Septimum sic proceditur. Videtur, quod habere aliquid in communi diminuat perfectionem Religionis. Dicit enim Dominus Matth. 19. *Si vis perfectus esse, vade, vende omnia quæ habes, & da pauperibus.* Ex quo patet, quod carere mundanis divitiis pertineat ad perfectionem christianæ vitæ: Sed illi qui habent aliquid in communi, non carent divitiis mundanis: Ergo videtur quod non attingant omnino ad perfectionem christianæ vitæ.

2. Præterea. Ad perfectionem consiliorum pertinet, ut homo mundana solicitudine careat. unde & Apostolus 1. ad Corinth. 7. dans consilium de virginitate dicit: *Volo vos sine solicitudine esse*: Sed ad solicitudinem præsentis vitæ pertinet, quod aliqui reservent sibi aliquid in futurum: quam quidem solicitudinem Dominus discipulis prohibet Matth. 6. dicens: *Nolite soliciti esse in crastinum.* Ergo videtur, quod habere aliquid in communi diminuat perfectionem Christianæ vitæ.

3. Præterea. Divitiæ communes quodammodo pertinent ad singulos, qui sunt in communitate. unde Hieronymus ad Heliodor. Episc. (*epist.* 3. *parum a med.*) dicit de quibusdam loquens: „ Sunt ditiores „ monachi, quam fuerant sæculares: possident opes „ sub Christo paupere, quas sub locuplete diabolo „ non habuerunt: suspirat eos Ecclesia divites, quos „ tenuit mundus ante mendicos: „ Sed quod aliquis habeat divitias proprias, derogat perfectioni Religionis. Ergo etiam perfectioni Religionis derogat, quod aliquid in communi habeatur.

4. Præterea. Gregorius in 3. Dialog. (*cap. 14. circ. med.*) narrat de quodam sanctissimo viro Isaac, quod „ cum ei discipuli humiliter innuerent, ut pro „ usu monasterii possessiones, quæ offerebantur, ac- „ ciperet, ille solicitus suæ paupertatis custos fortem „ sententiam tenebat, dicens: Monachus, qui in ter- „ ra possessiones quærit, monachus non est: Quod intelligitur de communibus possessionibus, quæ pro communi usu monasterii ei offerebantur. Ergo videtur, quod habere aliquid in communi tollat perfectionem Religionis.

5. Præterea. Dominus perfectionem Religionis discipulis tradens Matth. 10. dicit: *Nolite possidere aurum, neque argentum, neque pecuniam in zonis vestris, non peram in via*: Per quod, ut Hieronymus dicit, (*in hunc loc.*) *arguit Philosophos, qui vulgo appellantur Bactroperatæ, qui quasi contemptores sæculi, & omnia pro nihilo ducentes, cellarium secum vehebant*. Ergo videtur, quod reservare aliquid sive in proprio, sive in communi, diminuat perfectionem Religionis.

Sed Contra est, quod Prosper dicit in lib. 2. de vita contemplativa, (*cap. 9. parum a princ.*) & habetur 12. q. 1. (*c. Expedit.*) „ Satis ostenditur, & „ propria debere propter perfectionem contemni, „ & sine impedimento perfectionis Ecclesiæ posse „ facultates, quæ sunt profecto communes, possi- „ deri.

Respondeo dicendum, quod, sicut supra dictum est, (*qu. 184. art. 3. & quæst. 185. art. 6. ad 1.*) perfectio non consistit essentialiter in paupertate, sed in Christi sequela, secundum illud Hieronymi super Matthæum: (*c. 19. sup. illud: Et sequuti sumus te*) *Quia non sufficit omnia relinquere, addit Petrus quod perfectum est, scilicet, secuti sumus te*. Paupertas autem est sicut instrumentum, vel exercitium perveniendi ad perfectionem. Unde in Collationibus Patrum (*collat. 1. cap. 7. a med.*) Abbas Moyses dicit: *Jejunia, vigiliæ, meditatio Scripturarum, nuditas, privatio omnium facultatum, non perfectio, sed perfectionis instrumenta sunt*. Est autem privatio omnium facultatum, sive paupertas perfectionis instrumentum, inquantum per remotionem divitiarum tolluntur quædam charitatis impedimenta. Quæ sunt præcipue *tria*. Quorum *primum* est solicitudo, quam secum divitiæ afferunt. Unde Dominus dicit Matth. 13. „ Quod autem seminatum „ est in spinis, hic est qui verbum Dei audit: & „ solicitudo sæculi istius, & fallacia divitiarum suf-

„ fo-

„ focat verbum . „ *Secundum* autem eſt divitiarum amor, qui ex divitiis poſſeſſis augetur . Unde & Hieronymus dicit ſuper Matth. (*cap.* 19. *ſuper illud* , *Facilius eſt camelum &c.*) quod „ quia di„ vitiæ habitæ difficulter contemnuntur , non dixit „ Dominus , Impoſſibile eſt divitem intrare in re„ gnum cœlorum, ſed difficile . „ *Tertium* autem eſt inanis gloria, vel elatio, quæ ex divitiis naſcitur, ſecundum illud Pſalm. 48. *Qui confidunt in virtute ſua* , *& in multitudine divitiarum ſuarum gloriantur*.

Horum ergo trium *primum* a divitiis ſeparari non poteſt totaliter, ſive ſint magnæ, ſive parvæ. Neceſſe eſt enim , hominem aliqualiter ſolicitari de acquirendis , vel conſervandis exterioribus rebus . Sed ſi res exteriores non quærantur, vel habeantur niſi in modica quantitate , quantum ſufficiunt ad ſimplicem victum, talis ſolicitudo non multum impedit hominem. unde nec perfectioni repugnat chriſtianæ vitæ. Non enim omnis ſolicitudo a Domino interdicitur, ſed ſuperflua, & nociva . Unde ſuper illud Matthæi 6. *Ne ſoliciti ſitis animæ veſtræ*, *quid manducetis* &c. dicit Auguſtinus in l. 2. de ſermone Domini in monte: (*implic. c.* 16. *tom.* 4. *ſed expreſ. in l. de op. Monac. cap.* 26. *a princ. tom.* 3.) „ Non „ hoc dicit, ut iſta non procurentur, quantum ne„ ceſſitatis eſt; ſed ut non iſta intueantur , & pro„ pter iſta faciant , quicquid in Euangelii prædica„ tione facere jubentur. „ Sed abundans divitiarum poſſeſſio abundantiorem ſolicitudinem ingerit , per quam animus hominis multum diſtrahitur , & impeditur, ne totaliter feratur in Dei obſequium . Alia vero *duo*, ſc. *amor divitiarum* , & *elatio* , ſeu gloriatio de divitiis , non conſequuntur niſi abundantes divitias.

Differt tamen circa hoc, utrum divitiæ abundantes, vel moderatæ in proprio, vel in communi habeantur. Nam ſolicitudo , quæ circa proprias divitias adhibetur , pertinet ad amorem privatum, quo quis ſe temporaliter amat : Sed ſolicitudo, quæ adhibetur circa res communes , pertinet ad amorem charitatis, quæ *non quærit* , *quæ ſua ſunt*, ſed communibus intendit. Et quia Religio ad perfectionem charitatis ordinatur, quam perficit *amor Dei uſque ad contemptum ſui*, habere aliquid proprium perfectioni repugnat Religionis: Sed ſolicitudo, quæ adhibetur circa bona communia , pertinere poteſt ad charitatem; licet etiam per hoc impediri poſſit aliquis altior charitatis actus, puta contemplationis di-

vinæ, aut instructionis proximorum. „ Ex quo patet, quod habere superabundantes divitias in communi, sive in rebus mobilibus, sive in immobilibus, est impedimentum perfectionis: licet non totaliter excludat eam: Habere autem de rebus exterioribus in communi, sive mobilibus, sive immobilibus, quantum sufficit ad simplicem victum, perfectionem Religionis non impedit, si consideretur paupertas per comparationem ad communem finem Religionum, qui est vacare divinis obsequiis.

Si autem consideretur per comparationem ad speciales fines Religionum, sic, præsupposito tali fine, paupertas major, vel minor est Religioni accommoda: & tanto erit unaquæque Religio secundum paupertatem perfectior, quanto habet paupertatem magis proportionatam suo fini. Manifestum est enim, quod ad exteriora, & corporalia opera vitæ activæ indiget homo copia exteriorum rerum: Ad contemplationem autem pauca requiruntur. Unde Philos. dicit in 10. Ethic. (*cap.* 8. *a med. tom.* 5.) quod „ ad actiones multis opus est, & quanto utique majores sunt, ac meliores, pluribus: Speculanti autem nulla talium ad operationem est necessitas, sed solis necessariis indiget: alia vero impedimenta sunt ad speculationem. „ Sic ergo patet quod *Religio, quæ ordinatur ad actiones corporales activæ vitæ*, puta ad militandum, vel ad hospitalitatem sectandam, „ imperfecta esset, si communibus careret divitiis. Religiones autem, quæ ad contemplativam vitam ordinantur, tanto perfectiores sunt, quanto earum paupertas minorem eis solicitudinem temporalium ingerit. „ Tanto autem solicitudo temporalium rerum magis impedit Religionem, quanto solicitudo spiritualium major ad Religionem requiritur.

Manifestum est autem, quod majorem solicitudinem spiritualium requirit Religio, quæ est instituta ad contemplandum, & contemplata aliis tradendum per doctrinam, & prædicationem, quam illa, quæ est instituta ad contemplandum tantum. Unde talem Religionem decet paupertas talis, quæ minimam solicitudinem ingerat. Manifestum est autem, quod minimam solicitudinem ingerit, conservare res usui hominum necessarias tempore congruo procuratas. Et ideo tribus gradibus Religionum suprapositis *triplex* gradus paupertatis competit. Nam *illis* Religionibus, quæ ordinantur ad corporales actiones activæ vitæ, competit habere abundantiam

di-

divitiarum communium: *Illis* autem Religionibus, quæ sunt ordinatæ ad contemplandum, magis competit habere possessiones moderatas: nisi simul oporteat tales Religiosos per se, vel per alios hospitalitatem tenere, & pauperibus subvenire; *Illis* autem, quæ ordinantur ad contemplata aliis tradenda, competit vitam habere maxime ab exterioribus sollicitudinibus expeditam. Quod quidem fit, dum modica quæ sunt necessaria vitæ, congruo tempore procurata conservantur: Et hoc Dominus paupertatis institutor docuit suo exemplo: habebat enim loculos Judæ commissos, in quibus recondebantur ei oblata, ut habetur Joan. 12.

Nec obstat, quod Hieron. dicit super Matth. (*in fi. comment. ad c. 16.*) quod *si quis objicere voluerit, quomodo Judas pecuniam in loculis portabat, respondemus, quod rem pauperum in usus suos convertere nefas putavit*, scil. solvendo tributum: quia inter illos pauperes præcipue erant ejus Discipuli, in quorum necessitates pecunia loculorum Christi expendebatur. Dicitur enim Joan. 4. *quod Discipuli abierunt in civitatem, ut cibos emerent*. Et Joan. 13. dicitur, quod Discipuli *putabant quia loculos habebat Judas, quod dixisset ei Jesus, Eme ea quæ opus sunt nobis ad diem festum, aut ut egenis aliquid daret*. Ex quo patet, quod conservare pecuniam, aut quascumque alias res communes ad sustentationem Religiosorum Congregationis ejusdem, vel quorumcunque aliorum pauperum, est perfectioni conforme, quam Christus docuit suo exemplo. Sed & Discipuli post resurrectionem, a quibus omnis Religio sumpsit originem, pretia prædiorum conservabant, & distribuebant, prout cuique opus erat.

Ad primum ergo dicendum, quod, sicut dictum est, (*qu. 184. a. 3. in corp. & ad 1.*) ex illo verbo Domini non intelligitur, quod ipsa paupertas sit perfectio, sed perfectionis instrumentum: Et, sicut ostensum est, (*q. 186. a. 8.*) minimum est inter *tria* principalia instrumenta perfectionis. Nam votum *continentiæ* præeminet voto *paupertatis*, & votum *obedientiæ* præfertur utrique. Quia vero instrumentum non propter se quæritur, sed propter finem, non tanto aliquid fit melius, quanto magis est instrumentum, sed quanto est magis fini proportionatum: Sicut medicus non tanto magis sanat, quanto majorem dat medicinam, sed quanto medicina est magis proportionata morbo. Sic ergo non oportet quod Religio tanto sit perfectior, quanto majorem

habet paupertatem, sed quanto ejus paupertas est magis proportionata fini communi, & speciali. Et, si daretur, quod excessus paupertatis faceret Religionem perfectiorem secundum hoc quod est pauperior, non tamen faceret eam perfectiorem simpliciter. Posset enim esse, quod alia Religio excederet in his quæ pertinent ad continentiam, & obedientiam: Et sic esset simpliciter perfectior: quia quod in melioribus excedit, est simpliciter melius.

Ad secundum dicendum, quod per hoc, quod Dominus dicit Matth. 6. *Nolite soliciti esse in crastinum*, non intelligitur quod nihil reservetur in futurum. Hoc enim periculosum esse B. Antonius in Collationibus Patrum (*Collat.* 2. *c.* 2. *cir. med.*) ostendit, dicens, quod *privationem omnium facultatum ita sectantes, ut ex ipsis nec quidem unius diei victum sibimet, unumve denarium superesse paterentur, & alia hujusmodi facientes, ita vidimus repente deceptos, ut arreptum opus non potuerint congruo exitu terminare*. Et, ut Augustinus dicit in lib. de oper. Monach. (*c.* 23. *a med. to.* 3.) *si hoc verbum Domini, Nolite soliciti esse in crastinum, ita intelligatur, ut nihil in crastinum reponatur, non poterunt ista servare, qui se per multos dies a conspectu hominum separatos includunt, viventes in magna intentione orationum*. Et postea subdit: *An forte quo sunt sanctiores, eo sunt volucribus dissimiliores?* Et postea subdit: (*c.* 24. *in princ.*) *Si enim urgeantur ex Euangelio, ut nihil reponant in crastinum, rectissime respondent: Cur ergo ipse Dominus loculos habuit, ubi pecuniam collectam reponeret? Cur tanto ante, fame imminente, frumenta sanctis Patribus missa sunt? Cur Apostoli indigentiæ sanctorum necessaria procurarunt?* Quando ergo dicitur, *Nolite soliciti esse in crastinum*, secundum Hieronymum (*in hunc loc.*) sic exponitur: *Sufficit nobis præsentis temporis cogitatio: futura, quæ incerta sunt, Deo relinquamus*: Secundum Chrysostomum (*hom.* 16. *in op. imperf. cir. fi.*) sic: *Sufficit labor, quem pateris propter necessaria: noli superflue pro superfluis laborare*: Secundum August. (*lib.* 2. *de sermon. Dom. in mont. cap.* 17. *aliquant. a princ. tom.* 4.) sic: *Cum aliquid boni operamur, non temporalia, quæ significantur per crastinum, sed æterna cogitemus*.

Ad tertium dicendum, quod verbum Hieronymi habet locum, ubi sunt superabundantes divitiæ, quæ habentur quasi propriæ, vel per quarum abusum etiam singuli de communitate superbiunt, &

& lasciviunt: Non autem habet locum in divitiis moderatis, communiter conservatis ad solam sustentationem vitæ, qua singuli indigent. Eadem enim est ratio, quod singuli utantur his quæ pertinent ad necessaria vitæ, & quod communiter conserventur.

Ad quartum dicendum, quod Isaac possessiones renuebat accipere, quia timebat ne per hoc ad superfluas divitias veniretur, per quarum abusum impediretur Religionis perfectio. Unde Greg. ibid. subdit: *Sic metuebat paupertatis suæ securitatem perdere, sicut avari divites solent perituras divitias custodire*. Non autem legitur, quod renuerit recipere aliqua necessaria ad vitæ sustentationem communiter conservandam.

Ad quintum dicendum, quod Philos. in 1. Politic. (*c.* 5. *&* 6. *to.* 5.) dicit, panem, & vinum, & alia hujusmodi esse divitias naturales; pecunias vero divitias esse artificiales. Et inde est, quod quidam Philosophi nolebant uti pecunia, sed aliis rebus, quasi secundum naturam viventes. Et ideo Hieronymus ibidem per sententiam Domini, qui similiter utrumque interdicit, ostendit quod in idem redit habere pecuniam, & alias res vitæ necessarias. Et tamen licet Dominus hujusmodi non portari in via ab his, qui ad prædicandum mittebantur, ordinaverit; non tamen ea in communi conservari prohibuit. Qualiter tamen illa verba Domini intelligenda sint, supra ostensum est (*q.* 185. *a.* 6. *ad* 2. *&* 1. 2. *q.* 108. *a.* 2. *ad* 3.)

APPENDIX.

Ex art. habes *primo*: quomodo per rationem tum directam, tum indirectam destruas errorem *Begardorum*, seu *Fraticellorum* dicentium (ut refert Directorium *Inquisit.* 2. *par. qu.* 15.) quod habere aliquid in communi diminuit de perfectione Evangelicæ paupertatis. Item hæresim eorundem dicentium, Christum, ejusque Apostolos nihil in communi habuisse. Et addentium, quod Apostoli sine diminutione perfectionis eorum, & sine peccato non potuerunt habere aliquid, neque etiam in communi. *Secundo* habes: quomodo per rationem ostendas, illos errores merito damnari a *Prospero*, ut *in arg. contr.* Pro quo nota; quod illud est in *cap. Expedit.* Item a Sancto *Clemente* Papa, & martyre; & recitatur ibidem *cap. Dilectissimis*. Ubi notabis ly *pretia, & reliquas res offerebant, & dividebantur sin-*

gulis, prout cuique opus erat. Item a Sancto *Urbano* Papa ibidem, *cap. Scimus*. Ubi nota ly *nec quisquam eorum, quæ possidebat, aliquid suum esse dicebat, sed erant illis omnia communia*. Item a multis capitulis, ibidem. Ab Apostolis vero post Christum omnem perfectionem incœpisse, est omnibus manifestum: nisi forte quis more Begardorum desipiat. Item a summis Pontificibus *Clemente* Sexto, *Innocentio* Sexto, *Urbano* Quinto, per hoc, quod eorum tempore plurimi Begardi pertinaces in prædictis, aliisque erroribus, fuerunt pro hæreticis damnati, & ignibus concremati (ut Director. *Inquisitor.* narrat, *ubi supra*.) Item a Papa *Joanne XXII. in extrav. Cum inter nonnullos*. *Quia quorundam mentes* (quæ habentur in *extrav.* Joannis XXII. *tit. de verbor. significat. c.* 4. 5.) Per hoc enim, quod reprobat, tanquam hæresim, illud scil. quod Christus, & Apostoli non habuerint aliquid in communi, damnare pariter cointelligitur illud, sc. quod habere aliquid in communi diminuat perfectionem religionis. Nota universaliter (occasione hujus) contra omnes errores Begardorum, quod secta ipsa fuit damnata ab eodem Papa, ut habetur *in extr. Joannis XXII. de religiosis domibus*, quæ incipit, *Sancta Romana*. Intelliguntur enim condemnari dicta aliquorum, tanquam erronea, ex eo, quod auctores eorum damnantur: ut alibi per B. Augustinum annotavimus. Item conceduntur bona immobilia in communi religiosis a Conc. *Trident. sess.* 25. *de Regular. cap.* 3. quorum tamen perfectionem non minuere, sed statuere intendit, & satagit ipsamet Synodus; ut patet ibidem, *cap.* 1. & 2. *Secundo* vides: quomodo ex iis bene pensatis, &c.

ARTICULUS VIII. 907

Utrum perfectior sit Religio in societate viventium, quam agentium solitariam vitam.

AD Octavum sic proceditur. Videtur, quod perfectior sit Religio in societate viventium, quam agentium solitariam vitam. Dicitur enim Eccles. 4. *Melius est, duos esse simul, quam unum: habent enim emolumentum societatis suæ*. Igitur videtur perfectior esse Religio in societate viventium.

2. Præterea. Matth. 18. dicitur: *Ubi fuerint duo, vel tres congregati in nomine meo, ibi sum ego in medio eorum*: Sed nihil potest esse melius quam Chri-

Christi societas. Ergo videtur, quod vivere in congregatione sit melius, quam ducere solitariam vitam.

3. Præterea. Inter alia Religionis vota votum obedientiæ excellentius est, & humilitas est maxime Deo accepta; Sed obedientia, & humilitas magis observantur in conversatione, quam in solitudine. dicit enim Hieron. ad Rusticum monachum: (*epist.* 4. *ante med.*) *In solitudine cito subrepit superbia, dormit quantum voluerit, facit quod voluerit*; E contrario autem ipse docet eum, qui in societate vivit, dicens: *Non facias quod vis, comedas quod juberis, habeas quantum acceperis, subjiciaris cui non vis, servias fratribus, Præpositum monasterii timeas ut Deum, diligas ut parentem*. Ergo videtur, quod Religio in societate viventium sit perfectior ea, quæ solitariam vitam agit.

4. Præterea. Dominus dicit Lucæ 11. *Nemo accendit lucernam, & in abscondito ponit, neque sub modio*: Sed illi qui solitariam vitam agunt, videntur esse in abscondito positi, nihil utilitatis hominibus afferentes. Ergo videtur, quod eorum Religio non sit perfectior.

5. Præterea. Id quod est secundum naturam hominis, videtur ad perfectionem virtutis pertinere; Sed homo est naturaliter animal sociabile, ut Philosoph. dicit in 1. Politicorum. (*c.* 2. *a princ. to.* 5.) Ergo videtur, quod agere solitariam vitam non sit perfectius, quam agere vitam socialem.

Sed Contra est, quod Aug. in lib. de operibus Monachorum (*c.* 23. *a med. to.* 3.) *illos sanctiores esse dicit, qui a conspectu hominum separati, nulli ad se præbent accessum, viventes in magna intentione orationum*.

Respondeo dicendum, quod solitudo, sicut & ipsa paupertas, non est ipsa essentia perfectionis, sed perfectionis instrumentum. Unde & in Collationibus Patrum (*collat.* 1. *c.* 7. *in princ.*) dicit Abbas Moyses, quod *pro puritate cordis solitudo sectanda est*, sicut & jejunia, & alia hujusmodi. Manifestum est autem, quod solitudo non est instrumentum congruum actioni, sed contemplationi, secundum illud Oseæ 2. *Ducam eam in solitudinem, & loquar ad cor ejus*. Unde non congruit Religionibus, quæ sunt ordinatæ ad opera vitæ activæ sive corporalia, sive spiritualia: nisi forte ad tempus, exemplo Christi, qui, ut dicitur Lucæ 6. *exiit in montem solus orare, & erat pernoctans in oratione Dei*.

Cons-

Competit autem Religionibus, quæ sunt ad contemplationem ordinatæ. Considerandum est tamen, quod id quod est solitarium, debet esse sibi per se sufficiens: Hoc autem est, cui nihil deest, quod pertinet ad rationem perfecti. Et ideo solitudo competit contemplanti, qui jam ad perfectum pervenit. Quod quidem contingit *dupliciter*. *Uno modo* ex solo divino munere: sicut patet de Joanne Baptista, qui *fuit repletus Spiritu sancto adhuc ex utero matris suæ*. unde cum adhuc puer esset, erat in desertis, ut dicitur Lucæ 1. *Alio modo* per exercitium virtuosi actus, secundum illud ad Hebr. 5. *perfectorum est solidus cibus, eorum qui pro consuetudine exercitatos habent sensus ad discretionem boni, ac mali*.

Ad exercitium autem hujusmodi juvatur homo ex aliorum societate *dupliciter*. *Uno modo* quantum ad intellectum, ut instruatur in his quæ sunt contemplanda. Unde Hieron. dicit ad Rustic. monach. (*epist.* 4. *ante med.*) *Mihi placet, ut habeas sanctorum contubernium, nec ipse te doceas*. *Secundo* quantum ad affectum, ut scil. noxiæ affectiones hominis reprimantur exemplo, & correctione aliorum: quia, ut dicit Gregorius 30. Moral. super illud, *Cui dedi in solitudine domum*, (cap. 12. cir. med.) *quid prodest solitudo corporis, si solitudo defuerit cordis*? Et ideo vita socialis necessaria est ad exercitium perfectionis: Solitudo autem competit jam perfectis. Unde Hieron. dicit ad Rusticum monachum: (*loc. cit.*) *Solitariam vitam reprehendimus? minime: quippe quam sæpe laudavimus: sed de ludo monasteriorum hujuscemodi volumus egredi milites, quos eremi rudimenta dura non terreant, qui specimen conversationis suæ multo tempore dederint*.

Sicut ergo id quod jam perfectum est, præeminet ei quod ad perfectionem exercetur; ita *vita solitariorum, si debite assumatur, præeminet vitæ sociali*. *Si autem absque præcedenti exercitio talis vita assumatur, est periculosissima, nisi per divinam gratiam suppleatur, quod in aliis per exercitium acquiritur*: sicut patet de beatis Antonio, & Benedicto.

Ad primum ergo dicendum, quod Salomon ostendit, melius esse quod sint duo simul, quam unus, propter auxilium quod unus habet ab alio, vel ad sublevandum, vel ad fovendum, vel ad spiritualiter calefaciendum: Quo quidem auxilio jam non indigent, qui sunt perfectionem assecuti.

Ad secundum dicendum, quod dicitur 1. Joan. 4.

Qui

Qui manet in charitate, in Deo manet, & Deus in eo. Sicut ergo Christus est in medio eorum, qui sibi invicem per dilectionem proximi sociantur; ita habitat in corde ejus, qui divinæ contemplationi insistit per dilectionem Dei.

Ad tertium dicendum, quod actu obedire est necessarium his, qui indigent exerceri secundum directionem aliorum ad perfectionem capiendam: Sed illi qui jam perfecti sunt, *spiritu Dei* sufficienter *aguntur*, ut non indigeant actu aliis obedire; Habent tamen obedientiam in præparatione animi.

Ad quartum dicendum, quod, sicut Augustinus dicit in 19. de civitate Dei, (*c.* 19. *a med. tom.* 5.) *a studio cognoscendæ veritatis nemo prohibetur, quod ad laudabile pertinet otium*. Quod autem aliquis super candelabrum ponatur, non pertinet ad ipsum, sed ad ejus Superiores. *Quæ sarcina si non imponatur*, ut Augustinus ibidem subdit, *contemplandæ veritati vacandum est*, ad quam plurimum valet solitudo. Et tamen illi qui solitariam vitam agunt, multum utiles sunt generi humano. Unde August. dicit in libro de moribus Ecclesiæ (*c.* 31. *paulo a princ. tom.* 1.) de his loquens: „ Pane solo, qui eis „ per certa intervalla temporum affertur, & aqua „ contenti, desertissimas terras incolunt, perfruen„ tes colloquio Dei, cui puris mentibus inhæse„ runt. Videntur autem nonnullis res humanas „ plusquam oporteret deseruisse, non intelligenti„ bus quantum nobis eorum animus in orationibus „ prosit, & vita ad exemplum, quorum corpora vi„ dere non sinimur.

Ad quintum dicendum quod homo non potest solitarius vivere *dupliciter*. *Uno modo*, quasi societatem humanam non ferens propter animi sævitiam: Et hoc est bestiale. *Alio modo* per hoc, quod totaliter divinis rebus inhæret: Et hoc est supra hominem. Et ideo Philosoph. dicit in 1. Polit. (*c.* 2. *a med. to.* 5.) quod *ille qui aliis non communicat est bestia, aut Deus*, idest divinus vir.

APPENDIX.

Ex art. habes *primo*: quomodo per rationem & ostendas, & recte intelligas, merito insinuatum fuisse a scripturis, & Aug. quod vita solitariorum est perfectior, quam in societate viventium. A D. Aug. quidem, ut *in arg. cont.* A scripturis vero per hoc, quod Beatus Joannes Baptista, de quo Dominus dicit, Matth. 11. *Inter natos mulierum non sur-*

re-

rexit major, elegit vitam solitariorum magis, quam in societate viventium. Dicitur enim de eo Luc. 1. *Puer crescebat, & confortabatur spiritu, & erat in desertis usque in diem ostensionis suæ ad Israel.* Ubi ex ly *confortabatur spiritu*, cognosce, quod per gratiam divinam fuit suppletum in Joanne, quod per exercitium solet prærequiri ad vitam solitariam propter vitationem periculorum. Vide conclus. fin. *Secundo* vides: quomodo, &c.

QUÆSTIO CLXXXIX.

De Religionis ingressu, in decem articulos divisa.

DEinde considerandum est de ingressu Religionis.

Et circa hoc quæruntur decem.

Primo. Utrum illi qui non sunt exercitati in observantia præceptorum, debeant ingredi Religionem.
Secundo. Utrum liceat aliquos voto obligari ad Religionis ingressum.
Tertio. Utrum illi qui voto obligantur ad Religionis ingressum, teneantur votum implere.
Quarto. Utrum illi qui vovent Religionem intrare, teneantur ibi perpetuo remanere.
Quinto. Utrum pueri sint recipiendi in Religionem.
Sexto. Utrum propter parentum obsequium aliqui debeant retrahi a Religionis ingressu.
Septimo. Utrum Presbyteri Curati, vel Archidiaconi possint ad Religionem transire.
Octavo. Utrum de una Religione possit aliquis transire ad aliam.
Nono. Utrum aliquis debeat alios inducere ad Religionis ingressum.
Decimo. Utrum requiratur magna deliberatio cum consanguineis, & amicis ad Religionis ingressum.

AR-

ARTICULUS I. 908

Utrum illi qui non ſunt in præceptis exercitati, debeant ingredi Religionem.

Quol. 4. art. 2. & op. 17. c. 2. uſque ad 10. incluſive.

AD Primum ſic proceditur. Videtur, quod non debeant Religionem ingredi, niſi illi qui ſunt in præceptis exercitati. Dominus enim conſilium perfectionis dedit adoleſcenti, qui dixerat ſe præcepta a juventute ſervaſſe: Sed a Chriſto ſumpſit initium omnis Religio. Ergo videtur, quod non ſint ad Religionem admittendi, niſi qui ſunt in præceptis exercitati.

2. Præterea. Greg. dicit ſuper Ezech. (*hom. 15. aliquant. a princ. & l. 22. Moral. c. 14. parum a princ.*) *Nemo repente fit ſummus; ſed in bona converſatione a minimis quis inchoat, ut ad magna perveniat*: Sed magna ſunt conſilia, quæ pertinent ad perfectionem vitæ; minora autem præcepta ſunt, quæ pertinent ad communem juſtitiam. Ergo videtur, quod non debeant aliqui ad obſervantiam conſiliorum Religionem intrare, niſi prius fuerint in præceptis exercitati.

3. Præterea. Sicut Ordines ſacri habent quandam excellentiam in Eccleſia, ita & Religionis ſtatus: Sed, ſicut Gregor. ſcribit Gallorum Epiſcopo, (*l. 7. Regiſtr. epiſt. 112. a med.*) & habetur in Decret. diſt. 48. (*c. Sicut Neophyto*) *ordinate ad Ordines aſcendendum eſt. Nam caſum appetit, qui ad ſummi loci faſtigia, poſtpoſitis gradibus, per abrupta quærit aſcenſum. Scimus autem, quod ædificati parietes non prius tignorum pondus accipiunt, niſi a novitatis ſuæ humore ſiccentur; ne ſi ante pondera, quam ſolidentur, accipiant, cunctam ſimul fabricam deponant.* Ergo videtur, quod non debeant aliqui ad Religionem tranſire, niſi in præceptis ſint exercitati.

4. Præterea. Super illud Pſalmi 130. ,, Sicut ab- ,, lactatus eſt ſuper matre ſua, *dicit gl.* (*ord.*) In ,, utero matris Eccleſiæ primo concipimur, dum fi- ,, dei rudimentis inſtruimur, inde quaſi in utero e- ,, juſdem alimur, in iiſdem primordiis proficientes: ,, deinde in lucem educimur, dum per baptiſmum ,, regeneramur: deinde quaſi manibus Eccleſiæ por- ,, tamur, & lacte nutrimur, dum poſt baptiſmum

„ in bonis operibus informamur, & lacte simplicis „ doctrinæ nutrimur proficiendo, donec jam grandiusculi a lacte matris accedamus ad mensam Patris, idest a simplici doctrina, ubi prædicatur „ Verbum caro factum, accedamus ad Verbum in „ principio apud Deum. *Et postea subdit*: Quia nuper baptizati in Sabbato sancto quasi manibus „ Ecclesiæ gestantur, & lacte nutriuntur usque ad „ Pentecosten; quo tempore nulla difficilia indicuntur, non jejunatur, non media nocte surgitur: „ Postea Spiritu Paraclito confirmati, quasi ablactati, incipiunt jejunare, & alia difficilia servare. „ Multi vero hunc ordinem perverterunt, ut hæretici, & schismatici, se ante tempus a lacte separantes: unde extinguuntur. „ Sed hunc ordinem pervertere videntur illi qui Religionem intrant, vel alios ad intrandum inducunt, antequam sint in faciliori observantia præceptorum exercitati. Ergo videtur, quod sint hæretici, vel schismatici.

5. Præterea. A prioribus ad posteriora est transeundum: Sed præcepta sunt priora consiliis; quia sunt communiora, utpote a quibus non convertitur essendi consequentia. quicunque enim servat consilia, servat & præcepta: sed non convertitur: Congruus autem ordo est, ut a prioribus ad posteriora transeatur: Ergo non debet aliquis transire ad observantiam consiliorum in Religione, nisi prius sit exercitatus in præceptis.

Sed Contra est, quod Dominus Matthæum publicanum, qui in observantia præceptorum exercitatus non erat, advocavit ad consiliorum observantiam. Dicitur enim Lucæ 5. quod *relictis omnibus, secutus est eum*. Non ergo est necessarium, quod ante aliquis exerceatur in observantia præceptorum, quam transeat ad perfectionem consiliorum.

Respondeo dicendum, quod, sicut ex supra dictis patet, (*qu. præc. art.* 1.) status Religionis est quoddam spirituale exercitium ad consequendam charitatis perfectionem: Quod quidem fit, inquantum per Religionis observantias auferuntur impedimenta perfectæ charitatis. Hæc autem sunt, quæ implicant affectum hominis ad terrena. Per hoc autem quod affectus hominis implicatur ad terrena, non solum impeditur perfectio charitatis; sed interdum etiam ipsa charitas perditur, dum per inordinatam conversionem ad bona temporalia homo avertitur ab incommutabili bono, mortaliter peccando. Unde patet, quod Religionis observantiæ sicut tollunt impe-

pe-

pedimenta perfectæ charitatis, ita etiam tollunt occasionem peccandi: sicut patet, quod per jejunium, vigilias, & obedientiam, & alia hujusmodi retrahitur homo a peccatis gulæ, & luxuriæ, & quibuscunque aliis peccatis.

Et ideo *Religionem ingredi non solum expedit his, qui sunt exercitati in præceptis, ut ad majorem perfectionem perveniant, sed etiam his, qui non sunt exercitati, ut facilius peccata vitent, & perfectionem assequantur.*

Ad primum ergo dicendum, quod Hieronymus dicit super Matth. (*c.* 19. *sup. illud*: *Hæc omnia servavi*) *Mentitur adolescens, dicens*: *Hæc omnia servavi a iuventute mea. Si enim hoc quod positum est in mandatis, Diliges proximum tuum sicut teipsum, opere complesset, quomodo postea audiens, Vade, vende omnia quæ habes, & da pauperibus, tristis recessisset?* Sed intelligendum est, eum mentitum fuisse quantum ad perfectam observantiam hujus præcepti. Unde Origenes super Matth. (*Tra.* 8. *ante med.*) dicit, quod „ scriptum est in Euangelio „ secundum Hebræos, quod cum Dominus dixisset „ ei, Vade, vende omnia quæ habes, cœpit dives „ scalpere caput suum. Et dixit ad eum Dominus: „ Quomodo dicis, Feci legem, & prophetas, cum „ scriptum sit in lege, Diliges proximum tuum si„ cut teipsum? & ecce multi fratres tui filii Abrahę „ amicti sunt stercore, morientes præ fame, & do„ mus tua plena est multis bonis, & non egreditur „ aliquid omnino ex ea ad eos. Itaque Dominus re„ darguens eum dicit: Si vis perfectus esse, vade „ *&c.* Impossibile est enim implere mandatum, quod „ dicit, Diliges proximum tuum sicut teipsum, & „ esse divitem, & maxime tantas possessiones habe„ re: „ Quod est intelligendum de perfecta impletione hujus præcepti. Imperfecte autem, & communi modo verum est, eum observasse præcepta. Perfectio enim principaliter in observantia præceptorum charitatis consistit, ut supra habitum est. (*q.* 184. *ar.* 3.) Ut ergo Dominus ostenderet, perfectionem consiliorum utilem esse & innocentibus, & peccatoribus, non solum vocavit adolescentem innocentem, sed etiam Matthæum peccatorem. Sed tamen Matthæus secutus est vocantem, non autem adolescens: quia facilius convertuntur ad Religionem peccatores, quam illi qui de sua innocentia præsumunt: quibus dicit Dominus Matth. 21. *Publicani, & meretrices præcedent vos in regnum Dei.*

Ad

Ad secundum dicendum, quod summum, & infimum *tripliciter* accipi possunt. *Uno modo* in eodem statu, & in eodem homine: Et sic manifestum est, quod nemo repente fit summus: quia unusquisque recte vivens toto tempore vitæ suæ proficit, ut ad summum perveniat. *Aliò modo* per comparationem ad diversos status: Et sic non oportet, ut quicunque vult ad superiorem statum pervenire, a minori incipiat: sicut non oportet, ut quicunque vult esse clericus, prius in laicali vita exerceatur. *Tertio modo* quantum ad diversas personas: Et sic manifestum est, quod unus statim incipit non solum ab altiori statu, sed etiam ab altiori gradu sanctitatis, quam sit summum, ad quod alius pervenit per totam vitam suam. Unde Gregorius dicit in 2. Dialog. (*c. 1. parum a princ.*) *Omnes agnoscant, a quanta Benedictus puer conversationis gratia, & perfectione cœpisset.*

Ad tertium dicendum, quod, sicut supra dictum est, (*implic. q.* 184. *a. 6.*) Ordines sacri præexigunt sanctitatem: sed status Religionis est exercitium quoddam ad sanctitatem assequendam. Unde pondus Ordinum imponendum est parietibus jam per sanctitatem desiccatis: sed pondus Religionis desiccat parietes, idest homines, ab humore vitiorum.

Ad quartum dicendum, quod, sicut manifeste ex verbis illius Glossæ apparet, principaliter loquitur de ordine doctrinæ, prout transeundum est a facilioribus ad difficiliora. Unde quod dicit, *quosdam hæreticos, & schismaticos hunc ordinem pervertere*, manifestum est ex sequentibus ad ordinem doctrinæ pertinere. Sequitur enim: *Hic vero se servasse*, scilicet prædictum ordinem, „ dicit, constringens se „ maledicto. Sic non modo in aliis fui humilis, sed „ etiam in scientia; quia humiliter sentiebam: „ quia prius nutritus fui lacte, quod est Verbum „ caro factum, ut sic crescerem ad panem Angelo- „ rum, idest ad Verbum, quod est in principio a- „ pud Deum. „ Exemplum autem, quod in medio interponitur, quod noviter baptizatis non indicitur jejunium usque ad Pentecosten, ostendit quod non sunt ex necessitate ad difficilia cogendi, antequam per Spiritum sanctum interius ad hoc instigentur, ut difficilia propria voluntate assumant. Unde & post Pentecosten post receptionem Spiritus sancti jejunium celebrat Ecclesia. Spiritus autem sanctus, sicut Ambrosius dicit super Lucam, (*c. 1. sup. illud*: *Et Spiritu S. replebitur*) *non coercetur æta-*

ti-

tibus, *non obitu extinguitur*, *non excluditur alvo matris*. Et Gregor. dicit in Hom. Pentecostes: (*quę est* 30. *in Euangel. inter med. & fi.*) „ Implet citharœdum puerum, & Psalmistam facit: implet puerum abstinentem, & judicem senum facit. *Et postea subdit*: Nulla ad discendum mora agitur in omne quod voluerit: mox enim ut tetigerit, mentem docet. „ Et, sicut dicitur Eccl. 8. *Non est in hominis potestate prohibere Spiritum*. Et Apostolus 1. ad Thessalon. 5. monet: *Spiritum nolite extinguere*. Et Act. 7. contra quosdam dicitur: *Vos semper Spiritui sancto resistitis*.

Ad quintum dicendum, quod præceptorum *quædam* sunt principalia, quæ sunt quasi fines præceptorum, & consiliorum; scilicet præcepta charitatis, ad quæ consilia ordinantur, non ita quod sine consiliis servari non possint, sed ut per consilia perfectius observentur. *Alia* vero sunt præcepta secundaria, quæ ordinantur ad præcepta charitatis, ut sine quibus præcepta charitatis observari non possint omnino. Sic ergo perfecta observantia præceptorum charitatis præcedit intentione consilia, sed interdum tempore sequitur. Hic est enim ordo finis respectu eorum, quæ sunt ad finem. Observantia vero præceptorum charitatis secundum communem modum, & similiter alia præcepta comparantur ad consilia, sicut commune ad proprium: quia observantia præceptorum potest esse sine consiliis, sed non convertitur. Sic ergo observantia præceptorum communiter sumpta præcedit ordine naturæ consilia: non tamen oportet quod tempore, quia non est aliquid prius in genere, quam sit in aliqua specierum. Observantia vero præceptorum sine consiliis ordinatur ad observantiam præceptorum cum consiliis, sicut species imperfecta ad perfectam, sicut animal irrationale ad rationale. Perfectum autem naturaliter prius est imperfecto. *Natura* enim, ut Boetius dicit, (*lib.* 3. *de consolat. prosa* 10. *parum a princ.*) *a perfectis sumit initium*. Nec tamen oportet, quod prius observentur præcepta sine consiliis, & postea cum consiliis: sicut non oportet, quod aliquis prius sit asinus, quam homo, vel quod prius sit conjugatus, quam sit virgo. Et similiter non oportet, quod aliquis prius servet præcepta in sæculo, quam transeat ad Religionem: præsertim quia conversatio sæcularis non disponit ad perfectionem Religionis, sed magis impedit.

APPENDIX.

EX art. habes *primo* : quomodo per rationem ostendas, merito insinuatum fuisse a Scripturis, & Concilio, quod etiam ii, qui sunt in præceptis exercitati, possunt laudabiliter ingredi religionem. A Scripturis quidem, ut *Luc.* 5. de Matthæo publicano, secundum quod extenditur *in argum. cont.* Item per hoc, quod dicitur l. 1. Paralip. c. 29. *Salomonem filium meum elegit Dominus adhuc puerum, & tenellum*. Cum enim majus sit, quod aliquis assumatur ad regimen sui, & aliorum, quam, quod recipiatur in religione, in qua sub regimine alterius vivit, videtur secundum Scripturam hanc manifestari talis consequentia, quod sc. si quis nondum exercitatus in regimine (puta, puer) assumitur ad regimen aliorum, poterit multo magis nondum exercitatus in præceptis assumi ad hoc, ut in religione regatur ab alio. A Concilio autem *Toletano* insinuatur idipsum, & habetur in Decr. 20. q. 2. c. Si in qualibet. „ Parentibus filios suos religioni tradere, non amplius, „ quam usque ad quartum decimum eorum annum, „ licentia esse poterit. Postea vero, aut cum voluntate parentum, aut, si suæ devotionis erit solitarium votum, erit filiis licitum religionis assumere cultum. „ Hæc ibi. Cum itaque constet, quod homines post decimumquartum annum statim non sunt exercitati in præceptis, patet, quod Concilium suis illis verbis docet, quod homines etiam non exercitati in præceptis possunt licite ingredi religionem. *Secundo* vides, quomodo, &c.

ARTICULUS II. 909

Utrum debeant aliqui voto obligari ad Religionis ingressum.

Sup. q. 188. *Et quol.* 3. *ar.* 11. *Et opusc.* 17. *cap.* 11. 12. & 13.

AD Secundum sic proceditur. Videtur, quod non debeant aliqui voto obligari ad Religionis ingressum. Per professionem enim aliquis voto Religionis astringitur: Sed ante professionem conceditur annus probationis, secundum Regulam Beati Benedicti, (*c.* 58.) & secundum Statutum Innocentii III. (*c. Nullus de regularib. & transf. &c.*) qui etiam prohibuit, ante annum probationis completum

cos

eos per professionem Religioni astringi. Ergo videtur, quod multo minus adhuc in sæculo existentes debeant voto ad Religionem obligari.

2. Præterea. Greg. in Regul. (*l.* 11. *epist.* 15.) dicit, & habetur in Decret. dist. 45. (*cap. de Judæis*) quod *Judæi non vi, sed libera voluntate, ut convertantur suadendi sunt*: Sed implere id quod vovetur, necessitatis est. Ergo non sunt aliqui obligandi ad Religionis ingressum.

3. Præterea. Nullus debet alteri præbere occasionem ruinæ. unde Exodi 21. dicitur: „ Si quis aperuerit cisternam, cecideritque bos, vel asinus in „ eam, dominus cisternæ reddet pretium jumento„ rum: „ Sed ex hoc quod aliqui obligantur ad Religionem per votum, frequenter aliqui ruunt in desperationem, & in diversa peccata. Ergo videtur, quod non sint aliqui ad Religionis ingressum voto obligandi.

Sed Contra est, quod in Psal. 75. dicitur: *Vovete, & reddite Domino Deo vestro*: Ubi dicit Glos. (*ord. Aug. to.* 8.) quod *quædam sunt vota propria singulorum, ut castitas, virginitas, & hujusmodi*. Ad hæc ergo vovenda invitat nos sacra Scriptura: Sed sacra Scriptura non invitat, nisi ad id quod est melius. Ergo melius est, quod aliquis voto se obliget ad Religionis ingressum.

Respondeo dicendum, quod, sicut supra dictum est, (*qu.* 88. *ar.* 6.) cum de voto ageretur, unum & idem opus ex voto factum est laudabilius, quam si sine voto fiat: Tum quia vovere est actus Religionis, quæ habet quandam excellentiam inter virtutes: Tum quia per votum firmatur voluntas hominis ad bonum faciendum: Et sicut peccatum est gravius ex hoc, quod procedit ex voluntate obstinata in malum: ita bonum opus est laudabilius ex hoc, quod procedit ex voluntate firmata in bonum per votum. Et ideo *obligari voto ad Religionis ingressum, est secundum se laudabile*.

Ad primum ergo dicendum, quod *duplex* est Religionis votum. Unum *solemne*, quod hominem facit Monachum, vel alterius Religionis fratrem, quod vocatur professio: Et tale votum debet præcedere annus probationis, ut probat objectio. *Aliud* autem est votum *simplex*, ex quo aliquis non fit Monachus, vel Religiosus, sed solum obligatur ad Religionis ingressum: Et ante tale votum non oportet præcedere probationis annum.

Ad secundum dicendum, quod auctoritas illa Gregorii intelligitur de violentia absoluta. Necessitas au-

autem, quæ ex obligatione voti requiritur, non est necessitas absoluta, sed necessitas ex fine: quia scil. post votum non potest aliquis finem salutis consequi, nisi impleat votum. Talis autem necessitas non est vitanda: Quinimmo, ut August. dicit ad Armentarium, & Paulinam, (*Ep.* 45. *non procul a fine. to.* 2.) *felix est necessitas, quæ in meliora compellit.*

Ad tertium dicendum, quod vovere Religionis ingressum, est quædam confirmatio voluntatis ad meliora. & ideo, quantum est de se, non dat homini occasionem ruinæ, sed magis subtrahit. Sed si aliquis voti transgressor gravius ruat, hoc non derogat bonitati voti: sicut nec derogat bonitati baptismi, quod aliqui post baptismum gravius peccant.

A P P E N D I X.

EX art. habes *primo*: quomodo per rationem ostendas, merito a scripturis fuisse insinuatum, quod aliqui laudabiliter se obligant voto ad religionis ingressum. Ut Psal. 75. *Vovete*, &c. ut extenditur cum glossa, & discursu *in argum. conc.* Item a 1. *Reg.* 1. per hoc, quod Anna voto obligavit Samuelem nondum natum ad specialissimum obsequium Dei, quod tunc erat religionis ingressus. Memento tu hic, & alibi, ponere in practica notationem pro lectoribus positam in *q.* 70. *a.* 1. *append.* *Secundo* vides, &c.

ARTICULUS III. 910

Utrum ille qui obligatus est voto ad Religionis ingressum, teneatur intrare Religionem.

Sup. q. 88. *a.* 3. *ad* 2. *Et quol.* 3. *a.* 11.

AD Tertium sic proceditur. Videtur, quod ille qui obligatus est voto ad Religionis ingressum, non teneatur intrare Religionem. Dicitur enim in Dec. 17. q. 2. (*c.* 1.) „ Consaldus Presbyter quon- „ dam infirmitate, ac fervore passionis pressus, mo- „ nachum se fieri promisit: non tamen monaste- „ rio, aut Abbati se tradidit, nec promissionem „ scripsit, sed beneficium Ecclesiæ in manu advoca- „ ti refutavit: ac postquam convaluit, monachum „ se negavit fieri. *Et postea subditur*: Judicamus,

„ &

„ & auctoritate Apostolica præcipimus, ut præ-
„ fatus Presbyter beneficium, & altaria recipiat,
„ & quiete retineat: „ Hoc autem non esset, si teneretur Religionem intrare. Ergo videtur, quod non teneatur aliquis implere votum, quo se ad Religionis ingressum obligavit.

2. Præterea. Nullus tenetur facere id, quod non est in potestate ipsius: Sed quod aliquis Religionem ingrediatur, non est in potestate ipsius; sed requiritur ad hoc assensus eorum, ad quos debet transire. Ergo videtur, quod non teneatur aliquis implere votum, quo se ad Religionis ingressum obligavit.

3. Præterea. Per votum minus utile non potest derogari voto magis utili: Sed per impletionem voti Religionis impediri posset impletio voti crucis in subsidium terræ sanctæ: quod videtur esse utilius; quia per hoc votum consequitur homo remissionem peccatorum. Ergo videtur, quod votum, quo quis se obligavit ad Religionis ingressum, non sit ex necessitate implendum.

Sed Contra est, quod dicitur Ecclesiast. 5. *Si quid vovisti Deo, ne moreris reddere: displicet enim ei infidelis, & stulta promissio*. Et super illud Psal. 75. *Vovete, & reddite Domino Deo vestro*, dicit Gl. (*colligitur ex interl. & hab. c. Licet de voto, & voti redempt.*) *Vovere voluntati consulitur; sed post voti promissionem redditio necessario exigitur*.

Respondeo dicendum, quod, sicut supra dictum est, (*q. 88. a. 1.*) cum de voto ageretur, votum est promissio Deo facta de his, quæ ad Deum pertinent. Ut autem Gregorius dicit in Epistola ad Bonifacium, (*id hab. Innocent. I. epist. 2. ad Victricium can. 13. to. 2. Concil. & Zacharias Pp. epist. 7. ad Pipin. c. 21. to. 6. Vid. c. Viduas 2. 27. q. 1.*)
„ si inter homines bonæ fidei solent contractus
„ nulla ratione dissolvi, quanto magis ista pollici-
„ tatio, quam cum Deo pepigit, solvi sine vindicta
„ non poterit? „ Et ideo ad implendum id quod homo vovit, ex necessitate tenetur; dummodo sit aliquid, quod ad Deum pertineat.

Manifestum est autem, quod ingressus Religionis maxime ad Deum pertinet: quia per hoc homo totaliter se mancipat divinis obsequiis, ut ex supra dictis patet: (*q. 186. a. 1.*) Unde „ relinquitur,
„ quod ille qui se obligat ad Religionis ingressum,
„ teneatur Religionem ingredi, secundum quod se
„ voto obligare intendit: „ ita scilicet quod si intendit se absolute obligare, tenetur quam citius poterit, ingredi, legitimo impedimento cessante: si au-

tem ad certum tempus, vel ſub certa conditione, tenetur Religionem ingredi tempore adveniente, vel conditione exiſtente.

Ad primum ergo dicendum, quod ille Presbyter non fecerat votum ſolemne, ſed ſimplex. Unde non erat monachus effectus, ut cogi deberet de jure in monaſterio remanere, & Eccleſiam dimittere. Tamen in foro conſcientiæ eſſet ſibi conſulendum, quod omnibus dimiſſis, Religionem intraret. Unde extra de voto, & voti redemptione, cap. *Per tuas*, conſulitur Epiſcopo Gratianopolitano, qui poſt votum Religionis Epiſcopatum aſſumpſerat, voto non impleto, ut „ ſi ſuam ſanare deſideraret conſcientiam, „ regimen Eccleſiæ reſignaret, & redderet Altiſſimo „ vota ſua.

Ad ſecundum dicendum, quod, ſicut ſupra dictum eſt, (*q.* 88. *a.* 3. *ad* 2.) cum de voto ageretur, ille qui ſe voto obligavit ad certæ Religionis ingreſſum, tenetur facere quantum in ſe eſt, ut in illa Religione recipiatur: Et ſi quidem intendit ſe ſimpliciter ad Religionem obligare, ſi non recipitur in una Religione, tenetur ire ad aliam: Si vero ſe intendit ſpecialiter obligare ad unam ſolum, non tenetur niſi ſecundum modum obligationis ſuæ.

Ad tertium dicendum, quod votum Religionis, cum ſit perpetuum, eſt majus, quam votum peregrinationis terræ ſanctæ, quod eſt temporale: Et, ſicut Alex. III. dicit, & habetur extra de voto, & voti redemptione, cap. „ Scripturæ, Reus fracti vo- „ ti aliquatenus non habetur, qui temporale obſe- „ quium in perpetuam noſcitur Religionis obſervan- „ tiam commutare. „ Rationabiliter autem dici poteſt, quod etiam per ingreſſum Religionis aliquis conſequatur remiſſionem omnium peccatorum. Si enim aliquibus eleemoſynis factis, homo poteſt ſtatim ſatisfacere de peccatis, ſecundum illud Daniel. 4. *Peccata tua eleemoſynis redime*, multo magis in ſatiſfactionem pro omnibus peccatis ſufficit, quod aliquis ſe totaliter divinis obſequiis mancipet per Religionis ingreſſum, quæ excedit omne genus ſatisfactionis, etiam publicæ pœnitentiæ, ut habetur in Decr. 33. q. 1. c. *Admonere:* Sicut etiam holocauſtum excedit ſacrificium, ut Gregor. dicit ſuper Ezech. (*Hom.* 20. *a med.*) Unde legitur in vitis Patrum, (*l. 6. libello* 1. *num.* 9.) quod eandem gratiam conſequuntur Religionem intrantes, quam conſequuntur baptizati. Si tamen non abſolverentur per hoc ab omni reatu pœnæ, nihilominus ingreſſus Religionis utilior eſt, quam peregrinatio terræ ſanctæ,

ctæ, quantum ad promotionem in bonum, quæ præponderat absolutioni a pœna.

A P P E N D I X.

EX art. habes *primo*: quomodo per rationem destruas, & quidem a fortiori, errores *Lutheri* dicentis, quod monachi liberam habent facultatem exeundi a monasteriis, & uxorem ducendi, si volunt. Et Joannis *Uvicleff* dicentis, ut refertur in *Concilio* infra, quod ingredientes religionem sunt inhabiles ad perveniendum ad regnum cœlorum, nisi apostataverint ab ea. Dixi ly *a fortiori*: quia eadem ratio, quæ probat, quod post votum simplex tenetur quis ingredi religionem, apertissime profecto comprobat, quod post votum solemne in religione factum tenetur quis in religione permanere, & consequenter, quod non potest tuta conscientia inde exire, nec apostatare, nec uxorem ducere. *Secundo* habes: quomodo per rationem ostendas, prædictos errores a fortiori, applicando cum simili discursu nunc facto, merito damnari ab Eccl. 5. *Si quid vovisti*, &c. Item a Psal. 75. *Vovete*, &c. ut extenditur *in arg. contr.* Super quo, scilicet *Vovete, & reddite Domino Deo vestro*, inquit & Papa *Inno. III.* quod *primum* ad consilium, *secundum* ad Imperium, refertur, *ext. de voto*, *c. magnæ*. Item ab eodem Papa ibid. c. „ Licet universis liberum sit „ arbitrium in vovendo; usque adeo tamen solutio „ necessaria est, ut sine proprio salutis dispendio a„ licui non liceat resilire. „ Hæc ibi. Item a Concilio *Constantiensi* sess. 8. posteaquam expresse Uvicleffi errorem prædictum narraverat. Item a Concilio *Arelatensi*, & recitatur in Decretis, d. 50. cap. „ Hi, qui post sanctam religionis professionem apo„ statant, & communionem penitus non accipiant, „ *&c.* quicumque ille sit, ab Ecclesia alienus habea„ tur. *Item a Papa* Bonifacio, *libro 6. ne cleric. vel* „ *monachi*, *cap. Ut periculosa*. Districtius prohibe„ mus, ne aliquis quamcumque religionem tacite, „ vel expresse professus in scholis, vel alibi, teme„ re habitum suæ religionis dimittat: si quis autem „ horum temerarius violator extiterit, excommuni„ cationis incurrat sententiam ipso facto. „ Hæc ibi. Adde notabile dictum Concil. *Trid.* sess. 25. de regul. cap. 19. *Nec detur licentia cuiquam regulari occulte ferendi habitum suæ religionis*. Hæc ibi. Item damnatur abunde Uvicleff a Veritatibus aureis super totam legem veterem, *Exod. tertio*, *conclus.*

 2. Item

2. Item *Levit.* 11. *concluf.* 11. & *c.* 20. *concluf.* 3. Item *Lutherus* a fupradictis *quæft.* 186. *artic. fext. append. Tertio* vides: quomodo ex his, &c.

ARTICULUS IV. 911

Utrum ille qui vovet Religionem ingredi, teneatur perpetuo in Religione permanere.

AD Quartum fic proceditur. Videtur, quod ille qui vovet Religionem ingredi, teneatur perpetuo in Religione permanere. Melius eft enim Religionem non ingredi, quam poft ingreffum exire, fecundum illud 2. Pet. 2. „ Melius erat illis veritatem non cognofcere, quam poft agnitam retroire. & *Luc.* 9. *dicitur*: Nemo mittens manum ad aratrum, & refpiciens retro, aptus eft regno Dei: „ Sed ille qui voto fe obligavit ad Religionis ingreffum, tenetur ingredi, ut dictum eft. (*art. præc.*) Ergo etiam tenetur perpetuo remanere.

2. Præterea. Quilibet debet vitare id, ex quo fcandalum fequitur, & aliis datur malum exemplum: Sed ex hoc quod aliquis poft Religionis ingreffum egreditur, & ad fæculum redit, malum exemplum, & fcandalum aliis generatur, qui retrahuntur ab ingreffu, & provocantur ad exitum. Ergo videtur, quod ille qui ingreditur Religionem, ut votum impleat, quod prius fecit, teneatur ibi perpetuo remanere.

3. Præterea. Votum Religionis reputatur votum perpetuum: & ideo temporalibus votis præfertur, ut dictum eft: (*ar. præc. ad* 3. & *qu.* 88. *art.* 12. *ad* 1.) Hoc autem non effet, fi aliquis, voto Religionis emiffo, ingrederetur cum propofito exeundi. Videtur ergo, quod ille qui vovet Religionis ingreffum, teneatur in Religione etiam perpetuo remanere.

Sed Contra eft, quod votum profeffionis, propter hoc quod obligat hominem ad hoc, quod perpetuo in Religione remaneat, præexigit annum probationis; qui non præexigitur ad votum fimplex, quo aliquis fe obligat ad Religionis ingreffum. Ergo videtur, quod ille qui vovet Religionem intrare, propter hoc non teneatur perpetuo ibi remanere.

Refpondeo dicendum, quod obligatio voti ex voluntate procedit. Nam *vovere voluntatis eft*, ut Auguftinus dicit. (*implic. fup. Pfal.* 75. *a med. to.* 1. & *epift.* 45. *a med. to.* 2. & *etiam c. Licet, de voto,*

to, & voti redempt.) Intantum ergo fertur obligatio voti, inquantum se extendit voluntas, & intentio voventis . „ Si ergo vovens intendit se obligare „ non solum ad ingressum Religionis, sed etiam ad „ perpetuo remanendum , tenetur perpetuo rema- „ nere : Si autem intendit se obligare ad ingressum „ Religionis causa experiendi, cum libertate rema- „ nendi, vel non remanendi , manifestum est quod „ remanere non tenetur : „ Si vero in vovendo simpliciter de ingressu Religionis cogitavit , absque hoc quod cogitaret de libertate exitus , vel de perpetuitate remanendi , videtur obligari ad ingressum Religionis secundum formam juris communis; quæ est, ut ingredientibus detur annus probationis: Unde *non tenetur perpetuo in Religione permanere*.

Ad primum ergo dicendum , quod melius est intrare Religionem animo probandi , quam penitus non intrare : quia per hoc disponitur ad perpetuo remanendum . Nec tamen intelligitur aliquis retroire, vel respicere , nisi quando prætermittit id , ad quod se obligavit : Alioquin quicunque per aliquod tempus facit aliquod bonum opus , si non semper id faciat, esset ineptus regno Dei . quod patet esse falsum.

Ad secundum dicendum , quod ille qui Religionem ingreditur , si exeat, præsertim ex aliqua rationabili causa , non generat scandalum , nec dat malum exemplum ; & si alius scandalizatur , erit scandalum passivum ex ejus parte , non autem activum ex parte exeuntis ; quia fecit quod licitum erat facere , & quod expediebat ei propter rationabilem causam, puta infirmitatem, aut debilitatem, aut aliquid hujusmodi.

Ad tertium dicendum , quod ille qui intrat , ut statim exeat, non videtur satisfacere voto suo : quia ipse in vovendo hoc non intendit : & ideo tenetur mutare propositum, ut saltem velit experiri, an ei expediat in Religione remanere: non autem tenetur ad perpetuo remanendum.

A P P E N D I X.

EX art. habes *primo* : quomodo per rationem ostendas , merito insinuatum fuisse a scripturis , & Papa, quod ille , qui vovit ingredi religionem , non tenetur (nisi aliud intenderit ipse) perpetuo remanere ibi . A Papa quidem *Innocentio* IV. per hoc, quod statuit , dari indifferenter omnibus religionem ingredientibus unum annum probationis ; ut

ſcilicet ex ipſa rerum in religione ſervatarum experientia probent ſeipſos, utrum poſſint ibi perpetuo remanere, vel non. Ex hoc enim manifeſtum fit, quod Papa per illud ſtatutum ſic indifferenter datum, quaſi ſcholaſtice locutus, in propoſito dixit, quod ingrediens religionem ex voto non tenetur (niſi aliud intenderit vovendo) permanere ibi perpetuo. A Scripturis vero idipſum inſinuatur per hoc, quod vota conditionata admittunt. Ut *Numer.* 21. Iſrael voto ſe obligans Domino, ait: *ſi tradideris populum* &c. *delebo urbes*. Ac ſi dicat, adveniente conditione, quod tu tradas populum in manus meas, ego delebo urbes: aliter ad ipſas delendas non ſum obligatus: & hoc ideo, quia ſecundum formam voti mei ego ſic non obligavi meipſum. Ex hoc igitur propoſitum noſtrum demonſtrat Scriptura, quod ſcilicet faciens votum ingrediendi religionem non tenetur ibi perpetuo remanere. Et hoc ideo, quia ſecundum formam voti ſui non ſic obligavit ſeipſum. Quamvis enim abſolutum fuerit votum ejus quoad ingredi, non tamen fuit abſolutum, ſed conditionatum (ut ſupponitur) ſaltem virtualiter, quantum ad remanere ibi perpetuo. Experiar (inquit) religionem: &, ſi mihi placuerit, ibi remanebo, ſi autem non, non. *Secundo* vides: quomodo ex iis, ſi bene penſentur, & applicentur, declaretur viciſſim Angelica doctrina præſens, confirmetur, atque conſolidetur.

ARTICULUS V. 912

Utrum pueri ſint recipiendi in Religionem.

Sup. qu. 88. *a.* 8. *ad* 2. *&* *a.* 9. *corp. Et quol.* 3. *a.* 11. *& quol.* 4. *a.* 2. *& opuſc.* 17. *c.* 3.

AD Quintum ſic proceditur. Videtur, quod pueri non ſint recipiendi in Religionem. Quia extra, de regularibus, & tranſeuntibus ad religionem dicitur: (*cap.* 1.) *Nullus tondeatur, niſi legitima ætate, & ſpontanea voluntate:* Sed pueri non videntur habere legitimam ætatem, nec ſpontaneam voluntatem; quia non habent perfecte uſum rationis. Ergo videtur, quod non ſint in Religionem recipiendi.

2. Præterea. Status Religionis videtur eſſe ſtatus pœnitentiæ. unde & Religio dicitur a religando, vel a reeligendo, ut Auguſtinus dicit 10. de civit. Dei: (*cap.* 4. *ante med. tom.* 5. *& lib. de vera re-*

lig.

lig. sub fi. tom. 1.) Sed pueris non convenit pœnitentia. Ergo videtur, quod non debeant Religionem intrare.

3. Præterea. Sicut aliquis obligatur juramento, ita & voto: Sed pueri ante annos quatuordecim non debent obligari juramento, ut habetur in Decret. 22. quæst. 5. c. *Pueri*, & c. *Honestum*. Ergo videtur, quod nec etiam sint voto obligandi.

4. Præterea. Illicitum videtur obligare aliquem tali obligatione, quæ posset juste irritari: Sed si aliqui impuberes obligant se Religioni, possunt retrahi a parentibus, vel tutoribus: dicitur enim in Decret. 20. quæst. 2. (*cap.* 2.) quod „ si puella ante duodecim ætatis annos sponte sua sacrum velamen assumpserit, possunt statim parentes ejus, vel tutores id factum irritum facere, si voluerint. „ Illicitum est ergo pueros, præsertim ante annos pubertatis, ad Religionem recipere, vel obligare.

Sed Contra est, quod dicit Dominus Matth. 19. *Sinite parvulos, & nolite eos prohibere ad me venire*. Quod exponens Origenes super Matth. (*tract. 7. versus fi.*) dicit, quod „ discipuli Jesu, priusquam discant rationem justitiæ, reprehendunt eos, qui pueros, & infantes offerunt Christo: Dominus autem exhortatur discipulos suos condescendere utilitatibus puerorum. Hoc ergo attendere debemus, ne æstimatione sapientiæ excellentioris contemnamus, quasi magni, pusillos Ecclesiæ, prohibentes pueros venire ad Jesum.

Respondeo dicendum, quod, sicut supra dictum est, (*art.* 2. *hu. quæst. ad* 1.) *duplex* est Religionis votum. *Unum* simplex, quod consistit in sola promissione Deo facta, quæ ex interiori mentis deliberatione procedit: Et hoc votum habet efficaciam ex jure divino. Quod tamen *dupliciter* impediri potest. *Uno modo* per defectum deliberationis; ut patet in furiosis, quorum vota non sunt obligatoria, ut habetur extra, de regularibus, & transeuntibus ad religionem, cap. *Sicut tenor*. Et eadem est ratio de pueris, qui nondum habent debitum usum rationis, per quem sint doli capaces: quem quidem pueri habent ut frequentius circa quartumdecimum annum, puellæ vero circa duodecimum, qui dicuntur anni pubertatis: in quibusdam tamen anticipatur, & in quibusdam tardatur secundum diversam dispositionem naturæ. *Alio modo* impeditur efficacia simplicis voti, si aliquis Deo voveat, qui non est propriæ potestatis: puta si servus etiam u-

ſum rationis habens voveat ſe Religionem intrare, aut etiam ordinetur ignorante domino. poteſt enim hoc dominus revocare, ut habetur in D. ... 54. c. *Si ſervus*. Et quia pueri, vel ... infra pubertatis annos naturaliter ſunt in ... patris quantum ad diſpoſitionem ſuæ vitæ, poterit pater votum eorum revocare, vel acceptare, ſi ſibi placuerit, ut expreſſe dicitur de muliere Numer. 30.

Sic ergo „ ſi puer ante annos pubertatis ſimplex „ votum emittat, antequam habeat plenum uſum „ rationis, non obligatur ex voto: Si autem ha„ beat uſum rationis ante annos pubertatis, obliga„ tur quidem, quantum in ſe eſt, ex ſuo voto: ta„ men poteſt obligatio removeri per auctoritatem „ patris, in cujus poteſtate adhuc exiſtit: „ quia ordinatio legis, qua unus homo ſubditur alteri, reſpicit id quod in pluribus accidit: „ Si vero annos „ pubertatis excedat, non poteſt revocari auctori„ tate parentum: Si tamen nondum haberet ple„ num uſum rationis, non obligaretur quoad Deum.

Aliud autem eſt votum ſolemne, quod facit Monachum, vel Religioſum: quod quidem ſubditur ordinationi Eccleſiæ propter ſolemnitatem, quam habet annexam. Et quia Eccleſia reſpicit id quod in pluribus eſt, „ profeſſio ante tempus pubertatis fa„ cta, quantumcunque aliquis habeat uſum rationis „ plenum, vel ſit doli capax, non habet ſuum ef„ fectum, ut faciat profitentem jam eſſe Religio„ ſum. „ Et tamen licet ante pubertatis annos profiteri non poſſint, poſſunt tamen cum voluntate parentum in Religione recipi, ut nutriantur ibidem: ſicut de Joanne Baptiſta legitur Lucæ 1. quod *puer creſcebat, & confortabatur ſpiritu, & erat in deſertis*. Unde, ſicut Gregorius dicit in 2. Dialog. (*cap. 3. in fine*) *B. Benedicto Romani nobiles ſuos filios omnipotenti Deo nutriendos dare cœperunt*. quod eſt valde expediens, ſecundum illud Thren. 3. *Bonum eſt viro, cum portaverit jugum ab adoleſcentia ſua*. Unde & communi conſuetudine pueri applicantur illis officiis, vel artibus, in quibus ſunt vitam acturi.

Ad primum ergo dicendum, quod legitima ætas ad hoc, quod aliquis tondeatur cum voto ſolemni Religionis, eſt tempus pubertatis, in quo homo poteſt uti ſpontanea voluntate: Sed ante annos pubertatis poteſt eſſe legitima ætas ad hoc, quod aliquis tondeatur in Religione nutriendus.

Ad ſecundum dicendum, quod Religionis ſtatus principaliter ordinatur ad perfectionem conſequendam,

dam,

dam, ut supra habitum est: (*q.* 186. *a.* 1. *ad* 4.) Et secundum hoc convenit pueris, qui de facili inducuntur: Ex consequenti autem dicitur esse status pœnitentiæ, inquantum per observantiam Religionis peccatorum occasiones tolluntur, ut supra dictum est. (*q.* 187. *a.* 6.)

Ad tertium dicendum, quod pueri sicut non coguntur ad jurandum, sicut Canon dicit, ita non coguntur ad vovendum. Si tamen voto, vel juramento se adstrinxerint ad aliquid faciendum, obligantur quoad Deum, si habeant usum rationis: sed non obligantur quoad Ecclesiam ante quatuordecim annos.

Ad quartum dicendum, quod Num. 30. non reprehenditur mulier in puellari ætate constituta, si voveat absque consensu parentum: Potest tamen revocari a parentibus: Ex quo patet, quod non peccat vovendo; sed intelligitur se voto obligare, quantum in se est, absque præjudicio auctoritatis paternæ.

APPENDIX.

EX art. habes *primo*: quomodo per rationem & ostendas, & recte intelligas, merito insinuatum fuisse a scripturis, quod pueri laudabiliter ad religionem offeruntur, & recipiuntur. Ut *Matth.* 19. secundum quod cum expositione Origenis extenditur *in argument. contr.* Item per hoc a simili, quod dicitur Proverb. 20. *Ex studiis suis intelligitur puer.* Vide textum corpor. fin. Item per dictum Prov. 23. *Noli subtrahere a puero disciplinam.* Vide textum supr. Item a 1. *Reg.* 1. per hoc, quod & puerulus adhuc offertur Samuel ad serviendum Domino sub custodia sacerdotis Heli: & de eo dicitur cap. 2. *Samuel ministrabat ante faciem Domini puer, accinctus Ephod lineo:* & servitium ejus in tali ætate, atque in tali loco placere Domino, ratione familiaris vocationis, revelationis, allocutionisque, ostenditur *cap.* 3. Item per locum ab oppositis (ut inde vel confusione perculsi emendentur in bonum aliqui christiani) per hoc, quod dicitur in Ps. 105. „ Immo„ laverunt filios suos, & filias suas dæmoniis: & effu„ derunt sanguinem innocentem, sanguinem (*nota* „ *tu emphasim*) filiorum suorum, & filiarum suarum, „ quas sacrificaverunt sculptilibus Chanaam. „ Cæterum de hoc diffusius vide, ubi nunc infra. Item a Num. 3. *Masculum omnem de filiis Levi ab uno mense, & supra.* Ubi vide Verit. aureas super totam legem ve-

terem *cap. eodem*, *concl.* 4. *Secundo* ex prædictis habes: quomodo per rationem articuli, tum per Scripturas, destruas, & quidem a fortiori (cum offerri monasterio non sit omnino necessarium ad salutem, sicut baptizari) hæresim *Anabaptistarum* dicentium: Melius esse omittere baptismum, quam pueros sine fide, idest, non credentes baptizare. Et *Publicanorum* dicentium: baptizandos non esse parvulos, donec intelligibilem, & rationis capacem ætatem attigerint. Et *Henricani* dicentis; quod baptisma nihil prodest parvulis, eo, quod fidem habere nequeant usu rationis carentes. Cæterum in proprio loco de Sacramento Baptismi vide illas directius, efficaciusque condemnatas, scilicet 3. *par. quæst.* 68. *art.* 8. *cum Elucid.* ubique. *Tertio* vides: quomodo ex iis bene pensatis, & applicatis, doctrina, &c.

ARTICULUS VI. 913

Utrum propter obsequium parentum debeant aliqui retrahi ab ingressu Religionis.

Sup. q. 101. *a.* 4. *ad* 3. *&* 4. *&* 3. *d.* 38. *q.* 2. *a.* 4. *q.* 2. *ad* 2. *& quol.* 3. *a.* 16. *& quol.* 10. *a.* 9. *& Matth.* 15.

AD Sextum sic proceditur. Videtur, quod propter obsequium parentum debeant aliqui retrahi ab ingressu Religionis. Non enim licet prætermittere id quod est necessitatis, ut fiat id quod est liberum voluntati: Sed obsequi parentibus cadit sub necessitate præcepti, quod datur de honoratione parentum Exod. 20. unde & Apost. dicit 1. ad Timot. 5. „ Si qua vidua filios, aut nepotes habet, discat „ primum domum suam regere, & mutuam vicem „ reddere parentibus: „ Ingredi autem Religionem est liberum voluntati. Ergo videtur, quod non debeat aliquis prætermittere parentum obsequium propter Religionis ingressum.

2. Præterea. Major videtur esse subjectio filii ad patrem, quam servi ad dominum; quia filiatio est naturalis, servitus autem ex maledictione peccati, ut patet Gen. 9. Sed servus non potest prætermittere obsequium domini sui, ut Religionem ingrediatur, aut sacrum Ordinem assumat, sicut habetur in Decr. dist. 54. cap. *Si servus*. Ergo multo minus potest filius obsequium patris prætermittere, ut ingrediatur Religionem.

3. Præterea. Majori debito obligatur aliquis paren-

rentibus, quam his, quibus debet pecuniam: Sed illi qui debent pecuniam aliquibus, non possunt religionem ingredi. dicit enim Greg. in Regist. (*l. 7. Indict. 1. epist. 11.*) & habetur in Decr. dist. 53. (*cap. Legem*) quod „ hi qui sunt rationibus publicis obligati, quando petunt monasterium, nullo modo suscipiendi sunt, nisi prius a negotiis publicis fuerint absoluti. „ Ergo videtur, quod multo minus filii possint Religionem ingredi, prætermisso paterno obsequio.

Sed Contra est, quod Matth. 4. dicitur, quod *Jacobus, & Joannes, relictis retibus, & patre, secuti sunt Dominum*. Ex quo, ut Hilarius dicit, (*can. 3. in Matth. non procul a fi.*) *docemur Christum secuturi, & sæcularis vitæ solicitudine, & paternæ domus consuetudine non teneri*.

Respondeo dicendum, quod, sicut supra dictum est, (*q. 101. a. 2. ad 2.*) cum de pietate ageretur, parentes habent rationem principii, inquantum hujusmodi. & ideo per se eis convenit, ut filiorum curam habeant. Et propter hoc non licet alicui filios habenti Religionem ingredi, omnino prætermissa cura filiorum, idest non proviso qualiter educari possint. Dicitur enim 1. ad Tim. 5. quod *si quis suorum curam non habet, fidem negavit, & est infideli deterior*.

Per accidens tamen parentibus convenit, ut a filiis adjuventur: inquantum scilicet sunt in necessitate aliqua constituti. Et ideo dicendum est, quod „ parentibus in necessitate existentibus, ita quod eis „ commode aliter quam per obsequium filiorum subveniri non possit, non licet filiis, prætermisso „ parentum obsequio, Religionem intrare: Si vero „ non sint in tali necessitate, ut filiorum obsequio „ multum indigeant, possunt, prætermisso parentum obsequio, filii Religionem intrare etiam contra præceptum parentum: „ quia post annos pubertatis quilibet ingenuus libertatem habet quantum ad ea, quæ pertinent ad dispositionem sui status, præsertim in his quæ sunt divini obsequii. Et *magis est obtemperandum Patri spirituum, ut vivamus*, quam parentibus carnis, ut Apostolus dicit ad Hebr. 12. Unde Dominus, ut legitur Matth. 8. & Lucæ 9. reprehendit discipulum, qui nolebat eum statim sequi intuitu paternæ sepulturæ: erant enim alii, per quos illud opus impleri poterat, ut Chrysost. dicit. (*hom. 28. in Matth. a med.*)

Ad primum ergo dicendum, quod præceptum de honoratione parentum non solum se extendit ad cor-

poralia obsequia, sed etiam ad spiritualia, & ad reverentiam exhibendam. Et ideo etiam illi qui sunt in Religione, implere possunt præceptum de honoratione parentum, pro eis orando, & eis reverentiam, & auxilium impendendo, secundum quod Religiosos decet: quin etiam illi qui in sæculo vivunt, diversimode parentes honorant secundum eorum conditionem.

Ad secundum dicendum, quod quia servitus est in pœnam peccati inducta, ideo per servitutem aliquid adimitur homini, quod alias ei competeret; ne scilicet libere de sua persona possit disponere. servus enim id quod est, domini est. Sed filius non patitur detrimentum ex hoc quod subjectus est patri, quin possit de sua persona libere disponere, transferendo se ad obsequium Dei: quod maxime pertinet ad hominis bonum.

Ad tertium dicendum, quod ille qui est obligatus ad aliquid certum, non potest illud licite prætermittere, facultate existente. Et ideo si aliquis sit obligatus ut alicui rationem ponat, vel ut certum debitum reddat, non potest hoc licite prætermittere, ut Religionem ingrediatur. Si tamen debeat aliquam pecuniam, & non habeat unde reddat, tenetur facere quod potest, ut scilicet cedat bonis suis creditori. Propter pecuniam autem persona liberi hominis, secundum Jura Civilia (*l. Ob æs*, *C. de actionib. & obligationib. & in Syntagmate Juris*, *l.* 14. *c.* 3. *num.* 12.) non obligatur, sed solum res: quia persona liberi hominis superat omnem æstimationem pecuniæ. Unde licite potest, exhibitis rebus suis, Religionem intrare: nec tenetur in sæculo remanere, ut procuret unde debitum reddat. Filius autem non tenetur ad aliquod speciale debitum patri, nisi forte in casu necessitatis, ut dictum est. (*in corp. artic.*)

APPENDIX.

EX artic. habes *primo*: quomodo per rationem & ostendas, & recte intelligas, merito insinuatum fuisse a scripturis, quod homo laudabiliter potest relictis parentibus transire ad religionem. Ut a *Matth.* 4. secundum quod cum B. Hilario extenditur *in arg. contr.* Item per id, quod dicitur cap. 19. *Omnis, qui reliquerit patrem, aut matrem, propter nomen meum, centuplum accipiet, & vitam æternam possidebit*. Ibi enim loquitur Dominus de sequela quoad religionem non solum Christianam communem,

sed

sed etiam Christianam particularem, puta Sanctorum Dominici, Francisci, &c. quoniam Petro de sequela quoad relictionem rerum omnium, quod religiosorum particularium est, præinterroganti respondendo loquitur. *Secundo* vides: quomodo, &c.

ARTICULUS VII. 914

Utrum Presbyteri Curati possint licite Religionem ingredi.

Sup. qu. 184. *ar.* 3. *&* *opusc.* 18. *c.* 25.

AD Septimum sic proceditur. Videtur, quod Presbyteri Curati non possint licite Religionem ingredi. Dicit enim Gregor. in Pastor. (*par.* 3. *cap.* 1. *admonit.* 5. *parum a princ.*) quod „ ille qui curam „ animarum suscipit, terribiliter admonetur, cum „ dicitur: Fili mi, si spoponderis pro amico tuo, „ defixisti apud extraneum manum tuam: *Et subdit*: Spondere namque pro amico, est alienam „ animam in periculo suæ conversationis accipere: „ Sed ille qui obligatur homini pro aliquo debito, non potest intrare Religionem, nisi solvat id quod debet, si possit. Cum ergo Sacerdos possit curam animarum agere, ad quam se obligavit in periculum animæ suæ, videtur quod non liceat ei, prætermissa cura animarum, Religionem intrare.

2. Præterea. Quod uni licet, pari ratione omnibus similibus licet: Sed si omnes Presbyteri habentes curam animarum Religionem intrarent, remanerent plebes absque cura Pastorum: quod esset inconveniens. Ergo videtur, quod Presbyteri Curati non possint licite Religionem intrare.

3. Præterea. Inter actus, ad quos Religiones ordinantur, præcipui sunt illi, quibus aliquis contemplata aliis tradit: Hujusmodi autem actus competunt Presbyteris Curatis, & Archidiaconis, quibus ex officio competit prædicare, & confessiones audire. Ergo videtur, quod non liceat Presbytero Curato, vel Archidiacono transire ad Religionem.

Sed Contra est, quod in Decr. 19. q. 2. c. „ Duæ „ sunt leges, *dicitur*: Si quis Clericorum in Ecclesia sua sub Episcopo populum retinet, & sæculariter vivit, si afflatus Spiritu sancto in aliquo „ monasterio, vel regulari canonia se salvare voluerit, etiam Episcopo suo contradicente, eat liber „ nostra auctoritate.

Respondeo dicendum, quod, sicut supra dictum

eſt, (*a.* 3. *hu. q. ad* 3. *& qu.* 88. *a.* 12. *ad* 1.) obligatio voti perpetui præfertur omni alii obligationi. Obligari autem voto perpetuo, & ſolemni ad vacandum divinis obſequiis, competit proprie Epiſcopis, & Religioſis. Presbyteri autem Curati, & Archidiaconi non obligantur voto perpetuo, & ſolemni ad curam animarum retinendam, ſicut ad hoc obligantur Epiſcopi. Unde Epiſcopi Præſulatum non poſſunt deſerere quacumque occaſione, abſque auctoritate Romani Pontificis, ut habetur extra de reg. & tranſeuntibus ad relig. c. *Licet*. Archidiaconi autem, & Presbyteri Curati poſſunt libere abrenuntiare Epiſcopo curam eis commiſſam, abſque ſpeciali licentia Papæ, qui ſolus poteſt in votis perpetuis diſpenſare. Unde manifeſtum eſt, quod *Archidiaconis, & Presbyteris Curatis licet ad Religionem tranſire*.

Ad primum ergo dicendum, quod Presbyteri Curati, & Archidiaconi obligaverunt ſe ad curam agendam ſubditorum, quamdiu retinent Archidiaconatum, vel Parochiam: non autem obligaverunt ſe ad hoc, quod perpetuo Archidiaconatum, vel Parochiam teneant.

Ad ſecundum dicendum, quod, ſicut Hieron. dicit contra Vigil. (*c.* 6. *in princ. & incipit : Multa in orbe*) „ Quamvis a te linguæ vipereæ morſus „ ſæviſſimos patiantur, *ſcilicet Religioſi*, quibus ar„ gumentaris, & dicis: Si omnes ſe clauſerint, & „ fuerint in ſolitudine, quis celebrabit Eccleſias? „ Quis ſeculares homines lucrifaciet? Quis peccan„ tes ad virtutes poterit exhortari? Hoc enim mo„ do ſi omnes tecum fatui ſint, ſapiens eſſe quis „ poterit? Et virginitas non erit approbanda. Si „ enim virgines omnes fuerint, & nuptiæ non fue„ rint, interibit genus humanum. Rara eſt virtus, „ nec a pluribus appetitur. „ Patet ergo, quod hic timor ſtultus eſt: puta ſi aliquis timeret haurire aquam, ne flumen deficeret.

Ad tertium patet ſolutio ex dictis.

A P P E N D I X.

Ex artic. habes *primo*: quomodo per rationem oſtendas, merito inſinuatum fuiſſe a ſcripturis, & canonibus, quod archidiaconi, & presbyteri curati poſſunt licite religionem ingredi. A Canonibus quidem, ut *in argum. contr.* A ſcripturis vero, ut Eccl. 8. *Non eſt in hominis poteſtate prohibere ſpiritum*. Quando ſcilicet ad meliorem frugem impellit.

lit. Item 1. Theff. 5. *Spiritum nolite extinguere*. Ne fcilicet computemini inter illos, quibus, optime exprobrando, dixit B. Stephanus Act. 7. *Vos femper Spirituifancto refiftitis*. *Secundo* vides; quomodo, &c.

ARTICULUS VIII. 915

Utrum liceat de una Religione tranfire ad aliam.

4. dift. 27. q. 1. art. 3. q. 1. & 3. & dift. 38. q. 1. ar. 4. q. 3. ad 2.

AD Octavum fic proceditur. Videtur, quod non liceat de una Religione tranfire ad aliam, etiam arctiorem. Dicit enim Apoft. ad Hebr. 10. „ Non „ deferentes collectionem noftram, ficut eft confue- „ tudinis quibufdam: *Gl.* (*interl.*) qui fcilicet vel „ timore perfecutionis cedunt, vel propria præfum- „ ptione a peccatoribus, vel imperfectis, ut jufti „ videantur, recedunt: „ Sed hoc videntur facere, qui de una Religione tranfeunt ad aliam perfectiorem. Ergo videtur hoc effe illicitum.

2. Præterea. Profeffio Monachorum eft arctior, quam profeffio Regularium Canonicorum, ut habetur extra, de ftatu Monach. & Can. Reg. c. *Quod Dei timorem*: Sed non licet alicui tranfire de ftatu Canonicorum Regularium ad ftatum Monachorum. dicitur enim in Decr. 19. q. 3. (*cap.* 2.) „ Man- „ damus, & univerfaliter interdicimus, ne quis „ Canonicus regulariter profeffus, nifi (*quod abfit*) „ publice lapfus fuerit, Monachus efficiatur. „ Ergo videtur, quod non liceat alicui tranfire de una Religione ad aliam majorem.

3. Præterea. Tamdiu obligatur aliquis ad implendum quod vovit, quamdiu poteft licite illud implere: ficut fi aliquis vovit continentiam fervare, etiam poft contractum matrimonium per verba de præfenti, ante carnalem copulam tenetur implere votum; quia hoc poteft facere Religionem intrando. Si ergo aliquis licite poteft tranfire de una Religione ad aliam, tenebitur hoc facere, fi ante hoc voverit exiftens in fæculo. quod videtur effe inconveniens; quia ex hoc plerunque fcandalum generari poffet. Ergo non poteft aliquis Religiofus de una Religione tranfire ad aliam arctiorem.

Sed Contra eft, quod dicitur in Decret. 20. q. 4. (*cap.* 1.) „ Virgines facræ fi pro lucro animæ fuæ „ propter diftrictiorem vitam ad aliud monafterium

„ per-

„ pergere dispofuerunt, ibique commanere decre-
„ verunt, fancta Synodus concedit: „ Et eadem ratio videtur effe de quibufcumque Religiofis. Ergo poteft aliquis licite tranfire de una Religione ad aliam.

Refpondeo dicendum, quod tranfire de Religione ad Religionem, nifi propter magnam utilitatem, vel neceffitatem, non eft laudabile: tum quia ex hoc plerumque fcandalizantur illi, qui relinquuntur: tum etiam quia facilius proficit aliquis in Religione quam confuevit, quam in illa quam non confuevit, cæteris paribus. Unde in Collationibus Patrum (*collat.* 14. *c.* 5. *in princ.*) Abbas Nefteros dicit: „ Unicuique utile eft fecundum propofi-
„ tum quod elegit, ut fummo ftudio, ac diligentia
„ ad operis arrepti perfectionem pervenire feftinet,
„ & nequaquam a fua, quam elegit femel, profef-
„ fione difcedat. *Et poftea fubdit* (*cap.* 6.) *ratio-*
„ *nem affignans:* Impoffibile namque eft, unum
„ & eundem hominem fimul univerfis fulgere vir-
„ tutibus: quas fi quis voluerit pariter affectare, in
„ id incidere eum neceffe eft, ut dum omnes fe-
„ quitur, nullam integre confequatur. „ Diverfæ enim Religiones præeminent fecundum diverfa virtutum opera.

Poteft tamen aliquis laudabiliter de una Religione tranfire ad aliam, triplici ex caufa. *Primo* quidem zelo perfectioris Religionis: Quæ quidem excellentia, ut fupra dictum eft, (*quæft. præced. ar.* 6.) non attenditur fecundum folam arctitudinem, fed principaliter fecundum id, ad quod Religio ordinatur, fecundario vero fecundum difcretionem obfervantiarum debito fini proportionatarum. *Secundo* propter declinationem Religionis a debita perfectione: puta fi in aliqua Religione arctiori incipiant Religiofi remiffius vivere, laudabiliter tranfit aliquis ad Religionem etiam minorem, fi melius obfervetur. Unde in Collationibus Patrum (*collat.* 19. *c.* 3. 5. & 6.) Abbas Joannes de feipfo dicit, quod a vita folitaria, in qua profeffus fuerat, tranfiit ad minorem, fcilicet eorum qui vivunt in focietate, propter hoc quod vita eremitica cœperat declinare, & laxius obfervari. *Tertio* propter infirmitatem, vel debilitatem; ex qua interdum provenit, quod non poteft aliquis arctioris Religionis ftatuta fervare, poffet autem fervare ftatuta Religionis laxioris.

Sed in his *tribus* cafibus poteft effe differentia. Nam in *primo* cafu debet quidem propter humilita-
tem

tem licentiam petere, quæ tamen ei negari non potest, dummodo constet illam Religionem esse arctiorem: Si vero de hoc probabiliter dubitetur, est in hoc Superioris judicium requirendum, ut habetur extra, de regularibus, & transeuntibus ad religionem, cap. *Licet*. Similiter requiritur Superioris judicium in *secundo* casu. In *tertio* vero casu etiam est necessaria dispensatio.

Ad primum ergo dicendum, quod illi qui ad arctiorem Religionem transeunt, non faciunt hoc præsumptuose, ut justi videantur, sed devote, ut justiores fiant.

Ad secundum dicendum, quod utraque Religio, scilicet Monachorum, & Canonicorum Regularium, ordinatur ad opera vitæ contemplativæ; Inter quæ præcipua sunt ea, quæ aguntur in divinis mysteriis: Ad quæ ordinatur directe Ordo Canonicorum Regularium, quibus per se competit, quod sint Clerici Religiosi: Sed ad Religionem Monachorum non per se competit, ut sint Clerici, ut habetur in Decret. 16. quæst. 1. (*cap. Nemo potest*, *& cap. Alia causa*) Et ideo quamvis Ordo Monachorum sit arctioris observantiæ, si Monachi essent laici, liceret transire ab ordine Monachorum ad ordinem Canonicorum Regularium, secundum illud Hieronymi ad Rusticum monachum, (*epist. 4. aliquant. a med.*) *Sic vive in monasterio, ut clericus esse merearis*: Non autem e converso, ut habetur in Decret. 16. qu. 1. in decreto inducto: Sed si Monachi sint Clerici sacris mysteriis obsequentes, habent id quod est Canonicorum Regularium cum majori arctitudine: Et ideo transire licitum erit de ordine Canonicorum Regularium ad ordinem Monachorum, petita tamen Superioris licentia, ut dicitur 19. qu. 3. cap. *Statuimus*.

Ad tertium dicendum, quod votum solemne, quo quis obligatur minori Religioni, est fortius, quam votum simplex, quo quis adstringitur majori Religioni. Post votum enim simplex si contraheret aliquis matrimonium, non dirimeretur, sicut post votum solemne. Et ideo ille qui jam professus est in minori Religione, non tenetur implere votum simplex, quod emisit de intrando Religionem majorem.

APPENDIX.

EX artic. habes *primo*: quomodo per rationem & ostendas, & recte intelligas, merito fuisse insinua-

nuatum a scripturis, & canonibus; quod potest quis transire de una religione ad aliam perfectiorem. A canonibus quidem, ut *in argum. contr.* A scripturis vero, ut *Eccl.* 8. & 1. *Thessal.* 5. secundum quod explanatur *in art.* 7. *append.* Item per hoc, quod B. Joannes Baptista audientibus discipulis de Christo dixit Joan. 1. *Ecce Agnus Dei*. Intendebat enim inter alia per hæc verba incitare discipulos suos ad transferendum se ipsos a suo discipulatu ad discipulatum Christi perfectiorem. Quam intentionem magistri subtiliter attendentes duo ex discipulis ejus secuti sunt Christum. Perfectiorem, inquam, discipulatum: quia attenditur principaliter perfectio non secundum arctitudinem observantiarum: sed secundum propinquitatem discretam ad debitum finem. Item insinuatur idipsum ab eodem per hoc, quod discipulos (ad quorum inductionem alii postea sequerentur) ad Christum misit, *Matth.* 11. Voluit siquidem inter alia, quod Christo miracula tanta facienti interim afficerentur; quorum sancta affectio perseveraret: & ab ea stimulati tandem ad discipulatum ipsius Christi transirent. *Secundo* vides: quomodo ex iis, si bene pensentur, & applicentur, doctrina præsens Angelica vicissim declaretur, atque confirmetur.

ARTICULUS IX. 916

Utrum aliquis debeat alios inducere ad Religionem intrandam.

Quol. 3. *a.* 11. & 14.

AD Nonum sic proceditur. Videtur, quod nullus debeat alios inducere ad Religionem intrandam. Mandat enim Beatus Benedictus in Regula sua, (*cap.* 58.) quod *venientibus ad Religionem non sit facilis præbendus ingressus: sed probandum est, an spiritus ex Deo sint*. Et hoc etiam docet Cassianus in 4. lib. de institutis cœnobiorum. (*cap.* 3.) Multo ergo minus licet aliquem ad Religionem inducere.

2. Præterea. Matth. 23. Dominus dicit: „ Væ vo„ bis, qui circuitis mare, & aridam, ut faciatis u„ num proselytum, & cum factus fuerit, facitis eum „ filium gehennæ duplo quam vos: „ Sed hoc videntur facere, qui homines ad Religionem inducunt. Ergo videtur hoc esse vituperabile.

3. Præterea. Nullus debet aliquem inducere ad id,

id, quod pertinet ad ejus detrimentum: Sed illi qui inducuntur ad Religionem, quandoque ex hoc incurrunt detrimentum; quia quandoque sunt obligati ad majorem Religionem. Ergo videtur, quod non sit laudabile aliquos inducere ad Religionem.

Sed Contra est, quod dicitur Exod. 26. *Cortina cortinam trahat*. Debet ergo unus homo alium trahere ad Dei obsequium.

Respondeo dicendum, quod „ inducentes alios ad „ Religionem non solum non peccant, sed magnum „ præmium merentur. *Dicitur enim Jacobi ultim.* „ Qui converti fecerit peccatorem ab errore viæ „ suæ, salvabit animam ejus a morte, & operiet „ multitudinem peccatorum. *Et Dan.* 12. *dicitur,* „ *quod* qui ad justitiam erudiunt plurimos, erunt „ quasi stellæ in perpetuas æternitates.

Posset tamen contingere circa hujusmodi inductionem *triplex* inordinatio. *Primo* quidem, si violenter aliquis alium ad Religionem cogeret: Quod prohibetur in Decr. 20. qu. 3. (*cap. Præsens*) *Secundo*, si aliquis simoniace alium ad Religionem trahat, muneribus datis, ut prohibetur in Decret. ibidem, qu. 2. c. *Quam pios*. Nec tamen ad hoc pertinet, si aliquis alicui pauperi necessaria subministret in sæculo nutriens eum ad Religionem; vel si sine pacto aliqua munuscula tribuat ad familiaritatem captandam. *Tertio*, si mendaciis eum alliciat. Imminet enim sic inducto periculum, ne cum se deceptum invenerit, retrocedat; & sic *fiant novissima illius hominis pejora prioribus*, ut dicitur Lucæ 11.

Ad primum ergo dicendum, quod illis, qui ad Religionem inducuntur, nihilominus reservatur probationis tempus, in quo difficultates Religionis experiuntur: Et sic non facilis aditus eis datur ad Religionis ingressum.

Ad secundum dicendum, quod secundum Hilarium, (*can.* 24. *in Matth. circ. med.*) verbum illud Domini prænuntiativum fuit perversi studii Judæorum, quo post Christi prædicationem Gentiles, vel etiam Christianos ad Judaicum ritum trahendo faciunt dupliciter gehennæ filios: quia scilicet peccata pristina, quæ commiserunt in Judaismo, eis non dimittuntur, & nihilominus incurrunt Judaicæ perfidiæ reatum: Et secundum hoc non facit ad propositum. Secundum Hieron. autem (*in hunc loc. Matth.*) hoc refertur ad Judæos etiam pro statu illo, in quo legalia observari licebat, quantum ad hoc, quod ille qui ab eis ad Judaismum converte-

batur,

batur, „ dum esset Gentilis, simpliciter erra-
„ bat: Videns autem magistrorum vitia revertitur
„ ad vomitum suum, & Gentilis factus, quasi præ-
„ varicator, majori pœna fit dignus. „ Ex quo patet, quod trahere alios ad cultum Dei, vel ad Religionem non est vituperabile: sed hoc solum, quod aliquis ei, qui convertitur, det malum exemplum, unde pejor efficiatur.

Ad tertium dicendum, quod in majori includitur minus. Et ideo ille qui est obligatus voto, vel juramento ad ingressum minoris Religionis, potest licite induci ad hoc quod ad majorem Religionem transeat: nisi sit aliquid speciale, quod impediat; puta infirmitas, vel spes majoris profectus in minori Religione: Ille vero qui est obligatus voto, vel juramento ad ingressum majoris Religionis, non potest licite induci ad minorem Religionem, nisi ex aliqua speciali causa evidenti: & hoc cum dispensatione Superioris.

APPENDIX.

EX art. habes *primo*: quomodo per rationem destruas errorem Joannis *Uvicleff* dicentis (ut refertur in Concilio *Constantiensi*, ubi infra) quod Sancti instituentes religiones privatas, sic instituendo, peccaverunt. Clarum est, quod hi, sic instituendo, induxerunt homines alios ad ingrediendum religiones illas: unde & pro tanto prædictus error hic adducitur, velut is, contra quem militat articuli præsentis sana doctrina. *Secundo* vides: quomodo per rationem ostendas, errorem prædictum merito damnari a *Concilio Constantiensi*, *se.* 8. Ubi & Uvicleffum ipsum propter hoc, & multa alia errata, pronunciat hæreticum, ossa ejus mandat exhumari, atque comburi. Item a *Jacob. ultim.* & *Dan.* 12. ut extenditur in *tex. cor. princ.* *Tertio* vides: quomodo, &c.

AR-

ARTICULUS X. 917

Utrum sit laudabile, quod aliquis Religionem ingrediatur absque multorum consilio, & diuturna deliberatione præcedente.

AD Decimum sic proceditur. Videtur, quod non sit laudabile, quod aliquis Religionem ingrediatur absque multorum consilio, & diuturna deliberatione præcedente. Dicitur enim 1. Joan. 4. *Nolite credere omni spiritui, sed probate spiritus, si ex Deo sint*: Sed quandoque propositum Religionem intrandi non est ex Deo, cum frequenter per exitum religionis dissolvatur. dicitur enim Act. 5. *Si est hoc consilium ex Deo, non poteritis dissolvere illud*. Ergo videtur, quod magna examinatione præcedente debeant aliqui Religionem intrare.

2. Præterea. Proverb. 25. dicitur: *Causam tuam tracta cum amico tuo:* Sed maxime videtur hominis esse causa, quæ pertinet ad mutationem status. Ergo videtur, quod non debeat aliquis Religionem intrare, nisi prius cum amicis suis tractet.

3. Præterea. Dominus Luc. 14. inducit similitudinem de homine, qui vult turrim ædificare, quod „ prius sedens computat sumptus, qui sunt ei ne- „ cessarii, si habeat ad perficiendum, *ne insultetur* „ *ei*: Quia hic homo cœpit ædificare, & non po- „ tuit consummare: „ Sumptus autem ad turrim ædificandam, ut August. dicit in Epist. ad Lætam, (*quæ est* 38. *aliquant. a princ. to.* 2.) nihil est aliud, quam *ut renuntiet unusquisque omnibus, quæ sunt ejus*: Contingit autem quandoque, quod hoc multi non possunt, & similiter alias Religionis observantias portare. in cujus figura 1. Reg. 17. dicitur, quod David non poterat incedere in armis Saulis, quia non habebat usum. Ergo videtur, quod non debeat aliquis Religionem intrare, nisi diuturna deliberatione præmissa, & multorum consilio habito.

Sed Contra est, quod dicitur Matth. 4. quod ad vocationem Domini Petrus, & Andreas, *relictis retibus, continuo secuti sunt eum:* Ubi Chrysostomus dicit super Matthæum: (*hom.* 14. *ante med.*) *Talem obedientiam Christus quærit a nobis, ut neque instanti temporis moremur.*

Respondeo dicendum, quod diuturna deliberatio, & multorum consilia requiruntur in magnis dubiis, ut

ut Philos. dicit in 3. Ethic. (*cap.* 3. *tom.* 5.) in his autem quæ sunt certa, & determinata, non requiritur consilium. Circa ingressum autem Religionis *tria* possunt considerari. *Primo* quidem ipse Religionis ingressus secundum se: „ Et sic certum est, „ quod ingressus Religionis est melius bonum: & „ qui de hoc dubitat, quantum est in se, derogat „ Christo, qui hoc consilium dedit. „ Unde Augu„ stinus dicit in lib. de verbis Dom. (*serm.* 7. *c.* 2. *parum a princ. tom.* 10.) *Vocat te Oriens, idest Christus, & tu attendis Occidentem, idest ad hominem mortalem, & errare potentem.*

Alio modo potest considerari Religionis ingressus per comparationem ad vires ejus, qui est Religionem ingressurus: Et *sic etiam non est locus dubitationis de ingressu Religionis*: quia illi qui Religionem ingrediuntur, non confidunt in sua virtute se posse subsistere, sed auxilio virtutis divinæ, secundum illud Isai. 40. „ Qui sperant in Domino, mu„ tabunt fortitudinem, assument pennas, sicut a„ quilæ, current, & non laborabunt, ambulabunt, „ & non deficient. „ Si tamen sit aliquod speciale impedimentum (puta infirmitas corporalis, vel onera debitorum, vel aliqua hujusmodi) in his requiritur deliberatio, & consilium cum his, de quibus speratur quod prosint, & non impediant. Unde dicitur Ecclesiast. 37. *Cum viro irreligioso tractas de sanctitate, & cum injusto de justitia?* quasi dicat, *Non*: Unde sequitur: *Non attendas his in omni consilio, sed cum viro sancto assiduus esto.* In quibus tamen non est diuturna deliberatio habenda. Unde Hieronym. dicit in Epist. ad Paulin. (*quæ est* 103. *prope fin.*) *Festina, quæso te, & hærenti in solo naviculæ funem magis præscinde, quam solve.*

Tertio autem *modo* considerari potest modus Religionem intrandi, & quam Religionem aliquis ingredi debeat: Et de talibus potest haberi etiam consilium cum his, qui non impediant.

Ad primum ergo dicendum, quod cum dicitur, *Probate spiritus, si ex Deo sint*, locum habet in his quæ dubia sunt, utrum spiritus Dei sint: Sicut dubium potest esse in his qui jam sunt in Religione, Utrum ille qui Religioni se offert, spiritu Dei ducatur, an simulate accedat. Et ideo debent accedentem probare, utrum divino spiritu moveatur. Sed illi qui ad Religionem accedit, non potest esse dubium, an propositum de ingressu Religionis in corde ejus exortum sit a spiritu Dei, cujus est ducere hominem in terram rectam. Nec propter hoc osten-

ostenditur non esse ex Deo, quod aliqui retrocedunt. Non enim omne quod a Deo est, est incorruptibile: alioquin creaturæ corruptibiles non essent ex Deo, ut Manichæi dicunt: neque etiam aliqui qui habent a Deo gratiam, possent illam amittere; quod etiam est hæreticum: Sed consilium Dei est indissolubile, quo etiam corruptibilia, & mutabilia facit, secundum illud Isaiæ 46. *Consilium meum stabit, & omnis voluntas mea fiet*. Et ideo propositum de ingressu Religionis non indiget probatione, utrum sit a Deo; quia *certa discussione non eget*, ut dicit Gloss. (*interl.*) super illud 1. ad Thess. ult. *Omnia probate*.

Ad secundum dicendum, quod sicut *caro concupiscit adversus spiritum*, ut dicitur ad Gal. 5. ita etiam frequenter amici carnales adversantur profectui spirituali, secundum illud Micheæ 7. *Inimici hominis domestici ejus*. Unde Cyrillus exponens illud Luc. 9. *Permitte me renuntiare his qui domi sunt*, dicit: (*hab. in Cat. aur. D. Thom.*) ,, Quærere ,, renuntiare his qui domi sunt, ostendit, quod ut- ,, cunque divisus sit. Nam communicare proximis, ,, & consulere nolentes æqua sapere, indicat adhuc ,, utcunque languentem, & retrocedentem. Propter ,, quod audit a Domino: Nemo, cum posuerit ma- ,, num ad aratrum, & aspexerit retro, habilis est ,, ad regnum Dei. Aspicit enim retro, qui dilatio- ,, nem quærit occasione redeundi domum, & cum ,, propinquis conferendi.

Ad tertium dicendum, quod per ædificationem turris significatur perfectio Christianæ vitæ. Abrenuntiatio autem propriorum est sumptus ad ædificandam turrim. Nullus autem dubitat, vel deliberat, an velit habere sumptus; vel an possit turrim ædificare, si sumptus habeat: sed hoc sub deliberatione ponitur, an aliquis sumptus habeat. Similiter sub deliberatione cadere non oportet, utrum aliquis debeat abrenuntiare omnibus quæ possidet; vel si hoc faciendo, ad perfectionem pervenire possit: sed hoc cadit sub deliberatione, utrum hoc quod facit, sit abrenuntiare omnibus quæ possidet: quia nisi abrenuntiaverit (quod est sumptus habere) *non potest* (ut ibidem subditur) *Christi esse discipulus*; quod est turrim ædificare. Timor autem eorum, qui trepidant, an per Religionis ingressum possint ad perfectionem pervenire, esse irrationabilis ex multorum exemplo convincitur. Unde Augustinus dicit 8. Confess. (*cap. 11. a med. tom. 1.*) ,, Ape- ,, riebatur ab ea parte, qua intenderam faciem, &

„ quo transire trepidabam, casta dignitas continentiæ, „ honeste blandiens ut venirem, neque dubitarem, „ & extendens ad me suscipiendum, & amplecten- „ dum pias manus, plenas gregibus bonorum exem- „ plorum. Ibi tot pueri, & puellæ, ibi juventus „ multa, & omnis ætas, & graves viduæ, & vir- „ gines anus. Et irridebat me irrisione exhortato- „ ria, quasi diceret: Tu non poteris, quod isti, & „ istæ? An isti, & istæ in semetipsis possunt, & „ non in Domino Deo suo? Quid in te stas, & „ non stas? Projice te in eum: Noli metuere: Non „ se subtrahet, ut cadas: Projice te securus, exci- „ piet te, & sanabit te.

Exemplum autem illud quod inducitur de David, non facit ad propositum: Quia *arma Saulis*, sicut Glossa (*interl. sup. illud* 1. *Reg.* 17. *Et deposuit ea*) dicit, *sunt legis sacramenta, tanquam onerantia*: Religio autem est suave jugum Christi: quia, ut Gregorius dicit in 4. Moral. (*cap.* 30. *parum a princ.*) „ quid grave mentis nostræ cervicibus im- „ ponit, qui vitari omne desiderium quod pertur- „ bat, præcipit, qui declinari laboriosa mundi hu- „ jus itinera monet? „ Quod quidem suave jugum super se tollentibus refectionem divinæ fruitionis repromittit, & sempiternam requiem animarum: Ad quam nos perducat ipse qui promisit, JESUS Christus Dominus noster, qui est super omnia Deus benedictus in sæcula. Amen.

A P P E N D I X.

EX art. habes *primo*: quomodo per rationem & ostendas, & in recto sensu intelligas, merito fuisse insinuatum a scripturis, Beda, & Chrysostomo, quod non est laudabile, ante religionis ingressum multorum consilio, & diuturna deliberatione, uti. A scripturis quidem, ut Matth. 4. *Illi continuo relictis retibus secuti sunt eum*. Item ibid. *Illi statim relictis retibus, & patre, secuti sunt eum*. Ibi enim per ly *continuo*, per ly *statim* signatur propositum. Item Psal. 44. *Audi filia, & vide, & inclina aurem tuam: & obliviscere populum tuum, & domum patris tui*. Si enim vult Dominus, animam a se ad se vocatam oblivisci populum, patrem, domumque patris ejus, suggerit utique per hoc, quod vocatus ab ipso in terram rectam, idest ad religionem ab Ecclesia catholica approbatam, non debet suorum carnalium amicorum, neque domesticorum consilium interponere talis vocationis execu-

executioni: sed neque diuturna deliberatione executionem hujuscemodi procrastinare. A D. Chrysostomo autem ibi super Matthæum, secundum quod adducitur *in argum. contr.* Item a *Joanne* Episcopo in Homil. super *cap.* 9. Matthæi dicente: *Disce vocati obedientiam. Non enim repugnavit, nec ambigendo secum dixit; Putas ne, publicanum, peccatoremque me, recte absque fraude vocaverit? Non est enim hujuscemodi humilitas laudabilis. Sed confestim ita obtemperavit, ut nec domum quidem ad communicandum rem cum suis profectus sit.* Hæc ibi. A venerabili Beda quoque insinuatur idipsum per hoc, quod in Homil. super *c.* 5. Lucæ dicit: *Perfectam nobis abrenunciationis formam tribuens Matthæus non solum lucra reliquit vectigalium; verum etiam rationes imperfectas, atque incompositas dereliquit. Tanta enim cupiditate sequendi Dominum ductus est; ut in nullo prorsus hujus vitæ respectum, vel cogitationem sibimet reservaverit.* Hæc ibi. *Secundo* vides: quomodo ex his, si bene pensentur, & applicentur, declaretur, atque confirmetur vicissim doctrina præsens Angelica, & sanctæ Ecclesiæ Doctoris, *cujus meritis, & precibus* expliciunt Elucidationis formales, munere DEI, super Secundam Secundæ partis Theologiæ suæ, per Fr. Seraphinum a Porrecta, &c.

FINIS TOMI XI.